

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Tractatus De Censuris Romano Pontifici Reservatis

Ugolinus, Bartholomaeus

Venetijs, 1609

Bartholomaei Ugolini Ex Monte Scvtvlo Diœcesis Ariminen. Ivriscons. Ac
Barbiani Archipresbyteri Tractatus de Bulla Cœnæ Domini. Pars Secvnda.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-61365](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-61365)

BARTHOLOMAEI VIGOLINI

EX MONTE SCVTULO

Dioecesis Ariminen.

IVRISCONS. AC BARBIANI

Archipresbyteri Tractatus de Bulla Coenae

Domini.

PARS SECVNDA.

De excommunicatione lata contra Haereticos, eorum Credentes, Receptatores, Fautores, Defensores, & offendentes ob eorundem libros, & contra Apostatas, atque Schismaticos.

Cap. I.

HXcommunicamus, & anathematizamus ex parte Dei omnipotentis Patris, & filij, & Spiritus Sancti, auctoritate quoque beatorum Apostolorum Petri, & Pauli, ac nostra quoscumque Husitas, Vuiclepitas, Lutheranos, Zuinglianos, Calvinistas, Vgonottos, Anabatistas, Trinitarios. Et a christiana fide Apostatas, ac omnes, & singulos alios Haereticos, quocumque nomine censeantur, & cuiuscunque sectae existant, ac eorum credentes, receptatores, fautores, & generaliter quoslibet illorum defensores, ac eorundem libros Haeresim continentes, vel de religione tractantes sine auctoritate nostra, & sedis Apostolicae scienter

ter legentes, aut retinentes, imprimentes, seu quomolibet defendentes ex quauis causa, publicè, vel occultè, quouis ingenio, vel colore. Necnon schismaticos, & eos, qui se à nostra, & Romani Pontificis pro tempore existentis obedientia pertinaciter subtrahunt, vel recedunt.

S V M M A.

- 1 *Hæresis Græca vox est, et unde dicta.*
- 2 *Hæresis, nomen vi sua vitium non significat, sed Ecclesiæ consuetudine.*
- 3 *Hæresis omnium pessimam electionem significat.*
- 4 *Hæresis catholica fides, ac religio dici non potest, & quamobrem.*
- 5 *Lex Christiana diuinitus data est.*

IN hoc capite excommunicantur hæretici, a fide Apostata, ipsis quacunque ratione fauente, necnon Schismatici, & ob id in quatuor partes diuiditur, quarum secunda incipit ibi. Et a christiana fide. Tertia ibi. Ac eorum credentes. Quarta ibi. Necnon schismaticos, de quibus singulis agendum nobis est, quatenus ad rem hanc pertinet, & primò de hæreticis, verum, ne terminos ignoremus, præmittenda hæc sunt. Primum hæresis nomen unde dictum sit, & quid significet. Deinde quid hæreticus sit. Tertio, an superstitiosi hæretici sint. Quarto, an & blasphemi, quibus præmissis regulam ponemus, qua ex-

communicationis huius cognitionem dilucidiorè habebimus.

- 1 *Hæresis nomen igitur † Græca vox est ducta à verbo Græco αἰρεσις, quod significat eligo, vt tradidit Couar. cap. 1. num. 2. ver. His accidit, lib. 3. var. resolut. & Alfon. de Cast. lib. 1. capit. aduersus hæreses omnes, & Mar. Socin. Sen. in Rub. de hæret. num. 6. Rebuff. in Prax. benef. in exposit. Bullæ Cœnæ Domini, articu. 1. in verb. Hæreticos, ibi. Secundo, & Damianus Rosius in Tractatu de hæresibus agnoscendis, lib. 1. in principio. Hinc S. Hieronymus relatus in cap. hæresis, 24. quæst. 3. sic inquit. Hæresis Græcè ab electione dicitur, quod scilicet eam sibi vnusquisque eligit disciplinam, quam putat esse meliorem. hæc S. Hieronymus. † Electio igitur facta ab aliquo de opinione, ac secta aliqua, hæresis dicitur, & ob id sua vi vox hæc vitiosa non est, vt inquit cit. auctores eisdem in locis, & pluribus id probauit Couar.*

Atqui, quod verba secundum commonem vsu loquendi accipiuntur.

piuntur, & quod eam sententiam habent, quam vsus comprobauit. argumen. l. Labeo. ff. de suppl. le. & l. cum delanionis. §. a finam. ff. de fund. instruct. & vt tradidit Bartol. communiter recept. in l. omnes populi. nu. 38. ff. de iustit. & iure. Vnde Horat. quem refert Glos. in cit. l. Labeo. in ver. Mutata, inquit.

3 Multa renascentur, quæ iam cecidere, cadentque.

Quæ nunc sunt in honore, vocabula, si volet vsus.

3 Quem penes arbitrium est, & vis, & norma loquendi. † Ob eam rem communi loquendi vsu apud Ecclesiam receptum est nomen hoc Hæresis electionem omnium pessimam significare eam nempe, quæ contra Christianam, catholicamque fidem est. Idque merito, † nam lex Christiana hæresis dici non potest, tum quod nõ ab hominibus electa est, nec contra
4 ipsam eligere quicquam licet, † sed ab ipso Deo data est, ac diuino numine inspirate ab eam profitentibus accepta. Hinc apud Io. cap. 6. Christus Dominus inquit: Nemo potest venire ad me, nisi pater, qui misit me, traxerit eum, & apud eundem cap. 15. Non vos me elegistis, sed ego elegi vos. Hinc Paul. ad Corint. sic quoque ait Sermo meus, & prædicatio mea non in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis, sed in ostensione spiritus, & virtutis, vt fides vestra non sit in sapientia homi-

num, sed in virtute Dei. Ex quo igitur Deo inspirante, & reuelante hominibus data est, ergo nec ex hominum arbitrio, nec ex humano ingenio pedit. Tum quod eam baptismi susceptione profесси sumus, ergo ab ea recedere nobis non licet, aliudve, quod ipsi repugnet, eligere, alioquin hæreticus quis dicitur, & grauissimam infamię notam incurrit, atque sic asseruit Couar. ibid. versicul. verum enim vero, & Alfons. de Cast. & Damian. Ros. in cit. locis, & in hanc sententiam hic accipitur. Hæresis nomen igitur undeductum sit, & quid significet, & in quam partem hic accipiatur, iam uidimus, modo quid hæreticus sit, explicemus, quod secundo loco explicandum nobis proposuimus.

S V M M A.

- 1 Hæreticus quisnam sit.
- 2 Hæresis in eos cadit, qui Baptismum susceperunt.
- 3 Infideles, qui baptismum non susceperunt, hæretici propriè non sunt.
- 4 Hæreticus quis est ex electione.
- 5 Errans in fide hæreticus non est.
- 6 Hæresis est contra ea, quæ sunt fidei.
- 7 Hæreticus sit is, an Apostata, qui in omnibus fidei repugnat.
- 8 Apostasia hæresis species est.
- 9 Hæreticus est, qui pertinaciter contra fidem aliquid sentit.
- 10 Pertinax quot modis quis dicatur, quo

quo hæreticus sit.

- 11 *Dubitans in fide an hæreticus sit.*
- 12 *Dubitationes, quæ alicui obrepunt eorum, quæ sunt fidei, non faciunt hæreticum, si ipsis non assentiantur.*
- 13 *Metu negans fidem verbis, animo tamen eam retinens, an hæreticus sit.*
- 14 *Metu negans fidem mortifere peccat.*
- 15 *Animo hæresim inclusam habens hæreticus est.*
- 16 *Animo hæresim inclusam habens in excommunicationem latam in hæreticos non incidit.*
- 17 *Animo hæresim inclusam habens signo a quo eam exprimens, in excommunicationem incidit.*
- 18 *Inquisitores hæreticorum in excommunicationem incidunt, si odio, amoreve contra hæreticos omittant inquirere.*
- 19 *Confessarij inquirere diligenter debent, an penitentes, qui de fide male sentiunt, signo aliquo suam hæresim expresserint.*
- 20 *Reseruans sibi Episcopus crimen hæresis, an intelligatur sibi reseruasse hæresim, quam quis animo tantum inclusam habet.*
- 21 *Reseruans sibi Episcopus peccatum aliquod, an intelligatur reseruasse, quod & animo tantum conceptum est.*

I.

S. Secunda quæstio, quam nobis præmittendam proposuimus, est, quid hæreti-

cus sit. † Hæreticus igitur, ut rem aggrediamur, est christianus, qui eligit opinionem contra ea, quæ sunt fidei Christianæ pertinaciter.

- 2 Dixi Christianus, † quoniam hæresis, quatenus crimen est, infidelitatis species est ad eos pertinens, qui Christi fidem baptismo professi sunt, sed eius dogmata corrumpunt, ut dixit S. Thom. 2. 2. quæst. 11. art. 1. versu. Respondeo dicendum. iunct. Caietan. ibi in principio artic. idem Syluest. in verb. Hæresis. 1. nume. 4. vercul. Tertio requiritur, & Alfon. de Castr. aduersus omnes hæreses. lib. 1. capitu. 9. versicul. Plurima ergo exiguntur, & Glos. in Clem. vnic. S. fin. in verb. Hæreticum. de vsur. & sequitur Zabar. ibi. quæst. 19. & Mar. Soc. Sen. in Rubr. de hæret. num. 22. & ibi quoque Abba. qui idem ait in capitu. firmissimè. num. 3. eo. & Damian. Ros. eod. lib. 1. in princip. in definitione hæresis, ea ratione qua quis hæresis culpa afficitur, & nonnulli alij, quos refert Conar. capitul. 1. num. 2. versicul. At si hæresim. variat. resolut. & nouissime Illustrissimus Tolet. lib. 4. Institutionis sacerdot. capitul. 3. numer. 5. versic. Adhuc opus est quarto, & Iul. Clar. in practi. crimin. lib. 5. S. hæresis. versicul. Ad hoc autem, † quare, qui baptismo initiati non sunt cuiusmodi Iudæi, & pagani, hæretici proprie dici nequeunt, sicut inquiunt cit. auctores eisdem
in

in locis, idque merito, tum quòd si contrarium diceremus, & Philosophi plures, qui dogmata plura contra Christianam fidem reliquerunt, hæretici dicendi essent, quòd absurdum est, nò enim Platonem, Aristotelemve hæreticum propriè quis dicet, tum quòd de hæretico hic agimus, qui per hanc Bullam excommunicatione punitur, at, qui baptizati non sunt, excommunicatione puniri nequeunt, vt probauimus in Tractatu de Censuris, capitu. 17. §. 5. Tab. 1. Quamuis opiniones eorum christianæ fidei repugnantes hæretici dici possint, vt asseruit Couar. eo. cap. & sentit Damian. Ros. eo. in definitione hæresis ea ratione, qua propositio hæretica constituitur. Christianus ergo, vt sit, requiritur, quòd hæreticus quis dicatur, & baptizatus. Non ergo catholicum hæretici propriè dici queunt, nec qui baptizati, sed nò secundum formam Ecclesiæ, quippe quia baptizati non sunt.

- 4 Dixi Eligi, † quoniam, vt quis hæreticus sit, hoc etiam requiritur, vt sciens contrarium dogma contra fidem habeat, quod fit electione. † Quare, qui errore aliquo ductus contra fidem quidpiam sentit, paratus tamen ad illud omittere de errore doctus. hic hæreticus non est, vt habetur in cap. dixit Apostolus, 24. quæst. 3. Sed, qui sententiam suam, quamuis falsam, atque peruersam nulla pertinaci animositate defen-

dunt, dicitur enim ibi, præsertim quam non audacia suæ presumptionis pepererint, sed à seductis, atque in errorem lapsis parentibus acceperunt, quærent autem cauta sollicitudine veritatē corrigi parati, cum inuenerint, nequaquam sunt inter hæreticos deputandi. Hæc ibi S. Aug. Ex quibus patet errantem in fide hæreticum non esse, idem dixit S. Tho. 2. 2. quæst. 11. art. 2. in resp. ad tertium argument. & Damian. Ros. eod. lib. 1. in definitione hæresis ea ratione, qua quis hæresis culpa afficitur. Idque merito, nam hæresim errorem intellectus esse inquit communiter DD. & Couar. lib. 3. capit. 1. num. 2. variar. resolut. & Alfons. de Castro, cap. 1. contra hæreses omnes, & Damian. Ros. eodem in definitione hæresis, ea ratione, qua ex se hæresis est.

- 6 Dixi contra ea, quæ sunt fidei, † quoniam hæresis venit contra ea, quæ sunt fidei, vt tradidit id pluribus Alfons. de Castr. eodem lib. 1. capit. 9. versic. Deinde post fidem susceptā, & S. Tho. 2. 2. qu. 11. artic. 2. versic. Respondeo dicendum, & Rebuff. in Prax. benef. in expositione Bullæ Cœnæ Domini, art. 1. in verb. Hæreticos, & Damian. Ros. in cit. locis, & DD. communiter. † At quid si contra fidei articulos omnes quis teneat, an & hic hæreticus dicetur? Nonnulli existimarunt hunc apostatam dici, vt Syluest. in verb.

Hære-

Hæreſis. quæſt. 2. num. 4. ver. quar-
to quòd aliquam veritatẽ , &
quidam alii, quos refert, ſecutum
que ſe alias fuiſſe inquit Alſon. de
Caſt. eo. lib. 1. cap. 9. verſi. Tertio,
vt quis vere dici poſſit hæreti-
cus. Contrarium tamen ſentit idẽ
Alſon. ibid. Nam conſentaneum
non eſt, vt ipſe ait, eum, qui hære-
ticus eſt, hæreticum eſſe deſinere
hæreſum additione, ſicut non de-
ſinit iſe eſſe albus, qui albus eſt, al-
bi additione, nec fur furtorum
multitudine, immo ſicut hic ma-
gis fur, & ille magis albus eſt, ita
hæreticus hic maximè hæreticus
dici debet. Ego autem ſic diſtin-
guendum cenſeo. Aut quæritur,
an ſentiens contra omnes articu-
los fidei hæreticus ſit, & ſine du-
bitatione hæreticum hunc eſſe
cenſeo, immo magis hæreticum
eo, qui contra articulum aliquem
tantum ſentit ob rationes, quas
ibidem Alſon. reddidit. Aut quæ-
ritur, an Apoſtata hæreticus hic
dici debeat, & in hoc caſu ſic ſub-
diſtinguendum cenſeo. Aut hic
nihilominus christianum ſe eſſe
intendit, quod faciunt hæretici,
qui ſacrarum litterarum ſenten-
tiam veram ſe tenere exiſtimant,
& in hoc caſu Apoſtata proprie
hunc dici non poſſe cenſeo, ſi-
cut nec monachus Apoſtata eſt,
qui in religione manet, ſed reli-
gionis vota tranſgreditur. Aut
aliam ſectam, & religionem ſequi-
tur, vt pote ſit Turca, vel Iudæus,
nec christianus eſſe deinceps

vult, & in hoc caſu hũc vere apo-
ſtata eſſe concludo, & eum, qui
vulgò dicitur Renegato. Et quo-
niam, qui omnes articulos fidei
negat, a christiana religione hic
deſicere videtur, ob eam rem, qui
priorem ſententiam ſequuntur,
8 apoſtata hunc nominarunt. †
Erit igitur Apoſtaſia ſpecies hæ-
reſis, hæreſis verò genus, quod &
infra videbimus.

9 Dixi demum pertinaciter, tñã
qui pertinaciter contra fidem ſen-
tit, hæreticus eſt. argum. Clem. 1.
§. primo. verſic. Quod ſi quis, de
Summ. Trinit. & Clem. 1. §. vlt. in
verb. Pertinaciter. de uſur. & vt in-
quiunt Rebuff. eod. art. 1. in verb.
Hæreticos, ibi. Secundo requiri-
tur, & Damian. Roſ. eod. libr. 1. in
principio, in definitione hæreſis,
ea ratione, qua quis hæreſis cul-
pa afficitur; Non ergo infans ba-
ptizatus, & apud infideles nutri-
tus hæreticus eſt, eſto hæreticam
opinionem habeat ob ignoran-
tiam, modo edoctus paratus ſit
10 ſe corrigere. Pertinax autẽ † mul-
tis modis quis dicitur. Primum,
vbi ſciens aliquid ab Eccleſia de-
ſinitum eſſe, cõtrarium tamen ip-
ſe in eo ſentit, hic enim pertinax
eſt, quoniam Eccleſiæ definitioni
non ſe ſubiicit. Qui ergo, exem-
pli gratia, ſcit Spiritum ſanctum
a Patre, & filio procedere, vel
reſurrectionem mortuorum fo-
re de ſententia Eccleſiæ, & con-
trarium ſentit, hic hæreticus ſta-
tim eſt, nec expectatur, an corri-

gi uelit, nam, quomodo paratus hic est corrigi ab Ecclesia quam tunc sciens manifeste oppugnat? & cuius definitiones sciens aspernatur? Vbi ergo ab Ecclesia aliquid pro certo de fide definitum est, qui contra illud sciens sentit, statim est hæreticus, esto dicat se paratum esse corrigi, ut asseruit, & pro regula hoc posuit Alfonso de Castr. eod. lib. 1. capit. 9. uersic. Ceterum circa ea, quæ expressa sunt. Item pertinax ille dicitur, qui errat in fide, & edoctus de ueritate, contumax tamen in errore perseverat, ac propterea est hæreticus. Edoctus autem ab eo esse debet, qui ipsum ex officio docere habet, ut pote uel ab Inquisitore hæresis, aut a suo Episcopo, ita sensit, ac declarauit Rebuff. in eodem uerb. Hæreticos, ibi quæret quis, non ergo contumax constituetur, si a priuata persona edoceatur. Postremò contumax etiã ille dicitur, qui aliquid credit, qd ab Ecclesia definitum adhuc non est, sed ita credit, ut nolit suã opinionem dimittere, esto Ecclesia contrarium definiat, ita dixit, ac declarauit Caieta. 2. 2. q. 11. artic. 2. & in Summ. in uerb. Hæresis. Hi ergo hæretici proprie sunt, hi, quos Bulla præsens excommunicat, quamuis hæreticorum nomine alii nominentur, quos refert glo. in cap. firmissimè. de hære. qui tamen proprie hæretici non sunt. Verum quid de eo, qui dubitat in fide, an hic hæreticus est? Quid

de eo iridem, qui ob timorè contra fidem aliquid dicit, animo tamen fidem retinens? Quid demùm de eo, qui animo hæreticus est, extrinsecus tamen signo aliquo id non exprimit?

¶ Quoad primam quæstionem, ¶ uidebatur dicendum eum, qui dubitat de re aliqua, quæ ad fidem pertinet, hæreticum esse, nam dubius in fide infidelis est, ut dicitur in capitu. 1. de hæ. Ego tamen, ut rem hanc totam dilucidius explicem, sic distinguendum censeo. Aut hic, qui dubitat de fide, seu de aliquo, quod ad fidem pertinet, & Ecclesia tenet, scit Ecclesiam sic credere, ac tenere, & in hoc casu hæreticus hic est, nam non uult subiicere se Ecclesie definitioni, & sic pertinax est, esto assermet se paratum esse corrigi, atque sic dixit Caiet. 2. 2. quæst. 10. art. 2. & in Summ. in uerb. Hæresis, & Nauarr. in Man. capitul. 1. 1. num. 2. 2. uersic. Secundo, qui pertinaciter, & Illustrissimus Tolet. lib. 4. Instit. Sacerd. cap. 4. num. 8. & in Bulla Cens. Domini Excom. 1. numero 6. uersicul. Non solum autem est hæreticus, & ut nos diximus supra proximè, & in hoc casu loquitur citat. cap. 1. de hæret. ut inquit Io. And. ibi, quem refert Abb. etenim, ex quo scit, quod Ecclesia credat, ac teneat, nihilominus dubitat, hic pro certo, ac firmiter non credit, at firmiter quis credere debet ea, quæ fidei sunt, ut habetur in cap. firmiter.

ter. de Sum. Trin. & fid. cathol. & vt declarauit Catech. in explanatione primæ partis Symboli, & dicitur in Symbol. S. Athanas. ibi. Nisi quis fideliter, hic ergo hæreticus erit.

- 12 Excipitur tamen, † vbi subreptio, & dubitatio aliqua de fidei rebus non deliberata, & contra voluntatem contingeret, itidē & scrupuli, nam in hos casu hæreticus hic non est, vt dixit Ioan. Andr. in cit. capitul. 1. de hæret. quem sequuntur Abb. ibi, & Feli. & communiter receptum testatur Nauar. in Man. capitul. 1. r. nume. 22. versi. Tertio peccat mortaliter, & Zabar. in Clem. 1. numer. 6. q. 2. de Summ. Trin. & Tolet. eodem numero 8. nam quo dubius in fide hæreticus sit, duo requiruntur, vt sit cum pertinacia, & idcirco sciatur determinatum esse ab Ecclesia, & de fide, & tamen dubitet. Postremo, vt sit dubium voluntarium, id quod inquit propter scrupulos, qui contra voluntatem veniunt, & facit capitul. sed pensandum. distinct. 6. & cap. inter hæc, de pœn. distinct. 2. Idque iure merito, tum quod in manu nostra non est, quo minus hi scrupuli nobis, occurrant, tum quod hæresis est electio cum consensu, qui consensus hic desideratur, si quis autem si illis assentiretur. Aut hic ignorat, quid Ecclesia definierit, & in hoc casu si paratus est corrigi, & credit ea quæ credit, Ecclesiam quoque crede-

re, sine dubitatione hic culpa vacat, et hæreticus non est, ita tenet Inno. in capitul. 1. in fine de Sum. Trin. & Nauar. in Man. capitul. 1. r. nume. 22. versi. secundo, qui pertinaciter, ibi: Addimus, vbi & Innoc. cōmuniter receptum esse testatur, nam ex quo credit, quod Ecclesiam credere opinatur, suā opinionem fidei Ecclesiæ submittit, vt dixit Innoc. ibid. & sequitur Felin. vbi & Bald. & Cardin. idem sentientes refert in capitul. 1. de hæret. Postremò id habetur in cap. dicit Apostolus. 24. quæst. 3. Hæreticus igitur hic non est, & hoc non solum verum est, vbi rusticus, & imperitus esset, verum etiam, si homo prudens, & doctus sit, qui opinionem aliquam contra fidem habeat, existimans Ecclesiam sic tenere, paratus corrigi edoctus de errore, vt asseruit Alfons. de Castr. cap. 9. versic. At non idem est in prælatis, in tractatu suo aduersus hæreses omnes. Hinc Ioachim, qui contra Ecclesiam opinionem quandam habuit, pro hæretico habitus non est, quoniam ignorans, & errans eam opinionem habuit, & veritatem subiecit, volens se conformare ad sententiam Ecclesiæ, vt dixit Zabar. Clemen. 1. numer. 6. quæst. 2. de Summ. Trinit. & habetur in capitul. 2. eodem. Aut scit ab Ecclesia determinatum id non esse, & in hoc casu hæreticus non est, si opinionem quamquam sequatur, modo paratus sit ample-

Et definitionem Ecclesie, si qua faciet, ita dixit Caiet. in Si. m. m. verb. Hæresis, in verlic. Quantum vero ad ambigua. Hæc autem, que diximus, locum habent in iis, que ad fidem pertinent, nam in aliis, quamcunque opinionem sequatur, & quocunque animo prædictus sit, hæreticus non erit, vt dixit Felin. in cap. 1. versicul. Tertio declarat. de hæret. & habetur optime in c. in quibus. 22. quæst. 2. In quibus rebus, dicitur enim ibi, nihil interest ad capescendum regnum Dei, vt trum credantur, an non, & vt trum vera putentur, an falsa, & aliud pro alio putare, nõ est arbitrandum esse peccatum, aut, si est, minimum esse, atque leuissimum. Hæc ibi S. Augusti. idẽ pluribus asseruit Alfonsi. de Cast. aduersus hæreses omnes lib. 1. ca. 1. vers. Non est ergo omnis error, vbi ergo de fide non agitur hæreticus non est, nec dici potest, quamcunque opinionẽ quis tueatur, atque sic DD. communiter concludunt, sed de priori quæstione satis, iam alteram aggrediamur.

Quoad alteram quæstionem
 13 ¶ quid iuris sit de eo qui ob metum grauem dicit, facitve quidpiam contra fidem, quam tamen animo retinet, an hæreticus sit. Caiet. 2. 2. q. 92. articu. 1. quæstionem hanc disputans sensit hunc hæreticum esse, & ob id in excommunicationem incidere, tum quod, etsi coactus id vult, velle

tamen censetur, quoniam voluntas coacta voluntas est. argum. l. mulier. ff. quod met. caus. tum quod non excusatur ab excommunicatione statuti lata contra fures, qui vt obediat domino, furatur: Hæc Caietan. Contrariam opinionem tamen sequitur Sylu. in verb. Hæresis. 1. numer. 9. vers. Sexto quæritur, nam hunc neque hæreticum esse, neque excommunicatum ait, idem asserunt Ioan. Tabien. in verb. Hæreticus. numero 3. versicul. Secundo, & Nauar. in Man. cap. 10. num. 27. & in consil. 10. de hæret. lib. 5. & Illustrissimus Tolet. lib. 4. Institut. Sacerdot. capit. 4. num. 1. cum sequ. vbi idem ait de eo, qui ira, vel aliquo alio motiuo quid contra fidem facit, & Iul. Clar. lib. 5. §. Hæresis. versicul. sed nunquid ille, in sua practica crim. hanc opinionem ego etiam sequor, & hoc ob eam rationem, quoniam hæretici definitio ei non conuenit, non enim volens propriè hic dicitur, ergo nec excommunicatione, quem Ecclesiam in tanto periculo obligate voluisse, quæ ipsius pietas est, verisimile videtur.

14 Peccat tamen mortiferè, ¶ quiduis enim potius perpeti, quam contra fidem venire quis debet. argum. ca. sacris, de iis, quæ vi met. ve caus. fiunt, etenim corde creditur ad iustitiam, ore autem fit confessio ad salutem. Immo, qui contrarium asserit, hæresis nomine

mine damnatur, vt dixit Maio. de irregular. libro 5. capit. 34. nume. 2. vbi hæresim hanc damnatam ait, Fabio Pontifice, & refert Platina in vita dic. Fabii. vide Maiol. qui multa de re hac dicit ibidem. At de quæstione hac itidem satis, iam tertiam quæstionem explicemus.

15 Postrema quæstio hæc est, † an hæreticus sit, qui animo hæreticam opinionem inclusam habens, nullam tamen externam significationem eius dedit. In qua quæstione duo contèplanda sunt, primum, an hic proprie hæreticus sit, postremò, an in hæreticorum pœnas incidat.

Quoad primam quæstionem concludendum est hunc hæreticum esse, nam huic definitio hæretici conuenit, ponimus enim hunc scienter, & pertinaciter opinionem hanc habere, quo casu hæreticus dicitur, vt supra probauimus, præsertim quod actus exterior deformitatem maiorem interiori non addit. Postremò hoc dixit Caie. in verb. Hæresis, in Sū. Aduerte secundo, ait enim ibi, q̄ licet hæreticus purè mentalis sit, verè, & proprie hæreticus est. Hæc ibi, si ergo vere, & proprie hæreticus est, ergo est hæreticus, idem inquit 2. 2. q. 11. artic. 3. etenim sicut fides perficitur interior ita & hæresis, & sequitur hoc Nauar. in capit. cogitationis. numero. 10. versicul. Contra tamen facit, de pœnit. dist. 1. & Tolet. eod. ca-

pitu. 4. numer. 1. iun&. numer. 2. & clar. eod. versic. quæro, an occultus hæreticus. Pro certo igitur habendum est hunc hæreticum esse, & facit communis illa opinio hæresim esse errorem intellectus, vt diximus.

16 Quoad alteram autem † an hæreticus hic in hæreticorum pœnas incidat, exempli gratia in excommunicationem, quæ a iure positiuo in hæreticos infertur, cōcludendum est hunc non incidere. Primò, quoniam hoc asseruit Caiet. in Summ. in verb. Hæresis, in fine. versicu. Aduerte secundo, & 2. 2. quæst. 11. in art. 3. & 4. versic. Ex his autem patet primo, & Nauar. in Man. capit. 25. numero 56. versicul. Quinta, & in cita. capit. cogitationis. numero 8. ver. Ex his infertur, vbi quæstionem hanc disputauit, & Tabie. in vers. Excommunicatio. 5. cal. 4. nume. 4. versicul. Quinto, vbi hoc disputauit, & Armill. in verb. Excommunicatio. 9. in fin. & Angel. in verb. Hæreticus. numero 2. ver. Sed si sit occultus, & Iacob. de Grass. libr. 4. cal. consc. capitul. 1. num. 13. & Coua. in reg. Peccatū. 2. p. in initio. num. 7. & Illustrissimus Tolet. in Bulla Cœnæ Domini, Excomm. 1. numero 8. versicu. His suppositis, qui & hoc cōmuniter receptum esse testatur eod. capit. 4. numer. 4. pertinent denique huc, quæ diximus in Tractatu nostro de Censuris. capit. 9. §. fin. Tab. 1. vbi & hoc asseruimus,

Probatur postremo per doctrinam S. Thom. communiter receptam. 1. 2. quæst. 91. art. 4. nam, ut ibi ait, homo non potest de actibus huiusmodi interioribus iudicare, quoniam latent, ergo nec poenam inferre, etenim de his potest legem facere, de quibus potest iudicare; iudicium autem hominis non potest esse de interioribus motibus, qui latet, sed solum de exterioribus actibus, qui apparent. Hæc ibi S. Thom. ex quibus deinceps infert necessariam legem diuinam humano generi fuisse, quoniam per illam prauæ cogitationes comprimuntur, ac puniuntur. Quod cum ita sit, manifestò constat hæreticum hunc, ex quo animo tantum inclusam hæresim habet, in excommunicationem a iure positiuo latam non incidere, nec ratione alia ab eodem puniri posse, esto igitur perfectum hæresis delictum sit, quod mente concipitur, non tamen humana lege puniri potest, quoniam sub iurisdictionem hominis non cadit quoad forum exterius, ex quo sua natura occultum est. Hinc Apostolus de his agens inquit ad Corin. cap. 6. Nolite ante tempus iudicare, quousque veniat dominus, qui manifestabit consilia cordium, ex quibus verbis patet, quæ occulta sunt, ad exterius forum non pertinere, quod & sentit Caieta. 2. 2. quæstion. 11. articulo tertio, & quarto. versicul. Ex his si quidem, & Tabien. in eod. loco, & in-

numeralii, quos refert, ac sequitur Couar. in reg. peccatum. 2. p. in initio. nume. 7. Hæreticus ergo hic in excommunicationem non incidet.

17 Excipitur tamen tibi externo signo ad id apto & sufficienti hæresim hanc significaret, exempli gratia credit hic Ecclesiam potestatem non habere iubendi, ne ieiuniorum tempore carnibus vescamur, atque idcirco huiusmodi temporibus carnibus vescitur, vel rebaptizat pueros, vel alios, quoniam ergo hæresim hanc animo conceptam hoc pacto explicat, ob eam rem, ut hæreticus in excommunicationem incidet, ita inquit Caiet. in Summ. in verb. Hæresis. & 2. 2. quæst. 11. art. 3. & 4. versicu. Ex his autem patet primo, & Nauar. in cit. ca. cogitationis. num. 10. versic. Secundo infer tur, & Armill. eod. vbi supra, & Martinus Alfon. de Viuald. in Cā delabro. p. 2. in explanatione Bullæ. cal. 1. num. 2. & nos in cit. cap. 9. §. fin. & Jacob. de Graff. libr. 4. cal. consc. cap. 1. num. 13. & clar. eod. §. hæresis. versicu. sed hic incidenter. vel igitur solus hic scit, & nemo alius id sciat hunc carnibus vesci, in excommunicationem tamen incidet. Non enim per se, sed per accidens occultum hoc est, ac propterea lex, quæ certa est, eum obligat. argumen. §. conditionis. versic. Quæ enim per rerum naturam sunt certa, non mutant obligationem, licet apud

nos

nos in certa sint, ita inquit Imperator ibi in Instit. de verb. oblig. namque sua natura scibile, & cognoscibile est, per accidens autem probari nequit. Vel verbo igitur, vel facto heresim quis explicet, in excommunicatione incidit, esto nemo alius eum videat, atque sic
 18 dixit Nauar. in cit. locis. Quare inquisitores, qui odio, vel amore, lucre ducti omittunt inquirere contra aliquem de heresi suspectum, quod illa omissione voluntatem suam explicant, in excommunicationem incidunt latam per Clemen. 1. §. verum, vbi questio hæc disputatur de heret. atq; sic dixit Caiet. in cit. ver. ex his autem patet. 2. 2. questio. 1. art. 3. & 4. & Alfons. de Viual. in Candela bro, in explanatione Bullæ. cas. 1. nu. 3. in 2. p.

19 Ex his, quæ diximus, si confessori, diligenter animaduertere debent, cum audiunt penitentes, qui victi tentationibus dissentiunt a fide, an verbis, signove alio heresim illam prodiderint, quo sciatur in excommunicationem Bullæ, aliorumve canonum inciderint, vt hoc adnotauit Caiet. in cit. versicul. Ex his autem patet primo, ibi: Et propterea oportet confessores, & sequitur Nauar. in eod. c. cogitationis, nu. 1. versu. Tertio infertur, de pœ. d. 1. nam, si ratione quapiam suam heresim explicarunt, in excommunicationem in hereticos latam inciderunt, non autem si eam animo inclu-

sam habuerunt.

20 At quid si Episcopus peccatum heresis non ob cœsuram, sed ob peccatum ipsum sibi reseruet, an, qui in animo heresim inclusam habet, adire, quo absoluat, Episcopum cogetur? Nam hanc questionem mouit Caiet. in cit. versu. Ex his autem patet, & concludit reseruatum esse, nam quodcunque peccatum occultum sibi Episcopus reseruare potest, reseruatō enim ademptio iurisdictionis est, & non pœna. Quid igitur concludendum? Ego vt generatim rem agam, sic distinguendum censeo. Aut peccatum, quod reseruetur, suam perfectionem omnem habet, statim atque animo tantum cœceptum est, vt heresis, & inuidia, & in hoc casu, si inuidiam, heresimve Episcopus sibi reseruet, & animo tantum conceptam reseruatum esse cœseo, vt dixit Caiet. Nam ea peccata, vt dixi, animo tantum concepta perfecta sunt, quæ fiunt deinceps, ac sequuntur ex illis, eorum peccatorum effectus sunt, vt comedere carnes in diebus ieiunii, calumnias inferre proximo, & id generis. Aut peccatum, si quod reseruetur, perfectionem suam omnem non habet, vbi animo tantum cœceptum est, vt homicidium, simonia, furtum, & alia multa, & in hoc casu si Episcopus hæc sibi reseruet, intelligetur peccata hæc sibi reseruare, vbi peccata huiusmodi perfecta omnino sunt, vt po-

te homicidium commissum, & furtum factum, nam verba in potiorum significationem re dubia accipienda sunt, argum. l. cum quaeritur. ff. de stat. hom. de completo peccato igitur intelligitur reservatio facta, cuiusmodi non sunt praedicta animo tantum concepta, ut dixit Nauar. in eod. ca. cogitationis. num. 10. vers. Contra quod tamen.

Excipio tamen, ubi expresse cogitationis peccatum sibi reservaret, id enim potest, ex quo & peccata cogitationis ad poenitentiae forum pertinet, ut habetur apud Triden. Syn. sess. 14. capitu. 5. vers. sic. Ex his colligitur, de confessione; Nemo tamen id mea sententia faciet ob animarum periculum. Et haec notanda sunt, quoniam non passim apud omnes inveniuntur, ac de haereticis satis. Iam ad Idololatrias, & superstitiones veniamus, & haeretici sint necne, contemplemur, explicato tamen prius, quid superstitio sit, & quotuplex, quae in sequenti praestabimus.

S V M M A.

- 1 Superstitio quid sit.
- 2 Superstitio duplex est.
- 3 Vouens non nere die sabbati haereticus non est.
- 4 Cultum diuinum exhibens creaturae haereticus est.
- 5 Superstitiones manifestam haeresim quanam sapiant.

- 6 Lamiæ haereticæ sunt, si demonem colant.
- 7 Dæmoni honorem dulciæ tribuens haereticus est.
- 8 Dæmonem consulens de futuris contingentibus, de absconditisue cordium, haereticus est, & manifestam haeresim sapit.
- 9 Dæmones quare de futuris contingentibus consulti ambigua responsa tribuant.
- 10 Astrologi quinam haeretici sint, & in haereticorum penas incidant.
- 11 Astrologi quinam damnati a Sixto Quinto.
- 12 Dæmonem consulens de reb. praeteritis, vel praesentibus, haereticus non est, peccat tamen grauissime.
- 13 Dæmonem requirens, ut tentet aliquam, & ad amandum impellat, haereticus non est.

II.

- S** Tertia quaestio est, an idololatra, & superstitioni haeretici sint, quam rem, ut magis explicatam habeamus, prius contemplemur, quid superstitio sit, & quotuplex. Superstitio igitur est religio exhibita aut ei, cui non debetur, aut quomodo non debetur, ut colligitur ex traditis a S. Thom. 2. 2. quaest. 92. arti. 1. in respon. propè finem, ibi, sic ergo superstitio est vitium, & ab Illust. Tolet. lib. 4. Instruct. Sacerdotis, cap. 14.
- 2 Duplex autem est superstitio. Prima, qua exhibetur diuinus cul-

cultus uero Deo, sed modo indebito, quod contingit, uel ubi perniciosus cultus adhibetur, uel ubi superfluous, qui diuini cultus fini non respondet, ita dixit S. Thom. 2. 2. quæstio. 93. artic. 1. in respon. & artic. 2. Perniciosus cultus autem adhibetur, ubi cæremoniæ adhibitæ non conueniunt cum re significata, ut si quis modo ueteris legis cæremonias adhibeat, quæ uenturum Christum significabant, hic plane erraret, & super uacaneum, & inutile hoc esset, quoniam ex quo Christus Dominus iam uenit, non conueniunt. Adhibetur etiam perniciosus cultus, ubi alias cæremonias quis adhibet præter eas, quas Ecclesia probauit, ita S. Thom. ibid. superfluous cultus autem est, ubi per eum aut Dei gloria non adest, seu ad Dei gloriam non refertur, ac pertinet, aut mens hominis in Deum non refertur, nec carnis concupiscentia reprimatur, aut contra Ecclesiæ institutionem, communem uel consuetudinem est, ut dixit S. Thom. ibid. His præmissis, quoad primam hanc superstitionis speciem superstitiosus hæreticus non est.

3 Quare, qui uouet non nere die sabbati simpliciter, uel non peccare caput, hic hæreticus non est, nihil enim facit, credit uel contra fidem, quamuis cultus superfluous sit, quandoquidem nec ad honorem Dei redundat, neque

ad subiiciendam carnem spiritui pertinet. Excipitur tamen primò quoad cultum perniciosum, ubi assereret cæremonias illas ueteris legis uigere, hoc enim contra Ecclesiæ declarationem est, quæ ipsas cessasse asserit, idem & de alijs similibus. Secundo excipitur, quoad superfluum cultum, ubi assereret Ecclesiam hæc prohibere non posse, uel contra Ecclesiam utiles esse, alias autem si ex simplicitate eas adhibeat, hæreticus non est, ac de superstitionis prima specie hætenus, ad aliam ueniamus.

4 Altera species superstitionis est, qua exhibetur diuinus cultus ei, cui non debetur, quæ species sicut diuini cultus fines diuersi sunt, ita & ipsa in plures diuiditur.

Finis autem primus diuini cultus est, ut uero Deo reuerentiam exhibeamus, quare qui creaturæ diuinum cultum latriæ exhibet, hic contra finem hunc facit, & idolatra dicitur, de qua re agit S. Thom. 2. 2. quæstio. 94. & Tolet. eod. capi. Hic ergo hæreticus est, & superstitio hæc manifestam hæresim sapit, ut habetur in accusatus. S. sane. iun. & Glo. de hæret. lib. 6. nam ibi Gloss. ait manifestam hæresim sapere hæc, circa aras idolorum nefarias preces emittere, sacrificia offerre, idem tradidit Caietan. 2. 2. quæstio. 95. artic. 4. uerlicul. Circa diuinationum, & Io. Tabie. in uerb. excom-
muni-

municatio. 5. cas. 4. num. 13. nam
 ibi ait superstitiosos hosce hære-
 ticos esse, & in excommunicatio-
 nem incidere, qui honorem la-
 triæ exhibent dæmoni ei sacrifi-
 cando, adorando, orationes exe-
 crabiles effundendo, laudes eius
 canendo, genua ad eius honorem
 flectendo, hæc enim manifestam
 hæresim sapiunt, vt dixit Tabien.
 ibid. Idq; iure merito, tum quod
 hæc agendo fit contra primum
 præceptū decalogi, quo cauetur,
 vt alienos Deos non colamus, tū
 quod est contra articulum pri-
 mum fidei, in quo proponitur in
 vnum Deum credendum. Iure
 igitur hæc faciens hæreticus est,
 & in hæreticorum pœnas incidit,
 atque sic dixit Paul. | Ghirland. in
 Tract. de Sortileg. quæst. 10. num.
 5. versic. Primo casu, & Tolet. eod.
 cap. 14. numer. 6. In omnibus er-
 go sortilegiis hæresis est, vbi ado-
 6 ratio interuenit. Quare † & lamie
 hæreticæ sunt, quæ Dæmonem co-
 7 lunt. † Item hæreticus quis est, &
 manifestam hæresim sapit, vbi ho-
 norem dulie Demoni tribuit, vt
 pote tribuendo ei nomen sancti-
 tatis, vel perendo, & inuocando
 eum, vt apud Deum pro nobis in-
 tercedat, ita dixit Ioan. Tabie. in
 cit. loco. etenim contra manifestā
 definitionem Ecclesiæ venit, quæ
 habet dæmones pro reprobatis,
 & damnatis, & pro Dei hostibus
 esse. Ego tamen excipio, vbi hæc
 faceret passione aliqua ductus, vt
 pote Amore, ratione ve alia, quo

dæmon ei præsto esset, vt scilicet
 impelleret suis tentationibus mu-
 lierem, virum ve ad se amandum,
 non autem quod dæmonem tali
 honore dignum censeret, sanctū-
 que esse illum existimaret, atque
 sic sentiunt D. Anto. & Tabien.
 quos refert, ac sequitur Iacob. de
 Graff. libr. 4. decil. cas. consc. cap.
 1. num. 11. & Tolet. ibidem. & nu-
 12. Idque merito, tum quod, vt
 quis hæreticus sit, vt animo con-
 tra fidem credat, necessario po-
 stulari, supra conclusimus, tum
 quod qui metu fidem negat, mo-
 do eam animo retineat, hunc hæ-
 reticum non esse itidem probaui-
 mus, & qui Deum blasphemat, in
 hæreticorum numero non habe-
 ri videbimus, modo, quæ contra
 Deum profert, vera esse non cre-
 dat, quamuis igitur in calu no-
 stro grauissimè hic peccet, hæ-
 resis tamen notam non incurrit,
 ac de primo cultus diuini sine
 satis.

Secundus finis diuini cultus
 est, vt quis a Deo, quem colit, de
 futuris instruat. Quare, qui his
 de rebus, de futuris scilicet con-
 tingentibus dæmones consulit,
 hic in aliam superstitionis speciē
 incidit, quæ diuinitio dicitur,
 per ipsam enim quis dæmones cō-
 sulit pactis tacito, vel expresse cū
 ipsis initis, & diuinitio hæc mul-
 tis modis fit, quos retulit S. Tho.
 2. 2. quæst. 95. artic. 3. In hac autē
 † superstitione hæreticus ille est,
 & manifestam hæresim sapit, vbi

ad

ad ea faciendā, ſciendāve dæmo-
num opem, cōſiliumve poſtulat,
quæ dæmones ſua vi nec ſcire,
nec facere queunt, & hoc locum
habet, quacunq; diuinationis
ſpecie id facere conetur, etenim
creaturæ tribuere vult, quod crea-
toris proprium eſt, vt inquit
Pau. Ghirland. ead. quæſt. 10. nu-
mero 6. verſic. Secundo autem ca-
ſu, & numer. 10. & in multis aliis
locis ibi, & Gundiffalvus de Villa-
diego in Tractatu de hæret. quæſt.
9. numero 6. Qui ergo per diuina-
tionem, aut futura contingentia,
aut abſcondita cordis hominum
ſcire tentat, hic hæreticus eſt, quā-
doquidem hæc ſcire Dei propriū
eſt, nam de futuris illud in Euan-
gelio habetur. Non eſt veſtrum
noſcere tempora, vel momenta,
quæ Pater poſuit in ſua poteſtate,
de cordium cogitationibus au-
tem illud, Deus ſcrutator cordiū
eſt, & alibi, ſcrutans corda, & re-
nes Deus. Hæc igitur Dæmon ſci-
re non poteſt, ꝑ̄ hinc de rebus hu-
juſmodi conſulti Dæmones ſic
ambigua reſponſa tribuunt, vt in
diuerſas ſententias interpretatio-
ne trahi poſſint, idque aſtute, nā,
ſi quod conſulens volebat, & exi-
ſtimabat, dæmones reſpondiſſe
non euenit, non dæmones menda-
ces, ſed ſe reſponſi eorum malum
interpretem fuiſſe fatetur, ac quæ-
ritur, cuiuſmodi generis fuit, re-
ſponſum illud; Ibiſ redibis non,
10 morieris in bello. Quare ꝑ̄ & hac
ratione hæretici ſunt Astrologi,

& chiromatici, qui ex aſtrorum,
manuumve inſpectione neceſſa-
rie aliquid futurum ſignificāt de
futuris contingentibus, ſecus ſi
dicerent id fieri poſſe, ita Paul.
Ghirland. quæſtio. 3. num. 13. cum
ſequen. & quæſtio. 11. numer. 16.
11 & numer. 22. eod. & ob id ꝑ̄ Si-
ſtus Quintus hos damnauit in
Bulla incip. Cœli & terræ crea-
tor. In his igitur caſibus quæ hæ-
reticus ſit dæmonem conſulen-
12 do. Excipitur ꝑ̄ tamen, vbi quis
de præteritis, vel præſentibus dæ-
monem conſuleret, nā quod hæc
a Dæmone ſciri poſſunt, ob eam
rem hæreſim non ſapiunt, quam-
uis grauiffimè peccet, ex quo
communione hoſtis Chriſti Do-
mini vtitur, & damnatur etiam a
13 Siſto V. per eandem Bullam. ꝑ̄
Secundo excipitur, vbi quis a dæ-
mone quærit, quod facere poteſt,
vt pote tentare mulierem ad amo-
rem, nam & ob id in Euangelio
tentator dicitur, iuxta illud. Ac-
ceſſit tentator, atque ſic aſſeruit
Felin. in Rub. de hæret. in fine. Itē
& de ſignis morbi in infirmo, ſci-
licet an ſint ſalutis, mortisve ſi-
gna, nam & hæc medici noſcunt,
ſed iam ad tertium diuini cultus
finem veniamus.

Tertio ordinatur diuinus cul-
tus ad dirigendos humanos a-
ctus ſecundum inſtitutum Dei,
qui colitur, & contra hunc fi-
nem eſt ſuperſtitio obſeruationum,
de quibus eadem ſenti-
mus, quæ de proximis nunc dixi-
mus

mus

mus. Atqui iam de blasphemis agamus.

S V M M A.

- 1 *Blasphemus an haereticus sit.*
- 2 *Blasphemiae haereticae quanam sint.*

III.

- 1 **S.** Postrema quaestio, † quam explicandam, praemittendamque nobis proposuimus, haec est, an qui Deum blasphemant blasphemis haereticalibus
  - 2 haeretici sint. † In qua quaestione explicandum prius est, quanam blasphemiae haereticae sint. Blasphemiae haereticae igitur sunt blasphemiae, quae sapiunt haeresim, & quas qui credit, haeticus est, & hoc fit, ubi de Deo aliquid dicitur, ac de sanctis, quod contra fidem est, ut exempli gratia Deum esse iniustum, Deum non curare mortalia, & ad summam, ubi ei tribuuntur, quae illi non conueniunt, vel adimunt, quae ei conueniunt, haeticum enim est asserere Deum iniustum esse, cum in psalmo illud habeatur: Iustitiae Domini plena est terra, sicut etiam haeticum est asserere eundem mortalia non curare, cum eius providentia vniuersa gubernentur, iuxta illud psalmi. Omnia a te expectant, ut des illis escam in tempore oportuno, atque sic sensit
- Additio ad Diaz in Praet. crim.

Canon. capitul. 110. versi. Et quis sapissimè, & Tho. Zerol. in Prax. Episcop. in verb. calus, ibi, Blasphemiae.

Hoc praemisso pro regula habendum est blasphemum regulariter haeticum non esse, atque idcirco in excommunicationem haeticorum non incidere, nam haeresis est in credendo, non autem in dicendo, ut vidimus, & sapientis, qui aliquid contra Deum dicit, scit, & credit contrarium eius, quod dicit.

Excipitur tamen, ubi quod dicit etiam crederet, tunc enim haeticus esset, & ob id in excommunicationem incideret, ut dixit Io. Bapt. Antonucius in Catechesi Neapolitana. capi. 16. paulo post princ. lib. 4. & cap. 22. numero 4. lib. 2. eod. & Illustrissimus Tolent. lib. 4. Instruct. Sacerd. capi. 13. numero 8. nam ait Blasphemiam cum haeresi esse, quando quis assentit cum intellectu his, quae corde, vel ore dicit, id quod dubitationem non habet, quis enim inficiabitur hunc haeticum esse, qui Deum iniustum asserit? caret igitur quaestio haec dubitatione, alias igitur haeticus non erit. Ex his iam patet, quatenus ad rem nostram pertinet, quinam haeretici sint, qui quoniam per Bullam excommunicantur, ideo Bullam ipsam aggrediamur, & quoniam in ipsius primo capite haeretici excommunicantur, ut dixi, ideo regulam ponamus, & quatenus pateat, quibusque

que quasi cancellis concludatur, amplificationibus, exceptionibus que, aperiamus, id quod in sequenti prestabimus, quam rationem quoque ad reliquas huius Bullæ excommunicationes explicandas perpetuo obseruabimus.

S V M M A.

- 1 Heretici in excommunicationem huius Bullæ incidunt, quæ regula quatenus pateat, declaratur.
- 2 Hussitæ heretici quinam sint.
- 3 Vuiclefitæ heretici quinam sint.
- 4 Lutherani quinam sint.
- 5 Zuingliani quinam heretici sint.
- 6 Calvinistæ heretici quinam sint.
- 7 Hugonotti heretici quinam sint.
- 8 Anabaptistæ quinam heretici sint.
- 9 Trinitarij quinam heretici sint.
- 10 Superstitiosi in excommunicationem incidunt, si superstitione heresim sapiant.
- 11 Hereses plures habens an in plures excommunicationes incidat.
- 12 Heretici quinam sint, qui in excommunicationem non incidunt.
- 13 Suspecti de heresi an in excommunicationem incidant.
- 14 Hereticus non est, nec in excommunicationem incidit, qui non credit id, quod ab aliquo Episcopo damnatum est, & non ab Ecclesia uniuersali.

IV.

- S** Præmissis explicatis, iam regulam ponamus, ut polliciti sumus. † In excommunicationem hanc igitur incidant primo Hussitæ, Vuiclefitæ, Lutherani, Zuingliani, Calvinistæ, Vgonotti, Anabaptistæ, & Trinitarii, ut habetur in initio capitis, hi enim omnes heretici sunt † Hussitæ a Ioan. Huss Boemo nominati sunt qui in Concilio Constantiensi dānatus, & viuus combustus est, ut refert Damian. Ros. in Tractatu de hæresibus agnoscendis, libro 3. in verb. Hussitæ, huius errores triginta enumerantur in Bulla Martini Quinti, incip. Inter cunctas pastoralis curæ, lata Constantiæ Anno Pontificatus sui primo, Octauo Calend. Martii. Vuiclefitæ vero † dicti sunt a Ioanne Vuiclefo Anglo, qui & ipse in eodem concilio Constantiensi damnatus, & combustus est, ut ait idem Damia. eod. lib. in verb. Ioann. Vuicleffus, & Rebuff. in Prax. Benef. in explicatione Bullæ Cœnæ Domini in verb. Vuicleuistas. articul. 1. eius errores quadriginta quinque enumerantur in eadem Bulla Martini Quinti.
- 1 Lutherani † uero dicti sunt a Martino Luthero Germano, patria Issibienfi, cuius imago Romæ combusta est anno 1526. die 12. Iunii, ut inquit Rebuff. eod. in verfi. Lutheri, & Damian. eod. libro in verb. Lutherus, ybi multa de ipso,

- fo scripsit, eius errores 41. enume-
rantur, ac damnantur a Leone X.
in Bulla incip. Exurge domine, &
iudica causam tuam, lata Romæ
anno 1520. decimoseptimo Ca-
lend. Iulii. Pontificatus sui anno
Octauo, eundem hæreticum de-
clarauit in alia Bulla incip. Decet
Rom. Pont. lata eodem anno, ter-
tio Non. Ian. † Zuingliani dicti
5 sunt ab Huldrico Zuinglio Cano-
nico Constantiensi, qui asseruit in
Sacramento Eucharistiæ non es-
se verum corpus, & sanguinem
Christi. Item peccatum origina-
le non esse peccatum, sed morbū
naturæ, & alios etiam errores, ita
dixit Damian. eodem lib. in verb.
6 Zuinglius. † Calvinistæ autem di-
cti sunt a Ioan. Caluino Picardo,
qui Paulo 111. Pont. Max. Eccle-
siam persecutus est, & Galliam,
& Sabaudiam suis erroribus infe-
cit, & tandem pediculari morbo
miserrimus interiit, ita dixit idē
7 Damian. eo. in verb. Calvinistæ. †
Anabatistæ autem sunt hæretici,
qui pueros baptizatos iterum ba-
ptizandos asseriebant, cuius erro-
ris inuentor fuit Petrus de Bruis,
qui & combustus fuit. Et dicti
sunt Anabatistæ, quòd idem signi-
ficat, quod rursus baptizantes,
à *βαπτίζω* græcè, latinè significat Rur-
sus, & baptistæ a verbo *Βαπτίζω*,
quod significat Lauo, ab errore
igitur, in quo errant, nominati
sunt, ita dixit Damian. in verb.
8 Anabatistæ eo. † Vgonotti autem
an ab Hugone Ludi magistri Pa-

risiensi, an ab Hugone Capeto di-
cti sint, incertum est, illud con-
stat nunc sacramentarios vocari,
vt ait idem Damian. eodem libro
9 in verb. Hugonistæ. † Trinitarii de-
mum ab hæresi sunt nominati, nā
contra Trinitatem asseriebant, vt
dixit idem Damian. eodem lib. in
verb. Trinitarii. Hi oēs ergo hæ-
retici, qui partim nominantur ab
auctorib. hæresum, partim ab er-
rorib. quos sequuntur, cuiusmodi
rōne hæretici oēs nominantur,
vt habetur in capitu. quidam au-
tem hæretici. 24. quæ. 3. in excom-
municationem hanc Bullæ inci-
dunt, & per Bullam hanc excom-
municantur.

Secundo excommunicatio hæc
afficit omnes alios hæreticos,
quocumque nomine nominen-
tur, & de quacūque secta sint ob
verba illa. Ac omnes, & singulos
alios hæreticos quocumque nomi-
ne censeantur, & cuiuscunque se-
ctæ existant, plures enim hæreti-
corum sectæ sunt, & vario nomi-
ne nominantur, vt habetur in eo.
capit. quidam autem hæretici, &
in l. Ariani. C. de hære. & Man. &
in eod. lib. 3. Damian. Ros. præter
quam quod alii plures de hæreti-
cis scripserunt, lat est per hanc
Bullam omnes excommunicari,
qua pœna & antiquo iure affecti
sunt in cap. excommunicamus. 1.
& 2. de hæret. & in cap. ad abolen-
dam. eodem. Item afficit non so-
lum, qui in hæresim iam ortam in-
cidit, verumetiam, & qui nouam
inuenit,

inuenit, nam Bulla excommunicat omnes hæreticos, nec distinguit, ergo & hunc.

Tertio excommunicatio hæc afficit eum hæreticum, qui dubitat de eo, quod ab Ecclesia definitum est, quamuis asserat se paratum esse corrigi, vt supra probauimus.

Quarto obligat etiam eum, qui credit aliquid contra fidem inscius, & de veritate edoctus sententiam mutare non vult, sed in ea pertinax perseverat, vt id etiã asseruimus.

Quinto obligat hæc excommunicatio hæreticum occultum per accidens, idest eum hæreticum, qui pro tali probari non potest, quoniam occultus est, vt hoc quoque supra conclusimus.

Sexto afficit etiam eos, qui ob superstitiones hæretici sunt, ut Idolatras, & eos, qui cultum latriæ creaturæ tribuunt, vel demones de futuris consulunt, quæ ipsi nequaquam scire possunt, vt antea declarauimus, & vt dixit Iac. de Graff. lib. 4. cas. consc. capit. 1. numero 16. sicut etiam excommunicatione hæc afficiuntur, qui in hæreticales blasphemias erumpunt, modo verum esse censeant, ac credant, quod dicunt, vt id quoque supra diximus.

Septimo excommunicatio hæc afficit quoscunque hæreticos, quacunque dignitate præditi sint, & ob id vel Ecclesiastica, vel secula-

ri, vt habetur in Bulla, in verbis Non obstantibus, vel igitur Cardinales, vel Patriarche, vel Archiepiscopi, vel Episcopi, & multo magis inferiores Ecclesiasticæ personæ; Item vel Imperatores, vel Reges, inferioresve sint in excommunicationem hanc incidunt, si in hæresim aliquam incidant, vt habetur in cit. versis. Non obstantibus, ibi, Etiam si, vt præmittitur.

Octauo excommunicatio hæc obligat, qui in hæresim aliquam incidunt, esto priuilegium habeant, ne possint excommunicari per litteras apostolicas non faciētes plenam, & expressam mentionem sui priuilegii, vt dicitur in eod. versis. Non obstantibus, ibi, Etiam continentibus, quod excommunicari.

Nono afficit quoscunque hæreticos, & ubicunque sint, nam Romanus Pontifex catholice Ecclesiæ Episcopus est, eique a Christo Domino dictum est, Pasce oues meas, ac propterea, ex quo de tuenda fide agitur, vniuersalis iudex est. argum. capit. cuncta per mundum. 9. quæstio. 3. ob eam rem, sicut eius canones omnes obligant. cap. 1. & capitulum fin. de constit. ita sententiæ, & excommunicationes huius Bullæ omnes complectuntur, etenim totius terrarum orbis Romani Pontificis parochia est, ac territorium, quoad ea, quæ ad fidem pertinent. argum. cita. cap. cuncta per mundum, 9. quæstio. 3. Immo,

mò, & qui nouam hæresim inueniret, excómunicatione hac obligaretur, generaliter enim Bulla loquitur, & futurum tempus etiã respicit.

Postremo excómunicatio hæc afficit non solum, qui plures hæreses sequitur, verumetiã & qui vnã tantum; Nam & hic hæreticus est, & ob id sicut Bulla huius verba ei conueniunt, ita & eiusdem Bulla excómunicatio, ac pœna. arg. m. l. 4. §. toties. ff. de damn. infecto. ¶ At quid si quis in plures hæreses incidat, pro quibus singulis excómunicatio lata est, an in plures excómunicationes hic incidet? Planè sentio hunc in plures excómunicationes incidere, in tot scilicet, quot sunt hæreses, quas sequitur, tum quod plura delicta non tribuunt immunitatem a pœna. argument. l. nunquam plura. ff. de priuat. delict. tum quod si in excómunicationem incidit, qui vnã hæresim sequitur, ergo & in plures, qui plures amplectitur, contumacia enim multiplicata, & pœna multiplicari debet. argum. cap. ac si clerici. de iud. tum quod, qui eadem percussione clericos plures percutit, in excómunicationes plures incidit, vt probauimus in Tractatu nostro de Censuris, cap. 16. §. 3. nume. 8. Tab. 1. & supra in prima parte, capit. 8. sentio igitur hunc in excómunicationes plures incidere. His igitur rationibus regula hæc amplificatur, iam ex-

ceptiones eius ponamus.

12. Primum igitur ¶ in excómunicationem huius Bulla non incidit hæreticus, qui animo tantum hæresim inclusam habet, & sic hæreticus tantum est, vt dicitur, mentalis, sicut probauimus supra.

Item in excómunicationem hanc non incidit, vbi Bulla promulgata non est, & probabiliter ignoratur. argum. cap. fin. de constit. libr. 6. & vt nos probauimus in Tractatu nostro de Censuris, cap. 9. cum sequen. Tab. 1. Quare, si a pud Indos christianos factos id contingeret, in excómunicationem hanc ipsi non inciderent, si Bullam hanc ignorarent.

13. Tertio ¶ in excómunicationem hanc non incidunt, qui hæretici re vera non sunt, esto de hæresi suspecti sint, nam suspecti huiusmodi hæretici non sunt, vt habetur in capitul. excómunicamus. §. qui autem, de hæretic. Non itidem, qui in re, de qua questio inter DD. est, & de qua Ecclesia non definiuit, opinionem falsam eligunt, modo parati sint definitioni Ecclesiæ stare, ac se corrigere, nam hi hæretici non sunt, vt dixit Innocent. quem refert, ac sequitur Ioan. Nicol. Arelat. in Tractatu de hæret. not. 15. atque idcirco in excómunicationem non incidunt, quæ in hæreticos lata est. Non denique, qui superstitionibus vtuntur, quæ hæresim

resim coniunctam non habet ob eandem rationem, & vt dixit Na uarr. in consil. 1. de fortileg. libro quinto.

14 Postremo † in excommunicationem hanc non incidit, qui non credit aliquid, quod ab aliquo Episcopo in sua diœcesi damnatum est, modo ab Ecclesia vniuersali, vt hæreticum damnatum antea illud non sit, vt dixit Syluestr. in verb. excommunicatio. 7. numero quinto. & Tabien. in verb. Excommunicatio. 5. cas. 4. numer. 8. versicul. Septimo de illis, etenim non ad Episcopos, sed ad Romanum Pontific. eorum, quæ ad fidem pertinent, definitio spectat, vt dixit Gloss. communiter recepta. in ca. quoad translationem, in verb. Referuata. de offi. legat. & Innoc. in capitu. ad abolendam. in verb. Hæreticos, & Abb. num. 3. versic. Not. 1. de hære. Nec obstat cit. capitu. ad abolendam, vbi hæreticus iudicandus esse dicitur, qui tenet contra ea quæ Episcopus iudicauit, nam intelligitur illud, & locum habet, vbi Episcopus conuincit aliquem de delicto, quod hæresim iam damnatam coniunctam habet, si enim declarauit eum ob id hæreticum esse, ab omnibus pro hæretico habebitur, ita sensit Tabien. ibid. & Innocen. in cit. capitu. ad abolendam. in verb. Hæreticos, nam inquit Innocen. hæreticus, id est in hæresim iam damnatam, & indubitatam incidentes, alias enim, si de articulis fidei du-

bitatio oriretur, & dubium esset, quis bene, vel male diceret, hoc solum Romana Ecclesia determinat. Hæc Innoc. ibi, ergo & hæreticus solum est, qui in re, quæ ad fidem pertinet, & a Romana Ecclesia damnata est, offendit, non autem si ab alio inferiore Prælato, sed iam de Apostatis agamus, seu de excommunicatione in Apostatas lata.

Verf. Et a Christiana fide Apostatas.

S V M M A.

- 1 *Apostasia quid sit.*
- 2 *Apostatate non potest, qui christianus non est.*
- 3 *Apostasia triplex est.*
- 4 *Apostata a fide quinam sit.*
- 5 *Lamię Apostatę sunt.*

Hic excommunicantur Apostatę, cuius excommunicationis cognitionem vt magis absolutam habeamus, tria præmittenda nobis sunt. Primum quid sit Apostasia, & ob id quid sint Apostatę. Deinde quotuplex sit Apostasia. Tertio, esto eius species plures sint, de qua Apostasia hic agatur, & quæ puniatur hac excommunicatione.

1 Quoad primum igitur † Apostasia nil aliud est, quam defectio a Deo facta ab eo qui christianus est: ita sensit San. Thom. 2. 2.

D quæst.

- quæst. 12. artic. 1. & 2. in respon. Dixi autem defectio, quoniam Apostata deficit a Deo, & ut vulgo dicitur, si rebella, quare ob id S. Thom. inquit eam esse retrocessionem a Deo. Dixi a Deo, quoniam, quæ fit ab homine apostasia non dicitur, sed simpliciter rebellio, seu defectio. Dixi Ab eo,
- 2 † qui christianus est, quoniam qui ad Deum nunquam accessit baptismi susceptione, ab eo apostatare, id est deficere, & retrocedere nequaquam potest, ubi enim non est habitus, ibi priuatio non datur. argument. l. decem, & ibi communiter not. ff. de verbo. obl. Quare infideles, qui Christi fidei baptismum non susceperunt, de apostasie crimine non puniuntur, ut dixit S. Tho. q. ea. art. 2. Ex his iam constat, quisnam Apostata sit, nam est Christianus, qui a Deo recessit.
- 3 Quoad secundum † triplex Apostasia est, nam, ex quo Apostasia est discessio quædam a Deo ut diximus, sicut tribus modis cum Deo coniungimur, primo per fidem, deinde per debitam, & subiectam voluntatem ad obediendum præceptis eius, tertio per præcipua quædam ad supererogationem pertinentia, per religionis scilicet professionem, sacre ordinis susceptionem, ita & tribus modis ab eo seiungimur. Nam, qui Christi Domini fidem relinquit, hic apostata a fide dicitur. Qui autem discedit a re-

ligione, quam professus est, vel ab ordine, quem suscepit, ut laicus eundo, ac se gerendo, apostata a religione, vel ab ordine dicitur, ut habetur in cap. 1. & in cap. 3. & in c. a nobis, & in cap. si. de apost. Qui demum, diuinis mandatis obedire non vult, hic apostata a diuinis mandatis dicitur, ita tradidit S. Thom. ead. q. ar. 1. in resp. & Gloss. in cap. 1. in verb. Apostasia. de Apostat. & Innocen. & Abba. & Mar. Socin. Sen. numer. 3. & Pau. Ghirlan. de hæret. q. 2. num. 8. & Borgas part. 16. de Irregular. in tit. de Apostat. & Maiol. de Irregularit. capit. 34. lib. 5. sed iam de quibus apostatis hic agatur, & qui excommunicentur, explicemus.

Quoad tertium Bulla hac excommunicantur solum Apostatæ fidei, id est qui a fide recedunt, nam excommunicamus, dicitur enim ibi, & cat. Et a christiana fide apostatas, ergo de his tantum agitur, & non de aliis, ex quo apostatas a fide tantum nominat, inclusio enim vnius alterius exclusio est. argumen. cap. nonne de præsumpt. & l. cum prætor. ff. de iud.

- 4 Apostata a fide vero † est apostata, qui relicta Christiana religione, ad aliam religionem, seorsamve se transfert. Dixi Apostata, ut sub quo genere sit habeatur. Dixi Relicta religione christiana, & sic simpliciter, & generaliter, quo separetur ab hæreticis

reticis qui in aliquibus tantum a Christi fide deficiunt, Dixi, Ad aliam religionem, se&amve se transferunt, quo separentur ab hæreticis, qui in omnibus a christiana religione deficiunt, sed christianostamen se esse censent & volunt, non autem se&am aliam sequuntur, ac religionem, nam apostata, præterquam quod a christiana fide deficiunt, ad aliam religionem se transferunt, vt probatur in leg. eum, qui. C. de apostat. ibi enim legislator pœnam ponens in eos, qui faciunt quem apostatare, inquit: Eum, qui ex cultu christianæ religionis in nefariam se&am, ritumve traduxerit, capite puniendum esse. Ecce ibi agitur de apostatis a fide, idest, qui faciunt a fide apostatare, vt habetur ex Rubr. & inquit, Ex cultu christianæ religionis in nefariam se&am, ritumve traduce-re, ex quibus verbis apparet duo postulari, quo quis apostata sit, primum vt a christiana religione discedat, alterum vt ad aliam se&am se transferat, idem habetur in l. i. C. eod. ibi enim de apostatis agens legislator inquit, si quis ex christiano iudæus effectus, ex quibus verbis ad apostatam constituendum duo proximè dicta requiri comprobatur. Idem sentit Iul. Clar. in pract. crim. §. fin. quæst. 78. vers. Apostata, nam ait eum apostatare a fide, qui a christiana religione transit ad iudaismum vel aliam se&am infidelium.

Apostata a fide igitur propriè ille dicitur, qui relicta christiana religione ad aliam se transfert, cuiusmodi fuit Iulianus ille apostata, de quo in capitu. Iulianus. l. r. quæst. 3. & cuiusmodi sunt lamig vulgo dictæ Strighæ, quæ vel tacito professionem per aliquem ministrum diabolo, vel expresse ipsi dæmoni solemniter, vel non solemniter faciunt, nam in professione illa christianam fidem abnegant, & se dedunt, & consecrant ipsi diabolo, & eum tanquã verum Principem, & Deũ colunt, atque adorant, vt tradidit id pluribus Paul. Ghirland. in Tractatu suo sortileg. quæstio. 3. numero r. cum multis sequen. & huiusmodi sunt, qui a Turcis capti fidem abnegant, & turcæ fiunt, vulgoque dicuntur Renegati. His sic præmissis, iam regulam vt fecimus antea, ponamus, id quod in sequ. præstabimus.

S V M M A.

- 1 *Apostate fidei in excommunicationem Bullæ incidunt, quæ regula, quousque pateat, declaratur.*
- 2 *Apostate hæretici sunt.*
- 3 *Apostata an in duas excommunicationes incidant, in alteram, quatenus Apostata, in alteram, quatenus hæretici.*
- 4 *Apostata religionis in excommunicationem incidit.*

S. Vidimus quinam Apostatae sint, de quibus hic agitur, iam, qui in excommunicationem hanc incidant, videamus, id quod regula posita fiet.

In excommunicationem hanc igitur † Bullae Apostatae a christiana fide incidunt, nam hos Bulla excommunicat, ut habetur in versicu. Proposito, idque iure merito, nam & ipsi haeretici sunt, ut dixit Innocen. in capitu. 1. numer. 2. versicul. Apostata perfidiae, & Host. quem refert, ac sequitur Abba. versic. Qua poena, & Mar. Soc. Sen. num. 3. vers. Sed quarunt hic DD. de Aposta. & Maiol. de Apostat. c. 34. in Tractatu de Irregu. & facit c. contra christianos. de haer. li. 6. vbi contra hos ut contra haeticos procedendum dicitur. Imo pestilentiores ipsis haeticis sunt: iure igitur & ipsi excommunicantur.

2 Atqui, quod † Apostatae haeretici quoque sunt, an in † duas excommunicationes etiam incidunt, in vnam quod haeretici, in alteram quod apostatae sunt? Nam Bulla hos ambos excommunicat, ut vidimus. Ego sentio per Bullam hanc Apostatas semel tantum excommunicari, & in excommunicationem vnam incidere. Primo, quia Romanus Pont. separatim eos excommunicat, & ob id haeticorum nomine eos comprehendere se nolle significavit, er-

go nec haeticorum excommunicatione eos affici velle indicavit, separatorum enim separata debet esse ratio. argumen. l. Papi- nianus exuli. ff. de minor. Postremo, quoniam apostasia species haereseos est, sub se enim habet heresim in specie, & apostasiam, ac vna species sub alia non est, ut docuit Philosophus, ergo poena imposita in vna specie ad aliam non transfertur. argument. l. in agris. ff. de acqu. rer. domin. In excommunicationem vnam igitur apostatae fidei incidunt. Quae regula amplificatur ut superior, nam locum habet, quicumque sint huiusmodi apostatae vel clerici, vel laici, vbicumque sint, quamcumque sectam sequantur, & privilegium etiam habeant, ne possint per apostolicas etiam litteras censuris irretiri, ut diximus antea de haeticis.

4 Excipiuntur † tamen Apostatae religionis, ut ob id, qui dimitunt habitum religionis, nam, et si apostatae & ipsi dicuntur, ut habetur in citat. capitul. de apostat. tamen in excommunicationem hanc Bullae non incidunt, & hoc ob eam rationem, quoniam Bulla de Apostatis a fide tantum loquitur, ergo non de aliis. argumen. c. nonne, de praesumpt. & l. cum pretor. ff. de iud. excommunicantur tamen per ca. 2. ne cler. vel mon. lib. 6. atque sic dixit Borgas. de Irregular. par. 6. de Apostat. numer. octavo.

Secundo excipiuntur clerici , qui sine legitima causa habitum clericalem dimittunt, nam nec hi in excommunicationem hanc incidunt, esto apostata dicantur, & excommunicari possint, vt habetur in tit. de Apost.

Postremò excipiuntur apostata inobediencia, id est, qui Romano Pont. vel canonibus non obediunt, nam neque hi hac excommunicatione comprehenduntur, quamuis excōmunicari possint, vt dixit Innocen. in capitu. 1. numer. 2. de Apostat. & Tabien. in verb. Apostasia. numer. 7. versic. Quinto . Quare ob id Apostatas hosce non propriè apostatas esse, quidam dixerunt, sed iam ad alia veniamus.

Verf. Ac eorum credentes.

S V M M A.

- 1 *Credēs hæreticorum quisnam dicatur.*
- 2 *Crederē hæreticis duobus modis contingit.*
- 3 *Crederē quem hæreticis duobus modis conuincitur.*

Hic excommunicantur credētes hæreticorum, verum vt sciamus, quinam hi sint, ob eam rem, qui credentes hæreticorum dicantur, explicemus.

- 1 † quatenus ad rem nostram pertinet, ille propriè dicitur, qui hæ-

reticis credit in illis erroribus, quos habent contra fidem, vt habetur in capitu. penult. §. fin. de hæret. Credentes autem eorum, scilicet hæreticorum erroribus, dicitur enim ibi, hæreticos similiter iudicamus. Hæc ibi, ex quibus patet eos hæreticorum credentes esse, qui eorum erroribus credunt, idem sensit Carer. in Tractatu de hæret. num. 175. versicu. Et nota, ait enim ibi, quod tales receptatores, fautores, & credētes nō puniuntur aliis pœnis in iure non expressis, nec pœnis hæreticorum, præterquam credentes hæreticis contra fidem. Ecce hic manifestò apparet credentes hæreticorum eos dici, qui contra fidem eis credunt, qui in aliis ergo ipsi credunt, hæreticorum credentes non sunt, idem sensit Tabien. in verb. Excommunicatio. 5. cas. 4. numero 12. Versicul. Vndecimo, & Syluest. in verb. Hæresis. numero 10. versicul. Septimo, & Angel. in verb. Hæreticus. num. 22. versic. Quis dicatur credens, de his ergo credētibus hic agitur.

- 2 Crederē autem hæreticis † duobus modis contingit, explicitè, & implicitè, explicitè, vbi credentes credunt erroribus ipsorum, & sciunt quinam errores illi sint, implicitè vero, vbi credunt idem, quod credunt hæretici, sed ignorant, quid ipsi credant, sic enim & in vera fide quis credit explicitè, vbi speciatim

D 3 nouit

nouit quid Ecclesia credat, implicitè, vbi credit, sed nescit, quid Ecclesia credat, vt homines idiotæ, & simplices, ita sensit Syluest. in verb. Hæresis. 1. numer. 10. versicul. Septimò, & Nauar. in Man. capit. 17. num. 55. versicu. Tertia, quod verbum Credentes, & Caiet. in Summ. in verb. Excommunicatio. capit. 45. & Iac. de Graff. lib. 4. decis. cas. consc. capit. 1. num. 22. & Tolet. in Bulla Cœnæ domini, Excomm. 1. numer. 17. Quare, quòd tales hæretici etiam sunt, vt habetur in cit. cap. pen. §. si de hæret. esto expressi non fuissent, tamen in excommunicatione hanc Bullæ incidissent, fuit igitur potius declaratio hæc, quam necessaria expressio, vt hoc etiam animaduertit Nauar. ibid. & si Caiet. ibidem credentes eos dicat, qui implicitè credant, quæ ipsi credunt, esto quid credant, ignorèt, quod ratione non caret, quòd & sequitur Iacob. ibid. Qui ergo diceret Caluinum virum bonum fuisse, & se velle mori in eius fide, quam tamen ignorat qualis sit, credens hæreticorum est, ex quo scit pro hæretico ab ecclesia iudicatum esse.

3 Credere autem † duobus modis conuincuntur, verbis, & factis. Verbis, vbi apertè fatentur se credere illorum erroribus, vel publicè prædicant, ac defendunt eorù errores. argumen. cap. super quibusdam, de verbor. signifi. Factis verò, vel quòd sequuntur eorum

ritum, & communionem ab eis accipiunt, vt dixit Ancharan. in cap. 2. num. 2. versicul. Secundò, de hæret. lib. 6. & Ioan. Tabien. in ver. Excommunicatio. 5. cas. 4. numero. 12. versicul. Vndecimo, vel quod eorum contiones frequentant, nam & hi credere censentur, vt sensit Gemin. in citat. cap. 2. num. 7. versicu. Sed quid, de audientibus, & sequitur Feli. aperte in capi. excommunicamus. 1. numero 5. versicul. Vltimo circa istum, de hæret. & Ioann. Nicola. Arelat. in Tractatu de hæret. not. 16. quacunque ratione igitur credentes hæreticorum sint, ad Bullam hanc pertinent. His ita præmissis, iam rem ipsam aggrediamur, & regulam de more ponamus.

Verba A. Com. credentes
S V M M A.

1 *Credentes hæreticorum in excommunicationem Bullæ incidunt, quæ regula declaratur, quousque pateat.*

I.

1 **S** Præmissis iam antea dictis. † In excommunicationem hanc Bullæ igitur hæreticorum credentes incidunt, vt expressum hoc habetur in versiculo proposito. Quæ excommunicatio amplificatur quatuor illis modis, quos in prioribus regulis posuimus, quicunque igitur sint, vbi cunque morentur, in quocunque fidei

fidei errore hæreticis credant, & priuilegium habeant, ne possint excommunicari, in huius tamen excommunicationem Bullæ incidunt.

Item afficit excommunicatio hæc hæreticorum credentes, vel explicitè, vel implicitè credant, nam credentes sunt, quacunque ratione credant.

Postremo afficit etiam ipsos, vel factis, vel verbis se credere fateantur.

Excipiuntur tamen primo, qui inscitia ducti ipsis crederent, vt pote aliquis hæreticus nondum pro tali habitus, ac declaratus, prædicat errores aliquos iuris idiotis, ac simplicibus, qui existimant eum recte sentire, & recte docere, planè in excommunicationem hi non incident, quippe qui hæretici non sint. argumè. capit. Apostolicæ. de cler. excom. min.

Item in excommunicationem non incident, qui ob mortis metum se credere illis dicunt, modo fidem animo retineant, quamuis grauissime peccent, sic enim & Petrus Christum Dominum negauit, & Marcellinus idolis thus obtulit.

Tertio, vbi animo crederent, sed tamen nulla ratione id exprimerent, sicuti supra de hæretico mentali conclusimus.

Postremo, vbi extra fidem ipsi in re alia crederent, vt pote in medicina danda, in dogmate ali-

quo philosophiæ, in contractibus, & huiusmodi, nam non hæreticis credunt, quatenus hæretici sunt, atque idcirco dispositio huius Bullæ in his locum non habet, atque sic sensit Syluestr. in verb. Hæresis. num. 10. versicu. leprimam.

Quæ autem diximus de credentibus hæreticorum, eadem sentimus & de credentibus apostatarum, nam & ipsi hæretici sunt, vt vidimus supra. Præterea post hæreticos, & apostatas credentes excommunicantur, ergo & ad credentes eorum excommunicatio hæc referri debet, sed iam de receptatoribus eorundem agamus.

Verf. Receptatores.

S V M M A.

- 1 Receptator hæreticorum quisnam dicitur.
- 2 Recipi hereticus potest ob multas causas.

IN hac parte receptatores hæreticorum etiam excommunicantur. Quam rem vt facilius cognoscamus, † quisnam receptator sit, prius explicemus. Anchara. in cap. 2. num. 3. versicu. Tertio quæro. & Gemin. num. 8. versicu. Sed, qui dicantur, de hæret. lib. 6. receptatorem hæreticorum eum esse inquit, qui sciens quem hæreti-

D 4 cum

cum esse, ipsum recipit.

Horum opinio mihi non satisfacit, tum quod non distinguunt causas receptionis, tum quod declaratio est eadem cum declarato. Ego igitur, vt rem paucis absoluam, quatenus ad rem nostram pertinet, eum receptatorem hæreticorum esse sentio, qui sciens quem hæreticum esse, hæresis gratia ipsum recipit, sic enim sentiunt Caietan. in Summ. in verb. Excommunicatio. capit. 2. in fine, & Nauar. in Man. capit. 27. numero 55. versic. Quarta, & Tabien. in verb. Excommunicatio. 5. cas. 4. num. 10. versicul. Nono, & Jacob. de Graff. libro 4. cas. consc. capit. 1. nume. 26. nam Caieta. inquit receptatorem hæreticorum eum esse, qui recipit hæreticū, quatenus hæreticus est, quatenus autem hæreticus est, recipi quis nō potest, nisi ob hæresim recipiatur. Idem inquit Nauarus nam ait receptatores hæreticorum ad effectum incurrendi hanc censuram eos solum dici, qui hæc faciunt eis eo respectu, quod sunt hæretici, ex quib. verbis facillime comprobatur hæreticorum receptatorem eum esse, qui hæresis gratia ipsos recipit, idem sensit Tabien. in cita. loco, receptator hæreticorum igitur hic est, & Tolet. in Bulla Cœnæ Domini. Excommunicatio. 1. numero 21. vbi ait: Receptatores hæreticorum eos dici, qui in domibus, vel in alio loco eos recipiunt,

vt occultent ipsos, ne veniant in manus iudicum. Et quoniam multis modis receptio hæc fieri potest, & ob multas causas, ob eam rem hæc duo etiam absoluamus.

Receptator igitur hic non solum intelligitur priuata persona, quæ in suas ædes hæreticum recipit, verum etiam & publica persona, vtpote princeps terrarum, qui hæreticum vel in suam Ciuitatem, regnum, vel prouinciam recipit, nam & hic receptator est. Præterea Bulla simpliciter receptatores excommunicat, nec distinguit de loco receptionis, ergo nec nos distinguere debemus. argument. l. de pretio. ff. de publ. in rem act. Quare Principes animaduertant, ne ad se confugientes hæreticos recipiant, si excommunicationem hanc euadere velint.

2 Ob multas itidem causas receptio hæc fieri potest ad hæresis fauorem, nam primo recipi potest, quo lateat, libereturve a manu iudicis, hic enim receptator dicitur. argumē. l. 1. & 2. ff. de recept. & l. 1. §. quod autem prætor ait. ff. de seruo corrup. & l. 1. & 2. C. de iis, qui latro occultat. Item recipi potest, vt hæresim suam doceat, & conuenticula faciat, nam & hic receptator hæretici proprie dicitur, vt sensit Ioann. Tabien. eodem versicu. Nono, & facit l. conuenticulam. C. de episcopis, & clericis. Item recipi potest

hæ-

hæreticus, vt deinceps alio eum transmittat, & sic ob huiusmodi causas. Ad summam Receptator hæreticorum duobus modis dicitur, Primo, vbi ob hæresim eum recipit, Postremò, ubi ob aliam causam, vt ob amicitiam, vel cognationem, sed tamen receptio illa in hæresis fauorem redundat; idque merito, cum ob l. 2. ff. de recept. tum quod si diceremus primo modo tantum receptatorem quem dici, pauci in excommunicationem hanc inciderent. Qui ergo recipit amicum, fratrem, & huiusmodi ne capiantur, in excommunicationem incidit, quamuis ob amicitiam, vel fraternitatem id faciat. Nec interest deinceps, an ei victum subministret. His sic præmissis, iam regulam de more ponamus.

S V M M A.

- 1 Receptatores hereticorum in excommunicationem Bullæ incidunt, quæ regula quousque pertineat, declaratur.
  - 2 Receptator hereticorum in excommunicationem Bullæ incidit, esto semel tantum recipiat.
  - 3 Recipiens patrem, fratrem, amicum-ve, vt hereticum, in excommunicationem incidit.
- I.
- 1 §. In excommunicationem igitur hanc Bullæ incidunt receptatores hereticorum,

quos diximus ob ver. in initio positum, quæ regula, vt superiores, amplificatur, nam, vel receptator priuata, publica ve persona sit, laicus, vel clericus, in excommunicationem hanc incidit.

Item receptator in excommunicationem incidit, esto hæreticus ipse non sit, tum quod Bulla, vt dixi, non distinguit, tum quod si hæreticus esset, & ob hanc causam in excommunicationem incideret, non enim absurdum est, vt receptator hæretici hæreticus non sit, sicut & fautor, & defensor, vt sensit Alfons. de Castr. aduersus hæreses omnes. lib. 1. capi. 9. versic. Quapropter hæreticorū fautores, & defensores, & Carer. de hæret. num. 162. versic. Nunc de receptatoribus.

Tertio incidit in excommunicationem receptator hæretici, esto & ipse hæreticus sit, nam simpliciter excommunicantur receptatores hæreticorum, ergo & hæretici receptatores comprehenduntur. argument. l. de pretio. ff. de publ. in rem act. Præterea si contrarium diceremus, meliori conditione hæreticus esset, quam non hæreticus, quod absurdum est. Hinc excommunicatum excommunicati communionem vt non posse probauimus in Tractatu nostro de Censuris. Quare hic duabus excommunicationibus irretitus erit, altera, quia hæreticus est, altera, quia est receptator hæreticorum: pluribus enim

enim excommunicationibus irretitus quis esse potest, vt afferuimus in eod. Tractatu nostro. cap. 16. §. 3. Tab. 1.

Quarto receptor hæreticorum in excommunicationem incidit, esto deinceps eum peniteat, quod ipsum receperit, & tradat iudici puniendum, tum quod statim atque eum recepit, in excommunicationem incidit, nam purè excommunicatio per Bullâ lata est, quo casu statim obligat. argum. §. omnis stipulatio. versi. Pure, in Institu. de verb. obli. & vt nos probauimus in eod. Tractatu c. 13. §. 1. Tab. 1. tum quod sic de recipiente bannitum, vt ita dicâ, conclusit Nell. in Tractatu de bân. in 3. p. 2. temp. numero 24. & facit, quod dixit Clar. libr. 4. recept. sentent. in verb. Emphyteus. q. 13. versicul. Sed quid si emphyteuta.

2 Quinto ¶ in excommunicationem incidit hæretici receptor, esto semel tantum recipiat, nam, etsi nomen hoc Receptor, frequentiam actus significat, propterea quod a verbo frequentatiuo venit, vt inquit Grammatici, tamè hic fat est, vt semel recipiat, quo in excommunicationem hanc incidat, vt inquit Gemin. in capitu. 2. num. 8. versicu. Sed qui dicantur receptatores, de hære. lib. 6. & Rebuff. in Prax. benefi. in explicatione Bullæ cœnæ Domini. art. 1. in verb. Et receptatores, & Oldrad. consil. 36. & Ioann. Tabi-

in verb. Excommunicatio. 5. cass. 4. num. 10. in fine, & Sylu. in verb. Hæresis. num. 10. versicu. Septimo ibi: Receptatores, & Angel. in verb. Hæreticus. num. 23. versicu. Quis dicitur receptor, & Iacode Craff. lib. 4. decis. cal. consc. ca. 1. num. 23.

3 Sexto in excommunicationem receptor incidit, qualiscunque sit hæreticus, quem recipit, nam Bulla non distinguit, ergo nec nos distinguere debemus. Quare ¶ uel parentem, uel filium, uel fratrem hæreticum quis recipiat, in excommunicationem incidet, nō enim ratione sanguinis recipiens excusatur, ut dixit Glo. in capitul. excommunicamus. §. credentes, in uerb. Receptatores, de hæret. quam sequitur Paul. Ghirland. in Tractatu de hæret. quæst. 9. nu. 2. Item uel uxorem hæreticam maritus recipiat, uel è contrario uxor maritum, in excommunicationem hanc etiam incidet, ut dixit Carer. in Tractatu de hæret. nu. 169. uersic. An autem liceat uxorem receptare, ubi & quosdam alios. idem sentientes refert, ac planè, si ratione! consanguinitatis id non licet, minus ratione matrimonii. argumen. §. sed naturalia, in Inst. de iur. nat. gent. & ciuil. Item uel amicum hæreticum recipiat, excommunicationem hanc nō euadet, ut dixit Carer. eod. num. 172. uersic. An autem excuset, & nonnulli alii, quos ibi refert, idq; merito, nam si consanguinitas, quæ natu-

naturalis amicitia quædam est, non excusat, nec amicitia excusabit. argumen. l. i. ff. de admin. tut. l. fin. C. de iis, qui uen. ætat. impet. Hæcque locum habent nõ solum ubi intendunt hæresi eorum fauere, uerum etiam, ubi id non intendunt, sed tamen receptio illa per se, & proximè id operatur, utpote, quia fit, ne in manus iudicum ueniant, ne puniantur, & ad summam ut iudicium euadant, ut supra id etiam diximus.

Septimo in excommunicationem incidit, etiam si hæreticus, quem recepit, hæresim deinceps abiurauerit, nam pena excommunicationis obligat statim ipsum recipientem, esto igitur hæreticū pœniteat hæresis, non tamen receptator excommunicatione liber erit, sed absolutio necessario postulabitur. argumen. capi. cum desideres. de sentent. excommun. Etenim nec hæreticus ipse per ab iurationem hæresis excommunicatione solutus est, sed est opus absolute, ut asseruit Carer. cū aliis ab ipso citatis. eodem num. 173. uersicu. Quid autem si hæreticus.

Octauo in excommunicationem hanc receptator incidit, qui cūque hæreticus hic sit, uel Rex, uel Imperator, uel laicus, uel clericus, & quæcunque persona ob rationem supra allatā, quod Bulla simpliciter loquitur, & quod agitur de fauore religionis, & ob id est hoc amplificādum. argum.

l. sunt personæ. ff. de relig. & sump. At quid si Romanus Pontif. qui Bullam huiusmodi tulit, in hæresim incidisset, quod Deus auertat, & ab aliquo reciperetur, an recipiens, in excommunicationem Bullæ incideret? Ego sic distinguendum censerem. Aut ab Ecclesia adhuc toleratur, quia neq; notorius, neque hæreticus declaratus est, & in hoc casu receptator in excommunicationem Bullæ non incidere censeo. argumen. capitu. cum secundum leges. §. si. de hæret. libro 6. & ob extrauagā. ad euitanda, non enim est uersimile obligare se recipientem uoluisse, etenim nec ludens aleis cum Episcopo in excommunicationem per Episcopum latam contra tali ludo ludentem incidit. Quare nec in excommunicationem alias iuris hic incidet. Aut notorius, denunciatus hæreticus est, & in hoc casu ipsum recipientem in excommunicationem incidere censeo, modo incorrigibilis sit, nam tunc ea dignitate priuatur, & ut priuata persona est, præterea a se gesta ante hæresim ualent, ergo & Bulla firma remanebit, & ob id recipiens in excommunicationem incidet.

Nono in excommunicationem incidit, in quemcunque locum hæreticum quis recipiat, uel in proprium regnum, uel in proprias ædes, uel in prouinciam, ut præmissimus, & uel in suas uel in alienas

alienas ædes recipiat. argu. l. i. §. quod autem. ff. de seru. corrupt. & ut Rebuff. ibid. dixit.

Postremo ob quascumque causas recipiat in fauorem hæresis, nam ob multas recipi posse antea præmissimus. Hi ergo hæreticos recipiendo in excommunicationem huius Bullæ incidunt, iam eos, qui hanc pœnam euadunt, ponamus.

S V M M A.

- 1 Recipiens hereticum ob aliam causam quam ob hæresim in excommunicationem non incidit.
- 2 Recipiens consanguineum hæreticum, an existimetur ob hæresim, consanguinitatemve recepisse.
- 3 Metu recipiens hæreticum in excommunicationem non incidit.
- 4 Ignorans quem hæreticum esse in excommunicationem non incidit eum recipiens.
- 5 Necessitatis causa hæreticum recipiens in excommunicationem non incidit, siue sit necessitas animæ, siue corporis, siue famæ, siue rei.
- 6 Auxilium ab hæreticis recipere possumus, quo res nostras tueamur, etiam contra christianos.
- 7 Necessitate aliqua si hæreticus præmat, opem ferre ei possumus.
- 8 Fame laboranti hæretico subuenire possumus.
- 9 Aegrotto hæretico medicinam facere possumus.
- 10 Hæreticis regno priuatis, sed adhuc in possessione existentibus, an lici-

tè opem feramus nã regnum tuendum.

II.

Explicatis, qui in excommunicationem hanc incidunt, iam explicemus, qui eam penam euadunt. Primum igitur in excommunicationem hanc non incidunt, qui ob aliam causam ab hæresi hæreticos recipiunt, nam causa prohibitionis est hæresis, idest fauor hæresis, vbi ergo receptio non fit ob fauorem hæresis vel in eius fauorem nõ redudat, recipiens in excommunicationem non incidit, cessante enim causa prohibitionis cessat prohibitio. arg. capitu. cum cessante. de appellat. & l. adigere. §. quamuis. ff. de iur. patro.

Quare, qui hæreticum quem piam recipit ob consanguinitatē, affinitatem, amicitiamve, ac propterea si amicum quis ob amicitiam, si pater filiū, quia filius est, & hospes, si hospitem ob id tantum recipiant, in excommunicationem non incident, quoniam fauere hæresi hi non existimantur, vt sensit Nauarr. in consil. 23. num. 8. de sentent. excommunicat. lib. 5. & in Man. capit. 27. nu. 55. versicul. Quarta, ibi, quales multè occurrere possunt, & Martinus Alfons. de Viuald. in Candelabro p. 2. in explanatione Bullæ Cœnæ Domini. cas. 1. num. 8. & 9. & Iac. de Grass. lib. 4. decis. cas. confc. n.

26. in fine, cap. 1. Hæc tamen vera sunt, modo in fauorem hæresis receptio non redundet, nam si receptio eorum fiat, ne a iudice comprehendantur, vel ne puniantur, vel ut ob has causas occultentur, secus est, ut supra dixi. Receptio igitur hos excusabit, ubi fauor hæresis non sequitur, utpote, quia hospitii gratia receptio fit, nullo hæresis fauore consequente, ita Tolet. in Bulla Cœnæ Domini excommun. 1. numero 21. cum seq.

2 † Atqui an in dubio consanguineus existimabitur recepisse ut hæreticum, consanguineum uel hæreticum consanguineum recipiens? Ego censeo hunc existimandum esse re dubia ut consanguineum recepisse, tum quod in pœnis benignior interpretatio facienda est. capitu. in pœnis, & ibi glode regul. iur. libro sexto. & l. interpretatione. ff. de pœn. tum quod re dubia nec dolus, nec delictum præsumitur. argument. l. merito. ff. pro soc. atque sic sensit Nauarr. in cita. versicul. Proximè, nam ubi quis fauet hæretico cognato tamquam cognato, nō tamquam hæretico fauere censei ait, ergo idem hic, & hæc in foro exteriori locum habent. In foro autem interiori facillimè sacerdos id arbitrabitur, nam, ut res est & pœnitens fatetur, res diiudicabitur, non autem ut præsumitur, atque sic de fauente hæreticis ait Nauarr. eodem numero 55. versicul.

Quarta, ibi, quoad forum autem

interius, quare si pœnitens se hæreticum recepisse fateatur in fauorem hæresis, in excommunicationem eum incidisse sacerdos iudicabit.

3 Secundo in excommunicationem non incidit, qui coactus uel metuue probabili hæreticum recepit, ut dixit Carer. in Tractatu de hæreticis. numero 171. versic. Limita etiam, ubi & Bal. & alios quosdam idem sentientes refert, & Iacob. de Graff. eodem capitu. 25. etenim & hic non ob hæresis fauorem recepisse apparet. Ac planè, si vis præcisa est, quod uolentum simplex ab Aristotele dicitur libro tertio Moral. nemo iure id dubitabit, nam hic non agere, sed pati dicitur, ut habetur in capit. sacris, de iis, quæ uel metuue cauf. fiunt, & facit capi. contra christianos. de hæret. libr. 6. Quare, si hæreticus multos secum habens alicuius domum ingrediat, eumque cum familia constringat, quod superioribus annis exules hic Barbiani, & in aliis vicinis locis factitabant, nemo, ob receptionem hæretici hunc dominum domus in excommunicationem incidisse dicat, quippe quia non ut hæretico fauit, sed quod resistere non potuit, eum recepit. Si vis itidem præcisa non est, sed mortis metus infertur, nisi recipiatur, planè hunc quoque excusari censeo, non enim uerisimile est, iudicem, qui ob oculos æquitatem ha-

habere debet. argum. l. quod si ephesi. ff. de eo, quod cer. loc. & minus legem, qua cum mitius agimus, iuribus vulgaribus, minimè omnium Ecclesiam, quæ benignissima mater est, voluisse tanto periculo quem ad excludendum hæreticum obligari, præsertim quòd hæresis gratia id non facit. Quare ob hanc rationem in excommunicationem non incidunt, qui in locis hæreticorum viuunt, & hæreticorum communione vtuntur, propterea quòd eos expellere nequeunt, excusantur etiam & terrarum Principes, qui in eorum regnis hæreticos tollerant ob bonū pacis, & quòd expellere ipsos nō possunt, sic enim & Iulianum Apostatam Ecclesia tolleravit, quoniam expellere ipsum non poterat, ob pacem igitur seruandam tollerari poterunt, quod & sensit S. Thom. 2. 2. quæstio. 10. ar. 1. in fine, & Glo. in cap. Iulianus. 1. q. 3. & Nauar. in cons. 1. q. 24. in fine de constit.

4 Tertio in excommunicationē hanc non incidit, qui hæreticum recipit, quem hæreticum esse probabiliter ignorat, ita enim sensit Gloss. in cap. accusatus. §. ille quoque, in verb. Non posset, de hære. lib. 6. & Carer. in Tractatu de hæret. num. 170. versi. Limita etiam nisi ignorantes, & Ioan. Tabien. in verb. Excommunicatio. 5. cas. 4. numero 10. versic. Nono, & Syluest. in verb. Hæresis. 1. num. 10. & facit capit. quicumque, in verb.

Scienter. iun. & Gloss. de hæret. lib. 6. Idque iure merito, nam ignorantia hæc, facti ignorantia est, quæ excusat, vt habetur in cap. ignorantia. de reg. iur. libro 6. & in l. regula. ff. de iur. & fact. ignor. etenim nec qui bannitum recipit, quem talem esse probabiliter ignorat, in pœnam statuti latam in recipientes bannitos incidit, vt dixit Barto. in l. omnes. 2. C. de agricol. & cens. & sequitur Nell. in Tractatu de ban. in 3. part. secundi temporis. numer. 20. Postremo lex de re possibili esse debet. capitulum. erit autem lex. dist. 4. At si obligaret ignorantes, esset de re impossibili, & sic iniqua, & contra l. impossibilium. ff. de reg. iur. Hæc autem ignorantia probabilis esse debet, vt diximus, vt probatur per capitulum apostolicæ. de cler. excommunic. min. & capitulum. vt animarum, de constitut. libr. 6. & l. regula. §. sed facti ignorantia. ff. de iur. & fact. ignorantia. & vt dixit Carer. in re nostra in eo. Tractatu. nume. 170. versi. Limita etiam, nisi ignorantes, & de recipiente bannitum. Barto. in citat. l. omnes. Et scientia in dubio non præsumitur, nisi probetur, vt habetur in capitulo, præsumitur. de reg. iur. lib. 6. & vt ait Carer. ibidem. Quare accusator in articulis proponere, & probare debet recipientem sciuisse eum hæreticum esse, vt dixit Carer. ibid. ubi & quosdam alios idem sentientes refert. Excipitur tamē ubi hæreticus aut notorius,
aut

aut denunciatus eſſet, vt aſſeruit Carer. ibidem: quod tamen mea ſententia locum non habet, vbi & hoc probabiliter ignoraret, quid enim, ſi vbi hæreticus denunciatus eſt, quis abſens erat? quid ſi etiam præſens in lecto graui morbo affectus iacebat? planè in his, & huiusmodi caſibus, quos tamè ipſe probabit, excuſabitur. argumen. capitu. fin. de his, qui matrimonium accuſare poſſunt, ac planè, ſi re vera ipſum hæreticum denunciatum eſſe ignoraret, eſto in ciuitate ſit, ubi denunciatus eſt, ſunt enim multi ſimplices, & alii etiam, qui ſua negocia agunt, aliena vero non curant, in excommunicationem hic non incidet, nam hunc recipiendo mortifere non peccat, & in maiorem excommunicationem quis non incidet, niſi ob mortiferum peccatum. arg. capitul. nullus, & cap. nemo Episcoporum. 11. qu. 3. ut & nos probauimus in Tractatu noſtro de cenſuris, ca. 27. num. 2. Tab. 2. Immo pro regula habendum eſt nos ad uitandum quempiam criminofum non teneri, niſi ubi aut denunciatus, aut notorius eſt ob extrauag. ad Fuitanda.

¶ Quarto in excommunicationem non incidit hæreticum recipiens, vbi hæreſis eum poenituit, nam tunc licitè eum recipimus, quia hæreticus hic proprie non eſt, ſed fuit, & ſic ceſſat cauſa prohibitionis, ergo & prohibitio ceſſare debet. argumen. cap. cum ceſ-

ſante. de appellat. Quamuis ſi aut notorius, aut denunciatus fuiſſet, & nondum ab excommunicatione ſolutus, ob excommunicationem uitare eum deberemus, ne in excommunicationem incidamus, iuxta cap. nuper. de ſent. excom.

5 Quinto ꝑ in excommunicationem non incidit, qui neceſſitatis cauſa hæreticum recipit, & idcirco, ubi eum recipit, quo ſuæ neceſſitati ſubueniat, & hoc ob rationem antea latam, quòd non ob fauorem hæreſis recipitur. Et quoniam neceſſitas quadripartita eſſe poteſt, animæ, corporis, famæ, rei, ob eam rem quæcunque neceſſitas adſit, quo nobis ſubueniat, hæreticum recipere poterimus. Nam ecce primo ſi puer baptizandus ſit, propterea quod mors impendat, & non adſit chriſtianus catholicus, qui baptiſmum ei adminiſtret, ne puer ſine baptiſmo è uita hac diſcedat, recipere hæreticum poterimus, immo & rogare debebimus, vt ipſe baptiſmum adminiſtret, ita dixit Ioan. Arela. in Tractat. de hæret. not. 34. & nos abunde in Tractatu noſtro de Cenſuris. cap. 13. §. 16. nu. 4. Tab. 1. vbi & quid iuris de poenitentia, & de aliis ſacramentis eſſet, diſputauimus, atque abſoluimus.

¶ Ob ſalutem noſtram coporis quoque ab hæretico medicinam ægroti recipere poſſumus, ut ſi hæreticus excellens medicus ſit, & alium

alium medicum æquè bonum nō habeamus, nam & ab excommunicato eam licitè recipimus, vt in eo. Tractatu id etiam probauimus. Postremò hæretico ægroto medicinam facere possumus, vt infra probabimus, si itidem fame præmamur, nec alium, qui nobis subueniat, habemus, recipere hæreticum qui nobis subueniat, possumus, nam necessitas legi non subicitur. argumen. cap. quod licitum. de reg. iur. & capitu. discipulos. de consecra. distin. 5. & non vt hæretico faueatur, sed vt saluti nostræ consulatur, recipimus, & facit capitu. accusatus. §. ille quoque, in. 5. Gloss. in verb. Non possit, de hæret. libr. 6. Si quoque, ne quis nos interficiat, veremur, eorundem opera, quo nos tueamur, vti possumus, vbi aliunde nobis prospicere non valeamus, etenim vt paulo post videbimus, & ad regna, imperia, & res nostras tuendas, eorum auxilio licitè vtimur, ad summam quæcunque necessitas corporis sit, ipsorum opem implorare poterimus.

Ob famam, honoremque tuendum itidem ad eorundem auxilium confugere possumus, quid enim, si mulieri vis inferatur, & non habeat, qui vim propulset? Planè licitè opem & ab hæreticis implorabit, & sanè ob eam rationem, quoniam non ob hæresim recipitur.

6 Postremo † ob res nostras tuendas hæreticos recipere possumus:

quibus

idque merito, nam hic nō eorum opera vtimur, quo hæresi faueamus, sed quo res nostras tueamur. Quare Imperatores, ac Reges, aliique Principes licitè pro militibus, ac ducibus exercitiū in bello hæreticis vtūtur, quo sua regna & imperia tueantur, recuperentue cōtra Turcas, vt id pluribus conclusit Anchar. in capit. præfidentes, nu. 3. ver. Ego autem quæro, de hæ. li. 6. Imò & contra christianos, ubi iustū bellū in ipsos geritur, quod fecisse memoriæ proditū est Frācisçū Galliarū Regē contra Carolū Quintum, qui Turcas secū habuit, ut refert Nauar. in ca. ita quorundā, not. 4. nu. 27. de iudæ. Imò & non existente necessitate, sed solū ob utilitatē, & cōmodū haberi milites, ac duces hæretici possunt, quod fecisse Carolū Quintū, & Philippū eius filiū Hispaniarū reges, qui Lutheranis pro ducib. ac militib. in variis bellis vsi sunt, ut tradidit Nauar. in Man. c. 27. nu. 55. ver. Quarta, ubi & tpe pacis, & belli ob utilitatē, ac necessitatem christianis hæreticos habere licere conclusit, in quatuor igitur his casibus licite hæreticos recipiemus.

7 Econtrario fēt, quo hæreticis in necessitate subueniamus, in vno de quatuor modis, licite eos recipiemus. Nā primo ob aīa salutē licite recipimus, si hoc aīo eos recipiamus, quo rescipiscant, & hæresim relinquunt, etenim non modo hic non peccamus, sed contra potius

potius meremur, atque idcirco in excommunicationem non incidimus. argumen. cap. nullus, & capitu. nemo. Episcoporum. 11. quæstio. 3. Hinc etsi alias quis excommunicati communionem utens in minorem excommunicationem incidit, ut habetur in cap. nuper, de sentent. excommuni. & ut nos probauimus in Tractatu nostro de Censuris. capitu. 23. §. 12. Tab. 2. vbi tamen eius communionem vitimur, quo a contumacia rescipiscat, eam penam euadimus, ut habetur in c. cum voluntate. de sentent. excomm. & ut nos in eodem Tractatu egimus; ergo idem & hic.

8 Quo itidem salutem corporis tueantur, & ne indignè ea priuentur, licitè opem eis ferimus, si enim fame laborant, victum eis præstare possumus, ut dixit Gloss. in ca. accusatus. §. ille quoque, in verb. Non possit, de hæret. libr. 6. nam propter necessitatem famis aliquid hæretico nos dare posse inquit, & eam Gloss. sequuntur nonnulli, quos refert Geminian. ibidem. eandem opinionem sentit Gloss. in capit. 1. distin. 30. nam in necessitate, quo ad vitæ necessaria, patri hæretico magis subueniendum esse, quam alteri ait, & eam opinionem communiter receptam esse restatur Abb. in ca. si quis Episcopus. nume. 2. de hære. ergo pro certo habent hæretico subueniri posse. Hæc eandem opinionem, ut in necessitate subueni

re hæretico possimus, sequitur quoque Carer. in Tractatu de hæret. nu. 167. ver. An autem liceat aliquem receptate cõsanguineum. eandem sequitur Nauar. in Man. capitul. 27. numer. 55. versicul. Quarta, ibi, Tum quia tenetur quis, vbi non solum id nos posse, sed ad id nos teneri probat. Eandem opinionem ego quoque vti verissimam sequor. Primo ob cit. capit. accusatus. §. ille quoque, de hæret. libr. 6. nam ibi dicitur, eum, qui abiurauit, si post abiurationem hæreticis munera mittat, vel donet, seu fauorem ei impendat, qui excusari non possit, relapsum iudicari hunc debere. Hæc ibi ego noto ea verba seu fauorem impendat, qui excusari non possit; nam, si vbi fauor, quem impendit, excusari non potest, quia scilicet sit factus causa hæresis, relapsus iudicatur, ergo a contrario sensu, quod argumentum validissimum dicitur in le. 1. & ibi DD. not. ff. de off. eius, vbi fauor excusari potest, puniri non debet, nec pro relapso haberi, at quæ excusatio maior esse potest ei, qui hæreticum recipit, quam necessitas famis, & tuendæ eius vitæ causa, ne fame pereat? Planè animæ salute excepta, maiorem non reperio, atque ob id Gloss. ibi ius illud declarans exemplum de fame posuit. Secundo facit capit. quoniam. in fine. 11. quæst. 3. vbi & excommunicatis subueniri posse in hoc casu dicitur humanitatis

E intui-

intuitu, non autem quo in contumacia perseuerent, ergo idem de hæreticis sentiendum. Tertio facit capit. pasce. distinct. 86. vbi dicitur hominem is occidere, qui pascendo hominem seruare potuit, & non pavit: quo iure Naua. in citat. versicul. Quarta, probat non modo id nos posse, sed etiam ad id teneri. Quarto facit, quoniam per dationem cibi, ac potus non dicitur quis recipere aliquem, vt habetur in leg. 1. §. quod autem. ff. de seru. corrupt. Accedit postremo subuentionem hanc in animæ salutem redundare, viuendo enim hæreticus fortasse rescipiscet, quod non fiet, si fame in eo statu moriatur, necessitate famis igitur subuenire illi. possumus. † Quare ob easdem rationes, & eidem morbo affecto medicinas licitè faciemus, & ne alias iniustè interficiatur, opem feremus. Quod, & de eius pudicitia tuenda sentimus, nam nec mulierem bannitam adulterare cuiquā licet. Quo ad rem tuendam demum hæretico opem ferre possumus, nam si priuata persona sit, re sua priuari non debet, nisi postquam hæreticus declaratus est, & a iudice, vt habetur in capit. cum secundum leges, de hære. libro 6. si vero publica persona sit, vt Rex vel Princeps priuari regno non potest, nisi a superiore, quod factum legitur a Sixto Quinto in Bulla incip. Ab immensa æterni regis potentia, & ab aliis Summis

Pontificibus vt in capitul. 2. de re iudic. libro sexto. & infra alibi diximus. Quare, antequam hæretici priuentur, licitè eis subuenimus. † At quid si ob magnam eorum potentiam regno priuati a superiore, qui potest, excludi tamen nequeunt, an licitè hisce opem feremus ad sua regna tuenda? Ego sic distinguendum censeo. Aut bellum contra eos Principes priuatos regno motum est licitè ab eo, qui potest, vt potest auctoritate Romani Pontif. & in hoc casu, quoniam ex parte oppugnantis bellum iustum est, ob eam rem eis opem ferre non licet, sicut nec contra iudicem iustè aliquem condemnantem, & punientem. Nec facit, si dicatur, si eis non subueniatur, regno occupato ab oppugnante, ei resisti deinceps non poterit, quandoquidem mala facienda non sunt, vt bona eueniant, salus enim animæ periclitatur, & nihil prodest homini, vt inquit Christus Dominus, si vniuersum mundum lucretur, animæ vero detrimentum patiatur. Aut bellum intetur ab alio in damnum ipsius regni, & sine auctoritate superioris: & in hoc casu ne regnū pereat, detrimentumque patiatur, licitè eis opem feremus, nam & Romani milites christiani licitè opem ferebant Iuliano apostata, qui ob potentiam regno priuari de facto non poterat, ne res publica detrimentum pateretur,

vt habetur in capitu. Iulianus. 1. r. quæstio. 3. Quare, & regno aliquo Christianos ab hæretico aliquo possessio, si ab hostibus eius regni oppugnetur, licitè ad illud tuendum Principi illi hæretico subueniemus.

Sexto in excommunicationem quis non incidit hæreticum recipiens, vbi Romanus Pont. id iubet, nam, ex quo excommunicatio per Bullam ab eo latam est, noluisse hunc recipientem in excommunicationem incidere verisimile est. arg. l. quidam consulebant. ff. de re iud.

Postremo in excommunicationem non incidit, vbi quis recipit hæreticum, nec denunciatum, nec notorium, & hoc ob extrauagana ad euitanda, quæ neminem criminofum vitare nos cogit, nisi notorius, denunciatusve sit, id quod & in censura irretito locum habet, vt declarauimus in Tractatu de censuris capitul. 13. §. 7. Tab. 1. vbi eam posuimus, idque merito, etenim ante declarationem, notorietatemve, vt ita dicam, hæreticus suo iure priuari non debet, & ob id neq. hoc, quo minus recipiatur. argum. c. cum secundum leges, de hæret. lib. 6. sed iam de fautoribus hæreticorum agamus.

Verf. Fautores.

S V M M A.

- 1 Fautor hæreticorum quis dicatur.
- 2 Fauere in iudicio hæreticis dicitur, quæ hæresis gratia omittit contra hæreticum procedere.
- 3 Iudex laicus hæreticorum fautor dicitur, si requisitus non curat, ut constitutiones contra hæreticos late seruentur.
- 4 Statutum faciens, quo inquisitoris hæresis officium impeditur, hæreticorum fautor dicitur.
- 5 Iudex nolens exequi sententiam contra hæreticum, hæreticorum fautor dicitur.
- 6 Aduocati, & procuratores, qui sine licentia hæreticum defendunt, hæreticorum fautores dicuntur.
- 7 Supplicans pro hæretico, hæreticorum fautor dicitur.
- 8 Satellites, idest sbirri, qui hæreticos capere nolunt, an fautores hæreticorum sint.
- 9 Denunciare nolens hæreticum is, ad quem hoc ex officio pertinet, fautor hæreticorum dicitur.
- 10 Laudans hæreticum, fautor hæreticorum dicitur.
- 11 Admonens hæreticum ut fugiat, quia iudex eum capere vult, an hæreticorum fautor dicatur.
- 12 Carcere inlufum hæreticum illinc eruens, hæreticorum fautor dicitur.
- 13 Frangendi carcerem gratia, instrumenta præbens hæretico, hæreticorum fautor dicitur.

- 14 *Alimenta prebens heretico ob heresim fautor hereticorum dicitur.*
 15 *Honorans hereticum quando hereticorum fautor dicitur.*
 16 *Timore honorans hereticum, an hereticorum fautor sit.*
 17 *Occultans hereticum ob heresim hereticorum fautor dicitur.*
 18 *Sepeliens hereticum fauere dicitur heretico.*

IN hac parte fautores hereticorum etiam excommunicantur: verum, quo rem hanc absolutam, & explicatam magis habeamus, duo præmittenda sunt, primum, quinam fautores sint, deinde quod modis hereticis faueri contingat.

- 1 **Quoad primum igitur** † DD. Gem. & Arich. in ca. quicumque, de heret. libr. 6. multa non minus confute, quam obscure dicunt. Ego autem fauorem hereticorum eum esse sentio, qui vel ne ob illud crimen oppugnentur, ipsis opem fert, vel animum dat, quo in illo crimine perseverent, vel, ubi eos ab eo vitio auocare, ex officio ve castigare potest, ipsos tolerat, aut alimenta, sumptusve præstat, de habitatione ve eos accommodat. Ac prior is scilicet, qui opem fert, ne ob heresim crimen oppugnentur, quod fautor sit, cum per se id constet, probatione non eget, sicut nec secundus, qui animum in eo crimine perseverandi dat. Is denique, qui potest ab eo crimine ipsos auocare punireve ex

officio, & hæc non facit, quod hic fautor sit, probatur in capitulo, qui potest obuiare. 23. quæstio. 3. Qui potest obuiare, & perturbare peruersos, dicitur enim ibi, & non facit, nihil est aliud, quam fauere impietati eorum. Hæc ibi, ex quibus aperte habetur etiam malis fauere, qui ipsis non obstat. Idem habetur in capitulo, quanta de sentent. excommunic. Eos delinquentes fauere interpretamur, ait enim ibi Romanus Pontif. qui cum possint, manifesto facinorosi desinunt obuiare. Hæc ibi, Non est igitur quod de hoc dubitemus, hi ergo hereticis fauere dicuntur, hi eorum fautores nominantur, sed iam de modis, quibus hereticis fauetur, agamus, quod secundo loco præmittendum esse polliciti sumus.

Modi ergo, quibus hereticis fauetur, plures sunt, sed quoniam partim in iudicio, partim extra iudicium habetur, ideo prius de prioribus, deinceps de aliis agamus. In iudicio igitur primo fauet heresis inquisitor, qui heresis gratia omittit contra hereticum procedere, scilicet non capiendo, in carcerem non coniciendo, ubi potest, ita Tolet. in Bulla Censuræ Domini Excommunic. r. num. 20. Id quod locum habet, ubi primum hoc efficere potest, nam si sine causa moratur, in excommunicationem incidit, hoc enim agendo pro certo fauere heretico dicitur. argum. cit. ca. quanta

de

- de sentent. excommun. & vt in-
quiunt Gemin. in cap. 2. num. 10.
versic. qui autem dicantur fauto-
res, & Anch. num. 5. versic. Quin-
to quæro, qui dicantur fautores.
de hæret. lib. 6. & Syluest. in verb.
excommunicatio. 7. num. 11. ver-
ficu. Quinta est, & Ioann. Tabien.
in verb. Excommunicatio. 5. cal.
4. numer. 9. versic. Octauo, & Re-
buff. in Prax. benef. in expositione
Bullæ Cœnæ Domini articu. 1. in
verb. Fautores, vbi ait eos qui ha-
bent iurisdictionem, tunc fauto-
res hæreticorum dici, si negligent
capere, vel punire hæreticos. Et
facit pro hac sententia Clement.
cupientes. §. verum. de hæret. vbi
qui odii, gratiæ, vel amoris, lucri,
aut commodi temporalis obten-
tu contra hæreticum procedere
omittit, punitur, & in excommu-
nicationem incidit, ergo multo
magis, vbi hæresis gratia id omit-
tet, sicut etiam, si testes diligen-
ter non scrutaretur ob eandem ra-
tionem.
- 3 Laici quoque iudices si in-
fitore, Episcopo, eorumve vica-
riis postulantibus, curare nolunt,
vt constitutiones contra hæreti-
cos, eorum credentes, receptato-
res, fautores, & defensores eorū,
eorumque filios promulgatæ ser-
uentur, ipsive non seruant, hi quo-
que fautores hæreticorum dicun-
tur, vt habetur in c. vt officium. §.
statuimus etiam, ibi, Etenim tan-
quam hæreticorum fautor. de hæ-
ret. lib. 6.
- 4 Qui statutū faciunt per quod
inquisitionis officium impedi-
tur, hæreticorum fautores etiam
dicuntur. argum. cap. statutum ci-
uitatis. eod. lib. 6. Qui etiam bene-
ficio ecclesiasticum eis confert.
arg. cap. vt commissi. §. si. de hære.
eo. lib.
- 5 Iudices quoque, qui nolunt
executionem in hæreticos facien-
dam ab inquisitionis iudice man-
datam perficere, necnō, qui alias
directè, vel indirectè inquisitio-
nis officium, latam sententiam,
& ad summam processum, ac iu-
diciū impediūt hæresis gratia,
& hi hæreticis fauere dicuntur. ar-
gument. capitu. vt inquisitoris. §.
prohibemus quoque. de hæret. li-
bro sexto. Quare, si iudex secula-
ris nollet accommodare suos mi-
lites ad hæreticum capiendum,
hic hæreticorum fautor dicitur,
atque sic quoque dixit Iacob. de
Grass. eod. cap. numer. 18. & in si-
mili Nauarr. consil. 14. de hæret.
lib. 5.
- 6 Aduocati quoque & Procura-
tores, qui in causa hæresis suum
officiū præstant, & ipsi fauere
hæreticis dicuntur. argument. c. si
aduersus. de hæret. atque ita di-
xit Carer. in Tractatu de hæret.
num. 19. versic. Item hæresis con-
trahitur, & Gemi. in capi. 2. num.
11. & Ancharan. numer. 5. de hæ-
ret. libr. 6. & Rebuff. eod. artic. in
versi. Fautores, ibi. Item aduoca-
ti. Hoc autem locum habet, vbi
fauerent ei in hæresi, & scirent
E 3 ipsum

ipsum re vera hæreticum esse, & tamen eum tuerentur, secus autem si id facerent, quod illum innocentem existimarent, esto deinceps nocens appareat, ita sensit Zab. in Clemen. 1. de pœn. in principio. num. 17. versicul. Decimo tertio quæro, cum seq. & Ioann. Nicol. Arelat. in Tractatu de hæreticis. not. 45. incip. Defendens hæreticum, vbi & alios idem sentiētes refert, & Iacob. de Grassi. eod. capitu. numer. 18. vbi & testes falsum deponētes pro hæreticis, fautores dici asseruit. Pertinent quoque huc, quæ dixit Gundissalu. de Villadieg. in Tractatu de hæret. quæstion. 16. & idem Caret. ibid. In hoc etiam casu pro hæretico accusato, vel inquisito nō potest quis impunè absque licentia comparere, cōmunisque opinio hæc est ex mente Affli. super 1. part. Constit. Regni, Rub. 1. num. 43. quem refert Quint. Mandos. in Tractatu de sign. grat. in titul. Absolutio ab hæresi, versic. Tam detestanda. fol. 95. Idem sensit Clar. lib. 5. §. Hæresis, versicu. Vltterius pro hæreticis, in sua præ. crimin.

7 Supplices etiam pro hæreticis eis fauere dicuntur, id enim non licet, atque merito, nam si pro eo, qui in crimen læsæ maiestatis incidit, supplicare non licet, et habetur in leg. quisquis, §. denique. C. ad leg. Iul. maiestat. multo minus pro hæretico, atque sic dixit Gundissalu. in ead. quæst.

nume. 3. & Ioann. Tabien. in verb. excommunicatio. 5. cas. 4. num. 9. versic. Verbis autem dicitur quis fauere, & facit cap. 1. 14. quæst. 6. viden. solum igitur eum tueri licet, vbi iniuste molestia afficitur, vel iniuste affici creditur, quamuis, vbi primum iniustā causam habere cognoscitur, desinere a defensione debeamus.

8 Satellites publici quoque vulgo Sbirri appellati, ad quos pertinet ex officio hæreticos capere, si hæresis gratia eos non cœperint, hæreticorum fautores etiam dicuntur, quod & sensit Iaco. de Grassi. eod. cap. num. 19. Excipitur tamen, vbi eos capere non poterunt.

9 Non denunciātes nec accusantes etiam hæreticos, ad quorum officium hoc pertinet (modo ob hæresim id faciant) atque sic dixit Ioann. Tabien. ibid. & Tolet. in Bulla Cœnæ Domini, ex communi. 1. num. 20. vbi etiam inquit eos, qui ex officio non tenentur, in pœnam hanc non incidere. In iudicio igitur his rationibus & aliis huiusmodi hæretico fauere quis dicitur.

10 Extra iudicium etiam hæreticis quis fauere potest, & hoc aut dictis, aut factis, et dictis primum hæretico is fauet, qui eum ob suā hæresim serio laudat, secus autem si ex simplicitate, vt pote dicendo eum esse virum bonum, sacrarum litterarum studiosum, & verum christianum, atque sic dixit

Ge.

Gemin. in capitu. 2. nume. 10. verficul. Qui autem dicantur fautores, ibi, ite posset quis fauere verbo, & Ancharan. numero 5. de haret. libro 6. Item libenter audiens eorum libros, qui haresim continent, vbi leguntur, modo signo aliquo id declarat, item memoriter recitantes, eosdem. Item, qui ait iniuste ipsos condemnatos, & inquisitores non bene processisse contra ipsos, ita Tolet. ibid. **11** Atqui si quis amore prosequens hareticum non ob haresim, sed ob amicitiam, sciens iudicem velle eum ob haresim capere, ipsum admonuit, ut aufereret, an hic fautor haretici dicitur? Planè vbi ob fauorem haresis id faceret, hunc haretici fautorem esse nemo inficiabitur, ut hoc etiam sensit Tabien. in verb. Excommunicatio. 5. cas. 4. numero 9. verficul. Verbis autem dicitur quis fauere. At quid si ob amicitiam? & in hoc casu idem sentio, scilicet hareticorum fautorem dici, quoniam ei fauet, & hic fauor in haresis fauorem redundat, & pertinent huc, quæ antea dicta sunt de receptatoribus, & hoc sensisse mihi videtur Andr. de Iser. quem refert, ac sequitur Ioann. Nicol. Arelat. in Tractatu de hære. not. 29. nam ibi ait, qui ob amicitiam, & familiaritatem admonuit hareticum, ut fugeret, quia iudex volebat eum capere, hunc teneri de tali admonitione. Facit quoque

quod dixit Tabien. eodem numero 9. verficul. secundo facit, atque sic sensit etiam Martinus Alfonso de Vinald. in suo Candelabro part. 2. in explanatione Bullæ Cænæ Domini. capitula. 1. numero 9. Verbis quoque fauet qui hareticum instruit de celanda veritate, vel falsitate dicenda, vel qui eos falsis. rationibus, falsisve testibus è iudicum manu liberat, ut probatur in capitu. accusatus. §. sacerdotres, & ibi not. Gemin. de haret. libro 6. atque sic sensit Rebuff. eodem verficul. Fautores, ibi. Item fautores sunt. His igitur, & aliis huiusmodi modis fauere haretico verbis quis dicitur. Quare, & qui, vbi satellites hareticum capere volunt, clamat, quo animum haretico faciat, ne se capi permittat, dicendo ei se paratum oppem ferre, & pro viribus ut se defendat, esto aliud hic non agat, tamen hareticorum fautor hic dicitur, vbi ob haresim id facit. Fauet etiam, qui precibus liberat eum. argumen. capit. 1. §. illud. 14. q. 6. viden.

Factis quoque fauere hareticis quis dicitur, ut dixit Tabi. in verbo Secundo fauet facto, & Rebuff. eodem ibi. Facto etiam, idque multis modis.

12 Primo si vbi quis dimittit, eruitve è carcere, è manibusve iustitiæ hareticum, ne puniatur ob haresim, hic enim sine dubitatione haretici fautor dicitur, etenim, si iudices fauere hareticis dicuntur,

E 4 qui

qui eos impunè abire permittit, vt antea probauimus, multo magis, qui sic eruunt, & facit ad hoc capitul. accusatus. §. sacerdot. de hæret. libro sexto. & capitul. vt inquisitionis. §. prohibemus, ibi: Seu indebitè eos liberando. eod. titul. & lib. vbi hoc habetur, idem sensit Nauar. eod. confi. 14. numero 3. idem dixit Carer. in Tractatu de hæreticis. numer. 19. de eo, qui hæreticum liberauit, facieue, ne in manus iudicum perueniret.

13 Item fauet hæreticis factio, qui instrumenta hæretico in carcereu incluso tribuit, quibus effraeto carcere effugit, etenim & qui sciens dedit instrumenta ad furandum, vt pote scalam, maleos, & id generis, furti tenetur, vt habetur in l. si pignori. §. qui feramenta. ff. de furt. & facit capitul. ex iniusta. 23. quæstio. 4. & sequitur hoc Gemin. in citat. cap. 2. numero 12. versi. Quid autem de agente, & sensit hoc etiam Iaco. de Graff. lib. 4. decis. cal. consc. capitul. 1. numero 17.

2 Tertio factis quis fauet hæretico, qui ob hæresim alimenta ei præstat, vt dixit Gemin. in cita. capitul. 2. numero 12. versic. Quid autem de agente, & Ancharan. nume. 5. versic. Et de istis aduocatis, ibi. Quod autem quis faueat, & Rebuff. eod. versic. ibi: Facto etiam. Item qui arma, vel pecunias præbet, quibus se liberet. Tole. in Bulla Cœuz Domini Excommun. 1.

numer. 20. versic. Commissione. Qui itidem iudicem quacunque ratione corrumpit, vt liberet hæreticum.

15 Quarto factis hæreticus fauet, qui eos ob hæresim adorat, veneraturve, aut communionem ab ipsis sciens recipit, aut eos associatur, aut visit, aut dona, munera venmittit eis, vt probatur in capitul. accusatus. §. ille quoque. de hæret. libro 6. ibi enim relapsus dicitur, qui post hæresis abiurationem hæc præstat, idem dixit Ioan. Nicolau. Arelat. in Tractatu de hæreticis. not. 5. incip. Nota perpetuo, & Tabien. in verb. Excommunicatio. 5. cal. 4. num. 9. ibi. Secundo fauet factio, quæ ego intelligo semper, vbi ob hæresim ea præstat, non autem vbi ob aliam causam, modo in fauorem hæresis non redundet, id quod probatur in cita. §. ille quoque, nam qui abiurauit hæresim, relapsus iudicandum esse ibi dicitur, vbi prædicta facit, modo fauor, quem impendit hæretico, excusari non possit, ergo secus, vbi excusari potest, id autem contingit, vbi ob aliam causam ab hæresi fauor præstitus probatur, & ideo Gloss. ibi in verb. Non possit, declarans exemplis quando ob aliam causam ab hæresi fauor præstitus dicatur, & excusari possit, inquit, si hæc præstabat ob famem, vel ignorantiam, & eam sequuntur ibi Geminia. & Philipp. Franc. & alii ab ipsis cit.

Quare

16 ¶ Quare subditi Principis hæretici, qui ob timorem solum eum honorant, & non ob hæresim, hæreticorum fautores non dicuntur. Quamuis si contra Ecclesiam bellum moueat, a peccato non excusarentur ipsi opem ferendo, cum potius mortem oppetere, quam contra Ecclesiam pugnando mortiferè peccare debeant. argumen. capitul. sacris, de iis, quæ vi, metulve caus. fiunt, & vt dixit Nauarr. de christianis, qui remigum officium præstant coacti in nauibus turcarum contra christianos in capitul. ita quorundam, propè finem, de iudæis, & facit ca. Iulianus. 11. quæst. 3. ubi Iuliano Apostata christiani milites opem ferebant aduersus hostes patriæ, non autem vbi contra christianos, & de hoc ibi commendantur. Notandus igitur est §. ille quoque, quoniam declarat hanc rem totam, quando scilicet præstans aliquid hæretico fauere ipsi dicatur, nam, si ob hæresim quidpiam præstet, hæretico fauere dicitur, si ob aliam causam, secus, modo in fauorem hæresis nõ redundet, vt supra sapius dixi. Ad ipsum tamen probare hoc pertinebit, & an eius iureiurando standum sit, vir bonus id arbitrabitur, argumen. l. ff. de iur. delib. & ca. de causis, de off. deleg.

17 Quinto occultans sciens hæreticum ob hæresim ne capiatur, puniaturve, hæretico fauere quoque dicitur, nam hunc & tan-

quam hæreticum puniri posse dixit Bald. in leg. prima. C. de iis, qui latron. occult. & sequitur Ioan. Nicol. Arela. in eodem Tractatu. not. 31. versicul. Adnotato, etenim occultans alienum delictum facit illud suum, vt dixit Gloss. in eodem titu. C. de his, qui latro. occult.

18 Postremo ¶ ne singula prosequar, qui hæreticum mortuum Ecclesiastica sepultura donat, hæretico fauere dicitur. argumen. capitul. quicumque. de hære. libro sexto. vbi hoc agens, punitur excommunicatione, nec antea absoluitur, quam è tumulo propriis manibus eiecerit, facit quoque Clement. 1. de sepulturis. Excipitur tamen, vbi ob ignorantiam in loco sacro eum sepeliret, scilicet ignorans eum hæreticum esse. Item, vbi eum profana sepultura donaret, non hæresis fauore, sed ne putredine aerem corrumperet, vel ob amicitiam, consanguinitatemve illud facit, obicitat. §. ille quoque, & vt respondit Nauarr. in simili, in consil. 12. de hæret. libro quinto. In omnibus igitur his modis hæretico fauere quis dicitur. His ita præmissis, iam regulam de more ponamus.

S V M M A.
Fauens hæretico in excommunicationem

nonem incidit, quæ regula quousque
pateat, declaratur.

I. n. sicut dicitur in
I. n. sicut dicitur in

Fautores hæreticorum qui
nam sint, declarauimus, id
qui in excommunicatione
hanc incidant, declaremus. **F**au-
tores hæreticorum igitur in ex-
communicationem hanc Bullæ
incidunt, ut in versicul. proposito
habetur, quæ regula declaratur
multis modis. Primo ut, superio-
res, nam locum habet, quicumque
fautor sit, vel Imperator, vel Rex,
vel Dux, vel interior, vel Cardinal-
lis, vel Patriarcha, vel Archiepi-
scopus, vel Episcopus, & ad sum-
mam vel laicus, vel clericus sit.
Item vel priuilegium habeat ne
possit per litteras Apostolicas
excommunicari, ut diximus su-
pra.

Secundo in excommunicatio-
nem hanc hæreticorum fautores
incidunt uel dictis, uel factis fa-
ueant, ut supra diximus.

Tertio in excommunicatione
incidunt non solum, ubi hæretico
uino fauent, uerum etiam & ubi
mortuo.

Excipitur tamen, ubi ob aliam
causam ab hæresi hæretico faue-
rent, ut diximus supra ob §. ille
quoque. Qui ergo hæretico alimē-
ta subministrat, ne fame pereat,
in excommunicationem hanc non
incidit, ut supra probauimus.
Qui itidem ob metum ei fauet, o-

beditue, modo non contra Eccle-
siam tantundem, ut habetur in ca-
pitu. Iulianus in libro. Glo. 14. quæ-
3. & sensu Nana. tom. 1. libro
5. quæstion. 2. Qui itidem ob utili-
tatem regni, & christianorum
eius, hæreticis non tamen in hære-
si fauent, excommunicationem
hanc euadunt: argum. cit. capitu-
Iulianus. Quare & Principes Chri-
stiani, qui hæreticos tollerant in
suis regnis, quoniam expellere
eos nequeunt, & quo ipsorum o-
pe utantur, & ne pax perturbe-
tur, quod contingit Imperatori
in Germania, & in Ungaria, & Re-
gi Polonorum in Polonia, in ex-
communicationem hanc non in-
cidunt, sed de fautoribus satis-
iam de defensoribus eorundem
agamus.

**Vers. Et generaliter quos-
libet illorum Defenso-
res.**

- S. V. M. A.**
- 1 Defensor quis dicatur.
  - 2 Defensor hæreticorum in excommuni-
cationem incidit, quæ regula, quousq.
pateat, declaratur.
  - 3 Defensores hæreticorum an hæretici
sint.

Fautores an heretici sint.
Receptatores an heretici sint.

Hic

Hic defensores quilibet hæreticorum excommunicantur, uerum, ne terminos ignoremus, quisnam defensor sit iam uideamus.

1 Defensor igitur proprie dicitur, qui aliquem aut ab aliquo oppugnatum defendit, aut ne oppugnetur, preesto illi est, & ad summam ne aut re, aut uerbis personæ, rei, fama uel damna patiatur. argumen. auth. de defensor. ciuit. Quare a fauore differt, sicut species a genere, nam omnis defensor est fauor, non autem omnis fauor est defensor, quandoquidem & fauor is etiam dicitur, qui extra dictos casus fauet.

Hoc præmissis ię regulam ponamus.

2 Defensores hæreticorum igitur, quicumque in excommunicationem hanc Bullæ incidunt, ut habetur in uersicul. proposito, quæ regula amplificatur, ut superiores. Item locum habet uel de facto defendant in iudicio, uel extra, nam Bulla simpliciter loquitur, & generaliter, ergo generaliter, & simpliciter intelligi debet. argumen. l. de pretio. ff. de publi. in rem act. & l. i. §. & generaliter. ff. de legat. præstan. Tertio locum habet, quicumque hæreticus sit, cui fauetur. Qui ergo, ne hæreticus in manum iudicis ueniat, ne examinetur, defendit, uel aduocatus, uel notarius, uel testis aliusue sit, in excommunicationem incidit, ita Tolet. in Bulla Cœnæ Domini, excom. i. nume. 18. cum

bulli

sequenti.

Excipitur tamen primo, ubi ob aliam rem ab hæresi, eum tuentur, ob capit. accusatus. §. ille quoque. iunct. gloss. de hæret. libro 6. namque cessante causa prohibitionis, cessat & prohibitio. capit. cum cessante. de appel. & excommunicantur defensores hæreticorum, ubi ob hæresim id faciunt. Quare, qui defenderet eum in iudicio, aut in causa Ciuili, aut ab homicidio, hæretici defensor hic non diceretur, ita Tolet. eod. numer. 19.

3 Postremo excipitur, ubi de iure eos defenderent, utpote probando eum hæreticum non esse, & hæresis notam iniuste ei iniustam esse, modo tamen de licentia superioris id facerent, ut diximus supra in uersicu. Fauores. in fine. Quare & qui defendit hæreticum, ne iniuste ab aliquo priuato offendatur, in excommunicationem hanc non incideret, ut dixit Angel. in uerb. Hæreticus. numer. 25. & Syluest. in uerb. Hæresis. i. num. 10. uersu. Defensores, & Martinus Alphon. de Vinald. in Candelabro. part. 2. in explanatione Bullæ. cas. i. nume. 7. & Tolet. eodem numer. 19. † Atqui an defensores hæreticorum, item & fautores, necnon receptatores hæretici ipsi sunt? Concludendum est breuiter, & errores eorum defendant, hæreticos esse, secus autem, si personas tantum, nam sic dixit Alphon. de Castr. lib. 1. aduersus hæretes

refes omnes. cap. 9. uersicul. Quapropter hæreticorum fautores, sed de his iam hætenus, ad alia ueniamus.

Verf. Ac eorundem libros hæresim continentes sine auctoritate nostra, & sedis Apostolicæ scienter legentes.

S V M M A.

- 1 *Legens libros hereticorum heresim continentes in excommunicationem incidit, quæ regula, quousque pateat, declaratur.*
- 2 *Legens litteras hereticorum heresim continentes an in excommunicationem incidat.*
- 3 *Legens ob curiositatem libros hereticorum heresim continentes in excommunicationem incidit.*

IN hac parte excommunicantur, qui hæreticorum libros hæresim continentes legunt, quare, ne a proposito ordine discedamus, regula materiam hanc totâ explicemus.

In excommunicationem hanc igitur incidunt, qui hæreticorum libros legunt hæresim continentes, ut habetur in uersicul. proposito id expresse. Quæ excommunicatione afficit quoscumque legentes, nã Bulla indefinitè loquitur,

dum inquit, Legentes, indefinita uero uniuersalis uim habet. argument. l. de quibus. & ibi not. Bar. ff. de leg. 2. & l. de pretio. ff. de publi. in rem acti. Siue clerici ergo sint, siue laici, siue in dignitate positi, ut Cardinales, & alii inferiores ecclesiæ Antistites, siue Imperatores, ac Reges in excôicationem hanc incidunt, ubi contra partem hanc ueniunt, & facit Bulla Iulii Tertii. 7. incip. Cum meditatio cordis nostri. uiden.

Item afficit legêtes hos libros hæreticorum hæc excommunicatione, quorumcunque hereticorum libri sint, ob rationem proximè allatam.

Tertio esto legentes ignorent auctorem libri, modo sciant hæretici librum esse, & heresim continere, hæc enim duo requirit Bulla, ut scilicet liber hæretici sit, & hæresim contineat, non autem ut hæretici nomen quis norit, ut habetur in proposito uersicul.

Quarto in excommunicationem incidunt, hæretici libros legentes, esto impressi non sint, nam liber non impressus liber est, ut per se patet. Præterea Bulla non distinguit, ergo nec nos. Postremò ob odium hæresis, & hæreticorû prohibitio hæc fit, & ob periculû in primis, ne quis heresis la be inficiatur, quæ rationes locum habet tam in libro impresso, quam non impresso, ergo & eadem dispositio locum habere debet. argu. l. illud.

illud. ff. ad leg. Aquil. & cap. cum dilecta, de confirm. vtil. vel inuti. Quare hac ratione in primis Martinum Lutherum seminasse suam hæresim Paul. Fusc. testatur libr. 2. De visitat. Eccle. capitul. 31. numer. 11.

Quinto in excommunicationem incidunt qui vnum librum tantum legunt ob rationes proximas. Nec repugnat quod Bulla plurium numero vtatur, & libros nominet, nam hoc dicit respectu habito ad plures legentes, alioquin, si necessario postularetur, vt plures libros legerent, & illud necessario postulari dicendum esset, vt plures legerent, quoniam & plurium numero quoad legentes vtitur, quod absurdum est, & ob id fugiendum, argument. l. nam absurdum. ff. de bon. libe.

Sexto excommunicatio hæc afficit legentes, quemcunque talem librum legant ob eadem rationes, & cuiuscunque liber sit, vel legentis, vel alterius, quod & sensit Jacob. de Grass. libro 4. decis. cas. consc. in expositione Bullæ Cœnæ Domini. numer. 36.

Septimo afficit legentes, quamcunque partem libri legant, ac plane, si ea pars legatur, quæ hæresim continet, dubitationem non habet, quandoquidem ob id prohibita lectio est. At quid de legentibus alias partes, quæ hæresim non continent, an & hi in excom-

municationem hanc incident? Videbatur dicendum in excommunicationem hos non incidere, quasi cesset causa prohibitionis, quia partes illæ hæresim non continent, & ob id prohibitio cessare debeat. argument. capit. cum cessante. de appellat. & l. adigere. §. quamuis. ff. de iur. patronat. Contrariam sententiam tamen verissimam censeo, vt & hi in excommunicationem incidant. Primum, quia Bulla excommunicat legentes libros hæreticorum hæresim continentes, & ob id totius libri lectionem prohibet, qui enim prohibet, ne liber legatur, totus liber prohibet ne legatur, vt per se patet, ergo & ne partes legantur, prohibet, nam pars in toto continetur. capit. in toto. de reg. iur. lib. 5. & qui totum prohibet, partem prohibet. argument. l. Iulianus. ff. de leg. 3. Secundo, quoniam Bulla non respectum habuit solum ad effectum, scilicet ne in hæresim quis labatur, sed ad initium, voluit omnino aditum claudere, quo minus hæreticorum libros quis legat, ergo quamcunque partem quis legat, in excommunicationem incidit. Postremo facit, quia qui legit partem hanc, legit partem libri, qui hæresim continet, ergo in excommunicationem incidit, ex quo prohibetur quis librum legere, qui hæresim continet: hanc igitur opinionem uti verissimam sequor. Nec repugnat ratio

tio contraria, negatur enim cessare causam prohibitionis, nam causa hæc duplex est, remota, ne quis hæresi inficiatur, & proxima, ne periculum adeat, esto igitur prima cesset, non tamen secunda cessat, quæ sat est. argument. §. affinitatis, in Institut. de nupt. Præterea ratio illa cessat, vbi cōtrarium expressum est, vt hic, nam prohibitū est, ne librū talē quis legat, & sic vt nullā partē legere quis possit, ita igitur concludendum censeo.

Octauo in excommunicationem incidunt, qui & minimam partem legunt, vtpote proægium seu præfationem, nam proægium est pars, & caput libri, in quo proponitur in primis, de qua re agendum est in ipso opere. Item quo ordine, adeo quod ex proægio, quid auctor velit, cognoscitur. argument. l. fin. & ibi not. Barto. numero 3. ff. de hæred. institut. & vt ait Abb. in capit. aduersus. num. 2. de immunit. Eccl. & Nauarr. in capitul. si quando. in octaua exceptione, de rescript. Idem si indexem quis legat, nam index vel pars libri est, vel summa eius, quod libro continetur, quandoquidem in indice ponuntur, quæ in primis notatu digna in libro sunt, si epistolam ad lectorem itidem, eamve, cuius opus dicatur, quis legat, & in excommunicationem hunc incidere censeo, nam & in ipsis de opere ipso agitur. At quid si quis legere incipit, ac deinceps penitentia ductus desinit, an

in excommunicationem hic incidit? Et in hoc casu hunc in excommunicationem incidere censeo, nam, qui legere incipit, legit, ac legens talem librum per Bullam excommunicatur, esto igitur desinat, excommunicationem tamen non euadet. Quare statim atque legere incipit in excommunicationem quis incidit, sicut & qui clericum percutere incipit, in excommunicationem illico cadit. capit. si quis suadente diabolo. 17. question. 4. Nec obstat quod de minimis non curatur, tum quod & eadem ratio est in eo, qui incipit legere, & parum legit, scilicet periculum, ne hæresim illam imbibat, quo casu minima curantur. argument. l. 1. C. quæ res export. non deb. vbi ad Barbaros vinum deferri prohibetur etiam gustus gratia, & ibi Bald. ac DD. no. & Viu. in sua Sylu. opin. 765. numer. 2. cum sequen. & hoc ne eius dulcedine inuitati, Romanum Imperiū inuadant, curantur ergo minima, ubi ratio in ipsis uiget, quæ in magnis, tum quod prohibitio est, ne quis librū legat, nec distinguitur de minimo, ac multo, statim igitur atque talem librum legere incipit, in excommunicationem incidet, sic enim & appellare is dicitur, qui iter arripit ad urbem. capit. dilecti filii. 2. de appellat. Non igitur sequenda est opinio Iacob. de Graff. libro 4. decis. cas. consc. in expositione Bullæ Censuræ Domini. numero 34. qui

legentes tres, uel quatuor lineas in excommunicationem non incidere ait.

2 Nono in excommunicationem incidunt, uel liber paruus, magnusue sit, nam, quæ secundum plus, & minus differunt, specie nõ differunt. At quid, ¶ si hæreticorum litteras hæresim continentes quis legat, an in excommunicationem hanc incidet? Videbatur dicendum quem non incidere, tum quod litteræ non sunt liber, & sic uerba Bullæ ei non conueniunt, ergo nec dispositio. argument. l. 4. §. toties. ff. de damn. infect. tum quod sumus in pœnis, ergo benignior interpretatio facienda est. capitu. in pœnis. de reg. iur. libro sexto. & l. interpretatione. ff. de pœn. Contrarium tamen uerius uidetur, nam quod sapius in libris hæreses conscribuntur, & ad plurium manus ueniunt, ob eam rem libri mentio facta est, non autem litterarum, at ubi legislator mentionem unius facit ex pluribus ob frequentiore eius usum, minus frequens excidere non censetur. argument. l. t. C. de rapt. uirg. iun&. Gloss. ergo idem & hic. Præterea uerba conueniunt, quoniam nomen hoc liber significat cartam, quandoquidem cortice arboris, qui liber dicitur, antiqui pro carta utebantur, sicut igitur liber ex multis cartis constans liber dicitur, ita & epistola ex paucioribus confecta. Accedit postremo fauor religio-

nis, ac fidei, ergo amplificanda est dispositio. argum. l. sunt perlonæ. ff. de relig. ex quib. omnibus cessant rationes contrariæ, & ob id postrema hæc opinio remanet firma.

Decimo in excommunicationem quis incidit quacunque ratione legat, uel uerba proferendo, uel ea tantum inspiciendo, nam & qui scripturam inspicit, legere quoque dicitur. Argument. l. 2. §. inspectio. ff. quemadmod. testa. aper. Inspectio tabularum etiam lectionem earum indicat, ait ibi Iureconsultus, idem & apertius habetur in leg. 1. §. legi. ff. de iis quæ in testamen. delen. Facit quoque quod dicit Iaso. in l. qui Romæ. §. duo fratres. numer. 6. ff. de uerb. obliga. nam ait ibi, uerbum legere, intelligi oculis corporeis. Non igitur opus est lingua, ut quis exprimat, quo legere dicitur, sed sat est, ut oculis percurrat. Accedit postremo communis usus loquendi, quoniam & hic talis legere dicitur, in excommunicationem igitur & hic incidet, atque sic dixit quoque Iac. de Graff. lib. 4. decis. cal. consc. in expositione Bullæ Cœnæ Domini. c. 1. nu. 34.

3 Postremo in ¶ excommunicationem non incidunt, qui non dolo malo, sed ob curiositatem legunt, tum quod Bulla simpliciter loquitur, & non distinguit, quo animo quis legat, ergo nec nos distinguere debemus. argument. l. de pretio.

tio. ff. de publ. in rem act. tū quod duos tantum casus excipit, scilicet vbi quis ignoranter legit, & vbi de licentia, ergo alias a regula non discedimus, exceptio enim regulam confirmat in contrariū. argumen. leg. nam quod liquide. §. penultim. ff. de pœn. lega. Hi ergo in excommunicationem hanc incidunt, qui hæreticorum libros hæresim continentem legunt, iam, qui pœnam hanc euadant, contemnemur.

S V M M A.

- 1 Legens libros hæreticorum quando in excommunicationem non incidat.
- 2 Legens librum catholicorum hæresim continentem in excommunicationem non incidit.
- 3 Legens libros gentilium hæresim continentem in excommunicationem non incidit.
- 4 Audiens legentem librum hæretici hæresim continentem in excommunicationem non incidit.

I.
§. Qui legendis libris hæreticorum in excommunicationem incidere, vidimus, iam qui eam pœnam effugiunt, videamus.

- 1 Primum igitur in excommunicationem hanc non incidit, qui legit hos libros, ignorans esse hæreticorum, & hæresim continere

ob verbum illud scienter, nam si in excommunicationem incidit, qui scienter legunt, ergo sumpto argumento, a contrario sensu, quod validissimum est argumen. l. r. & ibi no. ff. de offic. eius, secus si non scienter, atque sic dixit Rebuff. in Prax. benef. in explicatione Bullæ Cœnæ Domini. articul. r. in verb. Legentes, ibi enim ait, in excommunicationem non incidere eum, qui legit ignoranter librum hæretici, in quo non erat scriptum nomen auctoris, vel quod, qui composuerat, pro hæretico non habebatur: idque merito, nam ignorantia hæc facti ignorantia est, quæ, vbi est probabilis, excusat, capitu. ignorantia. de regu. iur. libro 6. & argumen. cap. fi. de constit. eod. lib. & cap. apostolica. de cler. excommun. min. & l. regula. ff. de iur. & fact. ignor. Id quod verum esse censeo, vbi hæreses etiam legeret, quas liber continet, sed ob simplicitatem eas non nouit. Non igitur bibliothecam ingressus, & sumens librum talē, eumque legens, in excommunicationem incidit, ignorans esse talem. At quid si nouit esse hæretici librum, sed ignorat tamen hæresim continere, an in excommunicationem librum hunc legens incidet? Ego sentio in excommunicationem hunc non incidere, quædoquidem verba Bullæ ei non cōueniunt, nam excommunicantur, qui scienter legunt libros hæreticorum hæresim continentem, at
 hic

Nescienter legit tantum librum hæreticorum ignorans hæresim continere, ex quo igitur ei verba non conueniunt, ergo nec dispositio. argument. leg. 4. §. toties. ff. de damn. infect. etenim ubi plura simul copulantur ad aliquem actum, omnia simul adesse debet, alioquin actus non valet. argum. leg. si hæredi plures. ff. de condit. institut. Quare & è contrario, qui legeret librum, quem scit hæresim continere, ignorat tamen hæreticorum esse, in excommunicationem huius capituli ob easdem rationes non incidet. An autem in aliam incidet, infra videbimus.

Secundo in excommunicationem hanc non incidit, ubi de licentia Romani Pontificis qui Bullam hanc promulgauit, eos legeret, ob uerba illa sine auctoritate nostra, nam, si legens incidit in excommunicationem, ubi sine auctoritate legit, ergo secus si cum auctoritate, inclusio enim uerbi alterius exclusio est. argum. capitu. nonne. de præsumpt. & l. cum prætor. ff. de iud. atque sic dixit quoque Rebuff. eodem. Idem contingit, si a successore licentia tribuatur ob uerba illa, Et sedis Apostolicæ, nam successor eiusdem auctoritatis est cum eo, cui succedit, capitu. innotuit. de electione. Atqui an collegium Cardinalium vacante sede auctoritatem hanc tribuere potest? Planè sentio & id ipsum posse quamuis

electioni Romani Pontificis operam dare tantum debeant. capitu. ubi periculum. de elec. lib. 6. uid. Bullam Iulii Tertii. 7. incip. Cum meditatio.

Tertio in excommunicationem hanc non incidit, qui legit libros catholicorum referentes dicta hæreticorum etiam de prompta ad uerbum ex libris hæreticorum, nam ij hæreticorum libri non sunt, Bulla uero excommunicat legentes libros talium, ex quo igitur Bulla hos non comprehendit, nec nostra interpretatione comprehendemus. argument. l. de pretio. ff. de publ. in rem actio. Quod uerum esse sentio, vel legens in primis eos libros legeret, quò sciret dicta hæreticorum, & rationes eorum, nam prima ratio semper remanet proposita, hæreticorum libros non esse, sicut non incidit etiam audiendo eadem uerba relata ab alio, atque sic dixit Nauarr. in Man. capitu. 27. nu. 55. uersicu. Septimo, & Martinus Alfons. de Viuald. in Candelabr. par. 2. in explicatione Bullæ. cap. 1. nu. 12.

Quarto in excommunicationem hanc non incidit, qui uult eos legere, quo uideat, si hæresim contineant, quod locum habet, ubi pro cerro nescit hæresim continere, & hæretici libros esse.

Quinto in excommunicationem hanc non incidit, qui librum alicuius catholici legit, in quem

F hæresis

hæresis aliqua irrepit ipso auctore non animadvertente, nam liber ille hæretici non est, ex quo non dolo malo hæresim ibi posuit, quod requirit Bulla, ut supra vidimus. Excipio tamen, ubi ille liber prohibitus esset, nam tunc, nisi expurgatus sit, eum legens retinensve in excommunicationem aliam, quæ tamen reservata Romano Pontifici non est, incidit, ut habetur in reg. 10. Indicis in fine, in versu: Quod si quis libros. Sicut etiam incidit in eandem, si libros catholicorum legat ab hæreticis elucidatos, antequam permitti sint, ut in Indice habetur.

Quinto in excommunicationem hanc non incidit, qui partem aliquius libri, qui in plura volumina diuisus est, legit, quæ pars hæresim non continet, nam vnus liber per se esse videtur, qui quamuis hæretici sit, hæresim tamen non continet, quod Bulla requirit.

3 Sexto in excommunicationem hanc non incidit, qui libros gentilium, & eorum, qui christiani non sunt, legit, esto hæresim contineant, nam hoc capite solum prohibetur lectio librorum, qui sunt hæreticorum, at hi hæretici non fuerunt, & si hæreticas opiniones habuerunt, nam, ut quis hæreticus sit, baptismi susceptione christianum factum esse oportet, ut antea probauimus. Quare, qui Virgilium, & Ciceronem

legunt de natura Deorum, & Otuidium quoad suas metamorphosis legunt, qui Deorum multitudinem ponunt, in excommunicationem hanc non incidunt.

4 Octauò in excommunicationem hanc non incidit, qui audit alios huiusmodi libros legentes, nam Bulla excommunicat legentes non autem auditores legentium, & qui legentes audit, sine dubio non legit, ut per se patet, ergo in excommunicationem non incidit, atque sic sensit Nauarr. in Man. capitul. 27. numer. 56. versu. Septima, ibi, sicut non incideret, quamuis si credat hæresim, quæ refertur, in excommunicationem iam dictam hæreticorum incidat. Quæ autem diximus de audiente, ut non incidat in hanc excommunicationem, eadem sentimus & de eo, qui talem librum alteri sibi legendum tradidit, nam quod neque hic verè, ac propriè legit, & sic verba Bullæ ei non conueniunt, ob eam rem in excommunicationem hanc non incidit, esto peccet hoc faciendo, quamuis contrarium sentiat Iac. de Grassi. libro 4. decis. cas. conscient. in expositione Bullæ Cœnæ Domini. numer. 34. sed non rectè, meo iudicio, ut ex dictis patet.

Nonò in excommunicationem non incidit, qui suadet, & consulit, hortatur præcipitue alicui, ut tales libros legat, nam nec

hic

hic legere dicitur, quod requirit Bulla, ergo nec hic in excommunicationem hanc incidet, esto peccet.

Decimo in excommunicationem hanc non incidit, qui memoriter aliquid recitat, quod habuit a libris hæreticorum, nam nec hic, vt per se patet, proprie legit. argum. cap. si. de re iud. libr. 6. & cap. sacro. de sent. excomm. in antiq. & cap. i. de excep. libr. 6. aliud est enim legere, aliud memoriter recitare, vt in cap. fin. de re iud. libr. 6. & in c. i. de sent. excomm. lib. probatur: Quamuis contrarium senserit, & malè iacob. de Grass. ibid. Excipio tamè in tribus propositis casibus, vbi ea faceret, vt hæreticis faueret, nam tunc vt hæreticorum fautor in excommunicationem incidet, vt diximus antea, & hac ratione opinio Grælocum habebit.

Postremo in excommunicationem hanc non incidit, qui probabili metu cõpullus hos libros legit, exempli gratia in manu hæreticorum quis est, & nisi libros tales legat, mortem ipsi minantur, planè hic legens in excommunicationem non incidit, quandoquidem verisimile nõ est, cum tanto periculo Ecclesiam, quæ pia mater est, lectionem hanc prohibuisse. Quamuis mortiferè peccet, si in contemptum fidei, clauium vè Ecclesiæ, vt legeret, iuberet, in hoc enim casu mortem potius oppetere, quam mortiferè sic

peccare deberet. argum. capit. sacris, de iis, quæ vi, metu vè causa fiunt.

Verf. Aut Retinentes.

S V M M A.

- 1 Retinens libros hæreticorum hæresim continentem in excommunicationem incidit, quæ regula quousque pateat, etiam declaratur.
- 2 Liber hæretici repertus apud aliquem, facit, vt hereticus existimetur.
- 3 Librarij retinentes libros hæreticorum hæresim continentem in excommunicationem incidunt.
- 4 Libros hæreticorum habens hæresim cõtinentes debet inquisitori tradere cõburendos.

IN hac parte excommunicantur, qui hæreticorum libros hæresim continentem retinent, quare quo materiam hanc optimè noscamus, regulam & hic hac de re conformemus.

- In excommunicationem hanc igitur incidant, qui retinent libros hæreticorum hæresim continentem, vt habetur in versicu. proposito, ¶ nam & is, penes quem libri huiusmodi reperiuntur, hæreticus existimatur. argum. capitul. sane. 2. 24. q. 2. & vt dixit Rebuff. in Prax. benef. in explicatione Bullæ Cœnæ Domini artic. 1. in verb. Tenentes. Immo, & de hæresi condemnari posse ibidem ait, item

F 2 &

& Imperatores retinere huiusmodi scripta prohibent. in l. quicumque. §. nemo. C. de hæret. atque sic dixit quoque Iacob. de Grass. lib. 4. decis. cas. consc. in expositione Bullæ Cœnæ Domini. numer. 36. In excommunicationem igitur incidunt, quæ excommunicatio multos afficit. Et primum eos, qui ipsos libros retinent, quo ipsis studeant, vel ut heresim eorum sequantur, vel ob curiositatem, nam Bulla non distinguit de causa retentionis, ergo nec nos distinguere debemus. argument. l. de pretio. ff. de publ. in rem actio. Id quod locum habet, esto animum habeant tradendi eos Inquisitori, eosve comburendi postquam legerint, ob eandem rationem, et enim statim atque retinere incipiunt, excommunicatione obligantur, ex quo excommunicatio hæc lata sententiæ est, & ob id statim obligat. argument. c. pastoralis. §. fin. de appel. Hæc locum habent, quicumque sint, ut hoc in Bulla infra videbimus.

3 Secundo † excommunicatio hæc afficit eos, qui hos libros retinent, quo ipsos aut vendant, aut permutent, aut donent, aut locent, accomodent, quacunque ratione alia in alios transferant, nam qui ob has causas libros retinent, & retinere hi dicuntur, præterea Bulla non distinguit, ut proxime dicebamus. Quare librarii, seu bibliopolæ in hoc cauti sint, ne in hanc pœnam incidant.

Tertio excommunicatio hæc afficit eos, qui eos libros retinent, quo ipsos conglutinent, nam & hi retinere dicuntur, esto deinceps non conglutinent, & hoc ob rationes ante allatas, & ob id etiam si sui non sint, ut dixit Iacob. de Grass. ibidem numero 36.

1 Quarto excommunicatio hæc afficit eos, qui non malo animo eos retinent, sed potius ut hæreticorum errores confutent, nam Bulla, ut sæpè diximus de animo non distinguit, ergo nec nos distinguere debemus, et si hoc voluisset, id cauisset, non enim ignorabat ob id aliquando a catholicis hos libros teneri. Quare & in excommunicationem hanc incident, qui hos libros ad suam bibliothecam exornandam retinent.

Quinto excommunicatio hæc afficit eos, qui hos libros occultos habent, & scandalum non dant, nam & hi sine dubitatione retinent, & sic Bullæ verba eis conveniunt, ergo & dispositio, ac pœna. argument. leg. q. §. toties. ff. de damn. infecti. Quare & qui eos retinent, & nunquam legunt, hanc etiam pœnam patiuntur, ex quo Bulla non solum prohibet, ne legantur, ut antea vidimus, verum etiam & ne retineantur.

Sexto excommunicatio hæc afficit eos, qui retinent partem libri huiusmodi, modo hæresim

con-

contineat, nam ſicut totum li-
brum retinens in excommunica-
tionem inelidit, ita & qui partem.
argument. l. quæ tota. ff. de rei ven-
di. Immo, & qui folium retinet
huiusmodi libri, nam & hoc libri
pars eſt. Hos ergo excommunica-
tio hæc afficit, debent igitur ꝑ ad
4 Inquiſitorem eos deferre combu-
rendos, vt habetur in l. quiſcun-
que. §. nemo. C. de hæret. & vt di-
xit Rebuff. in verſicu. Tenentes,
vbi ſupra, & Iaco. de Graff. in eo-
loco. Excipiuntur tamen nonnul-
li, qui hanc pœnam euadunt,

1 *Libros habens hereticorum hæſim
continentes quando in excommunica-
tionem non incidat.*

A. I. M. N. 2

§. Retinentes libros hæretico-
rum, quando in excommu-
nicationem incidant, vidi-
mus, iam vbi eam pœnã euadunt,
videamus.

1 Primum igitur ꝑ retinentes li-
bros hæreticorum hæſim con-
tinentes in excommunicationem
non incidunt, vbi ignorant librũ
talem eſſe, nam Bulla excommu-
nicat ſcienter retinentes, ergo nõ
eos, qui id ignorantes retinent,
incluſio enim vnus alterius ex-
cluſio eſt. argument. capitul. non-
ne, de præſumpt. & l. cum prætor.
ff. de iud. Quare, qui ſuccedit ali-

cui, qui habebat huiusmodi li-
bros, ſed ipſe nunquam eos ani-
maduertit, planè ob probabilem
ignorantiam excuſatur, nam qui
in ipſo alterius ſuccedit, iuſtam ha-
bet cauſam ignorantia, vt dicitur
in cap. cum quis in ius. de reg. iur.
lib. 6. & l. qui in alterius. ff. eod. im-
periti etiam litterarum, qui hos
tales libros habent, id ignorantes
excuantur.

Secundo in excommunicationem
hanc non incidunt, qui hos
libros ignorantes retinuerunt,
& poſteaquam id ſciuerunt, eos
ad inquiſitorem mittere neque-
unt, vt pote animaduertent
hoc, dum eſſent in lecto, vel
de multa nocte, & iter cœnoſum
erat ad Inquiſitorem, tunc enim
excuantur. argument. l. qui ſolu-
uendo. ff. de ſolut. etenim nec qui
rem alienam ſe habere memin-
it, dum eſſet in lecto, tenetur ſta-
tim ſurgere, atque eam reſtitue-
re, ſed ſat eſt, vt animum habeat
reſtituendi, cum primum com-
modè id poterit. Interim tamen
eos legere non debent, nam in
excommunicationem antecedentem
inciderent, in eos latam, qui
tales libros legunt, atque ſic ſen-
ſit Iacob. de Graff. ibidem nume-
ro 35.

3 Tercio in excommunicationem
hanc non incidunt, qui de
licentia Romani Pontif. eos reti-
nent, nam hac ratione retineri
poſſunt, vt dicitur in Bulla. Qua-
re Inquiſitores huiusmodi licen-

F 3 tia

tia fulti huiusmodi libros apud se habent, vt vidi Bononiæ apud S. Dominicum, & habetur in Bulla Iulii III. lata de anno 1550. die 5. Iunii incip. Cum meditatio cordis nostri. fol. 500. & Paul. I. v. incipien. Quia in futurorum. lata 1558. 21. Decembris. fol. 628. & Pii IV. incipie. Cum pro munere, fol. 82.

Quarto in excommunicatione hanc non incidunt, qui librum heretici retinent, hæresim tamen non continentem, sicuti est contrario nec incidunt, qui librum catholici retinent hæresim continentem, vt diximus supra de legente, duo enim simul requiruntur, quo retinens hic in excommunicationem incidat, & vt hæretici liber sit, & vt hæresim contineat, sicut dicitur in Bulla, ac propterea vno deficiente excommunicationem hæc euadet. argument. si hæredi plures. ff. de condit. institut. At quid de aromatariis, & laniis, qui habent huiusmodi libros, quo carnes, aromata ve obuoluant, dum ea vendunt, an ob id eos retinere poterunt? Ego sentio hos in excommunicationem incidere, nam hi sine dubio libros hos retinent, & id negari non potest, hoc enim pro certo ponimus, at Bulla retinentes excommunicat, ergo & nos. Nec interest, quod eos non retinent, quo ipsos legant, alii ve legendos tribuant, tum quod Bulla non considerat, quo animo retineantur, ergo nec nos considera-

re debemus. argument. I. de pretio ff. de publi. in rem act. tum quod ansam eos legendi tribuant, ex quo partim huic, partim illi cum carne, aromatibus ve alienant.

Quare nec hos excommunicationis huius immunes esse cen-

seo. Postremo in excommunicationem hanc non incidunt, qui auferunt hos libros ab iis, qui eos retinent, quo ipsos quam primum Inquisitori deferant, nam hi contra mentem Bullæ eos non retinent, modo interim eos non legant, vt in superiori casu diximus: sed iam de imprimentibus agamus.

Verf. Imprimentes.

S V M M A.

- 1 Imprimere libros quid sit.
- 2 Imprimentium nomine quinam comprehendantur.

Hic excommunicantur Imprimentes libros hæreticorum hæresim continentem. Quæ excommunicatio vt quatenus pateat, dignoscamus, præmittenda nonnulla sunt. Primum imprimere, quatenus ad rem nostram pertinet, nil aliud esse, quam typis mandare, & quod vulgo dicitur stampare. Secundo per Bullam Leonis X. incipien. Inter sollicitudines nostris humeris, latam Romæ anno

no 1515, quarto nonas Maii Pontificatus sui anno tertio, in Concilio Lateranensi, prohibitum fuisse, ne vllus liber, scripturae imprimatur Romæ, nisi per Vicariū Romani Pontif. & Sacri Palatii Magistrum examinata, & scripta sit manu propria ipsorum, in aliis vero locis per Episcopum, & Inquisitorem hereticæ prauitatis, propositis contra facientes penis: hodie vero ex decreto Trid. Syn. sess. 4. in decreto de editione, & v. su. factorum librorum, non licere librum vllum de rebus sacris imprimere sine licentiā ordinariorum, id est Episcoporum, immo, si est religiosus, qui opus imprimere vult, licentiā a suis superioribus habere debet, vt ibi dicitur. Tertio ad imprimendum multorum operas postulari, primo eorum, qui verba litteris illis stamineis componunt, qui proprie dicuntur compositores. Item, qui prælo verba composita mandant, qui proprie impressores dicuntur. Quarto, qui subministrant litteras illas æneas, atramēta, & cartas, & huiusmodi alia ad impressionem necessaria. Quinto hæc fieri aliquando per se, & aliquando per alios, adducendo operarios ad hæc munera obeunda, quod sapius fit. ¶ Sexto, quoad rem nostram Imprimētium nomine tria hominum genera comprehendunt, primum, qui verba componunt, & qui eas prælo mandant, & qui ad hæc duo agenda operam præ-

stant, nam impressio hæc vna est actio, quæ ex pluribus partibus constat, ex compositione, & prælo mandatione, altera enim sine altera efficere impressionem non potest, at propterea sicut ædes construere dicitur tam is, qui pavimēta, & parietes construit, quam is qui tectum, ita & hic tam compositores, quam prælo mandantes comprehenduntur. Item comprehenditur hoc nomine, & is qui prædicta faciēda curat, nam, qui est causa causæ, est causa causati. argument. l. manumissionis. ff. de manumif. & probatur hoc apud Triden. Synod. sess. ead. versicul. Sed & impressoribus, dum inquit sed & impressoribus modū in hac parte, vt par est, imponere volens sic inquit. Nullique liceat imprimere, vel imprimi facere quosuis libros de rebus sacris, & cætera. Ex quibus verbis apparet impressorum nomine tam imprimentes per se, quam imprimi facientes comprehenduntur, supra enim dixerat se velle imponere modum impressoribus, quod deinceps faciēns tam de imprimentibus quā de imprimi faciētibus loquitur, & sic impressorum nomine vtroque comprehendit, ergo idem & hic, quod & rationi consentaneū est, non ne absurdum enim esset, typographiæ magistrū, ac dominum, ad quem totum negotium pertinet, & qui opera imprimenda sumit, & ob id ad eum in primis pertinet, an libri imprimendū

probatu sint nec ne, inspicere, immunē a pœna esse, cum eam patiantur compositores, & impressores, qui sæpius non animaduertunt, quid componant, imprimantve, sed quod ipsis mandatur, agunt. Planè ridiculum hoc esset. Postremo impressorum nomine, & eos, qui libros imprimendos tribuunt, comprehendi censeo, nam, si prædicti comprehenduntur, quanto magis, qui opera imprimenda tribuunt, tum propter quod vnumquodque est tale, & illud magis tale? Non pro certo tamen id pono, cum alia pœna ipsi fortasse puniantur. His sic præmissis, iam regulam de more ponamus.

§ V M M A.

- 1 *Imprimentes libros hereticorum heresim continentem in excommunicationem incidunt, quæ regula quousque pateat, declaratur.*
- 2 *Vendens arma, cartas lusorias, fucos, & id generis, quib. bene, maleque uti possumus, an peccet.*
- 3 *Imprimentes libros hereticorum heresim continentem quando in excommunicationem incidant.*

S Præmissis explicatis, iam qui in excommunicationem hanc incidant, explicemus. In excommunicationem hanc igitur incidunt imprimentes libros here-

ticorum heresim continentem, ut habetur in versicul. proposito. Quæ excommunicatio afficit primo magistrum, & Dominum ipsius typographiæ, qui opera imprimenda sumit, & operarios cõducit, nam & hic imprimere dicitur, ut supra præmissimus.

Item afficit excommunicatio hæc compositores, qui verba ex litteris illis æneis conformant, & conglutinant, nam quod & antea diximus, concurrunt & ipsi ad impressionem faciendam.

Tertio afficit excommunicatio hæc eos, qui litteras, seu verba iam conformata prælo mandant, nam hi propriè impressores sunt; Ac demum vniuersi, qui immediate operas suas præstant. Hi omnes ergo in excommunicationem hanc incidunt, quicumque sunt, vel clerici, vel laici, vel in dignitate positi, atque sic in tribus his casibus sensit Iacob. de Grass. libr. 4. decis. in expositione Bullæ cœnæ Domini.

Postremo & qui opera ipsa imprimenda tribuunt, vel sint auctores ipsorum, vel non.

At quid de iis, qui impressoribus cartas præbent, item atramentum, necnon litteras illas æneas, ac demum reliqua ad impressionem pertinentia, an in excommunicationem hanc incidant? Ego sentio in excommunicationem hos non incidere. Primo quia imprimentes, & im-

presso-

pressores non sunt, vt per se patet, & sic verba Bullæ eis non conueniunt, ergo nec pœna. argumē. l. 4. S. toties. ff. de damn. infect. Postremo, quoniam hæc vendere impressoribus licet, esto igitur ipsis male vtantur, tamen in culpa non sunt, sicut nec is, qui arma vendit, nec qui cartas lusorias, nec qui fucos, quorum prima ad tuendum se inuenta sunt, altera ad animos recreandos, postremi ad se exornandum, alioquin nihil esset ferè, quod damnari non posset, cum & bonis male quis vti possit, vt id pluribus egit Nauarr. in capitul. negotium. de pœnitent. distinct. 5. & in Man. capitul. 14. numero 42. & pertinent ad hoc, quæ dixit Alfonso de Cast. aduersus hæreses omnes contra Vniclēs in verb. Studia generalia, non igitur in excommunicatione hanc incident. Peccarent tamen mortiferè, si scirent hæc emi ad opus hæretici imprimendum, & tamen ea illis præstarent. Immo in excommunicationem, in quâ fautores hæreticorum incidunt, & ipsi inciderent, nam & hoc fauere est, vt per se patet, & hic est primus casus, in quo pœnam hæc quis euadit.

3 Secundo in excommunicationem hanc non incidunt, vbi prædicti scilicet Magister typographiæ, compositores, & prælo mandantes librum hæretici esse & hæresim continere probabiliter ignorarent, quæ ignorantia

probabilis erit, si ab Inquisitore, superioreve Ecclesiastico liber subscriptus erit, & probatus. Immo operarii prædicti excusabuntur, si a Magistro typographiæ liber ipsis traditus fuerit, quandoquidem an probatus sit nec ne, ad ipsos perquirere non pertinet, sed ad dictum Magistrum; quamuis secus esset, si & ipsi scirent hæretici librum esse, & hæresim continere. At quid de correctore? Hunc in excommunicationem hanc non incidere censeo, quandoquidem impressor proprie non est, sed eius, quod impressum est, inspector. Quamuis, si animaduertisset librum hæresim continere, & hæretici librum esse, & taceret, tanquam hæreticorum fauorem in excommunicationem, de qua supra egimus, & ipsum incidere existimarem, atque in hanc sententiam accipiendam esse opinionem Iacobi de Grass. censeo in lib. 4. decis. ibidem numero 37. qui corrigentes impressorum nomine comprehendendi voluit.

Postremo in excommunicationem hanc quis non incidit, ubi de Romani Pontif. licentia id fieret, quam licentiam tribuere verisimile non est.

Verf.

Verf. Ac eorum quomodolibet Defendentes ex quavis causa, publicè, vel occultè, quouis ingenio, & colore.

S V M M A.

- 1 Defensio quotuplex sit.
- 2 Defendens libros hereticorum hæresim continentes in excommunicationem incidit, quæ excommunicatio, quatenus pateat declaratur.
- 3 Defendens libros hereticorum hæresim continentes disputationis gratia in excommunicationem incidit.
- 4 Defendens librum heretici hæresim continentem quando in excommunicationem non incidat.

Hic excommunicantur ii, qui defendunt libros hereticorum hæresim continentes, quam excommunicationem, vt dilucidior habeamus, præmittendū vnum est ꝑ defensionem aliam esse iuris, aliam facti. Iuris, quæ rationibus nititur, & sic, vbi quis rōnibus conatur defendere. Facti vbi omissis rationibus, factis tantum defendere conatur, vt pote si dicat quis se velle armis defendere opus, seu librum talem esse catholicum, sicut Turcæ, qui in suo Alchorano cautum habēt, vt sua fides non rationibus, sed armis defendatur. Hoc præmisso, iam re-

gulam de more ponamus.

- 2 igitur ꝑ incidunt, qui defendunt libros hereticorum hæresim continentes, vt habetur in proposito versic. quæ excommunicatio multis modis amplificatur. Nam primum locum habet, quomodolibet defendant, vt habetur in citaversi. Hoc autem intelligo, vel de iure, vel de facto defendant, quæ defensionis rationes, quomodo sint, iam præmissimus. Item, vel tacito, vel expresse, tacito vt potest dicendo librum talem plurimi valere, hortando quem, ut eum emat, vel legat. Expresse, aperte eum commendando, & dicendo non esse comburendum, ita Tolet. in Bulla Cænæ Domini, excommu-

Secundo excommunicatio hæc afficit defendentem, ob quamcūque causam defendat, ne ad manus Inquisitoris veniat, & comburatur, ob versic. Ex quavis, causa. Causæ vero plures esse possunt, vt exempli gratia, si dicat a doctissimo viro conscriptum esse, ac propterea tolerandum. argum. Iad bestias. ff. de pœni. quæ causa inepta est, tum quod infantissimus & stultissimus, non autem doctissimus censendus est, qui a Christi fide discedit, & nec quicquam sapit, qui sibi nō sapit, tum quod sapientia huius mundi stultitia est apud Deum. Itē si dicat, ne scandalum oriatur, tolerandū esse, vel quo ingenia Christi fidelium

lium

hum ad sacram scripturam scrutandam excitentur, uel quo nota sit eorum impietas: quæ rationes etiam nihil faciunt, non prior, nã scandalum illud passiuum, non actiuum est, & in hoc casu scandalum potius nasci permitti debet, quam ueritatem relinqui; hinc Christus Dominus, cum audisset quosdam sic scandalizatos esse, dixit; Sinite, cœci sunt, & duces cœcorum. Non altera ratio, nec postrema ob eorum periculum, qui in sacris litteris uersati non sunt.

Tertio, si dicat permittendum esse, uel ob sententiarum grauitatem, uel ob sermonis elegantiam, uel ob rerum, quæ tractantur, ordinem, quandoquidem & hæ rationes respuendæ sunt, qui enim ordo in eo esse potest, qui ab Ecclesia, quæ est, ut castrorum acies ordinata, discedit? quæ sententiarum grauitas, ubi a uera fide aberratur? hæ rationes nihil faciunt, nã Ecclesia sancta Dei non necesse habet compensare tantam fidei iacturam cum illis sententiis, cum non desint scripta catholicorum, qui his plura, & saniora docent, præterquam quod & diuinam scripturam habemus, quæ sententiis, & doctrinis referta est. De sermonis elegantia uero nihil est dicendum, quandoquidem non desunt Cicero, Virgilius, Horatius, Cæsar Commentarii, & alii multi, qui & rationis ubertate, & uerborum ornatu hæreticos lon-

gè antecedunt, nulla igitur ex causa tolerandi sunt libri huiusmodi.

Tertio excommunicatio hæc afficit defendentem, uel publicè, uel occulte eum defendat, ob uersicul. Publicè, uel occultè, esto igitur scandalum non detur, quod contingit, ubi publicè non laudaretur, tamen in excommunicationem hanc incidet. Quare, & qui scriptis defenderet, ut pote componendo apologiam, quo librum hæretici tueatur, esto id faciat in suo cubiculo solus, tamen in excommunicationem hanc incidet. Quod locum habere censeo, etiã si eam scripturam non publicet, sed domi apud se habeat. At quid si quis secum meditatus librum huiusmodi diceret uerba proferendo solus. Hic liber optimus est, an in excommunicationem hanc incidet? Planè non incidere censeo, cum defensio hæc non sit, quamuis, si ob id, quod hæresis ibi posita placeat, secus.

3 Postremo excommunicatio † hæc afficit defendentem, quocunque ingenio, & colore id faciat, ob uersicu. quocunque ingenio, & colore, ut pote, si dixit se disputationis gratia eum defendere, uel ut inquirat rationes, quibus hæresis conuincatur, uel quo dubitationes, si quæ sint, tollantur, in excommunicationem igitur & hic incidit.

4 Excipitur † tamen is, qui ignorans talem librum hæretici esse,

&

& haeresim continere illum defendit, obuerb. illud scienter, multo ante positum, quamuis admonitus de hoc, si non desisteret, in excommunicationem incidere.

Secundo excipitur, qui diceret se uelle defendere librum talem, sed nondum defensionem aggressus est, non enim qui dicit se uelle arborem ascendere, arborem tunc ascendit, & qui se uelle religionem percutere, illum percutit. Secus tamē si iam parasset se ad defendendum, & diceret, qui uult contrarium asserere, huc ueniat, nam & hic iam defendit, ex quo ad hoc iam paratus est, sicut & defendere Dux ille arcem dicitur, qui contra hostem armatus stat, esto non pugnet, & itineris arripit ad Romanam Curiam appellationis uiam habet, ut habeatur in capitul. dilecti filii. 2. de appel. quamuis ut fautor haereticorum in excommunicationem incidere.

Postremo excipitur, ubi de licentia Romani Pont. id faceret, ut habetur in Bulla, sed iam ad alia veniamus.

Verf. Vel de religione Tractantes.

S P M M A.

1 Religio quot modis sumatur, et in qua

sententiam hic accipitur.

- 2 Legens libros haereticorum de religione tractantes in excommunicationem incidit, quae excommunicatio, quousque pateat, declaratur.
- 3 Retinens, aut imprimens libros haereticorum de religione tractantes in excommunicationem incidit, quae regula, quousque pateat, etiam declaratur.
- 4 Libri haereticorum quinam licite retineri possint.

Supra de excommunicatione laica ob libros haereticorum haeresim continentes actum est, hic agitur de excommunicatione lata ob libros eorundem de religione tractantes, quae excommunicatio ut dilucidius appareat, quousque pateat, religionis nomine quid significetur, praemittamus. † Religio igitur duobus modis sumitur, primo pro uirtute, quae Graeco nomine latia dicitur, cuius proprium est Deo cultum debitum exhibere, de qua egit pluribus S. Thomas, 2. 2. quaestio. 81. Secundo sumitur pro uniuersitate hominum, ut collegio, Deum colentium, & hac ratione quatuor modis, primo pro uniuersitate hominum colentium Deum per fidem, & hac ratione comprehenditur tota Christianitas, & dicitur religio christiana, & in hanc sententiam accipitur in capitu. gaudemus, in versicul. In fauorem praesertim christianae religionis. de diuort. Secundo pro cultu Dei per fidem, & bona ope

ra, vt habetur apud acta Apostolorum. 2. ibi. Viri religiosi, & sic comprehenditur vniuersitas bonorum christianorū. Tertio pro statu clericorum. Quarto pro statu profitentium tria vota, obedientiæ, castitatis, & paupertatis, & dicuntur religiones, vt fratrum mendicantium, & non mendicantium, & monialium, ita inquit Syluest. in verb. Religio. 1. in principio, & Ioan. Tabien. eo. in principio. Præmittendum secundo loco est, quatenus ad rem nostram pertinet, religionem, hic sumi tam primo modo, quam secundo, & sic comprehendit libros qui tractant tam de cultu debito ipsi Deo, quæ de religione christiana, & de christianis religiosi, & de clericis, sicut etiam de monachis, tum quod simpliciter, ac generaliter loquitur Bulla, nec distinguit, de qua religione, vt per se patet, ergo nec nos distinguere, sed generaliter eam intelligere debemus. argumen. leg. de pretio. ff. de publ. in rem actio. tum quod periculum animarum inest in huiusmodi libris, de quacunque religionis iam dictæ specie pertractant, verendum enim semper est, ne errores simplicium hominum auribus inculcent, ex quo nihil hæretici intactum reliquerunt, quod suis erroribus fœdare conati non sint, quod igitur Bulla hæc errores omnes contra christianam religionem amouere voluit, ob eam rem vt

libros de quacunque religione tractantes, comprehenderet, generaliter religionem expressit, & libros de religione tractantes. His præmissis, iam regulam de more ponamus.

In excommunicationem hanc igitur incidunt, qui libros hæreticorum de religione tractantes legunt, vt habetur in Bulla, quæ regula iis modis amplificatur, & coarctatur, quibus superior posita de legente libros hæreticorum hæresim continentem, ob easdem rationes.

Secundo loco excommunicationis hæc locum habet, vel libri tales hæresim non contineant, tum quod Bulla excommunicat alternatiuè, scilicet legentes libros hæreticorum hæresim continentem, vel de religione tractantes, dictio enim illa, vel, alternatiua dictio est, at alternatiua requirit solum ex alternatiuis vnum adimpleri. argument. l. si hæredi plures. ff. de condit. instit. ergo, ex quo excommunicat legentes libros hæreticorum hæresim continentem, vel de religione tractantes, sat est, quo in excommunicationem hanc quis incidat, vt legat libros hæreticorum de religione tractantes, esto hæresim non contineant, tum quod casus hic est diuersus a superiore, declarat hoc alternatiua vel, at superior prohibet, ne quis legat librum hæretici hæresim continentem, ergo hic ne legat librum hære-

heretici de religione tractantem, esto hæresim non contineat, alioquin casus hic posterior contineatur sub superiore, nam libertatis heretici de religione tractans esset liber hæretici hæresim continens, ne igitur superuacaneus casus hic sit, & inutilis, contra cap. si Papa. de privileg. libr. 6. locum habere dicendum est excommunicationem hanc, esto liber hic hæresim non contineat. In omnibus igitur his casibus in, excommunicationem incidit. Quam excommunicationem quis euadit in omnibus casibus, quos in regula de legente librum heretici hæresim continentem posuimus. Quare in excommunicationem hanc non incidet, qui legeret talem librum, ignorans talem librum heretici esse, vel de licentia Romani Pontificis ob verbum illud scienter, & versi, sine auctoritate nostra, & sedis Apostolicæ.

In excommunicationem hanc etiam incidunt, qui eosdem libros hereticorum de religione tractantes aut retinent, aut imprimunt, de quibus, quoniam supra egimus, ob eam rem, quæ huic pertinent, illic sumamus, ne superuacane illa iteremus. At quid si liber de religione tractans hæresim non contineat, an eum defendens in excommunicationem hanc incidet? nam defendens librum hæresim continentem incidit, vt supra vidimus. Ego sentio hunc in excommunicationem incidere,

vbi defenderet librum talem, vt heretici opus, at si id quod comprehensum est eo libro, non habito respectu ad ipsam, sed secundum se tueatur, quod catholicum sit, excommunicationem tunc euadere sentio, quandoquidem non opus heretici, sed quod catholicum est, defendit. Hęc igitur sunt, quæ de libris hereticorum in Bulla habentur.

At quid de aliis libris, & scriptis hereticorum, qui vel hæresim non continent, vel de religione non tractant, an licite ipsos habebimus? vt rem hanc breuiter expediam, nonnullas regulas, & hic instituto nostro ponamus. Id quod in sequenti præstabitur.

S. V. M. M. A.

I. Libri hereticorum quinam licite retineri possint.

L.

S. Quinam hereticorum libri retineri possint, explicandū nobis proposuimus, iam igitur rem aggrediamur. † Primum igitur licite retineri possunt libri alii hereticorum, modo a Theologis catholicis iussu Episcoporum, & inquisitorem examinati, & probati sint, vt habetur in Regula secunda Indicis librorum prohibitorum in lucem æditi iussu Trid. Synod. Verum, quid si prædictis

non

non seruatis retineantur? Si liber hæretici sit, vel alterius ob hæresim damnatus, vel ob suspicionem falsi dogmatis prohibitus, eum retinens in excommunicationem incidit, ut habetur in Regu. 10. eiusdem indicis in fin. versu. Quod si quis libros, sat igitur est, quo in excommunicationem hanc incidat, ut vel liber hæretici sit, esto hæresim non contineat, de religione ne non tractet. Vel alterius ob hæresim damnatus, uel ob suspicionem falsi dogmatis prohibitus.

Secundo licite retineri libri possunt, qui catholicè conscripti sunt ab illis, qui postea in hæresim lapsi sunt, modo a Theologis uniuersitatis catholice, vel ab inquisitore generali probati sint, ut habetur in Regul. 2. eiusdem indicis in uersicul. Libri etiam catholici conscripti, & qui contra faciunt, mortiferè peccant, & ad arbitrium ordinari puniuntur, ut habetur in eodem Indice Regul. 10. in fine in uersicu. Qui uero libros iunct. uersicul. Quod si quis libros.

Tertiò licite retineri libri possunt, qui catholicè conscripti sunt ab illis, qui post lapsum ad Ecclesiam rediere, modo & ipsi ut superiores probati sint, alioquin contra faciens in pœnas proximè dictas incidit, ut habetur in cita. uersicul.

Quarto licite retinentur versiones scriptorum etiam Ecclesia

sticorum, quæ hætenus editæ sunt a damnatis auctoribus, modo nihil contra sanam doctrinam contineant, ut habetur in Regu. 3. Indicis dicti. Quare, si quid è græco in latinum uerterunt, licite illud retinebimus. Excipiuntur tamen versiones ueteris testamenti, nam hæ ad iudicium Episcopi uiris tantum doctis, & piis concedi possunt, ut habetur in ead. regul. 3.

Quare qui contra fecerit, mortiferè peccabit, & ad arbitrium Episcopi punietur, ut habetur in eadem Regula 10. in fine in uersicu.

Qui uero libros alio nomine. Item excipiuntur versiones noui testamenti factæ ab auctoribus hæreticis primæ classis, qui habentur in eodem Indice, quæ nemini concedi debent, quoniam ex earum lectione utilitatis parum, periculi plurimum emanare solet, ut dicitur in ead. Regul. 3. Et qui contra fecerit, eisdem pœnis, quas proxime diximus, punietur per eandem Reg. 10. in fine.

Quinto licite retinentur annotationes factæ ijs versionibus, quæ permittuntur, uel factæ Vulgatae editioni, modo loca suspecta expuncta sint ab uniuersitate catholica Theologorum, uel ab inquisitore. Ab his tamen licite retinentur, quibus versiones licet retinere; qui autem hi sint, diximus supra proximè. Qui uero contra fecerint, si annotationes illæ hæresim damnatam contineant, uel ob falsi dogmatis suspicionem damnatae

ta sint, in excommunicatione incidunt, ut habetur in Regula 10. in fine uersicul. Quod si quis libros hæreticorum. Si uero nihil tale continebunt, & nihilominus eas habuerint, non probatas a prædictis, & mortiferè peccabunt, & ad arbitrium iudicis punientur.

Sexto retineri licet totum uolumen Bibliorum, quod uulgo Biblia Vatabli dicitur, aut partes eius a uiris piis & doctis de concessione Episcoporum, ut dicitur in cit. Regul. 3. uersu. Quibus conditionibus, ergo qui sine permisso Episcopi ea retinent, mortiferè peccabunt, & ad arbitrium Episcopi, punientur, ut habetur in Reg. 10. in fine uersicul. Qui uero libros.

Septimo licite retinentur libri, qui hæreticorum auctorum opera interdum prodeunt, in quibus nulla, aut parua de suo apponunt, sed aliorum dicta colligunt, cuius modi sunt Lexica, Concordantia, Apophtegmata, similitudines, Indices, & huiusmodi expurgatis tamen prius expurgandis, si quæ sint, de consilio Episcopi, & Inquisitoris, cum Theologis catholicis, ut habetur in Reg. 5. Quæ qui contra fecerit, si hæresim contineant, mortiferè peccabit, & ad arbitrium Episcopi punietur, ut habetur in Reg. 10. in fine.

Postremò licitè etiam hi libri retinentur, quorum principale argumentum bonum est, obiter ta-

men in illis aliqua inserta sunt, quæ ad hæresim, seu impietatem, diuinationem, seu superstitionem spectant, modo a catholicis Theologis auctoritate Inquisitoris generalis expurgati sint, ut habetur in Regul. 8. Qui uero contra fecerit in excommunicationem incidet, ubi hæresim continebunt, a alias autem mortiferè peccabit, & ad arbitrium Episcopi punietur, ob cita. Regul. 10. in fine. Hęc igitur sunt, quæ de libris hæreticorum habuimus, ex quibus patet & per Indicem illum excommunicari retinentes, vel legentes libros hæresim continentes, cuius excommunicationis absolutio reseruata non est, sicuti in Bulla nostra, ut antea uidimus. Hoc etiam huc addimus in omnibus casibus, in quibus in excommunicationem quis incidit, & in illis mortiferè ab illis peccari. Modo probabilis ignorantia eos non excuset. argument. capitu. Apostolica. de cler. excommunic. ministr. & capitu. fin. de constitut. libr. 6. Vel de auctoritate Romani Pontif. id non faciunt, nam hi excusantur, sicut etiam, qui alios audiunt eos libros legentes, vel sciunt tales libros habere, & non denunciant. Sed iam ad alia ueniamus.

Verf.

Verf. Nec non schismaticos,
& eos, qui se a nostra, &
Romani Ponti. pro tem-
pore existentis obedi-
entia pertinaciter subtra-
hant, vel recedunt.

S V M M A.

- 1 Schisma quid sit.
- 2 Schisma græcum nomen est.
- 3 Ecclesia uniuersalis corpus quoddam est.
- 4 Schismatis species dua sunt.
- 5 Schismaticus quis sit.
- 6 Excommunicatus proprie schismaticus non est.
- 7 Peccator simplex schismaticus non est.
- 8 Apostata schismaticus non est.
- 9 Schismaticus non semper hereticus est.

IN hac postrema parte huius capituli schismatici excommunicantur, verum, ne terminos ignoremus, quatuor præmittenda sunt. Primum quid sit schisma. Deinde, vnde dicatur. Tertio, quoruplex sit, Postremo, qui schismatici per hanc Bullam excommunicentur.

- 1 Schisma igitur nil aliud est, quam separatio ab unitate Ecclesie uniuersalis, qua christianus vel subtrahit se ab obedientia capituli Ecclesie, scilicet Romani Pō

rificis, quatenus Ecclesie caput est, vel a communione membrorum Ecclesie nolens esse eiusdem Ecclesie membrum. Hæc descriptio colligitur ex dictis S. Thom. & Caieta. 2. 2. quæst. 39. artic. 1. & ex dictis eiusdem Caieta. in Sum. in verb. Schisma, & Fabien. & Syluest. eod. & Iacob. de Graff. libr. 4. deci. cas. consc. in expositione Bullæ Cœnæ Domini, nume. 39. cum seq.

- 2 Dixi autem Separatio, † quoniam verbum hoc Schisma, græcum nomen est, quod latine scissionem, seu scisuram significat, & ob id separationem, & diuisionem ab aliquo, vt habetur in cap. schisma. 24. q. 1. & vt dixit Gloss. in c. quia, de elect. & Caiet. in Sū. eod. & Mar. Socin. sen. in Rubr. de Schif. quoniam igitur per schisma separatur quis ab unitate Ecclesie uniuersalis, ob eam rem diximus Separatio.

- 3 Dixi secundo. Ab unitate Ecclesie, † quoniam Ecclesia vnum corpus est, cuius caput in cœlis Christus Dominus est, in terra eius Vicarius Romanus Pontif. membra vero sunt christiani omnes, qui ergo separat se ab hoc corpore, uel a membris, vel a capite, ab unitate Ecclesie separatur, & schismaticus dicitur.

- 4 Dixi tertio vniuersalis Ecclesie, quoniam schisma, de quo agimus, separat a communione Ecclesie uniuersalis militantis, quæ est congregatio omnium

G chri-

christianorum fidelium viuentium, vt id sensit Caietan. 2. 2. quæstio. 39. articul. 1. versicul. Ad euiden-
tiam, horum, & in Sum. in verb. Schisma. ibi, Primo, si quis ex in-
tentione non se habeat, vt pars
vniuersalis Ecclesiæ, & Syluest. eo-
dem paulo post prin. ibi, Et tertio
in specie. Quare, qui remouet se
ab obedientia sui Episcopi, non
propriè schismaticus hic est, de
quo agimus, quoniam non sepa-
rat se ab vniuersalis Ecclesiæ capi-
te, atque sic dixit Abba, in Rubr.
de Schif. & Mar. Socin. Sen. nume-
ro 3, eodem. Qui etiam separat se
ab aliqua congregatione homi-
num tantum, neque hic schisma-
ticus est, quoniam non separat
se ab vniuersalis Ecclesiæ Vni-
one.

Dixi quarto Christianus, nã,
cum per schisma separetur quis
ab vnitæ Ecclesiæ vniuersalis,
qui in Ecclesiam ipsam receptus
non est, quod fit baptismi susce-
ptione, vnde, & christiani nomen
tunc consequitur, ab eius Eccle-
siæ vnitæ separari non potest,
vbi enim habitus non est, ibi pri-
uatio esse nõ potest, arg. l. decem,
ff. de verb. oblig.

Dixi quinto, qua subtrahit se
vel ab obedientia capitæ Eccle-
siæ, scilicet Roman. Pontif. quate-
nus Ecclesiæ caput est, vel a com-
munionem membrorum eiusdem,
nolens esse eiusdem Ecclesiæ mem-
brum, nam, cum Ecclesia hæc vni-
uersalis militans vnum corpus

mysticum sit, cuius caput in cœlis
Christus Dominus est, in terra e-
ius Vicarius Romanus Pontif. mē-
bra vero reliqui Christiani, vni-
tæ Ecclesiæ huius duplex est.

Altera, quæ consistit in connexio-
ne membrorum eius adinuicem,
quamobrem fideles habent se vt
membra, & partes huius Eccle-
siæ, & quæ faciunt, vt credere, spe-
rare, diligere, sanctificari, & alia
huiusmodi, vt membra, & partes
eius corporis se facere credunt.
Quare fit, vt Indi christiani, qui
in tam longinquis regionibus
sunt, eodem animo præditi sint,
& se quoque habeant, vt mem-
bra huius Ecclesiæ, & quæ ope-
rantur, eodem animo operentur.
Altera vero vnitæ est, quæ con-
sistit in ordine omnium mem-
brorum eiusdem Ecclesiæ ad v-
num caput, quod vt dixi, in cœ-
lo Christus Dominus est, in ter-
ris eius Vicarius Romanus Pon-
tif. mouentur enim Christi fide-
les a spiritu sancto non solum ad
credendum & ad reliqua, verum
etiam & ad obediendum vni, &
eidem capiti huius Ecclesiæ tan-
quam tali qui est Summus Ponti-
f. Hæc igitur est altera vnitæ, cuius
beneficio omnes Christiani obe-
diunt vni capiti, atque sic tradi-
dit Sanct. Thom. 2. 2. quæstio. 39.
articul. 1. in respon. ibi, Ecclesia
autem vnitæ, & Caietan. ibidem
in versicul. Ad euideniam, idem
Caietan. in Summ. in verb. Schif-
ma, & Mar. Socin. Senior in Ru-
br.

- br. de schism. numero 5. versicul. quæ vnitas. Qui ergo separant se aut a capite, aut a membris huius Ecclesiæ, hi propriè schismatici sunt. † Ex quibus patet schismaticis species duas esse, quarum altera eius est, qui subtrahit se ab obedientia Romani Pontificis, quatenus Ecclesiæ caput est, altera vero eius, qui ab vnitate membrorum eiusdem seiungitur.
- 4 Dixi postremo quatenus Ecclesiæ caput est, quoniam, si quis subtraheret se ab obedientia Romani Pontif. ob inimicitias, quas secum gerit, ob aliudve commodum, & non quatenus Ecclesiæ caput est, schismaticus hic propriè non dicitur. Hoc igitur schisma est. † Ex quo patet etiam quid sit schismaticus, nam propriè is christianus dicitur, qui subtrahit se, aut ob obedientia Romani Pontif. quatenus Ecclesiæ caput est, aut ab vnitate & communionem membrorum eiusdem Ecclesiæ, quatenus Ecclesiæ membra sunt, idque iure merito, nam vt quis sit membrum Ecclesiæ catholicæ, duo postulatur necessario, & vt habeat se vt pars illius in credendo, sperando, & cæ. & vt subsit Romani Pontif. vt capiti Ecclesiæ catholicæ, quoties igitur quis subtrahit se aut a communionem huiusmodi membrorum, aut a subiectione capitis, schismaticus est, vt dixit Caietan. 2.2. quæstion. 39. articul. 1. versicul.
- 6 In eodem articulo aduerte. † Ex his iam patet excommunicatum, esto ab Ecclesiæ communionem separetur, non tamen propriè schismaticum esse, tum quod ipse hoc non intendit, quod necessario postulari supra sensimus, tum quod nec ipsa Ecclesia ob id illum excludit, sed solum a fructibus communionis, atque sic dixit Ioann. Tabien. in verb. schisma. in principio. versicul. Secundo modo, & Mar. Socin. Senior in cit. Rubr. de schisma. numero 9. versicul. Magis largè. † Constat etiam ob eandem rationem, nec qui alias mortiferè peccat, & cõtrariu est, schismaticum esse, vt dixit S. Thom. 2.2. quæstio. 39. artic. 1. in respon. ad prim. argument. & sequuntur communiter DD. Innocent. in capitu. de schismaticis, & Mar. Soc. Sen. ibid. numer. 8. versicul. Non licet omne peccatum, & Tabien. in verb. Schism. nu. 1. versu. Primo secundum. Quare, qui mandato Ecclesiæ non obedit ob odium, amorem, inimicitia ve, nec hic schismaticus propriè est. † Constat etiam Apostatam schismaticum non esse, nam apostata discedit omnino ab Ecclesia Christi, & non vult amplius esse de eius Ecclesia, sed ad aliam religionem se transfert, at schismaticus, esto separet se ab vnitate Ecclesiæ, non tamen intendit ad aliam religionem se transferre, sed aut nouam Christi Ecclesiam, aut nouum caput constituere. † Constat itidem
- 7
8
9

schismaticum non semper hæreticum esse, nam si solum separat se ab obedientia Romani Pontif. vel ab unitate membrorum Ecclesie, modo teneat unitatem fidei, & sic aliud caput non constituat, aliamve ecclesiam, hæreticus non est, vt dixit Caietan. in Sum. in verb. Schisma. Constat deum ex iam dictis, vnde schisma dictum sit, & quotuplex sit. Iam quartum, quod nobis præmittendum proposuimus, de quibus scilicet schismaticis hic agatur explicemus.

Pro certo igitur habendum est de utroque genere schismaticorum hic agi, nam de subtrahentibus se ab obedientia Romani Pontif. expressum id habetur in versicul. proposito, de subtrahentibus autem se a communione membrorum Ecclesie, & ab eorum vnione, colligitur ex verb. schismaticos, quod habetur in initio. versicul. nam excommunicantur per Bullam schismatici, & qui subtrahunt se ab obedientia Romani Pontif. & schismaticorum duæ sunt species tantum, vt supra probauimus, ergo, ex quo Bulla excommunicauit subtrahentes se ab obedientia Romani Pontif. idque expresse, quæ species vna schismaticorum est, concludere necessario debemus sub verbo illo Schismaticos, excommunicare eos tantum, qui ab unitate membrorum Ecclesie se subtrahunt, de hac enim specie

necessario intelligi debet, aut de alia, & de alia, ex quo de ipsa speciatim agitur, intelligi nõ potest, ergo necessario de hac accipi debet, valet enim argumētum a partium enumeratione, argumen. S. actionum, in Institut. de action. & facit l. cum quidam. ff. de liber. & posthu. Nec repugnat quod speciatim excommunicantur subtrahentes se ab obedientia Romani Pontif. nam fecit hoc, vel quo magis timeatur, argumen. capitul. si aduersus, de hæret. vel quod lapsius contingere hoc potest, atque idcirco magis illud expressit, argumen. capitul. vbi periculum. de elec. lib. 6. & leg. nam ad ea. ff. de leg. His præmissis, rem aggrediamur, quam duabus regulis explicemus.

S V M M A.

- 1 Schismaticus, qui subtrahit se ab obedientia Romani Pontif. quatenus caput est uniuersalis Ecclesia, in excommunicationem incidit, quæ regula declaratur, quousque pateat.
- 2 Schismaticus, qui non obedit Romano Pontif. quisnam sit, qui in excommunicationem non incidit.
- 3 Pape plures ubi sunt, cui adherendum.
- 4 Obedire nolens Romano Pontif. ob aliquod interesse non est schismaticus.

S Materiam huius versiculi duabus regulis explicandam nobis proposuimus, iam ergo rem aggrediamur.

1 Primum igitur, ꝑ vt de subtra-
hentibus se ad obedientiam Roma-
ni Pontifici agamus, in excommu-
nicationem hanc incidunt, qui
ab obedientia Romani Pontifici
tanquam capitis uniuersalis Ec-
clesiæ se remouent, vt dicitur in
Bulla: Quæ regula declaratur, vt
locum habeat.

Primo, esto credant unitatem
Ecclesiæ, quoad vnum Caput,
id est esto credant Ecclesiam uni-
uersalem vnum caput tantum ha-
bere, & non plura, ita dixit Caiet.
in Summ. in verb. Schisma versic.
Et aduerte perspicaciter, & in
hoc casu quis hæreticus non est;
vitium enim purum schismatis
hoc est, vt ait Caiet. ibid. idem di-
xit 2. 2. q. 39. artic. 1. prope finem, id
autem apparebit, ubi quis parere
ei nolit, vt capiti uniuersalis Ec-
clesiæ. Quare, si Episcopus re-
nueret parere mandato Roma-
ni Pontifici. ob hanc rationem, in ex-
communicationem hanc incide-
ret.

Secundo in excommunicationem
hanc incidit is, qui separat
se ab obedientia Romani Pontifici,
existimans uniuersalis Ecclesiæ
Caput vnum non esse, & sic uni-
tatem Ecclesiæ, quoad caput tol-
lit, esto credat ecclesiam in se ip-

sa vnam esse, nam hic de commu-
ni DD. sententia, & hæreticus est,
vt testatur Caiet. in Sum. in verb.
Schisma. in eod. versic. Hoc autem
apparebit, vbi constituet sibi al-
liud caput.

Tertio in excommunicationem
hanc incidit non solum, qui
verbis declarat se remouere ab
obedientia Romani Pontifici. altero
ex dictis modis, verum etiam,
ubi facto id declarat, utpote con-
gregando concilium generale si-
ne licentia Romani Pontifici. ita di-
xit Caietan. in Summ. eodem ver-
sic. Alii autem modo, & 2. 2. quæst.
39. artic. 1. versiculus. Ad tertiam,
ibi, Secundum operis uolunta-
tem.

Postremo excommunicatus
prædictus erit, esto ad unitatem
redeat per pœnitentiam, nam, ni-
si abiurauerit Schisma, & absolu-
tus fuerit, excommunicatus per-
manebit, ut habetur in ca. quia. &
ibi notat. Ab. de ele. & facit c. 1. de
Schif. & c. cum desideres. de sent.
excom. Hi omnes ergo in excom-
municationem hanc Bullæ inci-
dunt, quam pœnam tamen non
nulli euadunt.

2 Nam primo ꝑ in excommunica-
tionem hanc non incidit, qui non
vult adhærere, & obedire Roma-
ni Pontifici uero, quoniam proba-
biliter, an talis sit, ignorat: quod
contingere potest, ubi duo, plu-
resue electi sunt & ignoratur, quis
nam canonicè electus sit, tunc e-
3 nim ꝑ nemini adhærere non pe-

cat, atque idcirco in excommunicationem non incidit. argument. cap. nullus, &c. nemo Episcoporum. 11. quæstio. 3. Immo nemini tunc adhaerendum est, sed expectandum, ut declaretur, quisnam legitimus sit, interim tamen animo paratus esse debet, qui erit legitime electus, ad ei parendum, hic igitur in excommunicatione non incidit, atque sic dixit Caiet. in Summ. eo. versicu. Alio autem modo. si autem tempore dubiorum Pontif. incertitudo veri Pontif. hominem dubium reddat de certo Christi Vicario, dicitur enim ibi, teneatur primò, quod certum est, scilicet, ut quilibet se reputet & habeat, ut vnius Ecclesie Catholice, & ad unum ipsius Caput in cælo Christum, & dubios Vicarios Christi habeat, ut dubios nullo, ut certo, & indubitato Pontifici inhæreat, quoniam errandi periculo non se tenetur opponere, nec dubia tenetur habere pro certis, immo temerè ageret inhærendo dubio Pontifici tanquam certo. Hæc Caieta. ibi, ex quibus patet hunc non peccare, & ob id in excommunicationem non incidere.

Secundo in excommunicationem hanc non incidit, qui adhaeret uni ex pluribus electis, quem probabiliter credit legitime, ac canonicè electum, abstrahit se autem ab eo, qui canonicè electus, quod tamè ipse probabiliter ignorat, atque sic dixit Gloss. Summ.

24. quæstio. 1. versicul. Qui uero, & sequitur Abb. in citat. capitul. quia, numero 2. de elect. & in Rubr. de schif. & Alfonsi. de Castr. aduersus hæreses omnes, libr. 1. cap. 9. versic. Schisma quod latine sonat.

4 Tercio in excommunicatione hanc non incidit, ubi tenuit obedire Romano Ponti, nõ quòd illum pro vero Capite nõ habeat, sed uel ratione rei, uel personæ. Rei, ut pote quia iussit, ut rei iudicata pareret, vel restitueret locum, què occupauit, uel aliquid aliud agat, quorum tamen nullum præstare vult, in hoc enim casu nec in excommunicationem hanc incidit, nec schismaticus est, alioquin uniuersi, qui eius præceptis legibusve non obtemperarent, schismatici, & excommunicati essent, quod absurdum est, atque sic dixit Caietan. 2. 2. quæstion. 39. articul. 1. versicul. In respon. ad secundum, & Tolet. in Bulla Cœnæ Domini, excommun. 1. numero 14. versic. Secundo, ibi, Multienim. & Iacob. de Graff. libr. 4. decis. cas. conscen. in expositione Bullæ Cœnæ Domini. numer. 40. Idem de eo, qui remouet se ab obedientia Romani Pontif. in temporalibus, ut pote ciues Urbis alius cuius a Romano Ponti. deficiunt, & alteri principi se dedunt, nam non ratione spiritualium deficiunt ab ipso, in quo casu, ut Caput Ecclesie consideratur, & habetur, sed ratione temporalium, etenim Rom.

Rom. Pontif. consideratur & quatenus Rex quidam temporalis est in regno temporali Ecclesiæ, ut asseruit Nauarr. in Comen. de datis, & promissis pro iustitia, vel gratia obtinendis. not. 17. numer. 29. versicul. Tertio quod resolui posse videtur, & in hoc casu, ut alius princeps habetur, atque sic sensit Caietan. 2. 2. quæstio. 39. artic. 1. versicul. Ad hoc dicitur, ibi, ut caput illis in spiritualibus. His igitur, & huiusmodi aliis modis ratione rei subtrahit se quis ab obedientia Romani Pontif. sine schismatis nota. Ratione vero personæ eodem modo quis se subtrahit, ubi id facit, non quod illum pro Capite Ecclesiæ vero non habeat, sed quoniam illi inensus est, ut D. Alphonsus Piccolominus Montis Martiani, qui Gregorio XIII. non parebat, & ob hanc causam is schismaticus non erat, esto non pareret, atque sic dixit Caietan. ibidem, sicut etiam exules Romandiolæ superioribus annis.

Postremo in excommunicationem non incidit, qui ab obedientia eius Pontif. se abstrahit, qui ea dignitate priuatus est, ut ob hæresim, quod & dubitationem non habet, quoniam tunc Pontifex non est, at de prima specie schismatis satis: ad aliam veniamus.

S V M M A.

- 1 Schismaticus, qui subtrahit se ab unitate Ecclesiæ uniuersalis, ne sit eius membrum, in excommunicationem incidit, quæ regula, quousque pateat, declaratur.
- 2 Elisabeth asserta Regina Angliæ hæretica, & schismatica est.

II.

S Absoluta prima regula, iam secundam aggrediamur. † Qui ergo subtrahunt se ab unitate Ecclesiæ uniuersalis, ne sint membra eius, quoniam verè schismatici sunt, in excommunicationem etiam incidunt ob verba Bullæ, quæ excommunicat schismaticos.

Secundo incidunt, esto crederent esse vnam Ecclesiam, ut dixit Caietan. in Sum. in verb. Schisma, versicu. Et aduerte, esto igitur nec duas Ecclesias faciant, tamen in excommunicationem incidunt.

Tertio multo magis in excommunicationem hanc incidunt, ubi haberent schisma cum hæresi, ut pote, quia non solum separant se a membris aliis Ecclesiæ, sed etiam credunt non esse vnam Ecclesiam, sed plures, vel vnam credunt esse, sed aliam à Romana, quo casu schismatici huiusmodi hæretici sunt, quandoquidem contra illum articulum fidei veniunt.

G 4 Credo

Credo & vnā sanctam Ecclesiā catholicam, atque sic dixit Caiet. in eodem versic. Id autem & factis, & dictis declarabitur. † Quare Elisabeth asserta Regina Angliæ, quæ modo cum tanta nominis christiani iactura viuit, schismatica est, & hæretica, schismatica, quia separauit se ab unitate Ecclesiæ tam quo ad Caput, quā quo ad membra, hæretica, quoniam aliam Ecclesiā a Romana facit, & se ipsam aliud caput constituit. Hi omnes ergo in excommunicationem hanc incidunt. Hæc sunt, quæ de primo hoc capite habuimus, iam ad alterum veniamus.

De excommunicatione, & alia censura laetis contra appellantes ad futurum concilium.

Cap. II.

Item excommunicamus, & anathematizamus omnes, & singulos cuiuscunque status, gradus, seu conditionis fuerint, Vniuersitates verò, & capitula, quorumcunque nomine nuncupentur, interdiciamus ob ordinationibus, seu mandatis nostris, ac Romanorum Pontif. pro

tempore existentium ad vniuersale futurum conciliū appellantes. Nec non eos, quorum auxilio, vel fauore appellatum fuerit.

S V M M A.

- 1 *Appellatio a Romano Pont. ad futurū concilium cur prohibita sit.*
- 2 *Appellatio fit, a minori ad maiorem.*
- 3 *Papa immediatus Christi Domini Vicarius est.*
- 4 *Papa Ecclesie Caput est constitutus.*
- 5 *Papa a nemine iudicari potest.*
- 6 *Concilium an sit supra Papam, magna olim contentio erat.*
- 7 *Appellatio ne interponatur a Papa ad concilium, quando definitum sit.*

IN hoc capite excommunicantur, & censuris afficiuntur appellantes a Papa ad futurum concilium, nec non ipsis fauentes. Diuiditur autem in tres partes, quarum secunda incipit ibi, Vniuersitates uero, tertia ibi. Nec nō eos, sed iam de prima agamus, in qua excommunicantur singulares personæ ad futurum Concilium a Papa appellantes. Verum, quo rem hanc faciliorem reddamus, præmittenda hæc sunt. Primum cur Ecclesia appellationem hanc prohibuerit. Deinde, quando. Postremo Bulla hæc quid noui addat.

Quo-

1 Quoad primum igitur ꝛ sciendum est ob id Ecclesiam appellationem hanc prohibuisse, quoniam eam permittendo, fateri etiam simul videbatur Concilium maius, atque superius esse ipso Roman. Pontif. ꝛ nam appellatio ab inferiore ad superiorem fit, vt habetur in cap. 2. & ibi no. Gloss. in verb. Officiali, de consuetud. libro 6. & sequuntur ibi Philipp. Franc. in versicul. Tertio no. & in versicul. Secundo not. ex Gl. & Gemin. in versicu. Not. vnum, idem habetur in leg. 1. §. si quis in appellatione. ff. de appellat. & vt tradidit Abb. in Rubr. de Appell. nume. 2. communis denique DD. sententia hæc est, sed quia hoc in detrimentum, ac dedecus Romani Pontif. redundabat, ꝛ qui Christi Domini Vicarius proximus,

2 & immediatus est, ꝛ qui ab eodem Ecclesie Caput est constitutus. cap. non decet, dist. 12. & cap. sacrosancta. dist. 22. Vnde a Christo Domino dictum est Petro, tu vocaberis Cephas, quod significat latine idē, quod caput, & eidē dictum est: Pasce oues meas,

3 ꝛ quamobrem & a nemine iudicari potest, capitu. nemo, cum multis sequen. 9. quæf. 3. ob eam rem ne Apostolicæ Sedi iniuria hæc irrogaretur, & a nemine iudicari posse dignosceretur, censuris propositis, ac pœnis cautum, ac prohibitum est per hanc Bullam, ne ad futurum concilium appelletur.

Quoad secundum multo antequam definitum id est, ꝛ nam cum magna esset contentio de hoc ob id, quod concilium supra Papam esse nonnulli existimabant, vt habetur apud Panorm. in suis quaestionibus, in 1. q. dub. 2. & apud Vgonium Episcopum Famagustanum in Tractatu de Conciliis, capitul. Appellatio ad concilium a Papa, & apud Caieta. in Tractatu de auctoritate Papæ, & concilij, Cap. 1. cum multis seq. Tractat. 1. apud Tabie. in verb. Concilium. numero 14. cum sequent. & ut refert Nauarr. in Glos. Summ. numer. 32. de pœnit. dist. 5. ubi ait Italos ferē omnes in hac sententia esse, vt Papa supra Concilium sit, scholam vero Parisiensem cum tota Gallia contrarium asserere, ꝛ ob eam rem Pius Secundus in dicta Congregatione Mantuæ de communi Cardinalium, cunctorum prælatorum, ac diuini, & humani iuris interpretum Curiam Romanam sequentium, approbatione, prouocationes hæc ad futurum concilium damnauit, & sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, & interdicti præcepit, ne qua persona cuiusvis dignitatis, vniuersitalisve quouis colore quaesito appellationes has interponeret, & contrafacientes statuit reos etiam esse pœnarum læsæ maiestatis, & hæresis, quibus pœnis eos quoque affici voluit, qui his fauerent, auxiliumve ad id præstaret,

vt habetur in sua constitutione ,
 incip. Execrabilis, & pristinis rem-
 potibus inauditus, lata Mantuæ
 1459. 15. Calend. Februarii Pont.
 sui anno secundo, quam confor-
 mauit, & ampliauit Iulius Secun-
 dus per aliam constitutionem la-
 tam Romæ 1500. Nono Calend.
 Iulij. Pont. sui anno Sexto. incip.
 Suscepti regiminis nos. cura solli-
 citat. Prioris autem constitutio-
 nis meminit Caieta. in Summ. in
 verb. Excommunicatio, capit. 25.
 & Syluest. in verb. excommunica-
 tio. 7. in fine. & Nauarr. in Com-
 mentario de Datis, & promiss.
 not. 8. propè finem, & not. 26. nu-
 43. versi. Tertio quod consulens,
 & in Man. cap. 27. num. 58. Ex his
 iam patet, quamobrem Ecclesia
 id prohibuerit & quando, quæ
 duo proponenda nobis proposui-
 mus, iam tertium aggrediamur,
 scilicet quid noui hæc Bulla ad-
 dat. Quoad hoc igitur constitutio-
 nes prædictorum Roman. Pontifi-
 vberiores sunt, vt ex ipsis constat
 quoad pœnas; Bulla vero hæc re-
 strictior est quoad absolutionem
 excommunicationis, quandoqui-
 dem quoad hoc omnia priuile-
 gia tollit, sicut etiam quoad incur-
 rendum in ipsam, vt suo loco vi-
 debimus, cum per ipsas constitu-
 tiones reseruetur tantum absolu-
 tio Rom. Pont. non autem priuile-
 giis derogetur. His sic præmissis,
 iam regulam de more ponamus.

- S V M M A*
- 1 Appellans ad futurum concilium a
 Papa, in excommunicationem inci-
 dit, quæ regula declaratur, quousque
 pateat.
  - 2 Supplicare licet Pontifici.
  - 3 Supplicari ei potest, a quo appellari nõ
 licet.
  - 4 Appellans a quouis alio, præterquam
 a Romano Pont. in excommunicatio-
 nem non incidit.
  - 5 Papa errans admoneri potest.
  - 6 Papa an resisti possit, si iniquam sen-
 tentiam contra aliquem ferat, in exe-
 cutione.

Premissa causa, quamobrẽ
 Ecclesia appellationem a
 Papa ad futurum concilium
 prohibuerit, iam, qui contra faciẽ-
 do in excommunicationem hu-
 ius Bullæ incidunt, videamus.

- In excommunicationem hanc
 1 igitur incidunt, qui a Papa ad fu-
 turum concilium appellant, vt ha-
 betur expressum hoc in initio hu-
 ius capituli propositi. Quæ excom-
 municatio omnes afficit, & quol-
 cumque, cum ob di&ionem illam
 omnes, quæ neminem excludit, ar-
 gumen. l. Iulianus. ff. de lega. 3. &
 capi. si Romanorum. dist. 19. cum
 ob di&ionem illam singulos, nam
 ex quo singuli in excommunica-
 tionem hanc appellant incidi-
 unt, ergo & omnes. Quæ di&io
 fin.

singulos, necessario adhibita non est, quoniam dictio illa omnes, singulos complectitur, & quoscunque, & per dictionem illam omnes, non comprehenduntur vniuersitates, quandoquidem ipsæ non excommunicantur, vt habetur in capit. Romana. §. in vniuersitatem. de sentent. excommunic. libro 6. & nos abunde in Tractatu nostro de censuris in Tab. 2. Ad dita ergo est dictio illa singulos, vel ut apertius, quid altera dictione omnes, comprehendatur, dignosceretur, vel ne quis existimaret dictione illa Omnes, comprehendere vniuersitates, vt quidam voluerunt, & existimarunt, sed non recte, cum id sua vi non comprehendat, vt asseruit Quin. Mandos. in Tractatu de Commis. Commis. 2. in verb. omnesque, & in verb. singulos, vbi & alios quam plures idem sentientes refert, idque merito, nam dictio illa, omnes, est signum vniuersale quod adiectum alicui, facit, vt singula eius comprehensa intelligantur, vt docent Logicæ artis Magistri, nõ autem est nomen vniuersitatis. Dum igitur Bulla excommunicat omnes, & singulos, copulam illam, Et, pro idest, interpretabimur, hoc enim quoque aliquando significat, vt habetur in Instittu. de tut. §. 1. ibi, Est autem tutela ius, ac potestas, nam dictio illa, Ac, pro idest, ponitur, vt ibi no.

Secundo excommunicatio hæc afficit appellantes cuiuscunque

status sint, scilicet vel clerici, vel laici, nam ex quo excommunicat singulos cuiuscunque status hæc Bulla, vt habetur ibi, singulos cuiuscunque status, status hominũ bipartitus est, nam alii sunt laici, alij sunt Ecclesiasticæ personæ, vt habetur in cap. duo sunt gene. 1. 2. q. 1. ergo omnes comprehendit, atque sic habetur in Bulla Pij 1. & Iulij 11.

Tertiõ afficit homines, cuiuscunque gradus sint, ob uerbum illud Gradus, nam, cum excommunicantur tam laici, quam Ecclesiasticæ personæ, vt proxime probauimus, in vtroque horum diuersi gradus sunt, in Ecclesiasticis enim personis post Romanum Pontif. quem in his semper excipio, in Ecclesia, inquam, diuersi gradus sunt, tam ratione dignitatis, quã ordinis, & religionis, sunt enim Cardinales, sunt Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi, Abbates, Archipresbyteri, presbyteri, & alij clerici inferiores: in religionibus quoque varij gradus. In laicis quoque tantundem, adest enim Imperator, adsunt Reges, Duces, Marchiones, Comites, iudices, & alij in dignitate positi, ite & priuatæ personæ, hi omnes ergo appellantes a Romano Pontif. ad futurum concilium in excommunicationem hæc incidunt, ex quo excommunicantur omnes, cuiuscunque gradus sint, atque sic habetur in cit. Bullis Pij Secundi, & Iulij Secundi.

Quar-

Quarto in excommunicationem incidunt, vel viri, mulieresve sint, vel liberi, vel serui, ex quo enim Bulla excommunicat omnes cuiuscunque conditionis, vt habetur in ipsa ibi, seu conditionis, conditio vero hominum sic huiusmodi, vt partim liberi, partim serui, ut habetur in Institut. de iu. pers. partim viri, partim mulieres sint, vt per se patet, iure omnes hanc Bullam offendentes in excommunicationem hanc incidunt, vt habetur in capitu. mulieres, & in c. de monialibus, & in c. relatum. de sen. excom. ergo idem & hic, non enim ratio alia contrarium suadet, & pertinent hic, quæ dixit Mandoss. in ead. commiss. in verb. Omnes, in vers. vnde vel per sonæ.

Quinto in excommunicationem hanc incidunt, vel ab ordinationibus, vel a mandatis appelleretur, vt habetur in Bulla, & ob id siue a generalibus, siue a specialibus appelleretur, atque idcirco ab eius sententijs, admonitionibus, censuris, & pœnis, tum quod & hæc ordinationes, ac mandata sunt, & eadem ratio in omnibus his viget, vt per se patet, ergo & eadem dispositio vigere debet. argumen. capitu. cum dilecta, de cōfirmat. vtil. vel inutil. & leg. illud. ff. ad leg. Aquil. tum quod expressa hæc habentur in citat. Bullis Pij Secundi, & Iulij Secundi. Quæ diximus autem, locum habent etiam, si quis ad Concilium præ-

sens appellet, quicquid dixerit Jacob. de Graff. libr. 4. decis. cas. conse. in explicatione Bullæ Cœne Domini. numer. 46. tum quod ratio prohibitionis, & hic viget, ergo & dispositio. argumen. leg. illud. ff. ad le. Aquil. & eorum quæ dixit Guid. Papæ decis. 373. tum quod idcirco ad futurum concilium appellentem excommunicavit Bulla, quoniam raro contingit concilium hoc congregatum esse, vbi quis appellat, sed non ob id excluditur, quin appellans ad concilium iam congregatum in excommunicationem hanc incidat. argument. l. vnic. iun. & Gloss. sponsam. C. de rapt. virg. Hi omnes ergo in excommunicationem hanc incidunt, iam eos, qui pœnam hanc euadunt, explicemus.

Primum igitur in excommunicationem hanc non incidit, † qui contra ordinationes Romani Pontif. præces eidem offert, idest supplicat, vt vulgo dicitur, vt exempli gratia, Romanus Pontif. ad tremes quem damnauit, is ergo cōdemnatus poterit Romano Pont. supplicare, quo eam pœnam sibi remittat, nam ad † omnes præces offerre possumus & supplicare, a quibus appellare non licet, ut habetur in le. si quis aduersus, & ibi not. Ias. num. 1. C. de prec. imper. off. & ut dixit de Papa, Stephanus Anfrer. ad decis. Capell. Tholosa. dec. 479. ver. Secūdo capitu. supplicatio. Idque iure merito, nam per

per supplicationem hanc non adi-
tur alius superior iudex, sed idē,
vt citati auctores in iisdem locis
inquiunt, & ob id non fit iniuria
Apostolicæ sedi, quæ per appella-
tionem fieret.

4 Secundo loco † in excommuni-
cationem hanc non incidit, vbi
appellat quis ab aliis iudicibus
inferioribus Apostolicæ sedis,
vel sint legati è latere, nam solum
Bulla loquitur de appellat. a Ro-
mano Pontif. ergo secus de aliis.
argumen. capitul. non ne. de præ-
sumpt. & l. cum prætor. ff. de iudi.
Quamobrem nec appellans a col-
legio Cardinalium sede vacante,
in excommunicationem incidet,
atque sic sensit Iacob. de Grassi li-
bro 4. deci. cas. conse. in expositio-
ne Bullæ Cœnæ Domini. nume-
ro 44.

Tertio in excommunicationē
hanc non incidit, qui appellat a
sententiis, & ordinationibus Im-
peratoris, vel Regum, & aliorum
inferiorum iudicum, tum quod
cessant rationes in his, quæ prohi-
bent appellationem a Romano
Pontif. argument. capitul. 2. de re
iud. libro 6. tum quod nec de his
Bulla loquitur, ergo nec nos lo-
qui debemus. argument. l. de pre-
tio. ff. de publ. in rem act. etenim li-
mitata causa limitatum producit
effectum. arg. l. in agris. ff. de acq.
rer. do.

5 Quarto † in excommunicatio-
nem hanc non incidit, si ipsum
errantem in aliqua re quis admo-

neat, nam etsi, vt Papa in iis, quæ
fidei sunt, errare non potest, vt cō-
munis Theologorum schola do-
cet, si tamen, vt singularis perso-
na errer, admoneri potest, vt dixit
Syl. in verb. Concilium. numer. 8.
vers. Quinto.

6 Quinto † in excommunicatio-
nem hanc non incidit, qui iniquā
sententiam a Roman. Pontif. ha-
buit, si in eā executioni resistit. Si
ergo regno iniuste quem priuet,
quod se, suaque tueri licet, cap. di-
lecto. de sent. excom. li. 6. & clem.
pastoralis. de re iud. resisti ei pote-
rit.

Postremo in excommunicatio-
nem non incidit, qui iniuste re ali-
qua priuatus tantundem ipsi si-
ne scandalo adimit: sed de priori
huius Capituli parte hætenus, ad
alteram veniamus. Si illud addi-
derimus appellantem ad conciliū
provinciale, non incidere in ex-
communicationem, quoniā Bul-
la de cōcilio vniuersali loquitur,
atque sic dixit Iacob. de Grassi ibi-
dem num. 45. repugnat tamen ra-
tio, immo maior, quam in priori
casu, ex quo Romanum Ponti-
feriorem provinciali Synodo fa-
cit, quæ est inferior generali. Qua-
re contrariam opinionem verio-
rem sentio, & ob rationem reddi-
tam a nobis in alio casu in capite

Verf.

Verf. Vniuersitates verò
Collegia, & Capitula,
quocunque nomine nun-
cupentur, interdici-
mus ab ordinationibus, seu
mandatis appellantes.

S. V. M. M. A.

1 Collegium quid sit.

2 Vniuersitas interdici, non excommu-
nicari potest, & quamobrem.

IN hac postrema parte huius
capitis interdiciuntur uniuersi-
tates quæ ab ordinationibus, seu
mandatis Roman. Pontif. ad futu-
rum concilium appellant, ut ha-
betur in uersicu. proposito, quod
& per Bullam Pij Secundi, & Iu-
lij Secundi factum est, quas & su-
pra meminimus. Verum, quo rei
huius cognitionem uberio-rem ha-
beamus, præmittenda duo sunt,
Primum Collegia, & capitula, seu
uniuersitates quid sint. Postremo
cur uniuersitates interdiciantur
per Bullam, non autem excommu-
nicentur, sicut singulares per-
sonæ, de quibus antea egimus.

1 Quoad primum igitur Colle-
gium, seu Capitulum, uel uniuersi-
tas nil aliud est, quam corpus
quoddam fictum ex pluribus ho-
minibus constans uno nomine cõ-
prehensum, ut colligitur ex l. rerũ
mistura. §. tertium. ff. de usucap.

313V

& huiusmodi uniuersitates mo-
do dicuntur Collegia, ut Colle-
gium doctorum, modo Capitula,
ut Capitulum canonicorũ eccle-
siæ Cathedralis, de quibus habe-
tur in tit. de ijs, quæ fiunt a maio-
part. capi. modo Communitates,
& Parlamenta, quæ sunt consilia
ciuitatum, ut habetur etiã in Bul-
la Iulij Secundi, quam supra me-
minimus.

2 Quoad alterum autem ob eam
rem Collegia, & uniuersitates hu-
iusmodi interdico subiectæ, non
excommunicatæ sunt, quoniam
ordinario iure uniuersitas excom-
municari non potest, ut habetur
in cap. Romana. §. in uniuersitate.
de sentent. excommun. lib. 6. & ut
nos id pluribus probauimus in
Tractatu nostro de censuris, cap.
26. Tab. 2. Quamobrem autem id
factum sit, ea ratio est, quoniam,
cum excommunicatio omnium
pœnarum, quas inurit Ecclesia,
grauissima sit, ut habetur in capi.
corripiantur. 24. quest. 3. & nos id
probauimus in ead. Tab. 2. capi.
ultimo. §. ultimo. nu. 8. & sub uni-
uersitate comprehendantur di-
uersi generis homines, & quod a
maiori parte sit, ab omnibus fa-
ctum esse censeatur, argume. tot.
tit. de ijs, quæ fiunt a maio. par. c.
contingeret sapius innocetes, qui
neque consilium ad id dederunt,
neque consensum præstiterunt, &
ob id innocentes sunt, grauissi-
ma hæc pœna puniri, ut habetur
in cit. cap. Romana. §. in uniuersi-
tatem,

tatem, ne igitur in tantam penam quis innocens incideret alterius culpa, ob eam rem factum est, ut uniuersitates non excommunicentur, & ne impunes abeant, altera leuiori pœna interdicto scilicet subiiciantur. Quid autem interdum hoc operetur in uniuersitate, abũ de nos id egimus in Tractatu nostro de Censuris, capitul. 12. Tabul. 5. His ita præmissis, iam regulam, ut moris nostri est, ponamus.

- S. P. M. M. A.*
- 1 *Vniuersitas in interdictum incidit appellans a Romano Pontif. ad futurum Concilium, quod interdictum, quousque pateat, etiam declaratur.*
  - 2 *Vniuersitati appellans ad futurum concilium a Papa quando in interdictum non incidat.*
  - 3 *Vniuersitas appellanti ad futurum concilium a Papa fauorem præbēs in quam penam incidat.*

S. Collegium, seu uniuersitas quid esset uidimus, iam quãdo in hoc casu Bullam offendens in interdictum incidat, uideamus. Vniuersitas igitur in interdictum incidit, quæ a Romano Pontif. ad futurum concilium appellat, ut habetur id expressum in Bulla. Quæ regula locum habet, uel uniuersitas laicorum, uel clericorum sit, Bulla enim simpliciter,

& generaliter loquitur, ergo simpliciter, & generaliter intelligi debet. argu. h. l. §. & generaliter. ff. de legat. præstan. & l. de pretio. ff. de publi. rem. a.

Item locum habet, quocũque nomine nuncupetur, scilicet uel Collegium, uel Capitulum, uel Consilium, uel Parlamentum, uel Communitas, ob uersic. Quocunque nomine nuncupentur, id que merito, nam (modo uniuersitates sint) nihil intèrest, uoluit enim Bulla uniuersitates interdicto subiicere, ut ex dictis patet, & ex cita. Bullis Pij Secundi, & Iulij Secundi.

Tertio locum habet interdictũ hoc, esto singuli omnes de uniuersitate non cõsenserint, sed maior tantum pars, nam nihilominus uniuersitas interdicto subiecta erit, quandoquidem, quod fit a maiori parte uniuersitatis, ab omnibus factum esse censetur, ut habetur in l. quod maior, ff. ad municip. de incol. & in tit. de ijs quæ fiunt a maior. par. capitu. Quare, esto innocentes aliqui sint, interdicto tamen subiecta uniuersitas erit.

2 In hoc tamen interdictum uniuersitas non incidet, ubi a maiori parte uniuersitatis appellatũ nõ fuerit, nam tunc ab uniuersitate id factum non dicitur, ut habetur in eo. tit. de ijs, quæ fiunt a maior. part. cap.

Item in interdictum non incidit, ubi legitimè congregata non

non est, nam nec tunc, quod fit, ab vniuersitate factum id dicitur, quæ autem necessario requiruntur, quo ab vniuersitate facta legitimè dicantur, posuimus in Tractatu nostro de Censuris. cap. 6. §. 1. Tab. 1. Atqui, an singuli, qui auctores fuerunt, vt appellaretur, interdicti nihilominus erunt? Ego cenfeo. hos excommunicatos esse, nam, ex quo ab vniuersitate appellatio facta dici non potest, a singulis facta esse dici necesse est, valet enim argumentum a partiâ enumeratione. argumen. §. actio- num. in Instit. de action. at singuli sic appellâtes, id est singulares personæ ratione hac appellantes in excommunicationem incidunt, vt supra vidimus, ergo & hi quoque in excommunicationem incidunt. argument. l. illud. ff. ad leg. Aquil.

Postremo in interdictum hoc vniuersitas non incidit in casibus in antecedenti parte propositis, vtpote vbi supplicaret, nam id fieri posse antea conclusimus.

3 At quid si vniuersitas non appellet, sed appellanti fauorem, auxiliumve præstet, an in interdictum hoc incidet? Hoc enim Bulla non dicit. Ego tamen cenfeo & in hoc casu in interdictum ipsam incidere, nam vna pars legis aliâ declarat, & antecedentia consequentia. argument. l. si seruus plurium. §. fin. de legat. 1. at supra singulares personæ auxilium, fauoremve præstantes in excommuni-

cationem incidunt, vt supra vidimus, ergo & vniuersitas interdictio subiacebit. Præterea hoc tacite habetur in Bulla Pii Secundi, nã, vt ibi ait, qui scienter consilium, auxilium, fauoremve talibus dederint, pari pœna plestantur. Ad do id in sequenti versiculo haberi. Hæc ibi, si ergo vult ibi Bulla, vt qui auxilium, fauoremve præstiterint, pari pœna puniantur, sicut appellantes: ipsi appellantes, si singulares personæ sint, in excommunicationem incidunt, si vniuersitates in interdictum, ergo ex his patet & hic in interdictum vniuersitatem incidere. Accedit postremo & mens Romani Pontif. & fauor Apostolicæ sedis, ex quibus omnibus & in hoc casu vniuersitates in interdictum hoc incidere concludo, sed de hac parte hæcenus: iam ad postremam veniamus.

Verf. Nec non eos, quorum auxilio, vel fauore appellatum fuerit.

2 Fauorem, auxiliumve præstans appellanti ad futurum concilium, in excommunicationem incidit, quæ regula etiã declaratur.

Hic excommunicatur etiam, qui auxilium, vel fauorem præ-

præstiterunt, quo ad futurum concilium a Romano Pontif. appellatur, quam rem ut dilucidior habeamus, tria præmittenda sunt. Primum quis auxilium præbere dicatur. Alterum quis fauorem præstare. Tertium, an hæc præstas statim in excommunicationem incidat, an post appellationem se cutam.

Quoad primam quæstionem igitur auxilium præstare is dicitur, qui aut re, aut verbis opem ei fert. Re præstando ei pecuniam, quo satisfaciat consiliariis, aduocatis, tabellionibus, & huiusmodi, quorum opera ad appellationem hanc faciendam vitur, item tabellio, qui scribit hanc appellationem. Verbis, qui ei consiliū dat, quomodo formanda sit appellatione, intra quod tempus sit interponenda, & eam licite fieri posse. Item, qui ei, ut testis interest. Quare ob id aduocati, tabelliones, testesque qui ad actionem hanc suas operas præstant, auxilium præstare dicuntur, ut habetur in Bullis Pii Secundi, & Iulii Secundi iam citatis in prima parte huius capituli.

Quoad secundam, fauorem præstare quis dicitur, qui ratione alia hos appellantes adiuuat, utpote ipsos apud se habendo, associando, ne quis eos offendat, litteris apud alios eos commendando, & id generis, ut alibi etiam supra diximus.

Quoad tertiam, breuiter con-

cludendum est in excommunicationem hanc non incidere, nisi appellatio secuta sit, ob verbum illud, Appellatū fuerit, quod præteritum perfectum cum sit, rem perfectam significat. argumen. eorum, quæ dixit Glo. in capitu. quicunque. §. 1. in verb. Innodetur. de hæret. lib. 6. Quamuis per Bullam Iulii Secundi comprehendatur etiam, qui solum id fieri licite consuluerit, & sic esto appellatio secuta non est, quod etiam not. Caieta. in Summ. in verb. Excommunicatio. capit. 25. & Martinus Alfons. de Viualdo in Candelab. in 2. p. in explanatione Bullæ Cœnæ Domini. cas. 2. num. 19. His sic præmissis, iam regulam de more ponamus.

In excommunicationem hanc igitur incidunt ii, quorum auxilio, vel fauore a Romano Pontif. ad concilium futurum appellatū fuerit, ut habetur in versicul. proposito. Quæ excommunicatio afficit vel re, vel verbis hæc præstet, nam Bulla non distinguit, ergo nec nos distinguere debemus. argument. l. de pretio. ff. de publ. in rem act.

Secundo excommunicatio hæc afficit non solum, qui hæc præstant in ipsa appellatione, ut potest si eam scribant, si ut testes interfint, verum etiam etsi antea ad id opem tulerunt, nam & ob eam rem Aduocatos, tabelliones, testes comprehendi proxime diximus.

Postremo vel per se, vel per alios id agant, & hoc ob eadem rationem, quoniam Bulla nō distinguit.

Excipiuntur tamen nonnulli, qui pœnam hanc euadunt, nam primo qui consulit, vt appellaretur, in excommunicationem tamen hanc non incidit, si appellatum non sit, quando quidem Bulla hæc perfectum postulat, vt prædiximus, ob verbū illud appellatum fuerit, atque sic dixit Nauar. in Man. capitu. 27. numer. 58. versu. Tertia, & Iacob. de Grass. lib. 4. decis. cas. cons. in expositione Bullæ Cœnæ Domini, capitul. 2. numer. 47. quamuis incidat in excommunicationem Bullæ Iulii Secundi, & Tolet. in Bulla Cœnæ Domini, capitulo 10. numero quinto.

Secundo in excommunicationem hanc non incidit, qui probabiliter hæc ignorans fecit, vt pote rusticus testis adhibitus est ad appellationem interponendam, vel associatus est eum, qui ibat ad appellandum, etenim ignorantia huiusmodi probabilis excusat, argumen. capi. Apostolicæ. de cler. excomm. min. & capit. fin. de conflictu. lib. 6. Præterea hoc probatur per Bullam Pii Secundi, vbi excommunicantur, qui scienter hæc fecerint, ergo secus, si ignoranter, atque idcirco, & in casu nostro idem dicendum, vna enim lex a liam declarat, & vetustior. recentem. argumen. leg. nō est nouum,

cum duabus seq. ff. de leg. Sed de hoc Capite satis, ad aliud veniamus.

De excommunicatione lata contra Piratas, eorumque Fautores.

Cap. III.

Item excommunicamus, & anathematizamus omnes Piratas, Cursarios, ac latrones Maritimos, discurrētes Mare nostrum, præcipue a Monte Argentario vsque ad Terracina; Ac omnes eorum fautores, receptatores, Defensores.

S. V. M. M. A.

Pirata quinam sint, & unde dicti.

IN hoc capite excommunicantur Pirata, eorumque fautores. Diuiditur autem in duas partes, quarum secunda incipit ibi, Ac omnes eorum fautores. De prima igitur agamus, quam vt dilucidiorē habeamus, duo præmittenda sunt. Primum quinam Pirata, Cursarii, ac latronculi maritimi sint. Deinde, an iure antiquo punirentur.

Quoad primum igitur sciendum

dum est Piratas eos esse, qui in mari rapinam exercent spoliando, capiendove eos, qui negociandi causa, aliisve honestis causis nauigant, vt probatur per Bullâ nostram, iunctâ capitul. excommunicationi. de rapt. nam in eo cap. agitur de Piratis, vt D.D. ibi interpretantur, & hos esse ibi ait S. Syno. qui christianos pro negociatione, vel aliis honestis causis nauigio vectos aut capere, aut rebus suis spoliare præsumunt, ergo Piratæ hi sunt, quos diximus. Dicos autem Piratas alii inquirunt a Sparta latrone, qui primus Mare infestauit, alii quod per mare semper permeant, ducto nomine a verbo græco *πῆρα*, quod significat Transeo, alii vero a nomine græco *πῆρα*, quod significat dolum, & fraudem, seu damnum, ac propterea, qui in Mare damnum dant, hos Piratas dixerunt, vt habetur in Lexicō Græco in verb. *πῆρα*, & in verb. *πῆρα τῆρα* quoquomodo tamen sit, illud certum est, omnia nomina hæc illis convenire, & ad summam eos esse, qui in Mari latrocinia, ac rapinas exercent, & quoniâ hæc agendo ratib. huc, illucq. cursitant, ob eam rem nostrati lingua Cursarii dicti sunt, & Latina Latrunculi, quoniam latrocinia exercent, pro iisdem igitur accipiuntur in hac Bulla Piratæ, Cursarii, & Latrunculi, vt sensit etiam Caiet. in Sum. in verb. Excommunicatio. cap. 18. ibi, vnum genus persona-

rum nominatur diuersis nominibus, & de quæstione hac primâ satis.

Quoad alteram quæstionem an iure antiquo id prohibitum esset, concludendum est & iure antiquo id speciatim prohibitum fuisse, vt habetur in capitul. excommunicationi, de rapt. Excommunicationi subdantur, dicitur enim ibi, qui Romanos, aut alios Christianos pro negociatione, vel aliis honestis causis nauigio vectos, aut capere, aut rebus suis spoliare præsumunt. Hæc ibi, ex quibus patet id, quod diximus, scilicet prohibitum fuisse, ne quis Christianos nauigantes caperent, aut spoliaret. Differt autem dispositio eius cap. excommunicationi, a Bullæ nostræ dispositione in tribus. Nam ibi excommunicatio comminatoria fertur, iubetur enim, ut excommunicentur Latrones huiusmodi, dum dicitur. Excommunicationi subdantur, hic vero ipso iure sunt excommunicati. Item excommunicantur, qui capiunt ac spoliant nauigantes, hic vero, qui piraticam exercent, esto neminem capiant. Postremo ibi, vt excommunicationi subdantur, iubetur, in quocunque mari latrocinia faciant, hic vero, qui in mari Ecclesiæ hæc exercent. His sic præmissis, iam regulam de more ponamus.

S V M M A.

- 1 Pirata, seu Cursarij, & Latrunculi maritimi discurrentes mare Ecclesie in excommunicationem incidunt, que excommunicatio, quousque pateat, etiam declaratur.
- 2 Pirata, qui per multos annos piraticam exercuerunt, an in excommunicationes plures inciderint.

L

S Præmissio quinam Piratæ sint, iam, quando in excommunicationem hanc incidunt, videamus. ¶ In excommunicationem hanc igitur incidunt Piratæ, seu Cursarii, seu Latrunculi maritimi, discurrentes mare Ecclesie, præsertim a Monte Argentario vsque ad Terracinam, vt habetur in Bulla.

Quæ excommunicatio afficit quoscunque, qui Piraticam exercent, siue laici, siue Ecclesiastici, siue personæ publicæ, siue priuatæ, siue serui, siue liberi, siue viri, siue mulieres, nam excommunicantur omnes Piratæ, ergo cuiuscunque gradus, ac conditionis sint, comprehenduntur. arg. ca. si Romanorum, dist. 19. & leg. Iulianus. ff. de leg. 3.

Item excommunicatio hæc afficit hos Piratas, statim atque discurrere ceperint per mare, esto adhuc neminem ceperint, spoliauerintve, nam Bulla excommuni-

cat Piratas discurrentes Mare Ecclesie, vt habetur in verbis, & nõ considerat, an adhuc damnum dederint, sed simpliciter dicit; Excommunicamus Piratas discurrentes, sat igitur est, vt eo animo mare ingrediantur, parati atrocitiam facere oblata occasione; punitur igitur affectus, esto non sequatur effectus. Nec repugnat, quod ait Alfons. de Viualdo in Candelibro. 2. par. in explanatione Bullæ Cœnæ Domini, cas. 3. numer. 20. ubi ait, in excommunicationem hos non incidere, nisi cum effectu depredatio sequatur, nam Bulla, quam ibi interpretatur, est Sixti Quinti in qua erant præter verbum discurrentes, alia, scilicet Capiendo, & cætera & sic illud Discurrentes, determinabatur per sequentia, quæ hic non ad sunt, & eadem ratione respondetur ad Rebuff. eodem artic. in versu. Et illos, & ad Caieta. in Sum. in verb. Excommunicatio, capit. 18.

Atqui an piratæ huiusmodi, si per multos annos piraticam exercuerint, in excommunicationem vnã, pluresve inciderint? Ego censeo sic distinguendum. Aut hi omittunt eam artem, & nolunt amplius eam exercere, & in hoc casu vna tantum excommunicatione constrikti sunt, ea scilicet, qua in initio constrikti fuerunt, vbi eam artem exercere ceperunt, nam per Bullam hanc, statim atque hanc artem inci-

incipiunt, excommunicantur, vt dixi. Aut deinceps mutata voluntate ad eam redeunt, & in hoc casu in aliam excommunicationem incidunt, sicut in nouum peccatū is incidit, qui posteaquam eum pœnituit homicidii, quod committere volebat, iterum animum inducit, vt illud committat. Aut ex quo eam artem exercere ceperunt, eam nunquam dimiserunt, sed aut actu, aut habitu animum semper ad exercendam eam habuerunt, & in hoc casu vna excommunicatione tantum ligati sunt, ea scilicet, qua sunt constricti, vbi eam artem exercere ceperunt, esto deinceps plures spoliauerint, ac ceperint, quandoquidem Bulla excommunicat hos piratas per mare Ecclesie discurrentes, non autem quoties capiunt, sic enim & hæreticus in excommunicationem vnā incidit, statim atque hæresim animo conceptam ratione quapiam expressit, & in nouā excommunicationem toties non incidit, quoties operatur secundū illam hæresim, sicut si hæresis eum pœniteat, illamque abiuret, nam, si deinceps in eam hæresim incidat, excommunicatione iterum obligatur, & dicitur relapsus. argumen. capit. super eo, & capitul. accusatus. §. ille quoque. de hære. lib. 6.

Tertio excommunicatio hæc afficit hos piratas, esto animum inducant spoliare homines alicuius rationis tantum, nam sat est

vt piraticam exercent, vel vnius gentis enim deinceps, vel omnium homines expoliare, capere sibi proponant, nihil interest, quæ differunt enim secundum plus, & minus, diuersam speciem non faciunt, præterea non distinguit Bulla, contra quos Piraticam exercent, ergo nec nos distinguere debemus. argumen. de pretio. ff. de publ. in rem act. iure igitur, & hi pœnam hanc non euadent, atque sic sensit. Angel. in verb. Excommunicatio. 5. ca. 18. ibi. Quod nota, & Tolet. in Bulla Cœnæ Domini Excomm. 2. num. 3. versicul. Tertio, ibi. Ego puto, & Nauarr. in Man. ca. 27. num. 59. versicu. Quarta contra Syluest. in verb. Excommunicatio. 7. num. 55. cum seq. versicu. Vigesima, ibi vnde tria, & contra Rebuff. in Prax. benef. in expositione Bullæ Cœnæ Domini, not. 1.

Quarto excommunicatio hæc afficit hos piratas vel magna hominum manu id faciant.

Postremo in excommunicationem hanc incidunt discurrentes per mare prædictum, esto alias Romano Pont. subiecti non sint, nam ratione delicti subiecti fiunt. argumen. capit. dilecti. de for. compet. & capit. si. de constit. lib. 6. Sed iam qui pœnam hanc euadant, explicemus.

S V M M A.

I Spoliantes eos, qui per mare eunt, quando in excommunicationem non incidunt.

II.

S Qui in excommunicationem hanc incidunt, vidimus, iam qui eam evadunt; videamus. I Primum igitur in excommunicationem hanc non incidunt, qui discurrunt mare causa negotiandi, alteriusve rei huiusmodi gerendæ, & oblatam navim expoliant, nam quod hi proprie Piratæ non sunt, ex quo Piraticam non exercent ex professo, ob eam rem in excommunicationem hanc non incidunt, etenim verba Bullæ eis non conveniunt, ergo nec dispositio. argum. l. 4. §. toties. ff. de dam. infect. atque sic sensit Sylvestr. in verb. Excommunicatio. 7. numer. 35. cum sequent. versicul. Vigesima, ibi. Unde tria faciunt piratam, in secundo requisito, quem sequitur Rebuff. eod. versic. secundum, & Tolet. eodem vbi supra, & communiter receptum hoc testatur Navarr. in Man. capitu. 27. num. 59. versicul. Secunda. Quare exules quidam superiorum temporum, qui mare ingressi, ut fugerent, navim quandam mercibus onustam natæ expoliarunt, in excommunicationem hanc non inciderunt.

Secundo in excommunicationem hanc non incidunt, qui mare percurrunt, ut capiant, spoliarentve publicos hostes, & præsertim Christiani nominis hostes, nam Bulla hæc ad Christianorum favorem facta est, ergo non pro ijs, qui eorum hostes sunt. Quare, qui Turcas capiunt, spoliantve, in excommunicationem hanc non incidunt, esto ob id artem hanc exercent, sicut equites Melitæni, & equites S. Stephani de Florentia, etenim & in cita. capitul. excommunicationi. de rapt. iubetur solum, ut excommunicationi subiciantur, qui Romanos, aut alios Christianos capiunt, spoliarentve, ergo secus si alios. argum. capitul. non ne, de præsumpt. & legum prætor. ff. de iudic. Item poenam hanc evadunt, qui mare percurrunt, quo illud expurgent hispiratis, quod Pompeo Magno felicissime contigit, qui intra tres menses mare huiusmodi piratarum plenum expurgavit, atque sic sensit Mar. Socin. sen. in cita. cap. excommunicationi, numero 4. versicul. Sed quæro, quia textus dicit, ibi. Sed dic, quod textus noster, vel Christiani autem, vel alterius generis piratæ hi sunt, mihi interest. Tertio in excommunicationem hanc non incidunt, qui mare percurrunt, quo eos capiunt, vel expolient, qui ad Turcas, hostesve alios Christiani nominis arma, & alia id generis exportant, nam hi non modo a lege non puniunt.

niuntur, sed potius præmio affi-
ciuntur, quandoquidem Ecclesia
statuit, vt qui hos capiunt, seruos
suos faciant, vt habetur in ca. ita
quorundam, de iudæ. In excom-
municationem etiam non inci-
dunt ob eandem rationem, qui
mare percurrunt, quo hæreticos,
schismaticos, apostatas, exulesve
reipublicæ hostes capiant. Non
denique in excommunicationem
incidunt, vbi bellum etiam iniu-
stum esset inter duos Principes,
& milites vnus mare percurrer-
ent, quo alterum expoliarent, na
sic dixit Ang. in verb. Excommu-
nicatio. 5. capitu. 18. ibi. Nisi ha-
beat bellum, & Syluestr. in verb.
Excommunicatio. 7. numero 56.
versicul. unde tria faciunt pira-
tam, & Armill. in verb. Excommu-
nicatio. 13. & Martinus Alfons.
de Viuald. in eo. cal. 3. numer. 23.
& Rebuff. eodem versu. Tertium,
& Tolet. in Bulla Cœnæ Domini,
excommun. 2. numer. 2. & Nauar.
in Man. capitu. 27. num. 59. versu-
cul. Secunda, idque merito, nam
non ex professo id agunt, sed cau-
sa belli, & sic cessat ratio Bullæ, er-
go & dispositio cessare debet. ar-
gument. l. pen. §. pen. ff. de iur. &
fa. & ignor. Postremo ratione bel-
li id facit, quod licet, iuxta illud,
virtus, an dolus in hoste requi-
rat? in omnibus igitur his casibus
excommunicationem hanc quis
euadit.

Tertio in excommunicatione
non incidunt, qui aliena maria,

& non Ecclesiæ ob hanc rationem
percurrunt, nam actus agentis nõ
operatur præter eius intentionem,
arg. l. non omnis. ff. si cer. pe. & c.
cum voluntate, de senten. excom.
& Bulla excommunicat solum di-
scurrentes mare ecclesiæ, vt in ip-
sa habetur, ibi. Discurretes mare
nostrum, præcipue a Monte Argē-
tino, vsque ad Terracinam, ergo
secus si aliena maria percurrant,
valet enim argumentum a contra-
rio sensu. argument. l. 1. ff. de offi.
eius, satis enim habuit Romanus
Pont. sua maria tuta habere, cum
aliena a suis dominis tuta haberi
possint. Quare, qui percurrunt
mare Venetorum, item, & omnia
Indorum maria, & ad summam
modo ecclesiæ maria non percur-
rant, in excommunicationem hæc
non incident. Excommunicari ta-
men poterunt beneficio eius. cap.
excommunicationi. de rapt. in
Bulla tamen Pauli Tertii, quam
interpretatur Rebuff. in sua Prax.
benet. & in Bulla Gregorii xi i. l.
quam interpretatur Nauarr. in
Man. capitu. 27. numer. 59. piratæ
excommunicantur quodcumque
mare transcurrant, & fortasse
secundum eas hanc interpreta-
bimur.

Quarto in excommunicatio-
nem non incidunt, qui flumina
transcurrunt, nam Bulla de tran-
scurrentibus mare tantum loqui-
tur, ergo non de transcurrenti-
bus flumina, tum quod flumen
mare non est, ut probatur in §.

H 4 &

& quidem naturali iure, & §. flumina, in Institut. de rer. diuis. tum quod inclusio unius, alterius exclusio est. capitul. nonne. de præsumpt. & l. cum prætor. ff. de iudi. atque sic sensit Host. quem refert, ac sequitur Mar. Socin. Sen. in cit. capitu. excommunicationi. num. 4. versicu. Secundo quæro, de rapnam ibi, ait eum canonem locum non habere in illis, qui navigant in aqua dulci, & sic in fluminib. hæc enim aquam dulcem habet, non autem maria, quandoquidè amarum eam habent, vnde nomen etiam sibi vendicarunt, nam mare ab amaritudine dictum opinantur, ex quo igitur canō ille locum non habet in fluminibus, & ibi de hac eadem materia agitur, ergo nec Bulla hæc locum habebit. Idque merito, nam lex ad ea se accommodat, & ijs prospicit, quæ sæpius accidunt. argument. l. nam ad ea. ff. de le. at sæpius contingit piratas in mari naues expoliare, & captiuos facere, ergo non in fluminibus locum habebit, in quibus raro, vel nunquam hæc accidunt, sed in mari ubi hoc sæpius contingit. argumen. capit. vbi periculum. de elect. libr. 6. & l. aut facta. ff. de pœn. Quare qui in Tiberi prope Romam, & in ditone Ecclesie naues expoliauerit, captiuosve fecerit, in excommunicationem hanc non incidet, cum flumen sit, & non mare. Excipio tamen, vbi persequendo in mari piratæ aliquos in flumine ipsos

consecuti sint, & cœperint, initium enim hic spectatur, atque sic asseruit Tolet. eodem numero tertio versicul. Vnde quamuis piratæ.

Postremò in excommunicationem hanc non incidunt latrones, qui in terris agunt hæc, nam Bulla excōmunicat maritimos latrones, non autem terrestres, vt habetur in Bulla, ex quo igitur hisce verba non conueniunt, nec dispositio conuenire debet. argument. le. . §. toties. ff. de dam. infecto. Quod locum habere censeo vel deinceps in mari se occultent. Secus autem si & in mari spoliēt. In omnibus igitur his casibus latrones pœnam hanc euadunt. At quid, si piraticam exercent, ut solum iudæos, aliosque a Christiana fide alienos capiant, expolientve, an in excommunicationem incident? Videbatur dicendum hos in excommunicationem non incidere, nam in cit. capitul. excommunicationi. de rap. ubi de materia hac agitur, mentio eorum fit tantum, qui Christianos capiunt, aut expoliant, ergo secus si a Christiana religione alienos aggrediantur, inclusio enim unius alterius exclusio est. argument. capitul. nonne. de præsumpt. & leg. cum prætor. ff. de iudic. Contrarium tamen suadere videtur Bulla nostra, quæ simpliciter loquitur, & Christianorum nullam mentionem facit, ergo simpliciter intelligi

ligi

ligi debet. argumen. le. de pretio. ff. de publ. in rem a. Quid igitur concludendum? Ego sic distinguendum censeo. Aut hi infideles pacifice viuunt cum christianis, & in terris christianorum, sicut multi Hæbrei Romæ; & in hoc casu, qui contra hos piraticam exerterent, in excommunicationem hanc incidere censeo, cum ob rationem proximè allatam, tum quòd Romanis legibus viuunt, & offendi non debent, vt habetur in leg. iudæi. 1. & in leg. nullus. C. de iudæ. Nec obstat cita. capitul. excommunicationi, nam Bulla nostra simpliciter loquitur, præterea hoc redundaret in damnum Ecclesiæ, quandoquidem mercatores huiusmodi ad christianorum Vrbes merces non deferrent, quod est contra mentem ipsius Bullæ, quæ christianis prodesse, & non obesse voluit. Aut non pacifice viuunt cum christianis, & tunc contrariam opinionem veriore concido, cum ob rationem redditam, tum quòd proximæ redditæ hic cessant; sed de prima parte huius capituli hæcenus, ad postremam, in qua fautores, receptatores, & defensores horum excommunicantur, transeamus.

Verf. Ac omnes eorum fautores.

S V M M A.

- 1 Fautor piratarum quisnam sit.
- 2 Fauere piratis, quot modis quis dicatur.
- 3 Fautor piratarum in excommunicationem incidit, quæ regulâ, quousque pateat, declaratur.
- 4 Fautores piratarum qui in excommunicationem non incidunt.

Hic excommunicantur fautores eorum, qui maritimis latrunculis, & piratis iam dictis fauent. Sed vt rem dilucidiorē habeamus, duo præmittenda sunt. Primum quid sit fautor. Deinde quot modis fauere contingat.

- 1 Quoad primum igitur fautor piratarum ille dicitur, qui ob piraticam quacunque ratione eis opem fert, iunctis iis, quæ diximus Capite primo in verf. Fautores; quamobrem quoad hoc nihil præterea dicimus.
- 2 Quoad alterum ¶ duobus modis quis fauere dicitur vel verbis, vel factis. Verbis, vt pote consulendo quid agant, quo expolient, vt sensit Nauarr. in Man. capitul. 27. numer. 59. versicul. Declaratio prima, ibi. Et negari non potest. Item fauere dicitur, qui ei significat, quando aliqui nauigaturi sint, & quando mercatores diui-

diuites transeant, & quomodo
grandem prædam agere possint.
Item si naues christianorum eos
persequentes cellauerit, & vbi sint,
indicare noluerit. Item, vbituto
aquiri possint, eos docuerit, & a-
lia huiusmodi. Rebus autem fa-
uet, qui ipsis aut arma, tela, na-
uesve eis præbet, aut ea, ex quibus
veteres sarciantur, recentefve
fiant, & sic aut ligna, aut canabè
eis præbet, aut pulueres, plumbū
ve ad bombardas necessaria, aut
comeatus præstat, ac demum ali-
quid efficit, quo artem illam exer-
ceant, & in illa perseuerent, atq.
sic sentit Rebuff. in Prax. benef. in
expositione Bullæ cœnæ Domi-
ni. artic. 2. in verb. Auxilium. Qua-
re, & remiges, qui remigando eis
opem ferunt, fauere his maxime
dicuntur, nam & eundo cum ali-
quo quis auxilium dat, vt ait
Bald. quem refert Rebuff. ibid.
& ob id fauet. His præmissis, reli-
qua enim ex dictis in primo ca-
pite in verb. Fautores, haberi pos-
sint, iam regulam de more ponam-
us.

3 In excommunicationem igitur hanc incidunt, qui latrunculis hisce maritimis, ratione quapiam, re scilicet, aut verbis fauet, & tam per se, quam per alios. Quæ regula eisdem modis amplificatur, quibus amplificata est superior regula. Item regula proposita in cit. vers. Fautores, cap. 1. iam igitur casus, in quibus fautores in excommunicatione non incidunt

ponamus.

4 In excommunicationem igitur hanc non incidunt fautores in illis casibus, in quibus non incidunt ipsi Piratæ, quos in superiori regula posuimus. Item neq; in casibus positus in eo. C. 1. in cit. vers. Fautores.

Quare in excommunicatione hanc fautor ille non incidet, qui eis in aliquo subuenerit probabiliter ignorans esse tales. argumen. cap. Apostolica. de cler. excomm. min. & cap. fin. de constit. libr. 6. Si ergo e nauis exeuntes adeunt aliquem hospitem, cauponamve petendo sibi panem, ac vinum præstari, hæc præstantes in excommunicationem non incidunt, si probabiliter eos tales esse ipsi ignorent.

Non incidit etiam in excommunicationem, qui coactus ei opem fert, vtpote captiuos a se factos remigare cogunt, vel hospitem aggrediuntur, & cum nō possit se tueri, permittit omnia eos accipere, quæ volunt, hi ergo in excommunicationem nō incidunt, quandoquidem proprie hi fauere non dicuntur. argumen. cap. sacris, de ijs, quæ vi metusve causantur, atque sic de christianis seruis factis infidelium, qui remigū officium obire coguntur, dixit Iacob. de Graff. libr. 4. decis. cas. cons. in expositione Bullæ Cœnæ Domini. nu. 55. & facit ad hoc quod dixit Nauarr. in Man. cap. 27. numer. 63. in fine, vbi in simili idem dicit,

dicit, quamuis peccent. Idem asseruit Tolet. in Bulla Cœnæ Domini, Excomm. 5. in fine, vbi remiges peccare & ipse asserit contra christianos remigantes, quamuis metu mortis id faciant, id quod & pluribus tradidit Nauar. in capit. ita quorundam. no. 11. numer. 10. cum sequ. de Iudæ. qui tamen eos in excommunicationem non incidere inquit.

Non etiam, qui eis in necessitate fauet, vt supra diximus de hereticis.

Postremo, vbi vniuersitas eis fauetet, nam quod vniuersitas excommunicationis capax non est, vt habetur in capitul. Romana. §. in vniuersitatem. de sentent. ex lib. 6. ob eam rem pœnam hanc euitabit, aliam tamen patietur. argum. cap. postulasti, de iudæ. reliqua vide in eod. cap. 1. in ver. Fautores.

Verf. Receptatores.

S. V. M. M. A.

Receptor piratarum in excommunicationem incidit, que regula, quousque pateat, etiam declaratur.

Hic excommunicantur, qui recipiunt hos latrunculos maritimos ac Piratas. Et quonia, quinam receptor sit, diximus in cap. 1. in ver. Receptatores, ob eam

rem hoc omisso, regulam breuiter ponamus.

In excommunicationem hanc quoque incidunt receptatores horum latrunculorum, quæ regula locum habet, vel ipsos, vel sua recipiant, & sic de habitatione eos accommodent, vt dixit Rebuff. in Prax. benef. in expositione Bullæ Cœnæ Domini. articulo secundo. versicul. Auxilium, sic enim & furti tenetur, qui res furtiuas a fure habitas recipit, vt habetur in §. conceptum. in fine. in Institut. de obligat. quæ ex delicto nasc. locum etiam habet in omnibus casibus, in quibus antecedentes regulæ locum habent. Hanc tamen pœnam euadunt omnes in casibus, in quibus Piratæ etiam euadunt, & ipsi fautores, & in quibus hereticorum receptatores euadere diximus. eod. versu. Receptatores.

Et quoniam de defensoribus eadem sentimus, quæ de defensoribus hereticorum antea diximus in cap. 1. versicul. Et generaliter quoslibet illorum defensores, & hæc regula easdem ampliaciones, exceptionesque patitur, quas superiores regulæ huius capituli patiuntur, ob eam rem ipsis omissis, ne actum agamus, ad quartum caput veniamus.

De excommunicatione lata in eos, qui subripiunt bona eorum, quorum naues aut intransuersum iactæ, aut naufragium passæ sunt.

Cap. IV.

Item excommunicamus, & anathematizamus omnes, & singulos, qui christianorum quorumcunque nauibus tempestate, seu in transuersum, vt dici solet, iactatis, vel quoquomodo naufragiū passis siue in in ipsis nauibus, siue ex eisdem eiecta in mare, vel in litore inuenta, cuiuscunque generis bona tam in nostris Tyrreni, & Adriatici, quam in cæteris cuiuscunque maris regionibus, & litoribus surripuerint. Ita vt nec ob quocunque priuilegium, consuetudinem, aut longissimi etiam immemorabilis temporis possessionem, seu alium quemcun-

que prætextum excusari possint.

S V M M A.

I Naufragium quid sit, & unde dicitur.

IN hoc capite excommunicatur subripientes bona christianorum, quorum naues aut tempestate in transuersum iactata, aut naufragium passæ sunt, quam rem, vt dilucidiosem habeamus, absolutamque eius cognitionem consequamur, præmittenda duo sunt. Primum quid sit naufragium. De inde iure antiquo an id cautum esset.

I Quoad primum igitur naufragium nil aliud est, quam damnum secutum ex fractione, vel periclitatione nauis in mari, siue damnum sit in ipsa nauis, siue rerum, ac personarum, quæ in ipsa nauis sunt, vt colligitur ex tit. ff. de incendio. nauis. iunct. tit. ff. ad l. Rod. de iact. & vt sentiunt Syl. in verb. Naufragiū, in principio, & Tab. eod. Dictumque est naufragium, id est fractio, nam ex fractione, periclitatione uel nauis prædictæ damna sequuntur, vt cit. auctores iisdem in locis inquirunt.

Quoad alterum autem per concilium Lateranense excommunicantur, si eis, qui naufragium passi sunt, bona non restituant, vt habetur in cap. excommunicatione, de

derapt. Illi etiam, qui christia-
nos naufragium patientes, qui-
bus secundum regulam fidei au-
xilium esse tenentur, damnata cu-
pitate spoliant rebus suis, nisi
ablata reddiderint, excommuni-
cationi se nouerint subiacere. Hec
ibi, ex quibus patet & antiquitas
huic perspectum fuisse, quamuis
non ita abunde, ut per hanc Bul-
lam, nam & absolutio excommu-
nicationis ibi reseruata non est,
ut hic in Bulla, ab aliis etiam Ro-
manis Pontif. est prouisum huic,
ut a Paulo Tertio in Bulla incip.
Accepimus nuper, lata anno
1545. die 13. Martij Pontificatus
sui anno Undecimo, & in Bulla in-
cip. Accepimus per statuta ab eo-
dem lata, & a Iulio Tertio in Bul-
la incip. Cum nobis, lata die 22.
Octobris 1554. & a Pio Quinto in
Bulla incip. Cum nobis, sed tamē
per eas Bullas non sic generaliter
perspicitur, sicut per hanc, nam
ibi solum perspicitur ijs, quorū bo-
na ad portus, & litora S. Romane
Ecclesie perueniunt, non autem
generatim, ut hic. His ita præmi-
sis, iam regulam de more ponam-
us.

S. V. M. M. A.

I Subripietes bona eorum, qui naufra-
gium passi sunt, in excommunicationem
incidunt, que regula quousque pa-
teat, etiam declaratur.

S. Præmissis prædictis de Nau-
fragio, iam qui in excom-
municationem hanc inci-
dunt, videamus. In excommuni-
cationem hanc igitur incidunt,
qui subripiunt eorum bona, qui
in mari naufragium passi sunt, ut
habetur in Bulla, quæ excommu-
nicatio latissimè patet.

Nam primò locum habet, qui-
cunque sint, qui hæc subripue-
riant, Bulla enim excommunicat
omnes, & singulos talia subripie-
tes, ergo neminem excludit. argu-
cap. si Romanorum. distin. 19.
& l. Iulianus. ff. de le. 3. Quare sub-
ripientes, vel sint laicæ, vel Eccle-
siasticæ personæ, vel in dignita-
te positæ, vel priuatæ, vel viri, vel
mulieres, vel serui, vel liberi, in ex-
communicationem hanc inci-
dunt.

Item excommunicatio hæc
afficit subripientes, quorumcun-
que christianorum subrepta bo-
na sint, & hoc ob verba illa, chri-
stianorum quorumcunque, siue
igitur Itali, siue Hispani, siue In-
di, alteriusve nationis sint, in ex-
communicationem subripientes
incidunt, Dicitio enim illa. Quo-
rumcunque, omnes comprehen-
dit. argum. cap. venerabilem, pro-
pe finem, qui fil. sint legit. Præter-
ea eadem ratio est in omnib. chri-
stianis, ergo eadem dispositio es-
se debet. argum. c. cum dilecta. de

confirm. vtil. vel inuti. & l. illud. ff. ad leg. Aquil. vel igitur sint res domini minorum nauis, vel magistri eiusdem, vel remigum, vel alterius, nihil interest, modo res christianorum sint. An autem locum habeat hoc in christianis cuiuscunque conditionis, infra id declarabimus.

Tertio excommunicatio hæc afficit subripientes, vel naues naufragium passæ sint ob tempestatem, vel alio quouis modo, ob versicul. Tempestate, vel quoquomodo naufragium passis. Siue igitur ventis, a quis, incendio ve naues naufragium passæ sint, siue ob inscientiam magistri, siue ob hostium insecutionem, nauium ve imbecillitatem, vetustatem ve, siue quod nimis onustæ essent, ad summam quoquomodo, vt Bulla ait, naufragium passæ sint, horum bona subripientes in excommunicacionem hanc incident, atque sic sensit Martinus Alfonso de Viuald. in Candelabro. par. 2. in explanatione Bullæ. cas. 4. nu. 28.

Quarto excommunicatio hæc afficit subripientes, vel subripiant ex ipsa nauis in ipso naufragio, vel in mari, vbi iam ipsa acta sunt, vel in litore, vbi eo sunt appulsa, ibique inuenta, ob verba illa Bullæ, siue in ipsis nauibus, siue ex eisde eiecta in mare, vel in litore inuenta, etenim & edictio tenetur de incend. ruin. naufr. qui bona huiusmodi rapit, siue ex mari, siue ex naufragio, siue ex litore, vt habe-

tur in l. si quis ex naufragio. §. alioquin. ff. de incen. ruin. naufr. Esto igitur leuandæ nauis gratia proiecta sint, tamen ea recipiens excommunicatione hac afficitur, furti tenetur, & ad restitutionem obligatur. §. fin. in Instit. de rer. diuis. & ita ibi not.

Quinto excommunicatio hæc afficit subripientes bona, cuiuscunque generis sint, ob versicul. Cuiuscunque generis bona, nam verbum illud cuiuscunque, omnia complectitur. argumen. cap. venerabilem, prope finem, qui fil. sint legit.

Sexto excommunicatio hæc afficit hos subripientes in quocunque mari, vel Ecclesiæ, vel alterius sit, & in cuiuscunque maris litore hæc bona subripiant, ob versicul. Tam in nostris Tyrreni, & Adriatici, quam in cæteris cuiuscunque maris regionibus, & litoribus. Quare vel quis recipiat bona patientis naufragium in mari Indorum, in eorum ve litoribus, vel in mari Turcarum, eorum deque litoribus, sicut etiam aliorum infidelium, in excommunicacionem hanc incident ob verba illa. In cæteris cuiusque maris, regionibus, & litoribus, verba enim illa generalia sunt, ergo & generaliter intelligi debent. argument. l. r. §. & generaliter. ff. de leg. præstand.

Septimo excommunicatio hæc afficit subripientes, esto assererent se priuilegium ad hoc habere, ob

ver-

verſicu. Item vt nec ob quodecun- que priuilegium, etenim iniquiſſimum priuilegiũ hoc eſt, vt quod afflictionem addat afflicto, contra l. diuus. ff. de off. præſidis. Quare nec priuilegium Imperatoris, nec Regum, minus inferiorum principum excuſare poteſt, quo minus hæc talia ſubripiens in excommunicationem hanc inci- dat.

Oſtauo excommunicatio hæc afficit ſubripiens, eſto conſuetudo adſit in loco, vt quis bona talia ſubripere poſſit, & ſibi habe- re, nam conſuetudo lex eſt. argu- men. l. de quibus, & l. diurna cõ- ſuetudo. cum multis aliis ſeq. ff. de leg. & lex & iuſta, & æqua eſſe de- bet, vt habetur in capitul. erit au- tem lex. diſtinct. 4. at conſuetudo hæc eſt iniquiſſima, & iniuſtiſſi- ma, vt quæ afflictionem afflicto addat, contra citat. l. diuus, ob eã rem vt odioſa reſpuenda eſt, quã & damnauit Iulius Secundus, & habetur in Bulla Pauli Tertii in- cip. Accepimus nuper, vbi eam conſtitutionem Iul. probauit, id- que merito, nam & Caietan. in Sum. in verb. Excommunicatio. capitu. 23. in fine, ibi, Aduerte, & Nauar. in Man. capitu. 27. numer. 118. verſicul. Tertia, & Armill. in verb. Excommunicatio. capit. 78. legem hanc iniquiſſimam fore in- quiunt, quæ ſtatuere, vt bona nau- fragium patientium huic, vel illi tribuerentur, uel publicarentur. Valeret tamen ſtatutum, vt libe-

rantes de naufragio tantum ha- berent, nam hoc intereſt naufra- gium patientium, vt dixit Armill. in verb. Naufragium, atque ſic quoq; habetur in ead. Bulla, im- mo & indulgentia tribuitur, qui naufragium paſſis opem ferunt, in ead. Bulla, & videnda hic con- ſtitutiones multæ, ſcilicet tam præ- miſſæ, quam alię eiſdem Pauli in- cipient. Accepimus, & Iulii r. r. in- cip. Cum nobis, & Pii V. incipient. Cum nobis. Per conſuetudinem igitur ſubripiens ab excommuni- catione Bullæ non excuſabitur, ſi- cut nec excuſatur a pœna ciuilibis iuris, vt habetur in l. nauigia. C. de- furtis.

Nono excommunicatio hæc af- ficit ſubripiens, eſto allegarent longiſſimam & inmemorabilis temporis poſſeſſionem, ob uer- ba illa, Aut etiam lōgiſſimi, & im- memorabilis temporis poſſeſſio- nem, ut pote aſſerendo ſemper ho- mines huius loci in poſſeſſione huiusmodi fuiſſe, vt res huiusmo- di habere poſſent.

Decimo excommunicatio hæc afficit ſubripiens, quacumque aliam cauſam ſuæ rationis alle- gent, ob uerba illa, Seu alium quẽ- cunque prætextum. Quare, qui aſ- feret ſe periculum adiſſe, vel ſum- ptus feciſſe, quo eas res haberet, non licite excuſabitur. Hoc tamẽ quomodo accipiendum ſit, paulo poſt explicabimus.

Undecimo excommunicatio hæc afficit ſubripiens, eſto de-
inceps

inceps animo mutato ea restituant, nam statim atque quis subripuit, vt ea sibi retineret, in excommunicationem incidit, vt habetur in Bulla, quamuis igitur deinceps eum pœniteat, quod tamē iam excommunicatus est, per eā pœnitentiam excommunicatione non liberatur, sed opus est ab solutione argumē. capitulum cum de fides. de sentent. excommun. & vt nos in tractatu nostro de Censuris egimus. Quare & è contrario qui in initio ea bona non malo animo accipit, in excommunicationem non incidit, in quam tamen deinceps incidet, si mutata voluntate, ea sibi retinere velit.

Dodecimo excommunicatio hæc subripiens afficit, vel subripiens in suo litore hoc faciat, nam quod de materia peccati agitur, ob eam rem Romano Pontifici subiectus est, ut habetur in capitulum nouit. de iud. & ob id pœnam hæc illi inurere ob fauorem christianæ religionis potest, cuius præcipua cura ad Romanum Pontificem pertinet, præsertim quod miserabiles personæ sunt. Hi omnes ergo in excommunicationem hanc incidunt, iam qui pœnam hanc euadant, explicemus.

S V M M A.

- 1 Naufragium passi bona capiens quando in excommunicationem non incidat.

- 2 Pro derelicto quando quid haberi dicatur.
 3 Naufragio si quid perisset, nisi quis illud liberasset, an liberans ipsum retinere possit, esto dominus pro derelicto non habuerit.
 4 Naui in tempestate derelicta in mari præterquam ab uno, an eius fiat, si salua in portum uenerit.
 5 Fluminis impetu delata, ut linum, ligna, & id generis, an qui ea capit sua faciat, restituere ve teneatur.
 6 Hostibus, exulibusve res ademptæ, atque ab ipsis recuperatæ cuius sint.
 7 Bestiis feris ut lupo, vulpi, miluio, res subreptæ, atque liberatæ, cuius sint.

II.

¶ Qui subripiendo bona eorum, qui naufragium fecerunt, quorumve naues intransuersum factæ in excommunicationem hanc incidant, uidemus, iam qui eam pœnam euadant, videamus.

- 1 Primum igitur in excommunicationem hanc non incidit uniuersitas, quæ talia subripuit, quandoquidem per Bullam uniuersitates non excommunicantur, sed omnes, & singuli, ut in ipsa habetur, & ob id singulares personæ, vt antea probauimus, idque merito, tum quod ordinario iure uniuersitas excommunicari non potest, vt habetur in capi. Romana. §. in uniuersitatem. de sentent. ex-

com.

commun. lib. 6. tum quod non videtur verisimile, vt vniuersitas conueniat ad hæc facienda, quamuis si id faceret, alias puniretur.

Secundo in excommunicationem hæc non incidit, qui res ex naufragio subripit, quæ non sunt christianorum, nam in Bulla excommunicantur, qui christianorum bona subripiunt, ergo sumpto argumento a contrario sensu iuxta leg. 1. ff. de off. eius, secus si aliorum sint. Quare si erunt res Turcarum, vel Iudæorum, huiusmodi infidelium, qui christiani non sunt, pœnam hanc subripientes euadent, atque sic dixit quoque Martinus Alfons. de Vival. in Candelabro 2. part. in explanatione Bullæ Cœnæ Domini. cas. 4. numer. 29. At quid si pacem cum christianis habeant, an & tunc subripientes pœnam hanc effugient? Planè sentio & in hoc casu pœnam hanc hos effugere, nam religionis christianæ gratia privilegium hoc concessum est, quod in infidelibus locum non habet. Quamuis ad restitutionem in hoc casu subripientes teneri censeo. argum. l. iudæi. 2. & l. nullus. C. de iud. atque sic sentit Vivald. ibid. & pertinent huc dicta in antecedenti Cap. & Armill. in ver. Excommunicatio. c. 78.

Tertio in excommunicationem hanc non incidit, vbi quis subripit res eorum, qui christiani quidem sunt, sed christiani nominis

sunt inimici. argument. l. nauigia. versicul. Nisi talia. C. de furt. Quare, qui eorum, quæ aut hæretici, aut schismatici sunt, vt Regina Angliæ, & alii multi, res huiusmodi occupauerint, in excommunicationem hanc non incident, tum quod Ecclesiæ Romanæ hostes sunt, tum quod hæretici ipso iure rerum suarum dominio priuati sunt, vt habetur in capitul. cum secundum leges. de hæret. li. 6. atque sic conclusit Vivald. ibid. num. 30.

Quarto in excommunicationem quis non incidit, qui subripit huiusmodi res hostium suorum, in quos iustum bellum gerit, tum quod licet in bello se quacumque ratione tueri. argum. capitul. dilecto. de sentent. excomm. lib. 6. & l. ut uim. de iust. & iur. tum quod, ut inquit Poeta noster, virtus, an dolus quis in hoest requirat? Quare si duo Principes christiani inter se bellum gerunt, & naues alterius eorum, quæ comeatum ferebant, naufragium passæ in alterius manum peruenerint, in excommunicationem hanc non incident. Quod tamen locum habere censeo ex parte eius, qui iuste bellum gerit, vel probabiliter se gere re opinatur.

Quinto in excommunicationem non incidit, qui subripit res, quæ sunt quidem christianorum, sed sunt vel res, quæ portabantur ad hostes christiani nominis contra prohibitionem Ecclesiæ,

de qua infra videbimus, quando quidem hos etiam capere licet, & seruos suos facere, vt habetur in cap. ita quorundam. de iude. uel sunt res eorum, qui Piraticam exercent, quos etiam capere licet, vt habetur in cit. l. nauigia. C. de fur. & ut dixit Angel. in uerb. Naufragium. numero 1. & sensit hoc Mar. Socin. Senior in capitul. excommunicationi. num. 4. uersicu. Sed qua ro. de rapt. uel sunt exulum, qui hostes ciuitatis sunt. arg. cit. l. nauigia.

Sexto in excommunicationem quis non incidit, ubi extra naufragium quid subriperet, nam ex quo Bulla de nauibus naufragiu passis, uel in transuersum iactis agit, secus de spoliantibus, subripiantibusue bona eorum, qui talia passi non sunt, inclusio enim unius alterius exclusio est. capitul. nonne. de præsumpt. & leg. cum prætor. ff. de iudic. Quare qui aliquam nauem caperet extra huiusmodi casus, eamue expoliaret, in excommunicationem hanc non incidit, modo piraticam non exercent, de qua re supra egimus, sed excommunicari potest, ut habetur in capitul. excommunicationi. de rapt. Item eandem pœnam euadit, qui subripit res, quæ quidem sunt de naufragio, sed neque ex nauis, neque ex mare, neque ex litore subripit, uerum apud aliquem depositæ erant, uel ut dominis seruari uentur, uel ut sibi haberet, tum quod in illis tantum casibus dici-

tur quid de naufragio subripi, & in illis tantum Bulla loquitur, tum ob le. si quis ex naufragio. ff. de incen. ruin. naufr. nã etsi ibi agitur de subripiantibus huiusmodi res, non tamen eo edicto teneri ibi dicitur, qui rem ex naufragio seruata, & alio in loco positam subtraxit, sed furti, aut vi bonorum raptorum, ergo idem in casu nostro dicendum est. Quamobrem etiam sentio nec in excommunicationem tertium incidere, qui hæc bona ex naufragio subrepta etiam sciens esse talia ab eo, qui subripuit, aut emit, aut dono, ratione uel alia accepit, restituere tamen illa Domino debet, atque sic dixit Martinus Alfonso de Vinald. in Candelabro. part. 2. in expositione Bullæ Cœnæ Domini. cas. 4. numero 33. & Jacob. de Grass. libro 4. deci. cas. consc. in expositione Bullæ Cœnæ Domini. num. 64.

Septimo in excommunicationem hanc non incidit, qui minima, leuiaque quædam subripuit, utpote gladiolum, uaginam, fasciculum pœnarum, & id generis, tû quod de minimis non curatur. argument. l. scio. ff. de in integ. restitut. tum quod excommunicationis non fertur, nisi pro mortifero peccato, argumen. cap. nemo Episcoporum, & cap. nullus. r. r. quæf. 3. at rem minimam subripiendo, mortifere quis non peccat, ut DD. cõmuniter concludunt. Nec obstat quod dicitur in Bulla, Cuiusque

iusque generis bonorum, nam et si hoc verum est subripientem bona huiusmodi in excommunicationem hanc incidere, cuiusque generis sint, non tamen verum est hoc in subripiente bona cuiusque quantitas, nam hoc Bulla non dixit, nec quantitatem declarauit, ergo ad iuris communis interpretationem confugiemus. arg. l. commodissime. ff. de lib. & posthum. quo iure minima non curantur, vt iam dixi.

Octauo in excommunicatione non incidit, qui non dolo malo eas res accipit, vt dixit Caieta. in Sum. in verb. Excommunicatio. capit. 23. versicul. Et quia primus actus, & Nauar. in Man. capit. 27. numer. 118. versic. Secunda, & Vuald. ibid. numero 3. & Iacob. de Grass. lib. 4. decis. cas. cons. in expositione Bullæ Cœnæ Domini. numero 61. versicu. Quarto. Quare qui recipit, vt restituat domino, hic in excommunicationem non incidit, nam Bulla loquitur de subripiente, & sic de dolo, qui restituere non vult, sed pro se habere, cuiusmodi non est hic. Facit postremo l. 3. §. sed enim. ff. de incend. ruin. naufrag. ibi enim dicitur, si quis capit ex naufragio, quo custodiat, saluaque faciat ei, qui amisit, eo edicto non teneri, quoniam dolus abest. Hac ibi, ergo nec in excommunicationem incidet, immo merebitur. Qui itidem ignorans esse res huiusmodi ipsas accipit, neque hic

in excommunicationem incidit, ob eandem rationem, quod dolo caret. argument. citat. leg. 3. §. sed enim, atque sic dixit Iacob. de Grass. ibidem numero 61. nam neque qui ignorans bannitum recipit, punitur pœna statuti punientis bannitum recipientem, vt dixit Barto. in ead. l. 3. §. non solum. Qui itidem accipit res ex naufragio, quæ suæ sunt, quas magistro nauis accommodauerat, neque hic in excommunicationem incidit, modo tamen de eo certiore magistrum faciat, ne damnum patiat, caret enim & hic dolo. Qui etiam recipit pro sibi debitis a naufragio patiente, quæ aliter recuperare non poterat, ob eandem rationem pœnam hanc euadit, modo tamen debitoris bona sint, & scandalum non interueniat. Qui denique existimaret licere sibi ea bona capere, vt pote quia homo rusticus, & simplex est, neque hic in excommunicationem incidit, atque sic dixit Syluest. in verb. Naufragium. numer. 2. versic. si quis tamen simpliciter, & Iacob. de Grass. ibid. numero 61. versic. Secundo.

Nono in excommunicationem non incidit, qui ante naufragium, vel in ipsa trepidatione rapiont, nam Bulla loquitur de naufragio passis, ergo secus ante naufragium, atque sic sensit Iacob. de Grass. ibidem numero 62. versicul. Sexto, tenetur tamen edicto ff. de incend. ruin. naufrag. vt ha-

betur in leg. Pædus. eodem.

Decimo in excommunicationem hanc non incidit, qui subripienda hæc aut iussit, aut mandauit, aut consuluit, aut suasis, aut hortatus est, & hoc ob eas rationes, & quod Bulla hoc non dicit, ergo nec nos dicere debemus, argument. l. de pretio. ff. de publi. in rem act. Præterea quòd quando Bulla hoc voluit, id expressit. Et quod generaliter dispositio loquens de faciente non comprehendit prædictos. argum. capitu. 1. de pœn. libr. 6. & cap. si quis suadente diabolo. 17. quæstio. 4. iunct. c. mulieres. §. fin. de sentent. excom. & capitu. pœnæ. de pœn. dist. 1. & vt nos in priori parte abundè id egimus. Quare nec qui rata hæc habuerint, nec qui eos defenderint, receperint, aut fauerint, in pœnam hanc incidet, quã doquidem hi proprie non subripiunt de naufragio.

Vndecimo in excommunicationem non incidit, qui bona subripit eius, qui naufragium in flumine, vtpote aut Eridano, aut Tyberi, aliove flumine passus est, nam Bulla loquitur de naufragio facto in mari, ergo locum non habet in eo, quod factum est in flumine. argumen. capitu. non ne. de præsump. & l. cum prætor. ff. de iudi. Id quod eo magis dicendum est, quoniam sumus in pœnis, & ob id. strictior interpretatio facienda est. argumen. capitu. in pœnis. de reg. iur. libr. 6. & l. interpre-

tatione. ff. de pœ. etenim quòd hoc raro contingit, & non cum tanto damno, ob eam rem Bulla hoc prætermisit. argument. l. nam ad ea. ff. de leg.

Duodecimo in excommunicationem quis non incidit subripiens huiusmodi bona, vbi dominus eorum pro derelictis ipsa habuit, nam tunc naturali ratione fiunt occupantium, vt habetur in leg. 1. & sequen. ff. pro derelict. & l. falsus. §. sed iactum ex naue. ff. de furt. atque sic dixit Abb. in capitul. cum dilecti. numero 11. de accusa. & Syluest. in verb. Naufragium. numer. 4. versicul. Quarto quæritur, & Angel. eodem numero 3. & Armill. eod. in fine, & Viual. ibidem. num. 35. Quare, vel quis hoc ignorans ea bona subripiat, pœnam hæc evadit, scit enim hoc Bulla. argum. §. conditiones. vers. Quæ enim, in Institu. de verb. obligat. quæ ob id talem subripientem obligare non intendit, ipsa enim fauere his voluit, qui naufragium patiuntur, cui fauori renuntiare domini possunt. argumen. l. quod fauore. C. de leg. Esto igitur subripiens hoc ignoret, excommunicationem tamen evadit, sic & qui pro derelicto ignorans aliquid furatur, furti non tenetur, esto furandi animum habeat, vt habetur in l. falsus. §. qui alienum. vers. Quod si dominus. ff. de furt. & qui percutit laicum, quem clericum esse existimat, in excommunicationem non incidit,

edie, quamuis clericum percutere velit, vt dixit Gloss. communitet recepta in cap. si vero aliquis, de sent. excomm. Atqui quando pro derelicto quis habere quidpiam dicetur? Iam hoc quoque explicemus.

2 Pro derelicto autem id haberi dicitur, quod dominus ea mente abiecit, vt in numero rerum suarum id esse nolit, ideoque statim dominus eius esse desinit, vt declarat Imperator in §. hoc amplius. in Institut. de rer. diuis. Verum, quod in dubio quis rem pro derelicto haberi non censetur, vt habetur in leg. 2. §. fin. ff. ad leg. rhod. de iact. & vt Gloss. ibi not. in l. qui ue leuanda. ff. eodem. nemo enim existimatur profundere suum. argument. licum de indebito. ff. de condit. indebit. ob eam rem qua ratione id cognoscatur, breuiter aperiamus. Primum igitur pro derelicto quis habere aliquid dicitur, vbi in numero rerum suarum illud esse nolle dixit, vt pote si dixit inuenienti pro sit, vel, vt dici solet, valeat, vel in bonam partem, vel in malam illud accipiat, in his enim casibus manifesto constat dominum pro derelicto rem suam habere, & in hoc casu ad coniecturas confugiendum non est. argument. l. continuus. ff. de verbor. oblig. & pertinent huc tradita per DD. & Alexand. in l. si quis. §. differentia. ff. de acquiren. poss. Secundo ex factis pro derelicto rem suam quis

habere colligitur, vbi aliquid aut fecit, aut omisit, ex quo eum abiecit iudicator, vt exempli gratia naufragium prope Ariminum fecit, eo quis delatus, cum posset perquirere, noluit, plane hunc pro derelicto res suas habere existimabimus, ex quo ad eas quærendas potens animum non adiecit. Qui itidem ante naufragium in ipsa trepidatione quibusdam rebus tantum accommodatis, quo deiectæ in mare ad litus saluæ peruenirent, aliarum curam abiecit, vt pote habebat libros, & vestes, vestes in arca clausas in mare proiecit, libros autem apertos, plane ex hoc libros pro derelicto habere censetur, non autem vestes, vt dixit Gloss. in l. 2. §. fin. ff. ad leg. rhod. de iact. & Abba. in capitu. cum dilecti. numero 11. versicul. In Gloss. in verb. Dilapidatione. de accusat. Ex re quoque, quæ abiicitur pro derelicto, rem haberi diiudicabitur, nã si res parui momenti sint, vel res, quæ in mare proiectæ seruari nequeunt, vt sacarum, piper, & id generis, quæ raro contingit ad litus salua peruenire, existimandum est pro derelictis a proijciente haberi. Idem si essent mala punica, & limones, & cerasa, & ficus, quæ in aquam proiecta corrumpuntur, nam & hæc sic proiecta pro derelictis habentur, quod de malis punicis superioribus annis Arimini contingit. Quare, qui eas inuenerunt,

& sumperunt ad litus proiecta, in excommunicationem hanc non inciderunt, etenim corrupta prope modum erant. In his igitur casibus, qui bona hæc habuerit, in excommunicationem hanc non incidet. At si pro derelicto non habeantur, quid tunc fiet? In hoc casu domino restituentur, si compareat, & ob id proclamata fiet in vicinis locis, ubi res reperta sunt sumptibus domini rerum, si non comparuerit, ad Episcopum loci deferentur, quo inter pauperes distribuat, soluto pretio inuictoribus, pro suo labore. ar. c. cū tu. de vsur.

3 At quid si quis è naufragio rem quam piã accepit, quam dominus, esto pro derelicto non habuit, habiturus tamen eam non fuisset, quoniam periisset, an licet eam retinebit, & pœnam hanc euadet? In hoc casu pro regula habendum censeo, ad restitutionem hunc teneri, si absque vitæ periculo ex naufragio eripuit, argum. cap. excommunicationi, de vi bonot. rap. etenim & qui a sinu in foueam prolapsus eruit, quo factum est, vt mortuus non sit, restituere is domino illum tenetur, esto periisset, si ipse illinc eum nõ eruisset, atque sic dixit Alfons. de Viuald. in Candelabro, in explanatione Bullæ Cœnæ Domini. casu 4. numer. 34. Quare ratione hac, qui linum, ligna, & id generis vj fluminis lata ab impetu fluminis rapit, dominus earum non efficitur, si pro derelicto dominus

ea non habuit, esto periissent, vel igitur dominus, dum currit ad liberandum ea è flumine, peruenire eo ad tempus nequeat, vel alias impediatur impetu gradinis, itineris difficultate, ratione vel alia, semper restitutio facienda erit, nec rapiens consuetudine excusabitur, nam corruptela potius dicenda est, & contra naturalem legem, qua indictum est, ne afflictionem afflictio addamus. argum. l. diuus. ff. de off. præsid. Ad impensas tamen, quas fecit is, qui eas è flumine abstraxit, & pro suo labore rerum dominus satisfacere tenebitur, vt pote re sua bene gesta. argum. tot. tit. ff. de nego. gesto. & ff. de in rem vers. atque sic sentit Tabien. in verb. Naufragium. numer. 2. vers. qu. Si vero esset res, & Syluestr. eod. numer. 2. & Nauarr. qui hos sequitur in Man. cap. 17. numer. 98. vers. sic. Duodecimo peccat, & Viuald. ibid. ad restitutionem quoque huiusmodi rerum, quas a naufragio quis seruauit, tenetur, esto vitæ periculo se exposuerit, modo tamen alias seruari potuissent, vt pote vel quod alius periculū adisset, vel ad litus saluæ appulsæ essent, solutis tamen impensis pro sua opera, & pro eo periculo ad arbitrium boni viri, vt dixit Nauarr. & citat. auctores eisdem in locis, & Iaco. de Grass. lib. 4. decis. cas. consc. in expositione Bullæ Cœnæ Domini. numer. 60. ibi, secus vero. *Itaque non potest dici*

Excipitur tamen, vbi alias res
sal.

salua non fuissent, utpote, vel quod ad litus non peruenissent, vel quod ei periculo alius se non subiecisset. Quid enim si esset saccarum, in sacco inuolutum, vel aromata? Planè quod domino extinta erant, ad ipsum, qui ea abstraxit, & liberauit, pertinebunt. Nec audiendus erit dominus, si dicat se male ea perire, quandoquidem reipublicæ non interest, ut re sua quis male utatur, ut dicitur in §. sed & maior asperitas, in Institut. de iis, qui sunt sui, vel alien. iur. & facit l. quidam in suo testamēto ff. de cond. institu. Nec repugnat si dicatur, ergo restituere ipsas domino debet, quoniam se tali periculo subiicere ex officio charitatis debebat, nam hoc negatur, non enim quis pro tuendis alienis rebus vitæ suæ, suarumve rerum periculum adire cogitur, quandoquidem charitas ordinata esse debet, & ob id prius se, suaque, quam aliena tueri. argum. l. præses. C. de ser. & aq. Hoc igitur casu excepto, alias ad restitutionem tenebitur, alioquin in excommunicationem incidet.

At quid si orta tempestate, & nauis periclitante omnes inde abierunt vno excepto, qui voluit ibi permanere, an si nauis salua in portum venerit, qui in ea permansit, dominus eius erit? Ego sentio hunc dominum non esse, quoniã ad litus appellere potuit, vel in portum salua venire quod fecit, si tamen in hoc elaborauit, ut in

portum salua ueniret, præmium ei pro labore debebitur. Quæ autem diximus de sponte remanente in nauis, eadem & multo magis sentimus de eo, qui morbo detentus, ibi remansit, atque sic dixit Marcus Tullius Cicero lib. 1. officiorum.

Quæ autem hic diximus de rebus ereptis ex naufragio, locum habent, & in rebus è fluminibus ereptis, quoad restitutionem. Quare notanda sunt, nam & hic Barbiana sapius per flumen feruntur linum, cannabes, & ligna, quæ vicini sibi extrahunt, & non restitunt, nam peccant non restituendo, nisi domini pro derelicto ea habeant, quod cognoscitur, ubi domini ad ea quærenda non veniunt, cum possint, quod quia sapius fit, ob eam rem ratione hac se excusare possunt ea retinentes.

At quid si de ijs, quæ ab hostibus nobis auferuntur, aut ab exulibus ut superioribus annis in Romanodiola contingebat, si recuperentur, an dominis restituentur? In hac quæstione sic distinguendum censeo. Aut hostes publici sunt, qui abstulerunt ipsa, & a militibus recuperata sunt, qui tueri hæc debent, sicut etiam a Iudicibus, vel a publica familia, & in hoc casu dominis restituenda esse censeo, nulla etiam mercede soluta, ut habetur in l. ab hostibus capti. C. de postli. reuers. nam recepta, & non capta videntur, &

milites nostros defensores eorū esse decet, non dominos, vt dixit Imperator ibi. Idem habetur in l. si quis ingenuam. §. quod si publicē. ff. eo. & in l. si captiuus. §. expulsi hostibus. ff. eod. nam ibi res captas ab hostibus ad priores dominos redire aiunt, vbi per milites captæ sunt. Et quoniam ad ipsos patriam tueri pertinet, ob eam rē nec præmium eis dare domini tenentur. Restituere quoque sine præmio debent, vbi dono ea recuperant. arg. l. cum non redemptum. C. eodem. Secundo loco restituere quoque debent ab exilibus recuperata, vbi a militibus a Principe contra ipsos missis, aut a publica familia, aut a præfide loci recuperata sunt, nam ad ipsos pertinet hæc tueri, ex quo ad hoc instituti sunt. Hinc etsi statutum præmium tribuit bannitum interficienti, non tamen tribuit publice familiæ id est alli Sbirri hoc facientibus: ita dixit Barto. in l. 1. §. vtrum. ff. ad Syllan. & sequitur Felii. viden. in ca. de hoc. num. 10. de fimo. Quare nostrati milites hoc animaduertant, qui contrarium faciunt, nam tuta conscientia retinere ea nequeunt, nisi pro derelictis habita essent, quod fortasse credere par est. Aut redempta sunt ab hostibus pretio dato, & in hoc casu restituta pretio a rerum domino restitui res ei debent, siue redimat quis ab hostibus, siue ab alio, qui ab ipsis eas redemisset. argument. citat. l. ab hostibus

iunct. l. cum & postliminium. C. eod. & in bello. §. si quis seruus. ff. eod. & sensit hoc Barto. in l. si ber captus. C. eo. §. & Coua. in Reg. peccatum. 2. par. §. 1. r. nume. 7. vbi rem hanc pluribus egit. Hoc autē locum habet, vel ab hostibus, vel exilibus recuperentur, & a quocūque. Aut sunt recuperata vi ab exilibus, sed ab eo, qui ad hoc nō tenebatur, & in hoc casu mercedem dominus ipsorum ei præstabit.

7 Verum quid de ijs, quæ a fera bestia nobis auferuntur, vt pote a Lupo, a Vulpe, a miluio, an ea recuperans dominis restituet? eorumve dominus fiet? Pro regula habendum est hæc recuperantem dominum non fieri, sed dominis permanere, atque idcirco si restituere nolit, dominos & ad exhibendum agere posse, & recuperantem furti actione teneri, vt dixit Iureconsultus in eleganti textu. l. Pomponius. ff. de acquirend. rer. domin. & leg. Pomponius. in fine. ff. famil. hercis. quamuis pro labore mercedem soluere domini debeant.

Excipitur tamen, vbi dominus pro derelicto rem talem habuit, vt supra vidimus. Item, vbi a bestia recipi nō potest, atque auferri, tūc enim nostrum esse desinit, vt dicitur in citat. l. Pomponius, in fine. ff. famil. hercis. iunct. Glos. fin. Recuperari tamen non posse tunc intelligo, vbi longe a deo abijt, vt difficilis sit persecutio. argum.

gum. Sapienter in fine, in Instic. de
renditiis. & ubi dominus persequi
desit. Sed de his haec tenus, iam
vnde digressi sumus, eo reuertamur.
De subripiantibus ergo, res
ex naufragio, quando contingat
iplos in excommunicationem in
cidere, vidimus.

Quæ autem diximus de subripiantibus
ex naufragio nauium, eadem dicimus
de subripiantibus ex nauibus, quæ
in transuersum iactata sunt, vt
habetur in Bulla ibi, seu in
transuersum, vt dici solet, iactatis.
Quate ne iam dicta iteremus, ad
quintum Caput transeamus.

De excommunicatione lata contra
imponentes noua vectigalia, vel au-

gentes, exigentesve.

Cap. V.

Item excommunicamus, & anathematizamus omnes,
qui in terris suis noua pedagia, seu gabellas,
præterquam in casibus sibi a iure, seu ex speciali se-
dis Apostolicæ licentia permissis, imponunt, vel
augent, seu imponi, vel augeri prohibita exi-
gunt.

- 1 Pedagium quid sit.
- 2 Guidagium quid sit.
- 3 Vectigalia quid sint.
- 4 Portorium quid sit.
- 5 Gabella, Dutia, & Duana quæ nomina, & quid significant.
- 6 Noua pedagia, nouæque gabellæ quænam sint.

IN prima parte huius Capituli
(diuiditur enim in tres partes,
quarum secunda incipit ibi. Vel
augent, tertia ibi, vel augeri)
excommunicatur, qui in suis ter-
ris noua pedagia, seu gabellas im-
ponunt, vt in initio capituli huius
habetur: quam rem vt dilucidio-
rem habeamus, præmittenda nõ-
nulla sunt. Primum nomina hæc
Pedagia, seu Gabellæ quid signifi-
cent, & in re nostra, quid compre-
hendant. Alterum, quæ pedagia
noua dicantur. Tertium a quibus
imponi possint. His enim propo-
sitis regulam constituemus, ex
qua liquido constabit, quos ex-
communicatio hæc afficiat.

Quoad primum igitur nomen hoc
Pedagium latinum non est, sed
barbarum, vltatum tamen, signifi-
cat enim id, quod datur a transeun-
tibus per loca aliqua ratione per-
sonæ, vt dixit Gl. in capitu. super
quibusdam. S. præterea. in verb.
Pedagia. de verbor. signifi. Vectigal
vero idem, quod pedagium esse inquit
Ancharan.

in

in capit. quanquam. numer. 1. de cens. libr. 6. quæ declaratio mihi non satisfacit ob ea, quæ mox dicemus. Ego igitur ut rem abunde agam, quatenus ad rem nostram pertinet, nomina hæc nos habere dico Pedagogium, Guidagium, Vestigalia, Portoria, Gabellas, Dacia, Duana. Pedagogium proprie illud dicitur, quod datur pro personæ transitu per aliqua loca, ut dixit Rebuff. in Prax. benefi. in expositione Bullæ Cænz Domini, artic. 3. in ver. Pedagia, & sic pro ipsa persona, quod in aliquibus locis soluitur, ut Ferrariæ, ut dixit Anchar. in eod. capit. quanquam. nume. 1. & Fauentiæ, quod ego vidi, quamvis quædam tantum personæ id præstent. Guidagium vero ¶ pro eo datur, quo quis tutus per aliqua loca transeat, exempli gratia dominus alicuius terræ milites habet, qui expurgatas a lateronibus vias tenent, illud igitur, quod præstatur a transeuntibus pro custodia viarum, Guidagium dicitur ut sensit Gloss. & DD. in eod. capitul. super quibusdam. §. præterea. in verb. Pedagia. de ver. sign. & Rebuff. ibid. in ver. Guidagium.

3 ¶ Vestigalia vero sunt pecuniæ, quæ pro rebus solvantur, quo quis ex loco aliquo eas exportet, vel per aliquem locum cum ipsis transeat, vel eas ad aliquem locum importet, & hoc ubi per terras quis defert, ac demum pro rebus, quæ venduntur, ut habetur in l.

inter publica. ff. de verbor. signifi. Publica vestigalia, dicitur enim ibi, intelligere debemus, ex quibus vestigal fideus capit, quale est vestigal portus, vel venalium rerum, item salinarum, & metallorum, & piscinarum. Hæc ibi, idem probatur in l. sed & ij. ff. de publicano. & vestigal. & in l. Cesar. eod. titu. idem sensit Gloss. in l. 1. §. hic titulus, in verb. Pendant. ff. eodem. & Rebuff. eod. in versicul. vestigal.

4 Portorium ¶ vero dicitur pecunia illa, quæ soluitur pro rebus, quæ naui aliquo portantur, vel ex aliquo loco exportantur, vel per aliquem locum, & dictum est a portu, quoniam præstatur, ubi in portum naues delatæ sunt, vel è portu alio feruntur, atque sic sensit Alex. in lege censoria. ff. de verbo. signi. & Non. Marcellus in verb. portorium. ¶ Gabella vero, Dacia, & Duana sunt nomina barbaræ, usu hominum receptæ, quorum singulis prædicta omnia significatur, atque sic dixit Ioan. Tabien. in verb. Pedagia, nume. 1. versicul. Sed vestig. & Syluest. in verb. Gabella. in principio, & sensit hoc et Rebuff. ibid. in verb. Hodie, & Tolet. in Bulla Cænz Domini, Excommun. 3. numer. 2. ac de primo satis, iam alterum præmittamus, scilicet quæ nova pedagia, seu gabellæ sint.

6 Nova pedagia igitur, ¶ nouæq; gabellæ primum sunt hæc scilicet, quæ nunquam impositæ fuerunt. Secundo illæ quoque quæ alibi impositæ

posita sunt, sed non ibi, ubi modo imponuntur, esto alibi licita sint. Postremo, qua imposita ab ijs sunt, qui eas imponendi potestatem non habent, & tantum temporis non effluxit, ut earum impositionis memoria non extet, argu- ca. super quibusdam. S. praterea de verb. sig. Sed iam, qui praedicta imponere possunt, videamus, quod erat tertium nobis proponendum.

¶ *Qua uectigalia imponere potest Imperator, Papa, Reges, Concilium generale, Habens facultatem a dictis, Non recognoscens superiorem. Qui hoc praescripsit tanto tempore, cuius memoria non extat.*

¶ *Quinam uectigalia imponere possint, tertio loco explicandum nobis proposuimus, siam igitur rem aggrediamur. Primum igitur uectigalia haec omnia Imperator imponere potest, ut habetur in eodem capi. super quibusdam. S. Praterea, & ibi communiter not. de verb. sign. & Rebuff. ibid. in versicul. Secundo sal- dit, & facit uectigalia. ff. de publ. & uectigal. & Ci uectigal. non in- stit. non poss. Et quoniam Roma- nus Ponti. in suis terris. Princeps, & Imperator est, ob eam rem & il- la imponere ipse potest, atque sic*

sentit Abb. in cita. cap. super qui- busdam. numer. 3. uersic. Not. tex. singularem, & Sylue. in uerb. Gabella. 3. num. 2. uersic. Ex quibus patet, & hoc dubitationem non habet.

Secundo loco imponere pos- sunt ea Reges. An igitur & Reges uectigalia imponere possunt? Ho- sti. eos id non posse sentit, sed so- lum Imperatorem, hoc sentire ui- detur quoque Abb. in cit. capitu. super quibusdam, & hoc per l. ue- ctigalia. ff. de publ. & uectigal. na- ibi dicitur, uectigalia sine Impera- toris praescepto neque Praesidi, ne- que Curatori, neque Curiae consti- tuere licere. Hac ibi, quae tamen lex non probat, nam loquitur de iis, qui subiecti alijs sunt, ut praes- ses, & Curator, at Rex non est su- biectus Imperatori. Item lex illa nullam mentionem Regum facit, ergo de ipsis eam loqui non inter- pretabimur, cui enim uerba legis non conueniunt, nec dispositio co- uenire debet. argum. l. 4. §. toties. ff. de damn. infec. & quod lex non dicit, nec nos dicere debemus. ar- gum. l. de pretio. ff. de publ. in rem act. Quamuis igitur de iure opi- nionem hanc uera esse dicat Ab. ex habitis iam, tamen dictum eius falsum esse conuincitur. Quare contrariam opinionem, ut scilicet & Reges uectigalia imponere pos- sint, sequitur Innoc. in capitu. in- nouamus. de cens. ibi enim ait & a Regibus denuo imponi posse, idem Rebuff. ibidem in uersicul.

Secun-

Secundo fallit, vbi & speciâtim Regem Gallie id posse auctoritatibus probat, & Philippum Valesium vectigal salis imposuisse testatur, & alios etiam alia vectigalia imposuisse, idem Vivald. in expositione Bullæ cœnæ Domini. cal. 5. num. 36. in Candelabro. p. 2. Probat etiam primo per cit. cap. super quibusdam. S. præterea, nam ibi declarans Romanus Pontif. quæ vectigalia interdicta sint, inquit ea esse, quæ apparent Imperatorum, vel Regum vel Lateranensis Concilij largitione concessa, vel ex antiqua consuetudine a tempore cuius non extat memoria, introducta. Hæc ibi, si ergo ea vectigalia licita sunt, quæ Imperatorum, vel Regum permissa sunt, sicut Imperatores ea permittere possunt, ita & Reges, alioquin non recte ibi dictum esset vectigalia ea licita esse, quæ ex largitione Regum permissa sunt, si ea constituere non possent, cum nemo det, quod non habet. argum. l. nemo plus iuris. ff. de regu. iur. Nec repugnat quod Hosti. nomina Regum inquit ibi intelligi de electo in Imperatorem, qui dicitur Rex Romanorum, quandoquidem duo huic interpretationi repugnant. Primum, quod discedimus a verbi proprietate, & natura, quandoquidem nomen hoc Rex, tam dicitur de Rege Romanorum, quam de aliis regibus, & ob id non est dicendum. argum. l. non aliter. ff. de leg. 3. sed sicut

Romanorum Rex id potest, ita & alii Reges. Alterum quod electus pro Imperatore, adhuc non est Imperator. Adde dictionem illam, vel, inter diuersa poni, argumentum, si hæredi plures. ff. de condi. inst. Ex quo igitur vectigalia illa licita esse ibi probatur, quæ Imperatorum, vel Regum largitione concessa sunt, sicut illud Imperatorum proprie accipitur, ita & illud Regum accipiemus. Postremo pro hac sententia facit. cit. capitulum. innouamus, nam ibi prohibetur, ne quis præsumat statuere nouas pedagiorum exactiones sine auctoritate & consensu Regum, & Principum. Ecce hic optime probari Reges vectigalia imponendi potestatem habere, nam esto velimus nomine Regum Imperatorem electum intelligi, tamen illo verbo Principum, alios inferiores, & sic Reges accipi interpretabimur, nam ab Imperatore primi ipsi sunt. Hanc igitur opinionem ego vt verissimam sequor, cum ob iura proximè citata, vbi quod Reges in suis regnis hodie quoad hoc superiorem non agnoscunt, & habent merita, & mixtum imperium, quo casu quis vbi superiorem non recognoscit, potest vectigalia imponere, vt dixit Naua. in re nostra in Mancapita. 27. numero 6. v. v. ff. de Terris. & Rebuff. ibid. in verb. Secundo fallit, ibi. Idem in alio principe non recognoscente superiorem, quod & conspexisse Dec. etiam restatur, et Mar.

Martinus Alfonsi de Viualdi in Candelabro pat. 2. cas. 5. numero 36. de explanatione Bullæ Cœnæ Domini, tum quod Romanus Pontif. id scit, & tacet, & ex quo per tanta temporum spatia ius hoc exercuerunt, quod eorum memoria in contrarium non est, id acquisuisse videntur per prescriptionem, argumen. citat. S. præterea. de verb. sig. & ut dicit Abba. in cit. capit. innouamus, tum denique quod hanc opinionem sequuntur Barto. & Bald. in leg. cum proponas. num. 9. versicul. Sexto not. ibi. Pacta per Principem, vel Regem. C. de naut. fœner. Quare ab hac opinione discedendum non censeo. Alioquin Reges omnes excommunicati essent, quod absurdum est. Principes autem alii inferiores recognoscentes superiorem in temporalibus illicitè ea imponunt, & Bullam hanc offendunt, in eiusque pœnas incidunt. Nec facit, si dicatur, ubi Romanus Pontif. id scit, & tolerat, cum ipsis videri eum dispensare. iuxt. tradita per DD. & Felin. in capit. 2. de treug. & pac. nam tolerantia hæc contra Bullam hanc dispensationem non inducit, vt nos infra 3. par. c. 4. ver. Quin etiam. pag. 494. Reges igitur imponere vestigalia noua possunt. 1111091157, 51011

Tertio Concilium generale vestigalia noua imponere potest, cuiusmodi est Lateranense, vt habetur in eodem. s. præterea, nam si ii, quibus Lateranense Concilium

facultatem hanc dedit, id queutur ut dicitur in eodem. S. præterea. multo magis concilium ipsum id poterit. Quare & concilium Tridentinum id potuisset, nam & ipsum Concilium generale est, quãdoquidem auctoritate Romani Pontif. indictum fuit, quo casu generale Concilium dicitur, ipse solus enim congregare Concilium potest, ut dixit Gloss. in cap. quod translationem. de off. legat. Quarto imponere ea possunt, qui aut a Romano Pontif. aut ab Imperatore, aut a Rege, aut Concilio generali imponendi facultatem habent, vt habetur in cit. ca. super quibusdam. S. præterea. de verb. sig. & cit. cap. innouamus. de cens. & in uers. proposito.

Quinto, qui non recognoscunt superiorem, ad quem ab ipsis appelletur in temporalibus, vt probatur in capit. 1. quæ sint regalia in vs. feud. & not. in cap. super quibusdam. de verb. sig. & Nauar. in Man. capit. 27. num. 61. versicul. Tertia, & Martinus Alfonsi de Viualdi in Candelabro pa. 2. in explanatione Bullæ Cœnæ Domini. nu. 36. cas. 5. & Rebuff. in citat. loco, Quæ ratio immunes huius pœnæ etiam reddit multos Principes, & multo magis Serenissimam Venetorum Rempublicam, quæ neminem superiorem in temporalibus agnoscit, & ob id licitè ea onera imponere potest, vt dixit etiam Iacob. de Grass. libro 4. decis. cas. consc. in Expositione

ne

ne Bullæ Cœnæ Domini. numero 67. & Tolet. in Bulla Cœnæ Domini Excomm. 3. numer. 5. versic. Quarto.

Postremo vectigalia noua imponere potest, qui ius hoc præscripsit tanti temporis cōsuetudine, cuius memoria non extat, vt dicitur in eo. S. præterea. Quare, quod multæ Ciuitates alteri subiectæ id agunt, vel ex hac consuetudine, vel ex concessione a dictis facta, ea licitè exigunt. Hi omnes ergo in suis terris noua vectigalia imponere possunt, alii vero nō. Quare Marchio Montis Scutuli, nec non homines loci illius, aliaque huiusmodi oppida facultatē hanc non habent, nisi vno ex dictis modis fuerit ipsis tradita facultas, & ob id nisi sint in possessione, ad ipsos probatio pertinebit. His sic præmissis, iam regulam de more ponamus.

S V M M A.

I. *Noua pedagia, seu gabellas imponens in excommunicationem incidit, quæ excommunicatio declaratur, quousq; pateat.*

II.

§. *Positis, quid vectigalia, Gabellæ, & huiusmodi alia sint, nec non, qui imponere ipsa possint, iam, qui Bullam hanc offendens in excommunicationē incidat, videamus.*

In excommunicationem hanc igitur incidit, qui potestatem imponendi non habens noua pedagia, seu gabellas imponit, vt in Bullæ verbis habetur, quæ excommunicatio in multis casibus afficit.

Primò quicumque sit, qui ea imponit, nam in Bulla dicitur. Excommunicamus omnes, at dictio illa omnes, vniuersos, ac singulos comprehendit. argument. l. Iulianus. ff. de leg. 3. & capitu. si Romanorum. distinct. 19. ergo quoscunque complectitur. Vel igitur clerici, vel laici sint, vel viri, vel mulieres, in excommunicationem incidunt, si noua vectigalia imponant, etiam si iusta per se sint, vt dixit Tolet. eodem numero 4. Illi ergo, ait enim ibi, qui non habentes auctoritatem imponendi gabellas imponunt etiam iustas ex parte causæ, excommunicantur hac excommunicatione. Hæc ibi. Idem Caieta. in Summ. in verb. Excommunicatio. capitu. 71. vers. Sed ad hoc.

Secundo afficit imponentes cuiuscunque generis vectigalia vel sint portoria, vel pedagia, vel gubdagia, & quocunque nomine nomenclantur, & pro quacunque re imponantur, & sic vel pro exportatione, vel importatione vel transitu, vel emptione, vel venditione, vel permutatione, & quacunque alia causa, nam & hoc sensit Nauar. in Man. c. 27. num. 61. versic. Pedagium, cum ob rationem, & mē-

tem

rem Bullæ, tum ob verborum naturam, quæ prædicta omnia comprehendunt, ut dixit Nauarr. ibidem, & Iacob. de Graff. libro 4. decis. cas. consc. in expositione Bullæ Cœnæ Domini. num. 65.

Tertio afficit excommunicatione hæc imponentem onera hæc, vel imponat super rebus alias licitis, & imponi cōsuetis, vel alias illicitis, vel imponi nō cōsuetis, cuiusmodi res sunt, quæ pro se, familiaræque suæ victu quis portat, vel ad fiscū, vel ad rus colendum, super his enim communi iure vectigalia non imponuntur, vt habetur in l. vniuersi. C. de vectigalibus.

Quarto afficit excommunicatione hæc non solum, si imponantur, quò præstentur a personis, quæ alias ad ea præstanda non tenentur, vt clerici, & personæ Ecclesiasticæ, & Ecclesiæ, vt habetur in capit. quamquam. de cens. lib. 6. verum etiam si imponantur, quo ab iis præstentur, qui alias, vbi licita sunt, ad ea præstanda obligantur, nam Bulla simpliciter loquitur de imponentibus nouas gabellas, ubi non possunt, & auctoritatem non habent, nec distinguit, ergo nec nos distinguere, sed simpliciter eā intelligere debemus, argumen. l. de pretio. ff. de publ. in rem act.

Quinto afficit excommunicatione hæc imponentem in quibuscūque suis terris ea imponat. Vel igitur habeat ibi dominium dire-

ctum, & utile. Vel vtile tantum, vt feudatarii. Vel directum tantum, vt domini. Vel pro parte loci illius dominus sit, nihil interest, quoniam excommunicatio hæc in eos fertur, qui in suis terris vectigalia imponūt, ac pronomen hoc suum, significat & rem, in qua quis dominium pro parte habet, vt in l. pupillus. §. fin. ff. de verbo. significat. & facit l. si quis seruos suos. ff. de lega. 3. & not. hoc Gemper illum text. in capitu. cum non decet. num. 2. de elect. libro 6. & in capitu. ex eod. numer. 1. eod. & Iaso. in l. serui electione. §. Labeo. numero 29. versicul. Adde etiam quod ad materiam. ff. de le. 1. Significat etiam pronomen hoc suum, id, in quo quis dominium tantum directum habet, alius autem utile, ut usufructuarius. argu. l. si quis seruos. ff. de leg. 3. Multo magis autem locus ille comprehenditur, in quo quis plenum dominium, & ius habet. argument. l. seruos autem suos. ff. de leg. 3. Immo ob subiectam materiam hæc, si non licet ei, qui directus dominus est, vectigalia hæc imponere, multo minus ei, qui utilis dominus tantum est. Quæcunque igitur terræ sint, nihil interest. Immo ne melior conditio sit prædonis, quam iusti domini, vel de facto terras aliquas quis teneat, in excommunicationem hanc incidit, vectigalia noua imponens. Postremo dum Bulla dicit in suis terris, nō intelligitur solum si imponan-

ponantur in locis, vt in Ciuitatibus, in oppidis, & huiusmodi, vtrumetiam si in suis territoriis in quacunque parte, vtpote vel ad pontem aliquem, vel ad flumen, vel ad confines, vel ad alium locum territorii, nam in quibusuis locis ea imponant, in suis terris ea imposita dicentur. argumen. capitulum cum Episcopus. de off. ordin. libro 6. Afficit quoque excommunicatio hæc imponentes etiam ob istam causam, vbi potestatem imponendi non habent, hos enim Bulla persequitur, qui potestatem non habentes imponendi hæc onera, ea tamen imponunt, ita Caietan. & Tolet. eisdem in locis, & DD. communiter concludunt.

Postremo afficit excommunicatio hæc ipsos imponentes, statim atque ea imposuerunt, esto adhuc exigi cępta non sint, nam Bulla hæc excommunicat imponentes noua vectigalia, & imponere, differt a verbo Exigere, vt per se patet, ergo non expectabitur, vt exigantur, ex diuersis enim non fit illatio. argumen. l. Papinianus exuli. ff. de mino. Præterea separatim excommunicantur exigentes, ergo separatorum separata esse debet ratio. argument. l. fin. ff. de calum. not. Ias. in l. si ex falsis. numero 30. C. de transf. & facit in simili capitulum. grauem. de sentent. excom. Hi omnes ergo vectigalia noua imponentes in excommunicationem hanc incidunt, iam eos, qui

penam hanc euadunt, explicemus.

S V M M A.

I *Noua vectigalia impunentes qui in excommunicationem non incidunt.*

III.

S Qui in excommunicationem hanc inciderint, vidimus, iam qui penam hanc euadant,

I videamus. Primum igitur in excommunicationem hanc non incidunt, qui ea imponendi iure proprio facultatem habent. Hi autem quinam sint, antea præmissimus. Quare quod in horum numero est Serenissima Venetorum Respublica, ob eam rem licite eas imponere, & sine vlllo excommunicationis periculo potest, vt ex dictis supra constat.

Secundo in excommunicationem hanc non incidunt, qui ea imponendi facultatem ab iis habent, qui iure proprio imponere ea possunt, atque sic sensit Ioann. Tabie. in verb. Excommunicatio. 5. cas. 19. numer. 2. versicu. Primo not. Qui ergo a Romano Pontifice licentiam hanc habet, penam hanc euadet. argumen. capitulum. super quibusdam. §. præterea. de verbor. sign. nam si ii, qui a Concilio Lateranensi facultatem hanc habent, id queunt, ut ibi dicitur, multo magis

magis quia Romano Ponti. nam Concilium vim habet a Romano Pontif. & ab ipso indicitur, & confirmatur, vt dixit Ioann. Andr. quem refert, ac sequitur Abba. in cit. §. præterea, & facit Glos. in capitu. quod translationem, de off. leg. Et quamuis in cit. §. præterea. Concilii tantum mentio fiat, non excluditur tamen Roman. Pont. qui ei præest. argumen. capitu. significasti. de elect. Qui itidem a Concilio generali facultatē hanc habet, licitē illa imponit, esto enim Concilium Lateranense nominetur in eo. §. præterea, idem tamen & de aliis cōciliis huiusmodi asserendum est, nam eandem potestatem habent, atque sic sensit Abbas in eodem capitu. super quibusdam. num. 3. Qui ab Imperatore itidem eam facultatem habet, ea imponere valet, vt habetur in eodem ca. super quibusdā, & ibi not. Abb. ac DD. & in capitu. annouamus. de cens. & in ca. nou. vectigal. impon. non poss. quod tamen ego intelligo in suis terris imperii, vel mediate, uel immediate subiectis.

Tercio in excommunicatiōnem hanc non incidunt, qui vectigalia imponendi ius habent acquisitum ex longa consuetudine, cuius memoria in contrarium non est, vt in cita. §. præterea dicitur.

Quarto in excommunicatiōnem non incidunt, qui suadent, consulunt, hortantur, iubent, vt

noua vectigalia imponantur, tum quod ipsorum mentio non fit in Bulla, & sic eius verba hisce non conueniunt, tum quod sumus in pœnis, atque idcirco dispositio coarctanda est. argumen. capitu. in pœnis. de regul. iur. lib. 6. Sicut nec etiam qui iniustas gabellas imponunt, non enim excommunicantur, qui ex parte causæ iniustas eas imponunt, sed qui nouas, & iniustas ex parte potentia, ita Tolet. in Bulla Cœnæ Domini Excommunicatio. 3. versicul. Secundo, qui iniustas ergo gabellas imponunt, modo aliam facultatem habeant eas imponendi, hanc pœnam euadunt.

Postremo in excommunicatiōnem hanc non incidunt, qui imponunt nouas collectas, seu taxas inter ciues, nam hæc vectigalia non sunt, ac propterea pœna huius Bullæ ad hos deriuare non potest. argument. l. Papinianus exuli. ff. de min. atque sic sensit Caietan. in Sum. in verb. Pedagogium. versic. Ex quibus sequuntur duo. Quare Respublica, ac Senatus, qui de communi cōsensu ob sumptus factos collectam quandam imponerent, Bulla hac non comprehenduntur, sed iam ad aliam partem huius capituli veniamus.

Verf. Vel augentur, & sic non

in in non omnia mudoq; boup

non in non omnia mudoq; boup

non in non omnia mudoq; boup

S. V. M. M. A.

Augentes uestigalia in excommu-

nicationem incidunt, quae excom-

municatio declaratur, quousque pa-

teat.

ret legi, nam ex quo nequeunt

nova iudici, vetera augentur, &

quod est contra mentem Bullae

eiusque rationem, Bulla enim

prohibere, vult affectum, & non

modum, quandoquidem ratio

prohibitionis ea est, ne homi-

num facultates per haec uestigalia

exhauriantur, ut dixit Robus

in Prax. benefi. in expositione Bul-

lae Coenae Domini argument, in

verb. De iure veto canonico, at

ratio haec locum habet etiam in

auditione, ut per se patet, ne igitur

fraus legi fiat contra capitulum, cer-

tum est, de regul. in libr. 6. & ne

quod una via prohibetur, per a-

liam fiat, contra capitulum quid-

eodem sit, & lib. sed ut ubi eadem

ratio est ubi eadem dispositio fit,

iuxta capitulum cum dilecti de con-

firmat. in lib. 1. & ibi huc, ff.

ad leg. A qua iure nec augeri ve-

stigalia possunt. Quare Nauarr.

est id expresse cautum non fuis-

set, id locum tamen habiturum

fulse, ut scilicet augentes in ex-

communicationem hanc incide-

rent, dixit in Man. capitul. 2. 7. nu-

mero 6. i. versicu. Declaratio pri-

ma, idem sensu Syluestr. in verb.

Excommunicatione. 7. numero 5. 4.

versicu. Decima nona est in pro-

cessu, ubi & sic praticari ait, sicut

etiam in verb. Cabella. 3. numero

7. versicu. Quartum quod impo-

nentes.

Postremo in excommunicationem

hanc incidunt, qui augent di-

cta uestigalia, vel sint licite impo-

sita,

sita,

sita,

fit, uel illicitè, ac de illicitè im-
positis non est dubitandum, non
etiam de licitè impositis, quoniam
hic prohibentur, ut in initio præ-
missimus.

Haec tamen poenam euadunt
homines, quos diximus eam euadere
in antecedenti regula, ob eas
dem rationes. Et ideo et Serenissi-
sima Venetorum Respublica licet
te uestigalia imposita etiam au-
gere sine excommunicationis me-
tu potest, ut & supra uidimus, &
diximus.

**Verf. Seu imponi, uel augeri
prohibita exigunt.**

**Exigentes uestigalia prohibita im-
poni, uel augeri, id est noua uestigalia
in excommunicationem incurrunt, que
excommunicatio declarat, quousq[ue]
patet.**

Hic excommunicatur, qui e-
xigunt uestigalia prohibita
imponi, uel augeri, ut dicitur in
uersiculo. Quod ut dilucidius sit,
præmittenda duo sunt. Primum
quod uestigalia prohibita sunt im-
poni, uel augeri, aliorum a qui-
bus permittitur uestigalia exigere
queant.

Quoad primum igitur uestiga-
lia prohibita imponi, uel augeri
sunt primo ea, que imponuntur

aut pro rebus, quas pro se, sua-
que familia quis fert, aut pro re-
bus suis, aut pro rebus, que in se
runtur pro colendo ture, ut habet
tur in uniuersis. C. de uestigal. l. 6.
prohibita sunt noua uestigalia,
que sunt ea, que supra diximus in
principio huius Capituli, & de
hoc satis. in o[mn]i iuris uisitatione.

Quoad alterum, ut paucis il-
lud absoluumus, concludendum
est communi iure neque ab Ec-
clesia, neque ab Ecclesiasticis per-
sonis exigere ea posse, ut habetur in
ca. quanquam de censuris l. 6. His
sic præmissis, iam regulam ponam
mus.

In excommunicationem hanc
igitur incurrunt, qui exigunt ue-
stigalia prohibita imponi, uel
augeri, ut dicitur in uersiculo.
Quæ regula his modis declara-
tur.

Nam primo locum habet ex-
communicatio hæc in eo, qui exi-
git prohibita ratione rerum, id
est de rebus, super quibus impo-
ni nequeunt, ut supra diximus per
uniuersis. C. noua uestigal. atque
sic sentit Caietanus in Sum. in uerbis
Pedagium uersiculo. Sed ad hoc
ut exigentes incurrant hunc ca-
nonem, etenim & qui ea impo-
nunt, modo ea imponendi pote-
statem non habeant, in excom-
municationem incurrunt, ut supra
uidimus.

Secundo locum habet hæc ex-
communicatio in eo, qui exigit
uestigalia ab eo imposita, qui

non potest, esto alias licita sint, at que sic sensit Caieta. in Sum. eod. etenim & vectigalia imponi prohibita & ea sunt, quæ imponuntur ab eo, qui facultatem eam nõ habet.

Tertio excommunicatio afficit eum, qui vectigalia exigit, quæ antiquitus alibi imposita sunt, sed non ibi, vbi exigit, & sic pronouis ibi habentur, noua enim vectigalia dicuntur etiã respectu loci, vbi exiguntur, non habito respectu, an secundum se licita sint, alibive sint imposita, fieri enim potest, vt transeuntes per Montem Scutulum patriam meã pro suis personis licite pedagium soluant ob longam consuetudinem, cuius memoria in contrarium non sit, iuxta capitul. super quibusdam. §. praterea. de verbo. significa. a transeuntibus autem per Montem columbarum minus licite id exigatur, quoniam oppidum illud ius exigendi non habet.

Quarto excommunicatio hæc afficit exigentes hæc vectigalia quicumque sint, siue qui ea imposuerunt, siue eorum hæredes, siue successores, siue conductores eorum, siue famuli ad exigendum propositi, tum quod simpliciter excommunicantur qui exigunt, nec distinguit Bulla quoniam sint, ergo nec nos distinguere debemus. argument. l. de pretio. ff. de publ. in rem acti. tum quod Bulla excommunicat om-

nes, qui imponunt talia, & exigunt, vt in principio huius Capituli habetur, ad quod referuntur etiam, qui exigunt, vt per se patet, ergo nemo excluditur. argument. leg. Iulianus. ff. de lega. 3. atque sic dixit de hærede imponentis, de publicano, & conductore, nec non de famulo ad exigendũ proposito. Nauarr. in Man. capit. 27. numero 61. versicul. Quarta, & Iacob. de Graff. libro 4. decis. cas. cons. in expositione Bullæ Cœnz Domini. numero 69. & de conductore facit C. de exactor. trib. lib. 11.

Quinto excommunicatio hæc afficit etiam eos, qui capiunt personas, & ad eum ducunt, qui exigit huiusmodi vectigalia, quod faciunt sapius Beruarii hic Barbiani, quamuis hic licite exigantur, quod tamen id verum sentio, ubi alias exacta ob fugam non fuissent, argument. Clement. primæ. iunct. Gloss. de sepult.

Sexto excommunicatio afficit eos, qui imponunt quempiam ad ea exigenda, atque sic dixit Iacob. de Graff. ibid. nam hi proprie facere dicuntur, ex quo per alios id agunt, alioquin contingeret vilem personam, quæ exigit, sapius excommunicari, potetem virum autem qui hæc exigenda curat, poenam euadere, quod absurdum est. argument. cit. Clement. i. iunct. Gloss. Hi omnes ergo in excommunicationem incidunt, iam qui

pa-

pœnam hanc effugiant, explicemus.

S V M M A.

- 1 *Vestigalia accipiens a sponte dante in excommunicationem non incidit.*
- 2 *Exigere vestigal quando quis dicitur.*
- 3 *Inuitus soluere vestigal quis dicitur.*
- 4 *Vestigalia exigens quando in excommunicationem non incidat.*

L

S. Qui caput hoc offendendo in excommunicationem incidunt, vidimus, iam qui pœnam hanc euadant, videamus.

- 1 *Primum igitur in excommunicationem hanc non incidit, qui recipit hæc a laico sponte solvente, nam Bulla inquit Exigunt, & sic excommunicat exigentes, at texigere est extorquere ab inuito, qui non vult soluere. argument. leg. soluendo, iunct. Glos. exigere. ff. de negot. gest. & l. fideicom. missa. S. si rem, iunct. Gl. exegerat, ff. de leg. 3. ergo secus si a sponte dante recipiat, atque sic dixit Angel. in verb. excommunicatio. 5. cas. 19. & Tabi. in verb. Excommunicatio. 5. cas. 19. numer. 1. & Caietan. in Summ. in verb. excommunicatio. cap. 39. versic. Et quia exigere, & in cap. 71. versicu. Secundum est, & Nauar. in Man.*

cap. 27. num. 61. versic. Quarta, ab inuito laico, igitur vbi quis accipit, in excommunicationem hæc incidit, alias non, quamuis cõtrarium sit, si a clericis sponte dantibus accipiant, nam in excommunicationem incidunt huius Bullæ positam infra. capitul. 18. & vt dixit Tolet. in Bulla Cœnæ Domini, Excommun. 3. in fin. † Inuitus autem soluere is quoque dicitur, qui soluit rogatus, vt solueret tanquam debitum, esto vis non adhibeatur, vt inquit Caietan. & Nauar. ibid. Multo magis ergo, vbi ipse, vel res detinerentur, vel minæ inferrentur.

- 4 *Secundo loco † in excommunicationem hanc non incidit, qui probabiliter ignorans vestigalia illicita esse, ea exigat, vel ignorantia iuris, vel facti sit. argument. capitul. Apostolicæ. de cler. excommunic. min. & capitul. 2. de constitut. libro sexto. atque sic dixit Nauar. eodem capitul. numer. 61. versicul. Quarta, ibi excusari tamen posset. Quare famuli, & rudes homines, qui sapius ad hæc exigenda præponuntur ad portas, & ad alia loca, pœnâ hanc euadent, vbi hoc probabiliter ignorant, sicut & qui conducunt ab aliquo Principe dicta vestigalia, & ob id existimant iure imposta esse, atque sic sensit Iacob. de Grass. ibid.*

Tertio in excommunicationem hanc non incidit, vbi quis vestigalia licita, & permissa ab

iis exigit a quibus iure non licet, ut pote a clericis pro rebus suis; nam etsi alias vectigalia licita sint, illicitè tamen ab his exiguntur, quæ iuris quod noua non sūt, in excommunicationem hanc non incidant, sed in eam, quæ habetur in ea, quanquam. de cens. lib. 6. atque sic dixit Nauar. in Man. capit. 27. num. 161. versicu. Quinta. & Caieta. in Summ. in verb. Pedagogium. ver. Et quia verba propriè intelligenda sunt, etenim per hanc Bullam illicita per se tantum prohibita sunt, non alia, ut dixit Caiet. ibid.

Quarto in excommunicationem hanc non incidit, qui inuitus ea exigit, ut pote praticitur quis a Principe huic muneri inuitus, sed quia repugnare ob probabilem metum non audet, ob eam rem in excommunicationem non incidit. argumēt. eorum, quæ tradunt DD. in capit. sacris. de iis, quæ vi metue caus. fiunt, atque sic dixit Angel. in verb. Pedagogium. numer. 6. versicu. Verum est, quod subditus.

Quinto in excommunicationem hanc non incidit, qui antiquitus licitè imposita, sed ob aliquam causam diu intermissa rursus exigit, exempli gratia Civitas, quæ iusta vectigalia exigebat in ditionem alicuius Principis venit, & eo tempore vectigalia non exigit, modo pristinam libertatem adeptam, vetera vectigalia exigens non offendit, & ob id in excommuni-

cationem, vbi singularis persona est, non incidit, ut dixit Syluest. in ver. Gabella, 3. nu. 5. versicu. Aduertenda sunt quedam.

Sexto in excommunicationem hanc non incidit priuata persona, quæ cum ad id obligata non sit, pecuniam ab aliquo accipit, quo eum tutum per aliquem locum ducat, nam hic iuste locat suas op̄eras, ex quo ad eas gratis prestandas non tenetur, atque sic dixit Ioan. Andr. quem refert, ac sequitur Abb. in capit. super qui busdam. num. 7. versicu. Sed dubitari posset, & Syluest. in verb. Gabella, 3. nu. 6. versu. Tertium, quod priuatus, & Tabien. in verb. Pedagogia, num. 5. versicu. Quarto dubitatur.

Postremo in excommunicationem hanc non incidit, qui dolo vectigalia exigit, ut pote aggreditur quis homines in via, & cogit soluere Gabellam, inquires, se ad id propositum esse, cum non sit, nam hic tenetur pœna concussionis. argument. titul. ff. de concuss. non autem hac pœna, quæ in eos infertur, qui suo iure vectigalia hæc exigere sibi persuadent, sed de hoc capite satis, ad aliud venimus.

De excommunicatione lata contra falsantes literas Apostolicas, nec non eas fabricantes, falsoque signantes. Cap. VI.

Item excommunicamus, & anathematizamus omnes falsarios litterarum Apostolicarum etiam in forma Breuis, ac Supplicationum, gratiam, vel iustitiam concernentium per Romanum Pontif. vel S. R. E. Vicecancelarium, seu gerentes vices eorum, aut de mandato eiusdem Romani Pontif. signatarum. Nec non falso fabricantes litteras Apostolicas etiam in forma Breuis. Et etiam falso signantes supplicationes huiusmodi sub nomine Romani Pontif. seu Vicecancelarii, aut gerentes vices prædictorum.

S V M M A.

- 1 Litteræ Apostolica quænam sit.
- 2 Litteras Apostolicas falsare quid sit, & quot modis contingat falsari.

Caput hoc diuiditur in tres primarias partes, in quarum prima excommunicantur falsarii litterarum Apostolicarum, ac supplicationum, in secunda fabricantes falso litteras Apostolicas: In tertia falso signantes supplicationes huiusmodi. Secunda incipit ibi. Nec non falso fabricantes. Tertia ibi: Et etiam falso signantes. Omissis igitur duabus posterioribus, de priori agamus, & primo de prima eius parte, in qua excommunicantur falsarii litterarum Apostolicarum. Quam rem vt dilucidiorē habeamus, tria præmittenda sunt. Primum litteræ Apostolicæ quænam sint. Deinde quid sit falsare. Tertio quot modis contingat falsari huiusmodi litteras, quibus explicatis, regulam demore ponamus.

- 1 Quoad primum igitur litteræ Apostolicæ eæ dicuntur, quæ emanant a Romano Pontif. quibus decernit, mandat, conceditve aliquid, quod ad iurisdictionem, ordinemve spectat, quicquid enim scribit tãquam Papa, aliquid horum comprehendit, vel quod ad iurisdictionem, vel quod ad ordinem pertinet. Et dicuntur Apostolicæ, quoniam a Romano Pon-

K 4 tif.

tit. proficiuntur, qui tenet locum, & sedem Petri Apostoli, qui primus Christi Domini Vicarius fuit. Hæ autem litteræ, partim dicuntur simpliciter litteræ Apostolicæ, & sunt, quas diximus, partim Breuia nominantur, & sunt eæ litteræ, quæ a solis secretariis conficiuntur, & per Papam signantur in cera rubea annulo plicatoris, eandemque vim habent, quam rescripta, & Breuia inde dicta sunt, quoniam breuius verbis, idest paucis scribuntur, & in paruis negotiis, ita dixit Felin. in Rubr. de rescript. numero 8. versicul. Breuia dicuntur, & Rebuff. in Prax. benefic. De Breuis Apostol. vbi quid sint, & in quibus causis concedantur, docet, & qua forma conficiantur, & de primo hætenus.

2 Quoad alterum autem scilicet quid sit falsare, quatenus ad rem nostram pertinet, litteras falsare nil aliud est, quam aut addendo, aut detrahendo, aut corrupendo, aut mutando contra mentem Romani Pontif. eius dispositionem litteris comprehensam secundum substantiam, vel qualitatem, aut totam, aut ex parte tollere, vt probabimus.

Dixi ergo primum Addendo, falsari litteras apostolicas, vt exempli gratia, si cum litteræ ad fauorem Titii scriptæ sunt, addatur etiam in fauorem Socratis, hoc enim sine dubitatione contra dispositionem, & mentem, & substã-

tiam litterarum, per additionem est. arg. l. si quis legatum. ff. ad leg. Corn. de fals. nam ibi in crimen falsi incidit, qui in testamento legatum sibi scripsit, & ob id per additionem crimen illud committitur.

Dixi aut Detrahendo, quoniã si aliquid ex litteris detrahatur, quod in fauorem alicuius esset, & ratione hac falsum committitur. argument. l. si quis legatum. §. similiter & is, qui libertatem. ff. eodem, nam ibi in crimen falsi incidit, qui de testamento libertatem seruo datam delet, ergo idem & hic, & facit capitul. licet. de crim. fals.

Dixi aut corrupendo, quod fit, vbi quis litteras omnino deleuit, abrasitve, vnde ipsis impetrans vti non potuit, quo casu & falsum committere quis dicitur. argument. capitul. licet. versicul. Quinta. ibi. Per rasuram, & apertius in versicul. Sexta, & versicul. Septima, de crimin. fals. & facit etiam le. qui testamentum, ibi. Deleuerit. ff. de fals. ubi pœna falsi tenetur, qui testamentum deleuit, vel interleuit, vt ibi dicitur.

Dixi demum Mutando in substantialibus, si pro Titius, Seius apponeretur, deleto Titio, nam sicut in superioribus casibus ex parte, ita & hic in totum falsantur, sicut etiam in proximo casu, & facit l. si quis patris sui aboleuerit. ff. de fals. vbi crimen falsi

com-

committit, qui hæreditatem ex testamento relictam ab intestato volebat accipere, vt ibi dicitur, ergo idem hic, vbi alius pro alio ad scribitur, facit quoque citat. cap. licet. versicu. Quinta; Ex quibus patet falsum in dictis casibus committi semper quoad substantiam, & litteras aut ex parte aut totas tolli.

Dixi Vel qualitatem, nam & quo ad ipsam falsitas committitur, vtpote per litteras mandatum erat, vt prouideretur alicui de beneficio primum vacaturo. Quidam vero adiecit, ut super illo beneficio sibi pensio constitueretur, quo casu dispositio firma remanet, sed tamen non talis, qualis a Romano Pontif. fuit concessa, hic igitur in crimen falsi incidit, & litteras falsare dicitur. argu. men. l. impuberem. §. penult. ff. ad leg. Cornel. de fals. vbi qui, cum Titio fundus legaretur, adiecit sua manu conditionem pecuniæ sibi dandæ, in crimen falsi incidere hunc ibi dicitur, ergo idem; & hic. Idem si per litteras concessus erat saluus conductus per triennium, & quis triennio deleto reposuit quinquennium, hic enim ex parte est contra mentem disponentis. In his omnibus casibus igitur litteræ falsæ redduntur ac vitiantur, tollitur enim mens ipsius disponentis, vel qualitas contra eius voluntatem addicitur, vt ex dictis patet. Et ex his etiam constat, quot modis litteræ falsentur,

quod tertio loco nobis explicandum proposueramus. His ita præmissis, iam regulam de more ponamus.

S V M M A.

Falsans litteras Apostolicas in excommunicationem incidit, quæ excommunicatio declaratur, quousque pateat.

I.

Falsare litteras Apostolicas quid sit vidimus: iam qui Apostolicis litteris falsandis in excommunicationem hanc incidunt, videamus. † In excommunicationem hanc igitur incidunt, qui litteras Apostolicas falsant, vt habetur in Bulla hac expressum.

Quæ excommunicatio afficit quoscumque ob diuisionem illam. Omnes, quæ neminem excludit. argument. l. Iulianus. ff. de leg. 3. & capit. ad audientiam. de decim. atque sic dixit Caiet. in Summ. in verb. Excommunicatio. capit. 27. versicul. Aduerte tertio. Quare & Cardinales, & alii inferiores Ecclesiæ Præsides crimen hoc committentes in excommunicationem hanc incident, & laici Principes, nec non scribæ ipsarum litterarum, & priuatæ personæ.

Item excommunicatio hæc afficit quacunque ratione has

lit.

litteras falsent, vel secundum substantiam, vel qualitatem, ac formam, & aut ex toto, aut ex parte, nam his modis falsari dicuntur.

Tertio afficit excommunicatio hæc cuiuscunque generis litteræ falsentur, vel simpliciter litteræ Apostolicæ sint, vel in forma Brevis, ut dicitur in Bulla, ibi: Falsarios litterarum Apostolicarum, etiam in forma Brevis, esto deinceps illis non utantur, nam Bulla excommunicat fallantes, & non considerat, an illis deinceps utantur, atque sic dixit Iaco. de Grass. lib. 4. decis. cas. cons. in expositione Bullæ Cœnæ Domini. numero 79. Secus autem si quis adimat dictionem aliquam, ut aliam reponat, deinceps vero mutata sententia pristinam reponat, ut dixit ibidem Grass.

Quarto vel motu proprio, vel ad alterius petitionem concessa sint, non enim Bulla distinguit, ergo nec nos distinguere debemus. argumen. l. de pretio. ff. de pub. in rem act.

Postremo afficit excommunicatio hæc, vel sint data a Romano Pontif. electo, nondum tamen consecrato, nam post electionem legitimè factam statim iurisdictionem consequitur, ut asseruit Abb. per illum text. in capitul. licet. num. 5. versicu. Quarto no. de elect. & ibi Innocent. & DD. In omnibus igitur his casibus falsantes litteras Apostolicas in excom-

municationem incidunt, quam tamen pœnam hi euadunt, quos ponemus in seq.

S V M M A.

- 1 Litteras Apostolicas mutans quando in excommunicationem non incidat.
- 2 Litteram, uel punctum corrigens in litteris Apostolicis, an in excommunicationem incidat.
- 3 Litteras Apostolicas falsandas consulens, mandansve, in excommunicationem hanc non incidit.
- 4 Litteras Apostolicas delens, aut scindens an in excommunicationem incidat.
- 5 Litteras priuatas Romani Pontif. falsans in excommunicationem non incidit.
- 6 Litteras alterius a Romano Pontif. falsans in excommunicationem non incidit.
- 7 Litteris Apostolicis falsis utens in excommunicationem non incidit.

II.

§. Offendentes hanc partem quando in excommunicationem incidant, declarauimus, iam ubi eam euadunt, declarauimus. † Primo igitur, qui de licentia Romani Pontif. eas mutaret, nam tunc, quod cessat vitium falsi, ex quo contra mentem Romani Pontif. id non fit, ob eam rem huius Bullæ pœna cessat. argumen. c. cum cessante. de appella-

Se.

2. Secundo ꝑ poenam hanc euadit, qui aliquam litteram, vel punctum corrigit, quod non mutat substantiam, ita dixit Ioann. Gerson quem refert, ac sequitur Nauarr. in Man. capit. 27. numer. 62. versic. Sexta, & Martinus Alfons. de Viuald. in Candelabro. part. 2. in explanatione Bullæ Cœnæ Domini. cas. 6. num. 53. & Iacob. de Grass. lib. 4. decis. cas. consc. in expositione Bullæ Cœnæ Domini. nu. 78. Idem sentit Add. ad Diaz. in sua Prax. crimin. cano. 117. versicu. Erit etiam a dicta pœna, & Tolet. in Bulla Cœnæ Domini, excomm. 4. nume. 6. vbi alios plures idem sentientes refert, & sic tenendum inquit, etenim in excommunicationem quis non incidit, vbi mortiferè non peccat. argum. capitu. nemo Episcoporum, & capitu. nullus. 11. quæst. 3. quod planè non facit hic, qui simpliciter, & sine dolo tradita corrigit. Contrarium tamen nonnulli sentiunt, vt Caietan. in Summ. in verb. Excommunicatione. capit. 27. in fine, secutus S. Antonium, & Angel. in verb. Excommunicatione. cas. 3. numer. 3. secutus etiam Hosti. quem refert Abba. in capitu. ex litteris. num. 3. de fide instrumen. Horum opinio locū habere possit, vel vbi parua illa correctio sententiam tolleret, vt dixit Viuald. ibid. nu. 54. vel vbi & alias hoc sub hac pœna prohibitū esset, quod esse prohibitum ait Hosti. relatus ibi a Pannor. & alii omnes, qui eum sequū

tur, nam inquit Hosti. in Curia esse canonem excommunicationis late sententiæ in quemcunque aliū ab officialibus super hoc in curia deputatis, qui in rescripto bullato, vel notato aliquid, vel vnam figuram, vel litteram, vel etiam dimidiam abraferit, deleuerit, diminuerit, compleuerit, vel mutauerit, sine illius licentia, ad quem spectat. Et inquit saepe hoc in curia publicari, ne quis id ignoret. Ob hanc igitur causam opinionē propositam secuti sunt Abb. in eodem capitu. ex litteris. nume. 3. & Ang. eod. & Tabien. in verb. excommunicatio. 5. numer. 5. versicul. Quarto an possit, & Sylu. in verb. Excommunicatio. 7. num. 8. versic. Quarta, ibi; Corrigens autem litteras. Quæ tamen opinio præpositæ sententiæ non repugnat, quandoquidem Bulla nostra hoc non dicit, nec excommunicat correctiones huiusmodi facientes. Immo, ex quo expressum est in sententia illa Curia, contrarium sentire debemus, vbi hoc non habetur, vt in casu nostro. argumen. canonne. de præsump. & l. cum prætor. ff. de iud. Postremo hic re vera non falsat, vt per se patet, ergo in excommunicationem hanc Bulla non incidit, quæ falsarios excommunicat, cui enim verba legis non conueniant, nec dispositio conuenire debet. argumen. l. 4. §. toties. ff. de damn. infect. & ca. indemnitatibus. §. supradicta. de elect. libr. 6. & facit capitu. fin. de crim. fals. vbi

vbi Bulla falsa esse non censetur ob rasuram factam in loco non suspecto. Quare si quid erroris in gramatica esset, sine huius Bullæ offensa eum corrigere quis poterit, & multo magis litteram, vel punctum addere, nam etsi in supplicatione dictum esset Titio Ariminensi, & errore notarii dictum esset Titio Pisauriensi, corrigens, & ponens, sicut in supplicatione non peccat, ita dixit Iacob. de Grass. ibid. num. 83. Non ergo presbyter, qui in litteris suis beneficii correxerit aliquid huiusmodi, quod rei substantiam, eiusque qualitatē non mutat, in excommunicationē hanc incidet, quod est notandum.

3 Tertio in excommunicationē hanc non incidit, qui litteras huiusmodi falsandas consuleret, mandaretve, nam Bulla non excommunicat hos consulentes mandantesque, ergo nec nos dicere debemus, præsertim quod sumus in penis. argumen. capit. in penis. de reg. iur. libr. 6. etenim, vbi lex hos comprehendere vult, eorum mentionem facit, vt in prima parte huius operis probauimus. In penam tamen hic incidet, capit. ad falsarios. de crimin. fals. atque sic dixit Iacob. de Grass. ibidem num. 81.

Quarto in excommunicationem hanc non incidit, qui subreptitias, obreptitiasve litteras a Romano Pontif. impetrasset, nam et si tacita veritate, & falso expresso concessæ sunt, tamen ipsæ litteræ

non sunt falsatæ, ita dixit Caiet. in Summ. in verb. Excommunicatio. capit. 27. versicul. Vnde non comprehendit, & Sylue. in verb. Excommunicatio. 7. num. 6. & Tabien. in verb. Excommunicatio. 5. cas. 5. numer. 2. & Ang. in verb. Excommunicatio. 3. numer. 4. & Nauar. in Man. capit. 27. numer. 62. versicul. Quarta, & Martinus Alfons. de Viualdo in Candelabr. 2. part. in explanatione Bullæ Cenzæ Domini. cas. 6. num. 51. & Rebuff. in Prax. benefic. in expositione Bullæ. art. 4. in verb. Et supplicationum, & Tolet. in Bulla Cenzæ Domini. Excommun. 4. numer. 5. nam hic propriè falsarius non dicitur, quamuis litterarum commo carere debeat. cap. sedis, & cap. ex tenore, & c. super litteris. de rescrip.

4 Quinto in excommunicationē hanc non incidit qui huiusmodi litteras aut omnino deleteret, aut scinderet, modo is sit, ad cuius fauorem litteræ concessæ sunt, & ad quem ipsæ pertinebant, suo enim fauori quisque renunciare potest. argument. l. si quis in scribendo. C. de pact. atque sic dixit Mar. Socin. Sen. in capit. excommunicationi. num. 12. versic. Quanquam quis posset totam lacerare. de cri. fals. & Abb. in capit. ex litteris. num. 3. versicu. Posset tamen impetras. de fid. instrum. & Tabien. in verb. Excommunicatio. 5. cas. 5. numer. 5. versic. Posset tamen impetrans.

5 Sexto in excommunicationē hanc

hanc non incidit, qui litteras priuatas Romani Pontif. falsat, intelligo autem eas, quæ vt priuata persona scribit, nam hæ litteræ Apostolicæ propriè non sunt, ex quarum earum definitio eis non cõuenit, at planè absurdum non ne esset, si ad aliquem amicum suum scriberet, vt animi gratia se videret, has litteras apostolicas dicere, & eas falsantem asserere in excommunicationem incidere? Et hæ exceptio notanda est.

6. Septimo ¶ in excommunicationem hæc non incidit, qui alterius litteras falsat, nam Bulla excommunicat falsarios litterarum Apostolicarum, ergo secus si aliorum. Quare vel quis falset litteras Episcoporum, vel Archiepiscoporum, vel Patriarcharum vel nunciu Apostolici, vel Pœnitentiariæ, vel Legati, aut delegati Romæ Pontif. uel Collegii Cardinalium, vt dixit Iacob. de Graff. ibid. num. 82. vel Pœnitentiariæ, vt inquit Addit. ad Diaz. in sua Prax. crim. eod. cap. vbi supra. versic. Illud autem notandum censeo, vel alterius Principis laici, vtpote Regis, vel Imperatoris, in pœnam hanc non incidet, quandoquidem Apostolicæ litteræ non sunt, vt dixi, & ob id nec Romani Pontif. atque sic dixit Nauarr. in Man. cap. 27. numer. 62. versic. Tertia quod videntur, & Mar. Socin. sen. in capit. ad falsariorum. num. 9. versic. Secus in fallentibus litteras aliorum inferiorum. de crimi. fals. & Rebuff.

in Prax. benefi. in expositione Bullæ Cœnæ Domini. arti. 4. in verb. Apostolicarum, & Viuald. eo. nu. 51. & Tolet. eod. num. 3.

7. Octauo ¶ in excommunicationem hanc non incidit, qui hisce litteris falsatis vtitur, nã per Bullam excommunicantur solum falsarii litterarum Apostolicarum, non autem illis vtentes, vt habetur expressum in Bulla, aliud autem est litteras falsare, & aliud illis vti, vt per se patet, ex quo igitur diuersa sunt, pœna in uno casu posita ad alium non transfertur. arg. l. Papinianus exuli. ff. de min. atq; sic dixit Caieta. in Summ. in verb. Excommunicatio. cap. 27. numer. 62. versicul. Quarta, & Iacob. de Graff. ibidem numer. 85. Punitur tamen per ca. ad falsariorum. de crim. fals.

Postremo in excommunicationem, hanc non incidit, qui antequam absoluantur, & signentur huiusmodi litteræ, eas falsat, nam ad huc Apostolicæ litteræ non sunt propriè, ex quo a Romano Pontif. non sunt signatæ, & approbatæ. Sicut etiam, si quis falset litteras Apostolicas, quæ iam expirauerunt, modo vtiles illas non reddat, vt ait Syluest. in verb. Excommunicatio. 7. §. 4. numer. 10. versic. Et tertio, & Viuald. ibidem nume. 52. & Iacob. de Graff. ibid. num. 83. Sed de hac parte hæctenus, ad aliam veniamus.

Verf.

Verf. Ac supplicationum gratiam, vel iustitiam concernentium per Romanum Pontif. vel S. R. E. Vicecancellarium, seu gerentes vices eorum, aut de mandato eiusdem Romani Pontif. signatarum.

- S. V. M. M. A.*
- 1 Supplicationes quid sint.
  - 2 Supplicationes gratiam, aut iustitiam continentem quanam sint.

Hic excommunicantur falsantes supplicationes signatas a Romano Pontif. vel a S. R. E. Vicecancellario, vel ab eorum vicegerentibus. Merum ut rem hanc dilucidorem habeamus, præmittenda hæc sunt. Primum supplicationes quid sint. Item quæ supplicationes gratiam contineant, & quæ iustitiam. Postremo quid sit Vicecancellarius.

- 1 Quoad primū igitur supplicationes nil aliud sunt, quàm preces factæ superiori in scriptis, quod aliquid ab eo impetretur, quod ei de iure non debetur. argument. totitu. de præc. Imp. offer. & sunt illæ, quæ vocantur Signaturæ, posteaquam per Romanum Pontif. admittæ sunt, vbi ipsi factæ sunt, vel per Vicecancellarium, vbi ei

porrectæ, & communius incipiunt Beatissime Pater, vel Pater Sancte, vel Dignetur S. V. & expelluntur in papyro, & non apponitur plumbum, ita dicit Rebuff. in Prax. benefi. in expositione Bullæ Cœnæ Domini articuli. 4. in verb. Et supplicationum, & in ea. Prax. benefi. in tit. De signatura gratiæ, vbi abundè de ipsis agit. Et de primo satis.

- 2 Quoad alterum autem Supplicationes gratiam concernentes sunt supplicationes, quibus petitur aliquid gratiose sibi concedi, ut pote beneficium. Ecclesiasticum, argument. Clemen. gratiæ, & Clemen. fin. de rescript. & dicuntur gratiam continere, quoniam petitur id, quod ius non concedit, est enim gratia quoddam quasi privilegium contra legem concessum, argument. S. sed & quod Principi verfic. Planè. in instit. de iur. nat. gen. & civil. Supplicationes autem iustitiam continentem sunt eæ, quibus quis petit id, quod ius concedit, sed alio modo, ut pote, ut detur sibi iudex, & ut causa alteri committatur, argument. totit. de off. leg. & dicuntur supplicationes, quoniam superior iudicem ei dare non tenetur, ex quo habet ordinarium, dicuntur etiã de iustitia, quoniam vult, ut iudex datus secundum iustitiam causam definiat, atque sic sensit Rebuff. in eod. art. 4. in verb. Gratiam. Ex quibus patet plurimum differre inter se, sicut etiam & hac ratione,

tione, quoniam litteris de iustitia apponitur filum, seu corda. Can. habis; gratiosis vero, filum sericum, ut dixit Mar. Socin. seni. in capitulo licet. numer. 2. versicu. Tertius modus, cum sequen. de crim. fals. b. b. sup. in hoc. & hoc.

Quoad tertium autem quid sit Vicecancellarius, quoniam de ipso, & eius potestate agit Vant. in Tractatu de nullis in ritu. de null. ex defect. iuris delegati numer. 9. ob eam rem hic inferenda non dixerimus. His iam sic premissis, regulam de more ponamus, & primo de supplicationibus Romani Pontificis. deinde de supplicationibus Vicecancellarii.

In excommunicationem hanc igitur incidit, qui falsat supplicationes signatas a Romano Pontifice, ut habetur in versicu. Quae excommunicatio in multis casibus afficit, & primo vel supplicationes, quae falsantur, gratiam, iustitiamque contineant, & dicitur in

Postremo, afficit, vel supplicationes signatas sint ab ipso Romano Pontifice, vel ab eius vicem gerente, vel ab alio de eius mandato. In omnibus igitur his casibus has supplicationes, falsans in excommunicationem hanc incidit. Quam tamen poenam quis in his casibus evadit.

Primo in omnibus casibus, quos excepimus in priori regula, id est in quibus casibus falsans ibi in excommunicationem non in-

cidit, neque hic in illis eisdem casibus.

Postremo, ubi falsat supplicationes, quae non sunt signatae ab uno ex illis tribus, nam si in excommunicationem quis incidit, ubi ea falsat, quando ab uno ex illis signatae sunt, ut dicitur in vers. Ergo secus, ubi non sunt signatae, tum quod idem operatur propositum in proposito, quod operatur oppositum in opposito, argumentum. l. in. S. in. ff. de fund. instruct. tum quod valet argumentum a contrario sensu, arg. l. r. & ibi communiter not. ff. de off. eius; sed iam alteram regulam de Vicecancellario ponamus.

In excommunicationem hanc quoque incidit, qui falsat supplicationes signatas a S. R. E. Vicecancellario, ut habetur in versicu.

Quae excommunicatio afficit vel supplicatio gratiam, vel iustitiam contineat, vel item vel signata sit ab ipso Vicecancellario, vel ab eius vicem gerente, ut habetur in versicu.

Postremo afficit in omnibus casibus, in quibus afficiunt excommunicationes proxima. Excipiuntur tamen casus praedicti in superioribus regulis huius Capituli. Postremo, ubi ab altero horum signatae non sunt, ob rationes praedictas in superiori regula, sed iam ad alteram partem huius Capituli veniamus.

Verf.

Verf. Nec non falso fabricantes litteras Apostolicas etiam in forma Breuis.

S V M M A.

- 1 Litteras Apostolicas falso fabricare quid sit.
- 2 Litteras Apostolicas falso fabricare quot modis contingat.
- 3 Litteras Apostolicas falso fabricans in excommunicationem incidit, quæ excommunicatio declaratur, quousq; pateat.

IN hac parte excommunicantur, qui litteras apostolicas falso fabricant, quam excommunicationem ut dilucidiorē habemus, præmittenda hæc sunt. Primum quid sit fabricare, deinde quid falso litteras fabricare, postremo quot modis contingat litteras falso fabricare.

Quoad primum igitur fabricare nil aliud est, quam aliquid construere, vel nouum construatur ædificium, vel antiquum reficiatur. argument. capit. consuluit. de iudæ. & l. fin. C. eod. quod quidem verbum de ædificiis proprie dicitur, quamuis ad multa alia transferatur, & fortasse dictum est a nomine Fabri, & a græco nomine *δικοσ*, quod significat domum, quasi significet verbum hoc fabricare domos, & ædificia facere.

237

1 Quoad secundum autem falso litteras fabricare, quatenus ad rem nostram pertinet, nil aliud est, quam litteras conficere sine mandato, & consensu Romani Pontif. eiusve, ad quem mandatū hoc est, & hoc tam quo ad sententiam ipsarum, quam quo ad subscriptionem eorundem. arg. cap. quam graui, & c. licet, & c. ad falsariorum. de crim. fals.

- 2 Quoad tertium vero duobus modis contingit litteras falso fabricari, primo, ubi ea omnia falsa sunt, ex quibus litteræ conficiuntur, utpote ubi quis ipsemet litteras conficit, & signa, aliaque omnia, & filum etiā falsa apposuit, habentia tamen figuram eorum, quæ vera sunt, sicut faciunt, qui pecuniam adulterinam fabricant, exempli gratia litteras huiusmodi quis conformauit & signo simili ei, qui est Romani Pontif. quod cudendum sibi curauerat, signauit, & de hoc litterarum genere agitur in cit. cap. quam graui, ubi ponit Romanus Pont. nonnullos modos, quibus comprehendatur, quando litteræ falsæ sunt, & apertius in eod. capit. licet, uer. Prima species falsitatis hæc est, ut falsa Bulla falsis litteris apponatur. Secundo loco falsæ fiunt, ubi conficiuntur litteræ contra mentem Romani Pont. sed tamen aliquid de ueris litteris apponitur, ut filum de uera Bulla, quod multis modis contingit, ut dicitur in eod. capit. licet. uer. Secunda, cū multis seq. eod.

eod. & hæc notanda sunt, nam ex his habetur in quam sententiam accipienda ea iura sunt, scilicet citat. c. licet, & c. quam graui. de crim. fals. nam in cita. c. licet, in prima parte agitur, de fabricantibus litteras falsas, in versic. Quinta agitur de falsatibus veras litteras Apostolicas, sicut etiam in c. quam graui. de fabricantibus litteras falsas. His sic præmissis, iam regulam ponamus.

In excommunicationem hanc igitur incidit, † qui litteras Apostolicas falso fabricat, id est, qui fabricat litteras nomine Romani Pont. cum tamen id ei mādatum non sit, & sic fallum est Apostolicas esse. Differt igitur casus hic a superiore, nam ibi excommunicatur qui falsant, ac vitiant litteras, quæ vere apostolicæ sunt, hic vero eos, qui litteras sibi tales confingunt, quæ excommunicatio locum habet in omnibus aliis casibus, quos posuimus in antecedentibus regulis.

Item excommunicatio hæc afficit fabricantem huiusmodi litteras, cuiuscunque generis litteræ sint, & sic uel gratiam, uel iustitiã contineant, uel in forma Breuis, uel in forma ordinaria eas fabricet, cū ob verba illa, litteras Apostolicas, quæ generalia sunt, & ob id generaliter sunt intelligenda, arg. l. r. §. & generaliter. ff. de leg. præst. tum ob dictionem illam, et in forma Breuis, quæ dictio explicat casum magis dubiū, & impli-

cat, seu continet casum minus dubium.

Tertio excommunicatio hæc afficit eū, qui nō modo litteras totas falsas fabricat, verum etiam qui ex parte, utpote addendo falsis uerum signum, ut habetur in cit. c. licet. de crim. fals. quod fecisse quendam, & grauiter punitum fuisse audiui, qui litteras quasdam a se factas furtim signauit signo Rom. Pontific.

Postremo afficit excommunicatio hos fabricantes, esto deinceps illis non utantur, nam Bulla excommunicat fabricantes, & non considerat ipsis utētes, ergo nec nos. arg. l. de pretio. ff. de pub. in rem act. Hi omnes ergo in excommunicationem hanc incidunt. Quam tamen effugiunt primo, qui nondum eas perfecissent, quæ tamen exceptio mihi non placet, quoniam Bulla excommunicat fabricantes, at qui incipit fabricare, fabricat, ergo & in excommunicationem incidit. Hanc igitur pœnam euadent, qui litteras huiusmodi facerent, quo formam & modum eorum discerent, utpote est nouitius quidam scriba, qui fabricat sibi, quo eas fabricandi notitiam consequatur, & non id facit, quo eas falsas faciat, nec quo illis quis utatur, sed iam ad postremam partem huius capituli ueniamus.

Verf. Etiam falso signantes supplicationes huiusmodi sub nomine Romani Pontif. feu Vicecancellarij, aut gerentium vices prædictorum.

S V M M A.

- 1 Obsignare litteras quid sit.
- 2 Obsignare falso supplicationes duobus modis contingit.
- 3 Obsignantes falso supplicationes sub nomine Romani Pontif. aut gerentis vicem eius, in excommunicationem incidunt, quæ excommunicatio, quousque pateat, declaratur.

IN hac postrema parte huius capituli excommunicantur, qui falso signant supplicationes huiusmodi, gratiam, vel iustitiam continent. Quod ut dilucidius cognoscamus, præmittendum est signare quid significet.

- 1 Signare igitur ¶ nil aliud est, quam signum supplicationibus hisce apponere, argum. S. sed cum paulatim. & S. possunt, in Insti. de testa. ord. quod in his supplicationibus fit.
- 2 Secundo præmittendum etiam est falso signari, vbi nomine alicuius signatur, eo ignorante, & non consentiente, & non mandante.
- 3 Tertio ¶ supplicationes huius-

modi duobus modis falso signari. Primo, vbi adulterino signo signantur, quod fit vbi, fabricato falso signo, persimili, vero eius quis signat. Secundo, qui vero signo eas signat, sed non de consensu eius, ad quem hoc pertinet, ut nunc dixi. His sic præmissis, iam regulam ponamus.

- 3 In excommunicationem hanc igitur incidunt, ¶ qui supplicationes iustitiam, gratiamve continentes sub nomine Romani Pontif. aut gerentis vicem eius falso signant, idest contra voluntatem Romani Pontif. eiusve vicem gerentis signant, & sic non de eorum licentia.

Quæ excommunicatio afficit signantes vel adulterino signo, vel vero, sed non de prædictorum licentia, ut diximus.

Excipitur tamen vbi quis supplicationes non signaret, nam in excommunicationem hanc non incideret, utpote signaret alias litteras Apostolicas, quamuis in superiore incidere primo loco posita, nam litteræ Apostolicæ à litteris supplicationum differunt, ut dixit Nauarr. in Man. capitul. 27. numer. 62. versicu. Declaratio prima. Quæ autem diximus de signante supplicationes sub nomine Romani Pontif. eiusve vicem gerentis, eadem dicimus de signante nomine Vicecancellarij, eiusve vicem gerentis sine eorum licentia. Ex his iam patet in hoc capitula tria hominum genera excommunicari,

nicari, primo qui falsant litteras ueras, & Apostolicas, & cæt. dein de, qui non ueras fabricant, ut in secundo casu, postremo, qui prædicta signant nomine prædictorum, ipsis hoc non mandātibus, ut in hoc postremo casu. Sed iam ad septimum Caput ueniamus.

De excommunicatione lata contra deferrantes arma, & alia prohibita ad Saracenos, Turcas, & alios Christiani nominis hostes. Cap. VII.

Item excommunicamus, & anathematizamus omnes illos, qui ad Saracenos, Turcas, & alios christiani nominis hostes, & inimicos, vel hæreticos per nostras, siue huius sanctæ sedis sententias expresse, vel nominatim declaratos deferrunt, seu transmittunt æquos, arma, ferrum, filum ferri, stannum, chalybem, omniaque alia metallorum genera, atque bellica instrumenta, lignamina, canabem, fu-

nes, tam ex ipso canabe, quam alia quacūque materia, & ipsam materiam, aliaque huiusmodi, quibus christianos, & catholicos impugnant. Nec nō illos qui per se, vel alios, statū christianæ reipublicæ in concernentibus christianorum perniciem, & dānū, ipsos Turcas, & christianæ religionis inimicos, necnon hæreticos in damnum catholicæ religionis certiores faciunt. Illisque ad id auxilium, vel fauorem, quomodolibet præstant. Non obstantibus, quibuscunque priuilegiis, quibusuis personis, Principibus, Rebus publicis per nos, & sedem prædictam hactenus concessis de huiusmodi prohibitionem expresse mentionem non facientibus.

S V M M A.

- 1 Deferentes arma, ac reliqua per Bullã prohibita in excommunicationem incidunt, quæ excommunicatio, quouſque pateat, declaratur.
- 2 Transfuga, qui cum armis, alijsve prohibitis ad Chriſtiani nominis hoſtes cõfugiunt, in excommunicationem incidunt.
- 3 Mittentes arma, & alia prohibita ad chriſtiani nominis hoſtes in excommunicationem incidunt.
- 4 Deferentes nomine alterius cuiusmodi ſunt miliones, ac nauta, arma & alia prohibita ad chriſtiani nominis hoſtes, in excommunicationem incidunt.
- 5 Vendentes, donantes, permutantesve arma, & alia prohibita cum chriſtiani nominis hoſtibus in excommunicationem incidunt.
- 6 Dantes arma, & alia prohibita chriſtianiſ, qui ſunt apud hoſtes, an in excommunicationem incidunt.
- 7 Vendentes arma, & alia prohibita ijs, quos ſciunt ad hoſtes delaturos, in excommunicationem incidunt.
- 8 Tradentes arma hoſtibus chriſtiani nominis ubicunque ſint, in excommunicationem incidunt.
- 9 Tradens arma Turcis, qui ſunt apud chriſtianos, in excommunicationem incidit.
- 10 Deferens arma, & alia prohibita in excommunicationem incidit, eſto non hoc animo deferat, vt chriſtiani per illa oppugnentur.
- 11 Donans arma, & huiusmodi prohibita chriſtiani nominis hoſtibus referenda gratiæ cauſa, in excommunicationem incidit.
- 12 Deferens arma, & prohibita hoſtibus chriſtiani nominis in excommunicationem incidit, eſto cum illis paciſcatur, ne in chriſtianos illis vtantur.
- 13 Deferentes arma ad chriſtiani nominis hoſtes in excommunicationem incidunt, eſto deinceps ab ipſis ea recuperent.
- 14 Deferentes arma ad chriſtiani nominis hoſtes in excommunicationem incidunt, eſto contra chriſtianos illis non utantur. Vel.
- 15 Tempore paciſ ea deferant.
- 16 Et vñdecunque ipſa arma habeant. Et quid iuris ſi ab ipſis hoſtibus.
- 17 Deferentes arma ad chriſtiani nominis hoſtes in excommunicationem incidunt, eſto priuilegium habeant a principibus laicis ea deferendi. Et quid iuris, ſi Romanus Pont. priuilegium hoc concedat.

C Aput hoc in tres partes diuiditur, quarum ſecunda incipit ibi. Nec non illos, qui per ſe, & cæt. Tertia ibi. Illiſque ad id auxilium, & cæt. nunc de prima agamus, in qua excommunicantur, qui arma, & huiusmodi alia, quibus chriſtianos oppugnant, ad chriſtiani nominis hoſtes deferunt, quæ excommunicatio quatenus pateat, vt dilucidius explicetur, tria hic agemus. Primũ, qui nam hæc deferentes in excommunicationem incidunt. Deinde chriſtiani nominis hoſtes quinã ſint.

Poſtre-

Postremo quorum armorum, rerumque delatio per excommunicationem hanc prohibita sit. Quo ad primū igitur, regulam de more ponamus, sic enim facilius, qui in excommunicationem hanc incidant, quiue eam euadāt, cognoscemus.

- In excommunicationem hanc ergo incidunt omnes, ¶ qui arma, ac reliqua hic prohibita ad christiani nominis hostes deferunt, vt habetur in initio huius capituli, nam, ex quo excommunicat omnes prohibita deferentes, ergo nemo excluditur, sed ob dictionem illam omnes, vniuersi comprehenduntur. argumen. l. Iulianus. ff. de leg. 3. & capitu. si Romanorum. distinct. 19. Quare in excommunicationem hanc incidunt, qui caput hoc Bullæ offendunt, esto sit Imperator, Rex, Dux, alijve Principes viri, multo magis priuati homines, item vel laici, vel clerici, ut sensit Nauarr. in cap. ita quorundam not. 8. num. 8. de Iudæis, postremo uel subditi sint Romano Pontif. in temporalibus, vel non sint subditi.
2. Item in excommunicationem hanc incidunt transfuge, qui cum armis, & rebus huiusmodi prohibitis ad huiusmodi hostes aufugiunt, vt dixit Nauarr. in cit. cap. ita quorundam. not. 8. num. 33. de Iudæa, id quod dubitationem non habet, nam, si in excommunicationem hanc incidunt, qui ad hostes talia tantum deferunt, quanto

magis in eandem penam incidēt, qui cum armis se ipsos dedunt & argumen. aucthē. multo magis. C. de sacros. Eccl.

3. Tertio ¶ in excommunicationem hanc incidunt etiam ij, qui per alios hanc deferenda curant, nam in Bulla non solum excommunicantur, qui per se deferunt, verum etiam & qui transmittunt, ob verbum illud Seu transmittunt, quod per alios significat mittere, vt per se patet. Præterea id probatur etiam ratione, nam per Bullam excommunicantur qui deferunt, seu transmittunt, & per verbum, Deferunt significantur ij, qui per se portant, ergo per verbum illud Transmittunt significantur ij, qui per alios id faciunt, alioquin verbum illud nihil operaretur, contra capitul. si Papa. de priuileg. libro 6. & i. quoties. ff. de reb. dubi. & facit in simili. capit. significauit. §. illi quoq; & ibi Abba. numer. 2. & Felin. numer. 4. de Iudæa. et Nauar. in eod. cap. ita quorundam. not. 8. nu. 9. versic. Dixi in deferendo, non est igitur, quod de hac re dubitemus. Quare vel per famulos, vel per homines mercede cōductos, utpote per nautas, per muliones ve hanc deferenda curent, excommunicatione hac hi obligabuntur, atque sic dixit Bebu. in Prax. benefic. in expositione Bullæ cœnæ Domini artic. 5. in uerb. Deferunt.

4. Quarto ¶ in excommunicationem

L. 3 nem

nem hanc incidunt non solum, qui suo nomine hæc deferunt, verum etiam & qui alieno nomine, nam hi deferunt, at Bulla deferentes excommunicat, ergo & hi in excommunicationem incidunt. argumen. l. 4. §. toties. ff. de damn. infect. tum quod verbum, Deferre, significat factum, & non ius, ergo nihil interest, an suo, vel alieno nomine quis talia deferat, tum quod & in his ratio Bullæ viget, ob id enim ad eos hæc deferri prohibentur, ne illis christianos oppugnent, at cuiuscunque nomine deferantur, id fieri potest, ergo & hoc a Bulla prohibetur, & ob id contrarium facientes excommunicantur, vbi enim dispositionis ratio viget, & dispositio vigere debet. argum. capitul. cum dilecta. de confirm. vtil. vel inutil. & l. illud. ff. ad leg. Aquil. Quare Muliones, qui suas operas ad hæc deferenda locant, item & nautæ, qui suis nauibus hæc transfretanda accipiunt, in excommunicationem hanc & ipsi incidēt. Id quod locum habet vel gratis ea deferenda sumant, ob eandem rationem, at que sic asseruit Rebuff. ibid.

3 Quinto in excommunicationem hanc incidunt, quocunque titulo prohibita ipsis hostibus tradant, nam verba illa Deferunt, vel Transmittunt, nudum factum significant, nec distinguunt contractum vnum ab alio, ergo nec nos distinguere debemus. argum. l. de pretio. ff. de publi. in re

a&. siue igitur prohibita hæc illis vendant, siue donent, siue cum rebus aliis ea permurent, in excommunicationem hanc incident, vt dixit Nauarr. in capit. ita quorundam. not. 8. numer. 18. de iuda. & de permurante cum dictis hostibus pro aliis armis, ita dixit Mart. Alfons. de Viuald. in Candelabr. par. 2. in explanatione Bullæ Cœnæ Domini. cas. 1. num. 60. Idem, si de his rebus ipsos hostes accommodent, ob eandem rationem, at que sic sensit Rebuff. ibid.

6 Sexto in excommunicationem hanc incidunt, vel mediate, vel immediate ipsis hostibus ea tribuunt. Immediate, vbi ipsis hostibus ea tribuunt, vt hoc expressum habetur in Bulla. §. Mediate, vbi quis ad christianos, qui in terris infidelium huiusmodi aut negotiantur, aut morantur, ea deferunt, esto de licentia suorum Principum id faciant, nam sic dixit Nauarr. in capit. ita quorundam. not. 4. num. 12. versic. Quarto inferitur. de iuda. Idque merito, tum quod satis videtur hi ad hostes hæc deferre, ex quo deferunt ad eorum subiectos, è quorum manibus, cum volunt, auferre ipsis illa queunt, tum quod satis hostibus tradunt, ex quo christianis mercatoribus ea ipsis hostibus vendituris tradunt. argum. l. qui sic soluit. ff. de solut. Excipio tamen vbi ad christianos in terris hostium morantes ea deferunt, qui ea abscondita habere volunt, quo ipsis oblata

occa-

occasione in hostium perniciem vtantur, atque sic dixit Nauarr. ibid. etenim & ratio, & verba Bullæ cessant, ergo & dispositio cessare debet, argument. cap. cum cessante. de appell. & leg. adigere. §. quamuis. ff. de iur. patr. † At quid de ijs, qui vendunt hæc illis, quos certo sciunt ad hostes huiusmodi ea esse missuros, an in excommunicationem hanc incident? (ipsos enim peccare dubium non est.) Ego sentio & hos in excommunicationem incidere, tum quòd per alios ea transmittere videntur, quos in excommunicationem incidere conclusimus, tum quòd eorum opera deferuntur, sic enim & qui ad furandum, aut scalas ad subponendum fenestris, aut ferra-menta ad eas efringendas, quo quis furetur, sciens accommodat, furti tenetur, vt habetur in §. interdum, versic. Ope. in Instit. de obligat. quæ ex delicto, & in excommunicationem incidit, qui in territorio Ecclesiæ existens, vnde frumentum extrahi prohibitum est, exteris illud vendit, quos scit illic deportaturos esse, vt in Bulla Gregorij infra videbimus. Adde si non hac ratione, quod ipsi prohibita hæc transmittant, in excommunicationem hanc incident, saltem alia ratione pœnam hanc nõ euadunt, quoniam illis fauent, quod eadem pœna per hoc caput prohibitum est. Quare & qui accommodant illis naues, æquos, mulos, currus, boues, seruosve ad

hæc deferenda (modo scientes id faciant) in excommunicationem hanc incident, quod & sensit Nauarr. in cit. ca. ita quorundam. nõ. 8. num. 24. versicu. Vndecimo. de iudæ.

8 Septimo † in excommunicationem hanc incident, qui hæc deferunt, traduntque huiusmodi hostibus, vbicunque hostes illi sint, nam Bulla ipsa non distinguit, ergo nec nos distinguere debemus, & eius ratio generalis est, & ob id, vbicunque tradantur, locum habet. argument. l. de pretio. ff. de publ. in rem act. & l. pen. §. penul. ff. de iur. & fact. igno. Qui ergo, exempli gratia, Cõstantinopolim, & ad alia loca ipsorum hostium prohibita hæc deferunt, in excommunicationem hanc incident. Qui itidem tradunt ea hostibus huiusmodi venientibus ad loca christianorum, pœnam hanc non euadunt, nam sic dixit Mar. Soci. Sen. in cap. ita quorundam. num. 14. versic. Ex prædictis ergo infero, etsi enim in pœnis sumus, vbi tamen animarum fauor, Ecclesiæ ve agitur, & ratio eadem est, dispositio dilatatur, vt inquit Gl. & Barto. communiter recepti in authen. sacramenta puberum. C. si aduers. vend. & Mar. Socin. Sen. in eod. cap. ita quorundam. num. 14. cum seq. Qui demum & hisce hostibus hæc tradunt, qui nõ modo ad christianorum ciuitates venerunt, verum etiam in ipsis pacificè, & de superiorum licentia vi-

eam ibi degunt, excommunicationem non euadunt, modo probabiliter credant ipsos hostes ob id ea accipere, quo aut ad tetras hostium deferant, aut quò in christianorum perniciem oblata occasione vtantur, nam & hic Bullæ verba locum habet, quoniam prohibita hæc ad hostes christiani nominis deferuntur, & etiam ratio eiusdem, quoniam ipsis christianos oppugnare possunt, atq; sic sensit Nauarr. in eod. capitul. ita quorundam. num. 14. versicu. Octauo infertur, ibi, Excipio tamen eos.

9 † Quare Turcis, qui apud christianos morantur, tradens hæc, in excommunicationem hanc incidet, tum quod pro certo habendum est inde abeuntes ea secum laturos, tum quòd & contra christianos oblata occasione ipsis vtetur. Nisi ergo rei paruitas hunc excuset, mea sententia pœnam hæc non euadet.

10 Octauo † in excommunicationem hanc incidunt prohibita hæc huiusmodi hostibus deferendo, esto ob aliam causam ea ipsis tribuant, & nõ quo illis christianos oppugnent, nam Bulla simpliciter loquitur, & non distinguit, & ob id nec nos distinguere debemus. Postremo ratio prohibitionis ea est ne ipsis christianos oppugnent, vt habetur in Bulla, & hoc contingere potest ob quamcunque causam hæc deferantur. Quare qui negotiandi gratia, &

sic ob lucrum, ob aliamve causam hæc deferunt, in excommunicationem hanc incidet, vt dixit Nauarr. in Man. capitul. 27. num. 63. versicul. Sexta, ibi. Per illa verba. Quibus christiani, & Tab. in verb. Excommunicatio. 6. num. 2. versu. Primo, ibi. Et isti prohibentur siue ex intentione. & facit cit. capit. ita quorundam. de iudæ. vbi ob quorundam cupiditatem, qui ad hostes prohibita hæc deferebãt, excõmunicatio lata in ipsos est, quod & sensit Glo. in verb. ferru, & Ioan. And. quos refert, ac sequitur Abba. ibi. numer. 2. & communiter receptum hoc esse testatur Mar. Soc. Sen. ibid. num. 12. versu. Sentit igitur hæc Glof. & Nauarr. in glos. 2. in fine, esto in consil. 6. de iud. intentionem inspiciendam iudicauit, sed mihi non placet.

11 † Quare, & qui gratiæ referendæ causa prohibita hæc illis tribuunt, in excommunicationem hanc incidet, exempli gratia, legati missi a Principibus christianis ad Turcas, aut Medici, chirurgive, qui arma ad se tuendum, exornandumve secum tulerunt, in excommunicationem hanc incidet, si ab ipsis Turcis aut munere aliquo affecti referendæ gratiæ causa, aut rogati, arma sua ipsis tradiderint, nisi probabilis causa eos excuset, vt dixit Nauar. in eod. capitul. ita quorundam. not. 8. num. 22. & numer. 30. Probabilis causa autem erit, si res parua sit, vt exempli gratia, si pugio, vel ensis tantum.

Idem

Idem etiam si christiani permurarent arma cum Turcis, modo Turcarum arma meliora sint christianorum, nam tunc non esset hoc arma hostibus dare, sed a dimere, vt dixit Nauarr. ibid. nu. 23.

12 Nono ¶ in excommunicationem hanc incidunt prohibita hanc ad hostes deferendo, quamuis paciscantur cum ipsis, ne in christianos eis vtantur, tum quod oblata occasione, pacto non stabunt, omnes enim sibi melius malunt esse, quam alteri. argument. l. preces. C. de serui. & aqu. tum quod si subditus sit is, quo cum quis paciscitur, ad arbitrium superioris sui tamen pacto non obstante illis vt eum oportebit. argument. capitu. quemadmodum. iunct. glo. de iureiu.

13 Decimo ¶ in excommunicationem hanc incidunt, qui hanc ad hostes deferunt, esto deinceps ab ipsis hostibus vel pretio, vel dono, vel vi ea recuperent, nam. statim atque hostibus tradita sunt, tradens in excommunicationem incidit, ex quo Bulla hanc agentes ipso iure excommunicat. argum. capitu. pastoralis. §. fin. de appell. Quae excommunicatio nulla re alia tollitur, quam absolutione. argumen. cap. cum desideres, de senten. excom. atque sic dixit Nauarr. in cit. c. ita quorundam. not. 8. nu. 29. & Syl. in verb. Excommunicatione. 7. versicu. Nono. nume. 64. & versu. Sexto, & Mar. Alfons. de Viuald. in Candelabr. par. 2. in expla

natione Bullae Cene Domini. cas. 7. nu. 64.

14 Undecimo ¶ in excommunicationem hanc incidunt ad hostes prohibita deferentes, esto deinceps contra christianos illis non vtantur, vt inquit Nauarr. in eod. capitu. ita quorundam. not. 10. nu. 42. versicu. Decimooctauo, & in Gl. 3. & in multis aliis locis ibidē. Et hoc ob eandem rationem, quam proximē reddidimus, quoniam statim excommunicatione quis obligatur, vt prohibita ad hostes detulit. Postremo quoniam fat est contra christianos ipsos illis uti posse, atque sic dixit Rebuff. in expositione Bullae. articulo. quinto. in versicu. Impugnant. in sua Praxi, illud enim Impugnant, explicans inquit seu impugnare possunt, & idem iudicari de potentia, sicut de actu ait. Quare vel ipsis christiani nominis hostes occidantur, modo hoc animo data non sint, vel ipsimet hostes, quibus hanc tradita sunt, christiani deinceps fiant, non idcirco tamē fiet, quominus prohibita hanc tradens in excommunicationem inciderit, sicut eandem poenam non euitant, qui ad hostes eosdem armis non egentibus ea deferunt, vt dixit Nauarr. in cap. ita quorundam. not. 10. num. 4. de iudae. quem sequitur Viual. ibidem. nu. 65.

15 Duodecimo ¶ in excommunicationem incidunt, non solum, qui belli tempore prohibita hanc ad

ad hostes deferunt, verum etiam & qui tempore pacis, tum quòd contra Bullæ prohibitionem deferunt, tum quòd contra eius rationem faciunt, nam illis contra christianos alias uti possunt, esto tunc non utatur, ex quo igitur et ratio, & verba Bullæ hisce conuenit, & dispositio conueniet. argumen. leg. 4. §. toties. ff. de damn. infect. & l. regula. §. penult. ff. de iur. & fact. ignor. atque sic dixit Ioan. Tabie. in verb. Excommunicatio. 6. num. 2. versi. Primo, ibi. Et tam tempore pacis. Quod & multo magis dicendum est, si induciarum tempore hæc tradantur, argumen. cap. significauit, in fine, & ibi Gl. & DD. de iud. & ita Tolet. in Bulla Cœnæ Domini. Excom. 5. num. 11. & ad summam quocunque tempore hæc deferantur, deferentes in excommunicationem hanc incidunt.

16 Decimotertio † in excommunicationem hanc incidunt prohibita deferentes, vndeunque ea habeant, viget enim semper ratio Bullæ, quoniam illis christiani oppugnari possunt, ergo & dispositio vigere debet. argumen. l. illud. ff. ad leg. Aquil. & l. a Titio. ff. de furt. Sive igitur è terris, & locis Romanæ Ecclesiæ illa quis habuerit, siue è Ciuitatibus aliorum Principum christianorum, siue è suis locis, vt pote quia Princeps, Duxque est alicuius loci vnde hæc habentur, semper in excommunicationem hanc incidet. Immo & qui

ab ipsis hostibus hæc comparauerit, & ad alios hostes christiani nominis ea detulerit, in penam hanc incidet, vt dixit Nauarr. in eodem capitu. ita quorundam. numer. 23. versicul. Decimoquarto. Quare qui equorum pullos a Turcis emunt, & grandiores effectos eisdem vendunt. Item qui equos macros, ad bellumque ineptos ab eisdem habent, eosdemque pingues, & ad bellum aptos redditos restituunt, in excommunicationem hanc incidunt, ut dixit Nauarr. ibidem. Quod locum tamen habere cenfeo, ubi hæc ab hostibus habita in christianorum potestatem venerunt, vt pote in eorum ciuitates, & territoria, alioquin si adhuc in hostium locis sint, & inde ad alia hostium loca transferant, vel etiam ibidem vendant, in excommunicationem hos non incidere sentio, quando quidem hæc christianorum omnino nunquam fuerunt, nam & sic declarasse Gregorium Nonum, vt scilicet in excommunicationem non incidant, qui de una ciuitate infidelium ad aliam hæc deferunt, inquit DD. quidam, & Nauarr. in citat. capi. ita quorundam. not. 8. nume. 27. & in hoc casu locum habere potest id quod dixit Tabie. in verb. Excommunicatio. 6. numer. 8. versic. Septimo. Excipio tamen vbi ex vno loco hostium in alium eorundem locum deferrent, vbi contra christianos bellum gereretur, exēpli gratia Constanti-
nopolis

opolis oppugnatur a Christianis, & quidam christiani, qui apud hostes sunt, ex aliis locis hostium eo arma deferunt, hi planè in excommunicationem incident, & si non ob hanc rationem, quòd arma hostibus dederunt, saltem ob illam, quòd hoc modò eis fauent, id quod etiam excommunicationis pœna proposita prohibetum est in fine huius Capituli, atq; sic sensit Tab. eod. ibi. Nisi fieret in dispendium christianorù, & apertius Naua. in cit. c. ita quorundam. not. 8. nu. 27.

17 Decimoquarto fin excommunicationem hanc incident, etiam si priuilegium habeant deferendi ea ad hostes christiani nominis a principibus laicis, nam esto Imperator, Rex, Dux, Respublicave aliqua facultatem hanc suis subditis concedant, tamen qui hac licentia, & concessione vtentur, excommunicationem hanc nõ euadent, & hoc ob eam rationem, quoniam causa hæc ad Ecclesiam pertinet, vt probauimus, atque idcirco Principes laici de ipsa re decernere contra Ecclesiam nihil queunt. argument. capitul. fin. de constitut. libro sexto. & l. fin. ff. de iurisd. omn. iud. atque sic concludit Nauarr. in citat. capitul. ita quorundam. not. 1. numer. 13. versicul. Tertio, ibi. Aliosve Monarchas. Possunt tamen a suis pœnis, quas suis legibus contra tales inferunt, suis priuilegiis eos liberare. argument. leg. Princeps. C. de leg.

& capitul. proposuit de concess. præb. *tab. in cit. c. ita quorundam.*

Postremo in excommunicationem hanc incident, esto a Romano Pontif. priuilegium ad id simpliciter habeant, quo possint prohibita hæc ad hostes christiani nominis deferre. Imò uel ab hoc Pontifice priuilegium habeant, qui Bullam hanc confecit, ob clausulam positam in fine huius Cap. Non obstantibus. Dixi autem simpliciter, id est non facta expressa derogatione huius Bullæ videlicet. Non obstante prohibitione facta in Bulla Cœnæ Domini de non portandis & cæt. atque sic id habetur in fine huius Capituli ibi. Non obstantibus.

An igitur Romanus Pontif. permittere potest, vt quis hic uerita ad christiani nominis hostes deferat? Videbatur dicendum id non posse. Et hoc ob eam rationem, quoniam contra ius diuinum, naturale, & contra præceptum de calogi dispensare non potest, vt dixit Felin. in capitul. quæ in Ecclesiarum. num. 30. versicul. Ceterum limitatur, ibi. Sed crediderim, & in versicul. Et pro prædictis adduci possunt, quæ late habentur in Summa de constitut. at permittendo hæc contra ius naturale diuinum facit, quo pro patria, parentibus, & religione pugnare cauetur, & per consequens prohibetur contra eosdem pugnari. argument. l. ueluti. iunct. Gloss. communiter recept. ff. de iust. & iur. quod

quod fieret concedendo hæc ad hostes deferri, saltem iudicæ, armando suos hostes contra Ecclesiam. Contra decalogum etiam in duobus facit. Primo contra primum præceptum, nam armat hostes contra principatum christianorum, & sic contra Deum, item contra præceptum De non occidendo venit, adiuuat enim christiani nominis hostes, qui iniuste contra nos bellum gerunt, & ob id iniuste occidere volunt, quæ prohibita sunt per decalogum, cuius leges iuris naturalis, & diuini sunt, vt dixit S. Thom. prim. 2. q. 100. articu. 1. in respon. versicu. quædam enim sunt, quæ statim, ergo Romanus Pontif. non videtur priuilegium hoc concedere posse. Contraria tamen sententia, vt concedere priuilegium hoc Pōtif. Max. queat, verior videtur, quoniam id significatur in Bulla in hoc Cap. in versicul. Non obstantibus quibuscunque priuilegiis, ex quo patet & alias priuilegia huiusmodi concessa esse, & in futurum concedi posse, modo expresse Bullæ huic per illa derogetur. Quid igitur concludendum? Ego sic distinguendum censeo. Aut querimus an Romanus Pontif. concedere facultatem, ac priuilegium alicui possit, ne in excommunicationem hæc incidat, si hæc ad christiani nominis hostes deferat, & in hoc casu id ipsum posse sine dubitatione censeo, nam Romanus Pont. positiuo iuri præ-

est. argumen. capitu. proposuit. de concess. præben. & antecessoris legem etiam tollere potest, sicut & suam. argumen. capit. innotuit. de elect. & l. qui condemnare. ff. de re iud. & eorum, quæ dixit Glo. Magilr. in cap. cum inferior, de maior. & obed. & capitu. inferior. distinct. 2. 1. etenim par virtus ligandi, atque soluendi est, capitu. verbum. de penit. di. 1. at excommunicatio hæc & ab homine, & a iure lata est, ab homine per hanc Bullam, a iure per cit. cap. ita quorundam, ergo ab ea Roman. Pontif. quem liberare potest, sicut alij Principes a suis pœnis, quas in eos ferunt, qui hæc ad hostes huiusmodi important, atque sic asseruit Nauar. in cit. cap. ita quorundam. not. 1. num. 1. 3. versu. Tertio. de iudic. Aut querimus, an Romanus Pontif. possit a culpa eximere, vt scilicet hic non peccet, qui hæc ad christiani nominis hostes, defert, & in hoc casu sic distinguendum censeo. Aut id sine iusta causa facit & in hoc casu id nõ posse censeo ob rōnes, quas in priori opinione, retulimus. Aut cum legitima causa, & tunc id posse censeo, nam in hoc casu potius interpretari, ac declarare ius diuinum dicitur, quod potest, quam illud tollere, vt DD. communiter concludunt in cap. quæ in Ecclesiarum, & ibi Felin. nume. 25. versicul. Secunda conclusio. de constitut. etenim & ob hanc rem dispensare potest in præceptis decalogi, ut dixit S. Thom.

S. Thom. 1. 2. qu. 100. art. 8. in respon. & pertinent huc, quæ ibi ait Caietan. in verb. Ad primam. vident. ubi ait existēte legitima causa, tunc non esse dispensare cōtra decalogum, sed declarare, & interpretari. Accedit quod mens legislatoris ea fuisse videtur, ut existente causa id possit, ergo perinde habendum, ac si id expresse cauisset, vt dixit Gloss. communiter recept. in l. tale pactum. §. fin. ff. de pact. Quare si aut ob redemptionem captiuorum, & præsertim alicuius principis uiri id permitteret, aut causa grauioris famis, cuiusmodi superioribus annis fuit, quo frumentum ab ipsis hostibus haberetur, aut ob aliam utilitatem publicam alicuius loci id permitteret, in his omnibus casibus licita causa esset, & priuilegium ab ipso tunc habens etiam in cōscientiæ foro tutus esset. Quare quod Veneti, aut Ianuenses se sustentant negotiando in terris infidelium, licite priuilegiū hoc ipsis, sicut & alias concessum est, a Romano Pontif. concedi potest. Hoc tamen intelligo, modo in detrimentum Reipublicæ christianæ id non redundaret, non enim mea sententia liceret turcis christianos oppugnantis priuilegium concedere, vt tunc quis arma, & huiusmodi alia ad ipsos deferret, ita igitur ego sentio, saluo semper S. R. E. iudicio. Hi ergo in excommunicationem hanc incidunt, iam eos, qui pœnam hanc

euadunt, enumeremus, id quod in seq. præstabimus.

S V M M A.

- 1 Deferentes arma, & alia prohibita in excommunicationem non incidunt his casibus, scilicet, Qui de licentia Romani Pontif. id facit.
- 2 Qui necessitate compulsus, ut pote uentorum, & maris tempestate cum armis eo defertur.
- 3 Qui ab eisdem hostibus captus est.
- 4 Qui fame compulsus hæc tradit.
- 5 Qui ad fauorem christianorum infidelibus ea tradit.
- 6 Qui iniuria oppugnatus ad suam defensionem infideles uocat, cum alunde id non possit, & arma, & huiusmodi illis tradit.
- 7 Qui illis infidelibus tradit, qui hostes christiani nominis non sunt.
- 8 Qui prohibitionem hanc probabiliter ignorans christiani nominis hostibus tradit.
- 9 Qui christianis arma tradunt, qui in terris huiusmodi christianorum hostium sunt, quo ipsis oblata occasione contra hostes atantur.
- 10 Qui parua deferunt.
- 11 Qui pro redemptione captiuorum deferrunt.
- 12 Incipientes deferre arma ad hostes in excommunicationem incidunt, etiam si deinceps desistant.

L.

§ Qui in excommunicatione hanc inciderint vidimus, iam

iam qui pœnam hanc euadant,
 1 videamus. † Primum igitur in ex-
 communicationem hanc non inci-
 dit Romanus Pont. qui hæc pro-
 hibita ad hostes christiani nomi-
 nis deferenda curaret, tum quod
 suis legibus quis nõ obligatur. ar-
 gumen. l. digna vox. C. de leg. & c.
 proposuit. de concess. præb. tum
 quòd neque id potest, non enim
 se ipsum excommunicare quis va-
 let, vt probauimus id pluribus in
 Tractatu nostro de Censuris Tab.
 1. c. 2. §. 8. Non itidem qui ab ipso
 facultatem hanc habet, vt proxi-
 me conclusimus.

2 Secundo † in excommunicatio-
 nem hanc non incidunt, qui ne-
 cessitate compulsi prohibita hæc
 ad huiusmodi hostes detulerunt,
 vt pote vel quia nauem hisce reb.
 onustam habentes, & ad christia-
 nos ea deferentes vi uentorum, &
 maris tempestate, ad Turcas, ad
 aliosve christiani nominis hostes
 delati sunt, hi enim nec in excom-
 municationem incidunt, nec pec-
 cant, tum quod hi nec deferunt,
 nec transmittunt hæc volentes,
 quod requirit Bulla, sed inuiti eo-
 rum fluctibus maris vel ventis impel-
 luntur, quo casu quis excusatur.
 argumen. capitu. sacris. de iis, quæ
 vi metusue caus. fiunt. Idque meri-
 to, lex enim de re possibili esse de-
 bet, vt dicitur in capit. erit autem
 lex. distinct. 4. at si vellet obligare,
 vt ne tunc eo appellerentur, esset
 obligare ad impossibile, quod le-
 gi non subiicitur. argumen. capit.

2. de reg. iur. Non igitur in excom-
 municationem hanc prædicti inci-
 dent, atque sic asserit Felin. in ca-
 pitu. significauit. num. 7. versicul.
 Ultimo limita. de iudæ. & Rebuff.
 in Prax. benefi. in expositione Bul-
 læ Cœnæ Domini. arti. 5. in verb.
 Deferunt, ibi. Item etiam nõ pro-
 cedit, & Nauarr. id sensit in capi-
 tu. ita quorundam. not. 10. nume,
 27. eodem. Facit quoque pro hac
 opinione l. Cæsar. ff. de publi. per
 quam legem ratione hac. mercib.
 delatis ad aliquem locum, nec ad
 portorium, gabellamve soluendã
 pro ipsis, quem tunc obligari di-
 xit Barto. in l. i. C. de naufrag. lib.
 10. Item qui a Principe coactus ea
 deferret, non igitur hac de re du-
 bitandum est. Excipio tamen vbi
 illinc libere discedere cum rebus
 possent, tunc enim si christiani
 nominis hostibus alienent, in ex-
 communicationem hanc incidet,
 vt sensit Felin. ibidem, quod &
 dubitatione caret, habet enim in
 hoc casu locum & Bullæ verba,
 quoniam ad hostes arma defe-
 runt, habet locum & eius ratio,
 quoniam illis christiani oppugna-
 ri possunt, vt per se patet, ergo &
 eiusdem dispositio habere debet.
 argumen. l. illud. ff. ad leg. Aquil.
 & l. penul. §. penul. ff. de iur. & fac.
 ignor. At quid si potuissent in ma-
 re prohibita illa proiicere, an id
 debuissent, ex quo pro certo vi-
 debant ad loca hostium perue-
 niendum ipsis esse? id cogita habi-
 to respectu vnde maius damnũ.

Item

3 Item in excommunicationem hanc ob easdem rationes non incidunt, qui ab ipsis hostibus cum eisdem rebus in terra, marive capiuntur, quamobrem res huiusmodi ad manus hostium perueniunt. Quare qui hostibus se cum armis dedunt, quando vident se nulla ratione eorum manus effugere posse, hi poenam hanc euadent, vt sensit Nauarr. in cit. capit. ita quorundam. not. 8. numer. 34. Sicut etiam, qui hostibus arcem armis munitam tradunt, quando aliter eam tueri non valent. Quod locum tamen in iis non habet, qui sine probabili aut mortis, aut cruciatus, aut captiuitatis metu, sed sponte se cum armis dedunt, vel pretio ducti id agunt, quod his temporibus a custode arcis Clauarini in Vngaria factum audiimus, nam, vt dicitur, pretio accepto a Turcis eam arcem ipsis prodidit, in excommunicationem hanc igitur ille incidit, atque sic sensit Nauarr. in eodem capit. ita quorundam. not. 8. numer. 33. vers. Vigesimo infertur.

4 Non itidem in excommunicationem incidunt, qui fame compulsi hęc hostibus tradunt, vbi aliunde, vnde se sustentent, habere nequeunt, nam tunc quod necessitas legi non subiicitur, vt habetur in cap. 1. de reg. iur. & in cap. si discipuli, de consecrat. distin. 5. & vt sensit Viu. in sua Sylu. opin. 366. nume. 4. versicul. Et hinc est, quod necessitas, ob eam rem po-

nam hanc effugient, vt id quoque asseruit Nauar. in cit. cap. quorundam. no. 8. n. 26. & Rebu. ibidem. At quid si armorum traditione in huiusmodi necessitate facta damnum graue in christianos venturum sit, an arma tradenda sunt? anve fame pereundum? Ego sentio in excommunicationem quę tunc non incidere, quandoquidem verisimile non est Ecclesiam, quę pietatis mater est, in excommunicationem hunc incidere voluisse. argumen. cap. si vero. de sent. excommun. etenim excusatur, si legem naturę de se conseruando humanę legi de rebus hisce non deferendis prætulit. Verum an saltem hic peccat? Planè, vbi ex huiusmodi rerum traditione detrimentum graue in Ecclesiam redundaret, hunc peccare sentio, nam in hoc casu pro Dei Ecclesia potius gloriosam mortē oppetere deberet, quam cum graui eiusdem detrimento turpiter viuere, quod Eleazarum illum venerandum hebręorum senem pro patriis legibus fecisse memorię proditum est libr. 2. Machabæor. capitu. 6. quod & tetigisse videtur Nauarr. ibidem. numer. 26. Non demum in excommunicationem incidit, qui viarum errore ducti, ad hostes hęc etiam detulerunt, quandoquidem neque hi volentes id faciunt, non enim in errore consensus est, aut voluntas, vt habetur in l. cum testamentū, & in l. seq. C. de iur. & fact. igno. atque id.

idcirco nec mortifere peccant, & ob id nec in excommunicationem incidunt, argument. capitul. nemo Episcoporum, & c. nullus. 11. q. 3.

- 5 Tertio ¶ in excommunicationem hanc non incidunt, qui ad favorem christianorum hæc infidelibus tradunt, nam tunc prohibitionis rō cessat, & ob id & prohibitio. argument. capitul. cum cessante. de appel. & l. adigere. §. quāvis. ff. de iur. patron. Quare qui arma, & huiusmodi prohibita per Bullam tradunt infidelibus, qui pugnant cōtra alios infideles pro christianis, & sic adiuvant, defenduntque christianos, quod in Indiis sapius hoc contingere legi, in excommunicationē hanc non incident, vt sensit Nauarr. in cita. capitul. ita quorundam. not. 4. nu. 15. etenim & Iudæi cum Romanis fœdus inierunt, & mutuam operam sibi promiserunt, vt habetur libro 1. Machabæor. capitul. 8.
- 6 ¶ Non itidem in excommunicationem incidit Christianus Princeps, qui iniuria oppugnatus ad suam defensionē, cum a christianis habere non possit, vnde se defendat, infideles ad suam defensionem vocavit, & arma, ac reliqua ad bellum necessaria illis tradidit, tum quod defensio quocūque iure permessa est. argument. l. vt vim. ff. de iustit. & iur. & capit. dilecto. de sentent. excomm. libr. 6. & ob id ea permessa sunt, quæ ad defensionem pertinent, concessio

enim aliquo, omnia concessa intelliguntur, sine quibus concessū haberi non potest, argument. cap. praterea. de off. deleg. & l. 2. & ibi not. Ias. & DD. ff. de iurisd. omn. ind. & l. ad rem mobilem, & l. ad legatum. ff. de procur. ergo & infideles vocari, & arma eisdē tradī queunt, tum quod in primis ad defensionem Christianorum vocātur, quamuis deinceps, & christianos oppugnent secundo loco: quod tamen nihil interest, quod enim in primis agitur, hoc potissimum consideratur. argument. ca. cum voluntate. de sentent. excomm. & l. si quis nec causam. ff. si cert. peta. atque sic dixit quoque Nauarr. in cit. capitul. ita quorundam. not. 4. num. 15. versi. Nono inferitur, & num. 25. & num. 27. Modo tamē finito bello caueat, ne apud hostes huiusmodi arma remaneant, quibus deinceps christianos oppugnent, alioquin si cum posset ea ipsis auferre, non auferret, in excommunicationem hanc incideret, cessat enim tunc ratio permissionis, atque idcirco cessare permissio debet. argu. cap. cum cessante. de appell. atque sic dixit Nauarr. in cit. locis. Non itidem in excommunicationem hanc incidunt christiani Principes, qui sub suo imperio christiani nominis hostes habent, si eo bellica instrumenta deferant, quo ciuitatē tueantur, ac muniant, nam & hic prohibitionis ratio cessat. Curare tamen debent, ne contra christia

nos ijs vtantur, vt proximè diximus.

7 Quarto ¶ in excommunicationem hanc non incidunt, qui ad eos infideles hęc deferunt, qui hostes christiani nominis non sunt, neque occupant, occupare vt curant res christianorum, neque contra christianos religionis odio pugnant, sed ob aliam causam, in quorum numero Indianos quosdam audio esse, qui contra christianos non religionis odio pugnant, sed quia iniuste a christianis sua occupari aiunt. Ad hos ergo, qui hęc deferunt, in excommunicationem non incident, esto bellum contra christianos habeat, modo bellum iustum sit, vt pote quia iniuste christiani eorum bona occupare nituntur, etenim mens Bullæ est diminuire potentiam hostium iniuste contra Ecclesiam religionis odio pugnantium, atque sic asseruit etiam Nauarr. in eodem capitu. ita quorundam. not. 4. numero 13. versic. Septimo infertur. Non etiam in excommunicationem incidunt, qui adiuant principem infidelem contra alium Principem infidelem, vt dixit Nauarr. in eod. not. 4. numero. 23. versicu. Decimo quinto infertur. Hoc tamen semper intelligo, modo arma apud eos non relinquuntur, quibus deinceps christiani oppugnentur, atque sic sensit Tolet. in Bulla Cęnz Domini Excomm. 5. numero 12. versu. Octauum dubium. Non

item in excommunicationem hęc incidunt christiani, qui cum vicini sint Turcis, & christiani nominis hostibus ferrum ad eos deferunt, quo ex illo arma sibi fabricent, modo illis tradant, quos veri simile est restituros esse, quod pacis tēpore fieri posse cenleo, nā non dicitur tradi, quod statim est quis recuperaturus. argu. l. aliud est capere. ff. de verb. sig. & l. si cui plusquam. ff. de prætor. stipul. etenim hic cessant & ratio, & verba Bullæ, ergo & dispositio cessare debet. argumen. capitul. cum cessante. de appella. Quare Polonus, qui prope Turcas habitat, si Turcæ egregio artificio sua arma reficienda tribuat, pęnam hanc euadet.

8 Quinto ¶ in excommunicationem hanc non incidunt, qui probabili ignorantia facti vetita hęc ad christiani nominis hostes deferunt, vt dixit Nauar. in eodem capitu. ita quorundam. not. 8. numero. 25. versu. Duodecimo infertur, nā hęc & prudentissimos fallit, & ob id excusat, vt dicitur in l. regula. ff. de iur. & fac. ignor. & facit capi. Apostolicę. de cler. excom. min. & c. fin. de constit. lib. 6. Quare remiges, magisterque naui, qui suā nauim locant alicui vsque ad aliquem locum infidelium, qui cum permissis rebus eo deferri prohibita aliqua occulte inserit, remiges inquam, & magister naui excusabuntur, sicut etiam baiulus, qui huius rei inscius arcam

M portat

portat ad nauim rebus huiusmodi onustam, atque sic sensit Rebuff. in Prax. benefic. in expositione Bullæ Cœnæ Domini. articul. 5. in verb. Deferunt. At quid si cōductor nauis onustam armis nauem ad locum aliquē christianorum deferre se velle dicat, vbi vero in altum venerunt, cogit remiges, & magistrum nauis vela face- re ad hostes, an in excommunicationem ipsi incident? Planè si resistere possint sine vitæ periculo, & non resistunt, in excommunicationem eos incidere censeo, nam illi fauere existimantur. argumē. capit. quantæ, cum ibi not. de sentent. excommun. at si resistere nequeant, pœnam hanc euasuros concludo, quandoquidem verisimile non est, quem matrem Ecclesiam cum tanto vitæ periculo ad resistendum obligasse, atque sic in simili dixit Nauarr. in eod. capitu. ita quorundam. not. 8. numero. 26. Ignorantia facti ergo excusat. Ignorantia iuris quoque probabilis excusabit, vt pote si esset rusticus, & rudis quidam, qui hæc deferat, quod eo magis etiam sentio, quoniam parochorum incuria, & inscitia, Bulla hæc multis in locis non publicatur, & ignoratur.

9 Sexto † in excommunicationē hanc non incident, qui arma, & huiusmodi prohibita ad christianos deferunt, qui in terris hostium huiusmodi habitant, quo ipsis cōtra dictos hostes oblata occasio-

ne vtantur, interimque abscondita habeant, nam nec verba Bullæ, nec eius ratio hic locum habent, ergo nec dispositio locum habere debet. argumen. l. 4. §. toties. ff. de damn. infect. & l. regula. §. pen. ff. de iur. & fact. ignor. Quare, qui ad hunc finem christianis prohibita hæc deferunt, qui Constanti- nopolim, aliaue loca hostiū christiani nominis incolunt, in excommunicationem non incident, modo interim abscondita ea habeant, atque sic sensit Nauarr. in eodem capitu. ita quorundam. not. 4. numero 12. versicul. Quod tamen mea sententia, & versicul. Sexto infertur. Atqui an christianis subditis Turcarum Principi licet arma, & iequos vendere Turcis subditis eidem Principi? Vide Nauarr. in consi. 4. de iudæ. libro quinto.

10 Septimo † in excommunicationem hanc non incident, qui de prohibitis rebus rem paruum deferunt, vt gladiolum, & id generis, vt dixit Felin. in cit. capitu. ita quorundam. num. 3. versicu. Secus de cultello paruo, vbi & plures alios idem sentientes refert, & Rebuff. in Prax. benefic. in expositione Bullæ Cœnæ Domini articul. quinto. in versu. Ferrum, idque iure merito, nam & armorum appellatione gladium, quo ad pennas incidendas, panemve quis vitur, non cōprehendi, nec statuto puniente portantem arma, dixit Glos. recept. in Authen. de arm. in verb. Minores,

nores, & Barto. in l. 1. ff. de vi publica & Francif. Aretin. in consil. 38. Præterea in quouis foro rei paruitas excusat. argumen. l. scio. ff. de min. & not. Nauarr. in eod. capita quorundam. not. 8. nume. 30. Ad do ob id nullum damnnum christianis inde venturum, quod & inquit Nauarr. ibidem, hoc autem arbitrio boni viri, an inde dānum christianis euenturum sit, iudicabitur. argument. l. 1. §. de iur. liber. & capitu. de causis. de offi. deleg. Quare qui exempli gratia, in finibus Aethiopiæ a bellis christianorum longe remotis tradit ferrum parua quantitatē Saraceno, vt inde clauos faciat ad ædem construendam, quam ceptam iam habet, in excommunicationē hic non incidet, nam ob locorum longinquitatem, belli remotionem, rei paruitatem, & finem, quā obrem datur, in fraudem non dari, nec in detrimentum christiani nominis arbitrio boni viri diiudicabitur, vt asseruit Nauar. ibidem not. 10. num. 29. omnino vident. & Martinus Alfons. de Viuald. in explanatione Bullæ Cœnæ Domini, cas. 7. numero 61. in Candelabr. par. 2. nam ait, si quis mitteret alicui quem pretiosum gladium, vel pugionem, archibusetumve alicui Principi, quo eius gratiam sibi conciliaret, in excommunicationem hanc ob rei paruitatem non incideret, hoc verum sentio, nisi esset in bello contra christianos.

11. Octauo † in excommunicationem hanc non incidunt, qui pro redimendis captiuis hæc deferunt, vt probatur in capit. significauit de iudæ. An igitur redemptionis causa prohibita hæc licite ad christiani nominis hostes deferuntur? In hac quæstione, quam disputauit Gloss. & DD. in cit. capit. significauit, tres sunt sententiæ. Gloss. 1. in eod. capitu. significauit, tenet hoc sine auctoritate Romani Pontificis non posse, hanc eandem opinionem indistincte tenuit Abba. ibid. num. 2. & magis tutam, & æquam inquit Mar. Socin. Sen. ibid. nu. 14. Sequitur quoque eam Gofr. vt inquit Socin. ibid. Probatur autem primo hac ratione, quoniā si hoc fieret, daretur materia delinquendi, & fraudum, semper enim hæc redemptionis causa ea se detulisse allegarent, quod est contra l. conuenire. ff. de pac. dot. Hæc ratio mihi non satisfacit, nā, esto homines id cœlent, non tamen legem cœlarent, quæ semper certa est. argumen. §. conditionis. in Institut. de verbor. oblig. & pertinent huc tradita per DD. in Clement. cupientes, §. verum. de pœnit. non igitur fraudem facerent, nam in excommunicationem inciderent. Secundo pro hac sententia sic argumentatur Abb. non sunt facienda mala, vt eueniant bona, huiusmodi enim compensatio a iure improbat. argumen. capitul. super eo, de vsur. at ratione hac christiani oppugnarentur.

M 2 quod

quod malum est, ergo per bonum illud redemptionis cōcedendum hoc non videtur. Hæc ratio mihi non quadrat, nam non fit malum, vt eueniat bonum, sed è contrario bonum fit in primis redimendo captiuos, quamuis deinceps contingere malum possit, at quod primum est, semper considerandum est. argumen. cap. cum voluntate. de sent. excommun. & l. non omnis. ff. si cert. pet. & hanc responsionem sensit Innoc. in eodem capit. significauit. Postremò probatur sententia hæc, quoniam redemptio hæc respicit priuatum fauorem, scilicet captiuorum, at prohibitio hæc respicit publicam vtilitatem, ergo præferenda est hæc publica vtilitati priuatæ. arg. S. sed & maior asperitas, in Instit. de ijs, qui sunt sui, vel alien. iur. Hæc ratio etiam mihi non probatur, quoniam hic fauor animæ agitur, ne scilicet captiui a fide auocentur, quod non cōtingit in ijs, qui captiui non sunt, ergo fauor hic cuique vtilitati est perferendus. argument. l. sunt personæ. ff. de relig. & sumpt. Quare cum nullis rationibus opinio hæc nitatur, contrariam sequitur Innoc. in cita. cap. significauit, eum quoque sequitur Host. vt inquit Ab. & Mar. Socin. Sen. in cit. cap. significauit, & hoc ob eam rationem quoniam pro redemptione captiuorum, alias prohibita, vt vasa sacra, alienari possunt, vt habetur l. sancimus. C. de sacr. sanct. Eccl.

& capit. 1. de pign. Hæc ratio mihi non satisfacit, nam per alienationem vasorum Respublica christiana detrimentum non accipit, quandoquidem pecunia tribuitur, quod non fit in casu nostro, cum igitur diuersa ratio sit, & diuersa dispositio esse debet. arg. le. Papinianus. exuli. ff. de mino. Tertia fuit opinio Ioann. Andr. qui distinguendo has opiniones inter se sic conciliare nitentur, nam opinionem Glo. ante factum tenedam dicebat, & hoc ob eam rationem, quoniam si hostes hoc animaduertent, prohibita tantum ad se deferri vellent, opinionem autem Innocent. post factum, quasi ob necessitatem id factum sit, atque idcirco dignum excusatione. argumen. capit. quoniam. 11. quæst. 3. & capit. 2. de regu. iur. Hæc distinctio mihi non placet, nam de quolibet verum est affirmare, vel negare, aut igitur licet, aut non licet, si licet, quâ docunque deferri poterunt, si nō licet, neq; ante, neque post. Quid igitur concludendum est? Ego sequendam censeo opinionem Innocent. vt scilicet pro redemptione captiuorum prohibita hæc deferri queant, quam & sequitur Nauarr. in capit. ita quorundam. not. 8. num. 26. de iudæ. Probatum autem primo per cit. capit. significauit, nam ibi ait Romanus Pontif. licite deferri posse aliquid ad Saracenos, vnde aliquod commodum, & subsidium ipsis veniat.

in articulo redemptionis, vt habe-
tur ibi, ergo & prohibita ita hic
deferri poterunt, nam & hinc cō-
modum habere queunt. Secundo
loco probatur hæc opinio, quo-
niam exceptio debet esse de regu-
la. argumen. leg. nam quod liqui-
de. §. fin. ff. de pōn. legat. at in cit.
capit. significauit. permittitur pro
recuperandis captiuis in Alexan-
driam iri, modo in mercib. quas
deferunt, nihil habeant, vnde pos-
sit Saracenis commodum, substi-
dium ve aliquid peruenire, exce-
pto redemptionis articulo; Ergo
hinc etiam probatur pro captiuis
redimendis, & alia prohibita de-
ferri posse, nam si præter merces
nihil deferri potest, vnde substi-
dium, & commodum Saracenis
ueniat, excepto redemptionis ar-
ticulo, ergo pro eo articulo præ-
ter merces, & sic permitta, & ea,
vnde commodum Saracenis ad-
uenit, & sic prohibita deferri pos-
sunt, & ob id etiam hic prohibi-
ta, valet enim argumentum a cō-
trario sensu. argum. l. i. & ibi com-
muniter not. de offi. eius præterea
si cōtrarium diceremus, exceptio
non esset de regula. Postremo fa-
cit pro hac sententia ratio hæc,
quoniam deferuntur hæc, vt quis
a seruitute se redimat, & ab ani-
mæ periculo, quod & humano, &
diuino iure permissum est. argu.
l. vt vim. ff. de iustit. & iur. & cap.
dilecto. de senten. excommunica.
ergo in excommunicatione hanc
non incident hæc deferentes pro

captiuorum redemptione, ex quo
saltem quoad pœnam positio iu-
te prohibita id est. In hac igitur
quæstione sic concludendum cen-
seo. Excipio tamen, vbi ratione
alia redimi possunt, vnde christia-
nis detrimentum non venit, tunc
enim, quod cessat necessitas, ob
eam rem & permissionem cessa-
re censeo, nanque ad remedium
extraordinarium non confugi-
mus, vbi ordinario locus est. argu-
men. l. in causæ. 2. ff. de mino. Item
excipio, vbi bellum inter christia-
nos, & ipsos hostes tunc esset, nam
neque in hoc casu deferri ea pos-
se censerem, quæ plurimum chris-
tiani obessent, atque sic sentit
Innoc. in ca. significauit, ibi in ar-
ticulo quando exerceret. de iudic.
& communiter receptam opinio-
nem hanc testatur Syl. in verb. ex-
communicatio. 7. num. 61. & Vi-
uald. in explanatione Bullæ Cœ-
næ Domini. nu. 67. Postremo, ubi
magna quæritas deferretur, nam
in ci. cap. significauit. permittitur
aliquid deferri, ergo non in ma-
gna quantitate, sed de exceptione
hac satis, ad alias redeamus. No-
no euaditur excommunicatio, u-
bi Christianus, qui est in terris in-
fidelium ad aliam terram eorun-
dem prohibita defert, ut dixit Syl-
uest. in verb. Excommunicatio. 7.
§. 65. & Tabien. eod. 6. numero 7.
& Tolet. in Bulla Cœnæ Domini
Excommunicat. 5. nume. 3. Quod
tamen locum non habet, vbi ter-
ra illa a Christianis oppugnatur,
M 3 tunc

tunc enim quod auxilium affert infidelibus in Christianos, excommunicationem non euadit.

Postremò in excommunicationem hanc non incidunt, qui parant hæc, quò ad hostes prædictos deterrent, sed ea non detulerunt, tū quòd qui parat hæc, quò ad hostes ea deferat, nondum illa defert, vt per se patet, quod requirit Bulla, & sic eius verba huic nõ conueniunt, ergo nec dispositio. argument. l. 4. §. toties. ff. de dam. infect. tum quod per eam præparationem iidem hostes christianos oppugnare nequeunt, & sic cessat ratio prohibitionis, ergo & pœna. argument. cap. cum cessante. de appellat. Pro certo igitur habendum est hos in excommunicationem hanc non incidere, quamuis grauer peccent ob eum animum, etenim & qui viderit mulierem, & concupierit illam iam mechatus est, vt inquit Christus Dominus.

12 At quid de iis, qui prohibita deferre iam ceperunt, sed tamen ad hostes nondum peruenerunt, neque ea illis tradiderunt, an, statim atque iter ad hoc ceperunt, in excommunicationem hanc incident, esto deinceps iter nõ perficiant, prohibitaque hostibus nõ tradant? Quod in excommunicationem incidant, suadere videntur verba illa Bullæ Deferunt, seu Transmittunt, quæ verba significant actum delationis, & transmissionis, non autem traditionis, ex-

go in excommunicationem hanc incident, statim atque ea deferre ceperunt ante traditionem, alioquin a verborum proprietate discederemus, cõtra l. non aliter. ff. de leg. 2. Secundo loco facit, quoniam vbi lex vult actum consummatum esse, id exprimit, vt in capitulo si quis suadente diabolo. l. 7. quæ. 4. nam quod volebat in excommunicationem eius canonis incidere, qui re ipsa clericum offenderet, ob eam rē dixit, Iniecerit manus violentas, & sic vsus est præterito perfecto, vt rem perfectam significaret, & sic conatus non sufficit, ergo ex quo hic id non dixit, deferentes tantum in excommunicationem hanc incident.

Quod autem in excommunicationem hanc non incidant, nonnulla suadere videntur. Primum quia in simili hoc dixit Nauar. in cit. capitulo. ita quorundam. not. 8. num. 29. nam cum ibi de huiusmodi re agatur, ait tamen in excommunicationem eius canonis eos non incidere, qui arma eo detulerunt, sed ducti pœnitentia hostibus non tradiderunt, ergo idem & hic, ex quo ea deferre tantum ceperunt. Hæc tamen ratio mihi nõ probatur, nam ob eam rem in eo casu in excommunicationem hanc non incidunt ob solam delationem, quoniam Canon ait subministrat, quod verbum re ipsa traditionem factam significat, vt inquit Nauar. ibidem. at verba

De-

Deferunt, vel Transmittunt, quæ sunt in Bulla nostra, non requirunt traditionem factam, sed simplicem delationem, vel transmissionem, vt igitur res diuersa ad rem nostram non pertinet. Secundo facit, quoniam verba cum effectu sunt intelligenda. argumen. l. i. §. hæc verba. ff. quod quis. iur. ergo & in casu nostro cum effectu intelligenda sunt, vt scilicet Deferant, & tradant. Hæc ratio non modo opinionem hanc non probat, sed potius contrarium, nam si verba cum effectu sunt intelligenda, effectus horum verborum est, vt deferentes, aut transmittentes, sint excommunicati, alioquin, si postea quam tradiderint, in excommunicationem inciderent, non excommunicarentur, qui portant, vel deferunt, & sic verba suum effectum non operarentur, nec obstat cap. si quis suadente diabolo. 17. quest. 4. nam ibi idcirco requiritur effectus, quoniam id expressit Ecclesia, inquit enim Manus iniecerit, & sic non conatum punit, sed effectum, at hic punit solum conatum. Quicquid dixerit igitur Mar. Alf. de Viuald. in Candelabro part. 2. in explanatione Bullæ Cœnæ Domini in cas. 7. num. 64. qui contrarium sensit, opinio hæc mihi non quadrat; & eodem modo responderetur ad Nauarr. in Man. capitu. 27. num. 65. versicu. Nono. Postremo facit, quoniam nisi tradant, prohibitionis ratio cessare videtur, non enim oppugnare christia-

nos huic rebus non traditis hostes poterunt. Hæc ratio etiam me non mouet, quandoquidem Bulla voluit conatum, & principium actus prohibere, quippe quæ sciret tradentes per aliam constitutionem punitos esse, scilicet per cit. cap. ita quorundam, & cit. capitul. significauit, de iudæ. pretereæ cum Bulla inquit. Quib. christianos oppugnent, non ob id dixit, quo significaret necessario requiri, vt tradantur hostibus, & illis christianos oppugnent, sed ob id, vt describeret, quænam essent prohibita ad hostes deferri. Quid igitur concludendum? Ego priorem sententiam sequor ob rationes pro ipsa allatas. Postremo, quoniam Romanus Ponti. voluit initium prohibere, & conatum ipsum, quippe qui sciret tradentes, & subministrantes hæc hostibus, excommunicatos fuisse per. cit. capitu. ita quorundam. de iudæ. Accedit, quod si contrarium diceremus, muliones, & magistri nauium, qui hæc prohibita scientes ad hostes deferunt, in excommunicationem hanc non inciderent, ex quo non ipsi, sed domini rerum ea hostibus tradunt, cuius contrarium supra asseruimus. Hanc igitur opinionem vti veriore & tutiorem sequor, & multo magis, vbi ad hostes peruenerunt, esto deinceps mutata sententia allata ipsis non tradiderint, ac de priori parte huius Capituli hætenus, ad alteram veniamus, scilicet, quinã

sint ij, ad quos hæc deferri prohibitum est.

Verf. Qui ad Saracenos, Turcas, & alios christiani nominis hostes, & inimicos, vel hæreticos per nostras, siue huius sanctæ sedis sententias expresse, vel nominatim declaratos.

S V M M A.

- 1 Saraceni unde dicti, & qui proprie saraceni sint, & quando christianorum hostes esse ceperunt.
- 2 Saraceni quinam sint, ad quos arma, & alia hic posita deferri nequeunt.
- 3 Turcæ populi quinam sint, & unde dicti.
- 4 Hostes christiani nominis præter Turcas, & Saracenos sunt alii mahometicæ perfidiæ sectatores, iudæi, Pagani, Apostatæ fidei.
- 5 Hostes christiani nominis quinam sint proprie.
- 6 Hæretici per Apostolicam sedem expresse, nominatim declarati quinam sint.

IN hac parte quatuor hominū genera nominantur, scilicet Saraceni, Turcæ, & alii christiani nominis hostes, & inimici, necnon

Hæretici nominatim ab Apostolica sede declarati, ad quos arma, & alia hic in Bulla expressa deferri nequeunt. Quare ne ignoremus quinam hi sint, ob eam rem id hic explicemus, & primo de Saracenis agamus, de quibus hæc contemplabimur. Primò unde dicti sint. Deinde, qui proprie Saraceni. Tertio Saracenorū nomine qui comprehendantur, quatenus ad rem nostram pertinet.

- 1 Quoad primum igitur Saraceni dicti sunt a Saraca Arabia Vrbe, vt inquit Nauarr. in capitulo ita quorundam. not. 4. num. 3. versic. Quarto ergo loco, de iudæ. & Couar. lib. 4. var. resol. capit. 9. & Petrus Messias in Noua secunda Sylua variæ lectionis, in 3. par. ca. 4. inde enim nomen sumpserunt, non autem a Sara vxore Abrahami, vt ipsi se iactant, tum quod si a Sara ortum ducerent, Sarani dicendi essent, & non Saraceni, tum quod originem ducunt, vt testantur nonnulli, quos refert Couarr. ibidem & Petrus Messias in eod. Traç. part. 4. capitul. 14. ab Agar Ancilla Abrahami, nam ex ipsa ortus est Ismael, qui eius gentis auctor fuit, ac propterea olim ab Agar Agareni, & ab Ismael Ismaelitæ sunt nominati. Ex his igitur apparet unde ortum duxerint, & quomodo a Saraca Vrbe Principe Arabia Petreæ, quæ inter Iordanem, & Libanum posita est, de qua prouincia Arabia erant ipsi

ipsi Saraceni. Hostes autem christiani nominis esse ceperunt, postquam Hæraclæus christianorum Imperator Regem Persarum Col dram deuicit, nam, cum milicasset sub ipso Hæraclæo Imperatore, & confecto bello stipendium peterent, eo ipsis turpiter denegato, ab Hæraclæo, & ab imperio Romano defecerunt, & multas provincias christianorum occuparunt, ac deinceps figmentis Mahometi decepti ab ipso leges acceperunt, & Mahometicam impietatem sunt secuti, quæ christiana religioni repugnant, unde christiani nominis hostes sunt. Hinc ergo Saraceni dicti proprie, hinc christiani nominis hostes facti.

2 Quoad tertium † quatenus scilicet ad rem nostram pertinet, quinam Saraceni proprie sint, & si DD. variæ sententiæ sunt, quas refert Nauart. in citat. capitul. ita quorundam. no. 4. num. 2. & suam deinceps affert opinionem aliis improbat, asserens Saracenorum nomine omnes Mahometicæ perfidiæ sectatores contineri, qui christiani nominis hostes sunt actu, vel habitu, & ad eorum fautores, quatenus tales sunt, quæ opinio quoad eum canonem taceri potest, quandoquidem simpliciter ibi ad Saracenos arma, & alia deferri prohibetur, tamen quod in hac Bulla Romanus Pontif. aperte rem declarauit, non est quod a verborum proprietate disceda

mus. Dico igitur Saracenorum nomine comprehendi proprie gentem illam, quam supra diximus, non autem alios christiani nominis hostes, Mahometicæ ve perfidiæ sectatores. Et hoc ob eam potissimum rationem, quoniam de aliis christiani nominis hostibus Bulla mentionem partim speciatim, vt de Turcis, & Hæreticis, partim generatim, vt de aliis mentionem inquam, facit, vt videbimus. Non est igitur ea difficultas hic, quæ a derat in eodem capitulo quorundam, & in capitulo significauit, & in capitulo ad liberandam de iude, nam Romanus Pontif. aperte declarauit, quos hac Bulla comprehendere voluit. Ad hos igitur arma, aliaque hic prohibita deferri nequeunt, vel transmitti, alioquin tam deferentes, quam transmittentes in excommunicationem incidunt, vt supra declarauimus, sed iam de Turcis agamus.

3 Turcæ itidem sunt, ad quos hæc prohibita deferri nequeunt, vt in Cap. hoc huius Bullæ habetur. † Turcæ autem sunt populi quidam ab Asia maiore profecti Mahometicæ perfidiæ & ipsi sectatores. Nomen autem hoc susceperunt ab Vrbe quadam antiquissima, quæ Troconia dicebatur, & eius populi Troconi, sed quoniam Scitæ, qui regionem illam incolendam venerunt, eam urbem Turcia, & habitatores turcas nominarunt, hinc Turcæ dicti, vt tradidit Petrus

erus Messias in cit. capit. 4. Hi ergo proprie Turcæ sunt, & ad hos prædicta deferri nequeunt. Ex his iam apparet Saracenorum nomine gentem vnam significari, quam diximus, non autem omnes sectam Mahometicam sectantes, nam & Turcæ eam sequuntur, & tamen Saracenorum nomine non comprehenduntur, ac de Turcis hæc tenus. Iam quod excommunicatur in hoc capite, & tertium genus hominum qui nec Saraceni, nec Turcæ sunt, per ea verba. Et alios christiani nominis hostes, & inimicos, ob eam rem quoniam hi sint, qui comprehenduntur sub nomine aliorum hostium christiani nominis, explicemus.

4 Alii hostes, & inimici christiani nominis ergo sunt. † Primo omnes alii Mahometicæ perfidiæ sectatores, esto proprie saraceni non sint, vel Turcæ, nam Mahometicam sectam non solum prædicti sequuntur, sed alii plures, qui diverso nomine nominantur, ut Tartari, Mauri, & Indi, & alii omnes, sicut enim inter christianos, & qui christianam fidem sequuntur partim Itali, partim Galli, partim Hispani, & alio nomine nominantur, ita & Mahometicæ perfidiæ sectatores vario nomine appellantur, qui ergo Saracenorum, & Turcarum nomine non comprehenduntur, per prædicta verba comprehenduntur.

Secundo loco illis verbis comprehenduntur etiam Iudæi, nam

etsi eorum speciatim mentio facta non est, tamen per prædictam clausulam generatim exprimitur, etenim & ipsi christiani nominis hostes accerrimi sunt, ut de claravit exemplis quampluribus Marquard. de Sufa. in Tractatu suo. de iudæ. idem dixit quoque Nauarr. in cit. capit. ita quorundam. not. 4. num. 17. versic. Vnde primo inferitur, ibi, Quos tamen arbitror comprehendere per processum Cœnæ Domini. Nec ad hos igitur enumerata hic deferri possunt. Ac planè si tradantur a iudæis, & huiusmodi prohibita iudæis, qui habitant in terris Saracenorum, & Turcarum, aliorumve infidelium, qui christiani nominis hostes sunt, dubium non est hocce Bullam offendere, & in excommunicationem hæc incidere, quandoquidem illis contra christianos uti facile possunt, atque sic respondit Nauarr. eod. not. 4. numer. 12. versicul. Quinto inferitur, etenim nec ad christianos, qui in huiusmodi locis habitant, deferri hæc semper posse conclusimus, si vero tradantur iudæis, qui cum christianis habitant, & christianis subditi sunt, distinguendum est, nam si periculum sit ipsos iudæos oblara occasione armis, & alijs hic prohibitis contra christianos vsuros, ad hostesve christiani nominis ea delaturos, in excommunicationem hanc incident, qui hæc ipsis tradent, nam conveniunt eis verba Bullæ, quia tradunt ea hostibus

sibus christiani nominis, conuenit & ratio, quoniam illis Christianos oppugnare possunt, ergo & dispositio conuenire debet, argumen. l. 4. §. toties. ff. de damn. in re. & leg. regula. §. penul. ff. de re gu. iur. Quare quod, vbi Iudæi habitant in terris christianorum, quæ Turcis, & aliis christiani nominis hostibus vicinæ sunt, vt in Vngaria, & in finibus Polonia, vel in ciuitatibus obsessis a Turcis, verisimile est arma contra christianos oblata occasione moturos, ad hostes vel delaturos, ob eam rem in illis casibus ea illis tradere non licebit. Si vero sunt in Ciuitatibus longè remotis ab infidelibus, & ab ipsis non obsessis, cuiusmodi sunt Ciuitates Italiae, quod tunc periculum cessat ob eorum paucitatem, & verisimile non est contra christianos illis vsuros, in excommunicationem non incident, qui hæc ipsis tradunt, nam & Bononia vidi Iudæos vendentes, & ses per ciuitatem deambulantes, atque sic sensit Nauarr. in eodem not. 4. num. 14. versicu. Octauo infertur, cessat enim tunc prohibitio nis ratio, ergo & prohibitio cessare debet. argumen. ca. cum cessante. de appe. & leg. adigere. §. quamuis. ff. de iur. patron. Quæ autem diximus de Iudæis habitantibus cum christianis, eadem sentimus & de alijs infidelibus, qui apud christianos eis subiecti sunt, siue Saraceni, siue Turcæ, alijve huiusmodi sint, nam neque actu, neque

habitu contra christianos his vtiqueunt, vt dixit Nauarr. ibidem numer. 14. Non igitur in excommunicationem incident, qui Turcis seruis factis christianorum arma vendunt, vbi periculum cessat, quod dixi.

Tertio comprehenduntur etiam pagani, qui hostes christiani nominis sunt, ob generalem illam clausulam Bullæ iam propositam, ergo & ad ipsos prohibita hæc de ferri non poterunt. Pagani vero sunt gentes, quæ Idola, & Deos multos colunt, & alio nomine Gentiles dicuntur, inde sic dicti, quod sicut geniti, ita sunt, id est sine baptismo. Excipiuntur tamen, qui christianis infensi non sunt, hoc enim esse potest, quandoquidem sicut Deos multos colunt, ita & Christum Dominum colere possunt. Quod igitur in his cessat ratio dispositionis, quod scilicet christiani nominis hostes non sunt, ergo & dispositio cessare debet, atque sic asseruit quoque Nauarr. in cit. capitu. ita quorundam. not. 4. num. 21. versicu. Decimotertio infertur. Hinc Machabæi olim cum Romanis fœdus inierunt, vt habetur lib. 1. Machabæorum. capitulo octauo. Hinc hodie in indijs aiunt Indos plures contra alios Indos christianis opem ferre, & è contrario Christianos ipsis Indis, qui ergo hisce prohibita tradent, in excommunicationem hanc non incident.

Quarto comprehenduntur et sub

sub hac generali clausula Apostata fidei, hi scilicet, qui a Christi fide defecerunt, & sectam aliam sequuntur, cuiusmodi fuit Iulianus ille Apostata, de quo in capitu. Iulianus. r. 1. quæst. 3. licet enim baptismum susceperint, tamen a fide christiana se abdicarunt, quia hostes christiani nominis sunt, & ob id verba Bullæ eis conueniunt, ob eam rem & dispositio videlicet, vt nec prohibita hæc ad ipsos deferantur. argumen. l. 4. §. toties. ff. de damn. inte. §. & capit. indemnitatibus. §. supradicta. de elec. libro 6. atque sic sensit Nauarr. in eod. not. 4. num. 1. 1. versic. Tertio inferitur. Ac planè ubi apud hostes sunt, non est quod de hoc dubitemus. Secus autem si christianis subditi essent, & periculū non esset ijs contra christianos vsuros, vel ad hostes ea delaturos, tunc enim tradentes hæc illis in excommunicationem hanc non incidere, vt conclusimus supra de iudeis. Ex his apparet nos de Apostatis fidei, non autem religionis, aut ordinis agere, de quibus omnibus egimus in capitu. r. Bullæ. Ad hostes igitur christiani nominis deferre hæc nequeunt, cuiuscunque generis sint. Hostes autem tales ij proprie sunt, qui christianos ob hanc causam tantum, quod christiani sūt, & sic ob christianam religionem odio persequuntur, non autem ij, qui ob aliam causam, vt pote ob iniuriā a Christianis acceptam, aut ob bo-

na ab ipsis occupata, christianorum inimici sunt, hi enim proprie Christiani nominis hostes non dicuntur, atque sic sensit Nauarr. in eodem not. 4. num. 2. 1. versicul. Decimotertio inferitur, ibi, intelligo autem, & num. 10. versic. Secundo. Quare, si ob huiusmodi causas christianos oppugnarent, non autem odio religionis, & non occuparent res christianorum, sed iuste sua repeterent, ad ipsos talia deferentes, in poenam hanc non incidere, quandoquidem mens Canonum, Bullæque est comprimere potentiam hostium christiani nominis, vt dixit Nauarr. in eod. no. 4. num. 13. versic. Septimo inferitur.

6 Heretici demum, qui sunt aut a Clemente octauo huius Bullæ auctore, aut ab alio Romano Pontifice heretici declarati nominatim, vt habetur in versic. proposito huius Bullæ, sunt hi, ad quos hæc deferri nequeunt, vt Helisabeth asserta Angliæ Regina, quandoquidem ipsa a Pio Quinto nominatim, atque expresse heretica declarata est in Bulla incip. Regnās in excelsis, lata ann. 1569. Quinto Calen. Martij, Pontificatus sui anno quinto. Quare caueāt christiani Principes, ne ad ipsam prohibita transmittenda curent. Caneant etiam, ne ad subditos eius prædicta deferant, quandoquidem sat ipsi deferre dicuntur, ex quo illi ea tradunt, a quibus cum voler auferre, & contra christianos vti poterit,

terit, etenim & ratione hæc ipsi fauent, quamobrem in hoc capite etiam excommunicantur.

Excipiuntur autem primo, qui ad eos hæreticos hæc deferunt, qui a Sede Apostolica, & ob id a Romano Pontif. expresse nominatimque declarati non sunt, nam Romanus hic Pont. excommunicat solum declaratos per sententiam suam & Sedis Apostolicę, sergō secus, vbi declarati non sunt, inclusio enim vnus, alterius exclusio est. argum. l. cum prætor. ff. de iud. & capitul. non ne. de præsumpt.

Secundo excipiuntur, qui ad hæreticos etiam notorios deferunt, nam Bulla loquitur solum de ijs, qui declarati sunt speciatim, ac nominatim, ergo secus de alijs, qui notorij de facto sunt. Exceptiones tamen hæc duę mihi nõ placent, nec verę etiam sunt, nam esto ob prædictam rationem prohibita delatio non sit, est tamen ob hanc, quod christianę religionis hostes sunt, ad quos etiã prohibitio superiorũ pertinet ob antecedent. ver. Qui ad Saracenos, ibi. Et alios christiani nominis hostes.

Postremo excipiuntur ij, quos in priori regula huius Capituli excepimus. His omnibus iam patet, quinam sint ij, ad quos prohibita hæc deferri nequeunt, iam tertiã partem aggrediamur, in qua prohibita hæc quænam sint, habentur.

Verf. Equos, arma, ferrum, filum ferri, stannum, chalybem, omniaque alia metallorum genera, atque bellica instrumenta, lignamina, canabem, funes tam ex ipso canabe, quam alia quacunque materia, & ipsam materiam, aliaque huiusmodi, quibus christianos, & catholicos impugnant.

S V M M A.

- 1 Equi ad christiani nominis hostes deferri nequeunt, esto pulli sint, debiles empti ab hostibus morbofi, & facti vtilis, non eque.
- 2 Arma equorum, & quibus equi accommodantur, deferri nequeunt.

Hic enumerantur res, quæ ad christiani nominis hostes deferri, transmittive nequeunt, & quoniam numero duodecim sunt, ideo singula sigillatim, ac prius primam explicemus.

- 1 Equos igitur † primum nemo ad christiani nominis hostes ducere, transmittereve potest, vt id

expressum habetur in Bulla, idque merito, nam cum per ipsam Bullam prohibeantur ea deferri, quibus christiani oppugnari possunt, equi inter animantes ratione carentes aptissimi ad bellum, & ad pugnam sunt, ut experientia rerum magistra docet, unde illud Virg. Bello armantur equi.

Quare nec equi, qui adhuc pulli sunt, duci ad christiani nominis hostes poterunt, nam gradioribus factis contra christianos uti possent, & sic ratio Bullæ locum & in his habet, ergo & dispositio locum habere debet. argumen. capitulum cum dilecta. de confirm. ut ille vel in ut. & l. illud. ff. ad l. Aquil. Itē & verba locum habent, quando quidem pulli equorum equi sunt, & differunt a grandioribus secundum plus, & minus, quod diversam speciem non facit, sicut nec homo senex, & homo infans, ut per se patet.

Nō itidem equi deferri ad eosdem possunt, esto debiles, infirmi, macrive sint, nam fortes, pinguesque fieri possunt, præterea Bulla nō distinguit, ergo nec nos distinguere debemus. argument. leg. de pretio. ff. de public. in rem act.

Tertio duci ad eosdem equi nequeunt empti ab hostibus ipsis morbo si, posteaquam curati sunt, ut dixit Nauar. in Man. c. 27. num. 63. versi. Tertia.

Quarto non itidem equæ, tum

quod equorum nomine & ipse comprehenduntur. argumen. l. i. ff. de verb. sig. tum quod & ad bellum ipsæ aptæ sunt, & alios equos generare possunt. Quare ob id vel minus habiles ad bellum, sed ad sobolem sint commodæ, traduci tamen ad ipsos nequeunt, cuiuscunque generis igitur sint, deferri nequeunt, atque hoc sensu Rebuff. in Prax. benefic. in expositione Bullæ Cœnæ Domini. art. 5. in verb. Equos, & Iacob. de Graff. libro 4. dec. cas. consc. in expositione Bullæ Cœnæ Domini. numero 87.

Postremo nec arma, nec alia necessaria ad equos armandos eo deferri mea sententia queunt, ut frenum, habenæ, sella, seu ephippium, ferra, quibus pedes æquorum munjuntur, cingula, seu fasciæ, quibus ephippium constringitur, & si quid aliud est, quod ad equos armandos requiratur, tum quod prohibitum est, ne equi ad ipsos hostes ducantur, ergo & accessoria prohibita esse existimantur, accessorium enim naturam sui principalis sequitur, ut habetur in cap. vnic. de consecr. Eccl. vel altar. lib. 6. & ca. accessorium. de reg. iur. eodem lib. tum quod Bulla prohibet eo arma deferri, at ea quibus equi induuntur, arma dicuntur, unde illud Virg. Bello armantur equi, tum quod nisi hæc adessent, non admodum ad bellandum equi apti essent, ut per se constat, esto apud Iulium Cæsarem in suis

suis Commentarijs referatur populos quosdā equis sine ephipijs in bello uti, sed vna hirundo non facit ver. argumen. l. nam ad ea. ff. de leg. Adde equos aptissimos esse ad bombardas ferendas, & ad currus vehēdos, equi ergo ad hostes deferri nequeunt, alioquin in excommunicationem hanc incidunt, esto vnum equum tantum deferant, excipio tamen vbi quis equum omnino ineptum ipsis traderet, pro corio tantum habēdo, celsat enim ratio prohibitionis, ergo & prohibitio cessare debet. argum. c. cum cessante. de appell. & l. adigere. §. quamuis. ff. de iur. patron.

Verb. Arma.

S V M M A.

- 1 Arma ad christiani nominis hostes deferri nequeunt.
- 2 Arma sunt instrumenta ad offendendum, defendendumve parata.
- 3 Arma duplicis generis sunt.
- 4 Arma per se triplicis generis sunt.
- 5 Arma per accidens quanam dicantur.
- 6 Ligna deferentes ad hostes, quo vallum construunt in excommunicationem incidunt.
- 7 Terram deferentes ad hostes, quo illa vallum faciunt contra christianos, in excommunicationem incidunt.
- 8 Paleas, & ligna deferens ad hostes

quo illis christianorum urbes incendunt, in excommunicationem incidit.

- 9 Lapidem deferens ad christiani nominis hostes, quo turrim contra christianos fabricent, in excommunicationem incidit.
- 10 Gladiolos deferens ad hostes christiani nominis, an in excommunicationem incidat.

1 **H**ic prohibetur, ¶ ne ad christiani nominis hostes arma deferantur, vt id quoque in Bullæ capite hoc habetur.

2 Arma autem ¶ huiusmodi quatenus ad rem nostram pertinet, sunt instrumenta ad offendendum, defendendumve parata, vt asseruit Rebuff. in Prax. benefic. in eodem art. 5. in verb. Arma, & Glo. in extranag. copiosus. de iudæ. & Ang. in verb. excommunicatio. 7. num. 59. versic. Primo tamen sciendum est, & Nauarr. in Man. cap. 27. nu. 63. versic. Quarta, & Ang. in verb. excommunicatio. 5. cas. 21. & Armill. in ver. Excommunicatio. 14. & Alfonf. de Viuald. in Explanatione Bullæ Cœnæ Domini. ca. 7. nu. 67.

3 Itē ¶ duplicis generis sunt, quædam videlicet per se, quædam per accidens. Per se ¶ trursus triplicis generis sunt. Partim ad offendendum, vt enses, lanceæ, Clauæ ferreæ, arcus forati, vulgo schioppi dicti, bombardæ, arietes, arcus, sagittæ, pilæ ferreæ, lapideæve ad bombardas accommodatæ, vt de mul-

multis habetur in l. 2. C. quæ res export. non deb. & not. Gloss. in capitul. ita quorundam. in verb. Ferrû. de iudæ. & Rebuff. in Prax. benefic. in expositione Bullæ. arti. 5. in verb. Arma, ibi. Et lapides machinarum, & Sylu. in verb. Excommunicatio. 7. nume. 59. & Io. Tabie. in verb. Excommunicatio. 6. num. 2. & Nauarr. in eod. capit. ita quorundam. no. 5. num. 1. cum multis sequ. & de nonnullis etiam per se constat. Partim sunt ad defendendum, vt galeæ, scuta, lorica, ocrea, quibus crura teguntur, atque armatur, chiroteca ferrea, manopole vulgo dicta, atque in citatis locis de nonnullis etiam his habetur. Partim sunt ad offendendum, & defendendum, vt turres lignæ, quæ vulgo Case matte nominantur: Cuiusmodi armis superioribus annis contra Romandiolæ exules Serenissimus Ferrariæ Dux vsus est. Hæc per se igitur arma bellica sunt, & ad id inuenta, atque fabricata. Quare quod ipsis hostes armantur, & ob id oppugnari christiani queunt, ob eam rem ad ipsos deferri non debent, alioquin deferentes, transmittentesve in excommunicationem hanc incidunt, idque merito, perniciosum enim & proditioni proximū est, vt inquit Imperator in cit. l. 2. C. quæ res export. non deb. barbaros, quos indigere conuenit telis, eos, vt validiores reddantur, instruere. Hæc ibi Imperator, iure excommunicationis penam pa-

-iura

tiuntur, sed de armis per se hæc nus, iam quæ per accidens arma sint, explicemus.

Per accidens igitur arma bellica, vt ro sunt instrumenta ad aliud agendum fabricata, sed intentione tamen hominis pro armis bellicis habita, vt exempli gratia ligones, rastra, secures, sudes, & id generis, hæc enim non ad pugnandum, sed ad terram, fundosque colendos fabricata sunt, vt per se patet, quæ tamen armorum loco habentur, si ipsis ad pugnandum quis uti velit, & ob eam rem arma intentione hominis dicuntur, quia sua natura, & per se ad id facta non sunt, sed tamen sunt talia, quia sic homines volunt, atque sic sensit Anchar. in Clemen. 1. §. quia vero. numer. 30. versicu. Circa hoc, de stat. monac. vbi ait lapides armorum appellatione contineri, si habeant ob id, vt illis aut offendant, aut defendat, & in re nostra dixit Tabien. in verb. Excommunicatio. 6. num. 2. versicu. Primo nomine. Illa vero, ait ibi, quibus possumus uti pro armis, et pro alio vsu, dici arma ex intentione vtendi his pro armis defensionis, vel offensionis, id est sunt arma, si quis hoc animo aut ad defendendum, aut offendendum utatur. Idem sensit Ang. in verb. Excommunicatio. 5. cal. 21. & Sylu. in verb. Excommunicatio. 7. nu. 59. versicu. Quibus etiam, in alijs utimur, & Tolet. in Bulla Cœnæ Domini, excommunicatio. 5. nu. 7. eū seq.

seq. & Nauar. in cit. c. ita quorundam. not. 5. num. 59. versicu. Osta nō infertur, nam ibi ait eos, qui lapides, & alia, quæ nocere possunt, vel defendere, ad hostes deferunt, licet ad id parata nō sint, in excommunicationem incidere, si ob id ea deferant, quo in præliis ad offensionem, & defensionem contra christianos vtantur, non autem eos, qui ad alios vsus bona fide illa deferunt, quamuis ipsi hostes in aliquo calu contra mentem deferentium in prælio in christianos vtantur. Hæc igitur inquit ibi Nauarr. ex his igitur patet, quæ arma intentionis sint.

- 6 † Quare qui ad hostes lignorum fasciculos, ac manipulos deferunt, quo ipsis vallum construant, vt se facilius contra christianos tueantur, faciliusve christianos oppugnant, † sicut & qui terram ad idè important, in excommunicationem hanc incident. † Qui itidem paleas, & ligna ad incendendam christianorum urbem, quòd ob eorum intentionem arma fiunt, quibus christiani oppugnantur, esto alias talia sua natura nō sint, eandem pœnam non effugient. †
- 9 Qui etiam lapides ad turrim Turcarum deferunt, quo in christianos eam oppugnâtes proiciant, eadem censura obligabuntur, nã etsi lapides ad construendas eedes facti sunt, intentione tamen arma fiunt. Hæc autem locum habent, esto non hoc animo deferant, sed vt lucrentur, sciunt ta-

men, vel scire possunt contra christianos illis vsuros, ita Iacob. de Graff. lib. 4. deci. cas. consc. in Bullæ cœnæ Domini, explicatione. numero 88. Ex his iam constat instrumenta ferrea rerum aliarum intentione arma fieri posse, nam & alias instrumenta quæcunque arma dicuntur, vt id probauit Nauarr. in cit. capit. ita quorundam, not. 5. Hæc igitur arma per accidens sunt, illa per se, quæ si quis ad hostes deferat, in excommunicationem hanc incidet, vt cit. auctores eidem in locis inquit. Excipiuntur tamen qui hæc arma per accidens ad christiani nominis hostes deferunt, non eo animo, quo arma sint, nam in excommunicationem hanc non incident, ex quo nec per se, nec per accidens arma deferunt. † Quare, qui gladiolum ad calamos aptandos, ad incidendum panemve ad hostes huiusmodi deferunt, in excommunicationem nō incident, nam armorum nomine non comprehenduntur, vt inquit Ange. & Syl. ibidem, & nos supra, modo tantam eorum copiam non deferant, vt illinc arma fieri possint, tunc enim non quod arma detulerint, sed quod ad bellū utilia importauerint, in excommunicationem incident, atque sic sensit Nauar. eo. not. 5. nu. 25. versic. Decimotertio infertur, & Mart. Alfonso de Viuald. in Candelabro part. 2. in explanatione Bullæ Cœnæ Domini. art. 7. nume. 67. & quoniam

N ar;

armantur etiam equi ad bellum, ideo & arma equorum deferri prohibitum est, quod & antea asseruimus; & de armis hæcenus.

Verb. Ferrum.

S V M M A.

- 1 Ferrum ad christiani nominis hostes deferri non potest.
- 2 Tam factum, quam infectum.
- 3 Ferrum factum, & infectum quodnam sit.
- 4 Terra, unde ferrum fit, an prohibita sit deferri ad hostes christiani nominis.
- 5 Ferri parua quantitas si ad hostes christiani nominis deferatur, an deferens in excommunicationem incidat.

1 **H**ic quoque prohibuitur est, ne ad christiani nominis hostes ferrum deferatur, idque merito, nam ex ferro arma fiunt, quæ ut vidimus ad eosdem hostes deferri nequeunt, ex quo igitur consequens prohibitum est, & antecedens prohibitum esse debet. argu. l. oratio. ff. de spons.

2 Ferri autem ꝑ nomine tam factum, quam infectum comprehenditur in hac materia, ut habetur in l. C. quæ res export. non deb. & ut inquit Io. Tabien. in verb. Excommunicatio. 6. num. 3. vers. Secundo, & Nau. in cit. c. ita quo

rundam. no. 6. de iudæ. & in Man. cap. 27. num. 63. vers. Quinta, & Rebuff. in Prax. benef. in expositione Bullæ Cœnæ Domini. artic. 5. in verb. Ferrum. ꝑ Factum autem ferrum intelligo id, ex quo aliquid fabricatum est, ut arma, & id generis, infectum autem id, quod est adhuc in massa, vel in laminis, ut Nauarr. ibid. tradidit, etenim & argentum infectum illud dicitur, sicut & aurum, ex quo nihil effectum est, ut habetur in l. cum aurum, & in l. etsi non sint. §. argento factio, & §. infectio, & leg. Quintus Mutius. ff. de aur. & argent. legat.

4 At quid ꝑ de terra, unde ferrum fit, an & hæc ferri nomine continebitur, unde in excommunicationem hanc ad hostes ipsam deferens incidat? Syl. in ver. Excommunicatio. 7. numero 59. versicu. Et secundo, quod nomine ferri tenuit & hanc terram comprehendit, nam declarans nomine ferri infecti quid contineatur, inquit, id est vena ferri. Contrariam tamen opinionem sequitur Nauarr. in cit. c. ita quorundam. not. 6. & hoc ob eam rationem, quoniam vena ferri, seu terra, ex qua ferrum conflatur, non est ferrum, ergo ex quo ei nomen non conuenit, nec nominis definitio conuenire debet. argumen. leg. 4. §. toties. ff. de damn. infect. Quid igitur concludendum? Ego sentio opinionem Syl. sequendam esse. Nā esto verbi natura proprie non comprehendatur,

adatur, ex mente legislatoris tamē comprehenditur, quis enim dubitet, si Romanus Pontif. interrogaretur, an vellet saltem terram hanc ad christiani nominis hostes deferri, id constanter negaturum esse? quippe qui noscet inde ferrum conflare posse, ergo perinde habendum est, atque si illud expressisset, vt tradidit Gloss. communiter recepta in l. tale pactum. §. fin. ff. de pact. etenim ferrum de proximo confluendum pro conlato habetur. argument. l. penul. ff. de milit. test. præterea fraus legislatoris menti fieret, nam prohibet ferrum deferri, & tamen quodammodo deferri posset, & deferretur, si terra, vnde illud fit, deferre quis possit, at iuri fraus facienda non est, capitu. fraus. de regu. iur. libr. 6. Postremo facit, quod hic agitur de fauore Ecclesiæ, ergo laetior interpretatio facienda est. argument. l. sunt personæ. ff. de relig. & sumpt. fune. Concludo igitur nec terram hanc deferri posse: & multo magis vbi hoc animo exportaretur, quo inde ferro conflato contra christianos, hostes vterentur, quem casum & ipse Nauasub Bulla cœnæ Domini comprehendit in Manual. capitu. 27. numero 63. versicul. Secundo, ibi. Nisi cum ea mente, & Iacob. de Grass. libr. 4. decis. in expositione Bullæ Cœnæ Domini. numer. 89. Et ex his cessant rationes a Nauarr. adductæ, si propositas rationes quis contempletur. Ferrum

igitur factum, infectumve sit, ad christiani nominis hostes deferri non debet, quamuis crediderim ex quo armorum speciatim mentio facta est, nomine ferri, ferrum proprie hic accipi, alioquin in excommunicationes quis incidet.

5 Excipio ¶ tamen, vbi parua quãtitas ferri facti, vel infecti deferretur, tunc enim in excommunicationem deferens non incidet, vt diximus antea, & Syl. in verb. Excommunicatio. 7. num. 59. versic. Et secundo, & Ioann. Tabien. in verb. Excommunicatio. 6. numer. 3. & Nauarr. in citat. capitul. ita quorundam, not. 6. numero 12. Quod tamen verum censeo, vbi ex parua illa ferri quantitate, ratione loci, ac temporis magnum detrimentum christianis non contingit, vt exempli gratia, bellum geritur a Turcis contra christianos, & Turcæ volūt nocte insidijs paratis concludere clauis foramina bombardarum christianorū, quominus deinceps ipsis vti christiani queant, id est in chiodare, qui igitur in hoc casu vel vnum clauum Turcis dederit, ob grauedānum, quod inde ex re illa parua sequitur, sine dubitatione tradens in excommunicationem incidet, idē de eo sentio, qui in prælio hosti pilam ferream traderet, sciens, scireve potens, vel debens eam in christianos proiecturum, in huiusmodi igitur his casibus, vbi a re parua detrimentum gra-

ue proficisci potest, & rem parua tradens in excommunicationem incidet.

Verb. Filum ferri.

S V M M A.

1 *Filum ferri ad christiani nominis hostes deferri non potest, & quamobrem.*

1 **H**ic quoque ad hostes christiani nominis filum ferri de ferri prohibetur, ut in versic. proposito habetur: etenim eo pilæ armatae fiunt, & bombardis, sclopetisque pilæ plures simul iunctæ, atque inclusæ, indeque eictæ graue damnum inferunt. Addo ex filo ferri arma alia fieri posse, ut pote spicula sagittarum, & alia etiã armorum genera, vbi quantitas magna adest.

Verb. Stannum.

S V M M A.

1 *Stannum ad christiani nominis hostes deferri non potest, & quamobrem.*

1 **H**ic quoque ad christiani nominis hostes deferri prohibitum est stannum, ut in eodem versic. habetur, etenim ad bombardas faciendas accommodatũ est,

ac propterea ad bellum aptum, & ad alia etiam vtile, stannum autẽ species metalli est, quod in fodinis inuenitur cum argento, & in fornace primum liquefcit, & Plumbum album vocat.

Verb. Chalybem.

S V M M A.

1 *Chalybs ad hostes Christiani nominis deferri non potest.*

1 **H**ic quoque prohibitum est ne ad christiani nominis hostes chalybs deferatur, ut in versic. habetur, & proprie hic accipitur pro eo ferro, quod vulgo dicitur acciaio, quamuis alias generatim pro ferro accipiatur, sed quoniam speciatim ferri mentio facta est, ob eam rem pro metalli specie accipere hic debemus.

Verb. Omniaque alia metallorum genera.

S V M M A.

- 1 *Metallorum genera nulla ad hostes deferri possunt.*
- 2 *Metallorum genera septem sunt, & quæ.*
- 3 *Plumbum ad christiani nominis hostes deferri non potest.*
- 4 *Aurum ad christiani nominis hostes deferri*

deferri non potest.

5 *Argentum ad christiani nominis hostes deferri non potest.*

6 *Nummi aurei, argentei alteriusve materiae an ad christiani nominis hostes deferri possint.*

1 **H**ic ¶ ne deferantur alia metallorum genera, prohibetur, idque merito, nam ex metallo arma omnia fiunt, vt bombardæ, enses, & alia huiusmodi. ¶

2 Immo, quoniam metallum genus est, ob id plures species sub se habet, scilicet septem, aurum, argentum, electrum, æs, stannum, plumbum, & ferrum, vt inquit Iliodo. & Luc. de pænna, quos refert ac sequitur Rebuff. in sua Prax. benefic. in expositione Bullæ cœnæ Domini. art. 5. in verb. Metallorum genera, & habetur apud Pli. Hist. lib. 3. cap. 1. & cap. 14. & ca. 16. cum sequ. ob eam rem præter prædicta, scilicet ferrum, stannum, chalybem, comprehendit etiam aurum, argentum, plumbum, & si

3 milia. ¶ Quare neque plumbum ad christiani nominis hostes deferri licebit, prohibito enim genere, & species omnes prohibita sunt, & remoto genere remouetur & quælibet eius species. argument. l. si quid carum. §. inter emptum. ff. de leg. 3. not. Iason in l. filius a patre. numer. 10. ff. de libe. & posthum.

4 ¶ Minus etiam ob eandem rationem aurum argentumve ad eosdem deferri potest, vel facta vel infecta sint.

5 ¶ At quid ¶ de nummis aureis argenteisve, alteriusve materiae, an ad ipsos hostes impune deferantur? Videbatur dicendum hæc non comprehendi. arg. leg. Quintus. §. 1. ff. de aur. & argen. lega. & l. cum aurum. ff. eod. Atqui contrariam sententiam veriore censeo, nam metalla ob eam rem prohibita sunt, quoniam ad bellica instrumenta confirmanda sunt apta, ergo multo magis pecunie, quæ & nerui belli dicuntur, vt testatur Alfonso. Aluarez in suo Thesuro. capitu. 71. numero 3. & ad bellum omnium maxime accomodata, illis enim comeatus parantur, arma habentur, exercitus fiunt, vrbes, arcesque expugnantur. Declarauit hoc in Vngaria Clauarini Vrbs, quæ non armis, non militum virtute, sed auro expugnata est, sensit hoc Virgili. dum inquit ibi, Auri sacra famæ, quid non mortalia peiora cogis? & Horat. lib. 3. carmi. in ode, inclusam Danaem turris aenea. Postremo probatur id etiam hac ratione, quoniam per Bullam prohibitum est, ne metalla ad hostes christiani nominis deferantur, vt vidimus, ergo & ea, quæ fiunt ex ipsis, quandoquidem metalla non per se prohibita sunt, sed quoniam ex illis fiunt, & conflantur ea, quæ ad bellum apta sunt, ergo & nummi cuiuscunque materiae prohibiti erunt, ex quo ad bellum aptissimi sunt, vt proximè vidimus. Postremo facit, quoniam vbi per statutum pro-

N 3 hiberetur,

hibetur, ne frumentum ex aliquo loco extrahatur farina quoque quæ ex frumento fit, extrahi non potest, ut asseruit Viu. in sua Sylu. opin. 765. ergo idem & hic. Nec obstant iura supra citata, nam ob eam rem argenti legato non nisi non comprehenduntur, ne hæres nimis offeratur, & sic sumus in re odiosa, ac hic sumus in re gratiosa ob fauorem Christianæ Religionis. argumen. l. sunt personæ. ff. de religio. & sumpt. fun. ergo est amplianda. cap. odia. de reg. iur. libr. 6. & l. cum quidam. ff. de liber. & posthum. Adde si non ex hoc capite deferentes in excommunicationem incedunt, ex illo tamen eos incidere, quod illis fauent, quod eadem pœna in hoc capite prohibita est, ut videbimus. Ab hac igitur opinione discedendum non censeo, quam & tenuit Nau. c. 27. num. 63. versic. Sexta, & Vinald. in Candelabr. in 2. par. in explanatione Bullæ Cœnæ Domini. cas. 7. nu. 38.

Excipio tamē christianos, qui sub imperio hostium christiani nominis sunt, nam si pecuniam præstent pro tributis, ex quo aliter effugere id nequeunt, in pœnam hanc non incident, quippe quia coacti id faciunt.

Secundo eadē ratione, & quod de duobus malis minus est eligendum, si Christianus Princeps inferior viribus non potest resistere, exempli gratia, Turcarum Principi, ne bello ab eo vexetur, lice-

bit redimere vexationem pecunia data. argum. c. dilectus. 1. de si mon.

Tertio quando quis aliter se suosque populos tueri nō potest, tantum in singulos annos vel ex conventionem præstari ei poterit, quod bene uolum eum sibi reddat, sibi que bellum non moueat. Immo & ijs, qui apud Principem plurimum possunt, pecuniam elargiri licebit, quo principem a bello contra christianos mouendo auocent: sed de his hæc tenus, ad alia transeamus.

Verb. Arque Bellica instrumenta.

S. V. M. M. A.
I Bellica instrumenta deferre ad hostes christiani nominis nequeunt, & quæ sint hæc.

I Hæc quoque sunt ne ad eosdem deferantur, prohibitum est, ut dicitur in eodem versic. Hæc autem sunt (præter bombardas, sclopetos, arcus, quæ meminit Rebuff. eod. artic. 5. in versicu. Bellica instrumenta, de quibus supra egimus in verb. Arma) ut inquit Nauarr. in Man. capit. 27. numer. 63. versic. Sexta, ibi Per bellica instrumenta, Timpani, Fistula, Litui, Cornua, & Tubæ, his enim militum animi ad pugnandum alligantur.

eiuntur. Hinc Virg. de Palinuro li bro 6. Aeneid, inquit; Aere ciere viros, Martisque accendere cantu. Hæc interpretatio, etsi taceri potest, ego tamen his maiora intelligo, scilicet ea omnia, quæ ad expugnandas Vrbes, Naues, exercitusque superandos pertinent, cuiusmodi sunt turres lignæ, scilicet ad conscendendos muros, & ignes arte facti, qui dicuntur tuochi artificiali, manus feræ, quibus naues comprehenduntur, ne auferant, quas meminit Iulius Cæsar in suis commentariis, & id generis.

Verb. Lignamina.

S. V. M. M. A.

1. Lignamina deferri ad christiani nominis hostes nequeunt, & quæ sint hæc lignamina.
2. Naues, triremes, & huiusmodi ad christiani nominis hostes deferri nequeunt.
3. Ligna ad ignem faciendum an deferri ad hostes possint.

Hic t. ad eosdem lignamina deferri prohibentur, vt in cit. versicu. habetur, Nomen hoc autem barbarum est, vsitatum tamen, & idem significat, quod latinè Lignum. Ligna igitur ad hostes christiani nominis deferri nequeunt, & quoniam ea prohibentur deferri, quibus christia-

ni oppugnantur, ob eam rem non quæuis ligna, sed ea solum, quæ ad bellum apta sunt, prohibentur.

Hæc autem sunt ligna, ex quibus hasta, clipei, arcus, sagittæque fiunt.

Item ea, ex quibus rotæ fiunt ad vehendas bobardas, & ex quibus naues adificantur, & remi, malus, antennæ, & turres lignæ. Hæc igitur & id generis lignorum nomine comprehenduntur, quatenus ad rem nostram pertinet.

Quare Angel. in verb. Excommunicatio. 5. §. 1. per hoc verbum Lignamina, inquit comprehendit quæcunque ligna, per quæ naues, galeæ, aut aliqua machinæ bellicæ possint fieri ad impugnandos christianos, vel defendendum se ab eis, non autem alia, quæ solum ad ignem faciendum, vel ad aliquam aliam similem actionem a bellicis remotam essent apta, & sequitur etiam Nanarr. in cit. cap. ita quorundam. not. 7. num. 12. versicul.

Alterum, & numer. 13. versic. Ipso iure, & num. 16. Concludo igitur, & in Man. capitu. 27. numero 63. versicu. Sexta, ibi per lignamina videtur intelligi, idem inquit Syl. in verb. Excommunicatio. 7. num. 59. versic. Et tertio, quod nomine lignaminum, & Tabien. in verb. Excommunicatio. 6. versic. Tertio, & Tolet. in Bulla cenæ Domini, Excommunicatio. 5. nu. 9. idem sensu Glo. in verb. Lignamina. in cit. extrauag. copiosus. de ius

da. & Rebuff. in Prax. benefic. in expositione Bullæ Cœnæ Domini. artic. 5. in verbi Lignamina, vbi ait omnia ligna intelligi, quibus fieri possunt naues, galeæ, & Machinæ offensiuæ, & defensiuæ.

3° Secundo nomine hoc comprehenduntur etiam naues, triremes, & huiusmodi, nec non turres lignæ, tum quod ligna ob id prohibita sunt, ne inde naues fiant, & propterea quod vnumquodque est tale, & illud magis tale. argum. auth. multo magis. C. de sacrosan. Eccl. tum quod statuto prohibente, ne frumentum extra hatur, nec farina extrahi potest, vt dixit Barro. in l. quæ solum. §. illud. ff. de le. 3. quem communiter receptum te statur Viu. in sua Syl. opin. 765. & opin. 766. immo nec panis extrahi potest, vt dixit idem Viu. in ea. opin. 766. numer. 5. versicul. Cæterum vt redeat, nec igitur instrumenta bellica, & quæ ad bellum vsui esse possunt ex lignis fabricata, vt naues, ad hostes christiani nominis deferri nequeunt, atque sic dixit Nauarr. in cit. capitul. ita quorundam. not. 7. numer. 20. versicu. Tertio infertur, & in Man. ca. 27. numer. 63. versicul. Sexta, ibi. Per lignamina, & Viuald. ibidem numero 59. Quare nec naues ad bellandum aptæ vulgo Galeæ dicuntur, nec onerariæ, quæ ad comertus ferendos sunt accommodatæ, quod sensit Nauarr. eod. num. 27. versicu. Quarto infertur, nec na-

ues speculatiuæ, quæ ad speculandum mittuntur, nec nauiculæ, & scalmi, quibus ad terram descenditur, ob eandem rationem ad eosdem deferri queunt. Ligna igitur hæc deferri prohibentur.

3° Excipiuntur tamen ea, quæ ad ignem faciendum necessaria sunt, nam hæc deferentes in excommunicationem hæc non incidunt, vt inquit Ang. & Sylu. & Rebuff. in cit. locis, & Nauarr. in Man. capitul. 27. numero 63. versicul. Sexta, ibi, Per lignamina. Quod tamen locum habere censeo, vbi detrimentum graue christiani inde non nasceretur. Quare si ligna huiusmodi ad hostes deferantur, quibus ab ipsis aut Vrbs aliqua christianorum incendatur, aut vallum contra christianos construat, aut etiam dum, vel christianos oppugnant, vel a christianis oppugnantur, panes coquantur, ne fame pereant, qui scientes hæc deferunt, scireve probabiliter debentes, in excommunicationem hæc incidunt, etenim in his casibus & Bullæ verba hisce conueniunt, quia ligna deferunt, & ratio est, quia illis oppugnantur christiani, præterea sunt arma intentione, ex quo his christiani oppugnantur, quæ prohibita sunt deferri, vt diximus.

Verfi.

Verſi. Canabem.

S V M M A.

1 *Canabis ad hoſtes chriſtiani nominis deferri non poteſt, & quamobrem.*

2 *Vela nauium, & pannus, vnde ſunt vela, deferri nequeunt ad chriſtiani nominis hoſtes.*

1 **H**ic ꝑ quoque prohibetur, ne canabis deferatur. Id quod ob eam rationem fit, quoniam eo vti queunt, & ad vela nauium faciendâ, & ad funes, & ad alia huiusmodi, vt ad ſchalias quibus in muros, ac naues conſcenditur. ꝑ Quare ob id nec vela, nec pãnus, vnde vela conficiuntur, deferri poſſunt, ſicuti in ſuperiori caſu in ſimili aſſeruimus. At quid de ferentibus ſemen canabis? Plane ſi hoc animo deferant, quo chriſtiani obſint, in excommunicationem hanc incident, ſicut diximus ſupra de terra ferri, alias vero fortã e non incident.

Verſi. Funes tam ex ipſo canabe, quam alia quacunque materia, & ipſam materiam.

S V M M A.

1 *Funes deferri ad chriſtiani nominis hoſtes nequeunt ex quacunque materia.*

2 *Linum, Lanaque ad chriſtiani nominis hoſtes deferri nequeunt.*

1 **H**ic prohibentur funes, & eorum materia ad chriſtiani nominis hoſtes deferri, nam ipſis ad multa vtimur, vt proxime diximus, ſiue igitur ex canabe ſint, vt dicitur ibi, ſiue ex lino, lana, alia ve re contexti, nihil intereſt, quandoquidem deferri prohibentur, ex quacunque materia conſtent, ob verba illa Bullæ, ſiue ex alia materia, atque ſic dixit Nauarr. in Manual. capitul. 17. numero 63. verſicul. Sexta, ibi. Per funes.

Materia quoque, vnde funes ſunt, eodem deferri prohibetur.

2 ꝑ Quare neque linum, neque lana, neque aliud, vnde ſiant, deferri poteſt, alioquin deferens in excommunicationem incidet.

Verſi. Alia denique huiusmodi, quibus chriſtianos, & catholicos impugnant.

S V M M A.

1 *Homines deferri, ac duci nequeunt ad chriſtiani nominis hoſtes, quo eorum ope contra chriſtianos vrantur.*

2 *Victus gratia qua parantur, deferri ad chriſtiani nominis hoſtes nequeunt.*

3 *Oppugnandi chriſtianos, ab eiſdemque*

que se defendendi gratia nihil ad christiani nominis hostes deferri potest.

4 Terribiles christianis quibus hostes fiunt, ea deferri ad eos nequeunt.

3 Euntes ad christiani nominis hostes, quo ipsis opem ferant, in excommunicationem incidunt.

Hic generatim ad hostes christiani nominis deferri prohibentur omnia, quibus christiani oppugnantur. Et quoniam clausula hæc generalis est, quæ præter speciatim prohibita, alia non nominata prohibet, ideo quæ nam sint, explicemus.

1 Primum igitur ꝑ deferri prohibentur homines, cuiuscunque sexus sint ad christiani nominis hostes, quo ipsis in bello contra christianos utantur, utpote ad remigandum, bellandum, & ad alia munera obeunda.

2 Secundo loco ꝑ prohibentur ea deferri, quæ ad victum pertinent, quo christiani nominis hostes contra christianos in bello sustententur, ut panis, vinum, farina, carnes, ova, caseus, pisces, & alia, ut frumentum, ordeum, legumina, & huiusmodi ad victum necessaria. Immo & medicinæ, quibus vulnerati sanentur, & medici etiã ad eosdem deferri prohibentur. Quare, qui ad turcas modo hæc deferunt, qui in Vngaria bellum contra christianos gerunt, sine dubitatione in excommunicationem hanc incident, atque sic sensit Na-

uar. in cit. cap. ita quorundam, not. 10. num. 44. versic. Vigesimo infertur, & facit ca. quod olim, de Iudæ.

3 Tertio ꝑ præter prædicta, & alia deserti prohibentur, quibus aut christianos oppugnent, aut se ab illis defendant. Qui ergo ad ipsos stupem, picem, clauos ad naues, triremelque construendas deferunt, pœnam hanc non euadent, atque sic dixit Nauarr. in cap. ita quorundam, no. 7. num. 17. versic. Ex quo infertur. de Iudæ. Qui deferunt etiam vela nauium, seu telam ad ea faciendâ, in excommunicationem hanc incident, ut dixit Caietan. quem & sequitur Nauar. in cit. c. ita quorundam. not. 7. num. 13. versic. Materiam autem secundariam. Qui ligones etiam, nec non rastra, & id generis ad hostes deferunt, quo ipsis aut vallum construât, vel fossam fodeât, vel minas, seu cuniculos agât, excommunicatione hac obligabuntur, nam etsi arma hæc ad oppugnandum, defendendumq. facta non sunt, deferentium tamen intentione alia fiunt, atque sic sensit Nauar. in cit. cap. ita quorundam. not. 3. in fin. Qui lapides quoque, terram, arenam, calcem, fabrosq. ad turrim a discandam, quo inde facilius christiani oppugnentur, tutioresque contra ipsos sint, ad christiani nominis hostes deferunt, excommunicationem hanc non effugiunt. Id quod locum habet, esto inter ipsos, & christianos bellum

lum tunc non fit, sat enim est, vt
 contra christianos hæc fiant, atq;
 sic respondit Nauar. eod. not. 10.
 num. 45. versic. Vigesimo primo
 infertur. Multo magis ergo in penã
 hanc incident, qui arcem iam fa-
 ctam, turrim, speculam munita,
 non munitamve ipsis tradunt, vel
 aliam quamcunque fabricam li-
 gneam, lapideamve cuiuscunque
 generis, quæ vel ad oppugnandos
 christianos, vel ad tuendos hostes
 a christianis apta sint, nam tunc,
 modo id sciant, scire ve debeant,
 isti excommunicationem hanc in-
 cident, ut sensit Nauar. in eo. not.
 10. num. 43. versic. Decimo nono
 infertur. Excipitur tamẽ, ubi quis
 coactus illa tradidit, utpote qui
 captus est, quamuis strenue illa
 defendendo se gesserit. Qui itidẽ
 tribuit iumenta, currus ad uehen-
 da, quæ ad exercitum pertinent,
 ut boues, mulos, asinos, & id ge-
 neris, atque sic sensit Jacob. de
 Grass. libr. 4. decis. cas. consc. in ex-
 positione Bullæ Cœnæ Domini,
 n. 87. hac pœna obligabitur.

4 Quarto hæc quoque deferri ue-
 rantur, quibus hostes prædicti
 christianis magis terribiles sunt,
 esto ad bellum apta non sint. Nõ
 igitur plumæ, non galeri, milita-
 resq; panni, ut hodie pelles ex cer-
 uo deferri debent, ut sensit Nauar.
 in eod. not. 10. num. 44.

Quinto nec pulueres ad bom-
 bardas pertinentes, sclopetosue,
 nec sulfur, nec nitrum, ex quibus
 pulueres prædicti fiunt, ob easdẽ

rationes, nam deferentes in excõ-
 municationem hanc incident, si-
 cut qui prædicta omnia ad id sciens
 parat, uenditue iis, qui ad hostes
 ea deferre uolunt, & sicut Princi-
 pes, qui scientes de suis terris, atq;
 locis, ac portibus ea exportari id
 permittunt, nam per alios hi de-
 ferre uidentur, quos & comprehẽ-
 dit supra diximus, atque sic sensit,
 Nauar. eod. not. 8. num. 16. versic.
 Quinto infertur. & num. 20. vers.
 Septimo infertur.

Sexto qui pecuniam defert, quõ
 quidem p ipsam prædicta omnia
 facile parantur, ut ante diximus.
 5 † At quid de iis, qui eunt ad ho-
 stes, quo ipsis contra christianos
 opem ferant, an in excommunica-
 tionem hanc incident? plane in
 excommunicationem hæc incide-
 re hos censo, nam, si prædicta de-
 ferendo incident, quæ per se ope-
 rari nequeunt, quanto magis ipsi
 met se dedendo incident? Adde
 hos pro certo hostibus fauere in-
 datum christianæ religionis, &
 etiã in hoc capite excommunican-
 tur, ut uidebimus. Hæc igitur sunt
 alia huiusmodi, quæ ad hostes
 christiani nominis deferri prohi-
 bentur, & sic absoluta est prima
 pars huius Capituli, quæ tria cõple-
 rebatur, ut uidimus, iam alteram
 aggrediamur.

Verf. Nec non illos, qui per
 se, vel alios de rebus sta-
 tum christianæ Reipubli-

ca concernentibus in christianorum perniciē, & damnum ipsos Turcas, & christianæ religionis inimicos, nec non hæreticos in damnum catholicæ religionis certiores faciunt.

S V M M A.

- 1 *Nunciata christiani nominis hostibus quænam sint in perniciem christianorum.*
- 2 *Nunciata christiani nominis hostibus quænam sint in perniciem christianæ religionis.*

Hic duo genera hominum excommunicantur. Primum eorum, qui certiores faciunt Turcas, & christianæ religionis inimicos de rebus statum Reipublicæ concernentibus christianorū perniciē, alterum eorum, qui de illis rebus certiores hæreticos faciunt in damnum catholicæ religionis, de quibus singulis agendum est. Verum, ut res dilucidior reddatur, præmittenda duo sunt. Primū quænam sint illa, quæ Turcis, & christianæ religionis inimicis nunciata in christianorum perniciem & damnum vertantur. Deinde quæ hæreticis nunciata in damnum christianæ religionis sint. Postremo

quid iuris, si de statu alicuius privati certiores fiant.

1 Quoad primum igitur, ea in christianorum perniciem, & damnum nunciata dicuntur Tempore pacis, quibus nunciatis ad occupanda loca christianorū, christianosve ipsos oppugnandos, rebusve suis spoliandos, Turcæ, & alii christiani nominis hostes impelluntur, ut si quis eos certiores faciat, loca aliqua christianorū non bene munita esse, & facile occupari posse, si famem itidem alicubi vigere, quamobrem locus ille obsidione facile capi possit, si consilium in sum a christianis esse de recuperando aliquo loco ab ipsis hostibus occupato, si apparatus ad bellum fieri, & alia id generis significet, quæ omnia, ut per se patet, in perniciem christianorum vertuntur. Belli vero tempore, si de consiliis Ducum exercitus quis eosdem certiores fecerit, videlicet tali die christianos eos aggredi velle, auxilia ad id temporis expectari, & per talem locum transitura, comeatus, pecuniam, armaque importari, in tali loco cuniculos fieri, factosve esse, item ad talem horam hostes aggredi nostros posse. Quæ omnia etiā in christianæ religionis perniciem redundare possunt: & ex his constat quovis tempore prohibitum esse per hanc Bullam, ne huiusmodi hæc nuncientur hostibus.

- 2 Quoad alia vero, quæ in perniciem christianæ religionis redundare

dundare possunt, hæc videlicet sunt. Primo prædicta omnia, quandoquidem si christianorum res, & loca ab hæreticis occupentur, ad eorum normam viuere christianos cogunt, & sic secundum suam hæresim, quod christianæ religioni detrimento esse nemo ignorat. Deinde, si eorum Princeps eligendus sit, & affuturi sint huic electioni, qui christianum principem nolunt, sed tamen id ignoratur, quia celant hoc, quo admittantur ad electionem, & de hoc suo animo hæreticos certiores faciunt, nemo enim dubitat Principe hæretico subiectorū animos quoad religionem facile labefactari, quandoquidem quales in Republica Principes sunt, tales solent esse reliqui ciues, testis est Anglia, quæ ob id a se christianam religionem propemodum exclusit. Hæc igitur & id generis sunt, quæ prædictis nunciari non debent, nã ex quo Bulla simpliciter loquitur, simpliciter intelligi debet. argu. l. de pretio. ff. de publi. in rem act.

Quoad tertium concludo non comprehendere eos, qui de statu alicuius privati certiores faciunt, esto in damnum eius id vertatur, nam Bulla loquitur, & punit nunciates de statu christianæ religionis, ergo alias secus, qui ergo nunciat mercatores diuites transire per aliqua loca, & capi posse, hæc pœnam euadit, secus autem si de statu vnus regni, Prouinciæ, ciui

tatis, vel loci, modo ad perniciem christianorum hoc redundet, atque sic dixit Iacob. de Grassi. libro quarto decif. casu. conscient. in expositione Bullæ Cœnæ Domini. numero 91. & vt nos supra diximus. His sic præmissis, iam de primo dicto regulam primam ponamus.

S V M M A.

- 1 Nunciates turcis, & christianæ religionis hostibus ea, quæ in perniciem christianæ Reipublicæ uertuntur, in excommunicationem incidunt, quæ regula, quousque pateat, declaratur.
- 2 Nunciates aliqua christiani nominis hostibus, quando in excommunicationem non incidunt.
- 3 Nunciates aliquid in damnum catholice religionis in excommunicationem incidunt, quæ excommunicatio, quousque pateat, declaratur.

I.

Spectatis ijs, quæ prohibentur nunciari Turcis, & alijs christianæ religionis inimicis, iam qui in hoc offendentes, in pœnam excommunicationis incidunt; videamus ¶ In excommunicationem hanc igitur incidunt primo, qui de rebus statum Reipublicæ christianæ concernentibus in christianorum perniciem turcas, & christianæ religionis inimicos certiores faciunt, vt habetur in versic.

Quæ

Quæ excommunicatio declaratur, vt locum habeat primo, quicumque sit, qui hæc nunciet. Vel igitur Princeps vir, publica persona, priuataue sit, clericus, vel laicus, vir, vel mulier, in excommunicationem hanc incidet, nam Bulla nõ distinguit, ergo nec nos distinguere debemus. argumen. l. de pretio. ff. de publi. in rem acti. Quare vel hereticus sit hac pœna obligabitur.

Secundo afficit excommunicatio hæc, quacunque ratione id faciat, & sic, vel per se, vel per alios, vt dicitur in hoc versicul. Item, vel per nunciũ, vel per literas, nã & qui nuncium, litterasque mittit, per se loqui videtur, vt sentit Gloss. in Clement. fin. & ibi DD. de sentent. excommunic. & nos in Tractatu nostro de Censuris Tab. 2. capitu. 23. §. 1. Verum, quid si quis non hæc nunciet, idest neq; nũcium, neque litteras mittit, sed tamen cum iis personis loquatur, quas certum est hostibus ea nunciaturus, an in excommunicationem & hic incidet id animaduertens? Planè sentio & hunc in excommunicationem incidere. arg. capitu. quantæ. de senten. excom. Præterea ex verisimili mente Romani Pontif. Postremo, quoniam saltem tanquam fautor pœna hac obligatur. Nuncius autem, qui mittitur vel christianus sit, vel nõ christianus, nihil interest quoad ipsam mittentem.

Tertio afficit excommunicatio

vbicumque sit is, qui hæc nunciat, vel in terris christianorum, vel Turcarum, nam, vt dixi, Bulla hæc non distinguit. At quid, si quis ab hostibus captus tormentis, quaestionibusque subiiciatur, quo secreta christianorum patefaciat, an huiusmodi vi, metuue patefaciens in excommunicationem hanc incidet? Videbatur dicendũ hunc non incidere, quoniam Ecclesia non videtur cum tanto vitæ periculo excommunicatione obligare quem voluisse, nã nec christiani remiges, qui coacti in nauibus hostium contra christianos remigant, in excommunicationem incidunt, vt supra dixi. Contrariam sententiam tamen sequor, vt scilicet in excommunicationem hanc incidat, quoniam offendit Bullã, vt per se patet. Nec obstant rationes prædictæ, quandoquidem remiges nulla ratione alia possunt se tueri, quam verè remigando, at hic potest multa fingere, quamobrem veritatem hostibus non appetiat, etsi ad iurandum eum impellant, liquido etiam iurabit se nihil scire, esto nihil ignoret, quandoquidem a non iudice, & non rite iurandum defertur, vel igitur libertatem ei polliceantur, patefacere non debet. Excipio tamen, vbi pro certo hostes scirent consilia christianorũ huc nosse, quamuis & hic fingere fortasse poterit.

Quarto excommunicatio hæc afficit quacunque ex iam dictis nun-

nun-

nunciatur ob rationem iam supra redditam.

Quinto excommunicatio hæc afficit quoscunque christiani nominis hostes certiores faciat, ut habetur in versicu. ibi, Turcas, & christianæ religionis inimicos.

Qui autem præter Turcas inimici huiusmodi sint, in prima parte huius Capituli declarauimus. Et hoc locū habet vel in terris christianorum, vel in suis sint huiusmodi hostes. Item, vel pacificè cum christianis uiuāt, tum quod fauor hic ad uniuersam christianam Rempublicā pertinet, & ob id renunciari ei non potest. argu. capitu. si diligenti. de for. compe. & ca. contingit interdum. de sen. excom.

Sexto excommunicatio hæc afficit, esto deinceps nihil damni sequatur, nam Bulla prohibet, ne quid nuncietur in damnum christianorum, id est quod possit esse ipsis damnum, esto igitur non sequatur, nihil interest, nam nunciatus fecit, quantum in se fuit. Postremo Bulla nõ requirit, ut damnum sequatur, sed ut damnum esse possit, ut dixi. Hos omnes ergo excommunicatio hæc afficit nunciantes: sed iam videamus, qui pœnam hanc euadant.

Primum igitur in excommunicationem hanc non incidunt, qui litteras, nuncios uel miserunt, sed ad hostes, non peruenerunt, vel quod interceptæ litteræ sunt vel amissæ, vel nuncii capti, interfe-

ctique fuerunt, eoue ire noluerūt, nam esto hi peccauerint, tamen re uera hostibus prædicta non nunciarent, non enim, qui uult nunciare, idcirco nunciat, sicut nec, qui uult arborem ascendere, ascendit.

Secundo in excommunicationem non incidunt, qui probabiler id ignorantes ea nunciant, ut pote, si nuncius cum litteris mittatur ad Turcas, & ignoret nuncius, quid illis litteris comprehendatur, nam nuncius in excommunicationem nõ incidet, quamuis mittens nuncium pœnam hanc non euadat. Hoc autem contingere potest in iis locis, qui propè Turcas sunt, ubi pacificè inter se uiuunt. Item in famulis mercatorum, & nunciorum, qui apud Turcas sunt, & huiusmodi christianæ religionis hostes.

Tertio in excommunicationem hæc nõ incidunt, qui ex legitima causa hæc faciunt, & non in damnum christiani nominis, sed alicuius Principis christiani tantum, ut exempli gratia Princeps christianus contra alium christianum Principem iuste bellum gerit, uel se gerere opinatur, & ad suum auxilium Turcas uocauit, quod aliquando fieri posse antea uidimus, si ergo Princeps hic de statu sui ad aduersarii certiores turcas faciat, esto christianus sit, in excommunicationem tamen non incidet, quandoquidem non de rebus statum Reipublicæ christianæ uniuersæ

ſæ concernentibus in chriſtiano-
rum perniciem commurem nun-
ciat, quod requirere Bulla hic vi-
detur, ſed illius principis tantum,
in quem bellum gerit, ex quo igitur
prohibitionis cauſa ceſſat, &
prohibitio ceſſare debet. argum.
cap. cum ceſſante. de appell. & le.
adigere. §. quamuis. ff. de iur. patr.
Multo minus in excommunicatione
nem incidet, qui in damnum tan-
tum priuatæ perſonæ hæc nūcia-
ret.

Quarto in excommunicationē
non incidunt, qui ea nunciant,
quæ in chriſtianæ religionis dam-
num non ſunt, exempli gratia Car-
dinalem talem Pontificem Maxi-
mum creatum eſſe, chriſtianos
principes concordēs inter ſe vine-
re, & id generis. Sicut nec etiam,
qui vt hoſtes decipiant, per talem
locum, exempli gratia, chriſtiano-
rum exercitum tranſire nunciant,
cum per alium iter faciat, vnde
hoſtes adortus facile illos profligat,
& ſic ſtratagemate vtuntur,
nam Bulla excommunicat eos,
qui nunciāt in damnum chriſtia-
næ reipublicæ, ergo ſecus, ſi alias
nunciant, inluſio enim vnus al-
terius excluſio eſt. arg. ca. nonne,
de præſu. & leg. cum prætor. ff. de
iud.

At quid de iis, qui nunciant
hoſtibus huiusmodi hæc, quæ ip-
ſimet hoſtes antea nouerint, an in
excommunicationem hanc inci-
dent? Videbatur dicendum hos in
excommunicationem non incide-

re, quandoquidem certioratio il-
la, vt ita dicam, operari nihil vide-
tur. argumen. capitu. certus. de re-
gu. iur. lib. 6. & l. 1. in fine. ff. de con-
trahend. emp. Verum contrariam
opinionem ſequor, vt in excom-
municationem hanc incidant. Pri-
mo, quia verba Bullæ eis conue-
niunt, nunciant enim in damnum
chriſtianæ reipublicæ, ergo & di-
ſpoſitio eis conuenire debet. argu.
l. 4. §. toties. ff. de damn. infect. Po-
ſtremo, quia per illos non ſtat,
quin obſint, eſto deinceps dam-
num non ſequatur, quod ſat eſt,
ſatis enim habuit Bulla nunciari
ea, quæ in perniciem chriſtiano-
rum eſſe poſſunt. Quare eſto dam-
num non ſequatur, nihil intereſſe
antea concluſimus. Nec obſtat ra-
tio contraria, nam reſpectu habi-
to ad eum, cui nunciatur, nihil in-
tereſt, ſecus autem ad nunciante.
Adde & per nuncium huiusmodi
poſſe hoſtes tanquam magis cer-
tiores factos animos inducere ad
offendendum chriſtianos, ſed de
regula priori hæc ſatis, aliam po-
namus.

In excommunicationem hanc
quoque incidunt, ¶ qui de prædi-
ctis in damnum catholicæ religio-
nis hereticos certiores faciunt, vt
habetur in verſic. propoſito. Quæ
excommunicatione eiſdem modis,
quibus ſuperior, amplificatur, &
coarctatur. Poſtremo locum ha-
bet, quicumque hæretici ſint, qui
certiores fiunt, vel notorii, denun-
ciatiue ſint, vel non tales, nā Bulla
hic

hic non distinguit, ergo nec nos ob fauorem religionis. argument. h. de pretio. ff. de publ. in rem act. argument. leg. sunt personæ. ff. de religio. & sumpt. fun. sed iam ad postremam partem huius Capituli veniamus.

Verf. Illosque ad id auxilium consilium, vel fauorem quomodolibet præstant.

S. V. M. M. A.

- 1 *Auxilium ferens hostibus christiani nominis in damnum christianorum in excommunicationem incidit, quæ excommunicatio, quousque, pateat, declaratur.*
- 2 *Consilium præstans hostibus christiani nominis in damnum christiane religionis in excommunicationem incidit, quæ excommunicatio quousque pateat declaratur.*
- 3 *Fauorem præstans christiani nominis hostibus in perniciem christiane religionis, uel christianorum in excommunicationem incidit.*
- 4 *Fauens christiani nominis hostibus contra aliquem Principem christianum, ne Princeps ille christianus maior fiat, an in excommunicationem incidat.*

IN hac postrema parte huius Capituli excommunicantur, qui in damnum christiani nominis, ac

religionis, & christianorum operantur hostibus christiani nominis, aut auxilio, aut consilio, aut fauore quomodocunque. Et quoniam dictum hoc tria complectitur, ob eam rem tres regulas ponamus.

In excommunicationem hanc igitur incidit primo, qui auxiliū fert hostibus christiani nominis in damnum, ac perniciem christianorum, ut habetur in verf. proposito.

Quæ excommunicatio afficit auxiliū ferentem. Vel per se auxiliū ferat, ut pote pugnando pro ipsis hostibus contra christianos, fabricando ipsis arma, ferendo eis comeatum, & alia ad bellū necessaria contra christianos, itē remigando in eorum nauibus contra Ecclesiam. At quid de ijs, qui coacti id faciunt, ut captiui, in excommunicationem hos non incidere censeo, nam & sic dixit Nauv. in c. ita quorundam. not. 11. de iuda. & Viui. in sua Syl. opin. 126. nu. 13.

Item afficit, vel per alios auxiliū ferat, ut pote subministrando ipsis milites, magistros nauium, remiges, bitumen, & alia ad naues fabricandas, necnon peritos in arte militari, & fabros ad turres ædificandas. Atqui an christiani captiui in nauibus ad remigandum uincti in excommunicationem incidant remigando contra christianos metu mortis ducti? Hos peccare mortife-

O

re

re tradunt DD. Nauarr. in ca. ita quorundam. no. 1. num. 10. cum seq. de iud. & Tolet. in Bulla Cęnæ Domini excommunicatio. 3. numer. 17. & nos supra Capi. 3. huius part. versic. Ac omnes eorum fautores. num. 4. Non tamen in excommunicationem incidere sensit idem Nauarr. quando quidem eos obligari cum tanto periculo noluisse Ecclesia existimatur.

Terrio afficit excommunicatio hæc auxilium ferentem directe, vel indirecte. Diteste, vt diximus, indirecte, vt si Princeps aliquis christianus bellum moueat contra obsidentem Turcas, quo ab obsidione discedat, per obliquum enim auxilium ipsis Turcis fert, & ob id in excommunicationem hanc incidit, nam excommunicatio hæc afficit ferentem auxilium quomodolibet, vt dicitur in versi. proposito.

Postremo afficit, vel deinceps damnatum non sequatur, nā Bulla solum considerat auxilium præstitum esse. In omnibus igitur his casibus auxilium ferēs huiusmodi hostibus in excommunicationem incidit. Excipiuntur tamen nonnulli casus, in quibus opem ferens in excommunicationem hanc non incidit.

Primo, vbi non in damnatum christianorum auxilium fert, sed contra alios hostes eiusdem generis, nam cessante causa cessat & effectus. arg. c. cum cessante. de ap-

pel. & l. adigere. §. quamuis. ff. de iur. pat.

Secundo, vbi quis per obliquum suam rem agens auxilium ipsis fert, exēpli gratia, Princeps christianus contra Turcas bellum gerit, qui Princeps occupauerat loca alterius Principis christiani. Quare hic alius Princeps, vt sua recuperet, ipsi bellum mouet, plane hic sua recuperare volens, in excommunicationem non incidit, esto bellum mouendo proffertur turcis, nam suā rem agere hic potest; & in vna quaque dispositione inspicitur id, quod primū agitur, & non quod per accidens consequitur. arg. c. cum voluntate. de sent. excom. & l. si quis nec causā, & ibi not. las. & DD. ff. si cert. per. sed iam alteram regulam ponamus.

In excommunicationem hanc quoque incidit, qui in damnatum christianæ religionis hostibus christiani nominis cōsiliū præstat, quæ regula amplificatur, vt superior. Quare, vel per se, vel per alios id faciat, in excommunicationem hanc incidet. Item vel tempore pacis, vel belli. Item directe, vel indirecte, nam Bulla generaliter loquitur ob verbū illud Quomodolibet, ergo & generaliter intelligi debet. argumen. l. i. §. & generaliter. ff. de leg. præstan. Qui ergo consulit Turcis vt dissidentibus christianis Principibus, bellum contra christianos moueant, qui consulit, qua ratione

turres

turres contra christianos ædificā
dæ, qua ratione ciuitates christia-
norum expugnandæ, cōtra quam
partem bombardæ accommodan-
dæ, quando prælium committen-
dum, item quomodo a christia-
nis ipsi se tueri, aufugereve pos-
sint obfessi, & sic qui cōsiliarii mu-
nere apud ipsos fungitur, qui vul-
go dicitur Ingegnero, in excom-
municationem hanc incidet. Si-
cut etiam, qui christianos dolo
inducit, vt adoriantur hostes ad
aliquem locum, & dum illuc eūt,
in itinere hostes in insidijs collo-
cati ipsos aggrediuntur. Et hæc
omnia locum habent, esto dam-
num non sequatur, vt diximus in
superiori regula.

Excipitur tamen, vbi cōsiliū
daret contra christiani nominis
hostes, cessat enim ratio prohibi-
tionis, ergo & prohibitio cessare
debet. At quid, si alias erant factu-
ri? Ego censeo eos incidere ob ea,
quæ diximus supra in prox. versu-
culo, sed iam ad tertiam regulam
veniamus.

In excommunicationem hanc
3 demum incidit, † qui fauet eisdē
in perniciem christianæ religio-
nis, vel christianorum, vt dicitur
in versicul. proposito. Quare vel
animū hostibus faciat, dum sunt
in prælio contra christianos, vel
suadeat, vt in prælium reuertan-
tur, vbi fugiunt, vel tradat arma
ipsis pugnantibus, vel faueat ijs,
qui hostibus christiani nominis
faueat, in excommunicationem

hanc incident, atque sic in simili
dixit Nauarr. in ca. ita quorundā,
not. 1. r. num. 9. & not. 4. num. 8. de
iudæ.

4 At quid † si quis faueret ijs ho-
stibus contra aliquem Principem
christianum, ne tam fortior ille
fiat, vnde ab alijs resisti ei nō pos-
sit, an in excommunicationē hanc
incidet? Videbatur dicendum nō
incidere. Primo, quia contra reli-
gionem id non facit, quod requi-
rit Bulla. Secundo, quoniam licet
sua tueri. argum. l. vt vim. ff. de iu-
stit. & iur. Postremo quoniam &
Rex quidam Gallorū fœdus inijs
ob id cum turcis, vt refert Nauar.
in c. ita quorundam. not. 4. nu. 27.
de iudæ. Contrariam tamen opi-
nionem veriore sentio, & hoc
ob eam rationem, quia hostibus
prædictis fauet, quod in magnum
detrimentum christianæ religio-
nis redundat, vt per se patet, ergo
& in eius pœnam incidit. Non ob-
stant prædicta, quoniam non op-
pugnatur ipse, & idcirco non se-
tuetur, sed alios oppugnat in iu-
stis. Non denique postrema ratio,
quoniam, qui fœdus inijs, id pro-
pterea facit, quo se oppugnatum
defenderet, at hic non oppugna-
tur. Postremo, ex quo christianus
Princeps est, existimandum non
videtur contra ius aliquid cona-
tutum, vnde suæ animæ detrimen-
tum patiat, quippe, qui Christi
admonitionis eius immemor nō
sit. Quid prodest homini, si vni-
uersum mundum lucretur, ani-

ma vero suæ detrimentum patia-
tur: Id quod & vsus declarat, non
enim christianus Princeps inueni-
tur, qui alterius christiani Princi-
pis bona occupet, nisi in ijs ius ali-
quod habeat, aut se habere opine-
tur, ita igitur in hac re sentio. Sed
de capite hoc satis, ad alterum ue-
niamus.

*De excommunicatione lata contra impe-
dientes, ne victualia, & alia ad vsum
Romanæ Curia necessaria ad ipsam
Curiam deferantur.*

Cap. VIII.

Item excommunicamus, &
anathematizamus om-
nes impedientes, seu in-
uadentes eos, qui victua-
lia, seu alia ad vsum Ro-
manæ curiæ necessaria
adducunt. Ac etiam
eos, qui ne ad Roma-
nam curiam adducan-
tur, vel afferantur, pro-
hibent, impediunt, seu
perturbant. Seu hæc fa-
cientes defendunt per
se, vel alios, cuiuscun-
que fuerint ordinis, præ-
eminentiæ, conditionis,

& status, etiam si Pontifi-
cali, seu regali, aut alia
quavis Ecclesiastica, vel
mundana præfulgeant di-
gnitate.

S V M M A.

- 1 Impedire quid significat, & in quam
partem hic accipitur.
- 2 Impedire quot modis quis dicatur ne
victualia ad Romanam curiam dese-
rantur.
- 3 Inuadere quid significat.

Hoc caput in tres partes diui-
ditur, quarum altera inci-
pit ibi. Ac etiam eos, Tertia ibi.
Seu hæc facientes. In prima par-
te, de qua primo agendum est, ex-
communicantur, qui impediunt,
seu inuadunt eos, qui victualia, &
alia ad vsum Romanæ Curia ne-
cessaria adducunt. Quam excom-
municationem, vt dilucidiorẽ
habeamus, præmittenda qua-
tuor sunt. Primum verba hæc im-
pedire, & inuadere quid signifi-
cent. Deinde victualium nomine,
quæ comprehendantur. Tertio
quænam sint illa alia ad vsum
Romanæ Curia necessaria præ-
ter victualia. Postremo quid sit
Romana Curia, & vbi esse dica-
tur.

- 1 Quoad primum igitur ¶ ver-
bum impedire, significat pedes
implicare, id est in, seu contra pe-
des

des ire, & propriè pedibus obſtacula opponere, quominus ſuam functionem obeant. Et quoniam, qui hoc agit, detinet, quominus quis eat eo, quo volebat, ob eam rem factum eſt, vt impedire hic dicatur. Eſt autem verbum hoc ex tribus compositum ex In, Pes, & ire, quaſi in pedes, ſeu contra pedes ire, vt diximus. Hic igitur accipitur pro detinere, quominus viſtuala ad Romanam Curiam adducantur. Hoc autem multis modis contingit, dolo malo, & bona fide. Item mediate, & immediate, ac demum directe, & indirectè.

Dolo malo impedire is dicitur, qui ob id ſolum impedit, quia viſtuala, & huiusmodi ad Romanam curiam deferri non vult, ſic enim & qui in iudicium vocatum impedit, ne ſiſtatur, dolo malo facere dicitur, in leg. prima, in principio, ff. de eo, per quem fac. erit.

Non dolo malo, ſeu bona fide autem impedire is dicitur, qui ob aliquam iuſtam cauſam impedit, vt pote vel quo in ſua Ciuitate, & in ſuis terris annonæ caritas non ſit, ſed abundantia. Vel quoniam peſtis in Curia eſt, & ob eam rem, ne ſua Ciuitas ea infeſtetur, prohibet, ne quis ſuorum eo proficiſcatur, quod & ſenſit Caietan. in verb. Excommunicatio, capitu. 19. in Summ. & Nauarr. in Manual. capitu. 64. verſicu. Secundo. Vel ne deferens periculum aliquod adeat, aut ob fluminum

impetum, aut ob latrones, qui itinera obſident, aut ob morbum, quo detinetur, nam & hic dolo malo impedire non dicitur. argument. l. ſed eximendi. iunct. Gloſ. ſi. ff. ne quis eum, qui in ius, & eorum, quæ dixit Innocent. quem refert, ac ſequitur Sylueſt. in verb. Excommunicatio. 6. numer. quinto. verſic. Sciendum eſt tertio, ibi. Et idem eſt ſecundum Innocent. At quid ſi quis impedit eos, qui aliunde res huiusmodi deferunt, quo in ſua Ciuitate remaneant, an Bullam hanc offendet? Planè ſi caritas annonæ ibi grauis ſit, excuſari hunc a pœna cenſeo. argument. preces. C. de ſeru. & aqu. iunct. capitu. quod non licitum. de regul. iur. & capi. ſi diſcipuli, de conſec. diſt. 5.

Immediate uero, ubi quis per ſe impedit. argument. l. i. §. feciſſe. ff. per quem fact. erit. Mediate uero, ubi per alios quis impedit. argument. cit. l. §. feciſſe. cum cit. ibi a Gloſ. in verb. Aliis, & l. ſi per aliu. ff. ne quis eum, qui in ius uoc. & arg. l. is damnum dat. ff. de regul. iur. cum ſimil. Quare dominus loci per ſuos milites impediens offendere Bullam hanc dicitur.

Directè demum impedit, qui ſimpliciter, & apertè ne prædicta deferantur, prohibet. Indirectè uero, qui per obliquum impedit, ut pote prohibendo, ne ex ſuo territorio res extrahantur, ſeu ne quis inde diſcedat, ſeu ne quis eum de equis, mulis accõmodet,

pet summe territorium transeat, & id generis, vt pote pto molitura aliquid præstet, vel pro vectigali. Quacunque ratione igitur quis impediat (modo bona fide id non faciat). Bullam hanc offendit.

3 Inuadere vero ¶ est impetu aliquem aggredi, seu in aliquem irruere, quo eum aut spoliat, aut interficiat, aut damnum, iniuriamve inferat. Hinc Virg. lib. 1. Aene. inquit: Inuadunt Urbem somno vinoque sepultam. Dicitur est autem ab In, quod significat contra, & a verbo Vado, quod significat, Eo. Inuadere igitur id est, quod contra vadere, & ire, quo damnū inferat, vt diximus vi adhibita. Omnis ergo, qui inuadit, impedit non autem est contrario Omnis, qui impedit inuadit, est enim verbum Impedire velut genus, Inuadere vero, vt eius species, sed de primo hoc satis, iam secundum aggrediamur, victualium nomine, quæ comprehendantur.

1 *Victualium nomen idē significat, quod nomen hoc Victus.*

2 *Victus nomine quæ comprehendantur.*

3 *Curia necessaria quanam sint.*

Secundo loco explicandum nobis proposuimus, victualium nomine quæ compre-

1 hendantur. ¶ Nomen igitur hoc victualia, barbarum nomen est, vsitatum tamen, nō enim germanæ latinicatis cultores eo vtuntur, sed pro ipso nomine hoc victus, quæ voce quæ significantur, iam declaremus.

2 Primum igitur ¶ victus appellatione comprehenduntur vniuersa, quæ ad vsu hominis necessaria sunt. Item, quæ ad potum. Tertio, quæ ad cultum corporis, quæque ad viuendum homini necessaria sunt, ut habetur in le. verbo victus. ff. de uerborum signifi. Verbo victus, dicitur enim ibi, continentur, quæ esui, potui, cultuique corporis, quæque ad viuendum homini necessaria sunt. Hæc ibi, ex quibus patet Victus nomine prædicta omnia comprehendit, atque sic dixit quoque Rebuff. in Prax. benefi. in expositione Bullæ, ar. 6. in verb. Victualia. Et frumentum igitur, & farina, & panis, & legumina, & uua, & uinum, & oleum, & carnes, & oua, & caseus, & mel, & acetum, necnon sal, & alia (quæ ad esum pertinent) ut herba, olera, cæpæ, alia, pisces, poma, & alia huiusmodi (his etenim homines uescuntur, & ad esum partim pertinent, partim ad potum) victus nomine comprehenduntur. Et quoniam concessio aliquo, concessa intelliguntur etiam alia, sine quibus concessum haberi non potest. argument. l. 2. ff. de iurisdic. omn. iud. ob eam rem & alia, sine quibus prædicta haberi

nequeunt, concessa victus nomine comprehenduntur. Quare quod panis fieri nequit sine lignis, sicut nec coqui carnes, oua, & pisces, ob eam rem & ligna comprehensa intelliguntur, atque sic dixit de lignis Viuald. in Candelabr. in explanatione Bullæ Cœnæ Domini. cas. 8. nu. 73. *Secundo loco* Victus nomine vestes etiam, quibus tegimur, comprehenduntur, vt habetur in cita. l. verbo victus, vestem quoque victus habere vicem Labeo ait. Hęc ibi, ex quibus manifesto constat victus nomine, & vestes comprehendendi, idem habetur in l. in stratum. ff. eodem. In victum ergo, ait enim ibi iureconsultus, accipiemus. Et quoniam vestes diuersi generis sunt, & ex diuersa materia fiunt, vt per elegans textus docet in l. vestis. ff. de aur. & argen. lega. ob eam rem (vel ex lana, vel ex lino, vel ex serico,) vel ex bombyce aliave materia cōstent, & linum, & lana, & reliqua, ex quibus prædicta contexuntur, comprehenduntur, vt de lino dixit Viuald. in Candelabro. part. 2. in explanatione Bullæ Cœnæ Domini. cas. 8. numero 73. etenim concessio consequenti, & antecedens concessum esse intelligitur. argument. l. ad rem mobilem, & l. ad legatum. ff. de procurat. *Tertio victus nomine etiam stramenta comprehenduntur, id est lecti, culcitæ, & alia, quæ ad lectum pertinent, vt habetur in leg.*

egit

quos. §. i. ff. de verbor. sign. verbū viuere, dicitur enim ibi, quidam putant ad cibum pertinere, sed Offilius ad Atticum ait his verbis & vestimenta, & stramenta contineri, sine his enim viuere neminē posse. Ecce ibi eo verbo viuere, quod idem significat, quod nomē victus, & vestimenta, & stramenta significari.

Quarto nomine victus & medicina etiam comprehenduntur, vt not. Bartol. per illum text. in l. si cū dotem, §. si autem in s̄uissimo. in fin. ff. solut. matrim. & l. as. in l. cum antiquitas. num. 7. versicul. Tertio not. C. de test. vbi de iure verbo victus medicinas venire ait, idem Bartol. in l. legatis. ff. de aliment. præstand. & facit citat. l. victus. de verb. sig. nam posteaquam victus appellatione contineri iureconsultus dixit, quæ esu, potui, cultuique corporis necessaria sunt, clausulam hanc addidit. Quæque ad viuendum homini necessaria sunt. Hæc ibi, præter prædicta illa igitur, quæ sunt ad victum homini necessaria, nisi medicina? sine ipsis enim quotus quisque ante suū diem moreretur? vnde illud: Honorā medicos propter necessitatem, & victus nomine igitur medicina comprehenduntur, sed iam tertium aggrediamur.

3 Per clausulam vero ꝑ illam generalitatem, seu alia ad vsum Romanæ Curia necessaria adducunt, duo alia comprehendere censeo. Primum vniuersa, quæ pertinent etiam

ad

ad commodum, & decorem eorum, qui in Curia morantur, & sic reliqua omnia, quæ victus nomine quidem non comprehenduntur, sed pertinent tamen aliquo modo ad homines, cuiusmodi sunt equi, muli, ac reliquæ animantes, quæ ad prædicta importanda pertinent, quandoquidem & hæc ad humanum victum necessaria sunt, ac propterea ad ipsa alenda paleæ, fœnum, ordeû, spelta, & id generis. Item & pecunia, quandoquidem omnia per illam parantur.

Secundo loco comprehendi per clausulam hanc censeo vniuersa, quæ ad munera Curia ob eunda necessaria sunt, vt carta, tam quæ ex pannis lineis, quam quæ ex coreis ouium fiunt, atramentum, cæra, candelæ, quibus ad lucubrationes vtuntur, ex quacunque materia sint, atque sic de carta dixit Vivald. ibidem num. 73. Item & alia id generis, atqui de hoc satis, ad postremum veniamus.

I Curia Romana quid sit, & vbi esse dicatur.

II.

Quartum propositum restat explicandum, scilicet, quid Romana Curia sit. Romana Curia demum nil aliud est, quam

locus, vbi Sedes Apostolica residet, & domicilium habet Romanus Pontifex cum iudicibus, & aliis magistratibus suis.

Dixi primo locus simpliciter, certum non perscribens, quoniam, vbi est Romanus Pontifex, siue audientia, id est iudices sui, ibi est Curia, argumen. Clement. nec Romani. §. sanè. versicu. Et tamen adiecto. de elect. & vt dixit Felin. in capitu. ego. numer. 14. versicul. Not. bene Glo. de iureiuran. Intellico autem Curia ibi esse, vbi est Pontifex Max. modo domicilium eo transtulerit cum tota sua familia, vt dixit Ancharan. in eodem §. sanè. num. 5. versicu. Tertio not. Secus ergo si quo eat cito rediturus, & non cum sua audientia, vt DD. inquit ibi, quo fit vt Curia esse dicatur aliquando, vbi non est Romanus Pontifex. Idem dixit Quint. Mandos. in Gloss. facultatum. §. sanè. versicu. Quo nulla in Romana curia, pag. 19. & quâuis Romana Curia dicatur, nihil interest, vbi alibi est, quandoquidem ob eam rem sic nominatur, quoniam sapius Pontifex Max. Romæ suum domicilium, & suam audientiam habet.

Dixi etiam Sedes Apostolica, quoniam Curia Romana non solum dicitur esse ibi, vbi est Romanus Pöt. dum viuít, sed etiam post mortem, vbi sunt Cardinales, vt not. Oldrad. & Castrenf. in l. suggestioni, quos refert, ac sequitur la so. ibi. numero 20. C. de verbor. sign.

signifi. Quod dico tamen de Cardinalibus intelligo hac conditione, si audientia Romani Pontifici, ibi adfit, id est iudices, & Magistratus Apostolicæ Sedis. argumen. l. vbi periculum. §. porro, iunct. Glo. curia, de elect. lib. 6.

Dixi demum cum suis iudicibus, & magistratibus, ob allegatam Gloss. quoniam vbi audientia est, id est audientiam habet Sedes Apostolica, & ibi esse Curia dicitur. Ex quibus iam manifesto constat, vbi Curia esse dicatur, quod explicandum nobis proposuimus. Sine igitur Romæ, siue Arimini, siue Bononiæ, aliove in loco audientia Sedis Apostolicæ sit, ibi Curia esse dicetur, atque sic sensit etiam Iacob. de Grass. libro quarto Decis. casc. conscien. in expositione Bullæ cœnæ Domini. numero 94. vide Nauarr. in extrauag. de datis, & promissis pro iustitia, vel gratia. no. 17. His sic præmissis, iam regulam de more ponamus.

S. V. M. M. A.

Impediens deferentes victualia, & alia ad usum Romanæ Curie necessaria ad ipsam Curiam, in excommunicationem incidit, quæ excommunicatione, quousque pateat, declaratur.

Præmissis iam dictis, qui in excommunicationem hanc incidant, uideamus. † In excommunicationem hanc igitur incidunt, qui impediunt eos, qui uictualia, seu alia ad usum Romanæ Curie necessaria adducunt, ut habetur in initio huius Capituli.

Quæ excommunicatio afficit, cuiuscunque generis homines sint, qui impediât, tum ob dictionem illam omnes, quæ neminem excludit. argumen. l. Iulianus. ff. de leg. 3. & ca. Romanorum. dist. 19. tum ob clausulam illam in fine huius capituli positam cuiuscunque fuerint ordinis. Quare uel laici, uel clerici sint, uel in dignitate constituti, uel non constituti, uel uiri, uel mulieres, in excommunicationem hanc incident, si in hoc Bullam hanc offenderint.

Secundo loco excommunicatio hæc afficit etiam eos, qui Romano Pontif. in temporalibus ordinario iure subiecti non sunt, nã si talia deferentes impederint, pœnam hanc non estugient, tum quod generalis prohibitio est, tum quod sacrilegium committitur, offenditur enim Sedes Apostolica in prædictis, ut ait Caiet. in Summ. in uerb. Excommunicatio. capitul. 19. ergo & ad Romanum Pontif. punitio pertinet, ut sensit Nauarr. in capit. nouit. not.

not. 6. numer. 40. versicul. Peccatum autem Ecclesiasticum. de iudiciis.

Tertio excommunicatio afficit, vel ipsi, vel per alios, & sic mediate, vel immediate, vel directe, vel indirecte prædicta deferentes impediunt, nam & his rationibus quem impedire antea præmissimus.

Quarto excommunicatio hæc afficit hos impediunt, quæcunque sint, quæ aut ad vicum, aut ad usum Romanæ Curia deferantur. Quare si Magistratus, vel princeps aliquis hos impediat, in penam hanc incidet.

Quinto afficit excommunicatio hæc hos impediunt, esto deinceps res ips non adimant, qui eas deferunt, nam Bulla excommunicat simpliciter impediunt, qui ad Romanam curiam hæc adducunt, nec postulat, ac requirit, ut res ipsis auferantur, ergo neque nos requirere debemus. argum. l. de pretio. ff. de public. in rem ad.

Sexto afficit excommunicatio hæc impediunt, vel impediunt deferri res pro Romano Pont. vel pro Cardinalibus, vel pro alijs prælatis, vel pronūcijs Principū, Rerumve publicarum, qui apud Sedem Apostolicam morantur, vel pro magistratibus vel etiam pro ipsorum famulis, vel curialibus, ac demum, & pro suis iumentis, quandoquidem hi omnes in Romana Curia sunt, & priuilegium

concessum dominis pertinet etiam ad famulos, ubi domini uti eo priuilegio etiam commode non possunt, argum. capitul. licet. Scitum conceditur. de priuilegi. lib. 6. Ac planè si non adessent, qui prælatis Curia seruirent, quomodo esse possent? Quare ob id sentio priuilegium hoc pertinere et ad stabularios equorum, ac coquos, ad pistores, ad macellarios, ad olitores, & ad alios huiusmodi omnes, ut scilicet si res ipsi deferantur, in excommunicationem hanc incidant, qui deferentes impediunt, & ad summam sentio penam hac obligari omnes, qui impediunt, quo minus aliquid Romæ deferatur, id est ad Romanam Curiam, ad quemcunque deferatur, nam omnes, qui ibi morantur, ad usum Romanæ Curia utiles sunt, suis artificijs, artibus, & laboribus. Hinc Gregori. xi. r. in Bulla inci. Inter multiplices nobis, lata de anno 1578. die 7. mensis Maii, Pontif. sui anno Sexto hac de re agens non dixit Romanam Curiam, sed almam urbem, quo uerbo simpliciter intelligi uoluit, in excommunicationem incidere, qui impediunt, quo minus prædicta ad urbem deferantur, in qua Romana Curia est, & Pius Quintus in Bulla Cupientes, lata anno 1566. die 11. Octob. dixit ad Urbem Romam, & Clemens vi. r. in Bulla. Ad sacram.

Septimo afficit excommunicatio hæc impediunt quicumque sint,

sint, qui impediuntur. Vel igitur iumentis, uel nauibus, uel humeris, uel curribus hæc deferant, in excommunicationem hanc incidunt, qui ipsos impediunt, nam Bulla generaliter loquitur ob uerba illa. Eos qui, argument. Clem. 1. iun. & Gloss. 1. de sepult. et. go & generaliter intelligi debet, argument. l. 1. §. & generaliter. ff. de legat. præstan. etenim quacunque ratione ferantur, nihil interest.

Octauo excommunicatio hæc afficit, ubicunque Romana Curia sit, uel Romæ, uel alibi, nam & extra Romam esse posse iam dixi. Defærentes igitur quocunque, ubi Romana Curia est, si impediuntur, in excommunicationem hanc impediuntur incident. Quare qui hodie impeditur, ne prædicta deferrentur Ferratiam, ubi Clemens vii. est cum curia, in excommunicationem hanc incidere. Item, quoniam pars Curia remansit Romæ, eadem pœna obligabitur, qui impedit ne eo quod prædicta deferantur, argument. l. quæ. de rota. ff. de rei vind. Nec repugnat quatenus dicitur. Ad v. sum Romanæ Curia, quasi aliter sit, si Curia alio transferatur, nam quod frequentius Romæ est, ob eam rem eius mentio facta est, quo casu non excluditur locus minus frequens. argument. leg. primæ. C. de rapt. uirg. iun. & Gloss.

Nono excommunicatio hæc

afficit, esto qui impedit, deinceps ab impedimento cesset, & permittat ad Romanam Curiam prædicta deferri, nam statim atque quis impediuit, in excommunicationem incidit. Esto igitur deinceps eum pœniteat, non idcirco tamen excommunicatione liberatur. argument. cap. cum desideres. de sen. excom. Hoc tamē locum habebit, ubi impediuit. At si contendatur inter ipsos modicum, & impediens dicat, eia uade in pace, plane huc in excommunicationem non incidere censeo, quandoquidem adhuc omnino illum non impediuit.

Decimo uel officio Magistratus, uel ui priuata quis impedit, nam Bulla non distinguit, ergo nec nos.

Hæc tamen, quæ diximus de impediente, multo magis locum habent in eodem inuadente. Sed iam, qui pœnam hanc euadant, explicemus.

S. V. M. M. A.

I Impedientes deferentes uictualia, & alia ad Curiam Romanam necessaria ne deferantur, quando in excommunicationem non incidant.

III.

S. Qui offendendo hoc Bullæ Caput in excommunicationem incidat, uidimus, iam qui eam pœnam euadat, uideamus.

†Pri-

¶ Primum igitur in excommunicationem hanc non incidit, quide iure hos impedit, ut pote quis furatus est decem cados olei, & eos ad Romanam curiam deferre vult, plane dominus olei prædictum furem impediens, quominus illud ad Curiam deferat, in excommunicationem hanc non incidet, non enim verisimile est Ecclesiam velle fures fouere, argument. leg. meminerint. C. vnde vi, & cap. si de præscript. & tot. titu. extr. de furt.

Item in excommunicationem hanc non incidit Princeps alicuius loci, qui prohibet, ne de suis terris, ac locis prædicta extrahantur, etiam si exprimat ne ad Romanam Curiam deferantur, quoniam ibi rerum harum abundantia fit, nam hic bona fide prohibet, quod propositum suum declarat. argu. cap. cum voluntate. de sent. excom. muni. & l. si quis nec causam. ff. si cert. pet. atque sic dixit Caieta. in Sum. in verb. Excommunicatio. capit. 19. & Nauarr. in Man. capi. 27. numer. 64. versicu. Secunda, & Armilk. in verb. excommunicatio is, & Martinus Alfonsi. de Viuald. in Candelabro. part. 2. in explanatione Bullæ Cœnæ Domini. cas. 8. numer. 71. & Jacob. de Graff. libr. 4. decis. cas. cons. in expositione Bullæ Cœnæ Domini. numer. 96. & Tolet. eod. excommunicatio. 6. numero 4. Quare si ob id etiam prohibeat suos ad Curiam prædicta deferre, quoniam ibi pestis ad

est, ne illuc eutes peste infecti sua loca etiam redeuntis inficiant, neque hic in excommunicationem incidet, atque sic citati auctores proxime concludunt. Idem & de aliis huiusmodi casibus, ubi bona fide quis impedit eos, qui prædicta eo deferre vellent, vel ob periculum viarum, vel hostium, vel fluminum, ut diximus in præmissis. Non igitur pater impediens filium, ne prædicta ad Curiam deferat ob periculum latronum, vel hostium, vel meretricum, in excommunicationem incidet, ut dixit Jacob. de Graff. ibidem numero 96.

Tertio in excommunicationem hanc non incidit, qui clam furatur aliquid his, qui ad Romanam Curiam prædicta deferunt, nam Bulla excommunicat solum impediens, & inuadentes, non autem furantes, ex quo igitur diuersum est furari a prædictis, ergo in furatibus Bulla hæc locum non habebit. argument. l. Papinianus exul. ff. de min. etenim per huiusmodi furta quis non deterritur, quominus ad Romanam Curiam prædicta deferat, incidunt vero sine dubio mea sententia latrones, qui itinera obsident, & aperta via eos spoliant, nam & hi inuadere dicuntur. Et si Viual. ibid. num. 74. a. ff. si non incidere dixit, qui spoliaret deferentem, quid alicui singulari personæ, aut quia vendidit, aut quia donauit, quoniam hæc non sunt ad summam curiæ. Cuius opi

nio mihi non placet, nam curia accipitur ibi pro hominibus, qui sunt in loco, vbi est Curia.

Quarto in excommunicatione hanc non incidit, qui eo prædicta deferri non permittit, vbi aut Cardinalis, aut Romanus Pontif. est, sed tamen non sua Curia, & audientia. Quare, si Summus Pontif. aliquo deambulatum vadat, & scum audientiam non habeat, id est suos iudices, vel ibi moriatur, & ad sint Cardinales in excommunicationem non incidet, qui prædicta eo deferri non sinit, nam Residentia Curia ibi non est, vt declarauimus supra.

Postremo in excommunicationem hanc non incidit, qui impedit, ne deferatur ea, quæ ad vsum Romanæ Curia non pertinent, nã, ex quo huic, dispositionis huius verba non conueniunt, nec dispositio conuenire debet. argument. leg. 4. §. tories. ff. de damn. infect. Quare qui impedit, ne ad Curiam aut psitachi, aut Simia deferantur, & id generis, in excommunicationem hanc non incidet. At quid de impediens tabellarios, ne litteras deferant, an in excommunicationem incident? Ego sentio in hanc pœnam non incidere, tum quod vicius nomine litteræ non comprehenduntur, tum quod ad vsum Romanæ Curia pertinere non videntur. Nec obstat clausula illa generalis. Alia ve, quæ ad vsum Romanæ Curia necessaria sunt,

nam dictio Alia, significat similia antecedentibus, vt DD. ac Iaso. not. in l. quicumque. C. qui admitti, at antecedentia ad victum pertinentia, cuiusmodi litteræ non sunt. Cogita tamen hoc melius.

Verf. Ac etiam eos, qui, ne ad Romanam Curiam adducantur, vel afferantur, prohibent, impediunt, seu perturbant.

S V M M A.

- 1 Prohibens, ne ea, quæ ad victum pertinent, & alia supradicta ad Romanam Curiam deferantur, in excommunicationem incidit, quæ excommunicatio, quousque pateat, declaratur.
- 2 Prohibere quomodo differat ab impedire, seu perturbare.
- 3 Adducere quid significet.
- 4 Afferre quid significet.

IN hac parte excommunicantur, ¶ qui impediunt eos, qui adducere, vel afferre prædicta ad Romanam Curiam volunt, & sic differt casus hic a superiori, nam in superiori excommunicatur impediens eos, qui prædicta iam deferunt, hic autem qui deferre volunt, sed nondum deferre ceperunt,

runt, & quoniam, quæ diximus antea, & hic locum habent, ob eam rem paucis rem hanc absolue-
uemus.

In excommunicationem hanc igitur incidit omnis, qui prohibet, ne prædicta ad Romanam curiam deferantur, quæ excommunicatio afficit quæcunque ratione prohibeat vel per se, vel per alium.

2 Differt autem † prohibere ab impedire, seu perturbare, nã prohibere propriè quis dicitur, qui directè quem impedit, aut verbis iubendo, minando ve, ne prædicta deferat, aut factis detinendo ipsum in carcere, vel ratione alla, ob eandem causam, impedire vero quoad rem nostram accipitur, ubi quis per obliquum eum moratur, utpote adimendo ei iumenta, vel res, quas ad Curiam deferre quis vult, & id generis. Perturbare demum significat quocunque alio modo obstacula, & impedimenta opponere, quamvis hic pro impedire simpliciter accipitur.

3 Verbum vero † illud Adducantur, & verbum illud Afferantur, adhibita sunt, quo comprehenderentur, qui quascunque res impedirent, quo minus ad Curiam importarentur. Nam omnia talia partim dicuntur, ut boues, capræ, sues, & oves, & id generis, per se enim iter faciunt, & solum necesse est, ut habeant, qui ductor eorū
4 sit † Partim per se venire non pos-

sunt, sed necessario requiruntur, ut ferantur, cuiusmodi sunt omnia, quæ anima carent, ut frumentum, vinum, oleum, & alia huiusmodi. Partim & afferri, & duci possunt, sed commodius feruntur, cuiusmodi sunt ædi, & agni, galinæ, & minutæ aliæ animantes. Quamcunque igitur rem ex his quis impediat, quo minus ad curiam deferantur, vel de eorum numero sit, quæ ducuntur, vel de numero eorum, quæ afferuntur, in excommunicationem hanc incidet. Sed iam ad postremam partem huius Capituli veniamus.

Verf. Seu hæc facientes defendunt per se, vel alios, cuiuscunque fuerint ordinis.

S V M M A.

1 Defendentes eos, qui impediunt, ne ea, quæ ad victum pertinent, & alia prædicta ad curiam deferantur, in excommunicationem incidunt, quæ excommunicatio, quousque pateat, declaratur.

2 Impedientes, ne ad usum Romanæ Curie necessaria deferantur, an in alias pœnas ab excommunicatione incidunt.

IN hac postrema parte huius Capituli excommunicantur is, qui

qui defendunt impediētes, ne prædicta ad vsum Romanæ Curie necessaria ferantur. Et quoniam longiori tractatione pars hæc opus non habet, ob eam rem paucis eâ absoluamus.

1 In excommunicationem hanc igitur incidit, ꝑ qui prædictos impediētes defendit, quæ excommunicatio afficit, vel per se, vel per alios quis defendat, vt dicitur in Bulla. Quare qui tribuit ei homines, quo itinera ipsis obsideāt, & expolient prædicta deferentes, in excommunicationem hanc incidet. Excipio tamen vbi de iure eos defenderet, vt pote in casibus, in quibus prædictos defendere licet.

2 Atqui ꝑ an aliam pœnam patiantur, qui eos impediunt? Plane sic, nam Gregorius XIII. alias pœnas his inuexit in Bulla incip. Inter Multiplices nobis. lata anno 1587. die septima Maij. Pontif. sui anno sexto. Sed de excommunicatione hac satis, ad Caput Notum descendamus.

De excommunicatione lata contra offendentes eos, qui ad Sedem Apostolicam eunt, ab eare recedunt. Nec non in vsurpantes iurisdictionem in eisdem, dum in Curia morantur.

Cap. IX.

Item excommunicamus, & anathematizamus om-

nes illos, qui ad Sedem Apostolicam venientes, & recedentes ab eadem sua, vel aliorum opera interficiunt, mutilant, spoliant, capiunt, detinent. Necnon illos omnes, qui iurisdictionem ordinariam, vel delegatam a nobis, vel nostris iudicibus non habentes illam sibi temere vindicantes similia contra morantes in eadem Curia audent perpetrare.

S V M M A.

- 1 Sedes Apostolica quid sit.
- 2 Sedem Apostolicam adire, ab eare recedere quisnam dicatur.

CApit hoc diuiditur in duas primarias partes, quarum secunda incipit ibi. Nec non illos. In prima excommunicatio fertur ob quinque causas, de quibus singulis figillatim agendum est. Sed quoniam excommunicatio hæc in eos fertur, qui vno ex quinque modis, seu causis ad Sedem Apostolicam venientes, & recedentes ob-

fen-

ferunt, ob eam rem duo præmit-
tenda sunt, quo rem hanc diluci-
diorem habeamus. Primum quid
sit Sedes Apostolica, & ubi esse di-
catur. Alterum quisnam dicatur
ad Sedem Apostolicam venire, &
ab ea recedere.

1 Quoad primum igitur, quoniam
Sedes Apostolica idem est,
quod Romana Curia, & ubi est
Curia Romana, ibi Sedes Aposto-
lica est, siue Romæ, siue alibi sit,
vt dixit Tolet. in Bulla Cœnæ Do-
mini, excommunicatio. 7. num. 2.
ob eam rem, quoniam in superio-
ri capite quid esset Romana Cu-
ria declarauimus, quæ huc perti-
nent illinc sumemus.

2 Quoad secundum, scilicet quis-
nam dicatur ad apostolicam se-
dem venire, vel ab ea recedere, cõ-
cludendum est breuiter eum ad
Apostolicam Sedem dici venire,
qui aut ratione ordinis, aut ratio-
ne iurisdictionis aliquid gerere
apud Sedem Apostolicam, vel ab
ea impetrare vult. Ratione ordi-
nis, vt pote vel vt consecratio ali-
qua fiat, vel ordinis collatio, & id
generis. Ratione vero iurisdictionis,
vt pote vel vt appellationem
prosequatur, vel iudicem impe-
tret, vel vt beneficium aliquod si-
bi conferatur, pensionem ve con-
sequatur, vel secum in voto casti-
tatis, religionisve dispensetur, in-
dulgencia tribuatur, & alia huius
modi, vt enim prædicta ordinis,
ita hæc iurisdictionis Ecclesiasti-
cæ sunt, vt sensit Gloss. communi-

ter recept. in cap. transmissam. de
elect. Et quoniam Romanus Pon-
tif. non solum iurisdictionem Ec-
clesiasticam habet in vtroque fo-
ro, verum etiam & secularem in
statu Ecclesie, ob eam rem & qui,
vt consequatur officium aliquod
vel magistratum, vel gratiam ali-
quam, ad Sedem Apostolicam
proficiscitur, vel vt præstet, quod
debet sedi Apostolicæ ob quam-
cunque causam, vt pote vel vt præ-
stet canonem pro feudo aliquo,
quod facit Hispaniarum Rex sin-
gulis annis, hi omnes ad Sedem
Apostolicam venire dicuntur, si-
cut etiam, qui venit, vt obedi-
entiam præstet Romano Ponti. & vt
agnoscat illum tanquam Caput
totius Ecclesie. Id quod me præ-
sente factum est a Rege Poloniae
per suum nuncium, atque sic sen-
sit Tolet. in Bulla Cœnæ Domini
Excommunicatio. 7. num. 2. nam
ait, venientes ad Sedem Apostoli-
cam eos intelligi, qui ratione Sum-
mi Pontificis veniunt, & non qui
ratione stationis, vel indulgentia-
rum, & cæt. sed habentes negotiū,
præensionem, gratiam, vel quid
aliud, mediante, vel interue-
niente Papa, siue sit Romæ, si-
ue alibi. Hæc Tolet. His sic præmis-
sis iam regulam de more ponam-
mus.

S V M M A.

1 Interficiunt eos, qui ad Sedem Apo-
stolicam veniunt, in excommunica-
tione

tionem incidunt, quæ excommunicatio, quousque pateat, declaratur.

- 2 Interficiens iudæos, aliosve a christiana religione remotos euntes ad Sedem Apostolicam in excommunicationem incidit.
- 3 Interficiens clericum euntem ad Sedem Apostolicam in duas excommunicationes incidit.
- 4 Interficiens euntem ad Sedem Apostolicam quædo in excommunicationem incidat.

S Præmissis iam dictis, videamus quinam in excommunicationem hanc incidant.

In excommunicationem hanc igitur incidunt, qui interficiunt eos, qui ad Sedem Apostolicam veniunt, quæ excommunicatio multis modis amplificatur.

Nam primo afficit uniuersos, qui tales interficiunt ob ditionem illam Omnes, quæ neminem excludit, argument. h. Iulianus. ff. de leg. 3. & cap. si Romanorum. disti. 19. Quare vel laicus, vel clericus sit, vel priuata persona, vel publica, vel seruus, vel liber, vel vir, vel mulier, Bullam in hoc offendens in excommunicationem hanc incidit.

Item excommunicatio hæc afficit vel quis per se, vel alterius opera quem interficiat, vt habetur in hoc Capite, ibi sua, vel aliorum

opera. Qui ergo vel mandat, vel iubet, vt venientes ad Sedem Apostolicam quis interficiat, & mandans, iubens, consulensve in excommunicationem incidit, & qui mandatum, iussum, consiliumve exequitur.

Tertio excommunicatio hæc afficit interficientes, quoscunq; sint, quos interficiunt, nam Bulla excommunicat, qui interficiunt venientes ad Sedem Apostolicam, & sic non distinguit quinam sint, ergo nec nos distinguere debemus, argu. l. de pretio. ff. de publ. in rem act. Item indefinite loquitur, at in definita vniuersalis vim habet, argu. l. si pluribus, & ibi Barto. ff. de le. 2. Quare, vel interficiant personas priuatas, vel publicas, vel clericos, vel laicos, vel nomine suo, alienove euntes, vt aduocatos, procuratores, sollicitatores, in excommunicationem hanc incidet.

Item non solum si christianos interficiant, pœnam hanc subeunt, verum etiam & si iudæos, aliosve a christiana religione remotos, vel hæreticos, vel excommunicatos, vel interdictos, vel suspensos, quandoquidem in Apostolicæ Sedis tutela recipiuntur, nemini. n. ad se venienti finem claudit. arg. c. super his. de hæ. lib. 6. sic enim & a familia publica capti interfici a nemine possunt, vt DD. communiter concludunt. Tertio, vel sint hostes eorum a quibus interficiuntur. Postremo, vel seruos prædictorum interficiant, nam, vbi

privilegium alicui conceditur, & suis seruis, & familiae suæ concessum intelligitur, sine quibus concessio privilegio commodè, & pro honoris sui dignitate, vti non potest, vt habetur in capitul. licet. §. cum conceditur. de privileg. libr. 16. & argumen. capit. præterea. de off. deleg. in antiq. & l. 2. ff. de iurisd. omn. iud. Quare Nuncius Regis Poloniae, qui ad præstandam obedientiam Romano Pontif. Romam venit, privilegium hoc habebat, & quoniam pro regis sui dignitate multos secum duxit, & familiam multam, ob eam rem omnes de sua familia, cuiuscunque generis, ac dignitatis essent, vel coqui, vel qui equos alunt, privilegium hoc habebant. Ex quibus iam patet interficientem alium a clerico, esto etiam christianus non sit, in excommunicationem incidere, si interficiatur qui ad Sedem Apostolicam venit. At quid si quis interficiat clericum eodem euntem, an in excommunicationes duas incidet? in alteram, quia clericus est ob capitul. si quis sua dente diabolo. 17. quæstion. 4. in alteram, quia ad Sedem Apostolicam vadit? Plane ego censeo in duas excommunicationes hunc incidere, vt in simili asseruimus in Tractatu nostro de Censuris Tab. 1. capitul. 16. §. 3. numero 4. quoscunque igitur ad Apostolicam Sedem euntes. quis interficiat, in excommunicationem hæc incidet.

Quarto excommunicatio hæc afficit interficientem euntem ad Sedem Apostolicam, statim atque domo egressus est; & iter suscepit. argum. capitul. dilecti filii, 2. de appell. etenim statim atque quis iter arripuit ad Sedem Apostolicam, venire ad eam dicitur, vt per se patet, ergo qui eum interficit, in excommunicationem hæc incidit, vt habetur in hoc Capite in principio.

Quinto excommunicatio hæc afficit pro quacunque causa ad Apostolicam Sedem euntem quis interficiat, vel igitur eat, vt gratiam consequatur, vt pote beneficium, pensionem, indulgentiam, dispensationem aliquam, & id generis, vel magistratum, vel vt canonem pro feudo soluat, vel obedientiam præstet, vel causam agat apud quemcunque Iudicem Sedis Apostolicæ, & id generis, hunc interficiens in penam hanc incidet, quandoquidem hunc ad Apostolicam Sedem ire antea probauimus. ^{sup. eam Q. multi}
Sexto excommunicatio hæc afficit, quacunque ratione quis hos interficiat, vel ferro, vel veneno, vel alijs insidijs, vt pote diruendo pontem, per quem sunt transiituri, vt transeuntes super illum statim cadant, vel fame, multis enim modis inferri mors potest, vt per se patet, & vt habetur in l. vnic. C. de emendat. seruor. idque merito, etenim Bulla effectum prohibere, non modum considerare voluit,

Init, ac propterea quacunque ratione id fiat, nihil interest. argument. capitul. cum quid vna via iunct. Gloss. de regul. iur. libro sexto.

Septimo excommunicatio hæc afficit, vbiunque Sedes Apostolica sit, nam simpliciter punit Bulla, qui interficit euntem ad Sedem Apostolicam, nec distinguit, vbi sit, ergo nec nos distinguere debemus. argumen. l. de pretio. ff. de publ. in rem act. Vel igitur Romæ, vel alibi, vt modo Ferrariæ, sit, ad eam euntem interficiens, in excommunicationem incidet. Verum, quid si quis existimans Romæ esse Sedem Apostolicam, cum alibi sit, Romam eat, an, qui tunc Romam euntem interficit, excommunicatione obligabitur? Ego censeo & hunc ea pœna obligari, nam, esto erret, ad Sedem Apostolicam tamen eundi propositum habet, atque it. Hi omnes ergo excommunicatione hac obuoluentur.

Octauo afficit excommunicatio hæc interficientem, esto interficiat non ob Romanæ curiæ odiû; sed ob aliam causam, vt pote, vel ob inimicitias, vel vt pecuniis spoliatur, atque sic sensit quoque Martinus Alf. de Viu. in Candelabro in explanatione Bullæ Cœnæ Domini. cas. numero 8. Idque merito, nam solum Bulla inspicit interficientem eum, qui ad Apostolicam Sedem vadit, & ob id non curat, quamobrem interficiat, si-

cut etiam Ecclesia excommunicat iniicientem manus violentas in Ecclesiasticam personam. in c. si quis suadente diabolo. r. 7. qu. 4. ob quamcunque causam iniiciat, sed iam, qui pœnâ hanc euadunt, explicemus.

Primum igitur in excommunicationem hanc non incidit, qui tales euntes, interficiendo mortiferè non peccat, nam in excommunicationem maiorem, quis non incidit, vbi mortifere non peccatur. argumen. capitul. uullus, & c. nemo Episcoporum. r. 1. quæst. 3. Quare, si iudex aliquem interficiendum curauit, qui ad Sedem Apostolicam ibat pro impetrando beneficio, propterea quod in suo territorio iniuriam aliquam, & delictum graue fecit, in pœnam hanc non incidet, non enim verisimile est Bullam velle excommunicare iustè quem punientem, argum. c. erit autem lex. dist. 4. & c. 2. in fin. de ijs, quæ fiunt a maior. part. capit. & l. sancimus. C. de pœ. & l. meminerint. C. vnde vi, alioquin delinquendi ansa daretur, quod absurdum est, & ob id non dicendum. argu. l. nam absurdû. ff. de bon. libert. atque sic dixit Rebuff. in Prax. benef. in expositione Bullæ Cœnæ Domini. artic. 7. in verb. Recedentes, idem dixit quoque Martinus Alfons. de Viuald. in Candelabro, in explanatione Bullæ Cœnæ Domini. cas. numero 8. nam, vt ipse ait, non tunc punitur, vt Romipeta,

sed. vt offendēs. Si itidem iens ad Sedem Apostolicam quem offendat, & offensus ratione alia se defendere non potens ipsam interficiat, excommunicationem hanc euitabit, argum. capit. dilecto. de sent. excommu. lib. 6. & Clem. 1. de homicid. & l. vt vim. ff. de iustit. & iur. atque sic Viuald. ibid. sensit. Non denique si casu, & sine culpa eum interficiat. Quid enim si furiosus factus ad Sedem Apostolicam eūtem obuiam factum interficiat? Planè penam hanc effugiet. arg. cit. Clem. 1. de homicid. & ca. Apostolica. de cle. excomm. min. etenim afflictio afflictio addenda non est, arg. l. diuus. ff. de off. præsidis.

Secundo loco in excommunicationem hanc non incidit, qui interficit euntem ad Sedem Apostolicam id probabiliter ignorans, tum quod qui clericum ignorans percutit, in excommunicationem non incidit, vt habetur in capitu. si vero aliquis, & ibi communiter not. de senten. excommu. & facit Clemens. 1. in verb. Scienter, & ibi not. Zabar. nu. 3. versic. Sexto not. de pœn. tum quòd, qui furatur in loco, ignorans extare ibi statutum excommunicans furantem, excommunicationem illam euitat, vt habetur in capitu. fin. de constit. lib. 6. Neque igitur hic in excommunicationem hanc incidet, quamuis alias puniatur.

Tertio in excommunicationem non incidit, qui interficit eum, qui

eo vadit, vbi est Apostolica sedes sed non eo animo, quò aliquid eū ipsa agat, nam Bulla solum eos excommunicat, qui venientem ad Sedem Apostolicam interficiunt, & sic eum, qui aliquid a Sede Apostolica vult, ergo secus si alios, inclusio enim vnus alterius exclusio est. argum. capituli nonne, de præsumpt. & l. cum prætor. ff. de iudic. & limitata causa limitatam producit effectam. argum. l. in agis. ff. de acquir. rer. domin. Quare qui eo vadunt, vel ad vineas fo diendas, vel ad agros, hortos, fundos que colendos, vel ad alicui inseruiendum, vel ad aedificia construenda, vel ad operam litteris dandā, vel animi causa, hos interficiens, vi capituli huius Bullæ in excommunicationem hanc non incidet, atque sic sensit Caiet. in Summ. in verb. Excommunicatio. capit. 14. versicul. Sed hic sunt aduertenda multa, ibi. Ac per hoc oportet, & Nauarr. in Man. cap. 27. numero 65. versicu. Secunda. Sed de eunte ad Sedem Apostolicam satis, ad recedentem ab ea veniamus, & de ipso etiam regulam ponamus

S V M M A.

Interficiens recedentem a Sede Apostolica in excommunicationem incidit, quæ excommunicatio, quousque pateat, declaratur, ubi et quousque privilegium hoc duret, et vagabundo quando proficit, explicatur.

S. Quan

II.

S. Quando in excommunicationem incidant, qui offendunt euntem ad Sedem Apostolicam vidimus, iam qui eadē obligantur offendentes eos, qui ab ea recedunt, videamus. ¶ In excommunicationem hanc igitur incidit, qui a Sede Apostolica recedentem interficit, vt habetur in initio huius Capituli, ibi. Et recedentes, idque merito, nam & securitate publica de ueniendo ad aliquem locum data, quæ vulgo dicitur Saluo condoto, & de recedendo data esse intelligitur, vt id pluribus probauit Felin. in capit. fin. numer. 1. cum multis sequ. de tregu. & pac. & Rebuff. in Prax. benefic. in expositione Bullæ Cenzæ Domini. articul. 7. in verb. Recedentes; etenim priuilegium datū ad eundum, & ad morandum, & ad recedendum datum censetur. argumen. capi. quia diuersitatem. in si. de concess. præben. & ibi no. Abb. nu. 6. Et hæc excommunicatio afficit in quacunque itineris parte. quis talem interficiat, quousque domum redierit, nam sicut quis priuilegium hoc habet eundo ad Sedem Apostolicā, statim atque domo egressus est, quousque ad Sedem Apostolicam peruenerit, ita & e contrario domum rediens priuilegium hoc habebit, quousque domum redierit, vt quod operatur propositū in pro-

posito, operetur oppositum in opposito, argument. l. si. si. de fund. instruct. sic enim & de securitate data dicitur. At quid de vagabundo, qui ad Sedem Apostolicam pro habenda licentia aliqua seu priuilegio venit, quando & recedens, & veniens priuilegium hoc habebit? Plane in veniendo, statim atque hoc animo concepit, & ob id iter aggressus est, nam ibi domicilium habere intelligitur, vnde recedit, quamobrem etiam fit, ut si Paschatis tempore illic esset, ibi Eucharistiam sumere deberet, vt DD. concludunt, & de delictis etiam conueniretur, vnde illud, vbi te inuenio, ibi te iudico, vt dixit Gloss. in l. 1. in verb. Reperiuntur. C. vbi de crim. agi oportet. In recedendo autem statim atque ab Apostolica sede discessit, illud amittit, quoniam ex quo uagatur, & domicilium nunquam constitutum habet, sed totus terrarum orbis patria ipsi & domiciliū est, ob eam rem statim ad suum domicilium peruenisse existimatur, alioquin priuilegiū hoc semper haberet, ex quo nunquam ad patriam, ac domicilium quod nō habet, perueniret, quod est absurdum.

Item afficit excommunicatio hæc, uel infecta re ab Apostolica sede discesserit, nam Bulla non distinguit, ergo nec nos distinguere debemus. argumen. l. de pretio. ff. de publi. in rem act. Verum quid de eo, qui iter ad Apostolicam

Sedem cœpit, & antequam ad Apostolicam Sedem peruenit, itineris eius pœnituit, cœptumque iter nõ perfecit, an qui domum ipsum redeuntem interficit, in excommunicationem hanc incidet? Ego censeo hunc in excommunicationem non incidere, nam re uera ab ipsa non recessit, quod requirit Bulla, dum inquit. Et recedentes ab eadem, secus autem si ob morbum, vel aliquam iustam causam iter non perfecit, nam ex verisimili, & probabili mente auctoris Bullæ priuilegio frui existimandũ hunc censeo.

Postremo afficit excommunicatione hæc in omnibus casibus, quibus superior. Item omnes etiam exceptiones prædictas in eadem regula patitur. Sed de regula hæc satis, ad aliam veniamus.

Verf. Mutilant.

S. V. M. M. A.

- 1 Mutilare quid sit.
- 2 Mutilantes eos, qui ad Apostolicam Sedem eunt, in excommunicationem incidunt, quæ excommunicatio, quousque pateat, declaratur.
- 3 Membri partem abscindens, an mutilare hic dicatur, & in excommunicationem incidat, si eunti ad Sedem Apostolicam abscindat membri partem.
- 4 Dentem euellens eunti, ad Sedem A-

postolicam, an in excommunicationem incidat.

- 5 Verberans euntem ad Sedem Apostolicam, an in excommunicationem incidat.

Hæc secunda causa habetur, quamobrem in excommunicationem hanc quis incidit, quæ est, ubi quis euntes ad Apostolicam Sedem, ab eademve recedentes mutilat, quam rem ut dilucidorem habeamus, præmittendum est, quid sit mutilare.

- 1 Mutilare igitur ¶ nihil aliud est, quam membrum aliquod corporis abscindere, ut probatur in Clemen. 1. de homici. & apertius in cap. pen. de corpo. vit. ibi, Manu altera mutilatus. Quibus verbis significatur eum abscissam manum habere, & sic mutilum eum dici, qui abscissum membrum aliquod habet, atq; sic sensu Maiol. in Tractatu suo de irregular. cap. 14. num. 1. & Nauarr. in Man. cap. 27. nu. 206. & num. 208. Hoc præmissis, iam regulam de more ponamus.

- 2 In excommunicationem hanc igitur incidunt, ¶ qui mutilant, seu abscindunt membrum aliquod ijs, qui ad Apostolicam Sedem eunt, ut habetur in versicu. proposito.

Quæ excommunicatio afficit in omnibus casibus, quos in superioribus regulis posuimus, & ob id vel per se, vel per alios quis id fa.

faciat, in excommunicationem hanc incidet. Siue ergo quis oculum eruat, siue manum, brachiū, ve abscindat, excommunicatione hac obligabitur.

3 At quid si quis non membrū aliquod abscindat, sed membrū partem, an in excommunicatione hanc incidet? Itē quid de eo, qui hos verberat, vulneratve tantum? Quid de euellente, seu proijciente ipsis dentem?

Quoad primam quæstionem videbatur dicendum hunc in excommunicationem hanc non incidere, ex quo mutilare membrū abscindere significat. Cōtrariam opinionem tamen veriore cen-
seo. Primum, quoniam mutilare significat abscindere. argum. cit. c. pen. de corp. vit. iunct. cap. si quis absciderit. distin. 55. at, qui partem abscindit, abscindere sine dubio dicitur, atque sic sensisse videtur Zab. in Clemen. 1. num. 11. q. 10. ibi. Decimo quarto an ex qualibet mutilatione. Postremo facit cap. qui partem. distin. ead. 55. vbi qui partem cuiuslibet digiti sibi abscindit, irregularis efficitur, vt ibi habetur, & tamē, ob abscissionem partis alicuius corporis, non redditur quis irregularis, nisi pars illa corporis membrum sit, vt DD. communiter inquirunt. Nec obstat ratio in initio proposita, quandoquidem non excludit ipsum totum suas partes. arg. cap. plus semper. de reg. iur. lib. 6. & capi. in toto eodem. & qui par-

tem membri ergo abscindet, in excommunicationem hanc incidet. Excipio tamen, vbi quis aliquid membro abscinderet, quam obrem membrum diminutum non redderetur, exempli gratia, si ex manu pars aliqua carnis abscindatur, & de quæstione hac satis. Ex qua declarantur verba proposita, scilicet prædictos mutilatē in excommunicationem hanc non solum incidere, vbi membrum integrum abscindit, verumetiam & vbi partem membri. Iam igitur quæstionem aliam aggrediamur. Et primo tertiam.

4 An igitur si dentem his euellēs in excommunicationem hanc incidet, si hoc faciat illum percutiēdo? Ego cenfeo hunc in excommunicationem incidere. Et hoc ob eam potissimum rationē, quoniam dentes proptium officium habent, nam vocis organa sunt, robustum fulcrum linguæ exhibētes, simulque alimēti ministri, partim ipsum secantes, partim contentes, vt inquit Basil. in homi. 3. in fine, quem refert Maiol. in eod. Tractat. de irregularit. capitu. 24. Nec repugnat, quatenus Inno. inquit ca. significauit. de corp. vit. dentes inter membra non numerari, nam prætor respōsionem quam dedit Maiol. in eodem cap. Ego dictum Innoc. locum habere dico in irregularitate, nam quod dentes, si deficient, non impediūt, neque etiam dedecori sunt ad diuina faciēda, ob eam rem inter

membra dentes non numerari, scilicet, quae irregularem reddunt, Innocentius existimauit, etenim verba secundum subiectam materiam intelligenda sunt. argumen. l. si vno. ff. loca. & l. plenum. §. equitij. ff. de usu & habit. at in eo cap. significauit, & in toto eod. titu. de impedimentis, quae irregularem reddunt, agitur, iure igitur dictum Innocentius in hanc sententiam accipiendum est, & de quaestione hac etiam factis. Ex qua habetur ampliatio alia ad propositam regulam, ut scilicet in excommunicationem hanc incidat etiam, qui vi, ac dolo dentem euulserit.

- 5 Postrema quaestio haec est, quid de verberante praedictos, an & hic excommunicatione hac obuoluatur? sicut etiam vulnerans? Ego breuiter concludo neutrum horum in excommunicationem hanc incidere. Primo, quia nulla verba huius Capituli illis conueniunt, aliud enim est interficere, mutilare, spoliare, & vulnerare, quae in ipso desiderantur, ex quo igitur verba dispositionis huius non conueniunt, nec dispositio. argumen. l. 4. §. toties. ff. de damn. infect. etenim ex diuersis non fit illatio. arg. l. Papinianus exuli. ff. de min. Praeterea quoniam, ubi canones volunt & verberantem comprehendere, id expriment, ut habetur in Clemen. 1. de homicid. ibi. Percusserit, quod significat idem, quod verberauerit, quod etiam facit Bulla haec in Cap. decimo, & in

Cap. vndecimo: ergo, ex quo hic non dixit, nec nos dicere debemus. argument. l. de pretio. ff. de publ. in rem act. Postremo facit, quoniam sumus in poenis, ergo strictior interpretatio facienda est. argumen. cap. in poenis, & cap. odia. de reg. iur. lib. 6. & l. interpretatione. ff. de poen. Concludo igitur nec verberantem, nec vulnerantem in poenam hanc incidere. Ex qua conclusione exceptionem habemus ad regulam propositam, alias vero exceptiones colligere possumus ex propositis regulis antea. Et haec, quae diximus de mutilante euntes ad Sedem Apostolicam, dicta esse intelligimus & de mutilante recedentes ab eadem. Sed iam ad reliqua transeamus.

Verf. Spoliant.

S V M M A.

- 1 Spoliare proprie quid sit.
- 2 Spoliare quot modis contingat.
- 3 Spolians hic quando in excommunicationem incidat.
- 4 Spolians euntem ad Apostolicam Sedem in excommunicationem incidit, quae excommunicatio, quousque pateat, declaratur.
- 5 Spolians uxore sua maritum euntem ad Apostolicam Sedem, an in excommunicationem incidat.
- 6 Spolians euntem ad Apostolicam Sedem an in excommunicationem incidat.

dat, si ijs rebus eum spoliet, quas ei accommodauit.

- 7 Spolians euntem ad Apostolicam Sedem quando in excommunicationem non incidat.

Hic tertia causa habetur, quam Hobrem in excommunicationem quis incidit ad Apostolicam Sedem accedentes, recedentesve offendens: quæ est, ubi quis eos spoliat, quam excommunicationem vt dilucidiorẽ, habeamus, præmittenda hæc sunt. Primum quid sit Spoliare. Item quot modis quis spoliare dicatur, & in quam partem hic accipiatur. Postremo, quib. rebus prædictos spoliando in excommunicationem hanc quis incidat.

- 1 Quoad primam igitur Spoliare proprie nil aliud est, quam spolia alicui inuito eximere, atque exuere. Hinc Cicero pro Planc. inquit. Est enim grauius spoliari fortunis, quam non augeri dignitate, & de hoc primo satis.

- 2 Quoad secundam duobus modis spoliare contingit iuste, & iniuste. Iuste, ubi hostes spoliantur, iudiceve legitime procedente auctore. Hinc Liu. lib. 1. inquit Regem in prælio obruncat, & spoliat. Iniuste vero, ubi in aliis casibus quis spoliat, & in hoc casu dicitur proprie, & sumitur pro prædari, & turari. Hinc Terent. in Hec. quin spolies, mutiles, laceres, & in hanc partem hic accipi-

tur, ex quo enim excommunicantur, qui spoliât, in deteriore partem accipiendum hoc est, quandoquidem pro delicto, nõ autem pro virtute pœna infertur. argum. ca. 2. de iis, quæ fiunt a maio. part. capitu. in fine, & l. sancimus. C. de pœn.

- 3 Quoad tertium denique et si spoliare duobus modis contingit, rebus scilicet mobilibus, & immobilibus, vt in capitul. ex transmissa. & in cap. litteras, & in cap. sæpe, & toto tit. de restitut. spoliata tamen hic pro spoliata prædictos re mobili accipiendum est, nam Ecclesia hos tueri vult in iis, quæ secum habet, quo iter peragere possint, quod non contingit in rebus immobilibus, quas secum ferre nequeunt. His sic præmissis, iam regulam de more ponamus.

- 4 In excommunicationem hanc igitur incidit, qui spoliat euntes ad Apostolicam Sedem. Quæ excommunicatio afficit, quicumque is sit, qui spoliat, vt in antecedentibus regulis etiam diximus, vel priuata persona igitur sit, vel publica, & ob id iure magistratus tales spoliet, modo iniuste id faciat, in excommunicationem hanc incidet. argum. c. conquerente. de restit. spol.

Item excommunicatio hæc afficit, vel vi, vel dolo quis spoliat, vi aperte aggrediendo prædictos, vt latrones, & exules superiorum temporum in his regionibus faciebant, dolo, ubi furtim, quod fu-

fures facere consueuerunt. argu. S. furtum autem, vel a Furto. in An. sit. de oblig. quæ ex delict. nasc. Dolo etiam, si promittat se eos tu- tos ducturum per aliquem locum, ubi latrones adesse inquit, cum id falsum sit, modo tantum pecuniæ illi tribuant.

Tertio afficit excommunicatio hæc, quicumque sint, qui spoliantur, vt diximus in prima regula huius Capituli, vel igitur sint christiani, vel non christiani, priuilegium hoc habebant, nam concessum illud est in fauorem Apostolicæ Sedis, ac propterea nemo alterius vitio priuari eo debet. argumen. cap. si diligenti. de for. compet. & capit. contingit. de sentent. excom.

Quarto excommunicatio hæc afficit, quibuscumque rebus ipsos quis spoliet, nam Bulla non distinguit, ergo nec nos distinguere debemus; argumen. l. de pretio. ff. de publ. in rem act. Vel igitur pecunia, vel pannis, seu vestibus, vel iumentis tales quis spoliet, in excommunicationem hanc incidit. † At quid, si quis adimeret uxorem, quam secum duxit, vel filios, vel seruos, quos in potestate habet, ad Apostolicam Sedem vadens, an in excommunicationem hanc incidet? Ego censeo & hanc pœnam hanc non euadere, nam & uxore quis spoliari dicitur, argumen. capit. ex transmissa, & c. ex eoque stione. de resti. spol. quodcumque igitur sit, quod auferatur, pœna

hæc quis plebitur. Id quod locum habet, non solum, ubi rebus omnibus spoliatur, quod dubitatione caret, verum etiam & ubi aliquibus, tum quod Bulla non distinguit, vt iam dixi, tum quod qui spoliatur quem aliquibus rebus eum vere spoliatur, & sic ei Bullæ verba conueniunt, ergo & dispositio, argumen. l. 4. S. toties. ff. de dam. infect. tum quod valet argumentum de toto ad partem. arg. l. quæ de tota. ff. de rei vind.

Quinto excommunicatio hæc afficit hos spoliantem, vel res sint ipsorum spoliatorum omnino, vel quo ad vsum tantum, vt pote, quia fuerunt ipsis accommodata, nam, quod ipsarum cura ad eos pertinet, ob eam rem sua dici possunt, quamobrem etiam sit, vt actiones furti contra auferentem etiam habeant. S. furti autem actio. in Inst. de oblig. quæ ex delict. nasc. Adde Bullam non distinguere, quibus rebus spolientur accedentes ad Romanam Curiam. † Verum quid si is, qui res tales eis accommodauit, hos ipsis expoliat, an in pœnam hanc incidet? Ego censeo hunc in excommunicationem incidere, ubi ad eum finem accommodauit, vt ad Apostolicam Sedem secum ferre possent, vt pote equum, vestes, arma, & id generis, nam iniuste facit, ex quo a contra eum discedit, cum contractus ab initio voluntatis, & postea necessitatis sint, argu. pen. l. sicut. C. de acti. & ob. præterea obligatus est permittere,

re,

re, vt accommodatis rebus ad eū finem vtatur, cuius gratia accommodatae sunt, alioquin tenetur, & peccat, vt habetur in cap. 1. de cōmodat. & in l. in commodata. ff. commodat. & not. Nauar. in Manual. cap. 17. nu. 182. Verum quid si res ipsas accommodauit, non vt secum ferret, sed vt domi vteretur, an auferendo in pēnam hāc incidet? Et quid si ad Apostolicā Sedem accedens spoliatur rebus, quas furatus est, ab ipso domino? Ego sic distinguendum censeo. Aut auctoritate iudicis dominus rei eum spoliatur, & in hoc casu hūc in excommunicationem non incidere concludo, non enim peccat, qui auctoritate iudicis aliquid cōsequitur. argum. l. iuste possidet. ff. de acquir. possess. & l. Gracchus. de adulter. Aut sine auctoritate iudicis res suas auferat, & in hoc casu, si periculum est, ne ipsas amittat iudicem ad eū, licet eas auferat, nam & debitorem fugitiuū auctoritate propria capere possumus, vt habetur in l. ait prator. §. si debitorem. ff. de ijs, qui in fraud. credi. not. Ial. in l. vinum. nume. 3. ff. si cert. pet. Aut auctoritate iudicis suum cōsequi potest, & in hoc casu in excommunicationem hūc incidere cēseo, nam iniuste facit, ex quo p̄pria auctoritate sibi ius dicit, cōtra C. ne quis in sua cau. iudicet, quamobrem etiam puniatur, vt habetur in §. ita tamen. in Instit. de vi bon. rapt. & facit quoque cap. 1. de resti. spol. Vel igitur

res furtiuae sint, iniuste spoliari praedicti non debent, alioquin in excommunicationem spoliantes incident.

Postremo excommunicatio hāc afficit spoliates, etiam si res quas auferunt, per aliam personam hiferant, utpote per mulionem, & id generis, modo tamen spoliantes sciāt res tales horum esse, alioquin si id probabiliter ignorent, pēnam huius capituli euadent, argum. cap. si. de constit. lib. 6. & cap. Apostolica. de cler. excommunic. nisi. Sicut etiam in excommunicationem incident, qui famulos, quos secum ducunt, suis rebus spoliant, quandoquidem eodem privilegio, quo sui domini fruuntur. argument. capit. licet. §. fin. de priuil. lib. 6. Hi ergo in excommunicationem hanc incident, iam qui pēnam hanc euadunt, explicemus.

7 Primum igitur in excommunicationem hanc non incident, qui hos iuste spoliant, utpote auctoritate iudicis, vt vidimus supra, vel quia spoliati ab eisdem incontinenti eosdem spoliauerunt. argument. capitul. olim. de restitutio. spoliar.

Item in excommunicationem hanc non incident, qui rebus hos spoliant, quas domi reliquerunt, vel sint mobiles, vel immobiles, nam privilegium hoc concessum est pro rebus, quas secum ferunt in itinere, non autem pro ijs, quas domi reliquerunt, eas enim ordinario

mario iure tuendas reliquit, quamuis si ordinarii locorum suos subditos pro suis negotiis ad Apostolicam Sedem euntes beneficiis priuent, priuatio nulla sit, & ipsi in censuras incidant, vt habetur in extrauag. diuina. de priuil.

Postremò pœnam hanc euadunt, vbi rem paruam hisce subripiunt ob rationes, quas diximus. Sed de hoc satis, ad reliqua descendamus, si illud prius addiderimus, quæ de spoliatis euntes ad Apostolicam Sedem diximus, & ad spoliantes ab ea recedentes pertinere.

Verf. Capiunt.

S V M M A.

- 1 Capiunt eos, qui ad Sedem Apostolicam eunt in excommunicationem incidunt, quæ excommunicatio, quousque pateat, declaratur.
- 2 Capiunt eos, qui ad Apostolicam Sedem eunt, quando in excommunicationem non incidunt.

IN hac parte excommunicantur capiunt eos, qui ad Sedem Apostolicam eunt, vel ab ea recedunt, & quoniam quid sit capere, & quid hoc significet, satis notum est, ob eam rem eius explicatione ommissa, regulam more nostro ponamus.

In excommunicationem hanc

quæ

igitur, incidunt, qui capiunt eos, qui ad Sedem Apostolicam eunt, vt diximus. Quæ excommunicatio afficit prædictos in omnibus casibus, in quibus eam interficiētes, ac mutilantes afficere antea diximus. Vel per se igitur, vel per alios id faciant, excommunicatione hac obligantur.

Item excommunicatio hæc afficit, esto capti ratione quapiam capientium manus effugiāt, nam ex quo Bulla tales ipso iure excommunicat, statim atque hosce ceperunt, in excommunicationem hanc incident. argument. capit. pastoralis. §. fin. de appellat. esto igitur deinceps eorum manus euadant, sponte dimittant, non idcirco tamen excommunicatione absoluentur. argu. cap. cum de fideres, & capit. peruenit, de sentent. excommun. At quid de mandante capi, vel iubente quid iuris, si hunc mandati peniteat? Hoc alibi declarauimus, iam eos qui pœnam hanc euadunt, ponamus.

- 2 Primum igitur in excommunicationem hanc non incidunt, qui in ijs casibus capiunt, in quibus & interfici, mutilariue ipsos posse antea diximus. Quare si quis hos capiat ob delictum aliquod, quo a iudice puniantur, vel ne in manus hostium incidant, neve periculum aliquod adeant, vel etiā ioco, excommunicationem hanc euadēt, ex quo. n. talis pœna infertur, ubi dolus adest, inferri existimatur. argu.

gu: c. nullus & c. nemo Episcopo-
rum. r. n. q. 3.

Postremo excipitur, quis cona-
tus est hos capere, sed non potuit,
nam neque hic in excommunica-
tionem hanc incidit, tam quod
verba cum effectu intelligenda
sunt, argumen. l. r. §. hæc verba. ff.
quod quisque iu. & c. relatum. de
cler. non resident. tum quod, ubi
pœna infertur, ipso iure delictum
consumatū requiritur, quo quis
in eam incidat, vt tradidit Ioan.
Andr. in cap. in pœnis. in mercur.
libr. 6. quem sequitur Anchara. in
Clem. multorum. num. 5. versicul.
Quinto. de pœn. Facit quoque
quod dixit Zabar. in Clement. cu-
pientes. §. fin. versic. Tertio qua-
ro. eod. ubi ait in eam excommu-
nicationem clericos, religiososve
non incidere, qui suadent cuipiã,
vt sepulturam eligat, si ipsam non
eligat, ergo idem hic. Sed iam re-
liqua prosequamur, cum illud ad-
diderimus, quæ de capiente eun-
tem ad Sedem Apostolicam dixi-
mus, & de capiente ab ea receden-
tem dicta nos esse velle.

Verf. Detinent.

- S. V. M. M. A.*
- 1 Detinere quid significat.
  - 2 Detinentes, qui ad Apostolicam Sedem
eunt, in excommunicationem incidunt,
quæ excommunicatio, quousque pa-

teat, declaratur

- 3 Detinentes qui ad Apostolicam Sedem
eunt, quando in excommunicationem
non incidant.
- 4 Capiens, detinens, spolians, mutilans,
interficiens euntem ad Apostolicam
Sedem an in plures excommunicatio-
nes incidat.

IN hac parte excommunicantur
eos, qui ad Sedem Apostolicam
eunt, ab ea ve recedunt, ubi scilicet
eos detinent, sicut excommuni-
cationem, vt dilucidiorē habea-
mus, sciendum est, verbum hoc De-
tinere, in duas sententias accipi pos-
se. Primo, ubi quis aliquem captū
detinet. Secundo loco, ubi quis a-
liquem moratur, seu impedit, iux-
ta illud Terent. in Eunuch. Deti-
neo te fortasse, & in Phor. Pol me
detinuit morbus. Item sciendum
est in re nostra in vtranque senten-
tiam accipi posse, ubi scilicet vel
captum detinent, vel non captum
dolo malo impediunt, vel moran-
tur, nã ratio prohibitionis ea est,
vt liber accessus sit ad Apostolicam
Sedem, quæ libertas impeditur
quacunque ratione dolo malo ve-
nientem, quis moretur, vt per se
patet. His præmissis, iam regulam
instituto nostro ponamus.
In excommunicationem hanc
igitur incidit, qui euntem ad Se-
dem Apostolicam detinet, vel ca-
ptum, vel non captum. Quæ ex-
communicatio afficit, vel per se,
vel

vel per alios eos detineat, vt habe-
tur in Bulla.

Item afficit excommunicatio
hæc eos, qui ab alijs captos ipsi
detinent, non enim Bulla distin-
guit, a quo capti sint, sed solum re-
quirat, vt detineat, quod & in hoc
locum habet.

Postremo afficit in omnibus ca-
sibus, quos in prioribus regulis re-
censuimus: sed iam qui poenâ hæc
euadant explicemus.

3 Primum igitur † in hoc offen-
dens in excommunicationem
hanc non incidit in ijs casibus, in
quibus in superioribus casibus of-
fendentes non incidere diximus.
Quare qui probabiliter ignorat
hos ad Apostolicam Sedem acce-
dere, in excommunicatione hanc non inci-
dit ipsos detinens. Non itidē, vbi
de iussu iudicis id facit, ex illius iussu
iudicem id facere posse, nam ius-
sus iudicis excusat. argum. l. furti.
§. qui iussu. ff. de ijs, qui not. in-
fam.

Postremo excipitur, vbi quis
non dolo malo id facit, vt pote
verbis blandis suavit, ne ad Apo-
stolicam Sedem iret, ne litigaret,
nam in hoc casu penam hanc eua-
dit. argum. l. si. C. si quis aliquem
testari prohibuerit. Idem si ratio-
ne alia suavit hoc ei non expedi-
re, ob eandem rationem. At quid
si quis hæc faciat de consilio vni-
uersitatis, quid tunc iuris erit? Hæc
absoluimus in prima parte huius
operis.

4 Quid itidem † si quis quempiã

ad Apostolicam Sedem euntem
capiat, detineat, spoliaret, mutilet,
ac demum interficiat, an in vnâ,
pluresve excommunicationes hic
incidit? Planè si diuerso tempore
hæc fiant, & non eodem impetu,
in excommunicationes plures inci-
det, ex quo enim pro his singu-
lis delictis excommunicatio lata
est, & hic omnia commisit, in om-
nes excommunicationes incidet.
Si vero vno impetu omnia hæc fe-
cit, vbi vnum delictum commisit
in primis, vt aliud committeret,
in vnâ excommunicationem tan-
tum incidet, vt pote si capiatur, vt
spoliaret, vel mutilet, vel interficiat,
vel detineat, sic enim & qui vulne-
rat clericum vt interficiat, non in
plures excommunicationes inci-
dit, & quia vulnerauit, & quia oc-
cidit, sed in vnâ tantum. Si vero
ob plures causas, in plures inci-
det, vt pote si cepit, vt spoliaret,
mutilaret, & demum interfice-
ret, nam pro his omnibus excom-
municatio lata est. Quamuis si
hæc non perficeret, vnâ tantum
excommunicatione obligaretur,
quia cepit, alias vero, vbi non ap-
paret, quamobrem id factum sit,
in tot excommunicationes eum
incidere censeo, in quot capita hu-
ius Bullæ offendit. Primo, quia
pro singulis excommunicatio la-
ta est, vt habetur in Bulla. Dein-
de, quia plura sunt specie diuer-
sa, & vnâ sub alio non est, & ob
id a separatis non fit illatio. argu-
l. Papinianus exuli. ff. de minor.

Ter-

Tertio, quoniam vnum non fit ob aliud, quo casu diuersa esse censetur, vt scribit Barto. in l. 1. in fine. ff. de ijs, qui not. infam. Quarto, quoniam ubi quis vnum facit, quod habet multas qualitates, pro quibus singulis pœna est imposita, in tot excommunicationes incidit, quot sunt illæ qualitates, vt disputauimus in Tractatu nostro de censuris, capitu. 16. §. 3. numer. 4. ergo multo magis in casu nostro dicenda hæc sunt, ex quofacta diuersa sunt. Postremo facit, quoniam si contrarium diceremus, pœna delicto non responderet, nam in unam excommunicationem tantum incideret, qui delicta hæc omnia committeret, sicut is, qui vnum tantum, quod est absurdum. argumen. capit. 2. in fine de ijs, quæ fiunt a maior. part. capit. Concludo igitur hunc in plures excommunicationes incidere.

At quid si quis plures euntes ad Sedem Apostolicam capiat, an in tot excommunicationes incidet, quot erunt capti, vel spoliati? Ego concludo in tot excommunicationes hunc incidere, sicut de percussente simul plures clericos conclusimus in eod. cap. 16. §. 3. nu. 8.

Quid itidem si quis capiat clericum ad Sedem Apostolicam euntem, an in unam, duasve excommunicationes incidet? Ego censeo in duas excommunicationes hunc incidere, in unam, quia clericus

est, ob capitu. si quis suadente diabolo. 17. quæstion. 4. in alteram, quia ad Sedem Apostolicam ibat, ob Bullam hanc, & pertinent huc, quæ diximus in eod. capitu. 16. §. 3. numer. 4. sed iam ad reliqua ueniamus.

Verf. Necnon illos omnes, qui iurisdictionem ordinariam vel delegatam a nobis, vel nostris iudicibus non habentes, illam sibi temerè vindicantes similia contra morantes, in eadem curia audet perpetrare.

S V M M A.

- 1 Morari in curia quinam dicantur quoad rem hanc.
- 2 Vsurpantes iurisdictionem contra morantes in curia in excommunicationem incidunt, quæ excommunicatione, quousque pateat, etiam declaratur.

Hic excommunicantur qui iurisdictionem neque a Romano Pontif. neque a suis iudicibus habentes illam sibi temere vindicantes audet similia, scilicet interficere, mutilare, spoliare, capere,

&

& detinere contra prædictos in Curia morantes, quam excommunicationem, vt dilucidiorē habeamus, præmittendum est primo, quænam sint illa similia, deinde quinam dicantur morari in Curia, quorum gratia excommunicatione hæc fertur.

Quoad primum igitur similia illa esse intelligo, quæ proxime diximus, scilicet interficere, mutilare, ac reliqua prædicta, dictio enim illa, similia, refertur ad omnia alia antecedentia.

Quoad secundum autem eos in Curia morari cenſeo, quos ad Sedem Apostolicam ire antea declarauimus, nam in hoc capite de his agitur, vt vidimus in antecedentibus, ergo in hac parte de eisdem agi sentiendum est, una enim pars legis alteram declarat, & antecedentia consequentia. argum. l. si seruus plurium. §. fin. ff. de leg. 2. Præterea facit pro hac sententia uerbum illud Morantes, quod respectum habet ad eos, qui paululum ibi moraturi sunt, non autem qui domicilium transtulerunt. Postremo facit uerbum illud, In eadem Curia, quod significat Sedem Apostolicam, ad quam refertur, quam enim Sedem Apostolicam Bulla supra nominat, hic Curiam appellat, ex quo patet de eadem re hic semper agi. Addo, ex quo priuilegium habent euntes ad Sedem Apostolicam, & ab ea recedentes, & in ipsa eosdem morantes habere priuilegium tale debe-

re, sic enim fit, vbi securitas fidelis alicui datur, vt DD. inquit. His præmissis, iam regulam de more ponamus.

In excommunicationem hanc igitur incidunt, qui iurisdictionem ordinariam, delegatam uel Romano Pontifici, a suis uel iudicibus non habentes, illam tamen sibi usurpantes, prædictos, qui ad Apostolicam Sedem uenerunt, perse, uel alios, aut interficiunt, aut mutilant, aut capiunt, aut detinent, aut spoliant, ut habetur in Bulla. Quæ excommunicatio afficit quicumque prædicta operentur, ob dictionem illam. Omnes, penam tamen hanc euadunt multi.

Primo, qui non ui iurisdictionis, sed ut priuata persona hæc agit ob uerba Bullæ, nam ex quo excommunicat eos, qui ui iurisdictionis, quam non habent, hæc agunt, ergo secus de aliis. argum. l. cum prætor. ff. de iudi. & c. nonne. de præsumpt. & vt dixit Caiet. in uerb. Excommunicatio. capitulo 14. uersicu. Secundum est, & Tole. in Bulla Censuræ Domini excommunicatio. 7. num. 5. nam, ab aliis factis tutos esse fore magistratum auctoritate existimauit in ipsa curia, esto alias priuilegium de eundo locum habeat etiam in morando, ut dixit Rebuff. ubi supra in principio huius Capituli.

Secundo, qui probabili inscientia id faceret, existimans ex sua iurisdictione sibi licere, ob uerbum illud

illud temerè, & verb. Audent, que significant dolum argumen. Cle. r. iun. & Gloss. in verb. temere. de pœn.

Tertio in excommunicatione hanc non incidit, qui hæc agit in eos, qui in Curia non morantur, nam Bulla de morantibus solum in Curia loquitur, ergo secus de aliis, limitata enim causa limitatum producit effectum, argum. l. in agris. ff. de acquir. rerum domin.

Postremo in excommunicationem hanc non incidunt, qui in curiam domicilium transtulerunt, nam de morantibus tantum Bulla loquitur, ergo secus de alijs ob prædicta. Ex dictis apparet hanc posteriorem partem huius Capituli differre a priori, nam in hac, quo in excommunicatione quis incidat, requiritur, vt faciat vnũ ex prædictis auctoritative, idest quasi auctoritatem ad id habeat, & idcirco auctoritatem sibi vsurpando, in priori autem non, ita inquit Caietan. quem refert, ac sequitur Tolet. eod. numer. 5. Atqui de hoc capite satis, ad aliud veniamus.

De excommunicatione lata in offendentes Romipetas, seu peregrinos.

Cap. X.

Item excommunicamus, & anathematizamus om-

nes interficientes, mutilantes, vulnerantes, detinentes, capientes, seu deprædantes Romipetas, seu peregrinos ad Urbem causa deuotionis, seu peregrinationis accedentes, & in ea morantes, vel ab ipsa recedentes. Et in his dantes auxilium, consilium, vel fauorem.

S P M M A.

- 1 Romipeta quis dicatur.
- 2 Peregrini quinam dicantur.
- 3 Urbis nomine quid comprehendatur.
- 4 Urbs unde dicta,
- 5 Deuotionis, seu peregrinationis causa quisnam ad Urbem accedere dicatur.
- 6 Deuotio quid sit, & unde nascatur.

IN hoc capite quoad primã partem, diuiditur enim in duas primarias partes, quarum secũda incipit ibi. Et in his, excommunicatur, qui vno ex sex modis hic positis offendunt romipetas, qui ad Urbem cã deuotionis, seu peregrinationis accedunt, & in ea morantur, uel ab ipsa recedunt. Quã rã vt dilucidiorẽ habeamus, præmittenda

renda tria sunt. Primum Romipeta, seu peregrini quoniam sint. Alterum vrbis nomine quid comprehendatur. Tertium quoniam dicatur accedere ad Urbem, seu in ipsa morari causa deuotionis, seu peregrinationis.

- 2 Quoad primum igitur Romipeta ille dicitur, qui Romam petit, ductum enim nomen hoc est a Roma, & Peto, quod significat Eo, respectu habito igitur ad vim vocabuli Romipeta hoc significat. Quoad rem nostram vero ille Romipeta dicitur, qui causa deuotionis, seu peregrinationis ad Urbem vadit, ut dicitur in Bulla, quamuis sacrorum canonum consuetudine eandem significationem habeat, esse non addantur verba illa causa deuotionis, ut habetur in cap. si quis Romipetas. 24. qu. 3. Quare quicumque deuotionis causa ad Urbem accedit, siue Romanus ciuis sit, qui extra Urbem habitat, siue alius, qui alibi domicilium habeat, Romipeta hic dicitur, ut id sensit Caieta. in Summ. in verb. Excommunicatio. capitu. 13. Verum inter Romipetas, & peregrinos ad Urbem, inquit enim ibi, differentia est, in quantum communius Romipeta nomen est, nam comprehendit etiam Romanum ciuem ad Urbem causa deuotionis accedentem. Hæc ibi Caiet. ex quibus iam dictum colligitur, ac probatur. Ciues Romani ergo, qui in suis castris, & oppidis extra Urbem aliquando habi-

tant, si deuotionis causa ad Urbem accedant, Romipeta dicentur, & privilegium huius capituli habebunt.

- 2 Peregrini vero iuxta vi verbi proprie ij sunt, qui a sua patria peregre eunt, ducto nomine a Peregre, & eo, quod significat foras Vado. Verum, quod verba secundum communem loquendi usum accipienda sunt, ut habetur in cap. ex litteris. de spons. & in leg. Labeo. ff. de sup. legat. & in l. librorum. §. quod tamen Cassius. ff. de leg. 3. & ut tradidit Barto. communiter recept. in leg. omnes populi. num. 50. ff. de iust. & iur. peregrini communi usu dicuntur illi, qui extra suam patriam deuotionis causa huc, illuc veunt, ut pote aut Romam, aut ad Sanctissimam Mariam Lauretanam Sacram Aedem, aut ad Sanctum Iacobum de Galitia, aut ad Sepulchrum Christi Domini, & ad alia pia loca, & sic comprehendit non solum, qui Romam eunt, verum etiam, & qui alio proficiscuntur. Quoad rem nostram vero ij solum comprehenduntur, qui ad Urbem accedunt. Quare qui ad alia loca peregrinantur, privilegio hoc non fruuntur, ex quo enim Bulla de peregrinis ad Urbem accedentibus loquitur, ergo secus de aliis. argum. capitu. non ne. de presumpt. & l. cum prator. ff. de iudic. Hi ergo peregrini sunt. Quare & vagabundi, qui ob id ad Urbem accedunt, peregrinorum nomine comprehenduntur.

hen-

hendentur.

3 Quoad alterum, † Urbis nomine, quid comprehendatur, dico primum Urbis nomine proprie vocari domicilia plura coniuncta, nec non alia loca alicuius ciuitatis, quæ muris, seu mœnibus sepiuntur, ut sensit Marcus Cicer. pro Sestio, ibi, Domicilia coniuncta, quas vrbes dicimus, mœnibus sepiunt. Idem probatur in capitul. si ciuitas. de sentent. excomm. nam ibi declarans Romanus Pontif. interdicta ciuitate, quousque interdictum illud pertineat, inquit etiam ad suburbia, & ad continentia ædificia pertinere, licet alias murorum ambitu terminetur. Ecce accipit ibi nomine Ciuitatis Urbem, nõ autem homines, & ait Ciuitatem murorum ambitu terminari, ergo vrbs est locus ille tam vacuus, quam non vacuus alicuius Ciuitatis, qui murorum ambitu continetur. Idem habetur in l. 2. de verbor. sign. vrbs appellacione, dicitur enim ibi, muris finitur, ex quibus verbis proposita conclusio apertissime habetur, & pertinent huc, quæ ibi ait Bar. nume. 7. Idem probatur in l. 1. vt Alphenus. ff. eodem † Secundo dico urbem ab vrbo parte aratri nominatam esse, nam eo instrumento, id est aratro designabantur Ciuitates, & designabantur, ut habetur in l. pupillus. §. vrbs. ff. de verbor. sign. vrbs ab vrbo appellata est, vrbare est aratro designare. Varns ait, vrbum appellari

ciuitas

curuaturam aratri, quod in vrbe condenda adhiberi solet. Hæc ibi Iurecons. ex quibus, apparet, vnde vrbs dicta sit. Tertio dico, & si nomen hoc vrbs cuiuslibet Ciuitati conuenit, tamen, vbi aliud non additur, per figuram illam, quam Grammatici Antonomastiam appellant, pro Roma accipi, ut habetur apud Virg. in Bucol. dum inquit, urbem, quam dicunt Romam, Melibee putauit. & ut habetur in leg. vt Alphenus. ff. de verb. signific. vt Alphenus ait, dicitur enim ibi, vrbs est Roma, quæ muro cingeretur. Hæc ibi, ex quibus proposita conclusio optime probatur, & vt id pluribus tradidit Quint. Mandos. in sua Glos. Faculta. Regentis in locum auditoris Camera suffecti in ver. vrbs, & aliorum. pag. mihi. 88. idque merito, etenim & vbi apud Græcos poetam dicimus, Homerum intelligimus, sicut apud Latinos Virgilium, & vbius ciulle simpliciter nominamus, pro iure civili Romanorum accipimus, ut dixit Imperator in S. sed ius quidem civile. in instit. de iur. nat. gent. & ciui. Quarto dico in casu nostro nomine Urbis Romanam Urbem accipi, cum ob rationem proximè allatam, quod re dubia, & vbi aliud non exprimitur, vrbs nomine vrbs Romana intelligitur, cum ob subiectam materiam, secundum quam verba interpretamur. argument. l. si vno. ff. locat. & leg. plenum. §. equitum, ff. de usu, & habi-

Quæ vrbs

bit. nam agitur de euntibus causa devotionis ad Urbem, at Roma est Vrbs, in qua maxime pia loca insunt, quæ devotionis causa visuntur, tum quod id suadet mens Romani Pontif. & consuetudo iã inueterata. Quinto, quo ad rem nostram dico vrbis nomine non comprehendi solum Ciuitatem, quæ muro cingitur, vt supra probauimus, verum etiam & continentia ædificia, tum quod Vrbs pro Roma accipitur, vt ex dictis constat, Roma vero continentia etiam ædificia comprehenduntur, vt dicitur in cit. leg. vt Alphenus, & in leg. 2. ff. de verbor. signific. tum quod, vt inquit Iureconf. in cit. l. vt Alphenus, consuetudo quotidiana eum ire Romam interpretatur, qui extra Urbem habitat, tum quod beneficium hoc Principis est, & ob id quam latissime interpretandum, argument. l. 2. ff. de constitut. princ. & ob id etiam vt continentia ædificia, & alia pia loca, quæ propè Romam sunt, contingat, tum quod agitur de pia causa, quæ gratiosa est, & ob id amplificanda. argum. l. sunt personæ. ff. de relig. & sumpt. tum quod in Bulla dicitur, Accedentes ad Urbem, quod verbum non solum significat ad urbem ire, verum etiam & ad ipsam prope accedere, iuxta illud Terent. Accede ad ignem: tum quod verisimile est Romanum Pontif. si de hoc interrogatus esset, sic declaraturum fuisse, Accedentes ad

urbem devotionis causa non eos tantum dici, qui ad ipsam urbem eunt, verum etiam qui ad continentia ædificia, & loca alia pia vicina eunt, pietatis fauore, & vt ad pia illa loca visenda Christi fideles inuitarentur, ergo perinde est, atque si id expressisset, vt tradidit Gloss. communiter recept. in leg. tale pactum. §. si. ff. de pact. Quare quoad rem hanc ad urbem accedere non solum is dicitur, qui intra urbem vadit, verum etiam, & qui extra ipsam loca sacra visit, utpote ædem sacram Sancti Sebastiani, S. Crucis, & alia huiusmodi loca, atque de hoc secundo satis, ad tertium veniamus.

5. Quoad tertium, † scilicet quanam dicantur devotionis, seu peregrinationis causa ad urbem accedere. † Præmitto primum devotionem nil aliud esse, quam voluntatem promptè tradendi se iis, quæ pertinent ad Dei famulatum, ut dixit S. Thom. 2. 2. quæstio. 82. artic. 1. Item devotionem nasci ex triplici causa, ex Deo tanquam ex causa extrinseca, nam quem vult, religiosum ipse facit, item ex causa intrinseca duplici, scilicet & ex meditatione diuinæ bonitatis, & beneficiorum ipsius, quæ meditatio dilectionem excitat, quæ devotionis causa proxima est. Postremo ex meditatione suorum defectuum, quamobrem indiget, ut Deo nitatur, quæ meditatio etiam præsumptionem excludit.

cludit, ut habetur apud S. Thom. ead. quæst. art. 3. & apud Navarr. in Tractatu de orat. & hor. canon. cap. 20. num. 58. Et quoniam qui promptam voluntatem exequendi illa habet, quæ ad diuinum cultum pertinent, religiosus est, ob eam rem religionis actum ipsum esse docuit S. Thom. ead. quæstio. 82. artic. 2. Dicta est autem deuotio, a verbo Deuoueo deuoues, quod significat se totum, ac profusus alicui tradere, ac dicare, vt dixit S. Thom. ibi. art. 1. nam ex quo quis promptam voluntatem habet exequendi ea, quæ ad diuinum cultum pertinent, videtur quodammodo se totum Deo tradidisse, ac dicasse. His sic præmissis, quoad rem nostram igitur illi deuotionis causa ad urbem accedere dicuntur, qui religionis causa eo accedunt, vt scilicet Deum venerentur, ac colant, tum in seipso, tum in suis sanctis, quorum Ecclesias, & sacra loca, & sepulturas, & sacras reliquias, & eorundem venerandos cineres visunt, nam quod qui eo accedit, inter mittit alia domestica negocia, & curas, & totum ob id Deo se dedere videtur, quamobrem ei inseruendi prompti animi indicium est, ob eam rem deuotionis causa accedere ad urbem hic dicitur. Ad dicitur demum Peregrinationis, quo significetur non solum eos comprehendere, qui prope sunt, verum etiam & qui longe absentes veniunt, vel ponitur illud Peregrinationis

nationis pro deuotione, scilicet effectus pro causa, nam deuotio est causa, vt iter illud quis suscipiat, & pium hoc opus exerceat, id quod dictio illa seu, significat, quæ est interpretatiua antecedentis. Caietan. autem in Sum. verb. Excommunicatio. capitulum 3. ait inter causam deuotionis, & peregrinationis nihil interesse, nisi quantum ad exteriorem manifestationem, nam deuotio interior est, peregrinatio vero exteriora signa habere solita est. Hæc Caietan. His sic præmissis, iam regulas de more ponamus, & primo de interficientibus, deinceps de aliis.

S. V. M. M. A.

I Peregrinos ad Urbem deuotionis causa accedentes qui interficiunt, in excommunicationem incidunt, quæ excommunicatio, quousque pateat, declaratur.

S Explicatis iam dictis, qui in excommunicationem hanc incidunt, videamus. In excommunicationem hanc igitur incidunt primo, qui Romipetas, seu peregrinos interficiunt, qui accedunt, seu eunt ad urbem causa deuotionis, vt habetur in hoc capite in principio: idque iure merito, hi enim Deum offendunt, qui in suis sanctis gloriatur, vt ait Dauid, Gloriosus Deus in sanctis suis, & deuotionem ad sanctos

minuunt, ita dixit Rebu. in Prax. benef. in expositione Bullæ Cœnæ Domini. art. 11. in verb. Rompetas.

Hæc autem excommunicatio afficit primo, quicumque sint, qui eos interficiunt, ob ditionem illam Omnes, quæ neminem excludit. argument. leg. Iulianus. ff. de lega. 3. Quare hos interficientes in excommunicationem hæc incident, siue laici, siue clerici sint, siue viri, siue mulieres, siue publicæ, siue privatae personæ.

Item excommunicatio hæc afficit prædictos, quatenus ratione eos interficiant, nam Bulla nõ distinguit, ergo nec nos distinguere debemus. argument. de pretio. ff. de publ. in rem act. vel igitur fame, vel veneno, vel laqueo, vel ferro, ratione vè alia quis hos interficiat, multis enim modis vita adimi alicui potest, vt habetur in l. 1. C. de emend. libert. in pœnam hæc incidet. Item locum habet ob quacunque causam illicitã id faciant, non habito respectu an peregrini sint necne.

Tertio afficit excommunicatio hos interficientes quocunque tempore hos interficiant, vel igitur statim atque domo egressus peregrinus hic est, & iter hoc suscepit, quis ipsum interficiat, in excommunicationem hæc incidet, nam peregrinum ad urbem accedentem interficit, & sic Bullæ verba huic conueniunt, & ob id dispositio. ar

gument. l. 4. Stoties. ff. de damn. infect. Verum quid si post iter ceptum in memoriam aliquid fedeat, quod secum portare oblitus erat, & ob id domum ob eam rem suscipiendam redeat, an tunc in reditu ipsum interficiens in pœnam hæc incidet? Ego censeo & in hoc casu in pœnam ipsum incidere, nam & iter illud itineris primo suscepti gratia fit, & vt accessorium ad iter illud, ergo & idem prouilegium habere debet, argument. capitu. accessorium. de reg. iur. lib. 6. & cap. si ciuitas. de sent. excommun. eod. lib. & capit. unico. de consec. ecol. vel alt. eod. libro. Idem censeo, si dum in itinere est, aliquo diuertat, quo fugi amicum visat.

Quarto excommunicatio hæc afficit hos interficientes, etiam si peregrini huiusmodi excommunicati, suspensi, interdictive sint, nam in Ecclesia esse possunt, vt probauimus in Tractatu nostro de Censuris, atque idcirco & ecclesias visere.

Quinto excommunicatio hæc afficit etiam, si peregrini huiusmodi hæretici sint, vel schismatici, modo pietatis causa illuc eant. argument. cap. cum secundum. S. fin. de hære. lib. 6. Excipio tamen vbi in hoc essent hæretici, quod censerent Romanum Pontif. potestatem hanc non habere, nam ex eo quod quis oppugnat, vile consequi non debet, vt dicitur in ca. ex eo, cum simil. cit. ibi a Glol. de reg.

reg. iur. libro sexto.

Sexto excommunicatio afficit hos interficientes, esto huiusmodi peregrini, Iudæi, & christiani non sint, sed tamen christiani fieri velint, & ob id pietatis causa ad urbem accedant, verba enim & ratio huius Bullæ illis conuenit, ergo & dispositio. argument. l. 4. §. toties. ff. de dam. infe.

Septimo excommunicatio hæc afficit, esto peregrinus in peccato mortifero sit, nam Bulla non requirit hoc, ergo nec nos requirere debemus. argumen. cit. l. de pretio. ff. de publ. in rem acti. etenim si postularetur, vt quis sine peccato esset, quo priuilegium hoc haberet, raro, & fere nunquam peregrini priuilegio hoc fruerentur, ex quo nemo scit pro certo, an odio, vel amore dignus sit. Quare si peregrini huiusmodi in itinere mortiferè peccet, priuilegium hoc habebunt.

Octauo excommunicatio hæc afficit, esto ob alia negocia ad urbem accedant, sed in primis causa deuotionis, ac peregrinationis, nam in vna. quaque dispositione id inspicitur, quod in primis agitur. argumen. l. si quis nec causam. ff. si cert. pet. & cap. cum voluntate. de senten. excom. esto igitur illuc eant, vt ea, quæ mirabilia de illa vrbe narrantur, cernant, vel vt arma, remve aliam emant, gratiamve aliquam impetrent; nihil interest, quandoquidem priuilegium hoc nihilominus habebunt.

Accedit postremo quòd Roman, Pont. excommunicat eos, qui hos peregrinos interficiunt, nec distinguit, an deinceps negocia alia agant, ergo nec nos distinguere debemus. argumen. l. de pretio. ff. de public. in rem action. præsertim quod nemo est, quin aliquid aliud agat illuc eundo. At quid si æquè & causa pietatis, & causa alicuius negotii illuc quis eat, an hunc interficiens in pœnam hanc incidet? Et in pœnam ipsum incidere censeo, tum quod & verba Bullæ, & ratio ei conueniunt, tum quod beneficium principis est, ergo latissimè interpretandum. arg. l. beneficium. ff. de constitu. princip. tum quod vbi duo concurrunt, semper magis dignum trahit ad se minus dignum. argumen. capit. vnic. de consecr. eccl. vel alt. secus autem si in primis causa negociâ di illuc quis eat, nam tunc non deuotionis causa, illuc iuisse censetur, quod requirit Bulla, alioquin quot quot ad urbem accederent, priuilegium hoc haberent, quandoquidem nemo illuc accedit, quin & loca illa pia non visat, modo christianus sit.

Nono excommunicatio hæc afficit, esto ibi Romæ Curia Romana non sit, id est Romanus Pontif. nam excommunicatio hæc respicit Romam, & non Curiam, atque sic dixit Caietan. in verb. Excommunicatio. cap. 13. versic. Et not. quare vel sedes Apostolica vacet, nihil interest. In omnibus igitur

tur his casibus peregrinos prædi-
cos interficiens in excommunicationem hanc incidet, iam, qui
pœnam hanc euadant, explicemus, quod in sequenti præstabi-
mus.

S V M M A.

- I Peregrinos deuotionis causa ad Urbem
accedentes qui interficiunt, quando
in excommunicationem non inci-
dant.

II.

S Qui in excommunicationem
hanc incidant vidimus, iam
qui eam pœnam euadant, vi-
deamus. Primum igitur in excō-
municationem hanc non incidunt,
qui Romipetas offendunt ad id
auctoritatem Romani Pontif. ha-
bendo, potest enim ab hac pœna
eximere talia committentes, vt a-
libi supra diximus.

Secundo in excommunicationem hanc non incidunt, qui iure
id agunt, nō enim peccat, qui per-
mittente lege aliquid facit. argu-
men. I. Gracchus. C. de adulter. &
cap. qui peccat. 23. qu. 4. & I. iuste
possidet, ff. de acq. poss. at, qui non
peccat, in pœnam hanc non inci-
dit. argum. cap. nullus, & capitul.
nemo Episcoporum. 11. quæst. 3.
Quare qui interficit exules, qui
eo ire non possunt, & quos si quis
interficiat, præmium habet, quod
nostris temporibus fit, hic in ex-

communicationem hanc non in-
cidet, tum quod ex quo peregrina-
nari nequeunt ad urbem, priuile-
gium hoc non habent, cum prohi-
bitum principali accessorium pro-
hibitum sit. argumen. capitul. si ci-
uitas. de sentent. excom. lib. 6. &
c. vnic. de consecr. eccl. vel alt. eo-
lib. & l. 1. & 2. ff. de vsufruct. cum
vulga. tum quod ex quo præmi-
ijs constitutum est, qui eos interfi-
ciunt, damnum sentire non de-
bent, contra I. quod fauore. C. de
leg. In excommunicationem hanc
etiam non incidet, qui se ab ipsis
tuendo legitimè interficeret, cui-
que enim permillum est, & quocū-
que iure, vt se tueatur. argumen. I.
vt vim. ff. de iustit. & iur. & ca. dile-
cto. de sent. excom. lib. 6. Non de-
nique in excommunicationem hanc
incidit iudex, qui eosdem ob deli-
cta in suo territorio commissa ca-
piendos, interficiendosve curat.
Sicut nec is, qui peregrinum tale
eum esse ignorat. argumen. cap. si
quis vero. de sent. excom. & ut di-
xit Iacob. de Grass. in loco infr. cit.
nu. 100.

Tertio in excommunicationem
hanc non incidit, qui interficit eū
res ad urbem non deuotionis, pe-
regrinationisve gratia, sed ob a-
liam rationem, vt dixit Nauarr.
in Man. cap. 27. num. 65. uerfi. Se-
cunda, & Caie. in Summ. in uerb.
Excommunicatio. capit. 13. nam
priuilegium hoc ijs tantum con-
cessum est, qui pietatis, religionis-
ve causa ad Urbem accedunt, ex-

go non aliis, inclusio enim vnus alterius exclusio est. argumen. ca. non ne. de presumpt. & l. cum praetor. ff. de iud. & limitata causa, limitatum producit effectum. arg. l. in agris. ff. de acquir. rer. domin. Quare mercatores, qui ob negotia sua gerenda illuc eunt, rustici, qui ad agros colendos, fabri, qui ad aedificia construenda, priuilegium hoc non habebunt, minus scurrae, meretrices, nec non qui, vt curijs inseruiant, illuc eunt, nam hi deuotionis causa non eunt, & sic causa finalis concessionis cessat, ergo & dispositio cessare debet. argumen. cap. cum cessante. de appell. & l. adigere. §. quamuis. ff. de iur. patron. Nec repugnat, si dicatur & hos aliquando loca sacra visere, nam si hoc daremus, quot quot ad Urbem accederent, priuilegium hoc haberent, quod absurdum est, atque sic dixit Iacob. de Graff. in loco infra citat. nume. 100. Immo & qui deuotionis causa iter ad urbem suscipit, ac deinceps in itinere propositum mutat, deinceps priuilegium hoc non habebit, nam sicut si ab initio in viam huiusmodi se daret, quo in Vrbe negociaretur, priuilegium hoc non haberet, ita nec hic, qui in medio itinere propositum mutat, ualet enim argumentum de toto ad partem. argumen. l. quae de tota. ff. de rei vind. Non etiam in penam hanc incidit interficiens euntes, ac visentes alia loca, quae non sunt urbis, vt pote

Aedem sacram Beatissimae Virginis Lauretanae, nam Bolla de his non loquitur, atque sic dixit Iacob. de Graff. lib. 4. decis. calc. cons. in expositione Bullae Genae Domini. nu. 99.

Postremo in excommunicationem hanc non incidit, qui eum interficit, qui Romae domicilium habet, dum ea loca sacra pietatis causa uisit, nam hic neque Romipetas, neque Peregrinus est, vt per se patet, & sic Bullae verba ei non conueniunt, ergo nec dispositio. argumen. l. 4. §. toties. ff. de dam. infec. etenim priuilegium hoc ob id concessum est, quo exteri, non autem qui Romae sunt, ad sacra loca visenda alliciantur, sed de interficientibus satis, ad mutilantes veniamus.

Verf. Mutilantes.

Mutilantes Romipetas in excommunicationem incidunt.

IN hac parte alia causa referatur, quamobrem in excommunicationem incidant, qui Romipetas offendunt, videlicet, qui ipsos mutilant, de qua re, scilicet quid sit mutilare, quoniam id declarauimus supra in capite 9. verf. Mutilant, ob eam rem simplicem regulam ponamus.

In

In excommunicationem hanc igitur incidunt, qui prædictos peregrinos, Romipetasve mutilant, id est membrum aliquod ipsi abscindunt, quæ regula eisdem modis, quibus superior declaratur, amplificatur, & coarctatur, sicut etiam illa, quæ posita est in eodem cap. 9. versicu. Mutilant. Quare, quæ huc pertinent, illinc sumamus.

Verf. Vulnerantes.

- S V M M A.*
- 1 *Vulnerantes Romipetas in excommunicationem incidunt.*
  - 2 *Verberantes Romipetas an in excommunicationem incidant.*

Hic tertia causa exprimitur, quamobrem offendentes Romipetas in excommunicationem hanc incidunt, scilicet, ubi eos vulnerant. Quare & de hoc regulam ponamus.

- In excommunicationem hanc igitur incidunt etiam, qui prædictos Romipetas vulnerant, ut habetur in proposito versicul. Quæ regula, ut superiores declaratur, amplificatur, atque coarctatur.
- 2 *At quid si quis tantum prædictos verberet, an in excommunicationem hanc incidet? Ego censeo hunc non incidere. Primo,*

quia verberare est cum dolore cedere, ut habetur in lex Cornelia. S. inter pulsationem. ff. de iniur. quod idem est atque verberibus, cedere, iuxta illud Terent. in Andr. verberibus, casum te in pristinum Dædæ dedam, at vulnerare est ferire, ex quo igitur diversa sunt, & de vulnerante, non autem de verberante, pulsanteve Bulla loquitur, excommunicationis vulnerantem, non verberantem afficiet, ex diversis enim non fit illatio argum. l. Papinianus exuli. ff. de min. præsertim in pœnis, argumen. capitul. in pœnis, iunct. ibi Gloss. de regul. iur. lib. 6. & l. interpretatione. ff. de pœn. Accedit, quod ubi Bulla & percutientes comprehendere voluit, id expressit, ut in sequenti capite uidebimus, ibi, Percutientes, ex quo igitur hic non dixit, nec id voluisse existimandum est, sed iam ad alia veniamus.

Verf. Detinentes.

- S V M M A.*
- 1 *Detinentes Romipetas, seu peregrinos in excommunicationem incidunt.*

Hic quarta causa exprimitur, quamobrem offendentes Romipetas excommunicantur, scilicet qui ipsos detinent. Detinere autem

autem hic eum intelligo, qui impedimentum aliquod ponit, quo minus iter suum peragant, ut pote non sinendo per suum territorium ipsos transire, non sinendo equos eis commodari, pecuniam vel sibi debitam exigere, iuxta illud Terent. Detineo te hic fortasse. Hoc praemisso, iam regulam ponamus.

In excommunicationem hanc quoque incidunt, qui hos Romipetas ratione quapiam detinent. Quae regula eisdem modis, quibus superiores, declaratur, iam ad reliqua transeamus.

Ver. Capietes.

S. V. M. M. A.

Capietes romipetas in excommunicationem incidunt.

Hic quinta causa exprimitur, quamobrem Romipetas offendentes excommunicantur, scilicet ubi eos capiunt. Et quoniam quid sit Capere per se constat, ob eam rem regulam tantum ponamus.

In excommunicationem hanc incidunt etiam, qui Romipetas capiunt. Quae regula eisdem modis quibus superiores, declaratur.

Verf. Depradantes.

- 1 Depradari quid sit.
- 2 Depradantes romipetas in excommunicationem incidant.
- 3 Depradantes nuliones, qui ferunt res romipetarum, an in excommunicationem incidant.
- 4 Spolians romipetam, quem alius interficit, an in excommunicationem incidat.
- 5 Furantes aliquid romipetis an in excommunicationem incidant.

Hic sexta causa exprimitur, qua excommunicantur, qui Romipetas offendunt, scilicet ubi eos depradant, quam excommunicationem, ut dilucidio rem habeamus, praemittendum unum est, quid sit depradari. Depradari ergo nil aliud est, quam aperte per vim aliquid alicui auferre, ut habetur in Lexicon in verb. Prædo. Hoc posito, iam regulam ponamus.

In excommunicationem hanc igitur incidunt, qui Romipetas depradant, ut in uer sic. proposito habetur. Et quoniam Bulla simpliciter loquitur, & non distinguit, ob eam rem nec nos distinguemus, argument. l. de pretio. ff. de publ. in rem act. Quare quaecunque res ipsis auferantur, in excommunicationem hanc auferentes incidant, uel igitur pecunia, vel pan-

ni, vel equi, vel serui, vel quiduis aliud ipsis auferatur, pœna hac auferentes obligabuntur. Immo & qui marito uxorem, filioſve auferet. Ad summam, quæ diximus in antecedenti Capite in ver. Spoliant, & hic pro dictis haberi uolumus.

3 At quid ſi quis prædetur Muliones, qui res Romipetarum ferunt, an in pœnam hanc incidet? Planè cenſeo & in hoc caſu hunc in excommunicationem incidere, cum ea ratione Romipetas prædetur, & Romani Pont. mēs, atque intentio hoc uelit, ac fanè nonne absurdum eſſet principes viros, qui res ſuas in huiusmodi itineribus per alios ferunt, privilegio hoc carere? Cōcludo igitur in hoc caſu Bullam locum habere. Excipio tamen, ubi muliones periculum huiusmodi in ſe ſuſcepiffent, nam quod tunc non ipsis dominis res pereunt, ſed ipsis mulionibus, & ob id non ſpoliantur, ob eam rem nec tales depradantes in pœnam hanc incidūt, ex quo Bullæ uerba eis non conveniunt, argum. l. 4. Si tories. ff. de damn. in ſect. Contraria opinio tamen mihi uerior uidetur, nam res peregrinorum depradantur, eſto periculum in ſe muliones ſuſceperint.

4 Quid itidem ſi quis Romipetam interficiat, alius uero interueniens mortuum ſpoliet, an in excommunicationem hic incidet? Neque hunc in excommunicationem

incidere concludo, nam ſolum per Bullam punitur qui ui auferet, hoc enim ſignificat uerbum illud Depradantes, ut præmiſimus, at hic uis non inferetur, ex quo mortuus ſpoliatur, iure igitur pœnam hanc euadit, etſi alias punitur.

5 Quid demum ſe de ijs, qui clam furantur? Neque hos in pœnam incidere cenſeo ob eandem rationem, quoniam ui non auferunt, ſed clam, & ignorantibus dominis, quo caſu uis nō inferetur, etenim Romanus Pontif. graſſatores punire uoluit, qui in itinere inſidiantur, & non res tantum, ſed ſæpius uitam auferunt, declarant hoc antecedentia, quæ uidimus, ſcilicet de his prædonibus agi, qui etiam interficiunt, mutilant, uulnerant, & huiusmodi alia ſœclera committunt. Sed iam ad alia ueniamus.

Verſ. Et in ea morantes.

Hic offendentes Romipetas, dum in Vrbe morantur, aliquo ex dictis modis, in excommunicationem incidunt.

1 **H**ic excommunicantur ſi quis Romipetas, ac peregrinos offendunt, dum in vrbe morantur, ut in uer. proſcripto habetur. Et quoniam quæ diximus de antecedentibus, & hic locum habent, ob eam rem

rem quæ huc pertinent, vel de interficiente, vel de mutilante, vel de vulnerante, vel de detinente, vel de capiente, vel de depradante agamus, illinc sumemus, etenim & in hoc casu eadem ratio est, & ob id eadem iuris dispositio. argum. l. illud. ff. ad leg. Aquil. & capit. cum dilecta. de confirm. util. vel inutil. Priuilegium igitur huiusmodi Romipetæ in omnibus prædictis casibus habebunt, quod habent ad Urbem accedentes.

Excipitur tamen ubi domicilium ibi elegerunt, nam quod tunc peregrini esse desinunt, & fiunt ciues Romani, & incolæ, ob eam rem priuilegium hoc non habent; cessante enim causa priuilegii cessat & priuilegium. argum. c. cum cessante. de app.

Verf. Vel ab ipsa recedentes.

S V M M A.

I Offendentes uno ex dictis modis ab urbe peregrinos recedentes, in excommunicationem incidunt, quæ excommunicatione, quousque pateat, declaratur.

Hic excommunicantur, qui uno ex prædictis modis Romipetas ab urbe recedentes offendunt. Quæ excommunicatio afficit, quousque in patriam vene-

rint, seu ad suum domicilium, nã sicut priuilegium hoc habent: statim atque domo egressi iter susceperunt, ita eo fruuntur, quousque illuc reuersi sunt, ut quod operatur propositum in proposito, operetur oppositum in opposito. arg. l. fin. §. si. ff. de leg. 3.

Item locum habet, esto quem poeniteat se id itineris fecisse, posteaquam pia loca visit, nam nihiominus pietatis causa venit, & quæ pietatis erant, egit, quod autem factum est, infectum reddi non potest. arg. l. in bello. §. infectæ. ff. de capt. & postli. reuers.

At quid si quis causa pietatis ad urbem accedit, sed posteaquã illuc peruenit, neque pia loca visit, aliud ve pietatis munus obijt, sed aliud egit, an in excommunicationem ipsum domum redeuntem offendens incidet? Ego censeo in excommunicationem huc nõ incidere, nam cessat causa pietatis quamobrẽ priuilegium hoc concessum est, ergo & priuilegium cessare debet. arg. c. c. cum cessante. de appel. Idem censeo, si in itinere opinionem mutet; secus autem si morbo impeditus id agat, tunc enim voluntas prodest, ac supplet.

Postremo afficit excommunicatio hæc, vel diutius ob aliquam causam, utpote ob morbum, aut in accedendo ad urbem, aut in ea morando, aut ab ea recedendo, moretur. Sed de hoc satis, si quid hic desideratur, illud ex ante-

tece-

recedenti Capite ex tertia regula
sumatur.

Verf. Et in his dantes auxi-
lium, consilium, vel fauo-
rem.

S V M M A.

- 1 *Auxilium fau rem, consiliumue pre-
bens alicui, quo uno ex dictis modis ro-
mipetas offendit, in excommunicatione-
nem incidit.*
- 2 *Consulens alicui, ut romipetam interfi-
ciat, an in excommunicationem incidat
si is, cui consilium dedit, solum vulnera-
uerit.*

Hic excommunicantur, si qui
ad prædicta delicta in romi-
petas committenda, aut auxilio,
aut consilio, aut fauore adiuuant,
vt habetur in versic. Hi tamen in
excommunicationem non inci-
dent, nisi effectus sequatur, ut in
prima parte huius operis disputa-
uimus, nam nec incidunt in eam
pœnam qui prædicta agere conā-
tur, si ea non perfecerint, non. n.
in pœnam humanam quis incidit
ipso iure, nisi delictum perfectum
sit, argument. cap. cum in cunctis.
S. fin. de elect. in octo capit. perpe-
tuo. eodem libro 6. Quare si quis
suaserit alicui, vt peregrinum hu-
iusmodi deprædetur, sed id non
potuit, esto id conatus sit, neu-

ter tamen in pœnam hanc inci-
det.

- 2 *Verum quid si quis consuluit
alicui, vt romipetam interficeret,
ille vero qui consilium accepit, so-
lum vulnerauit, an consulens in
excommunicationem incidet? nã
vulnerantem incidere satis con-
stat, quoniam & vulnerans in ex-
communicationem incidit, vt vi-
dimus. Quo ad ipsum consulente
vero videbatur dicendum non in-
cidere, quoniam id ipse non con-
sult, ergo non tenetur, argumē-
l. diligenter. ff. mand. At qui con-
trarium sentiendum est, scilicet
consiliarium hunc in excommu-
nicationem incidere, tum quod
Bulla excommunicat etiam, vt di-
xi, vulnerantes, nam ex quo man-
dauit, vt interficeret, & vulnera in-
fligeret, mādasse existimatur, qui
enim vult consequens, & antece-
dens velle intelligitur. argument.
l. Oratio. ff. de spon. & l. ad legatū,
& l. ad rem mobilem. ff. de procu-
tum quod satis cogitare poterat
id fieri posse. argument. capitul.
fin. de homicid. libro sexto. & qui
furatur saccum frumenti pro sac-
co furti actione tenetur, esto id fu-
rari per se noller, vt habetur in
leg. qui saccum. ff. de furt. Con-
cludo igitur in hoc casu & hunc
in excommunicationem incide-*

*ff. Illud quoque notandum est,
vbi excommunicatur, qui auxiliū
fert, non intelligi eum auxiliū fer-
re, qui in ipso delicto committen-*
do

do praesto est, & vna cum alijs de
licium committit, na tunc vt prin
cipalis est, & correus, intelligen
dum igitur est tunc quem auxiliu
ferre, ubi ratione alia extra deli
ctum, delicti tamen causa opem
fert, vt pote pecuniam, arma, ser
uos, subministrando, astando, ne
timeant argumen. eorum, qua di
xit Barto. in l. qui seruum. §. fin. ff.
de furt. Praedicti omnes ergo auxi
lium, consilium, fauoreve praestan
tes ad dictos romipetas dictis mo
dis offendēdos in excommunica
tionem hanc incidunt. Quae excō
municatio, quod eisdem modis,
quibus superiores, declaratur, ob
eam rem, qua huc pertinet, illinc
sumemus. Vnum tamē addimus,
romipetas privilegium huiusmo
di, etsi non tam amplum, & olim
habuisse, vt habetur in capitul. si
quis Romipetas. 24. qua. ff. 3. Sed
iam ad Caput Vndecimum venia
mus.

De excommunicatione lata in offendentes
Cardinales, Patriarchas, Archiepisco
pos, Episcopos, Sedisque Apostolicę
Legatos, vel Nuncios.

Cap. XI.

Item excommunicamus, &
anathematizamus, om
nes interficientes, muti
lantes, vulnerantes, per
cutientes, capientes, car

cerantes, detinentes, vel
hostiliter, insequentes S.
R. E. Cardinales, ac Pa
triarchas, Archiepisco
pos, Episcopos, Sedis
que Apostolicę Lega
tos, vel Nuncios, aut
eos a suis diocēsis,
& territorijs, terris seu
dominijs eijcientes. Nec
non ea mandantes, vel ra
ta habentes, seu praestan
tes eis auxilium, consi
lium, vel fauorem.

S V M M A.

- 1 Cardinales quinam sint.
- 2 Patriarche sunt Episcopi, qui pluribus
prouincijs praesunt.
- 3 Patriarcha dicuntur primates.
- 4 Patriarcha unde dicti.
- 5 Patriarche qui primi.
- 6 Archiepiscopi sunt Episcopi, qui uni
prouinciae praesunt, & quamobrem
sic nominati.
- 7 Episcopi quinam sint, & unde di
cti.
- 8 Episcopi nomen sumitur generatim, et
speciatim.
- 9 Legati Apostolica Sedis triplicis gene
ris sunt, & qui.

Hic excommunicantur, qui
uno ex tredecim modis of
fen

sendunt vnam ex sex personis Ecclesiasticis hic positis, scilicet aut Cardinales, aut Patriarchas, aut Archiepiscopos, aut Episcopos, aut Apostolicę Sedis Legatos, aut Nuncios, de quibus singulis agendum est, præmissis tamen prius personarum huiusmodi quantum sint.

1. Cardinales igitur sunt præcipui, ac principes Sacrosanctę Ecclesię præsides, qui in Ecclesiã vniuersali gubernanda Romano Pontif. assidue assistunt, vt dicitur in cap. fundamenta. §. decet. de elect. lib. 6. & ob hanc rationem, vbi aliquo legati mittuntur, è latere legati dicuntur, quippe qui è latere Romani Pontif. veniant, cui, vt diximus, assistunt, vt dixit Gloss. in capit. 1. in verb. Legati. de off. leg. lib. 6. & in capitu. 2. in ver. Proconsulum. eodem. De quorum origine, dignitate, atque auctoritate, quod doctissimi viri pluribus egerunt Illustrissimus Cardinalis Albanus, & Hieronymus Manphredus, ob eam rem nihil præterea de ipsis huc addimus.

2. Patriarchę vero sunt Episcopi, qui pluribus prouinciis præsunt, & inter Episcopos post Romanum Pont. primum locum obtinent, vt dicitur in cap. clericos. ver. Patriarcha. distin. 21. & vt sensit Abba. in cap. antiqua. num. 5. de priuil. ¶ Dicuntur etiam Primates, vt habetur in cap. prouinciar. distin. 99. & vt dixit Ancha. in Clemen. Archiepiscopo. nume.

8. verfic. Querit Laur. de priuileg. 4. Nominantur autem Patriarchę quasi principes patrum, sicut etiã primates, vt habetur in cit. capit. clericos. distin. 21. Inter omnes 5. autem Patriarchas (Romanum Pontif. semper excipio) Patriarchę quatuor principem locum obtinent, scilicet Constantinopolitana, Alexandrina, Antiochena, Hierosolymitana, vt dicitur in eodem capit. antiqua, vbi & eorum munera quædam referuntur.

6. Archiepiscopi autem sunt Ecclesię Antistites, qui vni prouinciar. præsunt, & eiusdem Episcopos subiectos habent, quamobrem Archiepiscopi dicuntur, quoniam principes Episcoporum sunt, vt habetur in eodem capit. clericos. §. Archiepiscopus. distin. 21. Metropolitanus etiam dicuntur, vt habetur in capitu. prouinciar. distin. 99. & vt not. Ancha. in cle. Archiepiscopo. nume. 8. de priuileg.

7. Episcopi vero speciatim sumpti, sunt Ecclesię Antistites, qui vni diocesi, & Ciuitati præsunt, vt id quoque habetur in eod. capit. clericos. §. Episcopus. dist. 21. Et dicitur Episcopus gręcę, quod est latinè Super-speculans, super-speculari enim debet subditorum vitam, & mores, vt dicitur ibi. ¶ Dixi autem Episcopi speciatim sumpti, quoniam nomen hoc Episcopi generatim sumptum complectitur Rom. Pontif. Patriarcham, Ar.

Archiepiſcopū, & Episcopum, ut habetur in eod. ca. clericos. §. ordo uero Episcoporum, & apud Catechiſmum Romanum in ſacramēto Ordinis.

Legati Apoſtolicæ ſedis demū

† triplicis generis ſunt, nam alii legati è latere ſunt, qui Cardinales ſunt, ut diximus, alii nati, qui ſtatim atque Episcopatum acquiſuerūt, legati quoque ſunt, & ob id dicuntur nati, alii dicuntur miſſi, & hi ſunt, quos Bulla hęc Nuncios appellat, atque ſic tradidit Gloſſ. in cap. 1. de off. lib. 6. His ſic præmiſſis, iam regulam de more ponamus, & quoniam ob tresdecim cauſas excommunicantur, qui hos prælatos offendunt, ideo primum de Cardinalibus agemus, & in ſingulis cauſis ſingulas regulas ponemus, deinceps de reliquis eadem contemplantur.

S. V. M. M. A.

- 1 Cardinalem interficientes, in excommunicationem incidunt, quæ excommunicatione, quouſque pateat, declaratur.
- 2 Cardinalis ſe ipſum interficiens in excommunicationem incidit.
- 3 Clericus ſe ipſum percutiens in excommunicationem incidit.

I.

Prædictis explicatis, iã qui Cardinalem offendentes in excommunicationem inci-

dant, videamus. † In excommunicationem hanc igitur incidunt, qui Cardinalem interficiunt, ut habetur in Bulla. Quæ excommunicatione primo afficit, quicumque ſit, qui Cardinalem interficit, nã Bulla excommunicat omnes, ut habetur in initio huius Capituli, ergo neminem excludit. argumē. I. Iulianus. ff. de leg. 3. & cap. ſi Romanorum. diſt. 19. Quare uel uir, uel mulier ſit, in excommunicationem hanc incidit, nam de iniiciēte manus in Eccleſiaſticam perſonam ſic dixit Glo. in capit. ſi quis ſuadente diabolo. 17. qu. 4. quam DD. communiter ſequuntur, & Mar. Socin. Sen. in ca. peruenit. n. 12. cum ſeq. uer. Quoad primam de ſen. excom. & habetur de muliere. in c. mulieres, & ca. ea noſcitur, & in ca. de monialibus. de ſent. excommu. & de uiris in toto eo titul. etenim materia hæc ad uiros, & ad mulieres pertinet, ergo & poena. argum. eorum quæ dixit Zabar. in Clemen. 1. num. 8. qu. 3. de elec. & laſ. in l. ſi quis id. ff. de iuriſd. omn. iudi. Itē in excommunicationem hanc incident non ſolum maiores natu, uerum etiam & minores, & ob id impuberes, modo capaces doli ſint, ut habetur de pueris iniiciētibus manus in Eccleſiaſticam perſonam. in c. 1. & in capit. ſi. de ſenten. excom. Item in excommunicationem hanc incidunt ob eandem rationem non ſolum ſi laici hos interficiant, uerum etiam etſi Eccleſiaſtica

R perſonæ,

persona, & ob id etiam si Cardinalis sit, nam & clerici seculares & etiam regulares, vel monachi, vel moniales, si mutuo se percutiunt, in excommunicationem incidunt eius cit. cap. si quis suadente diabolo, vt de secularibus clericis habetur in capi. 1. de sentent. excomm. & de regularibus in ca. monaci, & de monialibus in cap. de monialibus. eod. Facit quoque cap. cum pro causa, & ibi no. eod. Nec repugnat, si dicatur priuilegiatum non uti priuilegio. contra pariter priuilegiatum. argum. l. nō solum, §. de vno. ff. de rit. nup. not. Ias. in l. si domus, §. de euictione. num. 33. versicul. Quarta fuit sol. ff. de leg. 1. nam negatur in hoc casu vtrunque esse priuilegiatū, quandoquidem priuilegium hoc concessum est Cardinalibus, qui interficiuntur, non illis, qui interficiunt, atque sic respondit Mar. Socin. Sen. in cap. cum pro causa. num. 6. cum seq. versicul. Et sic patet. de sentent. excommunic. & Abba. ibi numer. 2. versicu. Secundo not. & pertinent huc, quæ tradidit Barto. in auth. quas actiones. num. 3. versicu. Quandoque quis est priuilegiatus. C. de sacrosanc. Ecclesi. Item in excommunicationem hanc incidunt, qui Cardinales interficiunt, non solum, si priuati homines sint, verum etiam & si publici, vt Iudices, Imperatores, Reges, aliique inferiores huiusmodi, cum ob id etiam illam Omnes, tum quod & vbi violen-

tas manus in clericos iniicitur, in excommunicationem incidunt, si vt probatur in capit. si vero alicuius, in verb. officiales, & ibi Glos. de sent. excommunic. & in e. mulieres, ibi, De his vero, qui magne sunt potentie. eod. & facit capi. si iudex. eod. lib. 6. & not. Mar. Socin. Sen. in capitul. peruenit. num. 24. versicu. Tertio principaliter intertur. de sent. excomm. Item non solum, si homo liber sit, verum etiam si seruus, ob easdem rationes, nam & hic iniiciens, manus in clericum in excommunicationem incidit, vt habetur in cap. mulieres. iunct. Glos. in verb. sui iuris, & in cap. relatum. eod. de sentent. excō. & ibi not. Abba. num. 1. & Felin. & Mar. Socin. Sen. in cit. capi. peruenit. num. 6. versicu. Quinto principaliter ad summam cuiuscunque generis, conditionisve sint, in excommunicationem hanc incidunt qui Cardinales interficiunt. Quare vel ob inimicitias, quas cum Cardinalibus quis habebat, vel ob insidias, quas sibi a Cardinali parari assererat, ipsum interficiat, in excommunicationem hanc incidet, non enim Romano Pontif. excepto, in ipsos Cardinales iurisdictionem quis habet, vnde coercere ipsos possit, qui ergo iniuriam aliquā ab ipsis passus est, Romanum Pontif. a dire debet, nō autem sibi ius dicere. arg. tot. titu. ne quis in sua caus.

Secundo in excommunicationem hanc quis incidit, quemcunque

que

que Cardinalem interficiat, utpote vel Episcopus, vel non Episcopus sit, statim igitur atque creatus est, privilegium hoc habet, esto Galerum a Romano Pont. nondum acceperit.

Tertio in excommunicationem hanc incidit, esto Cardinalis que interficit, excommunicatus, suspensusve sit, nam per eas censuras privilegia non amittit, quæ quis habet, ut asseruimus in Tractatu nostro de censuris. Tabul. 1. capitul. 13. §. 15. numero septimo. Quare ob eandem rationem nec si exul fiat, alicubiue a Rom. Pontif. relegetur, privilegium hoc amittet.

Quarto in excommunicationem hanc incidit Cardinalem interficiens, esto Cardinalis depositus verbis sit, nam depositio hæc suspensionis perpetuæ ab officio vim habet, non autem dignitatem amittit, ac propterea nec privilegium, quod ob illam dignitatem datur. argu. ca. si diligenti. de for. compet. & c. contingat. de senten. excom.

Quinto in excommunicationem hanc incidit, qui Cardinalem interficit, vel Cardinalis hæreticus, schismaticus, apostatave sit, antequam pro tali sit declaratus, nam ad Romanum Pontif. eos corrigere pertinet, non autem ad alios. argu. capitul. cum secundum leges. §. fin. de heret. libro 6.

Sexto in excommunicationem

2 incidit, si vel se ipsum interficiat, ut de communi DD. sententia restatur Tabien. in verb. Excommunicatio. 5. cas. 1. numer. 32. idque merito. si nam & clericus se ipsum percutiens in excommunicationem incidit, ut inquit Abb. in ca. contingit. numer. 6. & ibi Additio ad eum, & facit capi. si non licet. 23. qu. 5. & l. 1. §. vsque. ff. de iniur. & C. de ijs, qui sibi mort. consciuer.

Postremo in excommunicationem hanc incidit, quacunque ratione Cardinalem quis interficiat, vel ferro, vel fame, vel laqueo, & alijs modis, multis enim rationibus interfici quis potest. argu. l. vnic. C. de emend. liber. Quare si quis Cardinalem in aliquo loco obsideat, & non permittat comeatum ad ipsum deferri, & ob id moriatur, in excommunicationem hanc incidet, idem si in carcere inclusum sic perimat. Sed iam qui pœnam hanc euadant, explicemus, cum tamen prius explicauerimus, qui offendens simplicem clericum in excommunicationem non incidat eius capitul. si quis suadente diabolo. 17. quaestio. 4.

S P M M A.

1 Clericum interficiens de licentia Romani Pontif. in excommunicationem non incidit. Item nec se ab eo legitime defendens.

2 Clericum prius percutiens timens
R 2 pro-

probabiliter ne ab eo interficiatur, in excommunicationem non incidit.

- 3 Clericum interficiens non incidit in excommunicationem, si aliter vitare non potest, quin ab ipso mutiletur.
- 4 Clericus furiosus, dormiensve, an interfici potest, si in eo furore, ac somno aliquem aggrediatur, & aggressus ratione alia se tueri ab eo non possit.
- 5 Clericum interficiens, quo filium, uxorem, patrem, familiamve suam ab ipso tueatur, immo vel extraneam personam, in excommunicationem non incidit.
- 6 Fugere potens, ne a clerico interficiatur, an si se tueatur, & non fugerit, in excommunicationem incidat.
- 7 Clericum mulier interficiens, cum aliter suam pudicitiam tueri nequeat, in excommunicationem non incidit.
- 8 Clericum an interficere liceat pro rebus suis tuendis.
- 9 Clericum interficiens, ubi talem eum esse ignorat, in excommunicationem non incidit.
- 10 Clericum aliquem interficere quis uolens in excommunicationem an incidat, si alium casu interficiat.
- 11 Clericum interficiens, qui usurationis caret, in excommunicationem non incidit.
- 12 Non itidem, qui clericum interficit, quia ea dignitate priuatus est.
- 13 Non etiam, qui inuentum turpiter, aut cum uxore, aut cum matre, aut cum sorore, aut cum filia propria, aut cum filio interficit.

I I.

¶ Proposui nobis explicandum quando quis offendens clericum in excommunicationem non incidat eius cap. si quis iudicet diabolo, 17. quaest. 4. iam igitur rem aggrediamur.

Primum igitur in excommunicationem non incidit, ¶ qui de mandato, licentiaue Romani Pontificis, clericum interficit, potest enim Romanus Pontifex, eximere ab hac poena, & praesertim, ubi iure id facit, nam ex quo ipse poenam hanc per concilium proposuit, & ipsam tollere potest, cum eius sit tollere, cuius est ponere. argum. cap. cum maior, iunct. Gloss. de maioribus & obedientibus, & Gloss. in cap. si maior. distinct. 2. r. & facit cap. proposuit. de concessis praebendis. praeterea cit. cap. si quis suadente diabolo. iniuriam prohibere uoluit, quam non infert, qui iurisdictionem ad id a Romano Pontifice habet, ut dicitur in l. iniuriarum a d. i. §. is, qui iure publico. cum cit. ibi a Gloss. ff. de iniuriis & in l. quae iure potestatis, & in l. aut facta. §. causae. ff. de poena.

Item in excommunicationem hanc non incidit, ubi quis clericum interficit legitime se ab eo defendens, & ratione alia uitae periculum vitare non potens, nam quocumque iure vim ui repellere quis potest, & se tueri, ut dicitur

dicitur in l. vt vim. ff. de iustit. & iur. & in cap. dilecto. de sent. excō. lib. 6. & in cap. 3. eod. in antiqu. & in Clem. 1. de homicid. atque sic sentit in casu nostro Gloss. in cap. si. in verb. Percusserit, quam sequitur ibi Gemin. num. 11. & Philip. Franc. de pōn. libro sexto, & alij multi, quos refert, ac sequitur Viui. in Syl. sua opin. 88. numer. 4. & apertius Nauarr. in Man. capitu. 27. num. 67. versic. Sexta, & Reb. in Prax. benef. in expositione Bullæ Cœnæ Domini. art. 8. versicul. Secundo, etenim in hoc casu iniuriam quis non facit. argument. l. sed et si quemcunque. ff. ad leg. Aquil. & l. 2. Cad leg. Corn. de fidei. accedit quod permittente lege id facit, ut dixit Gloss. in eodem capitu. si. in verb. Percusserit, ergo non peccat. argum. ca. qui peccat. 24. q. 3. & l. Gracchus. C. de adul. ergo puniri non debet, ac propterea nec in excommunicationem incidere, cum in maiorem excommunicationem quis non incidat, ubi mortiferè non peccat. argum. c. nullus, & ca. nemo Episcoporu. 11. q. 3.

2. Verū quid si quis timens probabiliter, ne a clerico interficiatur, ipsum prius percutiat, atque interficiat, an in excommunicationem hic incidet? Ego censeo hunc in excommunicationem nō incidere, ubi iustus erat metus, & ratione alia periculum euadere non poterat, tum quod hoc sentit Gloss. in capitu. si perfodiens. 19.

ver. Secularib. de hom. tum quod melius est occurrere ante tēpus, quam post vulneratam causam remedium querere, vt not. Glo. in capitu. suscepimus. de homicid. & habetur in leg. fin. C. in quibus caus. in integ. restit. non est necess. nec in hoc casu igitur in excommunicationem hunc incidere concludo.

3. Quid itidē si quis posset mortem quidem euitare Clericum non interficiendo, sed non mutilationem, nisi Clericum interficiat, an, ne mutiletur, interficiens in excommunicationem hanc incidet? Videbatur dicendum in excommunicationem hunc incidere, quoniam maius malum est, quod efficitur, quam quod vitatur, & sic non videtur esse defensio ordinata, sed excedere modū inculpatæ tutelæ, contra l. 1. C. unde ui. Contrariam sententiam tamen sequor, ut scilicet in excommunicationem hic non incidat, & hoc ob eam rationem, quoniam licet cuique se defendere, vt diximus, ergo his modis, quibus potest, concessio enim aliquo, & id omne concessum intelligitur, sine quo haberi concessū non potest. arg. l. 2. ff. de iurisdic. omnia iud. & l. ad rem mobilem, & l. ad legatum. ff. de procurat. at non potest vitare mutilationem, nisi Clericum interficiat, ergo eum interficere ipsi licet, etenim nec irregularis efficitur, ut asseruit Mar. Soc. Sen. in eo. ca. ad 24.

R 3 dien.

dientiam nu. 173. quaest. 20. & tamen in irregularitatem quis facilius incidit, quam in excommunicationem, vt sentit Glos. in Clem. vnic. in verb. Scilicet de homicid. nam quo in excommunicatione quis incidat, dolus requiritur. an nullus &c. nemo Episcoporum. r. r. q. 3. quo autem irregularis fiat, sat est culpa, immo & sine ipsa etiam cum merito, vt dixit citat. Glos. ibid.

4. Quid demum si clericus furiosus, dormiens &c. aliquem aggrediat, quo illum interficiat, an interficere ipsum licebit, si aliter vitare mortem non poterit? Videbatur dicendum hunc in excommunicationem incidere, quoniam clericus hic non dolo malo eum persequitur, ac propterea excusandus videtur. At qui contrariam sententiam veriore censeo, vt scilicet interficere clericum hunc liceat, primo, quoniam licet cuiunque se defendere a quocunque, & quando aliter non potest, ipsum interficere, vt antea diximus, ergo & furiosum, non enim casus hic exceptus est, ergo nec nos excipere debemus. argum. capit. nonne. de presump. & l. cum prator. ff. de iudi. atque sic dixit Bald. in l. 1. nume. 50. vers. Quid de furioso. C. vnde vis. Postremo facit, quoniam animal, quod ratione caret, impetum suum faciat, interficere possumus, nec tenor precium eius domino soluere, & tamen dolo caret, & iniuriam non infert, vt ha-

betur in l. r. §. ait prator. ff. si quadrup. pauper. fecit. dicit ergo idem & hic, nam nec irregulari in hoc casu quem fieri concludit Mar. Socin. Sen. in eod. capit. ad audientiam. nume. 176. quaest. 22. de homicid. Nec repugnat proposita ratio, nam, etsi dolo caret & venia dignus est, hoc tamen verum est postea quam delictum commissit, vt dicitur in citat. leg. diuus, ac an tequam delictum committat, defendere se ab ipso quis potest. Ne igitur nos clericus offendat, interficere ipsam possumus. Excipitur tamen vbi defensionis terminos quis egrederetur, tunc enim in excommunicationem incidet, quippe quia in eo casu non se defendere sed oppugnare censeatur, quod verum est, atque sic habetur in cap. olim, iuncta. Glos. in verb. Excessibus. de rest. spol. & facit cap. vt fama, in fine. de senten. excom. etenim licet quidem vim vi repellere, sed tamen cum moderamine inculpata tutela, vt dicitur in cit. cap. vt fama, & in l. r. ubi & DD. not. C. vnde vi. Qui ergo postea quam offensus iam est a Clerico, qui eum offendere desinit, ipsum deinceps interficit, in excommunicationem incidet, nam non ad defensionem, sed ad vindictam id factum censeatur, vt sentit Glos. communiter recept. in l. r. in verb. Moderatione. C. vnde vi, & ut ait Viui. in sua Syl. opi. 189. num. 9. cum sequen. & dixit Mar. Socin. Sen. in cap. peruenit. num. 208. vers. Secus,

eus, si poteris. de sentent. excom. idem sentit Bald. in cit. l. 1. num. 28. quaest. 100. C. vnde vi, & Gloss. in capit. si perfodiens, in verb. Secularibus. de homicid. Item in excommunicationem incidit, vbi aliter se defendere poterat, quam occidendo; sed tamen occidere ipsum maluit. Moderamen igitur inculpatæ tutelæ seruari debet, quod tunc est, quando id fit, quo prætermisso iniuria repellendæ poterat, non enim vitio tribuendum est id alicui, quod facit, vbi aliter se defendere non potest, vt colligitur ex Glo. in cap. significasti. 2. de homicid. & ex Bart. in l. 1. C. vnde vi, quem refert, ac sequitur Abb. in cit. c. olim. num. 15. vers. Nunc quero, ibi, quando actum, de rest. spol.

5 Item eadem ratione, ꝑ scilicet clericum interficere licet, quo filium, uxorem, patrem, familiam, ve suam tueatur, nam sic de iniiciente manus in Ecclesiasticam personam dixit Inno. in c. si vero. 1. nu. 2. in vers. Inferentem, & ibi DD. eum sequuntur. de sentent. excom. Immo & quo extraneos tueamur, id licebit, vt de iniiciente manus in eadem in Ecclesiasticam personam dixit Innocen. ibidem, & opinionem hanc communiter receptam esse testatur Felin. num. 5. vers. Vtrum pro defensione, & communiorē, & veriorē dixit Abb. ibid. num. 1. vers. Extrat. Glo. ibi. Sed dubium est. Probatur

autem opinio hæc per capitul. dilecti. de sentent. exco. vbi dicitur, cui libet licere suo vicino, vel proximo pro repellenda ipsius iniuria suam impertire auxilium. Immo si potest, & negligit, videtur iniuriam inferentem fouere, ac esse participem eius culpæ, vt ibi dicitur, ergo quisque suum vicinum defendere tenetur, atque sic dixit Gloss. in ver. vicino, & facit cafotitudo. 23. quaest. 3. esto igitur inuaforem interficiat, in excommunicationem non incidet, quamuis irregularitatem non effugiat, vt sentit Glo. communiter recepta in Clemen. vnic. in verb. suum, de homicid. Postremo, hic non peccat, vt sentit Glo. pen. in cit. Clemen. vnic. de homicid. & sequitur Felin. in eodem capit. si vero, in fine; ergo nec in excommunicationem incidit, argument. capit. nemo Episcoporum, & capi. nullus, 11. quaest. 3. An autem quis tueri alium debeat DD. tractant in capit. quanta. de sentent. excom. & in l. 1. C. vnde vi, & communiter concluditur, nec de iure civili, nec canonico quem teneri, quamuis secus sit in foro conscientie, vt ait Viu. in sua Sylu. opin. 190.

6 Verum quid ꝑ si fugiendo vitare possum, ne Clericus me offendat, an fugere debeo, si alias me defendendo interficere illum cogor? Ego sentio in hoc casu fugere quem non teneri, nam communiter concluditur ad fugiendum

R 4 quem

quem obligatum non esse, vt colligitur ex DD. quos citat Iason in leg. vt vim. numero 38. versicu. Extra Gloss. ff. de iustit. & iur. vidi tamen Mar. Socin. Senior in capitul. ad audientiam. num. 162. versicu. Quintodecimo quarto. de homicid.

7 Tercio ¶ & pro sua pudicitia tuenda Clericum interficere licet, exempli gratia, Clericus aggreditur mulierem, vt eam violet, plane si ratione alia se tueri non potest, nisi eum interficiat, in excommunicationem hanc non incidet, eum interficiendo. Primo ob l. 1. Si item diuus. ff. de ficar. vbi excusatur, qui sibi, vel suis stuprum inferentem occidit, vt ibi dicitur cum citat. ibi a Gloss. quam vid. Postremo non incidunt in excommunicationem pater, nec filius, si clericum inuentum cum filia, vel sorore, vel vxore turpiter percutiunt, vt dicitur in cap. 3. de sentent. excommunic. multo magis ipsum suum honorem tueri licebit, praesertim quod Deus offenditur, atque sic asseruit Mar. Socin. Sen. in cap. peruenit. num. 375. cum multis seq. q. 13. de sent. excommu. & Viu. in sua Syl. opin. 189. nume. 6. vbi nec peccari ibi ait. Idem ergo & in casu nostro. Excipitur tamen vbi aliter se defendere posset. Quare si verbis tantum ipsam aggrediatur, verbis eum excludet, non autem factis offendet, vt dixit Socin. ibid. nu. 380. versu. Sed si solis verbis.

8 Atqui ¶ an pro suis tuendis rebus Clericum interficere licet? DD. Innoc. in capitu. si vero. num. 2. in ver. Inferentem ibi, & idem etiam dicunt, & Abb. num. 11. versicu. An autem pro defensione rerum, & Felin. num. 5. versicu. Quid pro defensione. de sentent. excommu. in Ecclesiasticam personam pro suis rebus tuendis, si modus inculpatæ tutelæ non excedatur, manus iniicere licere inquirunt, & probatur per c. olim. 1. de restitut. spoli. quomobrem & laico licere clericum capere debitorem fugientem cum debito ipsius laici, dixit Mar. Socin. Sen. in cap. peruenit. num. 311. versicu. Item & sexto. de sent. excomm. vbi alios quosdam idem sentientes refert, & Abb. in cap. cum non ab homine. nume. 17. versicul. Quoad secundum. de iud. & Lap. alleg. 126. excommunicationem laicum non esse. inquit, qui clericum cum re aliena fugientem capit, sicut, nec qui suum seruum clericum suspectum de furto, vt eum ad iudicem adducat, vt dixit idem Socin. in cit. c. peruenit. num. 307. versu. Item & tertio. At pro iisdem tuendis rebus clericum interficere non licere sensit Innoc. in eod. cap. si vero. in versu. Sed si pro rebus. Et hoc ob eam rationem, quia tunc modus inculpatæ tutelæ exceditur, & sequitur eum Abb. ibi. numer. 11. versicul. An autem pro defensione rerum, hanc sententiam de iure canonico communem esse ait Felin. in c.

8. numi. 7. versicu. Sed in quantum omnes. de homicid. & Viu. in sua. Syl. opin. 189. num. 1. versicu. Canonista vero, quamuis de iure civili cōtrarium sentiat. Et pro hac opinione videtur facere cita. capit. olim, vbi dicitur quem teneri, si in recuperanda possessione modum excesserit, quod hic fieri videtur interficiēdo hominem pro rebus. Ex altera tamen parte iniquum videtur, vt quis res suas tueri nequeat, & ne a Clerico occupetur, non posse ipsum interficere, eū aliter sua defendere nequit, ac planē si Clericus armata manu regnum alicuius principis viri, Ciuitatem, locaue alia iniuste inuadat, & dum Princeps ille conatur sua tueri, interficiat illum Clericum, nonne absurdum videtur hunc dici in excommunicationem incidere? Quid igitur concludendum? Ego sic distinguendum censeo. Aut Clericus sine armata manu venit, vt occupet alicuius priuati bona, & in hoc casu sentio expelli eum posse, non tamen interfici licere. argumen. cit. capit. olim. de restit. tur. spoli. & eo magis, quoniam, si expellere ipsum non poterit, iudicem adibit, qui sibi ius dicet, non enim in re sua ius dicere sibi quis potest. argumen. l. vnic. C. ne quis in sua causa iud. Aut venit armata manu, & in hoc casu si dominus rei conatur se defendere, & in defendendo contingat Clericum interfici, in excommunicationem

interficiētem non incidere censeo, & hoc ob eam rationem, quoniam occupatio hæc, quam molitur hic Clericus, redundat etiam in necem, & offensionem personæ, quo casu vt se quis tueatur, interficere eum licet, vt probauimus ante, nam ut res occupet, vult etiam interficere personas. Quare si Clericus bellum moueat contra Principem aliquem, vel contra rem publicam iniuste, & ipsemet in prælium prodeat, & interficiatur, ipsum interficiens in excommunicationem non incidet. Nec repugnat, quod canon simpliciter loquitur, nam intelligi debet, vbi iniuste interficitur, ut in simili dixit Gloss. in capitu. felicis, in verb. Percusserit. de pœn. libro sexto. & facit capiterit autem lex. distinction. 4. & l. quod si ephesi. ff. de eo, quod certo loco, alioquin liceret Clericis aliorum regna occupare, quod absurdum, iniquum, & inauditum est. Excipitur ergo, ubi iuste clericus alterius bona occuparet, nam tunc ipsum interficiens in excommunicationem incidit. Item, vbi etiam id conatur, sed non armata manu, & a superiore ius sibi dici potest, alias autem secus.

Quarto in excommunicationem hanc quis non incidit Clericum interficiens, vbi eum clericum esse, probabiliter ignorat, atque sic dixit Rebu. in Prax. benef. in expositione Bullæ Cœ-

na Domini. art. 8. versic. Item excommunicamus, & habetur in capitu. si vero quis. de sentent. excommunicatione. nam nec in excommunicationem latam per statutum contra tortum committentem in excommunicationem incidit, qui statutum illud non nouit, ut habetur in cap. fin. de constit. lib. 6. & facit cap. Apostolica. de cler. excommuni. Quare qui noctu obuiam factum Clericum, quem talem esse ignorat, vel interdiu habitu mutato interficit, in poenam hanc non incidet, quod & sensisse videtur Nauarr. in Man. capitu. 17. numero 67. versicu. Sexta, & Rebuff. ibidem.

Probabilis autem ignorantia esse debet, ut dixit Glos. in eod. cap. si uero quis, in verb. Ignorauerit, etenim hæc & non alia excusat, ut sensit Glos. ibi, & Mar. Soci. Sen. in capitu. peruenit. numer. 22. uers. Nam qualitercunque. de sentent. excommun. & faciunt cit. c. Apostolica, & capitu. fin. de constitut. lib. 6. verum quid si quis credit se interficere laicum, & in persona errans interficit Clericum, an in excommunicationem is incidet? Ego cenfeo neque hunc in excommunicationem hanc incidere. Primum, quia hic ignorabat illū esse Clericum, ex quo credebat eū esse laicum, ut in facto proponitur, at interficiens Clericum eum talem esse probabiliter ignorans, in excommunicationem non incidit, ut proxime asseruimus. Ro-

stremo, quoniam sic inquit Zane quem refert Glos. in cit. capitu. si vero quis. de sentent. excommun. ubi quaestio hæc disputatur, & quem sequitur Hostie. & Abb. ibi in fine, & Fel. num. 3. & Gl. in le. si ignorans. ff. loca. & communis de nique DD. sententia hæc est, quam uis Glos. contrarium senserit, & male, ergo idem & in casu nostro.

10 Quid itidem si quis uolens interficere clericū, aliquē aliū clericū quē nollet interficere, an in excommunicationem hanc incidet? Hanc quaestionem a nemine tactam inueni, Ego tamen cenfeo hunc in excommunicationem incidere, quoniam uoluit Clericum interficere, quamuis valde id dubitem, nam casu quodammodo illum interfecit, ex quo illum interficere noluit, quo casu in excommunicationem quis non incidit, ut uidebimus, alium uero, quem interficere uoluit, non interfecit.

Quid demum, si quis interficiat laicum, quem Clericum esse credebat, an in excommunicationem hanc incidet? Ego concludo hunc in excommunicationem non incidere, tum quod Clericum non interfecit, quod postulat cit. capitu. si quis suadente diabolo, & sic uerba huic non conueniunt, ergo nec dispositio. argument. l. 4. §. toties. ff. de dam. infect. tum quod sic inquit DD. communiter, Glos. in cap. in audientia. in verb. iniuriarum. de sentent. excommun. & Abbas

bas ibidem in cap. 7. & Mar. Socini
Sen. in capitu. peruenit. num. 2. 8.
versu. Vltimo etiam queritur, ubi
& alios quosdam idem sentientes
refert de sent. exc. & Barth. Brix.
in q. venerali. q. 88. incip. aliquis
percussit aliquem laicum, ubi que-
stionem hanc disputant, & Fedes.
de Sen. in consil. 13. ubi & hoc in
potioribus terminis disserit, ergo
idem & in casu nostro concluden-
dum censeo, ubi enim eadem ratio
est, ibi eadem dispositio esse
debet. argument. illud. ff. ad leg.
Aquil. no. de T. no. 2. oug. in Cl.
Non item in excommunicatio-
nem hanc incidit, qui fortuito
casu Clericum interficit. argu-
cap. si vero. in versu. Nisi for-
te de sent. excom. etenim nec qui
in defendendo se a Clerico fortui-
to casu moderationem inculpata
tutela egreditur, in excommuni-
cationem incidit, ut dixit Glo. fin.
in fine. in cap. olim. 1. de restitut.
spol. neo iniuriarum actione tene-
tur, qui cum seruo suo pugna du-
cere vellet, in proximo stantem in-
iurius percussit, ut dicitur in leg. si
cum seruo meo. ff. de iniur. Quare
qui telum aliquo torfit, & casu cle-
ricum percussit, in excommuni-
cationem non incidit, sicut nec
qui turbam ex aliquo loco arcen-
do. At quis probabit fortuito, stu-
dio seve. id factum esse? Nonnulli
existimarunt offensa partes has ef-
se, quoniam ipse agit. arg. l. adon.
C. de probat. Contrariam tamen

opinionem sequitur Abba. in cap.
si vero. in tum quod presumptio
est contra eum, ex quo de delicto
constat, tum quod casus fortuitus
esse non censetur, postremo facit
capit. 4. od. de sent. excom. ubi
iniciens manus in clericum mi-
trientem comam per iusiurandum
saltem probare tenetur se ignoras-
se clericum esse, ergo multo ma-
gis in hoc casu, atque sic dixit Ab-
ba. in cit. capitu. si vero. numer. 8.
uersu. In Gl. in verb. Fortuito. Nec
obstat, quod dicebatur aduersa-
riam partem agere, nam et si ve-
rum illud est, tamen si hic excipiet
fortuito factum esse, & quod id
ignorauit, ad ipsum probatio per-
tinebit. Id autem ex coniecturis
probabitur, & redubia ipsius iu-
reiurando, ut dicitur in cit. capitu.
4. uersu. Vel si hoc dubium fuerit,
etenim in iis, quæ pendent a con-
scientia, in dubio eius iureiuran-
do est standum, atque sic no. Ab-
ibi. num. 3. Quinto in excommunicatio-
nem non incidit Clericum interfici-
ens, ubi rationis usu carens eum
interfecit, tum quod dolo malo
id non facit, & sic iniuriam non in-
fert, ut habetur in te. illud. §. sane.
ff. de iniur. & cap. illud. 1. r. quaest.
1. tum quod in excommunicatio-
nem quis non incidit, qui morti-
fere non peccat. argumen. capitu.
nemo Episcoporum, & ca. nullus.
1. r. quaest. 3. at qui rationis usu ca-
ret, sine dubio mortifere non pec-
cat, peccatum enim non est nisi

voluntarium. Quare neque impubes qui doli capax non est, delictum huiusmodi committens in excommunicationem hanc incidet, vt sensit Gloss. in capitul. si. in verb. Curis. de sentent. excommu. Non itidem fatuus, furiosusve, quandoquidem nec de homicidio tenentur, vt habetur in l. infans, ff. de sicar. & in l. pœna. S. si. ff. de parricid. nō etiam fomno oppressus, modo rationis vsu careat, ob easdem rationes, etenim nec irregulares hi sunt, vt habetur in Clemen. vnic. de homicid. si furiosus, aut infans, seu dormiens, dicitur enim, ibi, hominem mutilet, vel occidat, nullam ex hoc irregularitatem incurrit. Hæc ibi, ex quibus patet hos irregulares non fieri, ergo multo minus in excommunicationem incidere, cū facilius quis irregularis fiat, quam in censuram incidat. idem quoque asseruit Maiol. de irregular. capit. 48. in principio. num. 1. i. versicu. Inter homicidas. lib. 5. Non denique vino obrutus excommunicatione hac obligabitur ob easdem rationes, modo rationis vsu omnino careat, irregularis tamen fiet, si hoc vitio se laborare nouit, & tamen id prouidere non curauit, vt dixit Maiol. libr. 5. de irregular. capit. 48. nu. 1. i. in versicu. Infans, vbi & alios quamplures idem sentientes refert, & ego in meo Tract. De irregularitati. cap. 25. vbi pluribus rem hanc egi.

32 Sexto ¶ in excommunicatione

hanc non incidit, qui interficit eum Clericum, qui re ipsa degradatus est, nam tunc degradatus clericorum priuilegia vniuersa amittit, vt habetur in ca. degradatio. in fine. de pen. lib. 6. 88. p. il. r. n. v. p. ni

33 Septimo ¶ in excommunicationem hanc non incidit Clericum interficiens, vbi quis eum inuenit turpiter aut cum vxore, aut cum matre, aut cum sorore, aut cum filia propria, vt inquit DD. communiter, Syl. in verb. Excommunicatione 6. num. 6. versic. Decimo, ibi Distinguo. & Ioan. Tabien. in ver. Excommunicatio. 5. cas. 1. numer. 3. i. versicu. Octaua, ibi, vnde videtur simpliciter dicendum, & Nauar. in Man. cap. 27. num. 84. versic. Vigesima, vbi cōmunem opinionem hanc esse testatur, & nonnulli alij, quos refert Mar. Socin. Sen. in cap. peruenit. num. 365. de sentent. excommu. In excommunicationem hanc igitur non incidet Clericum interficiens ob prædicta. Et primo si turpiter cū vxore quis eum inuenierit. Vxoris autem nomine accipimus eam, quæ ducta est per verba de præsentibus hæc enim vera, & propria vxor est. argumen. capi. pen. de spons. iud. capitu. 1. & cap. si. de spons. du. atque sic sensit Gloss. in capitu. 3. vbi materia hæc agitur in verb. Cum vxore. de sentent. excomm. & sequitur Abb. ibi. num. 9. versic. In Gloss. in verb. Et matre, & Mar. Soc. Sen. in capitu. peruenit. num. 345. eodem, & Sylu. in verb. Excom.

communicatio. 6. num. 6. versicu. Ocauus. Item nomine vxoris cōprehenditur etiam ea, quæ pro vxore habetur, sed non est, utpote quis contraxit matrimonium cum muliere, qua cum contrahi non poterat ob aliquod impedimentum, quod ignorabatur, nam quamdiu impedimentū hoc ignoratur, matrimonii priuilegiis utitur, ac propterea eorum filii legitimi sunt, vt dicitur in cap. 2. & in cap. prolatum, & in c. peruenit, & in c. ex tenore, qui fil. sint legit. & hoc casu etiam cum interficiens excusabitur, atque sic inquit nō nulli, quos refert, ac sequitur Mar. Socin. Sen. in eod. ca. peruenit. nu. 359. versic. Item dubitatur circa prædicta. Tertio locum habet non solum, vbi inuenit rem habentem cū vxore, & ob id in ipso actu, uerum etiam etsi in amplexu, & de osculatione, vel in præparatione ad copulam, utpote quoniam penulam, femoraliaque depoluerat atque sic inquit Socin. in cita. cap. peruenit. numero 364. cum sequen. versic. ulterius dubitatur, & Sylu. in eod. versiculo. Decimò, ibi. Et secundum Martin. Nauarr. eod. cap. 27. nume. 84. vbi de communi DD. sententia testatur. Et probatur in cit. cap. 3. de sentent. ex com. illis verbis, Turpiter inuentum, nā sine dubitatione inueniēs maritus quem aut vxorem amplexantem, aut osculantem, aut præparantem se ad rem habendam cum ipsa, turpiter inuenit,

ex quo igitur verba legis huic conueniunt, ergo & dispositio conuenire debet. argum. leg. 4. §. toties. ff. de damnis infectis. Quartò locum habet, vel post actum ibi tunc reperiatur, tum quod vere dici potest, & tunc turpiter inuentum cum vxore, tum quod, quæ sunt incontinenti, videntur inesse. argum. l. lecta. ff. si cert. pet. nam & fur manifestus dicitur, non solum inuentus, dum factum facit, verum etiam quousque rem furtiuam non detulit, quo destinauit, vt dicitur in Instit. de fur. paulo post princip. atque sic sensit etiam Mar. Socin. Sen. in eod. cap. peruenit. numero 366. nam ibi ait, si constet per aliqua signa factum compleuisse, percutientem clericum hunc in excommunicationem non incidere. In omnibus igitur his casibus interficiens Clericum in excommunicationem non incidit. Excipitur tamen, ubi maritus curasset per vxorem, ut talis veniret ad ipsam, nam quod suadente diabolo id facit, & dolo malo, ob eam rem in excommunicationem incidit ipsam interficiens, atque sic concludunt nonnulli, quos refert Mar. Socin. Sen. in eod. capit. peruenit, nume. 373. cum sequ. versic. Item aduerte, & Nauar. & Tabien. in cit. locis, & facit l. is cuius. §. si vir infamandæ. ff. de adult. nam punitur vir, qui infamandæ vxoris suæ causa adulterum subiecit, ergo

go idem & hic. Item in excommunicationem incidit mea sententia, ubi inuenisset eundem cum uxore, qua cum diuortium fecit, nā tunc ius, quod in ipsa habebat, amisit, & ob eam rem ad eum ipsius cura non pertinet. argument. cap. culpæ. de regul. iur. Tertio in excommunicationem incidit, ubi cum sponsa de futuro inuenisset, nam quod uxor non est, & de uxore loquitur cit. capitul. 3. de sentent. excommun. & ex diuersis non fit illatio. argumen. l. Papinianus exuli. ff. de mino. & sumus in pœnis & odiosis, ob eam rem hic non excusabitur. Quarto excipitur, ubi inuenisset cum uxore alterius, esto uxor filij esset, nam cita. capitul. 3. loquitur de uxore propria, cuiusmodi uxor filii non est, ut per se patet, & argumen. §. affinitatis, in Instit. de nupt. Quinto, ubi colloquentem tantum cum uxore inuenisset, nam tunc interficiens in excommunicationem incidet, ut inquit Host. & Ioan. And. quos refert, ac sequitur Socin. in cita. cap. peruenit. num. 369. uersic. si quis ergo inueniret, quamuis limitetur ibi, ut per Socin. Postremo excipitur, ubi non incontinenti interficeret, tunc enim & non alias excusabitur, ut ait Iureconsult. in l. quod ait lex, §. quod ait. ff. de adult. & DD. cit. omnes inquit, & Soc. in eodem capitul. peruenit. numero 346.

Cum matre idem qui inuentum interficit, in excommunica-

tionem non incidit, ut habetur in cit. cap. 3. de sentent. excommun. iūct. prædictis, etenim & huic parcit Canon, quoniam tam iustum dolorem comprimere non potuisset existimatur. argu. l. Gracchus. C. de adulte. & l. si adulterium cū incestu. §. imperatores. uersicu. Eiqui. ff. eod. & l. 3. §. si tamen maritus. ff. ad Sylla. & ut no. Glo. in eodem capitu. 3. in uerb. turpiter, & cit. auctores in antecedenti regula.

Hæc autem regula locum habet, non solum ubi cum matre legitima, & naturali Clericum inuenit, uerum etiam et ubi cum naturali tantum, nam & hæc mater est. argumen. l. quisquis litigandi. §. parētem. iunct. l. seq. ff. de in ius uoc. etenim lex simpliciter loquitur, ergo simpliciter intelligi debet. argum. l. de pretio. ff. de publ. in rem act. atque sic sentiunt non nulli, quos refert, ac sequitur Maria. Socin. Senio. in eodem capitu. peruenit. numer. 355. cum sequē. uersicul. Sed quæritur. Quare uel incestuosa mater sit, idem dicemus.

At quid si mater turpem uitam agat, & meretrix sit, an filius tunc inuentum turpiter cum ipsa interficiens pœnam hanc euadet? Ego cenfeo pœnam hanc ipsum euadere, si conetur matrem suā ab hac uita amouere, & ob id cauet, ne quemquam admittat, nam & hic iustus dolor est, & eo grauior, quo matris intempe-

ran-

rantia, atque impudentia maior est.

Excipio tamen, ubi filius non curaret hoc de matre, nam si sinneret admitti aliquos, aliquem vero inueniens interficeret, non ob eam causam, sed ob aliud odium illum interficere cēferetur, & sic in excommunicationem incidere.

Secundo excipitur, ubi adoptiua mater est, filius enim adoptiuus interficiens inuētum turpiter cum ipsa in excommunicationē incidit, nam citat. cap. 3. de sentent. excommuni. loquitur de inuento cum matre, quę ratione sanguinis cōiuncta est, declarat hoc, verbū illud Consanguinitatis, ergo non comprehendit adoptiuam matrem, inclusio enim unius, alterius exclusio est. argumen. capitu. non. de præsumpt. & l. cum prætor. ff. de iudic. atque sic sensit Mar. Socin. Sen. in eodem capit. peruenit. nu. 356. & Nauar. in Man. capitu. 27. nu. 84.

Postremo excipitur mater spiritualis, quę aut de fonte baptisimi leuauit, aut in confirmatione, nam et si contrahitur spiritualis cognatio, ut habetur in cap. 1. de cognat. spirit. lib. 6. & apud Trid. Synod. sess. 24. cap. 2. de reforma. matrim. non tamen comprehenditur in eod. capitu. 3. de sentent. excommu. ut scilicet in excommunicationem filius nō incidat, qui inuentum cum huiusmodi matre interficit, tum quod consanguini-

nea non est, quod requirit cit. ca. 3. ob uerbum illud Consanguinitatis, tum quod sumus in correctoriis, ergo strictior interpretatio facienda est, tum quod non afficitur tanto dolore filius ob turpitudinem huiusmodi matris, sicut afficeretur, si esset mater naturalis, ex quo igitur nec uerba canonis, nec ratio huic conuenit, ergo nec dispositio. argument. l. quarta. §. toties. ff. de damn. infect. & leg. pen. §. penult. ff. de iur. & fact. ign.

Cum sorore itidem inuentum interficiens in excommunicationem hanc non incidit, ob ci. cap. 3. de sent. excom. Id quod locum habet, esto naturalis soror tantū sit. Item uterina, uel consanguinea, nam ex quocunque latere cōiuncta sit, soror est, & cit. capitu. 3. simpliciter loquitur, ergo simpliciter intelligi debet. argument. l. de pretio. ff. de public. in rem act. Excipitur autem primo, ubi soror meretrix esset, ut uidimus supra de matre meretrice. Postremo ubi esset soror adoptiua, ob rationes quas diximus de matre, & multo magis, atque sic DD. quoque sentiunt, quos refert, ac sequitur Mar. Socin. Sen. in eodem capitulo. peruenit. num. 356. uersi. sed quęritur circa prædicta, de sentent. excom.

Cum filia demum si quis talē inuentum interficiat, excommunicationem hanc euadet, ob cit. cap. 3. de sentent. excom. Id quod locum

locum habet non solum, si interficiat inuentum turpiter cum filia legitima, & naturali, verum etiã et si cum naturali tantum, cum ob iustum dolorẽ, quo affici potest inueniendo etiam cum filia naturali tantum, tum quod sic sentiunt DD. quidam relati a Socin. in eodem capitu. peruenit. numer. 355. cum sequent. versic. Sed quæritur nunc.

Excipitur tamen primo, vbi filia meretrix esset, sicut excepimus supra de matre.

Item excipitur, vbi filia adoptiua est, tum quod cit. cap. 3. de sentent. excom. loquitur in consanguineis, ob verbum illud Consanguinitatis, tum quod nõ tanta iniuria infertur, atque sic inquit Socin. in eod. capi. peruenit. numero 356.

Tertio excipiuntur casus, quos excepimus supra de vxore ob easdem rationes, scilicet vbi pater curasset, vt talis esset turpiter cum filia. Item, vbi ex intervallo interficeret, postea quam scilicet ad actus extraneos ventum est, incontinẽti ergo interficere oportet, in continenti autem dicitur, dum in eo actu inuentum prosequitur, esto in prosequendo multum temporis ponat, vt habetur in l. quod ait lex. ff. de adulter.

Quarto excipitur, vbi cum nepte, & deinceps quis turpiter inuentum interficeret, nõ in excommunicationem incidet, quandoquidem, et si nomine filia omnes

descendentes intelligi voluit Innoc. in eod. cap. 3. in fine. Contrariam tamen sententiam Glo. amplexata est ibi in versic. Matre, & hoc ob eam rationem, quoniam minor iniuria fieri videtur, quam opinionem uti verissimã, & communiter receptam ego etiam sequor, & hoc ob eam rationẽ, quoniam in ulteriori gradu facultatẽ hanc Ecclesia concedere noluit, Cæterum, dicitur enim in cita. c. 3. quod si in stupro, vel adulterio, quod committit cum ea, quæ ipsum ita proxima consanguinitatis linea non contingit, cæperit, aut in eum violentas manus iniecerit, non erit a sententiã illius excommunicationis immunis. Hæc ibi, si igitur immunis non est ab excommunicatione, qui manus iniicit in inuentum turpiter cum aliqua, quæ ipsum inuenientem non ita proxima consanguinitatis linea contingit, sicut superiores, quæ sunt Mater, Soror, & filia, ergo in excommunicationem incidet, qui manus iniicit in inuentum turpiter, aut cum nepte, aut cum alia, non enim hæc ita consanguinitatis proxima linea attingunt sicut superiores.

Atqui an soror turpiter inuentum cum sorore interficiens excommunicationem hanc euadet? Et quid de matre interficiente turpiter inuentum cum filia? Ego censeo neutram in excommunicationem incidere, tum quod et si canõ cit. cap. 3. masculi tantum mentio

nem

nem facit in versic. Nec ille cōpellendus est, tamē masculinum concipit femininum, vt habetur in leg. prima, & ibi not. ff. de verb. sign. tum quōd ob frequentiore vsum masculini mentio tantum facta (non enim mulieres ob sexus fragilitatem ad hæ agenda faciles esset solent) at vbi lex de duobus casibus vnus tantum mentionem facit ob frequentiore vsum, alterum exclusisse nō censetur, vt tradunt DD. in l. i. C. de rapt. virg.

Verum quid, si quis eundem cum filio sic inuentū interficiat, an excommunicationem hanc euitabit? Videbatur dicendum excommunicationem ipsum nō euitare, quandoquidem non fit mentio filij, sed filia, in cit. ca. 3. de sentent. excomm. ergo dispositio eius canonis non videtur locum habere cum filio. argu. leg. de pretio. ff. de publ. in rem actio. Atqui contraria sententia amplexanda est, vt scilicet & sic inuentum interficiens in excommunicationem non incidat. Primò, quia difficilius iustus hic dolor, & tam turpis iniuria coerceri potest in tali casu, quam in superiori, & sic ratio dispositionis eius citat. ca. 3. locum habet, ergo & dispositio locum habere debet. argu. cap. cum dilecta. de consir. vtil. vel inutil. & l. illud. ff. ad leg. aqu. Præterea filia mentio facta est, & non filij, quoniam

frequentius hoc contingere potest, & de filio tantam turpitudinem suspicari non decebat, ergo perinde est, atque si id expressum fuisset. arg. l. vnic. & ibi Gloss. in verb. Sponsam. C. de raptu virgin. & DD. Tertio facit pro hac sententia, quoniam etsi quatuordecim causæ numerantur, ob quas licet patri filium exheredare in §. aliud quoque capitulum, in auth. vt cum de appel. cognos. & in auth. non licet. C. de lib. prat. tamen & ob alias causas illis similes, & multo magis grauiores permittitur patri filium exheredare, vt de communi sententia testatur Ias. in cita. auth. num. 6. & Michael Crass. in Tractatu suo receptarum sententiarum in §. testamentum. qu. 42. num. 2. ergo idem & hic, nam & sine dubio grauior iniuria est, vt per se pater. Postremò facit, quoniam si legislator de hoc interrogatus fuisset, sine dubitatione sic concludisset ob iniuriæ grauitatem, & delicti atrocitatem, ergo perinde est, atque si id expressisset, vt tradidit Glo. communiter recept. in l. tale pactum. §. si. ff. de pact. neque igitur in hoc casu in excommunicatione quis incidet.

Quid itidem si pater, maritus, fraterue turpes personæ sint, an priuilegium hoc habebunt? Ego censeo ipsos illud habere, non enim cessat in ipsis iustus dolor.

S Quid

Quid itidem si per alium id faci-
 ciant? Ego censeo in hoc casu sic
 distinguendum esse. Aut Pater, et
 xempli gratia, invenit cum filia
 hunc talem turpiter, & in hoc ca-
 su, si conveniat cum filio, qui est
 frater eius mulieris, vel cum eius
 marito, si maritum habet, id posse
 se, nam quisque homo per se id
 facere potest, ut supra diximus, et
 ego & simul, cum diversa ratio con-
 trarium non suadeat, sed eadem
 sit, & ob id eadem quoque dispo-
 sitio esse debeat, argumen. cit. cap.
 cum dilecti. de confirmat. vel. vel
 inutil. Aut convenit cum alio ex-
 traneo, quibus facultas haec per-
 missa non est, & in hoc casu id non
 posse censeo, nam ob eam rationem
 id permittit lex patri, & prae-
 ditis, quoniam existimavit sepius
 ob amorem, quem erga suos ha-
 bent, ab huiusmodi iniuria se rem-
 peraturos, quae ratio in aliis ces-
 sat, ergo & dispositio cessare de-
 bet, argum. capitul. cum cessante.
 de appell. repugnata tamen ibi. 2.
 cum ibi not. ff. de iurisd. omn. iud.
 videas ergo additiones ad cit. c.
 3. de sentent. excommunic. Ex
 his iam patet, quando clericum
 simplicem, Eccl. que personam per-
 cuitens, in excommunicationem
 non incidat. Ad reliqua venia-

**Verf. Mutilantes, Vulneran-
 tes, Percutientes.**

*Mutilantes, Vulnerantes, Percutientes
 Cardinalem in excommunicationem
 incidunt.*

Hae tres causa exprimentur
 quamobrem Cardinalem ob-
 scandentes in excommunicationem
 hanc incidunt, scilicet ubi aut eos
 mutilant, aut vulnerant, aut per-
 cutiant. Et quoniam quid sit mus-
 tilare, declaravimus in Cap. 9. in
 versic. Mutilant, & quid sit Vulne-
 rare, vel percutere per se constat,
 & diximus supra Cap. 10. in ver-
 sic. Vulnerantes, ob eam rem re-
 gulam brevem tantum ponamus.

In excommunicationem hanc
 igitur incidunt etiam, qui Car-
 dinalem aut mutilant, aut vulne-
 rant, aut percutiunt, ut habetur
 in versiculi proposito, quae regula
 eiusdem modis, quibus superior,
 pro rei qualitate amplificatur, &
 coarctatur. Quare nihil est, quod
 praeterea huc addamus.

**Verf. Capientes, Carceran-
 tes, Detinentes.**

S V M M A.
Carcerare quid sit.

- 2 Carcer cur inuentus
 3 Detinere quid significet, & quomodo
 differat a carcerare.
 4 Carcerantes Cardinalem, aut ratione
 alia detinentes in excommunicationem
 incidunt.

Hic tres alie causa numeran-
 tur, quam obrem offendentes
 Cardinalem in excommunica-
 tionem hanc incidunt, scilicet v-
 bi eum aut capiunt, aut in carcerem
 coniciunt, aut alias detinent, ut
 habetur in versicu. proposito. Et
 quoniam quid sit Capere per se sa-
 tis constat, ideo qua ratione dif-
 ferat Carcerare a verbo Detine-
 re, quatenus ad rem nostram per-
 tinet, breuiter explicemus. Car-
 cerare igitur nil aliud est, quam
 publica auctoritate aliquem in ali-
 quo loco positum, ne aufugiat, eu-
 sodire, & nam carcer ob id inuen-
 tus est, vt habetur in capit. quam-
 uis. de pos. lib. 6. & in l. 7. & tot. tit.
 de cust. rer. & priuatum carcerem
 nemini licet habere. Detinere ue-
 ro spociatim sumptam significat
 de facto aliquem detinere; & ad
 priuatas personas pertinet. argu-
 in in verb. Detinere, & in verb.
 Detinerent, & in multis aliis locis
 eius tituli. de eo, per quem factu-
 erit, quo minus quis in iudic. sist.
 Ex quibus patet, qua ratione Car-
 cerare, & detinere inter se diffe-
 rant, preterquam quod Detinere
 aliud etiam significat, quod & hic
 locum habere potest, ut dixi in
 Cap. 9. versicul. Detinent. Differt

etiam verbum hoc Detinere gene-
 ratim sumptam a verbo Carcera-
 re, sicut differt genus a specie, na
 omnis qui aliquem in carcerem
 conicit, detinet, non autem e con-
 trario quem quis detinet, in car-
 cere habet, vt patet se patet. & pro-
 batur iuribus ante citatis. His pre-
 missis, iam regulam de more po-
 namus.

- In excommunicationem hanc
 4 igitur incidunt, qui Cardinalem
 aut in carcerem coniciunt, aut ra-
 tione alia detinent, ut habetur in
 versicu. proposito, & sic vel ut pri-
 uata persona, vel vt publica quis
 id faciat. Quae regula iisdem mo-
 dis, quibus superior, amplifica-
 tur, & coarctatur. Quare, si aucto-
 ritate Romani Pontif. id faciant,
 penam hanc euadunt. Si quoque
 ut se tueantur, tantumdem
 eisdem sine eum detinerent, si ne-
 damnum quid ipse pateretur, &
 sic non dolo malo, nam in excom-
 municationem quis non incidit,
 nisi ubi mortifere peccatur, argu-
 men. capitul. nullus, & capitul. ne-
 omo. Episcoporum. tit. quest. 3. ar-
 go hic non incident, ex quo dolo
 malo id non agunt, & ob id non
 peccant. Sed de hoc satis, ad alia
 ueniamus. iam glob non & sicut
 b. r. q. 2. ni x. p. p. r. s. s. i. e. m. i. u. s.
 b. i. m. o. d. i. b. t. r. i. d. i. d. e. s. s. i. n. i. x. p.
 e. d. e. o. r. o. n. i. s. i. i. p. r. e. b. u. r. o. r. u. m.
 e. l. n. i. z. o. l. q. i. s. t. u. i. n. t. p. e. l. a. t. e. n. i. m.
 i. n. i. o. c. e. l. o. b. n. u. r. e. s. . i. n. i. s. t. u. p.
 n. i. m. a. p. i. l. e. s. i. n. p. o. s. t. a. m. o. l. o. b. & p. l.
 e. t. a. s. i. n. o. b. s. u. i. s. t. a. d. e. i. l. l. o. q. u. i. n. p. o. l.

**Ver. Vel hostiliter insequen-
tes.**

- S V M A.*
- 1 Insequi aliquem duobus modis contin-
git.
  - 2 Hostiliter insequi quid sit.
  - 3 Insequi hostiliter quibus modis quis
dicatur.

Hic alia causa refertur, quam
breui offendens Cardina-
lem in excommunicationem hanc
incidunt, quæ est, ubi hostiliter
eum insequuntur, quam excom-
municationem ut dilucidior
habeamus, tria præmittenda sũt.
Primum, quid sit insequi, & quot
modis dicatur quis aliquem in-
sequi. Alterum, quid sit hostiliter
insequi. Tertium, quibus modis
hostiliter quis insequatur.

- 1 Quoad primum igitur, Inse-
qui dicitur ille, qui alium præeun-
tem sequitur, ut sensit Navarr. in
confi. 71. num. 4. de sent. excom.
hic autem accipitur insequi pro
persequi, ut ratione quæpiam of-
fendat: duobus modis autem quis
aliquem insequi dicitur. Primo
iuste, & non dolo malo, ut habe-
tur in c. si ea. 27. q. 4. & in cap. 1. d.
46. & in ca. exhibita de homicid.
Quare iudex, qui facinorosos ho-
mines insequitur, iuste ipsos in-
sequi dicitur. Secundo loco iniu-
ste, & dolo malo quis aliquem in-
sequitur, ubi contra ius, & ut dam-

num iniuste inferat, insequitur, si-
cut in casu nostro. Verbum igitur
hoc indifferens est, ac propterea
& in bonam, & in malam partem
accipi potest, & de hoc primo sa-
tis.

- 2 Quoad secundum, scilicet quid
sit hostiliter insequi, Geminianus
in c. felices in principio, num. 5. de
pen. lib. 6. inquit illum hostiliter
insequi Cardinalem dici, qui in-
sequitur illum sicut capitalis ho-
stis, vel quando insequitur publi-
ce, vel manifeste, quæ declaratio
mihi non satisfacit, adhuc enim
quæro qua ratione capitalis ho-
stis insequatur. Ego igitur hostili-
ter quem insequi eum dico, qui ali-
quem iniuste insequitur, vel quo
personam eius, quem insequitur,
offendat, iniuria ve, aut dedecore
afficiat, vel rebus spoliet, hoc enim
hostes faciunt, ut experientia re-
rum magistra docet, qui ergo ob
id Cardinalem insequitur, hostili-
ter eum insequi dicetur. Et de se-
cundo satis.

- 3 Quoad tertium, scilicet modi, & ra-
tiones, quemobrem quis insequi-
tur, ea esse censo, videlicet vel ut
interficiat, vel mutilet, vel vulne-
ret, vel percutiat, vel capiat, vel
in carcerem cõiciat, vel detineat,
vel ut rebus suis spoliet, e suis ve
locis exturbet, honorem ve laedat,
his enim modis hostiliter quis in-
sequitur. His sic præmissis, iam re-
gulam ponamus.

S V M M A.

- 1 *Hostiliter insequentes Cardinalem in excommunicationem incidunt.*
- 2 *Telum torquens in Cardinalem lapide ve coniciens in excommunicationem incidit, esto eum non attigerit.*
- 3 *Obsidens Cardinalem, ut eum capiat, uel ut interficiat, insultumue faciens ad ædes Cardinalis ob easdem causas in excommunicationem incidit, esto nihil damni dederit.*
- 4 *Insequi uolens Cardinalem, sed penitenti ductus non insequens, in excommunicationem non incidit.*
- 5 *Obsidens Cardinalem, quo illum infamet, an in excommunicationem incidat.*
- 6 *Verba contumeliosa in Cardinalem dicens in excommunicationem non incidit.*

L.

S Explicatis præmissis, iam quando in excommunicationem hanc incidat, videamus. † In excommunicationem hanc igitur incidunt, qui Cardinalem hostiliter insequuntur, ut in versic. habetur. Quæ excommunicatio afficit, esto nihil damni inferant, & sic nec interficiant, neque mutilent, aliudve ex prædictis faciant, sed prædicta facere conentur, nam sat est, ut hæc agere aggrediantur, ac conentur. Et hoc ob eam rationem, quoniam sic uo-

luit Bulla, atque sic sensit etiam Viu. in sua Syl. opin. 88. numer. 7. versi. Licet. & Nauarr. in Man. ca. 27. num. 97. versic. Declaratio prima, nam quoniam in cap. felicit, de pœn. lib. 6. excommunicantur, qui Cardinales insequuntur, ob eam rem ait per simplicem eam insecutionem insequentem in excommunicationem eam incidere (quæ uis per talem insecutionem in excommunicationem quis non incidat per cap. si quis suadente diabolo. 17. q. 4. sed opus sit, ut re ipsa violentæ manus in Ecclesiasticam personam iniiciantur, & sic conatus ibi non sat sit) ergo & hic, ex quo excommunicantur hostiliter insequentes, esto nihil damni dent, in excommunicationem hanc incident.

- 2 *Quare, qui telum in Cardinalem torserit, quiue lapidem coniecerit, ipsum insequens tamen, esto ipsum non attigerit, tamen in excommunicationem hanc incidet, sicut etiam, qui cursu eum capere contenderit, & non cepit, ad summam simplex conatus puniatur, esto alias non puniatur ordinaria pœna, ut diximus in Tractatu nostro de Censuris, capitul. 9.*
- 3 *§. fin. in Tab. 1. † Qui itidem Cardinalem obsiderit, quo eum detineat, ne exire inde possit, hac pœna obligabitur, esto nihil damni sequatur, sicut etiam si insultum fecerit ad ædes Cardinalis, quo Cardinalem interficeret, aut mutilaret, aut caperet, atque*

fic sensit de obsidente Gemin. in citat. capitu. felicis, in princip. numero 6. versic. Quid si aliquis, & sequitur Ancharan. eod. numero 1. versic. Tertio no. Et ob insecutionem igitur simplicem, vt dixi, insequentem excommunicatio hæc afficiet. Quæ regula eisdem modis, quibus superiores, amplificatur, & coarctatur.

- 4 Excipitur tamen, † vbi solam quis pararet se ad insequendum Cardinalem, sed tamen insecutus deinceps non est, nam Bulla excommunicat insequentes, cuiusmodi non est, qui ad insequendū se parat, vt per se patet, sicut nec qui parat se ad arborem ascendendum, aut ad currendum, hic currit, aut ascendit.

Immo nec in excommunicationem hæc incidet, qui armatus iuit, vt insequeretur, sed pœnitentia ductus insequi noluit, vtpote iuit, vt obsideret ædes Cardinalis, & posteaquam illuc peruenit, eum pœnituit, & discessit, oportet enim vt ratione quapiam insecutus sit, quo in excommunicationem hanc incidat. Qua ratione, qui aliquo vadit, vt Cardinalem interficiat, pœnam hanc euadit, si posteaquam illuc peruenerit, eum pœnituit, secus autem si aliquid agere cœperit, vt pote, si fores effregerit, ipsum ve fugientem insecutus sit.

- 5 Excipitur quoque, † vbi quis obsidet Cardinalem, quo verecūdiam ipsi inferat, atque sic sensit

Innoc. in cap. nuper. de sentent. excomm. & inquit Gemin. & Anchar. in eod. capitu. felicis, in citat. locis. Tu tene contrarium ob versic. Capietes, Carcerantes, detinentes.

- 6 Excipitur quoque, † vbi uerba tantum contumeliosa in Cardinalem dicta sunt, nam in excommunicationem hanc non incidunt talia dicentes, vt dixit Viu. in sua Syl. opi. 88. nã persecutio factū, & non uerba significat. Sed iam ad reliqua transeamus.

Versic. Necnon ea mandantes.

S V M M A.

- 1 Mandatum quid sit.
- 2 Mandatum a iussu differt, & a precepto.
- 3 Preceptum a quo fiat.

IN hac parte alia causa refertur, quamobrem in excommunicationem incidunt, qui Cardinales offendunt, quæ est, vbi mandant aliis prædicta fieri, scilicet, vt ipsos Cardinales vel interficiant, vel mutilent, vel vulnerent, vel percutiant, vel capiant, vel in carcerem coniciant, vel detineant, vel hostiliter insequantur, hæc. n. ea sunt, quæ supra habentur. Verum, quo rem hanc dilucidiorē habeamus, præmittendū est, quid sit

fit mādatum. Item quomodo dif-
ferat a iussu, nec non a praecepto.
Tertio an, quod hic dicitur de
mandante, locum habeat in iubē-
te, & praeceptante.

1 Quoad primum igitur manda-
tum nil aliud est, quam contractus
verbis initus, quo committitur vo-
lenti aliquid agendum gratuito,
vt colligitur ex Gloss. Rubr. ff.
mand. iunct. §. pen. & fin. in Instit.
eod.

2 Quoad secundum autem mā-
datum a iussu differt, quoniam
mandatum, vt diximus, liberum
est quoad ipsum susipientem in
initio, iussus autem, quoniam pro-
priē fit a parente liberis, & a do-
mino seruis, ob eam rem necessi-
tatem quandam habet, vt dixit
Glos. in l. 1. in verb. Quemadmo-
dum. ff. quod iussu, & in §. sed hoc
iure, in verb. iussu, in Instit. de at-
til. iur.

3 Praeceptum vero fit ꝑ a iudice,
& ab habente iurisdictionem in
eum, cui praeceptum fit. argu. l. le-
gis virtus. ff. de leg. sentit hoc Ia-
so. in l. omne verbum. n. 2. C. com-
mu. de leg. quamuis alterum pro
altero usurpatur.

Quoad rem nostram autem ni-
hil interest a quo mandatum, prae-
ceptum, iussusve fiat, nam exce-
pro Romano Pontif. vel priuata,
vel publica persona sit, vel man-
det, vel praeceptat, vel iubeat vnū
ex praedictis, in excommunicatione
hanc incidit ob easdem ra-
tiones, & sic tertium propositum

habemus. His praemissis, iam re-
gulam de more ponamus.

S V M M A.

8 Mandans alicui, ut Cardinalem interfi-
ciat, uel mutilet, uel vulneret, uel per-
cutiat, uel capiat, in carcerem coniciat,
uel ut hostiliter insequatur, in excom-
municationem incidit.

I.

¶ Praemissis explicatis, iam qui
in hanc excommunicationē
incidunt, videamus. ¶ In ex-
communicationem hanc igitur
incidunt etiam, qui mandant ali-
quid ex praedictis in Cardinalem
fieri, ut pote vel vt interficiatur,
vel mutiletur, vel vulneretur, uel
percutiatur, vel capiatur uel in
carcerem coniciatur, vel ut quis
hostiliter eum sequatur, vt dicitur
in versic. iunct. principio cap-
etenim. & qui mandat violentas
manus in ecclesiastic. personam
iniici, in excommunicationem in-
cidit, ut habetur in cap. mulieres
§. fin. & ibi not. Abb. in princ. & F. e-
li. & Mar. Socin. Sen. num. 10. vt
Quinto not. de sentent. excom. m.
idem Socin. in cap. peruenit. n. 1.
31. versic. Octauo eod. idque
merito, nam & qui per alium faci-
t, ipse
facere videtur. cap. vt famæ
§. ult.
eodem. cum sim. cit. ibi a
Glo. in
uer. auctoritate. & Panor. 1
numero
10. versic. Et facit hoc ad
quastio
nem, & ca. qui facit per
alium. de
reg.

regu. iur. lib. 6. & c. cum quis. de sent. excom. eod. lib. & l. si mandato meo. §. non solum. ff. de ini. Quare, qui aut interficiendum, aut mutilandum, aut vulnerandum, aut percutiendum, aut persequendum, aut in carcerem condiciendum, aut detinendum Cardinalem mandauit, in excommunicationem hanc incidet, nam esto in pœnis simus, tamen ex quo per Bullam sic cautum est, tolerari debet. arg. l. prospexit. ff. qui, & à quib. manum.

Quæ excommunicatio afficit tam ipsam mandantem, quam mandarium, vt supra probauimus.

Item afficit, quodcunque mandatum sit, scilicet vel iustus, vel præceptum, quamuis non eandem naturam hæc habeant, nam mandatum non semper necessitatem significat, sed reliqua duo ex sua natura necessitatem habent. arg. l. 1. & ibi Glos. ff. quod iussu. & l. 1. ff. quod cum eo, & l. si mandato. ff. mandat. vt dixit Mar. Socin. Sen. in c. ad audientiam. num. 280. cum seq. versic. Sexagesimo de homicid. veligitur pater, vel dominus, vel iudex id imperet, patrem non est. Huic repugnant quæ diximus de remigibus, supra.

Tertiò afficit excommunicatio hæc, esto, qui mandatum exequitur, timore mortis id faciat, ut potè minatus est princeps alicui mortem, nisi Cardinalem interfi-

ciat, non enim excusabitur quandoquidem potius mortem obire quam mortiferè peccare debet, ut habetur in c. sacris, de iis, quæ vili metusve cau. fiunt.

Postremò afficit excommunicatio hæc in oibus casibus, quos in antecedentibus regulis vidimus, sicut etiam exceptiones omnes eas habet ob easdem rationes, quas in ipsis posuimus. Verum quò rem hanc cognitam omnino habeamus, quæstiones nonnullæ explicandæ ac dissoluendæ nobis sunt. Primum quando hic mandans in excommunicationem incidat, an scilicet statim atque mandatū hoc dedit, an vero postquam mandatum effectum est. Deinde, quid iuris si mandantem mandati pœnituit. Tertiò, quid si moriatur mandans, antequam mandarius mandatum executus sit. Quartò, an mandarius mandatum exequens & ipse in excommunicationem hanc incidat. Quintò quid si mandarius alteri id mandat, an primus mandans in pœnam hanc incidat. Postremò, si mandatum quis dedit, vt verberaret, mutilaretve tantum, an in excommunicationem incidat mandans, si mandarius eum interficiat. His enim explicatis quæstionibus absolutè rem hanc habebimus, id quod in sequent. præstabitur.

S V M M A.

- 1 Mandans offendi Cardinalem an in excommunicationem statim incidat, an post mandati executionem.
- 2 Mandans Cardinalem offendi, si mandati eum pœniteat, an in excommunicationem incidat, si nihilominus mandatarius mandatum exequat.
- 3 Mandans offendi Cardinalem, si interim moriatur, an in excommunicationem incidat, si post eius mortem mandatarius rē exequat.
- 4 Mandatarius exequens mandatum ipse factum de offendendo Cardinalem, an in excommunicationem incidat.
- 5 Mandatarius mandatum de offendendo Cardinalem per se non exequens, sed per alium, an in excommunicationem incidat.
- 6 Mandans alicui, vt Cardinalem uerberet, mutilet ve, an in excommunicationem incidat, si mandatarius Cardinalem interfecit.
- 7 Mandans, ut Cardinalem aliquem offendat, an in excommunicationem incidit, si alium offendat.

II.

Sex quæstiones explicandas nobis proposuimus, iam primam agrediamur, scilicet quando mandans offendi Cardinalem in excommunicationem incidit.

1 Quoad hanc igitur † breuiter

concludendum est, ubi mandatarius delictum commisit, tunc mandantem in excommunicationem incidere, non autem antea, tum quod ex mandato mandans non obligatur, nisi mandatarius executus sit. arg. §. is, qui exequitur, in Instit. de mandat. & l. 3. cum simil. ff. eod. tum quod, nec qui mandatum suscepit, in excommunicationem incidit, antequam rem perfecit, ergo nec mandans, atque sic sensit Ange. in verb. Excommunicatione. §. num. 31. versic. Mandans etiam, & Syl. eod. §. 5. n. 5. versic. Tertio cum quis, & apertius Nauarr. in Man. cap. 27. num. 51. versic. Adde, quod refert, & de quæstione hac satis.

2 Quoad alteram verò quæstionem, † scilicet quid iuris sit, si mandantem mandati pœnituit, vt dilucidiorum quæstionem hanc habeamus, nonnulla eius capita, quæ ab omnibus recepta sunt, & quæ dubitatione carent, præmittamus.

Primum igitur in excommunicationem hanc non incidit mandans, quem mandati pœnituit, vbi re integra mandatum reuocauit, & mandatarius de hoc certiore fecit, nam ex quo reuocauit legitime mandatum, nulla causa est, quamobrem in excommunicationem incidat, quippe quia mandatum tollitur, ut dicitur in §. recte, in Instit. de mandat. & in l. si uerò non remunerandi. §. si mandauero. ff. eod. quando

doquidem si tunc delictum mandatarium committit, non ui mandati, sed sponte id facit, etenim nec irregularis fit, qui mandatum de homicidio faciendo dedit, si mandatum sic reuocauit, quamuis mandatarium homicidium deinceps commiserit, vt inquit Specul. quem refert, ac sequitur Mar. Socin. Sen. in cap. ad audientiam. num. 293. q. 73. de homic. de quaestione hac igitur nulla est apud DD. dubitatio.

Secundo loco pro certo etiam habetur, & omnes fatentur e contrario mandantem in excommunicationem incidere, esto ipsum mandati poenituerit, si cum posset, & id animaduerneret, mandatum non reuocauit, nam hic dolo non caret, quo casu in excommunicationem quis incidit, vt sensit Innocen. in cap. mulieres. de sent. excom.

Tertio pro certo habetur hunc apud Deum excusatum esse, si delictum sequatur, posteaquam ipsum mandati poenituit, modo quantum potuit, ut mandatarium certiozem faceret, elaborarit, & hanc opinionem tenuit speciatim Barto. Brix. in q. venerali. qu. 89. ubi eam disputauit, & sequitur Glo. in cap. cum quis. de sent. excomm. lib. 6.

Quarto hunc, qui mandati poenituit, sed certiozem mandatarium non fecit, certiozemve facere non potuit, irregularem tamen fieri, si sequatur aliqua deformatio, nam

quo quis irregularis fiat, fat est, vt in culpa sit. Hinc qui mandauit cuiuspiam, vt suum inimicum interficeret, mutilaretve, & ante executionem pacem cum inimico iniit, quo casu tacito saltem mandatum reuocatum censetur, irregularis tamen fit, modo directe, indirecte ve mandatarium de hoc certior factus non sit, vt dixit Specul. quem refert, ac sequitur Mar. Socin. Sen. in cap. peruenit. num. 43. de sent. excom.

Quinto pro certo etiam habetur hunc mandantem, quem mandati poenituit, in excommunicationem non incidere, esto mandatarium certiozem non fecerit, vbi mandatarium ratione quapiam nouit ipsum mandantem mandati poenituisse, nam ex quo scit mandatum sublatum esse, cur certior fiat, causa nulla est. capitul. qui certus. de regul. iur. libro sexto, & leg. 1. in fine. ff. de contrahend. empt.

His igitur sic pro certo habitis, de quibus DD. non dubitant, restant duo casus, qui dubitationem nonnullam habent. Primus quid si mandans non potuit mandatarium certiozem facere de reuocatione, & mandatarium id ignorans mandatum executus est. Alter si id non animaduertit. In his igitur quaestionibus variae DD. sententiae sunt. Gloss. in capitu. mulieres. in verb. Auctoritate. versi. Sed pone. de sent. excomm. hunc in excommunicationem incidere censuit,

si

si mandatum non sic reuocauit, vt reuocatio ad ipsum mandatarium peruenerit. Et hoc ob eam rationem, quoniam mandans ex mandato obligatur, quod executus est mandatarius, qui reuocationem ignorauit, ut habetur in l. si mandassem, ff. mandat. & in ca. mandato. de procur. cum simil. cita. ibi a Gloss. Hæc ratio mihi non probatur, nam idcirco in illis iuribus actio ipsi mandatario datur, qui de mandati reuocatione certior factus non est, ne damnum iniuria patiatur ex mādato, quod suscepit, atque executus est, ut dicitur in cita. l. si mandassem, & in c. reatē, in Instit. eo. at hic non iniuria damnum patitur, quādoquidem mandatum illud ut de re turpi non valebat, neque illud suscipere, exequiue debebat. argumen. S. illud quoque, in Instit. eod. ratione igitur hæc opinio hæc non nititur. Quare contrariam opinionē, vt hic in excommunicationē non incidat, sequitur Innocen. in eod. cap. mulieres. Et hoc ob eam rationem, quoniam vt quis in excommunicationem hanc incidat, dolus requiritur, at hic non adest dolus, ex quo eū mandati pœnituit, & mandatarium certiozem facere non potuit. Tertio fuit opinio distinguentium, & primo Hostiē. qui ait, si quo tempore eum pœnituit, certiozem mandatarium facere non potuit, opinionem Innocen. veram esse, alias non. Hæc distinctio locum non habet, nam simpli-

citer hic quæritur, ubi non dolo id fecit, vel quia non potuit, vel quia id non animaduertit, an in excommunicationem incidat. Altera fuit opinio Bart. Brix. in cita. quæstio. 89. qui ait quoad Deum non peccare, sed apud Ecclesiam in excommunicationem incidere. Hęc opinio quoad primā partē dubitationem non hēt, ut supra diximus, & facit cap. a nobis. 2. de sentent. excomm. quo autem ad alteram partem falsa est, nā ex quo Ecclesia iustitiam fouet, argumēt. capit. erit autem lex. distinct. 4. & hunc mandati huius pœnituit, excommunicatione non obligabitur, quādoquidem pro regula habetur in excommunicationē aut per legem, aut per generales sententias latam quem non incidere, nisi ubi mortifere peccauit, ut in Tractatu nostro de Censuris de communi DD. sententia conclusimus, & facit capit. nemo Episcoporum, & capitul. nullus, 11. q. 3. Quid igitur concludendum? Ego ab opinione Innocen. discedendum non censeo, vt scilicet hic in excommunicationem nō incidat. Et hoc ob rationem proximē allatam, quoniam hic mortifere non peccat, & dolo caret, ut dixit Innocen. quo casu cessat excommunicatio. Et de quæstione hæc satis, quæ disputatur a DD. in capit. cum quis. de sentent. excomm. lib. 6. & in eod. capitul. mulieres, & per Mar. Socin. Sen. in citat. capit. peruenit. uerfi. Nono quæritur. num. 40. de sentent.

sent. excomm. iam ad tertiam quæstionem veniamus.

3 Tertia quæstio est, † quid iuris, si is, qui Cardinalem aliquem interficiendum mandavit, interim moriatur, & post eius mortem mandarius rem exequatur, an in excommunicationem mandans incidat. Hanc quæstionem absolui-
mus in Tractatu nostro de censuris, in Tab. 2. capitu. 17. §. 2. num. 5. ob eam rem, ne actum agamus, hac omitta, ad aliam veniamus.

4 Quarta quæstio est, † an mandarius ipse, ex quo alieno nomine facit, mandatum exequens, in excommunicationem incidat. Hanc quæstionem, ut paucis absoluamus, concludimus & ipsum sine dubitatione in excommunicationem incidere, nam sic not. Abb. in cap. mulieres, in initio. de sentent. excommu. idque merito, mandatum enim hoc recipere non debuit, ut rei turpis, & ob id receptum non obligavit. arg. in §. illud quoque, in instit. de mand. & l. si remunerandi. §. rei turpis. ff. cod. etiam si iureiurando confirmatum sit, ob capitu. non est obligatorium, de regu. iur. libr. 6. cum simil. no. ibi a Gloss. Quare nec excusantur filii, si in hoc obtæperent parentibus, nec serui, si obediant dominis, atque sic sensit Gl. in eodem capitu. mulieres. in verb. Auctoritate, ibi. Sed videtur, quod ille, & cum ea transeunt communiter DD. ac de quæstione itidem

fatis.

5 Quinta quæstio est, † quid iuris, si mandarius ipse mandatum per se non exequitur, sed alteri exequendum mandat, an mandans prior in excommunicationem incidat, nam qui mandatum exequitur, quicumque sit, in excommunicationem ipsum incidere constat, sicut etiam qui secundo id mandavit. Videbatur igitur dicendum primum mandantem in excommunicationem non incidere, & hoc ob eam rationem, quoniam delictum non is commisit, cui committendum mandavit, sed alius. argument. l. diligenter, ff. mandat. Quod autem incidat, suadere videtur, quoniam ipse huius delicti causa fuit, si enim ipse id non mandasset, mandarius ille per alium id faciendum non curasset, etenim & qui est causa causæ, est causa causati. arg. l. manumissiones. ff. de manumiss. Quid igitur concludendum? Ego censeo hunc in excommunicationem incidere, cum ob rationem proxime allatam, tum quod si socios ad id agendum mandarius adhibuisset, quia per se id facere non auderet, sine dubitatione mandans in excommunicationem incidisset, ergo idem, si per alium totum id fecit. Nec obstat cita. d. l. diligenter, quasi fines mandati excesserit, nam immoderatus ipse non est, quandoquidem interfecit, & si per alium, quod ipsi mandatum fuit. Excipio tamen, ubi id expresse commisisset.

de

ne per alium id faceret, tunc enim
mea sententia in excommunicatione
nem non faceret, ex quo id nec
tacito, nec expresse mandauit,
immo expresse prohibuit.

6. Postrema questio est quid iu-
ris, si quis mandauit, ut tantum
verberaret, mutilaretve, manda-
tarius vero interfecit, an, ex quo
mandatarius aliud fecit, in ex-
communicationem mandans in-
cidat. Ego censeo ipsum in excō-
municationem incidere, nam, &
si homicidium factum est, quod
mandans non mandauit, tamen
quod illud factum plures partes
habet, & quod fieri posse cogita-
re debebat, ac potuit, ob eam rē
in excommunicationem incidit.
Id quod locum habere censeo,
etiam si venens interfecit. argu-
e. fin. de homicid. lib. 6. & vt asse-
ruit Mar. Socin. Sen. in capit. ad
audientiam. nu. 288. de homicid.
At quid est contrario, si quis man-
dauit, ut interficeret, mandata-
rius vero solum mutilauit, aut vul-
nerauit, an in excommunicatione-
nem mandans incidet? Ego cen-
seo, & in hoc casu ipsum mandan-
tem in excommunicationem in-
cidere, tum quod qui vult conse-
quens, & antecedens sine dubio
vult, arg. l. illud. ff. de acquir. hæ-
red. ac hic voluit interfici, ergo
& vulnerari, & verberari, vt per
se patet, sunt enim hæc media, p-
quæ homicidium sæpius fit, tum
quod vulnera, & percussiones
sunt partes quodammodo homi-

cidii, ex quo igitur voluit homi-
cidium, & sic totum, ergo & par-
tes, in toto enim pars est. argum-
c. plus. de reg. iur. lib. 6. & l. in to-
to. ff. de reg. iur.

7. Verum quid si Titius Seio
mandet, vt ex tribus Cardinali-
bus simul ambulantes unum
certum percutiat: Seius autem a-
lium, an in excommunicationem
mandans incidet? Concludendū
breuiter est mandantem in ex-
communicationem non incide-
re, nam de suo mandato percul-
sus ille non est, ex quo alium per-
cutiendum mādauit, ergo de
mandato non tenetur. arg. l. dili-
genter. ff. mandat. & §. is, qui. in
Instit. eod. atque sic tenuit Ioan.
de Deo, quem refert, ac sequitur
Mar. Socin. Sen. in c. peruenit. n.
44. vers. Sed pone circa p̄dicta.
de sent. excomm. ac de materia
hac satis, ad alia transeamus.

Verf. Vel rata habentes.

S P M M A.

1. Rati habitio quid sit.
2. Rati habitio duobus modis fit.
3. Ratum habentes delictum commis-
sum in Cardinalem in excommu-
nicationem incidunt, quæ excommu-
nicatio, quousque pateat, decla-
ratur.
4. Ratum habens animo tantum deli-
ctum aliquod in Cardinalem com-
missum in excommunicationem nō
incidit.

5 Rg.

5 Ratum habens delictum haud nomine suo in Cardinalem commissum in excommunicationem non incidit.

6 Ratum habens delictum in Cardinale commissum, ubi prius illud improbauit, in excommunicationem non incidit.

IN hac parte refertur alia causa, quam obrem offendentes in predictis Cardinalem, in excommunicationem incidunt, quæ est, ubi prædicta nomine suo gesta, rata habent, nam si quis aut interfecit, aut mutilauit, aut vulnerauit, aut percussit, aut cepit, aut in carcere coniecit, aut detinuit, hostiliterve insecutus est nomine tuo Cardinalem, & tu deinceps ratum id habuisti, in excommunicationem hanc incidet. Verum quo hanc re dilucidiores habeamus, præmittenda duo sunt. Primum rati habitio quid sit. Deinde quot modis rati habitio habeatur, id est quot modis ratum quid quem habere appareat.

1 Quoad primum igitur Rati habitio nil aliud est, quam comprobatio alicuius facti nomine meo gesti me non mandante, ut probatur in c. ratum, & in c. rati habitio nem. de reg. iur. libr. 6. & tot. tit. ff. rem rat. hab.

2 Quoad secundum autem Ratum habetur quid duobus modis, verbis, & factis. Verbis expresse probando factum nomine suo, exempli gratia dicendo, rem gra-

tiam mihi fecisti, vel nihil mihi operatius contingere potuit. Factis autem, si deinceps, qui delictum tale commisit, ceterum quis habuit, amicioque ei factus est, eique aliquid donauit, ad summam quocumque signo id significet, nam & factis, animus declaratur, argument. §. pauonum, versicul. In his, in Instit. de rer. diu. His præmissis, iam regulam ponamus.

3 In excommunicationem hanc igitur incidit, qui delictum aliquod ex prædictis in Cardinalem ab aliquo nomine suo factum comprobauit, & ratum habuit, ut habetur in proposito versicul. Idem quoque habetur de eo, qui ratum habuit iniunctionem manuum violentam in Ecclesiasticam personam factam, in capit. cum quis, de sentent. excommuni. lib. 6. nam. & hic in excommunicationem incidit, ut ibi habetur, & not. communiter DD. & Abb. in capitul. mulieres. num. 8. versic. Et in fine, Glor. & Felin. num. 6. versic. Not. quod ratificato de sentent. excommuni. in antiq. & Syl. in verb. Excommunicatio 6. §. 5. versic. Tertio prope finem, & Ange. in verb. Excommunicatio. §. num. 37. versicul. Ratum habens, & Nauarr. in Man. capitul. 27. num. 70. versic. Ratum habens. Ratum igitur habens delictum tale in excommunicationem incidit, idque merito, nam rati habitio mandato comparatur, ut habetur in cap. rati habitio. de reg. iur. libr. 6. at mandans in excommuni.

implicationem incidit, ut supra vidimus, ergo & ratum habes. Quare, si aut filius, aut servus, hic nomine domini, ille patris, quid tale in Cardinalem committit, & deinceps dominus, paterve ratum habuerit, in excommunicatione hanc incidit.

Quare excommunicatio afficit in omnibus casibus, quos in antecedentibus regulis posuimus.

Secundo afficit etiam, si post multum temporis, posteaquam delictum commissum est, quis ratum habeat, nam Bulla tempus non praescribit, ergo nec nos praescribere debemus arg. l. de pretio. ff. de publ. in rem act.

Postremo afficit, quacumque ratione quis ratum habeat, nihil in interest de modo, dummodo habeamus effectum, argument. capitul. cum quid. de regul. iur. libro sexto. Hae tamen regulae exceptiones nonnullas patitur, praeter alias in superioribus regulis allatas.

4 Nam primo in excommunicationem quis non incidit, ubi animo tantum rem ratam habuit, & sic signo exteriori aliquo, ac propterea neque verbis, neque factis id significavit, nam esto quis id animo probet, non idcirco tamen in excommunicationem incidit, quandoquidem Ecclesia non iudicat de occultis. capitul. erubescant. distinct. 32. & cap. ex tu. de simo. not. Mar. Socin. Sen. in ca-

pitul. patro. num. 3. de sentent. excomm. atque sic dixit Host. quem refert, ac sequitur Glo. in eodem capitul. cum quis. in verb. tuo nomine, nam hunc quoad Deum ligatum esse ait, quia scilicet mortis peccat, approbando delictum, non autem quoad Ecclesiam militantem, qua non iudicat de occultis, idem dixit Ioann. Tab. in verb. Excommunicatib. 9. cas. 1. num. 42. vers. Sed quid dicendum, & Mar. Socin. Senio. in capitul. pernit. num. 55. cum seq. vers. Sed pono, de sentent. excomm. & generatione de Censuris nos id probavimus in Tractatu nostro de Censuris, capitul. 9. §. fin. Tab. r. facit quoque dictum Glo. in fine, in capitul. quod semel. de regu. iur. lib. 6.

5 Secundo in excommunicationem hanc non incidit, ubi nomine tuo delictum factum non est, nam esto illud ratum habueris, tamen in excommunicatione non incidet, ut habetur in cita. capitul. cum quis. Si vero, dicitur enim de iniectione violenta manuum in clericum facta, iniectio eadem tuo nomine non sit facta, tunc licet pecces ratum habendo eandem, non tamen propter hoc excommunicationis illius vinculo enodaris, cum quis ratum habere nequeat, quod eius nomine non est gestum. Haec tibi, ex quibus proposita sententia apertissime probatur. Facit quoque capitul. ratum. de regul. iur. lib. 6. & not. id Felin.

in

in c. mulieres. num. 6. uersic. not.
quod ratificatio.

Tertio in excommunicationem
hanc non incidit, ubi etsi nomine
suo factum id est, tamen quis ratū
non habet, sed improbat. argum.
cit. capitul. cum quisa. contrario
sensu, idque merito, alioquin in al
terius manu esset conicere quem
in excommunicationem etiam si
ne peccato, quod iniquum est. ar
gumen. cap. non debet. de regul.
iur. lib. 6.

6 Verum quid si quis ab initio
factum improbauit, deinceps ve
ro illud probauit, an in excommu
nicationem hanc incidet? Hanc
questionem posuit Feder. de Sen
ni. in cons. 238. incipen. Scribatis,
& ibi sensit hunc in excommuni
cationem non incidere, eundem
sequuntur Anchara. in cit. c. cum
quis. nu. 5. uersic. Quæro, & Gema
nu. 7. eod. uersic. & Maria. Socini.
Sen. in capitu. sicut tuis. numero
17. de Simo. Hanc opinionem ego
etiam sequor, tum quod factum
intelligitur de prima uice. argu.
laboues. § hoc sermone. ff. de uer
bor. signifi. tum quod sicut statim
approbando in excommunicatione
incidit, esto deinceps illud im
probat, ita & in initio improban
do excommunicationem euitabit,
esto deinceps illud probet, ut qd
operatur propositum in propo
sito. operetur oppositum in opposi
to. argum. l. fin. §. si. ff. de leg. 3. mo
do tamen non dolo malo impro
bauerit.

ni

Postremo in excommunicatio
nem non incidit ratum habens,
nisi post ratihabitionem, non au
tem ex quo delictum factum est,
ut dixit Gloss. in cita. capita. cum
quis, in uerb. Incurris, & sequun
tur ibi DD. Anchara. numero 3.
uersic. Tertio not. regulam, & Phi
lipp. Fran. uersic. In glo. in uerb.
incurris, & Gemin. num. 6. & Tab.
in uerb. Excommunicatio. 5. cas.
1. nu. 43. uersic. Sed quando erit
iste excommunicatus? Idque me
rito, nam in excommunicatione
quis non incidit, nisi ubi mortife
re peccat. argumen. capitul. nemo
Episcoporum, & capi. nullus. 11.
ques. 3. & hic antequam ratum ha
buit, in hoc non peccauit, ergo
nec in excommunicationem inci
det. Nec obstat, si dicatur per rati
habitionem, ad tempus delicti re
trotrahi, nā excommunicatione nō re
trotrahitur, ut in Tractatu nostro
de Censuris probauimus. Post ra
tihabitionem igitur tantum in ex
communicationem incidet, si ta
men ante delictum consilium hu
iusmodi sibi communicatum pro
babit, tunc statim incidet, sed non
tanquam ratum habens, sed ve
lut consulens, uel ut mandans,
sed de hoc satis, ad alia ueniam
mus.

Vers

Verf. Seu præstantes eis auxilium.

S V M M A.

- 1 *Auxilium quodnam sit.*
- 2 *Auxilium multis modis præstari potest.*
- 3 *Auxilium ferentes iis, qui in Cardinalem delictum aliquod ex dictis committere uolunt, in excommunicationem incurrunt, quæ excommunicatione, quousque pateat, declaratur.*
- 4 *Auxilium præstantes iis, qui delictum aliquod in Cardinales committere uolunt, quando in excommunicationem non incurrunt.*

In hac parte refertur alia causa, quam obrem in excommunicationem hanc quis incidat, quæ est, ubi quis auxilium fert iis, qui prædicta, vel aliquid prædictorum in Cardinales committunt, scilicet qui auxiliū fert, aut ad ipsos interficiendos, aut mutilandos, aut percutiendos, aut capiendos, vel ad aliquid aliud supradictorum. Quam rem ut dilucidorem habeamus, præmittendum prius est, auxilium ferre in quibus consistat, quatenus ad rem nostrā pertinet.

- 1 *Auxilium igitur ¶ est adiuumentum ope, ac re alicui præstitum. Dixi autem ope, ac re, quo ostendatur, qui uerbis iuant, non contineri sub hac clausula de auxilio, sed sub alia de consilio, & fauore.*

ut probatur in l. in furti actione. §. ope. ff. de furt. & l. sape. in fine. ff. de verb. sign.

- 2 *Item ope ac rebus ¶ multis modis auxilium præstari posse sciendum est, ut pote si sciens arma dedit ad Cardinalem offendendum, si sciens dedit venenum ei qui Cardinalem interficere uolens uolebat. argumen. l. 1. ff. de fidei. Item si sciens pecuniam subministravit, quo arma emeret, vel aggressoribus daret. argument. l. si sciens. ff. de parricid. atque sic sensu Glo. in capitu. mulieres. §. fin. de sentent. excommun. & sequitur Soc. ibid. numer. 50. quæst. 11. sensu hoc et Nauarr. in Man. capitu. 27. numer. 78. versic. Sexta declaratio. Qui itidem homines, & satellites ad id accommodauit. Qui funes, manicasque ferreas ad ipsum constringendum dedit, & ad eum custodiendum carcerem concessit. Ad summam, vel subministrat quis instrumenta ad prædicta delicta in Cardinales committenda, vel homines, qui ipsi opem ad id ferant, vel pecuniam, quibus omnia hæc parentur, opem ferre hic dicitur.*

At quid si socius eius fiat, an auxilium hic ferre dicitur? Nauarr. in Man. capitu. 27. numer. 67. versic. Septima, in fine, id sensisse videtur. Ego autem sic distinguendum censeo. Aut hic iuit cum eo, qui tale delictum committere uoluit, & etiam adiuuit, vel uulnerando, vel capiendo, vel aliquid

T hu.

huiusmodi agendo, & in hoc casu tanquam principalem hunc in excommunicationem incidere censeo. Aut iuit quidem, sed solum suam presentiam prestitit, nihil autem preterea fecit, sed erat illi paratus ad opem ferendum, si res id postulasset, & in hoc casu auxilium hunc ferre censeo. arg. eorum, quæ dixit Bart. in l. qui seruo. §. si duo. ff. de furt. & nos alibi in hoc opere. His præmissis, iam regulam ponamus.

In excommunicationem hanc incipit incidunt, qui auxilium præstitit, qui in Cardinalem aliquid ex prædictis committere uolunt, ut habetur in versu.

Hæc autem regula, & excommunicationis locum habet, quacumque ratione auxilium feratur, multis enim modis ferri potest, ut præmissimus, & Bulla de modo ferendi non distinguit, ergo nec nos distinguere debemus. arg. l. de pretio. ff. de publ. in rem act.

Postremo afficit excommunicationis hæc in omnibus casibus, quos in prioribus regulis posuimus.

Excipiuntur tamen quidam casus, in quibus in excommunicationem hanc quis non incidit, &

Primo, ubi quis huius rei inscius hæc prestitit, ut pote vel arma, vel socios, vel pecuniam, nã in excommunicationem hanc non incidet. arg. cap. Apostolicæ. de cler. excomm. in. & c. si. de con-

stit. lib. 6.

Secundo excipitur etiam, ubi ad delictum sciens prædicta accommodauit, sed ignorans tamen contra Cardinalem tale delictum parari, nam qui percussit clericum, quem laicum esse existimabat, in excommunicationem non incidit, ut habetur in cap. si vero quis. de sentent. excomm. ergo idem & hic ob eandem rationem arg. ca. cum dilecta. de confir. uti. vel inutil. & l. illud. ff. ad leg. Aquil.

Tertio excipitur, ubi et si auxilium prestitit, nihil tamen deinceps actum est, nam nec ij, qui delictum illud committere uolebant, incidunt, ergo multo minus qui auxilium eis tulerunt, etenim nec furti tenetur, qui opem tulit, nisi factum secutum sit, ut habetur in l. si quis uxori. §. neque uerbo. ff. de furt. & in leg. quissert. no. ff. eod. & habetur in l. sape. in fine. de verb. sign. atque sic dixit in re nostra Martinus Alfonso de Viuald. in Candelabro. part. 2. in explanatione Bullæ Conz. Dominici. cal. 1. r. nu. 89. & Jacobo de Grassi. ibid. libr. 4. decis. cal. consc. nu. 103.

Postremo excipitur, ubi post delictum factum quis ipsis operam tulit: Bulla enim loquitur de iis, qui operam ferunt ad delictum committendum, ergo non de iis, qui post delictum commissum, inclusio enim unius alterius exclusio est. arg. c. nonne. de præsum. & l. cum

cum prator. ff. de iud. Sed iam ad alia transeamus.

Versi. Consilium.

S V M M A.

- 1 Consilium præstare quid sit.
- 2 Consilium dare quot modis contingat.
- 3 Consilium dans, ut quis Cardinalem interficiat, in excommunicationem incidit, quæ excommunicatio quousque patet, declaratur.
- 4 Consilium renocans, quod dederat, ut Cardinalis offenderetur, quando præstet, ac liberet a pœna.

In hac parte refertur alia causa, quam obrem in excommunicationem hanc quis incidit, quæ est, ubi consulit, ut quis Cardinalem aut interficiat, aut mutilet, aut aliud quid agat ex prædictis antea. Quam rem, ut faciliorem habeamus, præmittendum est, quid sit consilium præstare, & quot modis in hoc contingat consilium præstari.

- 1 Quoad primum igitur consilium præstare nihil aliud est, quod ad rem nostram pertinet, quam suadere, monere, instigare, suggerere, ut aliquid ex prædictis contra Cardinalem quis molatur, vel qua ratione, & modo fiat, sic enim de consulente ut furtum quis faciat, inquit In recôlat. in l. in fur. si. consilium autem. ff. de fur. sic

de consulente, ut quis in clericum manus iniiciat, dixit Mar. Socius. Sen. in c. petuenit. num. 51. versicu. Duodecimo. de sentent. excomm. & Syl. in verb. Excommunicatio. 6. num. 5. versic. Quartum, ibi. Sed tamen verba talia fuerunt, & Nauarr. in Man. cap. 27. nu. 78. versic. Sexta declaratio. Hoc igitur est consilium dare.

- 2 Quoad secundum & duobus modis contingit consilium dari. Primum, ut delictum aliquod ex prædictis committatur. Deinde docendo modum, quo possit illud committi vel facile, uel sine periculo. In his igitur duobus modis consilium præstari potest. His præmissis, iam regulam ponamus.

In excommunicationem hanc igitur incidit & qui consilium præstet, ut Cardinalis interficiatur, mutiletur, & ut aliquid aliud ex prædictis in ipsum fiat, ut habetur in versic. proposito, iuncto initio Capituli.

Quæ excommunicatio afficit, cuiuscunque rei gratia consilium præstet, vel ut delictum committatur, uel de modo, quo committatur, nam Bulla simpliciter loquitur, nec distinguit, ergo nec nos distinguere debemus. arg. l. de pretio. ff. de publ. in rem act. Quis autem afficit excommunicatio hæc, vel indirecte quis consuluerit aliquid contra Cardinalem, ut pote sciebat in quadam turri esse Cardinalem, & ob eam rem ut interficeretur, iussit, ut bombardat.

da admoderetur, & turris vastare
tur, quo facto Cardinalis interfe-
ctus est. Idem si dixit aliquibus ex
suis, quos sciebat delictum tale
commisuros, vel credere debe-
bat, vellem, si possem vindictam
sumere de tali Cardinali ob iniu-
riam ab ipso in me illatam, nam si
amici eius quid contra Cardina-
lem fecerint, in excommunicationem incidet.

Tertio afficit excommunicatio
hec, vel post multum temporis ii,
quibus consilium hoc dedit, con-
siliium exequantur. argument. eo-
rum, quæ dixit Innoc. in capit. ad audien-
tiam. num. 2. versiculi. Item non in-
terest, de homicid. & Mar.
Soc. Sen. num. 316. q. 78. & Abba.
in fine. eod. de homici. In his igitur
casibus in excommunicationem
quis incidit, iam ubi ex consi-
lio in excommunicationem quis
non incidit, explicemus.

Primum igitur in excommuni-
cationem hanc non incidit, qui
consilium dedit, ubi quod consu-
luit, nec factum est, nec facere il-
lud conati sunt, verba enim cum
effectu intelligenda sunt. argumē.
l. 1. §. hæc verba. ff. quod quisque
iur. Præterea in his casibus neque
ii, quibus consilium est datum, in
excommunicationem incidunt,
ergo nec qui consilium dedit, nam
nec furti tenetur, qui consilium
ad id dedit, nisi furtum factum
sit. l. si quis uxori. §. neque verbo.
ff. de fur. & l. sape. in fine, ff. de ver-
bor. sign. atque sic dixit Alfon. de

Viual. in Candelabro. part. 2. in ex-
positione Bullæ Cœnæ Domini
cas. 11. num. 89. & Iacob. de Grafs
libro 4. decis. cas. consc. in exposi-
tione Bullæ Cœnæ Domini. num.
103.

4 Secundo loco in excommuni-
cationem non incidit, ubi ante fa-
ctum, consilium reuocauit, etenim
nec irregularis efficitur, qui ho-
micidium consuluit, si sequatur
homicidium, posteaquam legiti-
me consilium reuocauit, ut dixit
Innocent. in cita. capi. ad audien-
tiam. num. 2. versiculi. Item non in-
terest, & sequitur Abb. ibi in fine,
& Mar. Socin. Sen. num. 316. ques-
78. ergo multo minus in excom-
municationem incidet, ex quo fa-
cilius quis irregularis fit, quam in
excommunicationem incidat, ut
antea diximus. In reuocando au-
tem consilio non sat est simplici-
ter reuocare consilium, & certio-
rem facere sum, cui consilium
datum est, sed rationibus contra-
rium suadere oportet, nam sicut
rationibus consilium dedit, & cō-
trariis illud tolli debet, vnam quæ
que tollitur enim eo mō, quo in-
ductum est, ut habetur in leg. ni-
hil tam naturale. ff. de regu. iur. &
capitu. 1. eod. in antiquo. Nec repu-
gnat, si dicatur, sat esse mādatum
reuocare, ergo idem & de consi-
lio, nam nihil hoc est, etenim
quod mandatum nostra causa da-
tur, ob eam rem sat est simpliciter
illud reuocare, nulla reuocatio-
nis causa reddita, ex quo manda-
tariis

arij nihil interest, ac consilio sua detur id, quod interest eius cui datur, atque idcirco, vt contrarium rationibus suadeat, necesse est, non enim facile consilium datum relinquet, cum sua interesse sibi iam persuasum sit, nisi contrarium rationibus suadeatur, atque sic dixit Innoc. in eodem capitul. ad audientiam. numero 3. versic. In eo autem, qui mandasset, & sequitur Socin. ibidem. nume. 317. qui & rationem, hanc communiter receptam esse testatur, idem dixit Bart. in l. non solum. §. si mandato meo. numero 21. versic. Quare, quare. ff. de iniur. Immo si necesse sit, vt certiore eum faciat, quem interficiendum consuluerat, id facere debet, modo eum non patrefaciat, qui interficere ipsum vult, vt dixit Innocent. ibidem.

Postremo in excommunicationem non incidit, vbi ex suo consilio delictum securum non est, sed ob aliud, vt pote iam constituerant eum interficere. Hoc tamen mihi non satisfacit, nam esto ob suum consilium id non sequatur, incidet tamen in excommunicationem, quoniam illis fauet, quod etiam per hanc Bullam prohibitum est, ut modo videbimus.

Vers. Vel fauorem.

- 1 Fauere quot modis contingat.
  - 2 Fauorem prestans ad offendendum Cardinalem in excommunicationem incidit, qua regula, quousque pateat, declaratur.
  - 3 Prohibere potens, ne Cardinalis offendatur, an in excommunicationem incidat.
  - 4 Clamando, si quis opem ferre potuit Cardinali, an in excommunicationem incidat, si non clamauit.
  - 5 Pecuniam an dare teneat ei, qui vult Cardinalem interficere, nisi pecuniam ei tribuam.
  - 6 Sciens quem in mortem Cardinalis inspirasse, an in excommunicationem incidat, si id non patefecerit.
  - 7 Bulla Pij V. excommunicantur, qui non patefaciunt conspirationem factam in Cardinalem.
- I**N hac parte alia causa referatur, quamobrem in excommunicationem hanc quis incidit, vbi scilicet ijs fauet, qui contra Cardinales aliquid ex dictis molitur, & sic ipsis fauet, aut ad interficiendum, aut ad mutilandum, aut ad aliquid agendum, quam rem ut dilucidior habeamus, pramittendum est quid sit fauere, et si de ipso egimus in ca. 1. in vers. Fautores.
- 1 Quoad rem nostram igitur sciendum est, fauere duobus modis

dis sumi, generatim, & speciatim. Generatim fauere significat, quacunque ratione, re, aut consilio, ratione uel alia quis aliquem iuuet, & sic omnis, qui aut auxilium, aut consilium præstat, de quibus iam antea actum est, fauere dicitur. Speciatim uero fauere is dicitur, qui præter auxilium, & consilium ratione alia fauet, ut pote eos commendando, laudandoque, retinendo eos domi, quousque delictum committatur, auctoritate fauendo, sic enim & is, cuius auctoritate quis in simplicem clericum manus violentas iniicit, in excommunicationem incidit, ut habetur in cap. mulieres. §. 1. de sent. excom. ibi. Sed eorum auctor, & ut dixit Gloss. in cap. quantæ. in verb. consentientes. eod. sic & irregularis efficitur Episcopus excommunicatus, qui auctor est, ut coram se diuina fiant, ut habetur in c. illud, & ibi nct. Abb. de cler. excom. min. & facit Clem. grauis. de sen. excom. Fauere quoque is dicitur, qui consultus de hoc delicto faciendo, illud non disuasit, etenim, & delicto commissio, si mors, mutilatio uel intercedat, irregularis efficitur, ut inquit Inn. & nonnulli alii, quos refert, ac sequitur Mar. Soc. Se. in c. ad audientiam. nu. 352. qu. 96. de homicid. Item, qui assistit dum delictum committitur, ne quis impedimento sit, arg. cit. c. quantæ. de sent. excom. Et qui

assistit, ut post delictum eos recipiat, & qui paratos equos habet, quibus statim cum delicto commiserint, aufugiant; uel ad portas ciuitatis, domos uel astat, ne aggressi impediatur, hi omnes enim fauere dicuntur. Hoc præmissio, iam regulam ponamus.

In excommunicationem hanc igitur incidit, qui fauorem suum præstat ad delicta prædicta committenda contra Cardinales, ut habetur in versicu. iuncto initio Capituli.

Que regula eisdem modis, quibus antecedentes amplificatur, & coarctatur. Quare neque fauens in excommunicationem incidit, esto fauorem præstiterit, si nullum delictum ex prædictis commissum sit, nam nec is, qui delictum committere uolebat, in excommunicationem incidit, ubi delictum non commissio.

3 Verum quid si de non prohibente cum posset, ne quid prædictorum in Cardinalem committatur, an hic in excommunicationem hanc incidit? Ego cenleo & hanc in excommunicationem hanc incidere, nam & hic fauere dicitur, ut habetur in ca. quantæ. de sent. excom. Quantæ præsumptionis, & teneritatis existat, dicitur enim ibi, in rectores Ecclesie manus iniicere violentas, & infra. Ne autem solos violentie huiusmodi auctores aliquorum præsumptio existimet, puniendos, fauentes, & consentien-

nentes pari pena plectendos catholica condemnat auctoritas, eos delinquentibus fauere interpretamur, qui, cum possint, manifesto facinori desinunt obuiare. Hæc ibi, si ergo fauere illi dicuntur, qui cum possunt, manifesto facinori non obuiant, ergo & qui prohibere potest, ne quid prædictorum contra Cardinalem committatur, fauere illud committentibus dicetur, & ob id in excommunicationem hanc incidet. Atqui, quod canonem eum, cap. quanta. DD. variè interpretantur, ob eam rem primò interpretationes communiter receptas, & minus dubias ponamus.

Primum igitur in excommunicationem hanc incident ecclesiarum Præsides, alique laici iudices, qui potestatem, ac iurisdictionem habent in eos, qui in Cardinalem aliquid committere volunt, si cum possunt non reprimant, ne quid tale in ipsum committatur, nam iidem non prohibentes, ne in Ecclesiasticam personam manus violentæ iniiciantur, in excommunicationem incidunt, ca. si quis suadente diabolo. l. 7. q. 4. ob cita. c. quanta, quæ interpretatio in se vera est, nam ex officio ad ipsos curare pertinet, ne cuiquam iniuria inferatur. arg. c. fortitudo. l. 7. q. 3. & ca. duo ista nomina, ead. qu. 4. & in hoc nemo dissentit, atque sic dixit quoque Nauar. in Man. capi. 27. nu. 78. ver. Sexta declaratio.

ibi, Item, qui ex officio vbi de communi sententia testatur, ergo idem & in casu nostro.

Item in excommunicationem hanc incidunt non solum, qui iurisdictionem hanc habent, vt diximus, verum etiam & quouis alius, qui ipsos Cardinales defendere potest, sed dolo malo defendere prætermittit, nam sic de eo, qui non defendit, quominus in Ecclesiasticam personam quis manus iniiciat, dixit Innoc. in cita. c. quanta. quem DD. communiter sequuntur, vt refert, ac sequitur Mar. Socin. Sen. num. 7. ver. Extra Glossetenim illud cit. cap. quanta. generaliter loquitur, ergo & generaliter intelligi debet. arg. leg. de pretio. ff. de publi. iur. act. ergo idem & in casu nostro.

At quid de eo qui potuit operari, ne Cardinalis offenderetur, sed id omisit non dolo, sed aut negligentia, aut ne alieno negotio se misceret, an in excommunicationem hic incidet? Hæc est quaestio, quæ dubia existimatur in cit. cap. quanta. Innoc. tamen ibi, cuius opinionem communem testatur Soci. in excommunicationem hanc non incidere censuit, tum quod hic dolo caret, qui requiritur, vt in excommunicationem quis incidat. cita. cap. si quis suadente diabolo. l. 7. q. 4. quod significat uerbum illud suadente diabolo, tum quod, ex quo fauere hic dicitur, verbu

illud Fauere, significat consensu
quendam dolosum, quem hic nō
habet, vt in facto proponitur, er-
go idem & in casu nostro, ex quo
& in ipso requiritur, vt faueat, &
vt dolus intercedat, & ob id mor-
tiferum peccatum. arg. ca. nemo
Episcoporum. & c. nullus. t. i. qu.
3. In hoc casu igitur in excommu-
nicationem hanc non incidet, si
non prohibuit, quo minus Cardi-
nalis offenderetur.

Non itidem in excommunica-
tionem incidet, qui re vera pro-
hibere nō potuit, quō minus of-
fenderetur, vt exempli gratia e-
rat agronus, qui pedibus consiste-
re non poterat, quo casu quis ex-
cusatur. arg. l. si quis in graui. ff.
ad Sylla. Item timebat sibi, ne of-
fenderetur. arg. l. e. i. §. serui quo-
ties. ff. eod. ibi, Ex eo, quod dixit,
argumento sumpto à speciali. I-
tem erat mulier, quae id ausa non
est. arg. cit. vers. Ex eo. Item fe-
cit quantum potuit, sed tamen
prohibere non potuit, quomodo
breuius quis excusatur, vt in simili
habetur in cit. l. i. §. tulisse autem
auxilium. ff. eod. Sicut etiam ex-
cusatur, qui, cum multi plures
Cardinales offendere vellent, v-
ni tantum Cardinali opem tulit,
quoniam aliis non potuit. argu-
cit. l. si quis in graui. §. si cum om-
nes domini. Item poenam hanc
euadunt, qui ita oclusi fuerunt,
vt vincula erumpere nō possent,
atque opem ferre, argu. cit. l. si
quis in graui. §. subuenitur eis.

Postremo, & qui esto opem fer-
ret, nihil tamen profecturus e-
rat ob eorum multitudinem, qui
Cardinalem aggressi erant, atque
sic sensit Bart. in simili in cit. l. si
quis in graui. ff. ad Sylla. In his
igitur casibus & huiusmodi aliis,
& ad summam, qui delictum hoc
impedire non potest, in excommu-
nicationem hanc non inci-
dit.

4 Verum quid, si clamando po-
tuit opem ferre, an in excommu-
nicationem incidet, si non cla-
mavit? Ego cenfeo in excommu-
nicationem hanc incidere, si ra-
tione hac opem ferre se posse ani-
maduertit, & non tulit, nam hic
defendere posse dicitur, ut per se
pater, & vt habetur in l. e. i. §. po-
tuisse, & §. hoc rescriptum iū &
l. cum dominus. ff. eod. ex omni-
bus igitur his concludo, si sine
sua vitæ periculo subuenire cla-
mando quis potest, ad subuenien-
dum teneri, & non subueniendo,
in excommunicationem hanc ip-
sum incidere. Nō tamen, qui po-
tuit re ipsa opem ferre excusatur,
si solum clamaret. arg. cit. l. i. §. si
tamen. ff. ad Sylla.

5 At quid si quis vult interfice-
re Cardinalem, si nisi ei aliquam
pecuniarum quantitatem tribuā,
an teneat prestare, vt liberem
eum à morte? Gloss. in ea. i. d. 83.
ait teneri quem ad liberandum
à morte ob id, quod dicitur in
initio eius distinctionis, & facis
6. non satis est. d. 86. h. ac opinio-
nem

ñem sequuntur nonnulli alii, vt ait Mar. Soci. Sen. in c. ad audientiam. nu. 355. q. 98. de homicid. eamque opinionem potiore dicit, ac sequitur, eam quoque ipse amplector, vbi ratione alia id prohibere non potest. arg. ca. pasce. d. 86. quam tamen ab ipso recuperabit, alioquin mea sententia peccabit, ob cit. c. pasce, & in excommunicationem incidet ob cit. cap. quantæ. de senten. excom.

¶ At quid si quis scit quem in mortem Cardinalis conspirasse, an in excommunicationem incidet id non patefaciens? Ego censeo, vbi dolo id tacuit, in excommunicationem hanc incidere, vbi id patefacere potuit, nam hic non defendit, cum ratione hac defendere possit. arg. l. 1. §. potuit. ff. ad Syll. nam si clamare quis debet, ut supra diximus, ergo & hoc facere, vel igitur impedit, si potest, uel conspirationem hanc patefaciat, vide de hoc Soci. in c. ad audientiam. num. 353. qu. 97. de homicid. ita ego de iure ob cit. cap. quantæ. sensi, quæ opinio non modo non dubia est, sed verissima, quam postea probatam reperii per Pium V. in Bulla incip. Infelicitis seculi pericula miserati. lata anno 1569. Decimoquart. Calen. Januarii, Pont. sui anno Quarto, vbi quacunque ratione quis id nouit, vel ante, vel post delictum commissum patefacere debet, alioquin prætera-

lias pœnas in excommunicationem incidit. Et quoniam Bulla hæc non passim habetur, ob eam rem, quo dilucidior res fiat, huc etiam inferendam curauimus, quæ talis est.

Pius Episcopus seruus seruorum Dei.
Ad perpetuam rei memoriam.

Infelicitis seculi pericula miserati, dolorem comprimere non valemus, quod nefarii homines, iustum sanguinem sitientes, ad illorum quoque perniciem infestiore animo incubant, quos spiritus Sanctus membra constituit præcipua Ecclesiæ Dei, quæ suo sibi sanguine acquisiuit. Magna igitur ratione post alios felicitis recordationis Bonifacius Papa Octauus de fratrum suorum consilio perpetua constitutione sancit, vt si quis Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalem hostiliter fuerit insecutus, aut percussit, aut cœperit, aut mandauerit id fieri, sociusque fuerit facientis, factumque ratum habuerit, seu dederit consilium, fauorem, aut receptauerit, aut defendit scienter eundem tanquam læsæ maiestatis reus, perpetuo sit infamis, & præterea diffidatus, bannitus, & intestabilis. Omnia eius ædificia ruinæ perpetuæ subiaceant, nullus ei debita reddere, nullus ei in iudicio responde-

re teneatur, bonis omnibus fisco, vel reipublicæ applicatis. Item et feudis, beneficiis, & officiis spiritualibus, & temporalibus sit ipso iure priuatus, sed & ipse infectans excommunicationis sententiam incurrat, quam solus Romanus Pont. excepto mortis articulo valeat relaxare. Sed ne hæc quidem constitutio propter abdita conscleratorum consilia, omnino satis esse noscitur ad huiusmodi sacrilegia amplius prohibenda. Qui enim vim alicui inferre sibi proponunt, id secreto, in occulto, vt maxime machinantur, veluti impium illud facinus indicat in personam dilecti filij nostri Caroli tituli Sanctæ Praxedis presbyteri Cardinalis Borromæi, Ecclesiam Mediolanensem sanctissimis institutis studiose informantis proxime attentatum. Quæ res nos grauius commouet, vehementiusque excitat omnia exquirere, vt nobilissima corporis nostri partes vndique protegantur. Quibus enim præsidio erimus, quibus suppetias afferemus, quos denique rutabimur, si templi Dei bases, si clarissima Ecclesiæ lumina, si speciales filios, qui pro animabus populorū pro fide, pro iustitia, pro vnitæte peruigilant, inultos deseramus? Itaque sanctioni prædictæ de similibus tractatū nostrorum consilio adiuuantes, statuimus, vt quisquis, etiam a nudo consilio, aut simplici favore, aut omnino a cæteris prædictis alienus, quempiam au-

torum, administratorum, vel conficiorum coniurationis, siue conspirationis, aut commissi, committendive criminis in persona Cardinalis, illorumve fautorum, receptorum, vel occultatorum, siue exrenunciatione sibi protinus, vel per interpositam personam, aut si teras facta, cognouerit, siue ex scripturis, ceteris, conatu, concursu, insidijs, alijsve signis, & iudicijs qualemcunque scientiam habuerit, vel etiam coniecerit, quiue horum quicquam intellexerit, quantumcunque res alias occulta sit, quamprimum id Romæ Pontif. si in Curia fuerit, sin autem ordinario loci, vel si Cardinalis ipse ordinarius extiterit, propinquiori Episcopo, & si crimen nondum commissum fuerit, etiam ipsi Cardinali properet revelare. Quicumque vero etiam non subditus, & omnino extraneus defecerit, cuiuscunque dignitatis fuerit, prædicto sic excommunicationis laqueo innodatus, pariterque maiestatis reus, infamiam, & omnes poenas prædictas eo ipso incurrat. Eadem nihilominus constitutione quo ad reliquas eius partes, ac cæteris omnibus sanctionibus canonicis, & civilibus, ad eandem coercionem editis, in suo robore duraturis. Porro, si quis ad sanitatem reuerteris, rem adhuc incognitam retexerit, omni noxa penitus liberetur. Ceterum loci ordinarius secreto curet casum ad se delatum, prædicto Pontifici primo quoque tempo

renunciare, & interim rem omnem a stirpe exquirere, & si necessitas tunc postulet, seculare quoque brachium adhibere. Sed ne quisquam horum ignoracione valeat excusare, iubemus presentes valuis Ecclesie Sancti Ioannis Lateranensis, & Basilicæ Principis Apostolorum de vrbe, vbi publicabuntur appendi, eisque de tractis, eorum exempla eo in loco relinqui, & ea pariter ab oib. locorum ordinariis in suis Ecclesiis, locisque insignibus promulgari. Quia vero difficile nimis esset ipsas præsentis, quocunque illas opus erit perferre, Volumus earum exempla etiam impressa, Notarij publici manu, & Prælati Ecclesiastici, eiusve curiæ sigillo obfirmata, eandem illam prorsus fidem in iudicio, & extra illud vbi que gentium facere, quam ipsæ met præsentis facerent, si essent exhibitæ, vel ostensæ. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre adiectionis, statuti, iussionis, & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius se noverit incursum.

Dat. Romæ Apud Sanctum Petrum, Anno Incarnationis Dominicæ millesimo quingentesimo sexagesimonono, Quartodecimo Calend. Ianuar. Pont. Nostri anno Quarto. Hæc igitur est Bulla,

cuius antea mentionem fecimus. Sed de Cardinalib. satis, ad alios Ecclesie Antistites, de quibus in hoc Capite agitur, veniamus, si quid enim de Cardinalibus reliqui fuerit, illud etiam explicabimus.

Versi. Ac Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos.

S V M M A.

- 1 Offendens uno ex prædictis modis aut Patriarchas, aut Archiepiscopos, aut Episcopos in excommunicationem incidit, quæ excommunicatio, quousque pateat, declaratur.
- 2 Episcopus renuncians Episcopatum, Episcopalem dignitatem nihilominus retinet, & quid si renunciet dignitati, seu ordini.
- 3 Offendens electum in Episcopum an in excommunicationem incidat.

IN hoc capite excommunicari diximus eos, qui vno ex tresdecim modis offenderent vnâ ex sex personis hic expressis, videlicet aut Cardinales, aut Patriarchas, aut Archiepiscopos, aut Episcopos, aut Sedis Apostolicæ Legatos, aut Nuncios, & de offendentibus Cardinales egimus, iam de offendentibus Patriarchas, Archiepiscopos, Episcoposque agamus, & quoniam, quinam essent,

in

in initio huius Capituli posuimus, id eo regulam de ipsis quoque more nostro ponamus.

In excommunicationem hanc igitur incidit, ¶ qui Patriarchas Archiepiscopos, Episcoposve aut interfecerit, aut mutilauerit, aut vulnerauerit, aut percusserit, aut cepit, aut in carcerem coniecerit, aut detinuerit, aut hostiliter insecutus sit, aut hæc facienda mandauerit, aut facta rata habuerit, aut ad hæc facienda auxilium, fauoremve præstiterit, ut habetur in versicu. proposito, iunctis antecedentibus, & consequentibus huius Capituli.

Quæ excommunicatio afficit offendentes prædictos in omnibus casibus, quos antea in materia de Cardinalibus posuimus.

Item afficit hos offendentes ¶ esto Episcopus renunciauerit Episcopatu, & Patriarcha patriarchatu, & Archiepiscopus Archiepiscopatu, nam nihilominus Episcopalem dignitatem retinent, ac propterea & priuilegium arg. capitul. 1. de ord. ab Episc. qui renunc. episc. & ut ibi Abb. not. num. 2.

Tertio locum habet vel renunciauerit dignitati, seu ordini, nam hic renunciat executioni, & potestati ordinis Episcopalis exercendi, ut dixit Abb. in eod. capitul. 1. eod. num. 8. versic. Quid si renunciauerit simpliciter, retinet enim ordinem, & ob id ordines ab eo

collati ualent, ut sensit Abba. ibidem numero 3. versic. Not. quod in ordine, & habetur in eod. capitul. 1. Sed iam casus, in quibus in excommunicationem quis non incidit, qui hos offendit, explicemus.

Primum igitur in excommunicationem hanc non incidit prædictos offendens in casibus, in quibus Cardinales offendens eam penam euadit.

Item ¶ ubi quis offendit electum in Episcopum, vel prouisum de Episcopatu, sed nondum consecratum, nam, quod tunc Episcopus non est argumen. eorum, quæ dixit Abb. in capit. transmissam. de elect. ob eam rem nec priuilegium hoc habet, quod Episcopali dignitati tributum est. Quare, qui solus est electus, præsentatus, confirmatus, institutus, prouisusve, etiam si adeptus possessionem sit, tamē priuilegium hoc non habebit, antequam priuilegium hoc consecratione consecutus sit, ut dixit Nauarr. in Man. capitul. 27. num. 67. versic. Octaua, & Martinus Alfonso de Viual. in Candelabro. p. 2. in explanatione Bullæ Coenæ Domini. cas. 1. numer. 88. & vid. Felin. in capitul. eam te, de rescri. & Caietan. in Summ. in verb. Excommunicatio. capitul. 12. versic. secundus, & Tolet. in Bulla Coenæ Domini, Excommunicatio. 8. num. 3.

Non itidem Archiepiscopus antequam consecratus sit, & pa-

lium

lium acceperit; nam ante eius traditionem non consequitur plenitudinem Pontificalis officii, nec nomen Archiepiscopi, vt habetur in capitu. nisi specialis, & ibi not. Abb. numero 1. & num. 3. de au&. & vsu pal. Sed iam ad alia veniamus.

Verf. Sedisque Apostolicæ legatos, vel Nuncios.

S V M M A.

- 1 *Offendentes Apostolicę sedis legatos, & Nuncios uno ex dictis modis in excommunicationem incidunt.*

In hac parte referuntur duo genera personarum, scilicet Apostolicę Sedis Legati, & Nuncii, quos qui offendit vno ex prædictis modis, in excommunicationem hanc incidit, sed quoniam quoniam hi sint, in initio huius capituli id exposuimus, & quæ de aliis prædictis Ecclesię præsidibus dicta sunt, & in his locum habent, ob eam rem quæ huc pertinent, hinc sumemus, nosque ad alia iterum transibimus.

Verf. Aut eos a suis diocesis, territoriis, terris, seu dominijs eiicientes.

S V M M A.

- 1 *Diocesis quid sit.*
2 *Territorium quid sit.*
3 *Terra in quam sententiam hic accipitur.*
4 *Dominium quid significet.*
5 *Suum quot modis accipiat, & in quam sententiam quoad rem nostram.*

In hac postrema parte huius Capituli excommunicantur, qui eiiciunt Cardinales, Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, sedisque Apostolicę Legatos, vel Nuncios a suis diocesis, territoriis, terris, seu dominijs. Verum, quo excommunicatio hæc, quouque pateat, dignoscamus, præmittenda hæc sunt. Primum, quid sint dioceses, quid territorium, quid terra, seu dominium. Deinde, ex quo excommunicantur eiicientes prædictos a territoriis suis, illud Suum, in quam partem accipiat.

- 1 *Quoad primum igitur diocesis apud ius Pontificum pro vniuersitate locorum plurium, quæ ad vnum Episcopum pertinet, & vno Episcopatu collocata sunt, proprie sumitur. arg. cap. 1. ibi. In diocesi suffraganeorum, & in aliis locis ibidem. de off. ordin. lib. 6. &*

in

in capit. si Episcopus, & in capitu. sequent. eodem siue loca illa eius diocesis vnus dominus temporalis, siue pluri sint. Diocesis quoque dicitur tota prouincia, que subiecta est uni Archiepiscopo, sicut etiam prouincia omnes, quibus præest Patriarcha. etenim & totus terrarum orbis diocesis Romani Pont. dicitur. Hic autem sumitur pro diocesis Episcopi tã Cardinalis, quam Archiepiscopi, & Patriarchæ.

2. Territorium autem ¶ est vnitas agrorum intra fines cuiuscunque ciuitatis, quod ab eo dictum quidam aiunt, quod magistratus eius loci intra eos fines terrendi, idest summouendi ius habent, ut dicitur in l. Pupillus. §. territorium. ff. de uerborum significatione. ex quibus patet latius patere diocesim, quam territorium, nã diocesis plura territoria aliquando continet, cum territorium loci tantum loca contineat.

3. Terta vero ¶ accipitur hic pro Vrbe aliqua, vel castro, vel oppido, vel Villa, cum suo territorio.

4. Dominium denique ¶ sumitur pro eodem, quatenus ad rem nostram pertinet, & ob id dicitur in Bulla, seu dominijs, quæ dictio seu, declarationis nota est, & de primo factis.

5. Quoad secundum autem pro nomine illud suum, æquiuocum nomen est, ut sensit Barto. in l. eum in testamento. ff. de aut. & argent.

leg. & in l. Quintus. §. argento. ff. eod. & in l. in leg. pecunia. numero 2. ff. si cer. per. Significat autem aliquando dominium, & proprietatem, ut habetur in l. 2. ff. de relig. & sumpt. fun. Significat etiam id, quod de facto teneo, ut dixit Bar. in Rubr. numer. 5. C. de uerbor. significatione. Significat quoque ea, quorum quis administrationem habet, & curam, ut Episcopus in rebus Ecclesiæ, ut probatur per capitul. 2. iunct. Glo. in uerb. rebus suis de iur. reur. & ibi Feli. hoc sensit, & not. Abb. in capitu. pro illorum, num. 2. de præbend. Significat demum ea, in quibus quis iurisdictionem habet, ut not. Abb. in cit. capitul. illorum. numero 2. uersic. Not. 1. & Feder. de Sen. consi. 279. incipien. Quædam in suo testamento, quoad rem nostram uero pronomen hoc suum, accipitur pro eo loco, in quo antistites prædicti, Cardinales scilicet, Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi, Apostolicæ Sedis Legati, & Nuncij iurisdictionem ratione suarum dignitatum, & quæ tales sunt, habent, siue iurisdictione illa spiritualis, temporalis siue sit, ut Episcopus Imolensis Bagnariæ, siue spiritualis, ut Episcopi in suis diocesis, quæ habent in aliorum Principum, & Legati Apostolicæ Sedis, ac Nuncij in suis locis, ubi ea munera obeunt, & Patriarchæ, Archiepiscopi que in suis diocesis, & Cardinales in suis Ecclesiis titularibus, nam priuilegium hoc ob eas dignitates

res ipsi concessum est, & ob eam rem in his locis tantum privilegio hoc fruuntur, qua ob eas dignitates habent. His sic praemissis, iam regulam ponamus, quod in sequenti praestabimus.

1 Eijcientes a suis diocesibus, territoriis, terris, seu dominiis Cardinales, Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, Sedesque Apostolicas Legatos, uel Nuntios in excommunicationem incidunt, quae excommunicatio, quousque pateat, declaratur.

2 Legatos eicientes e suis provinciis in excommunicationem incidunt.

3 Mandantes electionem praedictorum fieri, uel factam ratam habentes, uel ad ipsam auxilium, consilium, fauorem, uel praestantes, in excommunicationem incidunt.

4 Eijcientes a suis locis Cardinales, & reliquos praedictos in excommunicationem non incidunt, ubi a non suis locis eos eijciunt.

Item ubi a suis eijciunt quidem, sed ab illis, quae ratione dignitatum illarum non habent.

Item ubi legitime eos eijciunt.

Explicitis uocibus praedictis, iam regulam ponamus.

† In excommunicationem hanc igitur incidunt, qui praedi-

ctos a suis locis eijciunt, scilicet Cardinales a suis Ecclesijs titularibus, uel a diocesibus, si Episcopus patet, Patriarchas a suis provinciis, & a sua diocesi. † A Pontificae Sedis Legatos, ac Nuntios a locis ad quae missi sunt, ut habetur in uerbo proposito. Quare Legati e latere, quod Cardinales sunt, privilegium hoc habebunt, si e suis locis eijciantur, ad quae destinati sunt, & sic minus habent, ubi Cardinales ratum sunt, quod sensu Nauarr. in Man. cap. 27. num. 67. uerbi. Quarta.

Quae excommunicatio afficit, etiam si alias domini non sint in temporalibus eorum locorum, nisi sit est iurisdictionem spiritualem in his habere, & curam, cuiusmodi Episcopi sunt, tum quod praedicti iurisdictionem huiusmodi habent, argum. tot. tit. de off. ord. tum quod Bulla non distinguit, ergo nec nos distinguere debemus, arg. l. de pretio, ff. de publi. in rem act.

Item afficit excommunicatio haec, esse iniuste illa loca possideant, quibus eijciuntur, antequam enim per iudicem suum spoliarentur, eici de facto non debent, argum. capitul. litteris. de restit. spol. in cap. in com. de hi. ha.

Tertio afficit excommunicatio haec uel a parte loci eijciuntur, tum quod satis a sua diocesi eijcitur, quia parte eijcitur, tum quod ualeat argumentum de toto ad partem, arg. l. quae de tota, ff. de rei uend.

Quar-

Quarto afficit excommunicationem hæc, vbi eijcitur etiam Episcopus suffraganeus, nã satis hic dicitur a suo loco eijci, & a sua diocesi, cuius cura & ad ipsum pertinet: id quod multo magis locum habet in suffraganeo, qui de Romani Pontif. auctoritate datus est cum spe futuræ successio-

nis. Quinto afficit etiam vel eijciatur a domino loci, vel ab alio priuato, & sic vel banniantur, vt ita dicam, vel simpliciter eijciantur, nam eijcere includit etiam bannum, quandoquidem generalius est, quam ipsum bannire, vt dixit Nauarr. in Manual. capitul. 27. numero 67. versicul. Septimo, & Jacob. de Grassi. libro 4. decis. casu. conse. in Expositione Bullæ. numero 102.

3 Postremo ¶ excommunicationem hæc afficit eos, qui hæc facienda mandant, vel rata habent, vel ad id auxilium, consilium, fauorem, ve præstant, vt habetur in Bulla. Quare iudices, qui, cum non possint Episcopos punire suis iussis non obtemperantes, iubent eos è suis regnis exire, in excommunicationem hanc incidunt. Immo & lictores iussa exequentes, & opem ad id ferentes in pœnam hanc incidunt, vt dixit etiam Nauarr. in Man. ca. 27. num. 67. vers. Quinta. Et ad summam amplificatur, vt superiores regulæ, ac declaratur, iam qui pœnam hanc euadunt explicemus.

4 Primum ¶ igitur in excommunicationem hanc non incidit, qui excludit eos a diocesis, & locis, quæ sua non sunt, nam ex quo Bulla loquitur de eijcientibus è suis diocesis, ergo fecus si ab alienis, limitata enim causa limitatum producit effectum. argumen. l. in agris. ff. de acquir. rer. dom. & inclusio vnus alterius exclusio est. arg. cap. non ne. de presu. & l. cum prætor. ff. de iud. atque sic conclusit Nauarr. in Man. capitul. 27. num. 67. vers. Quinta, ibi iubentes autem exire a diocesi, quæ olim sua erat, non autem modo, quoniam ei renunciauit, vel a loco alterius, in hanc excommunicationem non incidunt, esto male faciant.

Item in excommunicationem hanc non incidit, qui ipsos eijcit a suis quidem locis, sed ab illis, quæ ratione illarum dignitatum non habent. Quare qui eijceret Episcopum a suo fundo, quem ratione patrimonij habet, qui eundem a sua Ciuitate ratione originis, vel domicilij, uel ratione etiã iurisdictionis, quam habet ratione patrimonij sui, plane in excommunicationem hic non incidet, quandoquidem ratione dignitatum priuilegium hoc habent: id quod probatur, quod non erat necesse ipsorum mentionem facere, si generatim ob suas res priuilegium hoc concessum esset.

Ter-

Tertio in excommunicationem hanc non incidit, vbi quis eos ad ea loca venientes non recipiet, nam Bulla loquitur de eiiciente; Eicere autem significat eum expellere, qui iam receptus est, vt habetur apud Cicer. libro Decimo-quarto Epistol. fam. ad Teren. ibi Eicere nos magnum tuit, excludere facile est. Ex quo igitur eiicientes excommunicantur, ergo non ij, qui venientes nō recipiūt, praesertim quod sumus in poenis, ac propterea strictior interpretatio facienda est. argumen. c. odia, & c. in poenis. de reg. iur. libr. 6. & l. interpretatione. ff. de pe. etenim & grauius est quem eiici, quam non recipi. argu. cap. quemadmodū. de iur. iur. etenim turpius eiicitur, quam non recipitur hospes, vt inquit Glo. ibi. Tene tamen contrarium ob verisimilem mentem latoris Bullae & fauorem Apostolicae Sedis. Postremo excipitur, vbi quis legitime ipsos eiicit, vel quod de licentia Roma. Pontif. id facit, vel quod graue scandalum, & periculum Reipublicae timeretur, nisi eiiciatur, & Romanus Pontif. consuli non potest. In his igitur casibus sicut etiā in aliis propositis in superioribus regulis poenam hanc quis effugit. His sic explicatis, restat, vt dubitationes tres dissoluamus, quod in sequenti praestabimus.

S V M M A.

- 1 Bulla Caput hoc an superuacaneum sit ob capitu. si quis suadente diabolo. 17. q. 4. c. felicit. de pen. lib. 6. c. Clem. 1. eod.
- 2 Offendens Bullam hanc quo ad hoc caput an in excommunicationes plures incidat.
- 3 Legati elatere an absoluerē possint ab hac excommunicatione.

I I.

Dubitationes quasdam nobis dissoluendas proposuimus, iam igitur re aggrediamur. † Prima igitur talis est, an Bulla haec in hoc Capite superuacanea sit, id enim tria suadere videntur. Primum capit. si quis suadente diabolo. 17. quaestio. 4. nam ibi excommunicantur, qui violentas manus in Ecclesiasticam personam iniiciunt, & excommunicationis eius absolutio Romano Pontif. referuata est, quae & hic efficiuntur, nam offendentes personas Ecclesiastic. hic nominatas in excommunicationem incidunt, & absolutio excommunicationis Romano Pontif. referuata est, ergo est superuacanea. Atqui hoc nihil est, tum quod vberius prospicit caput hoc praedictis, quam cit. capit. si quis suadente, tum quod caput hoc excommunicat persequentes praedictas personas Ecclesiasticas, & sic conantes, esto

V
manus

manus non iniiciant, vt supra vidimus, illud vero capitul. si quis suadente diabolo, solū afficit iniicientes manus violentas, & sic conatus non sufficit, tū quod ius illud generaliter prohibet, hoc vero speciatim, quod magis operatur, nam plus timeri solet, quod specialiter iniūgitur, quam quod generaliter imperatur, vt dicitur in capitul. si aduersus, de hæret. & in capitul. vnic. in fine. de excess. pralat. lib. 6. Suadere itidem videtur secundo loco superuacaneum caput hoc esse. cap. felicis. de pœ. lib. 6. nam ibi excommunicantur, qui Cardinales offendunt, sicut hic. Verū in capite hoc quicquam facit, tū quod canon ille excommunicat solum eos, qui Cardinales offendunt, Bulla vero hæc, & qui Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, Apostolica Sedis Legatos, & Nuntios, vt vidimus, tū quod Bulla hæc excommunicat etiam eos eiicientes è suis locis, quod non facit. cit. capitul. felicis. Postremo suadere id videtur Clement. 1. de pœn. nam ibi excommunicantur, qui offendunt Pontifices, & Episcopos. At neque Canon hic obstat, quandoquidem Bulla hæc generalior est, quoniā præter Episcopos, comprehendit etiam Cardinales, & alios, vt vidimus, sed de dubitatione hæc satis, ad alteram veniamus.

2. Altera dubitatio est, tan in casibus, in quibus conuenit hæc Bulla cum tribus iuribus proxime ci-

tatis, offendens in plures excommunicationes, in vnāve incidari. Ego in hoc sequor, quod disputatum in Tractatu meo de Censuris, capitul. 16. §. 3. num. 9. ibi ergo dubitationis huius solutionem videas. Tertia dubitatio est, tan Legati è latere possint absolueri ab hac excommunicatione. Quod, id possint, suadere id videtur, qd absolunt ab excommunicatione capitul. si quis suadente diabolo, vt habetur in capitul. translationem, & in ca. excommunicati. de off. leg. & ut nos abundè id probauimus in eodem Tractatu de Censuris, capitul. 10. §. 3. num. 4. Tab. 1. Atqui contrarium sentio, ut in his casibus absolueri nō possint, tū quod vt in eo casu Legatus absoluat, consuetudine receptum est, vt in dictis locis probatum est, quia consuetudo in casu nostro non probatur. argumenti capitul. quod non ratione. de leg. tū quod generale illud est, hoc autem speciale, & præcipuum, in toto autē iure generi per speciem derogatur, vt habetur in capitul. in toto. de reg. iur. lib. 6. cum simil. Accedit quod derogat omnibus priuilegiis, vt habetur in tertia par. c. 2. cum sequimmo & consuetudinibus. Quare tollitur illa dubitatio, an Cardinalis, seu Legatus è latere possit se offendente absolueri, nam ex dictis patet absolueri non posse, quicquid dixerit Ioan. And. in Addi. Spec. in tit. de lega-

ro. §. nunc dicimus. verſi. Sed qua-
ritur vtrum legatus, quem refert,
ac ſequitur Alſ. Aluarez. in ſuo
Theſ. chriſtiane religionis in tit.
de diſpenſatione Sanctiſſimorum
Epiſcoporum. capi. 17. numero
8. verſi. Sed hic inſurgit dubium.
quorum opinio locū habere poſ-
ſet, vbi non eſſet Bulla. Sed de
hoc Capite ſatis, ad aliud tranſea-
mus.

*De excommunicatione lata contra offen-
dentes eos, qui pro ſiſis cauſis, ac nego-
cijs ad Romanam Curiam conſugiunt.
Cap. XII.*

Item excommunicamus, &
anathematizamus om-
nes illos, qui per ſe, vel
per alios perſonas Ec-
cleſiaſticas quaſcunque
vel ſeculares ad Roma-
nam Curiam ſuper eo-
rum cauſis, & negocijs
recurrentes, ac illa in ea-
dem Curia proſequen-
tes, aut procurantes
negotiorum que geſto-
res, aduocatos, procura-
tores, & agentes, ſeu e-
tiam Auditores, vel Iu-
dices ſuper praedictis

cauſis, vel negotijs de-
putatos occasione cau-
ſarum, vel negotiorum
huiuſmodi occidunt, ſeu
quoquomodo percu-
tiunt, bonis ſpoliant.
Seu, qui per ſe, vel per a-
lios directe, vel indirecte
delicta huiuſmodi com-
mittere exequi, vel pro-
curare, aut in eiſdem au-
xilium, conſilium, vel fa-
uorem praſtare non ve-
rentur, cuiuſcunque pra-
eſminentia, & dignitatis
fuerint.

S. V. M. M. A.

- 1 Eccleſiaſtica perſona quanam ſit.
- 2 Secularis perſona quanam ſit.
- 3 Romana Curia qui locus ſit.
- 4 Cauſa quid ſit.
- 5 Negotium quid ſit.
- 6 Recurrere quid ſit.
- 7 Proſequi cauſam quid ſit.
- 8 Procurare cauſam quid ſit.

IN hoc Capite excommunican-
tur, qui offendunt triplex genus
hominum ob cauſas, ac nego-
tia curie, ſcilicet aut Partes, qua-

causas, & negocia illa habent, aut eos, qui illa alterius nomine agunt, aut qui ipsorum iudices sunt, qui offendunt, inquam, vno ex tribus modis, aut occidendo, aut percutiendo, aut bonis spoliando. Quare de trib. in hoc capite agemus. Primo de offendentibus partes. Deinde de offendentibus eos, qui alterius nomine hæc agunt. Tertio de offendentibus eorum iudices. Quæ ut facilius absoluantur, præmittenda nonnulla sunt. Primum quæ sit persona Ecclesiastica, & quæ secularis. Deinde, quæ Romana curia. Tertio, quæ sint causæ, & quæ negotia. Quarto quid sit recurrere, & quid prosequi, & quid procurare.

1 Quoad primum igitur sciendum est Ecclesiasticam personam eam esse, quæ aut per ordinis susceptionem, aut per religionis ab Apostolica sede probatæ ingressum se Deo dicauit, ut habetur in capi. duo sunt genera hominum. 1. quæst. 1. & in capi. si quis suadente diabolo. 17. quæst. 4. siue igitur clerici sint, siue religiosi, Ecclesiasticæ personæ dicuntur, ac sunt.

2 Secularis autem persona est illa, quæ neutrum prædictorum fecit, ut habetur in citat. cap. duo sunt genera, etenim cognito vno ex cõtrariis, cognoscitur & aliud. argumen. in Instit. de iis, qui sunt sui, vel alien. iur. & §. furtorum. in fine, iuncta. Gloss. in Instit. de obli.

quæ ex delictis. Quare quicumque sint, comprehenduntur, ut infra videbitur.

3 Romana Curia vero, et vs alibi declarauimus, est locus, vbi Romanus Pontif. cum suis audientis, & iudicibus moratur, siue Romana sit, siue alibi.

4 Causa vero testis res, quæ proponitur agenda in iudicio, ut habetur in capi. forus. §. causa, iuncta. Gloss. in verb. causa. de verbo. sig. & not. lat. in l. postquam liti. n. me. 10. vers. Veritas est. C. de pac. vbi & ante, & post litis contestationem causam dici ait, ad summam ego censeo, quatenus ad rem nostram pertinet, hic causam dici, de qua lis est.

5 Negotium autem dicitur aliquando iurgium litis, ut habetur in cit. cap. forus. & multa alia significat. argu. tot. tit. ff. de negot. gest. Quoad rem nostram autem negotia hic accipi censeo pro causis quibuscunque, quæ habentur coram iudicibus in curia sine lite, et ut procuratio beneficij, absolutionis, dispensationis a voto, & ab irregularitate, & id generis, nam omnia, quæ habentur in Curia, duplicis generis sunt, aut lites, quas intelligo, vbi quis aduersarios habet, aut huiusmodi negotia prædicta, in quibus aduersarios quis non habet.

6 Recurrere autem est nil aliud significat, quam confugere, & ire, quod verbum ob id usurpatur, oblitatem significans, quo signi-

gnificetur eorum celeritas, quibus
res habent, quamprimum eas ex
pediendi. Et hoc recurrere con
tingere potest vel appellando, vel
causam inchoando.

7 Prosequi vero ¶ significat iam
causam ceptam agere, dictum est
enim verbum hoc a Pro, & Se
quior, quasi aliquem ante eunte
sequi.

8 Procurare demum ¶ significat
rem parare, ad summam hinc ver
bis significatur aut litem inchoa
re, aut inchoatam prosequi. His
sic premis, iam regulam pri
mam ponamus, quod in seq. præ
stabitur.

S V M M A . ¶ . P . T . I . O .

Quinto locum habet.

1 Occidentes cum, qui ad Romanam Cu
riam pro suis causis, & negotiis vadit,
in excommunicationem incidunt, que
excommunicationis, quousque pateat, de
claratur.

2 Occidentes iudeos, & alios infideles
pro suis causis, & negotiis ad Romanam
Curiam euntes, in excommunicatione
incidunt.

3 Occidentes ad Romanam Curiam eun
tes pro suis negotiis quando in excom
municationem non incidunt.

Vocibus dictis explicatis, iam
regulam de more ponamus.

1 In excommunicationem
hanc igitur primo incidunt, qui
aliquem ad Romanam, Curiam

pro suis causis, & negotiis occa
sione dictarum causarum, & nego
tiorum occidunt, vt habetur in
Bulla, & facit ea. quoniam. de in
m. Eccl. lib. 6. qua regula multo
tis modis declaratur. Id quod fit
ob defensionem Sedis Apostolicę
& libertatis Eccl. ita Tolet. in Bul
la Cęne Domini excommunicat.
9. n. 1.

Nam primo locum habet, qui
cunque sint, qui occidunt, ob di
ctionem illam omnes, que nemi
nem excludit. arg. l. Iulianus. ff. de
leg. 3. & cap. si Romanorum. dist.
19. Sive igitur iurisdictionem ha
beant, sine non habeant, sive viri
sint, sive mulieres, sive laici, sive
clerici, sive liberi, sive serui, in ex
communicatione hanc incidunt.
Item sive in dignitate constituti,
vt Imperatores, Reges, Duces,
Marchiones, & alii inferiores iu
dices, cum ob dictionem illam pro
positam, tum ob verba illa in fine
huius Capituli proposita Cuiuscū
que præminentię, & dignitatis.
Et quoniam clausula illa in fine
posita est, ob eam rem ad antee
dentia omnia refertur. arg. ca. 2.
requis, & ibi DD. nō. de app. &
l. talis scriptura, in fine. ff. de leg.
1. Ad summam ergo, sive reus cō
uentus a cōtorem interficiat, sive
a cōtorem, sive tertius alterum
ipsorum, vel vtrunque, in excom
municationem hanc incidet, at
que sic sentit etiam Rebuff. in
Praxibenesi. in expositione Bullę
Cęne Domini articulo 9. in ver

Recurrentes, ibi. Et sic comprehenduntur.

Item locum habet, siue per se, siue per alios predictos occidant ob verba illa per se, vel per alios. Siue ergo ipsemet quis eos interficiat, siue per alios, vt pote aut id alicui mandans, aut iubens, aut præcipiens, pœnam hanc non euadet. At quid de ratum habente? Ego censeo hunc in excommunicationem hanc non incidere, tum quod vbi Bulla & ratum habentes comprehendere voluit, id expressit, vt in antecedenti capite vidimus; tum quod per rati habitationem mandatum id fuisse fingitur, at, ex quo sumus in pœnis, fictionem hanc admittere nõ debemus, argum. cap. in pœnis, de reg. iur. lib. 6. & l. interpretatione, ff. de pœn. Quid autem iuris sit, si mandans mandatum reuocauerit, in antecedenti capite id quoque tradidimus.

Tertio locum habet, siue directè, siue indirectè eos interficiant ob verba illa. Directè, vel indirectè. Quid sit autem directè interficere per se patet, nõ est, vbi quis immediatè quem interficit. Indirectè vero, vbi quis illud operatur, quod deinde est causa, vt occidatur, exempli gratia dolo malo quis sua sit ad curiam recurrenti, & transiret per viam, in qua sciebat exules esse vel inimicos, qui eum essent interfecuri, vel equum, in quo infidebat, in flumen incitauit, quamobrem obru-

tus est, & id generis.

Quarto locum habet, vbi Ecclesiasticas personas occidunt, quæcunque sint, ob verba illa personas Ecclesiasticas quascunque, dicitio enim illa. Quascunque, neminem excludit, argum. cap. in solita, in fine, de maior. & obed. Siue clericus igitur sit, siue religiosus, siue in dignitate positus, siue priuatus, nihil interest, nõ ipse occidens in excommunicationem hanc incidet. Immo & in aliam, & sic in duplicem, in alteram, quia quis interficit recurrentem ad Romanam Curiam per hoc caput, in alteram, quia Ecclesiastica persona est, ob c. si quis suadete diabolo. 17. q. 4.

Quinto locum habet, quæcunque secularis persona sit, quæ occiditur, ob verba illa, Vel seculares, iuncta dictione illa Quascunque. Quare in excommunicationem hanc incidet non solum, qui christianum interficit, verum et, & qui non christianum, siue iudæus, siue infidelis alius pro suis negotiis ad Curiam vadat, modo venire illo possit, tum quod neminem secularem excipit Bulla, tum quod fauor hic Romanæ Curiz est, non autem personarum. Quamobrem etiam fit, vt in excommunicationem incidat, vel quis interficiat excóunicatos, suspensos, interdictos, vel etiam hæreticos (modo ad Curiam veniant, quo suas causas agant, & a delicto hæresis se expurgent,

absolutionemve consequantur.)
Item & exules, modo illuc ire
possint, utpote publica fide habi-
ta, idest Saluo condotto.

Sexto locum habet, ubicunque
Romana Curia sit, vel Roma, vel
alibi, & apud quoscunque iudi-
ces agatur, modo Curia iudices
sint.

Septimo locum habet, vel inter-
ficiant eos, qui pro suis causis ad
Romanam Curiam recurrunt vel
inchoandis, vel prosequendis, Vel
pro suis negociis aliis quibuscun-
que, ob verba illa Super eorum
causis, & negociis. Vel igitur spi-
rituales causae sint, vel non spi-
rituales, vel criminales vel civiles
nihil interest, nam Bulla non di-
stinguit, ergo nec nos distingue-
re debemus. argumen. l. de pretio.
fide publ. in rem act.

Octavo locum habet, vel hos
interficiant statim atque iter ad
Curiam susceperunt, & sic statim
atque domo pedem posuerunt,
ob verbum illud Recurrentes,
quod significat actum presentem,
& successiuum, statim enim atque
quis domo egressus est, ad Cu-
riam hic recurrere dicitur, non
enim ii, qui in Curia iam sunt, per
illud verbum significantur, quan-
doquidem de ipsis speciatim, &
proxime ibi agitur. Ac illa in ea-
dem Curia prosequentes, ergo
de iis intelligitur, qui iam in iti-
nere sunt, alioquin verbum illud
Recurrentes, superuacaneum es-
set, contra capitulum. si Papa de pri-

uileg. libro 6.

Nono locum habet, ad quem
cumque iudicem confugiatur, na
Bulla non distinguit de iudice Cu-
ria, sed fat est, ut ad Curiam recur-
tat.

Decimo locum habet, vel occi-
dant nomine suo, vel alieno ob il-
la Committere, exequi, nam Co-
mittere per se nomine suo, exe-
qui ab alio mandatum.

Undecimo vel procreant, id-
est ordinent homicidium fa-
ciendum, ob verbum illud vel pro-
curare, quod significat antea cu-
rare.

Duodecimo locum habet etiam
in eo, qui ad haec facienda aut au-
xilium, aut consilium, aut fauo-
rem praestat, ob versum. Aut ijs-
dem auxilium, consilium, vel fa-
uorem praestare non verentur.

Quid sit autem auxilium, ferre,
consilium, fauorem ve praestare, in
antecedenti Capite diximus. In
omnibus igitur his casibus occi-
dens in excommunicationem
hanc incidet. Quacunque ratio-
ne autem occidat, utpote vel fer-
ro, vel veneno, vel laqueo, nihil
interest.

Postremo locum habet vel ad
curiam confugiens de territorio
Ecclesiastico sit, vel de alieno, na
Bulla simpliciter loquitur, praete-
rea Romana Curia omnium refu-
gium est.

Excipiuntur tamen nonnulli
qui penam hanc euadunt.

3 Primum igitur in excommu-
nica-

V 4 nica-

nicationem hanc non incidunt
 qui iure id faciunt, ut ex epli gra-
 tia se defendendo, quando quidē
 quocūque iure defensor licite est
 l. y. yim. ff. de i. h. & iur. & cap. di-
 lecto. de sentent. excommunicat. &
 Clemen. 1. de homicid. Idem ten-
 seo de interficiente banitum, quā
 ad Curiam ire non potest, & de
 aliis huiusmodi casibus.

Secundo loco in excommuni-
 cationem hanc non incidunt, qui
 ad Curias aliorum Principum
 pro suis negotiis recurrentes in-
 terficiunt, nam privilegium hoc
 hi tantum habent, qui ad Roma-
 nam Curiam recurrunt, ut habet-
 tur in versicu. Ad Romam Cu-
 riam, ergo non alii, qui ad alias
 Curias recurrunt, argument. leg-
 cum. prator. ff. de iud. & capitul.
 nonne. de presumpt. & §. quod
 alicui in Institut. de iur. nat. gent.
 & civil.

Tertio excipitur, ubi interfi-
 ciunt eos, qui pro aliis rebus ad
 Curiam eunt, ut pote animi gra-
 tia, nam Bulla excommunicat so-
 lum eos, qui pro causis, & nego-
 tiis suis agendis ad Curiam re-
 currentes occidunt, cuiusmodi
 tales non sunt, ex quo igitur Bul-
 lae verba eis non conveniunt, nec
 dispositio convenire debet, argu-
 men. l. 4. §. toties. ff. de damn. in-
 fec.

Quarto in excommunicatio-
 nem hanc non incidunt, qui eos re-
 currentes ad Romanam Curiam

interficiunt non occasione causa-
 rum, vel negotiorum huiusmodi,
 sed ob alias causas, ut pote vel ob
 inimicitias aliunde ortas, aut quod
 illum spoliēt, & huiusmodi, nam
 Bulla solum excommunicat eos,
 qui occasione dictarum causa-
 rum, vel negotiorum huiusmodi
 occidunt, ergo alias secus, etenim
 limitata causa limitatum produ-
 cit effectum, argument. in agris.
 ff. de acquir. rer. domin. atque
 sic dixit Martinus Alfonso de
 Nivald. in Candelabro, part. 2. in
 explanatione Bullae Coenae Do-
 minicae, in numer. 92. & Jacob.
 de Grass. libro quarto decis. cas.
 cas. consociet. in expositione Bullae
 Coenae Domini, num. 104. & Tili-
 eodem. Excommunicatio, 9. nu-
 mer. 2. ob. l. in numer. 2. in numer. 3.

Quinto in excommunicatione
 hanc non incidunt, qui eos inter-
 ficiunt, qui per litteras negotia
 sua agunt, ut pote mittendo sua
 consilia, & id generis, nam hi ad
 Curiam non recurrunt, & sic ver-
 ba ipsis non conveniunt, ergo nec
 dispositio.

Sexto, ubi interficiunt eum,
 qui in Curia Romana habitans
 causas, & negotia sua prosequi-
 tur, nam privilegium hoc concess-
 sum iis est, qui extra Curiam ha-
 bitant, & ad ipsam confugiunt, ut
 probatur ex verbo illo Recurren-
 tes.

Septimo, ubi recurreret in ca-
 su, in quo non posset, nam ubi iu-
 re id non facit, cum offendentes

in

In excommunicationem hanc non incidunt, ut sentit Rebuff. in Prae. benef. in expositione Bullae contra Dominum art. 9. in verb. Recurrentes, ibi. In eadem Curia prosequentes, quod est not. dura tamen opinio haec mihi uideretur, & ideo non amplectanda.

Postremo excipiuntur hi, qui ad homicidium committendum auxilium, favorem, consilium praestiterunt, sed deinceps homicidium secutum non est, nam si cut non incidunt conantes ipsum interficere, si non interficiunt, quod quidem Bulla requirit in hoc casu, ut homicidium interueniat, ita nec qui consilium, favorem, auxiliumue praestiterunt, sed de prima hac regula satis, ad aliam transeamus.

Verf. Seu quoquomodo percutiuntur

S. V. M. M. A.

- 1 Percutere quid sit.
- 2 Percutere quomodo contingat.
- 3 Percutientes recurrentes ad Romanam Curiam pro suis causis, et negatis in excommunicationem incidit, quae excommunicatione quousque patet, declaratur.
- 4 Insanans uerbis, scriptoribus confugientes ad Romanam Curiam in excommunicationem non incidit.

In hac parte refertur alia causa, quamobrem in excommunicationem incidunt, qui ad Curiam Romanam pro suis negotiis recurrentes offendunt, quae est, ubi praedictos percutiunt, quam excommunicationem, ut dilucidorem habeamus, praemittendum est, quid sit percutere, & quomodo quem percutere contingat.

1 Quoad primum igitur percutere nil aliud significat, quam aliquem ualde ferire, dicitur enim per, quod ualde significat, & quatio, quod in c. mutato, & abiecta, quod significat ferio, ut habetur in Dictionario in verb. Percutio, & de hoc Primo satis.

2 Quoad secundum, quomodo modis scilicet contingat quem percuti, breuiter sciendum est, duobus modis id contingere. Primo, ubi quis simpliciter quem uerberat, uel pugnis, uel fuste, uel calcibus, rationeue alia id facit. Deinde, ubi quis etiam unherat, nam & hic sine dubitatione percutit, ut per se patet. At quid si quis mutilet, an percutere hic dicitur? Ego censeo & hunc percutere dici posse, nam percutere uti genus quoddam est, quod comprehendit percussione simplicem, & percussione, quae uulnus infert, & ob id etiam mutilationem. His sic praemissis, iam regulam ponamus.

In excommunicationem hanc igitur incidunt quoque, qui recur-

currentes ad Romanam Curiam pro suis negotiis, & causis earum occasione percipiunt, ut habetur in versu proposito.

Quæ excommunicatio amplificatur, & declaratur, ut superiores regulæ, ac propterea, ne actum agamus, quæ huc pertinent, illinc sumamus.

Item amplificatur, ut locum habeat, quacunq. ratione percipiatur, vel fulte uel pugnis, vel calcibus, vel armis, ratione uel alia ob eandem rationem.

Item vel vulnus inferant, vel mutilent, ob verbum illud quomodo, quod generale est, & ob id generaliter est intelligendum. argumen. l. 1. §. & generaliter. ff. de leg. præstan. ¶ Non igitur qui verbis, scripto uel infamauerit, verè, falso uel, in penam hanc incidet, nam hoc non dicit Bulla, ergo nec nos, atque sic dixit quoque Martinus. Alfonso de Viu. in Candelabro. par. 2. in expositione Bullæ Cœnæ Domini, cas. 12. nu. 91. Atqui de his hæcenus, ad alia veniamus.

Verf. Bonis spoliante.

Spoliante bonis confugientes ad Romanam Curiam pro suis negotiis, & causis, in excommunicationem incidunt, si earum causarum, ac negotiorum causa id faciant, quæ excommu-

nicatio, quousque pateat, & declaratur.

Fures spoliante eos, qui ad Romanam Curiam confugiunt pro suis causis in excommunicationem non incidunt, si eorum nec uel qui auferunt ipsis aliquid pro eo, quod ipsis debetur.

Hic refertur alia causa, quam Hobrem in excommunicationem non incidunt, qui offendunt recurrentes ad Romanam Curiam pro suis negotiis, & causis earum causarum, ac negotiorum gratia, & occasione, quæ est, ubi eos bonis spoliante. Et quoniam quid sit spoliare, & quot modis contingat quem spoliari, & quibus rebus spoliari quem posse diximus Capite Nono in versicul. Spoliante, ob eam rem his ommissis, quoad rem nostram dicimus, Spoliare hic intelligi, ubi quis iniuste suis rebus mobilibus, vel immobilibus spoliante. Hoc præmissis, iam regulam ponamus.

In excommunicationem hanc quoque igitur incidunt, qui recurrentes ad Romanam Curiam pro suis causis, ac negotiis eorum occasione suis bonis spoliante, ut habetur in versu proposito.

Quæ excommunicatio eisdem modis amplificatur, & coarctatur, quibus superiores iam dicte.

Item afficit non solum eos, qui prædictis bonis spoliante, quæ secum ferunt, verum etiam & quæ domi relinquunt, nam Bulla non di-

distinguit, ergo nec nos distinguere debemus. arg. l. de pretio. ff. de public. in rem act. Præterea ob id hoc fit, ne auertantur, quominus ad Curiam recurrant, quæ ratio & in bonis, quæ domi relinquunt, locum habet, ergo & dispositio argumen. l. illud. ff. ad leg. Aquil. & c. cum dilecta. de confirm. vtil. vel inuti. Facit postremo extradiuina. de priui. vbi ordinarii excommunicantur, si suorum subditorum, qui pro suis negotiis Romanam eunt, Ecclesiastica beneficia aliis conferant. Quare si iudex, a quo ad Romanam Curiam appellatum est spoliatus bonis, quæ domi reliquit, ipsum appellantem, in excommunicationem hanc incidet.

Excipiuntur tamen casus omnes, quos in antecedentibus regulis excepimus. Si ergo non occasione dictarum causarum, negotiorumve quis prædictos spoliatus, in excommunicationem hanc non incidet. Quare fures, latronesve ob id immunes ab hac pena erunt, multo magis, qui furaretur eis, eo quod ab ipsis suum consequi non potest, vel quod non potest probare, vel quod non audeat eorum potentiam in ius ipsum vocare, modo tamen iure debitum sit, & certum, & alias recuperare nequeat, & non accipiat ultra debitum, ita dixit Martin. Alfonso de Vivald. in Candelabro in explanatione Bullæ cęnę Domini cal. decimosecundo, numero 93.

Sed de his hæcenus, ad alia veniamus.

Ver. Ac illa in eadem Curia prosequentes, aut procurantes.

S V M M A.

I Offendens uno ex dictis modis eos, qui ad Romanam Curiam pro suis negotiis confugerunt, dum in Curia ea prosequuntur, aut procurant, ac demum, ubi a Curia discedunt, in excommunicationem incidunt.

In hac postrema parte huius primæ partis excoicantur, qui offendunt aut occidendo, aut percutiendo, aut suis bonis spoliando eos, qui ad Romanam Curiam pro eorum causis, ac negotiis recurrerunt occasione earum causarum, & negotiorum, dum illa in eadem Curia prosequuntur, aut procurant, vt habetur in versiculo proposito. Et quoniam quid sit occidere, percutere, & spoliare antea vidimus, ob eam rem quod supra diximus, dum recurrunt ad Curiam, locum habent, & dum in Curia sunt, ob eam rem ne a Curia agamus, quæ huc pertinent, illinc sumemus, siue occidantur, siue percutiantur, siue bonis spoliantur.

Illud vnum queri potest, an privilegium hoc habeant, vbi a Curia

cia

ria recedunt, & ad domos suas redeunt, nam hoc prætermisum est in hoc capite. Ego tamen cenfeo, & tunc privilegium hoc ipsos habere, tum quod in simili expressum id habemus in Capite 9. verificat. Recedentes, ergo idem & hic, vna enim lex aliam declarat. argumē. l. non est nouum, cum sequent. ff. de leg. tum quod securitate publica de ueniendo ad aliquem locum alicui data, quæ vulgo dicitur Saluo condotto, & de recedendo data esse existimatur, vt id pluribus probauit Felin. in capitul. fin. numero primo, cum multis sequent. de tregu. & pac. tum quod beneficium hoc Summi Principis est, & in fauorem Romanæ Curia tributum, ergo latissime interpretandum argument. l. beneficium. ff. de const. prin. tum denique quod auctor Bullæ, si de hoc interrogatus fuisset, an vellent hos tale privilegium habere, quousque domu peruenissent, sine dubitatione id concessurum esse verisimile est. argument. eius, quod dixit Gl. communiter recept. in l. tale pactum. §. fin. ff. de pact. tum quod si contrarium diceremus, non satis prouisum esset recurrentibus ad Romanam Curiam. Ex omnibus igitur his concludo, & in recedendo, sicut etiam in neniendo privilegium hoc ipsos habere, vt quod operatur propositum in proposito, operetur oppositum in opposito. argument. l. fin. §. fin. ff. de leg. 3. ita ego cenfeo saluo semper

Sendæ Romanæ Ecclesie iudicio. Sed de primaria parte huius Capituli hæcenus, ad alteram veniamus.

Ver. Negotiorumque gestores, Aduocatos, Procuratores, & agentes.

- 1 Negotiorum gestor, qui nam sit.
- 2 Aduocati quoniam sint.
- 3 Procurator quisnam sit.
- 4 Offendentes negotiorum gestores, aduocatos, procuratores, actores eorum, qui pro suis causis ad Curiam confugerunt earum causarum gratia, in excommunicationem incidant, que excommunicationis declaratio, quousque pateat, declaratur.

In hac secunda parte excommunicatur, qui aut interficiunt, aut percutiunt, aut bonis spoliant negotiorum gestores, aduocatos, procuratores, & agentes, qui curiam gerunt causarum, vel negotiorum eorum, qui ad Curiam pro suis causis, & negotijs recurrerunt, vbi occasione earum causarum, ac negotiorum eiusdem modis offendunt, vt habetur in vers. & in sequentibus verbis Bullæ. Et quoniam, quando occidentes, percutientes, nec non bonis spoliantes in excommunicationem hanc incidunt, non incidunt, in antecedenti

denti parte posuimus, & quæ ibi diximus, & hic locum habet, ob eam rem nomina hæc hic tantum explicabimus.

1. **Negotiorum gestores** igitur **¶** ii proprie sunt, qui sine mandato domini rem eius, ac negotiū, ne pereat, agunt, & eius curam gerunt. arg. tot. tit. ff. de neg. gest. quoad rem nostram. autem eos hic negotiorum gestores accipio, qui aliena negotia extra litem curant, vt pote curando, vel vt quis pensionem, beneficium, que consequatur, vel dispensationem, vel absolutionem, & id generis, in quibus non necessarium requiritur mandatum, in quorum numero pragmaticum etiā accipio, seu sollicitatorem negotiorum, vel litium.

2. **Aduocati** vero **¶** sunt ii, qui apud eum, qui iurisdictioni præest, quid in iure sit ostendunt, vt habetur in l. i. §. postulare. ff. de postulā. & facit l. i. §. aduocatos. ff. de vari. & extraord. cogn.

3. **Procurator** autem **¶** ad lites est is, qui mandatum habet ad litē mouendam, iudiciumque exercendum. arg. extra. de procur. & procuratoris nomine accipio et Syndicum, qui vniuersitatis procurator est, vt habetur in titu. extra. de Syndico.

Actor autem & ipse procuratoris personam sustinet, sed ab eo constituitur, qui adhuc motæ causæ dominus non est. Quare quod tutor, curator, ac Syndicus

ante litem contestatam litis domini non sunt, atque ad circo procuratorem constituere nequeunt. ob l. i. ff. de procura. hi actorem constituunt, vt habetur in l. neque tutores, & ibi Glo. ac DD. c. de procur.

4. **Has personas** ergo, **¶** qui vno ex tribus modis offenderit, vt potest, vel occiderit, percusserit, uell bonis spoliauerit occasione negotiorum, ac causarum, quas gerant eorum, qui ad Romanam Curiam recurrerunt, in excommunicationem hæc incidet. Quare aduocati, qui resident in Romana Curia, sicut etiam procuratores, & sollicitatores, & alii negotiorum huiusmodi gestatores privilegium hoc habebunt, quādiu horum causas agunt. Excipiuntur tamē casus omnes, quos in antecedentibus regulis excepiimus.

Item excipitur, vbi aliunde uenirent prædictæ personæ, nam in itinere privilegium hoc non habebunt, quandoquidem ipsis partibus tantum privilegium hoc concessum est, ut uidimus supra, ergo alii ipso non fruuntur, inclusio enim vnius alterius exclusio est, arg. l. cum prætor. ff. de iudic. & cap. non ne. de præsumpt. & limitata causa limitatum producit effectum. arg. l. in agris. ff. de acqui. rer. domin. Contraria tamen opinio verior videtur, vt & hi speciatim venientes pro aliqua causa hoc privilegio fruuntur, **¶** secus

secus si generatim, sicut advocati munere fungantur, nam in itinere privilegio non fruuntur, secus autem ubi in Curia erunt, & venientium causas suscipiant.

Postremo excipitur, ubi extra Curiam advocati manus alterius obirent, ut consilium dando, nam hi hoc privilegium non habebunt, ex quo his conceditur, qui in Curia hæc agunt, ut in antecedenti versu habetur. Et de hac item parte satis, ad postremam veniamus.

Verf. Seu etiam Auditores, vel iudices super prædictis causis, uel negotiis deputatos.

S. V. M. M. A.

- 1 Auditor quisnam sit.
- 2 Iudex quisnam sit.
- 3 Offendentes vno ex dictis modis Auditores, iudicesve eorum, qui pro suis causis ad Curiam confugerunt earum causarum gratia, in excommunicationem incidunt, qua excommunicatione quousque pateat, declaratur.

In hac postrema parte excommunicantur, qui vno ex tribus modis offendunt eos Auditores, vel iudices quibus causa cognoscenda, definienda, et negoti-

tium cognoscendum, definiendum commissum est eorum, qui pro ipsis causis, ac negotiis ad Romanam Curiam recurrerunt occasione earum causarum. Et quoniam in eisdem casibus tales offendentes excommunicantur, in quibus excommunicari eosdem in aliis superioribus partibus huius capituli diximus, ob eam rem declarationem istius illinc sumamus, hic vero breuiter quid Auditores, Iudicesve sint, explicemus.

1 Auditor igitur quatenus ad rem nostram pertinet, primo ille dicitur, cui causa cognoscenda commissa est, sed non definienda, ut sensit Ancharan. in Clement. Auditor. num. 5. versu. Quinto nota de rescript. nam ibi ait, eum, cui est commissa ad iudicium causa, posse ferre sententiam, ubi specialim hoc ei concessum est, ergo alias secus, ubi non est concessum. Et Auditor hic datur & a Principe seculari, & a Romano Pontifice, de quo addidit hic agitator, cuius officium ex forma ipsi tradita cognoscitur, ut dixit Zabari. in ead. Clement. numero 6. quaestio. 1. versu. Sed officium parti, ubi & quod genera auditorum Romana Curia sint, declarat Auditor etiam Camera quoque est, qui hodie magnam potestatem habet.

2 Iudex vero est is, qui causam aut iure ordinario, aut delegato cognoscit, ac definit, argum. tot.

titu. ff. de off. ordin. & de off. delegat.

3 His sic præmissis † pro regula habebimus in excommunicationem eos incidere, qui hos auditores, aut iudices vel interfecerint, uel percusserint, uel suis bonis ob prædictas causas spoliauerint.

Quæ excommunicatio eos etiã afficere sentio, qui extra Curiam prædictos datos dictis modis offenderint, nam Bulla non distinguit, ubi sint, ergo nec nos distinguere debemus, & Romanus Pontifex extra Curiam huiusmodi causas committere sæpè solet. Sed de hoc capite satis, ad aliud ueniamus.

De excommunicatione lata contra appellantes a decretis Iudicum Romanæ Curie ad Curias seculares, ac iudices, & contra impediētes decreta eorundem iudicum Romanæ Curie.

Cap. XII I.

Item excommunicamus, & anathematizamus omnes tam Ecclesiasticos, quam seculares cuiuscunque dignitatis, qui prætexentes friuolam quandam appellacionem, a grauamine, vel futura executione litte-

rarum Apostolicarum etiam in forma Breuis tam gratiam, quam iustitiam concernentium. Nec non citationum inhibitionum, sequestrorum, monitoriorum, processuum, executorialium, & aliorum decretorum a nobis, & a Sede prædicta, seu Legatis, Nunciis, Præsidentibus Palatii nostri, & Camera Apostolicæ Auditoribus, Commissariis, aliisque Iudicibus, & delegatis Apostolicis emanatorum, & quæ pro tempore emanauerint, aut alias, ad Curias seculares, & laicam potestatem recurrunt. Et ab ea (instante etiam Fiscus procuratore, vel aduocato) appellaciones huiusmodi admitti, ac literas, citation-

tio.

tiones, inhibitiones, sequestra, monitoria, & alia prædicta capi, & retineri faciunt. Quive illa simpliciter, vel sine eorum beneplacito, & consensu, vel examine executioni demandari, Aut ne tabelliones, & notarii super huiusmodi litteratum, & processuum executione instrumenta, vel acta conficere; aut confecta parti, cuius interest, tradere debeant, impediunt, vel prohibent. Ac etiam partes, seu eorum agentes, notarios, executores, & subexecutores litterarum, citationum, monitoriorum, & aliorum prædictorum capiunt, percutiunt, vulnerant, carcerant, detinent, ex ciuitatibus, locis, & regnis eijciunt,

bonis spoliant, perterrefaciunt, concutiunt, comminantur per se, vel alium, seu alios publicè, vel occultè.

Quive alias quibuscunque personis in genere, vel in specie, ne pro quibusuis eorum negotiis prosequendis, seu gratis, vel litteris impetrandis ad Romanam Curiam accedant, aut recursum habeant, Seu gratias ipsas, vel litteras a dicta sede impetrent, seu impetratis vtantur directè, vel indirectè prohibere, statuere, seu mandare, vel eas apud se, aut notarios, seu tabelliones, vel alias quomodolibet retinere præsumunt.

- 1 Citatio quid sit, & quocumque.
- 2 Inhibitio quid sit.
- 3 Sequester, & Sequestrum quid sint.
- 4 Monitorium quid sit.
- 5 Decretum quid sit.

C Aput hoc diuiditur in tres primarias partes: quarum secunda incipit ibi. Quae illa simpliciter. Tertia ibi. Quae alias, de quibus singulis agendum nobis est, & prius de prima, in qua excommunicantur, qui per appellationem, rationemve aliam ob ea, quae emanant ab apostolica sede, eiusue iudicibus, ad curias seculares, laicamque potestatem confugiunt. Et praedicta recipi a laica potestate, prohiberi que faciunt, quam rem ut dilucidiorē habeamus, praesmittenda haec sunt. Primum, quid sit Citatio. Deinde, quid inhibitio. Tertio, quid Sequestrum. Quarto, quid Monitorium. Quinto, quid processus executorialis. Sexto, quid Decretum.

Quoad primum igitur Citatio nil aliud est, quam vocatio alicuius ad iudicem experiendi iuris causa facta, ut probatur per scriptura ibi notata de in ius vocat. & haec Citatio verbalis citatio dicitur, quae duobus modis fit, primo per nuntium item & per epistolam, seu praecipuum, quod passim fit, item fit per scriptura positam in

loco publico, quae quidem citatio neque semper, neque a quocumque fieri potest, ut habetur in Clemēt. prima, & ibi not. Zabarel. de iud. & de iure civili habetur in §. omnem in authen. de litigiosis, & Iason in leg. 2. ff. de iurisdic. omn. iudic. Alia vero est citatio quae dicitur Realis, quae est quando iudex personam aliquam capiendam curat, & citatio haec nil aliud est, quam curare, ut personae capiantur, ut tradidit Iason in cit. 2. in principio. Quoad rem nostram autem utranque citationem comprehendere censeo, tum quod Bulla non distinguit, tum quod plurimum numero utitur, dum inquit Citationum, tum quod eadem ratio in utraque est.

2 Inhibitio autem test prohibitio, seu interdictio facta ab habente maiorem potestatem iudici, vel parti, seu alicui, ne quid faciat, coeptumve prosequatur ad iurisdictionem, & iura, & ad pacem praefertim conseruandam. Et fit aut ab homine, aut a lege, ut declarauit id Quint. Mandos. in Tractatu suo de Inhibit. quaest. 1. & 2. Quoad rem nostram vero hic solum agitur de inhibitionibus factis ab homine, & sic a Iudice, scilicet v. l. Romano Pontifice, v. l. a suis Iudicibus, qui habentur, ac nominantur in hoc Capite supra. Inhibitionem vero dicitur is qui a iudice dicitur, quod passim fit, tum quod eadem ratio in utraque est.

qua controuersia est, depofuerunt, vt habetur in l. fequefter. ff. de verb. sign. & l. licet. ff. de pofit. & inquit hoc Glos. in c. examinata. de iudi. Quoad rem noſtram accipitur pro re depofita, ac fequeſtrata. Et quoniã fequeſtratio duplex eſt, alia voluntaria, alia neceſſaria, & voluntaria fequeſtratio illa dicitur, quæ de partium conſenſu fit; neceſſaria verò illa, quæ a iudice etiam non conſentientibus partibus, quam obrem neceſſaria etiam dicta eſt, & quatuor modis fit, vt declarauit optime Abba. in cap. dilectus. nu. 1. cum multis ſeq. de fequeſtr. poſſ. hic accipitur pro fequeſtratione neceſſaria, & idcirco pro ea, quæ fit iudicis auctoritate, & non cuiusuis iudicis, ſed eorum tantum, qui in hoc capite numerantur.

4 Monitorium autem ¶ eſt præceptum factum ſine cauſæ cognitione a iudice, id eſt de eius auctoritate alicui, vt aliquid faciat ſub pœna cum clauſula, ſi ſenſeris te grauatum, vt tradidit Quint. Mandol. in Tractatu ſuo de Monitor. q. 2.

5 Decretum autem ¶ vario modo accipitur, vt inquit Bart. Iaſo. ac DD. in l. nec quicquam. §. ubi decretum. ff. de off. Proconſul. & Legat. ſignificat enim aliquando ſententiam definitiuam, aliquando interlocutoriam, aliquando quicquid ordinatur a ſuperiore, & quicquid fit a iudice cum cau-

ſa cognitione, proprie tamen, ſignificat deliberatam commiſſionem iudicis factam cum cauſa cognitione cõtra ordinationem, & abſolutionem, vt dixit Iaſ. ibidem num. 1. verſi. Proprie tamen, & ſtrictè. Quoad rem noſtram vero, & proprie, & improprie ſummi cenſeo, & ſic pro quacunque re ordinata a dictis iudicibus, præter prædicta ſpeciatiim nominata, nam poſteaquam ſpeciatiim citationum, inhibitionum, fequeſtrorum, monitoriorum, proceſſum executorialium mentionem fecit, quo & alia, ſi qua eſſent a prædictis, comprehenderet verba ea, Et aliorum decretorum, adiecit, quo ipſis reliqua omnia a prædictis ſpeciatiim nominatis comprehenderet, quod fieri ſolet.

Proceſſus autem executoriales ſunt proceſſus, vbi de exequendo aliquid mandatur. His ſic præmiſſis, iam rem aggrediamur. Et quoniam de tribus agitur in hac parte, ob eam rem tres regulas ponamus: id quod in ſequenti præſtabimus.

- S V M M A.
- 1 Recurrentes appellantes ve a decretis iudicum Romana Curia ad laicos iudices, & curias, in excommunicationem incidunt, quæ excommunicatione, quouſque pateat, declaratur.
  - 2 Recurrentes, appellantes ſue a decretis iudicum Romana Curie quando in

do in excommunicationem non in-
cidant.

I.

S Tres regulas de materia pre-
missa ponendas nobis pro-
posuimus, iam igitur primam
ponamus. In excommunicatio-
nem hanc igitur incidunt primò,
qui ab onere, vel futura executio-
ne litterarum apostolicarum etiã
in forma Breuis tam gratiã, quã
iustitiam concernentium, necnon
citationum, & aliorum prædicto-
rum a Romano Pontifice, & a Se-
de Apostolica, seu Legatis, Nun-
tiis, Præsidentibus Palatii Roma-
ni Pontificis, & Cameræ Apo-
stolicæ Auditoribus, Commissa-
riis, alijsq. Iudicibus, & delega-
tis Apostolicis emanatorum ad
curias seculares, & laicam pote-
statem recurrunt, ut habetur in
initio Capituli. Quæ excommuni-
catio multos afficit.

Nam primò afficit ipsos re-
currentes quoscunque, ob dictio-
nem illam Omnes, quæ dictio
neminem excludit. argum. l. Iulianus.
ff. de leg. 3. quamobrem com-
prehenduntur tam Ecclesiastici,
quam Seculares, quod & ex-
pressum habetur in Bulla in eo
versu. Tam Ecclesiasticos, quam
seculares. Item, cuiuscunque di-
gnitatis sint, comprehendit, si-
ue igitur Patriarchæ, siue Cardi-
nales, siue Archiepiscopi, siue al-
ii inferiores clerici sint, siue Rex

siue Dux, siue Marchio, simplex
vel laicus, pœnam hanc non eu-
dent ob uerba illa Cuiuscunque
dignitatis; dictio enim illa Cu-
iuscunque, omnes comprehendit,
ut habetur in ca. solita. in fin. de
maior. & obed. & not. Ias. in le. si
mihi, & Titio. §. stipulatus. cum.
2. de verb. oblig. & in l. quodcum-
que. ff. cod. Item comprehendun-
tur tam ii, qui sunt de territorio
Ecclesiæ, quam alii, qui sunt de
alterius territorio; nam Bulla sim-
pliciter, & indistincte loquitur;
ergo simpliciter, & indistincte
intelligi debet. arg. l. de pretio.
ff. de publi. in rem act. Nec ergo
Galli, Hispani, alteriusve gene-
ris homines in hoc Bullam hanc
offendentes pœnam hanc eu-
dunt.

Secundo loco respectu modi
excommunicatio hæc afficit; nam
siue per appellationem, siue per
supplicationem, rationemve al-
iam ad seculares prædictos con-
fugiant, in excommunicationem
hanc incident, ob versu. Qui præ-
tendentes quandam friuolam ap-
pellationem. iunct. versu. Aut alias
ad curias seculares, nam aduer-
bium illud Alias, id est alio modo,
significat ab appellatione, ut pote
aut supplicando, aut iudicis offi-
cium implorando.

Tertiò amplificatur habito re-
spectu ad id, unde onus se sen-
tire inquit, uel igitur confu-
giant ob executionem futuram
litterarum apostolicarum qua-

rumcunque, vel ob citationes, vel inhibitiones, vel sequestra, vel monitoria, vel ob processus executoriales, vel ob alia decreta, semper in excommunicationem incident, ob versicu. A graduamine, &c.

Quarto amplificatur respectu habito ad eum, a quo prædicta emanarunt, vel igitur a Romano Pontifice, vel a Collegio Cardinalium, sede vacante, vel a successore huius Romani Pontificis: prædictæ litteræ, citationes, & reliqua alia emanauerint, confugientes, in excommunicationem incident, ob verba illa A Nobis, quib. significat auctorem huius Bullæ, Et a Sede Apostolica, quod significat successorem, vel Collegium Cardinalium. Item si a Legatis emanauerint. Item si a Nunciis. Item si vel a Præsentibus Palatii Romani Pontificis. Item a Camera Apostolicæ Auditoribus, Commissariis, aliisque Iudicibus, & delegatis Apostolicis, ut habetur in versicu. Seu Legatis, & cætera. Ex quibus patet non solum comprehendi iudices Apostolicos, qui in Romana Curia morantur, verum etiam & qui extra Curiam, ut Legati, & Nuncii, argument. titu. de off. leg. Item Commissarii, Iudicesque alii Apostolici delegati, idque iure merito, nam derogatur auctoritati Sedis Apostolicæ, quæ suprema est, argum. c. cuncta per mundum, q. 93. ex quo ab inferioribus sua de-

creta impediri, volunt, quod iniquum est.

Quinto locum habet respectu causæ, de qua agitur. Siue igitur causæ Ecclesiasticæ sint, siue profanæ, ad iudices laicos, seculares, que curias confugere non possunt, nam Bulla non distinguit, ergo nec nos arguit, de precio. fide pub. in rem act.

Sexto locum habet respectu habito ad eum, ad quem confugitur, vel igitur ad Curiam Principum, vel ad alium iudicem laicum confugiant, nihil interest, nam in excommunicationem nihilominus incident, ob verba illa Ad etiam seculares, & laicam potestatem recurrant.

Septimo locum habet, esto prædicta impediri faciant. Instante procuratore, vel aduocato fiscali, & appellationem etiam admitti, ut habetur in versicu. Et ab ea, instante etiam fiscali procuratore appellationes huiusmodi admitti, ac litteras, citationes, inhibitiones, sequestra, monitoria, & alia prædicta capi, & retineri faciunt.

Postremo locum habet, etiam si iudices, ad quos confugiunt, alias Ecclesiæ iudices sint, cuiusmodi sunt Gubernatores Ciuitatum; nam ipsi habent potestatem laicam, & ob id ad ipsam confugere ob prædicta nequeunt. Hi omnes ergo in excommunicationem incident, iam, qui penam hanc euadant, explicemus.

Primum igitur in excommuni-
cationem hanc non incidit, f
qui probabili incitia ductus id
faceret, vt pote si esset rusticus. ar-
gum. capit. Apostolica. de cler. ex-
commu. min. & cap. fin. de consti.
lib. 6.

Secundo, ubi quis appellat ab
aliis iudicib. Ecclesiasticis a præ-
dictis, qui ergo ab Episcopis, ab
eorumve Vicariis ad iudices lai-
cos appellat, in excommunicatio-
nem hanc non incidet, ex quo er-
nim de iudicibus iam dictis agit
Bulla, ergo secus de aliis, nam in-
clusio unius, alterius exclusio est.
argumen. cap. non ne. de præsum-
pt. & l. cum prætor. ff. de iud. mul-
to minus ergo qui a laicis iudici-
bus ad laicos iudices alios appel-
lat.

Tertio in excommunicatione
hanc non incidit, vbi quis appel-
laret, seu confugeret ad iudicem
Ecclesiasticum, nam ex quo excō-
municantur pro prædictis causis
appellantes ad iudicem secularē,
ergo secus, si ad iudicem Ecclesia-
sticum, limitata enim causa limi-
tatum producit effectum. argu-
ment. l. in agris. de acquirend. rer.
domin. Quæ diximus de confugie-
tibus, eadem sentimus de iis, qui
faciunt eas appellationes admit-
ti, & prædicta impediri, & hæc e-
runt pro aliis duabus regulis,
quas hic ponendas antea nobis
proposuimus Sed de prima huius
capitis parte satis, iam alterā ag-
grediamur.

Verf. Quive illa simpliciter,
vel sine eorum benepla-
cito & consensu, vel exa-
mine executioni deman-
dari, Aut ne tabelliones,
& notarii super huiusmo-
di litterarum, & proces-
suum executione instru-
mēta, vel acta conficere,
aut confecta parti, cuius
interest, tradere debeāt,
impediunt, vel prohibēt.
Ac etiam partes, seu eo-
rum agentes, notarios,
executores, & subexecu-
tores litterarum, citatio-
num, monitoriorum, vel
aliorum prædictorum ca-
piunt, percutiunt, vul-
nerant, carcerant, deti-
nent, ex ciuitatibus, lo-
cis, & regnis eijciunt, bo-
nis spoliant, perterrefa-
ciunt, concutiunt, &
comminantur per se, vel
alium, seu alios publice,
vel occulte.

S V M M A.

- 1 *Impedientes, ne executioni mandentur decreta a iudicibus Romana Curie in excommunicationem incidunt, que excommunicatio declaratur, quousque pateat.*
- 2 *Principes, qui nolunt in suis Regnis clericos beneficiorum, que ab Apostolica Sede habuerunt, possessionem recipere, in excommunicationem incidunt.*
- 3 *Impedientes, ne decreta iudicum Romanæ Curie executioni mandentur, quando in excommunicationem non incidunt.*

LN hac parte de tribus agitur, & tria hominum genera excommunicantur. Quare ob id tres regulas ponamus.

- 1 In excommunicationem hanc igitur incidunt, qui, ne prædicta executioni mandentur, impediunt, ut habetur in versic. Qui ve illa. Quare, si quis, ne citatio fiat, monitoriave, & alia prædicta impediat, in excommunicationem hanc incidet.

Quæ excommunicatio declaratur, ut locum habeat, quicumque sit, qui hæc impedit, & sic vel iudex secularis, vel Ecclesiasticus, vel propria auctoritate, vel prædictorum, & sic vel privata, vel publica auctoritate, ut asseruit Nau. in Manual. capitul. 17. numer. 68. versicul. Quinta, & sequitur Vivald. in Candelabro, in exposi-

tione Bullæ Cœnæ Domini. capi. 13. numer. 95. & quodcumque sit, quod impeditur, ut ex eo versicu. patet.

Item excommunicatio hæc afficit eos, qui simpliciter impediunt, id est, qui nulla ratione volunt prædicta executioni mandari, sed omnino impediunt, aduerbiū enim illud simpliciter, quod idem significat, quod sine plica, ut dixit Gloss. in Clemen. sæpe. in verb. simpliciter. de verb. sign. & indistinctè, ut id pluribus tradidit Iason in l. 1. §. si quis simpliciter. num. 8. ff. de verb. oblig. ostendit, atque significat hos omnino impedire.

Tertio afficit excommunicatio hæc eos, qui non simpliciter, sed secundum quid impediunt, ut pote si permittere nolunt, ut prædicta executioni mandentur, nisi aut eorum beneplacitum, & consensus intercedat, aut examen, id est nisi ipsi suum consensum prius tribuerint, & beneplacitum, vel prædicta examinauerint, scilicet literas illas, citationes, & reliqua, ut habetur in versic. Vel sine eorum beneplacito, & consensu, vel examine. ¶ Quare Principes, qui nolunt in suis locis clericos, qui beneficium a Sede Apostolica obtinuerunt, possessionem eius accipere, & ingredi, nisi suum beneplacitum habeant, & consensum, in excommunicationem hanc incidunt, quod est not. sicut & notavit id Felin. pluribus, in capitul.

Ec.

Ecclesia Sanctæ Mariæ num. 123. versic. Vndecimo quarto. de constit.

Quarto excommunicatio hæc afficit vel simpliciter, & aperte prædicta impediunt, vt pote prohibendo expresse, ne citationes, monitoria, sequestrave fiant, alia ve prædicta executioni mandentur, vel ratione alia impediunt, vt exempli gratia non permittendo executores in sua territoria ingredi, vel a quoquam recipi. argum. c. si. de immunit. Eccl. lib. 6. vt habetur in versic. Impediunt, vel prohibent, nam verbum prohibere, significat aperte resistere, & vetare, verbum autem impedire, significat ratione alia quacunque morari.

Quinto excommunicatio hæc afficit etiam eos, qui de mandato alterius id faciunt, vt pote Dux mandat suis magistratibus, ne admittant clericos ad possessionem beneficiorum accipiendam in suis locis, si enim ipsis in hoc paruerint, in excommunicationem hæc incident, non enim in hoc parere ei tenentur, & mandans igitur, & mandatarius in excommunicationem incident. Immo quod rati habitio mandato comparatur, vt dicitur in cap. rati habitio, de regu. iur. lib. 6. si quis ratam habuerit impeditioem hæc factam nomine suo ab aliquo, in excommunicationem hæc incidet. arg. cap. cum quis. de sentent. excom. eod. lib. atque sic respondit con-

sultus Nauarr. in consi. 37. de sentent. excommunic. lib. 5. vbi & in vtroque foro locum id habere ait.

Postremo afficit excommunicatio etiam eos, qui priuati homines sunt, & sic de facto impediunt, vt pote quis beneficium habuit a Romano Pontifice, & literis expeditis vult possessionem accipere, homines vero eius loci id prohibent, & nolunt, nam in excommunicationem hæc & ipsi incident, si enim non excusantur, qui iurisdictionem in locis illis habent, multo minus qui priuati sunt. argum. auth. multo magis. C. de sacrosanct. Eccl. atque sic sensit Nauarr. & Viuald. in citatis locis, etenim & Bulla simpliciter loquitur, & hoc notandum est, quoniam sæpius parochiani in huiusmodi casibus repugnare solent. Sed iam eos, qui penam hæc euadunt, explicemus.

3 Primum igitur in excommunicationem hæc quis non incidit in illis casibus, quos in antecedenti regula posuimus.

2 Item excommunicationem hæc euadit, qui de licentia Romani Pontificis id facit, vel eorum, qui hoc concedendi facultatem habent. argum. ca. qui peccat. 23. q. 4. qua ratione fortasse excusari Principes possunt id faciētes. sed de regula hac satis, ad aliam veniamus.

1 In excommunicationem hæc quoque incident, qui impediunt,

prohibentur, ne tabelliones, & notarii de his instrumenta faciant, vel acta, vt habetur in versic. Aut ne tabelliones. Quæ regula declaratur ut superior. Tabelliones autem, & notarii sunt publici scribæ.

Item in excommunicationem hanc incidunt, qui confecta de ipsis, aut instrumenta, aut acta prohibent, impediunt ve, ne parti tradantur, cuius intersunt, vt habetur in versic. Aut confecta parti, cuius interest, tradere, quæ regula, vt superiores, declaratur. Sed iam tertiam partem aggrediamur.

In excommunicationem hanc etiam incidunt, qui offendunt partes, vel actor, vel reus sit, qui prædicta scilicet monitoria, citationes, decreta, & alia prædicta facienda curarunt, vt habetur in versicu. Ac etiam partes. Quæ excommunicatio afficit, quacunque ratione ex decem illis propositis offendunt, scilicet Vel capiant, vel percutiant, vel vulnerent, vel in carcerem coniciant, vel detineant, vel ex ciuitatibus locis, & regnis eiciant, vel bonis spolient, quacunque bona sint, vel mobilia, vel immobilia, vel perterrefaciant, quod ego intelligo, modo terror grauis sit, vel concutiant, id est nomine magistratus metum inferant, quo pecuniam ab illis extorqueant, vt pote asserendo se iudices esse, vel mandatum a iudice habere eos capien-

di, quo pecuniam extorqueant, hoc est enim concutere, vt habetur in l. 1. & 2. ff. de concus. Vel eis minentur scilicet verbis grauib. nam minæ verbis fiunt, perterrefactio autem factis. Quacunque ratione igitur hos offendant, in excommunicationem hanc incidunt, vt habetur in versicu. Capiunt.

Quæ excommunicatio afficit quicumque sint, qui hæc agunt, sicut in antecedentibus vidimus.

Item vel per se, vel per alios.

Tertiò publicè, vel occultè, vt habetur in versicul. Per se, vel alium.

Quartò vel in suis terris, vel in alienis hoc agant, simpliciter enim Bulla loquitur, ergo simpliciter intelligi debet. argument. leg. de pretio. ff. de public. in rem act.

Postremo vel auctoritate priuata, vel publica laica, vel Ecclesiastica hæc faciant, vt asseruit Nauarr. in Man. cap. 2. num. 68. vers. Quinta, & sequitur Viuald. in Candelabro, in expositione Bullæ Cœnæ Domini. capitul. 13. num. 93. quamuis de personis publicis, & alias iurisdictionem habentibus in primis hic agatur mea sententia.

Excipitur tamen, vbi ob aliam causam dictis modis prædictos offenderent, vt pote ob inimicitias ipsos interficiendo, vel ob

qua-

auaritas ipsos spoliando, vel ob
metum pestilentia eos a locis suis
eiiciendo, nam Bulla ipsos excom-
municat, vbi eos offendunt, ob
prædicta scilicet, vel citationes,
vel monitoria, & alia prædicta,
ergo alias secus, actus enim agen-
tis non operatur contra intentio-
nem. argum. l. non omnis. ff. si cer-
pet. & inclusio vnus alterius ex-
clusio est. argum. l. cum prætor. ff.
de iud. & c. non ne. de præsumpt.
atque sic dixit Tolet. in Bulla Cæ-
næ Domini, excommunicatio. 9.
num. 4. versic. Et intelligitur ratio
ne dictarum.

Hæc autem, quæ diximus de
offendentibus partes, reum scili-
cet, & actorem, locum habent in
offendentibus eadem ratione ob
eadem causas dictarum partium
procuratores, item notarios, vel
executores, vel subexecutores lit-
terarum Apostolicarum, & alio-
rum, quæ dicta sunt, vt habe-
tur in versicul. Seu eorum agen-
tes. Sed iam postremam par-
tem huius Capituli aggredia-
mur.

Verf. Quive alias quibus-
cunque personis in ge-
nere, vel in specie, ne
pro quibusuis eorum ne-
gotiis prosequendis, seu
gratiis, vel litteris, impe-
trandis ad Romanam

Curiam accedant, aut re-
cursum habeant. Seu gra-
tias ipsas, vel litteras a di-
cta Sede impetrent. Seu
impetratis vtantur, dire-
ctè, vel indirectè prohibe-
re, statuere, seu manda-
re. Veleas apud se, aut
notarios, seu tabelliones,
vel alias quomodolibet
retinere præsumunt.

S V M M A.

- 1 Prohibentes, ne quis ad Romanam Cu-
riam accedat pro suis negotiis, in excō-
municationem incidunt, quæ excō-
municatio, quousque pateat, declara-
tur.
- 2 Impedientes, ne quis gratias, vel litte-
ras a Sede Apostolica impetret, in ex-
communicationem incidunt, quæ excō-
municatio, quousque pateat, declara-
tur.
- 3 Impedientes, ne quis impetratis gra-
tiis, litterisve a Sede Apostolica vta-
tur, in excōmunicationem incidunt.
- 4 Retinentes prædictas gratias, litteras
ve impetratas a Sede Apostolica in
excōmunicationem incidunt.

IN hac parte, quæ quatuor par-
tes habet, quatuor regulæ con-
formandæ sunt, quarum prima
hæc est.

In

In excommunicationem hanc quoque incidunt, ꝛ qui audent prohibere, ne quis ad Romanam Curiam accedat, vel recursum habeat, vt habetur in versicul. Qui-ve alias.

Quæ excommunicatio declaratur, vt locum habeat, quicumq; sit, qui hoc præsumit, vt habetur ex initio huius Capituli, & ob relationem illud Qui-ve, nam generaliter intelligi debet, ex quo indeterminate Bulla loquitur. argum. l. r. §. & generaliter. ff. de leg. præstant. quare personæ Ecclesiasticæ, laicæve sint, iurisdictionem alias habentes, Bullam in hoc offendentes, in excommunicationem hanc incidunt, nam de personis publicis offendentibus Bullam in hoc capite in primis agitur, atque sic asseruit Nauarr. in Man. c. 27. num. 68. vers. Quinta.

Item afficit excommunicatio hæc, vel generatim, vel speciatim hoc prohibendo. Generatim si iudex est, vel proclama faciendo, seu per edictum generale vetando, ne quis ad Romanam Curiam pro re vlla accedat, vel statutum faciēdo eadem ratione, his enim modis in genere quis prohibetur. argumen. c. a nobis. r. de sentent. excommun. in antiq. & cap. si. de constit. lib. 6. vel generatim prohibendo, re quis alios iudices addeat pro quacunque causa. Speciatim vero mandando huic, vel illi, ne ad curiam accedat, vel simpliciter, declarant hæc verba illa

In genere, vel in specie, iunctis verbis illis Prohibere, statuere, seu mandare præsumunt, nam primum ad edictum pertinet, alterum ad statutum, quibus generatim quis prohibetur. argum. capit. r. & capit. fin. de constitut. & l. leges, iuncta l. legis uirtus. ff. de l. tertium uero, ubi speciatim mandatur.

Tertio afficit excommunicatio hæc, pro quibuscunque negotiis prosequendis, seu gratis literisue impetrandis ad Romanam Curiam quem accedere quis prohibeat, ob versicu. Ne pro quibusuis eorum negotiis prosequēdis, seu gratis, uel litteris impetrandis. Quare qui, uel ut beneficium, pensionem, magistratumue aliquem consequatur, ut absolutionem a censuris, dispensationem aut a noto, aut ab irregularitate, aut ad matrimonium contrahendum a cognatione habeat, ob aliam ue causam, utpote ut pensiones sibi remittantur, uel ut ad litem iudex sibi detur, pro aliisue huiusmodi negotiis, & causis ad Romanam Curiam accedere uult, hunc impediens in excommunicationem hanc incidet, qui ergo opus aliquod, utpote librum Romano Pōtifici dicatum dono dare uult, & idcirco ad Curiam accedere, eadem ratione impediri non potest.

Quarto excommunicatio hæc afficit impediētem, vel sponte, & nullo cogente ad Romanam Curiam.

Curiam euntem, ratione uel quapiam coactum impediatur, sponte, ut si eat, quo gratiam aliquam consequatur, ut beneficium, uel pensionem, contra uoluntatem uero, ubi exempli gratia a iudice iniuria ipsi illata est, declarant hoc uerba illa Accedant, aut recursum habeant, nam uerbum illud Accedant, significat sponte euntes, Recursum habeant, significat ubi molestia aliqua, & iniuria affecti sunt, & ob id ad Curiam confugiant.

Quinto excommunicatio hæc afficit directè, uel indirectè impediens. Directè, prohibendo, & mandando simpliciter, ne ad Romanam Curiam accedant; Indirectè, ut pote uel curando, ut in locis ei moueatur aliqua, uel iubendo, ut aliquid agat, quamobrem ad Curiam accedere non possit. arg. c. fin. de immunit. Eccl. lib. 6. & hoc ob uerba illa Directè, uel indirectè.

Postremo excommunicatio hæc afficit hos impediens, quicumque sint, qui impediuntur ob uerba illa Quibuscunque personis. Quare uel sint sui subditi, uel non subditi, in excommunicationem hanc incidet ipsos impediens.

Excipitur tamen, ut in excommunicationem hanc non incidat, qui ob iustam causam id faceret, & non dolo malo, ut exempli gratia Princeps edictum facit, ne quis ad Curiam Romanam accedat,

quoniam tibi pestilentiam adesse scitur, ac dicitur, si ergo ob id, ne rediens Civitatem suam eo morbo inficiat, prohibet, ne illuc eat, quod dolo malo id non facit, què dolum Bulla requirit ob illud uerbum Præsumunt, in excommunicationem hanc non incidet. Si itè retineatur, quoniam Princeps eius opera plurimum eget ob periculum graue, quod ciuitati imminet, ob eandem rationem & hic pœnam euadit.

Postremo excommunicationem hanc quis euadit, qui ob alias causas a prædictis a Curiam euntem impediret: limitata enim causa limitatum producit effectum. arg. l. in agris. ff. de acquir. rer. domin. utpote si iret eius Curia uisendi gratia, nam ad Curiam accedere, quod ad rem nostram pertinet, ille dicit, qui eo proficiscitur, ut aliquid, quod ordinis, aut iurisdictionis sit, consequatur, sicut supra alibi diximus. Et de hac primâ regula satis.

Altera regula hæc est. In excommunicationem hanc quoque incidunt, qui eadem ratione præsumunt impedire, ne quis gratias ipsas, uel litteras a dicta Sede impetret, ut habetur in uer. Seu gratias ipsas.

Quæ excommunicatio eisdem modis, quibus proxima declaratur. Quare qui aut odio, aut inuidia, ne quid tale impetretur, prohibet, in excommunicationem hanc incidet, esto priuata perso-

na sit, iam ad tertiam regulam veniamus.

3 In excommunicationem hanc quoque incidunt, qui eisdem modis impediunt, ne impetratis gratiis, litterisve utantur, ut habetur in versic. Seu impetratis utantur. Quare si Episcopus admittere ad ordines spurium noller, qui dispensationem a Sede Apostolica impetrauit, in excommunicationem hanc incidet, modo aliud non adsit, quod ipsum inhabilem reddat. In eandem poenam incidet, si beneficium primum vacans in sua diœcesi ab aliquo impetratum ei non conferat, vel certum a Romano Pontifice collatum ubi est, in possessionem eius mittere nolit, vel gratiam alicui factam admittere renuat. Episcopi ergo, & alii iudices cauti in his sint, & de hac regula satis, iam postremam aggrediamur.

4 In excommunicationem hanc demum incidunt, qui præsumunt retinere prædictas gratias, litterasve impetratas aut apud se, aut apud publicos scribas seu tabelliones, seu alios, ut habetur in versic. Vel eas apud se, vel notarios. Sed de hoc capite satis, ad aliud transeamus.

De excommunicatione lata contra auocantes causas spirituales, eisque annexas a iudicibus Romana Curia, & impediētes quacunque ratione earum cursum, necnon litterarum Apostolicarum executionem.

Cap. XIV.

Item excommunicamus, & anathematizamus omnes, & singulos, qui per se, vel alios auctoritate propria, ac de facto, quarumcunque exemptionum, vel aliarum gratiarum, & litterarum Apostolicarum pre-textu, beneficiales, ac decimarum, ac alias causas spirituales, & spiritualibus annexas ab Auditoribus, & Commissarijs nostris, alijsque Iudicibus Ecclesiasticis auocant, illarumve cursum, & audientiam, ac personas, capitula, conventus, collegia, causas ipsas prosequi volentes impediunt, ac se ad illa-

rum

rum cognitionem tanquam iudices interponunt. Quive partes actrices, quæ illas committi fecerunt, & faciunt, ad reuocandum, & reuocari faciendum citationes, vel inhibitiones, aut alias litteras in eis decretas. & ad faciendum, vel consentiendum eos, contra quos tales inhibitiones emanarunt, a censuris, & pœnis in illis contentis absolui per statutum, vel alias compellunt. Vel executionem litterarum Apostolicarum, seu executorialium processuum, decretorum prædictorum quomodolibet impediunt, vel suum ad id fauorem, consilium, aut assensum præstant, etiam prætextu violentiæ prohibendæ, vel alia

rum prætensionum, seu etiam donec ipsi ad nos informandos, ut dicunt supplicauerint, aut supplicari fecerint, nisi supplicationes huiusmodi coram nobis, & Sede Apostolica legitime prosequantur, etiam si talia committentes fuerint Præsidentes Cancellariorum, Consiliorum, Parliamentorum, Cancellarii, Vicecancellarii, Consiliiarii, Ordinarii, uel extraordinarii quorumcunque principum secularium, etiam si Imperiali, Regali, Ducali, vel alia quacunque præfulgeant dignitate: aut Archiepiscopi, Episcopi, Abbates, Commendatarii, seu Vicarij fuerint.

S V M M A.

- 1 Spirituales cause quoniam sint.
2 Spirituales cause annexæ quoniam sint.

Caput hoc in tres partes dividitur, quarum secunda incipit ibi, quivē partes. Tertia ibi, Vel executionem. Et quoniam in hoc capite agitur de causis spiritualibus, eisve annexis, ob eam rem causæ spirituales quoniam sint, necnon ipsis annexæ explicemus.

- 1 Causæ spirituales igitur sunt causæ, quæ coram iudice Ecclesiastico tractari debent. Hæc autem sunt primo causæ sacramentorum omnium, nam ipsæ a iudicibus Ecclesiasticis tractari debent, ut de matrimonio asserit Tridē. Synod. cano. 12. sess. 24. & Viu. in sua Sylua, opin. 1057. numer. 3. Item causæ decimarum, necnon beneficiorum, ut habetur in Bulla, & ob id ius conferendi eā, & ad ipsā eligendi, præsentandi, instituendique, ut declaravit Nauarr. in Rubr. de iudi. num. 29. & num. 30. & facit Clement. dispendiosam. de iudi. Item censuræ Ecclesiasticæ, nam causæ spirituales sunt earum rerum, quæ aut diuinitus, & super naturaliter a Christo Domino instituta sunt, ut sacramenta, aut ab Ecclesia potestate ipsi diuinitus tradita, uel ordinis, vel iurisdictionis sint. Quare, siue cæ, siue

quæ ad ordines spectent, siue quæ ad iurisdictionem Ecclesiasticam, spirituales causæ dicuntur, ut tenet Nauarr. ibidem, & Abba. in capitul. at si clerici. de iudic. numero 20.

- 2 Annexæ uero spiritualibus sunt causæ iurispatronatus, ut asseruit Abba. in Rubr. de iudi. numer. 4. uersicu. An autem sit dare iudicium mixtum, & in capitu. quantum, not. 1. eod. & sequitur eum ibi Felin. ubi hoc disputauit. Hoc præmissio iam re ipsam aggrediamur. Et quoniam prima pars huius Capitis tria dicta primaria continet, ob eam rem tres regulas ponemus, id quod in sequ. præstabitur.

S V M M A.

- 1 Auocantes causas spirituales, eisve annexas a Iudicibus Romanæ Curie in excommunicationem incidunt, quæ excommunicationis, quousque pateat, declaratur.

S. Tres regulas de materia proposita ponendas nobis proposuimus, iam ergo primam ponamus.

- 1 In excommunicationem hæc igitur incidunt primo, qui auocant causas spirituales eisve annexas ab Auditoribus, & iudicibus Ecclesiasticis Romanæ Curie, ut habetur in initio huius Capitis.

Que

Quæ excommunicatio quoscūque afficit, qui eas causas auocāt, ob dictiones illas Omnes, & singulos, quæ dictiones neminem excludunt, argu. l. Iulianus. ff. de leg. 3. Quare vel sint personæ Ecclesiasticæ, vt Archiepiscopi, Episcopi, Abbates, Commendatarii, seu Vicarij, vel seculares, vt Præsidentes Cancellariorum, Consiliorum, Parliamentorum; vel Cancellarij, Vicecancellarij, Consiliarij, Ordinarij, vel Extraordinarij quorumcūque Principum secularium, vel Imperator, Rex, Dux sit, aliæ dignitate præfulgeat, & ad summam, qui auctoritatem quasi habeant, id faciunt, & publicæ personæ sunt; nam de his agi potissimum hic videtur, in excommunicationem hanc incident, si huiusmodi causas, vt diximus, auocauerint, vt habetur in fine huius Capituli. ver. Etiam si talia committentes; nam clausula in fine posita refertur ad omnia antecedentia. argu. c. secundo. de appell. & ibi not.

Item afficit excommunicatio hæc, vel per se, vel per alios eas causas auocent, vt habetur in versic. Qui per se, vel alios, vt pote mandando alicui, vt has causas auocet.

Tertiò afficit excommunicatio hæc, etiam si prætextu exemptionum vel aliarum gratiarum, & litterarum Apostolicarum se id facere dicant ob versic. Quorumcūque exemptionum.

Quartò afficit excommunicatio hæc, quascunque spirituales causas, spiritualibusve annexas auocent, vt pote vel sint causas beneficiorum, vel decimarum, vel sacramentorum, vel iurispatronatus, & huiusmodi, ob versic. Beneficiales, & cæ.

Quinto afficit excommunicatio hæc, a quibusuis iudicibus Ecclesiasticis Romanæ curiæ eas causas auocent, utpote uel ab Auditoribus, uel a Commissariis, & aliis huiusmodi iudicibus, ob versic. Ab Auditoribus.

Sexto afficit excommunicatio hæc, quacunque ratione eas auocent, utpote uel dolo, uel metu, exempli gratia metum iniiciendo, uel mortis, uel carceris, vel priuationis bonorum, uel per statutum, uel per mandatum, nam Bulla simpliciter excommunicat auocantes, nec modum præscribit, ergo nec nos præscribere debemus. argu. l. de pretio. ff. de publ. in rem act.

Septimo afficit excommunicatio hæc, uel auocent causas antequam ad dictos iudices delatæ sint, quod sensit Nauar. in Rubrica de iud. num. 68. versicul. Qua ratione, & num. 69. ergo multo magis, ubi iam delatæ sunt. Hi omnes ergo causas huiusmodi auocando in pœnam hanc incident, iam qui pœnam hanc euadunt, explicemus.

Primum in excommunicationem hanc non incidit, qui de iure ipsos

ipfos auocat, ut pote de licentia Romani Pontificis, vel legitima alia ratione, nam Bulla excommunicat solum eos, qui auocant auctoritate propria, ac de facto, ut dicitur in Bulla in versiculo. Auctoritate propria, ac de facto.

Item penam hanc effugit, ubi causas non spirituales auocat, nam Bulla excommunicat solum auocantes causas spirituales, ut videmus, ergo secus si alias. argum. nonne de præsumpt. & licum prætor. ff. de iudi. contra hunc tamen facit excommunicatio superioris capitis.

Tertio in excommunicationem hanc non incidit, qui auocat eas a iudicibus, qui non sunt Romane Curie, nam Bulla loquitur de iis, qui sunt Romane Curie, ut obuersu. Ab Auditoribus, & Commissariis nostris. Nec repugnant uerba illa. Aliisque iudicibus Ecclesiasticis, quasi comprehendat auocantes etiam prædictas causas a iudicibus alterius Curie a Romana, nam hoc uerum non est, dicitur enim illa. Aliis, est relatiua similitum, at iudices antecedentes nominati Apostolicae Sedis iudices sunt, ergo uerba illa eos significare debent, nam Apostolica sedes præter Auditores, & Commissarios, iudices alios habet, ut per se constat.

Postremo penam hanc effugit, qui eas auocare conatus est, sed non auocauit, nam Bulla excommu-

coliqi

municat eos, qui auocant, ergo uerba cum effectu intelligenda sunt. arg. ff. de hac uerba. ff. quod quisqu. iur. non igitur factum est, ut a uocare conentur, nisi re ipsa auocent, sed de regula hac satis ad alteram ueniamus, quod in sequenti faciemus.

1 Impedientes, ne spirituales cause coram Iudicibus Romane Curie agantur, in excommunicationem incurrunt, quæ excommunicatio, quousque pateat declaratur.

2 Interponentes se in causis, quæ aguntur coram Iudicibus Romane Curie, tanquam iudices, in excommunicationem incurrunt.

Secunda regula proponenda hæc est. In excommunicationem

hanc quoque incidunt, qui impediunt, ne dicta causa spirituales peragatur, exempli gratia aut iudices, aut ipsas partes, aut procuratores, Aduocatosue impediendo, ut habetur in uersu. Harum uerborum sensus est, quæ excommunicatio afficit

quicumque sint, qui impediuntur, siue persona, siue Capitula, siue conuentus, collegiaue, ut habetur in uersu. Ac personas, id est siue impediuntur

pediantur singulares personæ, siue Vniuersitates.

Postremo afficit excommunicatione hæc in omnibus casibus, quos in antecedenti regula posuimus, etenim & eisdem modis coarctatur, atque ob id de regula hæc satis, iam tertiam aggrediamur.

Tertia regula igitur hæc est.

In excommunicationem hanc quoque incidunt qui in prædictarum causarum cognitionibus se interponunt tanquam iudices, ut habetur in versu. Ac se ad illarum cognitionem, quæ regula eisdem modis, quibus superior declaratur. Quare si a Romano Pontifice id ipsis mandaretur, in excommunicationem hanc non inciderent, sicut nec etiam si tanquam procurator, aduocatusve intercederet; sed de priori hac parte satis, ad alteram veniamus.

Vers. Quive partes actrices, quæ illas committi fecerunt, & faciunt, ad reuocandum, & reuocari faciendum citationes, vel inhibitiones, aut alias litteras in eis decretas & ad faciendum, vel consentiendum eos, contra quos tales inhibitiones emanarunt, à

cenfuris, & pœnis in illis contentis absolui per statutum, vel alias compellunt.

S. V. M. M. A.

- 1 Compellentes actorem, reumve, qui coram iudicibus Romana Curia spirituales causas commiserunt, ut reuocent acta facta, in excommunicationem incidunt, quæ excommunicatione, quousque pateat, declaratur.
- 2 Compellentes actorem, reumve, ut consentiant, faciantve, ut a cenfuris, pœnisve absoluantur ij, contra quos emanarunt a iudicibus Romana Curia, in excommunicationem incidunt, quæ excommunicatione, quousque pateat declaratur.

IN hac parte duæ causæ referuntur, quamobrem quis in excommunicationem hanc incidit. Quare duas regulas ponamus.

In excommunicationem hanc igitur quoque incidunt prædicti antea, & sic publicæ personæ, & qui iudices alias sunt, & iurisdictionem habent, de his enim potissimum hic agitur, qui compellunt partes actrices, scilicet, vel actorem, vel reum, vel vtrunq. (quæ spirituales causas committi in Romana Curia fecerunt, & faciunt) ut reuocent aut citationes, aut inhibitiones, aut alias litteras in eis decretas, ut habetur

Y in

in initio Versi. Quive partes.

Quæ excommunicatio amplifi-
catur, ac declaratur, vt superior.
Quare qui vel per statutum com-
pellit, vel per decretum, vel per
mandatum, in excommunicatiō-
nem hanc incidet, ob versicu. Per
statutum, vel alias compellunt. Et
sic vel per metum.

Item, vel tanquam iudices id
faciant, vel tanquam priuatæ per-
sonæ, cum ob cit. versicu. Vel alias
compellunt, tum ob verba illa au-
thoritate propria, ac de factio, posi-
ta in initio huius Capituli, sed de
regula hæc satis, iam alteram po-
namus.

In excommunicationem hanc
quoque incidunt, qui eadem ra-
tione compellunt eosdem scilicet
actorem, reumue, vel vtrunque,
vt faciant, vel consentiant, vt ij a
censuris, & pœnis in illis inhibi-
tionibus contentis absoluantur,
contra quos tales inhibitiones
emanarunt, vt habetur in versicu.
Et ad faciendum. per similes quo-
que excommunicatio habetur in
c. vnic. de iis, quæ vi metusue cau-
sa fiunt, nam & ibi in excommu-
nicationem incidunt, qui compel-
lunt iudicem absoluerè quem a se
excommunicatum ab excommu-
nicatione.

Hæc autem excommunicatio
declaratur, vt superior,

Item afficit excommunicatio
hæc, vel iniuste fuerint excommu-
nicati. argum. cit. c. vnic. iun. & Cl.
etenim nec Bulla distinguit an iu-

ste, iniusteue censuris irretiti sint,
ergo nec nos distinguere debe-
mus. arg. l. de pretio. ff. de publ. in
rem a. &

Tertio afficit excommunica-
tio hæc, vel compellant, eas censu-
ras reuocare, vel consentire, vt re-
uocentur, ob cit. cap. vnic. ob ead-
dem rationes, aliud est enim reuo-
care, vt declarauimus in Tracta-
tu nostro de Censuris cap. 4. num.
5. Tab. 1.

Excipitur tamen, vbi non acri-
ces partes compellunt, sed ipsos
iudices, qui illas tulerunt, nam
Bulla solum de compellentibus
astrictes partes agit, ergo secus si
iudices, inclusio enim unius alte-
rius exclusio est. argument. ca-
pit. nonne. de præsumpt. & l. cum
prætor. ff. de iudi. incident tamen
in excommunicationem eius cit.
c. vnic. de iis, quæ vi metusue cau-
sa fiunt.

Item excipitur, vt in excommu-
nicationem hanc non incidant,
vbi per viam iuris id faciunt, non
enim compellere, & vim facere is
dicitur, qui iudice auctore ali-
quid facit. argument. l. iuste possi-
det. ff. de acq. poss. & l. 3. §. 1. ff. de
eo, quod met. cau.

Postremo excipitur, vbi præ-
cibus, pecuniæ astrictes partes
compellunt, vt absoluantur præ-
dicti, nam neque in hoc casu
compellere proprie quis dicitur,
aut vim facere. argument. l. fin.
ff. de iis, qui facere testamen. pro-
hibend. Sed iam ad postremam
par-

partem huius Capituli transeamus.

Verf. Vel executionem litterarum Apostolicarum, seu executorialium processuum, decretorum prædictorum, quomodolibet impediunt, vel suum ad id fauorem, consilium, aut assensum præstant, etiam prætextu violentiæ prohibendæ, vel aliarum prætensionum; seu etiam donec ipsi ad nos informandos, vt dicunt, supplicauerint, aut supplicare fecerint, nisi supplicationes huiusmodi coram nobis, & Sede Apostolica legitime prosequantur.

S. V. M. M. A.
 Executiones litterarum Apostolicarum, decretorumve impediunt, quæ excommunicationem incidunt, quæ excommunicatio, quousque patet, declaratur.

2 *Fauorem, consiliumve præstantes ijs, qui impediunt executionem prædictorum, in excommunicationem incidunt.*

In hac parte duo hominum genera excommunicantur, ac propterea duas regulas ponamus.

In excommunicationem hanc igitur quoque incidunt prædicti in antecedentibus scilicet in iurisdictionem habentes alias, de his enim in primis hic agitur qui quomodocunque executionem litterarum Apostolicarum, seu executorialium processuum, decretorum prædictorum in dictis spiritualibus causis quomodolibet impediunt, vt habetur in initio verfic. quæ regula, vt superior, declaratur.

Secundo afficit excommunicatio hæc, quocunque modo impediunt ob verbum illud Quomodolibet. Quare vel publicari eas non permittant, vel referri, vel legi, vel executioni mandati, in excommunicationem hanc incidunt.

Tertio afficit excommunicatio hæc vel executiones has impediunt hoc nomine, asserendo se id facere, ne violentia aliqua fiat, ob verf. Prætextu violentiæ prohibendæ. Si ergo affirmarent se ob id prohibuisse, quoniam si executio illa facta esset, ad arma vetum esset, non idcirco penam hanc euadent.

Quatto in excommunicationem hanc

Y 2 hanc

hanc incidit executiones has impediens, esto asserant præfessiones alias, ob ver. Vel aliarum præfessionū, vt pote vel quia inquit se in ea re ius aliquod habere, vel alium, & ob id nolle sibi, alteri ve præiudicium fieri, vel quia inquit, per eas executiones sibi, suoque regno damnum, iniuriam que inferri.

Quinto afficit excommunicatio non solum vbi per se, verum etiam & vbi per alium quis imedit, ob verba in initio Capituli posita, quæ & per alium facientem comprehendunt, verba enim in principio posita ad omnia sequentia referuntur, ita Ias in l. et si per ceperit. §. filius. nu. 20. ff. de liber. & posthu. Id quod locum habet, vel suo nomine gestum ratum habuerit, vt dixit Nauarr. in consi. 37. de sent. excom.

Postremo excommunicatio hæc afficit vel asserant se velle prius supplicare, vel supplicari facere Romanum Pontificem, quæ illum de hac re informet, & edoceant, ob versic. Seu etiam donec ipsi.

Excipitur tamen primo, vbi de licentia Romani Pontificis expressa id facerent: Secus autem, vbi sciret Principem aliquem has litteras morari, & rareret, tunc enim cum ipso dispensare non videtur, & consentire, vt colligitur in tertia parte Bullæ ex capitu. 4. versicu. Quin etiam per huiusmodi absolutionem, id quod notan-

dum est ob dubitationes, & difficultates quasdam, quas nonnulli mouebant.

Secundo excipitur, vbi supplicare se velle dicerent Romanum Pontificem ad eum informandum, & supplicationem coram eodem legitime prosequerentur, vt habetur in versic. Quare Principes, vbi aut Episcopatus, aut alia dignitates Ecclesiasticæ, beneficiave ijs, quibus nollent in suis regnis, collata sunt, non ipsos excludere, sed coram Romano Pontifice causas, quæ ob rem eos non recipiant, exponere debent.

Tertio excipitur, vbi ob Bullæ huius inscitiam quis hoc faceret. argum. capit. Apostolicæ. de cler. excom. min. & cap. fin. de constit. libro 6. & inscitia eius Bullæ non apud paucos est, nam a paucis scitur, esto iuris periti sint, & idcirco ignorantia potest adesse. Animaduertant igitur in hoc Princeps terrarum.

In excommunicationem hanc quoque incidunt, qui ad impediendas huiusmodi executiones suum fauorem, consilium, assensumve præstant, vt habetur in versicul. Vel suum ad id fauorem. Quare, si dum quis petit executiones huiusmodi fieri, aliquis impediatur, quominus fiant, & iudex, qui potest hoc prohibere, non prohibet, in excommunicationem hanc incidet, nam hic fauere dicitur. argum. capitul. quantæ. de sentent. excommun. Si icidem scit pro:

prohibentem) suis militibus uti,
tantūdem, ubi assentitur. Qui de-
mum hortatur, suadet, incitat, ut
quis has executiones impediatur,
in excommunicationem hanc ob
suum consilium incidet. Haec regu-
la omnes, ut superiores, declatan-
tur. Sed de hoc Capite satis, ad
aliud veniamus.

*De excommunicatione lata contra uel tra-
hentes quacunque ratione personas Ec-
clesiasticas ad laicorum tribunal, uel fa-
cientes Statuta contra libertatem Ec-
clesiasticam, contra iura Apostoli-
ce sedis, & quacunque Ecclesia-
rum, uel ipsis uentes.*

Cap. X. V.

Quive ex eorum præten-
so officio, uel ad instan-
tiam partis, aut alio-
rum quorumcunque per-
sonas Ecclesiasticas, Ca-
pitula, Conuentus, Col-
legia Ecclesiarum qua-
rumcunque coram se,
ad suum tribunal, au-
dientiam, Cancellari-
am, Consilium, uel
Parlamentum, præter
Iuris canonici disposi-
tionem, trahunt, uel tra-
hi faciunt, uel procurant,

directè, uel indirectè
quouis quæsito colo-
re. Necnon qui statuta,
ordinationes, consti-
tutiones, præeminen-
tias, seu quæuis alia
decreta in genere, uel in
specie, ex quouis cau-
sa, & quouis quæs-
sito colore, ac etiam
prætextu cuiusuis con-
suetudinis, aut priui-
legii, uel alias quomo-
dolibet fecerint ordi-
nauerint, publicaue-
rint. Vel factis, & or-
dinatis usi fuerint, un-
de libertas Ecclesiasti-
ca tollitur, seu in aliquo
læditur, uel deprimatur,
aut alias quouis modo
restringitur. Seu nostris,
& dictæ sedis, & quorum-
cunque Ecclesiarum iuri-
bus quomodolibet dire-
ctè, uel indirectè, tacite,
uelexpresse præiudicatur.

S V M M A.

- 1 Personæ Ecclesiasticæ quænam sint.
- 2 Capitula, Conuentus, et Collegia Ecclesiastica quid sint.

IN hoc capite, & in reliquis sequentibus excommunicantur, qui libertatem Ecclesiasticam offendunt, & ob id explicandum esset, quid libertas Ecclesiastica sit, & multa alia ad rem hanc pertinentia, sed quoniam commodius hæc aguntur in secunda parte huius Capituli, dividitur enim in duas partes, quarum secunda incipit ibi. Necnon qui statuta, ob eam rem hic tantum quatuor præmittimus. Primum, in quo offendens quis libertatem Ecclesiasticam in prima parte huius Capituli, in excommunicationem hanc incidat. Deinde, quænam sint personæ Ecclesiasticæ. Tertio, quid Capitula, Conuentus, & Collegia. Postremo contra quas personæ excommunicatio hæc fertur.

Quoad primum igitur excommunicatur hic, qui in hoc libertatem Ecclesiasticam offendit vocando, & trahendo ad iudicem secularem personam Ecclesiasticam, nam Ecclesiasticæ personæ privilegium hoc habet, ut coram Ecclesiastico iudice conveniantur, ut habetur in capitulo. si diligenti. de for. compet. & ut id plu-

ribusegit Diaz in sua Prædic. crimin. capit. 62. De offendentibus igitur privilegium hoc hic agitur.

Item Quoad secundum autem personæ Ecclesiasticæ sunt etiam, quæ aut per ordinis susceptionem, aut per religionis alicuius approbationem ingressum præcipuo quodam modo ad seruiendum Deo se dicarunt. argumen. capit. duo sunt generæ. 9. q. 3. hi autem sunt clerici, nec non religiosi, ut diximus supra capit. 11. Vel novitii sint. argumen. capit. religioso. S. si. de sent. excom. lib. 6. Nec non equites, qui militiam sub regula aliqua professi sunt, cuiusmodi sunt equites S. Ioannis, qui Melitæni dicuntur, & de Alcantara, & Calatrava, namque religiosi sunt, & privilegium fori habent, ut afferunt Navarr. in Tractatu de Reditib. Eccl. q. 3. mon. 27. cum seq.

2 Quoad tertium Capitula, Conuentus, & Collegia Ecclesiastica, quæ nomine idem significant, nil aliud sunt, quam corpora quædam ex pluribus singularibus constantia, vno nomine comprehensa. argumen. l. rerum mixtura. S. tria. ff. de vsuca. quæ corpora secundum locorum consuetudinem varie nominantur, nam aliquando corpora huiusmodi dicuntur Collegia, cuiusmodi dicitur Collegium Iesuitarum, quandoque Capitula, cuiusmodi sunt Collegia canonicorum cathedralium Ecclesiarum, de quibus habetur in tit. de ijs,

ijs, quæ sunt a maior. part. capit. quandoque dicuntur Conuentus, quo nomine nominantur Collegia fratrum, & monachorum, quocunque igitur nomine nominentur, quoad rem nostram pertinet, nihil interest, modo Ecclesiastica Collegia sint, & tunc sunt, ubi ex dictis personis constat.

Quoad quartum excommunicantur tam personæ Ecclesiasticæ, quam laicæ, quæ offendunt privilegium hoc, trahendo ad forum seculare personas Ecclesiasticas. His præmissis iam rem aggrediamur: sed quoniam de tribus agitur in hac prima parte, & tria dicta ponuntur, ob eam rem tres regulas ponamus: id quod in sequ. præstabitur.

S V M M A.

- 1 Iudices laici trahentes ad suum tribunal personas Ecclesiasticas in excommunicationem incidunt.
- 2 Iudice laici molestia afficientes colonos Ecclesiarum ob res Ecclesiæ, in excommunicationem incidunt.
- 3 Iudices laici trahentes ad suum tribunal personam Ecclesiasticam, in excommunicationem non incidunt in his casib. Vbi.
- 4 De licentia Romani Pontificis id faciunt.
- 5 Clericum esse ignorant.
- 6 In casibus a iure canonico permisis.
- 7 Clericus succedit in causam iam ceptam.

coram iudice laico.

- 8 Feudum habet a laico.
- 9 Ob delictum, quod ante ordinis susceptionem commissit.
- 10 Ob reconuentionem.
- 11 Vbi priuatus est privilegium huiusmodi.

I.

- §. Ex tribus regulis propositis prima hæc est. † In excommunicationem hanc igitur primo incidunt iudices laici, qui trahunt ad suum tribunal, seu Audientiam, Cancellariam, vel Parlamentum, hæc enim nomina idem significant, quod Tribunal, Ecclesiasticas personas, ut habetur in initio huius Capituli.

Quæ excommunicatio afficit, quicumque laici iudices sint, nam Bulla simpliciter loquitur, dum inquit Quive, ergo simpliciter intelligi debet, item non distinguit, ergo nec nos distinguere debemus. argume. l. de pretio. ff. de publ. in rem a&. Quare vel Imperatores, vel Reges, uel Duces, vel inferiores iudices laici id faciant, in excommunicationem hanc incidunt. Immo si esset Ecclesiastica persona præsidens alicui foro laicorum, in excommunicationem hanc incidet, non enim ut persona Ecclesiastica id facit, sed ut laica, ex quo laici munere fungitur, & nomine laici, ita Caietan. in

Y 4 Sum.

Summ. in verb. excommunicatio
 c. 29. vers. Vbi nota
 Secundo afficit excommunica-
 tio hæc iudices ipsos laicos, vel
 ex officio suo id faciant, scilicet
 nemine potente, vel ad instantiam
 partis, id est aliquo petente, ob
 vers. Ex eorum prætenso officio,
 vel ad instantiam partis, duobus
 enim modis iudex ad suum tri-
 bunal quem trahere potest, aut ex
 officio suo, quod dicitur officium
 nobile, vbi scilicet nemine id pe-
 tente faciat, aut parte instante,
 quod dicitur officium mercena-
 rium, ut probatur in capitul. ve-
 nerabilibus. Si porro, versic. Idem
 est etiam de sentent. excommuni-
 lib. 6. & tradunt Barthol. ac DD. in
 l. imperium. ff. de iur. iudi. omni-
 iudi. Canonista in ca. quod sedes.
 de off. ordin. Quacunque ratione
 igitur trahant, nihil interest. Qua
 re iure in excommunicationem
 hanc incidisse quendam laicum
 iudicem respondit Nauarr. in cõ-
 sil. 32. de sentent. excommunicat.
 qui subdiaconum quendam in
 carcerem coniecit, & eum vt re-
 stem, & principalem examina-
 uit.
 Tertio afficit excommunica-
 tio hæc quascunque personas Ec-
 clesiasticas trahant, ob verba illa
 Personas Ecclesiasticas, Capitula,
 Conuentus, Collegia Ecclesia-
 rum quarumcunque, nam per-
 sonæ Ecclesiasticæ duplicis gene-
 ris sunt, quædam veræ, quæ singu-
 lares personæ sunt Ecclesiasticæ,

quæ significantur per verba illa
 Personæ Ecclesiasticas, quæ-
 dam fictæ, quæ sunt Collegia, &
 Capitula iam dicta ex personis
 Ecclesiasticis veris constantia,
 quæ significantur per verba illa
 Capitula, Conuentus, Collegia
 Ecclesiarum quarumcunque.
 Quæ, vel trahant clericos, non
 conjugatos, vel conjugatos, iuxta
 formam tamen capit. l. de cleri-
 conjug. libro 6. Item, vel religio-
 sos monachos, qui communiter
 fratres dicuntur, vel milites seu
 equites, qui religionem aliquam
 professi sunt, de quibus antea di-
 ximus, vel moniales, vel collegia,
 in excommunicationem hanc in-
 cidunt, nam indefinitè loquitur,
 ergo indefinitè, ac generaliter in-
 telligi debet. Idem cenfeo, si colle-
 gia partim ex Ecclesiasticis per-
 sonis, partim ex laicis constant,
 nam magis dignum trahit ad se
 minus dignum, argum. capi. vnic.
 de consecr. Eccl. vel altar. libro 6.
 & faciunt tradita per Iason. in l. si
 emancipatum. i. 3. & nume. 14.
 & nume. 20. C. de coll. Item, vel sint
 excommunicati, suspensi, interdi-
 cti, banniti, hæretici, & schismati-
 ci, nam Bulla generaliter loqui-
 tur, ergo & generaliter intelligi
 debet. argum. leg. 1. §. & genera-
 liter. ff. de leg. præstand. Item ob
 eandem rationem vel de suo terri-
 torio, vel non de suo territorio
 sint.

Quarto afficit excommunica-
 tio hæc, ob quamcunque causam
 tra-

trahant, vel ob ciuilem, vel ob
 criminalem, nam nullius causa
 mentionem facit, ergo nullam
 excludit, ubi enim lex non di-
 stinguat, nec nos distinguere de-
 bebimus. arg. de pretio. ff. de pu-
 bl. in rem. l. 2. Præterea excom-
 municantur, qui prædictos tra-
 hunt ad suum tribunal, ergo ob
 quamcunque causam trahent, in
 excommunicationem hanc inci-
 det, quoniam verum est ipsos ad
 suum tribunal trahere, & sic ver-
 ba eis conueniunt, ergo & dispo-
 sicio. arg. l. 4. §. toties, ff. de damn.
 infecti. Postremo Bulla excommu-
 nicat trahentes prædictos præter
 Iuris Canonici dispositionem, at
 Ius canonicum prohibet, ne ad
 iudicium seculare trahantur tam
 in causis Ciuilibus, quam in Cri-
 minalibus. arg. c. si diligenti. de
 for. compet. & c. at si clerici. de
 iud. non est igitur quod de hac
 re dubitemus, atque sic dixit la-
 cob. de Graff. lib. 4. decis. cas. con-
 sc. in Expositione Bullæ Cœne
 Domini. num. 13. in fine, specia-
 tim tamen infra de causis crimi-
 nalibus agit vid. cap. 19.
 Postremo afficit excommuni-
 catio hæc, vel indirectè ipsos tra-
 hant, vt pote molestia afficiendo
 suos suaque, quo trahant ipsos
 ad suum iudicium. † Si ergo mo-
 lestia afficiant colonos Ecclesia-
 rum occasione rerum Ecclesiæ,
 vt pote onerando ipsos contra
 ius, & impediendo ne agros co-
 lant, detinendo ipsos, impedi-

tos in aliis rebus, vel impediendo,
 ne ad Ecclesiæ incolant, in
 excommunicationem hanc etiã
 incident. His igitur modis re-
 gula hæc amplificatur, iam qui
 pœnam hanc euadant, explicem-
 mus.

Primum igitur in excommu-
 nicationem hanc non incident,
 † ubi ad id auctoritatem a Roma-
 no Pontifice habent, nam in hoc
 casu eximere ab hac pœna ipsos
 censetur. arg. l. quidam consule-
 bant. ff. de re iud. Si ergo causam
 clericorum cuiuspiam laico dele-
 get, laicus ille ad suum tribunal
 clericum trahens in excommu-
 nicationem hanc non incidet, de-
 legare enim horum causas laico
 Romanus Pontifex potest, vt di-
 xit Gloss. in c. clericus nullus. 1. 1.
 q. 1. & facit c. 1. de elect. lib. 6. &
 quod dixit Abba. in fine. in cap.
 tua, de decim.

Secundò excommunicationem
 hanc effugiunt, † qui trahunt cle-
 ricum ad suum tribunal, quæ cle-
 ricum esse probabiliter ignorant,
 nam Bulla requirit, vt sciens hoc
 faciat, ob uerbum illud, Præten-
 so officio, ergo excusantur, ubi
 id ignorant. arg. ca. apostolica.
 de cler. excom. in. & cap. fin. de
 constit. lib. 6. etenim nec in ex-
 communicationem incidit, qui
 hunc talem clericum esse igno-
 rans percutit, vt habetur in ca. si
 verò aliquis, & in c. cum non ab
 homine. §. in articulo. de senten-
 excomm. esto aliàs clericum per-
 cutiens.

curiens in excommunicationem incidat, per capitulum si quis suadente diabolo. 17. quæst. 4. Quare si nuncii publici, qui auctoritatem citandi habent, iudice non requisiti, aliquo instante clericum citet, & ad tribunal laici trahat, iudex in excommunicationem hanc non incidet, modo citationem factam non probet, & clericum dimittat, ex quo ipso ignorante ad suum tribunal tractus est.

- 5 Tertio fin excommunicationem hanc non incidunt, qui eos trahunt ad suum tribunal in casibus a iure canonico permittis, nã Bulla excommunicat trahentes eas personas præter iuris canonici dispositionem, ut habetur in ver. Præter iuris Canonici dispositionem, inclusio enim vnius, alterius exclusio est. argument. l. cum prætor. ff. de iud. & cap. nonne. de præsumpt. Quare quod hi multi casus sunt, in quibus ex iure Pontificio ad forum laicorum trahi clerici possunt, ob eam rem eos, ut cepimus ordinatim explicemus.
- 6 Quarto igitur in excommunicationem hanc non incidunt trahentes clericos laici ad seculare tribunal, vbi clerici succedunt in causam iam coeptam coram iudice laico, nam tunc coram ipso eam prosequi tenentur. argument. l. vbi coeptum. ff. de iud. & not. DD. quos refert Fel. in capit. quia. vbi quæstionem hanc disputat de iudi. & Viu. qui ipsos sequitur in sua

Syl. opi. 108. vbi opinionem hanc magis communem esse testatur, & faciunt, quæ dixit Bald. & Iason in l. testamenta. C. de testamen. secus si coeptum iudicium non sit, ut DD. ibidem aiunt, esto succedat vna cum laico, ut asseruit Bartol. in l. præcipimus. §. eodem seruando. C. de appel. quem sequitur Ias. in l. emancipati. num. 13. C. de coll. & faciunt dicta ab eod. num. 14. & nu. 10.

- 7 Quinto fin excommunicationem hanc non incidunt, vbi clericus feudum haberet a laico, nam tunc coram ipso conueniri de illo feudo potest, ut not. Abb. per eum canonem in capit. ceterum. numero sexto. de iudic. & opinionem hanc communiter receptam esse testatur Fel. ibid. numero 3. verò. Sed quod lex canonica hoc potuerit, & ab ea nulla ratione recedendum ait, & Guid. Pap. decis. 139.
- 8 Sexto fin excommunicationem hanc non incidunt, vbi ob delictum trahunt, quod ante ordinis susceptionem commiserunt, nam sic asserit, & id communiter receptum testatur Viu. in sua Syl. opin. 112. vbi exceptiones quasdam vident refert.
- 9 Septimo fin excommunicationem hanc non incidunt, vbi clericus per reconuentionem trahitur in causa civili, ut dixit Gloss. numer. 11. quæst. 1. & Boer. atque Afflict. quos refert, ac sequitur Iacob. de Grass. lib. 4. decis. cas. cõsc. in

in expositione Bullæ Cœnæ Domini. nu. 114. & Petrus Aduenas in Reg. 103. vbi de communi testatur, sed hoc habet locum in cā ciuili, vt ibidem ait, & Iul. Clar. in Practic. crim. lib. 5. §. fin. quæst. 36. versic. Et hæc quidem conclusio, nam ait nec reconueniri posse coram iudice laico, non modo vbi de crimine criminaliter agitur, verum etiam neque vbi ciuilitate, & ibi multa de hac re agit videntur, quod tamen dubitatione non caret, ut inquit Abba. in capitul. ac si clerici. numer. 19. cum sequ. de iud.

10 Octauo in excommunicationē hanc non incidunt, qui trahunt Ecclesiasticas personas, quæ priuilegio huiusmodi priuatae sunt, vt exempli gratia per degradationem, vt habetur in capitu. degradatio. de pœn. libr. sexto, atque sic dixit Iacob. de Graff. ibidem, vbi & alios duos casus ponit huiusmodi.

11 Nono in excommunicationē non incidit pars, quæ instat, vt trahatur, nam Bulla loquitur de iudicibus. Declarant hoc verba illa Ex eorum pretenso officio, vel ad instantiam partis, quæ ostendit, de iudicibus Bullam loqui, non enim pars ex suo officio, neque ad instantiam partis trahit. Declarant quoque verba illa Coram se ad suum tribunal, non enim pars coram se trahit, sed coram iudice, non etiam ad suum tribunal, quoniam nullum habet.

Decimo in excommunicationem non incidit, qui has personas citat, ob rationes proxime allatas.

Postremo in excommunicationem hanc non incidit iudex Ecclesiasticus, qui Ecclesiasticam personam ad suum tribunal trahit, esto non subditam trahat, nā de iudicibus solum loquitur, qui auctoritate laica trahunt, ut sensu quoque id Caietan. in Summ. in verb. Excommunicatio. capitu. 29. versic. Vbi nota. Hi omnes ergo pœnam hanc euadunt, & de regula hac satis, ad alteram veniamus.

S V M M A.

1 Trahi facientes personas Ecclesiasticas ad suum tribunal in excommunicationem incidunt.

2 Procurantes trahi ad suum tribunal personas Ecclesiasticas in excommunicationem incidunt.

II.

1 §. Secunda regula hæc est. In excommunicationem hanc quoque incidunt, qui easdem personas Ecclesiasticas, & Capitula ad suum tribunal trahi faciunt, ut habetur in versicul. Vel trahi faciunt. Quæ excommunicatio, vt superior, declaratur. Quare nihil est, quod huc addamus. Iam igitur

tur tertiam regulam aggrediamur.

In excommunicationem hanc quoque incidunt, qui procurant, ut praedicti ad suum tribunal trahantur, ut habetur in versicul. Vel procurant. Quae regula itidem, ut superiores, declaratur.

Item afficit directe, vel indirecte id procurent, & quouis quasto colore, ut habetur in eodē vers. Qui ergo suadet alicui, hortatur, ve, ut Ecclesiasticam personam ad se trahat, in excommunicationem hanc incidet. Qui itidem molestia afficit colonos ipsarum personarum, quamobrem coguntur adire tribunal ipsius, in excommunicationem hanc incident, indirecte enim procurant, ut trahantur, sed de priori hac parte haecenus, ad alteram veniamus.

Vers. Nec non qui statuta, ordinationes, constitutiones, praeminentias, seu quavis alia deereta in genere, vel in specie, ex quavis causa, vel ex quouis quasto colore, ac etiam pretextu cuiusvis consuetudinis, aut privilegii, vel alias quo-

modolibet fecerint, ordinaverint, & publicaerint. Vel factis & ordinatis, vbi fuerint, vnde libertas Ecclesiastica tollitur, seu in aliquo laeditur, vel deprimitur, aut alias quouis modo restringitur. Seu nostris, & dictae Sedis, ac quarumcumque Ecclesiarum iuribus quomodolibet directe, vel indirecte, tacite, vel expresse prauidicatur.

S. V. M. M. A.

1 Statutum quid sit. Item

2 Ordinationes.

3 Constitutiones.

4 Praeminentie.

5 Decreta.

6 Libertas Ecclesiastica quid sit.

IN hac parte, quae in tres dividitur, excommunicantur, qui decernunt aliquid contra libertatem Ecclesiasticam.

Quam excommunicationem ut dilucidiorē habeamus, praemittenda

da nonnulla sunt. Primum, quid statuta, ordinationes, constitutiones, præminentia, decreta ve sint. Deinde quid sit libertas Ecclesiastica. Tertio, in quibus versetur. Quarto a quo tributa. Quinto, quando contra ipsam statuta fieri dicantur.

1. Quoad primum igitur sciendum est statutum nil aliud esse, quam ius, quod vna quæque Civitas sibi statuit, vt habetur in §. ius autem civile, in Instit. de iur. nat. gent. & civil.

2. Ordinationes vero sunt idem, quod statutum, sed appellantur a fine, quandoquidem per ipsas ordinantur mores in iis, pro quibus fiunt.

3. Constitutiones autem proprie sunt leges generales, vt habetur in tot. titul. de constitut. in antiq. & 6. hic vero sumuntur pro statutis, vel pro legibus communibus alicuius regni, & Civitatis.

4. Præminentia vero sunt & itidem constitutiones, & ordinationes, inde fortasse dicta, quod per illas decernatur, qua ratione quisque in suis gradibus se contineat, & vt alius alii præmineat, vel quod ab ijs facta sunt, qui a aliis præminent, vel quod aliis legem ponant, atque idcirco aliis præmineant, atque præ sint, nomen tamen hoc latinum non est, sed aliquo in loco ex consuetudine receptum.

5. Decreta denique & quid pro-

prie sint, supra diximus. Hæc autem nomina, etsi proprie significant, quæ diximus, quatenus tamen ad rem nostram pertinet, pro eodem sumuntur. Declarat hoc dictio illa seu, quæ antecedentia interpretatur, quasi dicat Bulla, Qui leges aliquas facit contra libertatem Ecclesiasticam, (vel statutum, vel ordinationes, vel constitutiones, vel præminentia, vel decreta nominentur) in excommunicationem incidet, etenim ex quo verba ad res significandas inventa sunt, arg. l. ad recognoscendos. C. de ingen. manumiss. cap. in telligentia, extra, de verb. sign. nihil interest, quibus verbis utamur, modo res, de qua agitur intelligatur. arg. l. certum. ff. si cer. pe. & de hoc primo satis.

6. Quoad secundum libertas Ecclesiastica est ius quoddam inhærens generatim Ecclesiis, Ecclesiasticisque personis vtendi privilegiis ipsis a Deo, ab homine ve concessis tam quoad se, quam quoad res suas, quatenus talia sunt. Dixi ius quoddam pro facultate, & potestate. Dixi inhærens generatim, quoniam libertas Ecclesiastica consistit in iis, quæ generatim aut personis Ecclesiasticis omnibus, eorumve bonis, aut Ecclesiis, eorumve itidem bonis condonata sunt, non autem in ijs, quæ huic Ecclesiæ, illive concessa sunt, vt sentiunt Caietan. in Sum. in verb. Excommunication. capitul. 31. & Nauarr. in Manual. cap.

cap. 27. nu. 119. & Iacob. de Graf. lib. 4. deci. cal. confe. in Expositione Bullæ Cœnæ Domini, numero 120. & Innocent. in cap. nouerit. de sentent. excommu. Dixi Ecclesiis, Ecclesiasticisque personis, quoniam libertatem Ecclesiasticam solum habent Ecclesiasticæ personæ tam quoad se, quam sua bona, item & Ecclesiæ, & huiusmodi loca pia tam quoad se, quàm quoad sua bona itidem. Reliqua vero descriptionis verba ex sequentibus declarabuntur. Sed iam tertium agrediamur.

S V M M A.

- 1 Libertas Ecclesiastica a quo sit concessa.
- 2 Priuilegia a Deo qua Ecclesia habeat.
- 3 Priuilegia a Romano Pontifice qua Ecclesia habeat.
- 4 Priuilegia ab Imperatore, que Ecclesia habeat.

S. Tertium, quod præmittendū nobis proposuimus est, a quo ꝑ libertas hæc Ecclesiastica concessa sit, Innocent. in cap. nouerit. de sentent. excommunic. a Deo, & a Romano Pontifice, & ab Imperatore concessam esse dixit, quem DD. ibi communiter se-

quantur, & Bald. in sua Margarita, in ver. Ecclesia, vbi multa ad rem hanc dicit, & Caieta. in Sum. in verb. Excommunicatio, cap. 31. versic. Quinto not. & Nauarr. in Man. capitu. 27. num. 119. versic. Quinta, quod libertas Ecclesiastica. Idque iure merito, nam primum a Deo priuilegium hoc habet, vt clericis decimæ soluantur, vt dicitur in cap. a nobis tua, & in cap. sequenti. de decim. iunct. cap. reuertimini. 16. quæ st. 1. atque sic dixit quoque Innocent. in cit. cap. nouerit, & Mar. Soein. Sen. num. 4. versic. Tertium priuilegium, id quod laicis concessum non est, & facit cap. tua. 1. de decim. Item priuilegium habent de spiritualibus disponendi, & iudicandi, vt habetur in citat. cap. tua, & in cap. denique, & in capit. cum ad verum. distin. 96. atque sic inquit Innocent. in eod. capitu. nouerit. num. 2. & Socin. ibidem numer. 4. Item clerici possunt Ecclesiastica administrare, & nō laici, ut habetur in capitu. fin. vbi agitur de oppugnantibus libertatem Ecclesiasticam. de rebus Eccle. non alien. & inquit Innocent. & Soc. ac DD. in cit. ca. nouerit. Habent quoque a Christo Domino in noua lege & potestatem ordinis, & potestatem iurisdictionis Ecclesiasticæ, nam ordinis potestatem Christus Dominus in vltima cœna tribuit, quando discipulos per ea verba sacerdotes instituit. Hæc quotiescunque feceritis, in mei memoriã

facietis, vt diuinarum rerum ſcriptores communiter concludunt. Potēſtatem vero Iuriſdictionis ſoꝝi penitentię per ea uerba tribuit, Accipite ſpiritum Sanctum, quorum remiſeritis peccata, remittentur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt, ut habetur apud Sanct. Ioann. cap. 20. & apud Tridēt. Synod. de pœnitentię ſacramento, ca. 1. ſeſſ. 14. & communiter D.D. ſic ſentiunt, vt ait Nauar. in capinouit, not. 3. num. 85. verſi. Secundo. Fori autem cōtentioſi potēſtatem ſupremam tradidit idē Chriſtus Dominus ſuper Eccleſiam ſuam Petro Apoſtolo, & ſucceſſoribus ſuis per ea uerba Paſce oues meas, quam potēſtatis plenitudinem declarauit illis uerbis idē Chriſtus Dominus, Conſtitui te principem ſuper oues meas, & illis; Duc in altum. vt habetur apud Lucam capitul. 5. quibus uerbis ſignificabatur ad ipſum interpreta- tionem grauiſſimarum dubitationum pertinere, vt habetur in cap. per venerabilem. §. rationib. qui ſil. ſint legit. & eam potēſtatem pollicitus ipſi eſt apud S. Mattheum capit. 16. illis uerbis: Et tibi dabo clauēs regni cœlorum, atque ſic dixit Inno. in eodem ca. nouit. num. 1. & ſequitur ibi Mar. Socin. Sen. nume. 4. & communiter D.D. Vni uerſis uero Apoſtoliſ, Epiſcopis, & ſucceſſoribus ſori contentioſi potēſtatem per ea uerba tribuit: Quęcunq; alligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cęlis,

& quęcunq; ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cęlo, ut habetur apud S. Mattheum. cap. 18. Quorum potēſtatem nullam laici habent.

3 A Romano Pontifice itidem multa priuilegia habent, & primum priuilegium cap. ſi quis ſua dente diabolo. 17. quęſt. 4. quod priuilegium pertinet ad perſonas Eccleſiaſticas, atque ſic quoque dixit Innocen. in eod. cap. nouerit. num. 2. & Socin. num. 4. verſi. A Papa. Item ut in Legatiſ Eccleſiarum duo teſtes ſat ſint, per cap. relatum. de teſtament. Tertio priuilegium ſori, ut ſcilicet coram Eccleſiaſtico iudice conueniatur, vt habetur in cap. inolita, & in c. placuit. 11. quęſt. 1. & in capitu. ſi diligenti, ubi & D.D. not. de foro compe. Quarto immunitates tam quo ad perſonas, quam quo ad res, & loca, vt habetur in tit. de immunit. Eccleſi. in antiq. lib. 6. & in titu. de cenſ. eod. lib. 6.

4 Ab Imperatore demum priuilegia conceſſa ſunt, nam & ipſe in ijs concedere illa poteſt, in quibus iuriſdictionem habet, ut habetur in tot. tit. C. de ſacroſan. Eccl. & in tit. de Epiſ. & cler. & C. de ijs, qui ad Eccleſ. confugiunt; & tam generatim, quam ſpeciatiim concedere priuilegia hic poteſt, ut dixit Innocen. in cit. capitu. nouerit. num. 2. cum ſequen. Sed quoniam hiſ priuilegiis extant reſerti libri, & nouiſſimē Zanchus de eis egit, ob eam rem ſat eſt exemplis exempli.

placuisse a quibus privilegia hæc concessa sint. Ex quibus etiam patet, in quibus uerletur libertas Ecclesiastica, quod tertio loco explicandum proposueram, nam consistit in prerogatiuis, & privilegiis quibusdam tam respectu habito ad ipsas personas Ecclesiasticas, & Ecclesias, quam ad ipsorum bona, sed iam postremum aggrediamur.

S V M M A.

I. Libertas Ecclesiastica quædo uioletur, & quando contra libertatem Ecclesiasticam quid fiat.

II.

I. Postremum, quod præmittendum nobis proposuimus, est. Contra libertatem Ecclesiasticam quando aliquid fiat, & quando libertas Ecclesiastica uioletur. In hoc, igitur DD. varii sunt. Barto. in auth. cassa. numero 5. C. de sacrosanct. Eccl. ait ea esse contra libertatem Ecclesie, & personarum Ecclesiasticarum, per quæ ipsæ redduntur magis timidae, & laici magis audaces. argum. l. 1. §. quæ onerandæ. ff. quar. rer. ad. non detur, & hæc opinionem sequitur Abb. in cit. cap. nouerit. num. 2. versi. Sed Barto. de sentent. excommun. exempli gratia statu-

to cauetur, ut qui laicum vulnerat, grauissimè puniatur, qui uero clericum, leuiter. Hæc opinio Barto. mihi non satisfacit, nam generalis non est, & capita omnia libertatis Ecclesiasticæ non comprehendit, quid enim, si statuto caueatur, ut clerici pro suis rebus uectigal soluant? Planè contra libertatem Ecclesiasticam hoc est, & tamen non ob id clerici timidiiores laicis fiunt, quoniam & ipsi uectigalia præstant, opinio igitur hæc tenenda non est generatim, quamuis in illo casu uera sit. Quare Fel. fuit in alia sententia in eodem capitu. nouerit. in fine, nam inquit ibi statutum illud esse contra libertatem Ecclesiasticam, per quod prohibetur personis Ecclesiasticis illud, quod de iure diuino, & humano non erat illis prohibitum. Et hoc ob eam rationem, quoniam libertas est naturalis facultas faciendi, quod alicui liber, nisi iure prohibeatur, ut dicitur in l. libertas. ff. de stat. homin. Hæc opinio etiam mihi non probatur, nam libertas hæc non est Ecclesiastica, ita ut laicis non conueniat, sed est communis tam laicis, quàm Ecclesiasticis personis, ut per se patet. Tercia fuit opinio Innoce. in eodem capitu. nouerit. numero 2. ubi sensit contra libertatem Ecclesiasticam eum facere, qui uenit contra priuilegium Dei, uel Imperatoris super temporalibus, uel Papæ super spiritualibus, modo priuilegia illa concessa Ecclesiæ uniuersæ.

uer-

uersali sint, & cum hac opinione transeunt DD. Canonistæ, vt ait Abb. ibi num. 2. vers. Sed quæro, sequitur quoque eum Mar. Soci. Sen. in eod. c. nouerit. num. 5. vers. Breuiter dic, & Bald. in auth. cas. la. nu. 2. vers. Sed quæro de alia questione.

Contra opinionem hanc tamē facere videtur cap. fin. de immunit. Eccl. lib. 6. vbi contra libertatem Ecclesiasticā tacere dicitur, qui prohibet, ne clericis panem quis coquat, & alia huiusmodi. Arqui ad hoc responderi potest, nam non ibi dicitur fieri contra libertatem Ecclesiasticam per eā prohibitionem, sed præsumi, idq. merito, nam per se non tangit Ecclesiam, quatenus Ecclesia est, sed quatenus est congregatio hominum, atque sic dixit Caieta. in sum. in verb. Excommunicatio. cap. 11. versicul. Quinto not. ibi. Et quod ita canones intelligant, & eod. cap. 37. in ver. Et no. quod ista non sunt. Quid igitur concludendum? Ego sententiam Innoc. sequor, quam tamen sic interpretandam, ac reformandam censeo, scilicet contra libertatem Ecclesiasticam fieri primo, ac per se, vbi Ecclesiasticæ personæ impediuntur, & Ecclesiæ quo minus vtantur priuilegijs tam a Deo, quam ab homine generaliter ipsis condonatis, nam si libertas Ecclesiastica in illis priuilegijs continetur, vt supra vidimus, ergo, vbi contra ea priuilegia fit, contra li-

bertatem Ecclesiasticam fieri dicemus. Quare statuta, quibus cauetur, vt vectigalia, portoriaue soluant, contra libertatem Ecclesiasticam sunt, nam priuilegium concessum est, ne ad hæc præstanda obligentur, vt habetur in cap. 1. & in cap. clericis. de immunit. Eccl. libro 6. & in capit. quanquam. de cens. eo. lib. statutum itidem, quo cauetur, vt clericus coram iudice laico conueniatur, contra eandem libertatem est, nam ex priuilegio coram Ecclesiastico iudice conueniri tantum potest, vt habetur in cap. si diligenti, de for. compet. statutum itidem, quo permittitur, vt confugientes ad Ecclesiam inde extrahantur, cōtra eandem libertatem est, ob capit. inter alia. de immunit. Eccl. sicut etiam statuta, quibus cauetur, vt secularia iudicia in Ecclesijs exerceantur, contra capit. cum Ecclesia. de immunita. Eccl. in antiq. & in cap. decet. eodem lib. 6. cum multis alijs, quæ refert Mar. Socin. Senior in cita. capit. nouerit. num. 5. versicul. Breuiter. de sentent. excommu. His igitur modis contra libertatem Ecclesiasticam fit. Sed iam regulam de more ponamus.

S V M M A.

- I Statuta contra libertatem Ecclesiasticam facientes in excommunicatione incidunt, quæ excommunicatio, quousque pateat, declaratur.

Z §. Pra-

III.

¶ Præmissis iam dictis, regulâ de more ponamus.

In excommunicationem hanc igitur incidunt primo, qui faciunt, ac publicant statuta contra libertatem Ecclesiasticam, ut habetur in versu. proposito.

Quæ excommunicatio afficit statuentes, quicumque sint, tû ob dictionem illam omnes, quæ habetur in antecedentibus, ad quæ refertur principium huius versiculi quod Bulla non distinguit, ergo nec nos distinguere debemus. arg. l. de pretio. ff. de publ. in rem acti. Vel igitur Imperatores, vel Reges, vel Iudices alii inferiores aliquid huiusmodi statuunt, in excommunicationem hanc incident.

Item excommunicatio hæc afficit non solum laicos huiusmodi hæc statuentes, verum etiam & clericos ob easdem rationes, imo magis ipsi puniendi videntur, qui contra ecclesiam veniunt, quam omnium maximè fouere deberet. argum. cap. si. de postulan. Quare vel Cardinales sint, vel Patriarchæ, vel Archiepiscopi, vel episcopi, inferioresve alii ecclesiæ præfides, pœnam hanc non euadent, ut & sensit Marian. Socin. Senior in eodem capitu. nouerit. numero septimo. versicu. Sed circa hoc dubitatur.

Tertio excommunicatio hæc

afficit, vel per statutum veniant cōtra libertatem ecclesiasticam, vel per legem aliam generalem, quocunque nomine nominentur, ob verba illa Statuta, Ordinationes, Constitutiones, Præeminentias, seu quæuis alia decreta, ad summam vel sit lex generalis, & communis alicuius Imperii, vel Regni, vel propria alicuius loci, pœnam hanc non effugient legem talem ferentes.

Quarto afficit excommunicatio hæc, vel in genere, vel in specie id statuunt, ob verba illa in genere, vel in specie, quæ verba in varias sententias trahi possunt. Primo in genere statuendo, exempli gratia, ut omnis pro rebus suis portorium soluat, cuiuscunque conditionis, ordinisve sit. In specie statuendo, ut portoria ecclesiasticæ personæ etiam soluant. Item alio modo ea verba interpretari possumus. In genere statuendo, ut clerici vectigalia soluant, In specie statuendo, ut ecclesiasticæ personæ alicuius loci prædicta præstent.

Tertio modo interpretari possumus, in genere statuendo contra omnia privilegia ecclesiastica; In specie statuendo contra aliquantum. Quarto, in genere, ut supra, in specie contra aliquam singularem personam. Quare si iudex decernat, ut cōfugiens ad ecclesiam, inde extrahatur, in pœnam hanc incidet: nihil tamen interest, quam interpretationem ex his

his accipiamus, nã ſtatuetes in excommunicationem ſemper incident, quandoquidem contra libertatem ſemper faciunt, primo caſu excepto, & ob id poteſt epiſcopus cogere ſtatuentes, quo declarent ecc. perſonas non comprehendī, ut dixit Iacob. de Graſſ. libro quarto. deciſ. caſ. conſe. in expoſitione Bullæ Cœnæ Domini. numero 119. ſecutus Lap. & Bal. ab eo citat. etſi nolint, ſed uelint etiam perſonas eccleſiaſticas comprehendī, hac pœna afficiuntur.

Quinto afficit excommunicatio hæc ſtatuentes, quacunque ex cauſa id ſtatuant, ob uerba illa ex quauiſ cauſa, ut pote uel ne ſuperbiores ſint laicis, uel quo aliis exemplo ſint, ſi ſtatuant ipſi pœnas in clericos delinquentes. Item, ſi quo Ciuitas rebus abundet, & onera debita ſuſtineat, militibus ſtipendium præbeat, uel ob aduentum Principis ſumptus faciat, ſtatuant, ut pro rebus ſuis ueſtigalia præſtent, quacunque igitur ratione id ſtatuant, pœnam hanc non euadent, ob uerba illa, & quouis quaſito colore.

Sexto afficit excommunicatio hæc, uel ſtatuetes allegent in hoc conſuetudinem, aut priuilegium, nam, eſto aſſerant cõſuetudinem eſſe, ut clerici ueſtigalia ſoluant, uel priuilegium in hoc ſe habere, aliud uel quid tale, in excommunicationem hanc incident tamen

ob uerba illa, Ac etiam prætextu cuiuſuis conſuetudinis, aut priuilegii, uel alias quomodolibet.

Septimo afficit excommunicatio hæc non ſolum, ubi libertas Eccleſiaſtica omnino tollitur, uerum etiam, & ubi in aliquo læditur, uel deprimitur, aut alias quouis modo reſtringitur, ob uerba illa. Vnde libertas Eccleſiaſtica tollitur, ſeu in aliquo læditur, uel deprimitur, aut alias quouis modo reſtringitur, tum quod ualeat argumentum a toto ad partes. argument. l. quæ de tota. ff. de rei uen. tum quod, qui in aliquo ex dictis offendit, contra Eccleſiaſticam libertatem facit, ut per ſe patet. Quare, ſi ſtatutum fiat, ut Eccleſiaſticæ perſonæ pro ſuis rebus ueſtigalia ſoluant, ſed non tantum, quantum laici, tamen pœnam hanc non euadent, nam nihilominus Eccleſiaſtica libertas læditur, ac deprimitur, quandoquidem ad nihil tenentur. Si quoque ſtatuant, ut pro frumento tantum ueſtigalia ſoluant, non autem pro uino, & aliis rebus. Vel pro ijs tantum, quæ ad ipſas Eccleſiaſticas perſonas pertinent, a ueſtigalibus immunes ſint, non autem ab ijs quæ ad eorum familiam. Vel ſtatuant, ut immunes ſint a ueſtigalibus pro ijs, quæ ad diuina faciendâ pertinent, ut pote ne quid ſoluatur pro calice, miſſali, ueſtibus ad diuina faciendâ pertinentibus, cum emun-

tur, vel per aliqua loca exportantur, vt exempli gratia. Bononia sexicum pannum pro indumentis ad diuina, facienda pertinentibus Barbianum vehitur, & quia res talis est, Imolæ nihil petitur, sed pro aliis pannis, quibus se clericus induere vult, vectigal petitur, quod mihi contingit, tanè in excommunicationem hanc incident, quandoquidem libertas Ecclesiastica hic laeditur, deprimitur, ac restringitur, nam pro nulla re ad vectigalia præstanda Ecclesiastica personæ tenentur, & sic nec pro frumento, nec pro vino, & aliis rebus, quod priuilegium habent non solum pro rebus ad victum suum pertinētibus, verum etiam, & familiæ suæ, & ob id nō restringitur priuilegium ad ea, quæ pertinent ad diuina tantum faciendâ.

Octauo excommunicatio hæc afficit vel indirectè contra libertatem Ecclesiasticam faciunt statuta, vel tacitè, ob verba illa Directè, vel indirectè, Tacitè, vel expresse. Quare, si statutum fiat, vt coloni clericorum pro fructibus, quos ex rebus Ecclesiæ colligunt, ac pereipiunt, vectigalia præstent, ad onera ob easdem res Ecclesiæ tam personarum, quam rerum obligati sint, in excommunicationem hanc incident, nam per obliquū laeduntur Ecclesiasticæ personæ, quandoquidem deteriori conditione ob onera prædicta bona Ecclesiæ locantur, ad eam colenda

difficilius partiarum coloni inueniuntur.

Postremo excommunicatio hæc afficit, etiam statuta hæc fiant contra Ecclesiasticas personas, quæ excommunicatæ, interdictæ, suspensæ ve sint, nam nihilominus in excommunicationem hanc incident, tum quod restringitur libertas Ecclesiastica, vt per se patet, quod est contra Bullam hæc, tum quod censuris irretiti sua priuilegia non amittunt, vt probauimus in Tractatu nostro de Censuris, capitu. 13. §. 15. numero 7. cū multis sequen. Tabula. 1. Hi omnes ergo in excommunicationem hanc incident, etiam statutum nondum vsu receptum sit, & ex eo nihil sit iudicatum, iam eos explicemus, qui pœnam hanc euadunt, id quod in sequenti tractabimus.

§ V M M A.

- 1 Statutum faciens contra libertatem Ecclesiasticam quando in excommunicationem non incidat.
- 2 Statutum faciens, ut in funeribus, in primis missis tot sumptus non fiant, et tot religiones vocentur, & eruces adsint, an in excommunicationem incidat.

IV.

§ Statuta facientes contra libertatem Ecclesiasticam quæ in excommunicationem incident.

rent, vidimus, modo videamus, qui in eam non incidant. Primum igitur in excommunicationem hanc non incidit Romanus Pontifex, si quid contra libertatem Ecclesiasticam statuat, tum quod ipsum excommunicare nemo potest, ut dixit Innoc. in capit. quod in dubiis. de sentent. excomm. & Abba. in cap. vniuersitatis, eodem in fine; tum quod statuto, quo excommunicatio fertur, statuens non obligatur, ut hæc nos abundè probauimus in Tractatu nostro de Censuris Cap. 2. §. 8. Fab. 1. atque sic dixit Mar. Soci. Senior in capit. nouerit. numer. 7. versu. Sed circa hoc dubitatur. de sentent. excomm. Ac planè, vbi statuit contra priuilegia a se, ab Imperatore ve cõcessa, dubitationem nullam res hæc habet, nam præest Imperatori, præest & suo iuri. argum. c. proposuit. de concess. præbend. & qui legem tulit, etiam eam tollere potest, ut dixit Gloss. in capit. maior. de maior. & obedi. cum sim. Quoad priuilegia vero a Deo concessa dubitat Socin. quamuis demum nec in hoc casu in excommunicationem incidere censeat, quæ opinio uerissima est, quando quidem excommunicatio hæc a iure positiuo lata est, cui ipse non subiicitur. argument. capit. proposuit. de concess. præbend. & l. digna vox. C. de leg. quamuis si sine causa id faciat, a peccato immunis non sit, ut alibi diximus.

Secundo loco in excommunicationem hanc non incidunt statuentes, vbi de licentia, & consensu Romani Pontificis id faciunt, ob rationes proximè allatas, nam a sua pœna quem eximere Romanus Pontifex potest. Atquæ Romanus Pontifex cõcedere potest, ne in excommunicationem incidat clericum percutiens? Abb. sic distinguit. Aut Romanus Pontifex id sine causa facit, & in hoc casu id facere ipsum non possit, quandoquidem de honestate vniversalis Ecclesiæ status, propterea quod Ecclesiasticæ personæ contemnerentur. Aut cum causa, & tunc id posse sentit, hancque opinionem communiter receptam esse testatur Mar. Socin. Seni. in capitul. peruenit. numero 395. versicul. & prædicta etiam faciunt ad decisionem. de sentent. excommunicat. Hostien. autem simpliciter Romanum Pontificem id posse ait. Quid igitur concludendum? Ego sic distinguendum, & has opiniones inter se sic conciliandas esse censeo. Aut queritur, an Romanus Pontifex tollere possit, ne quis violentas manus in Ecclesiasticam personam iniiciens in excommunicationem incidat, capitul. si quis suadente diabolo. 17. quæst. 4. & in hoc casu opinionem Hostien. verissimam censeo, nam pœna illa a Concilio lata est, supra quod Romanus Pontifex est, ut antea vidimus in capitul. 1. ergo illam tollere

potest. Aut queritur, an peccet hoc faciendo, & in hoc casu sic distinguo. Aut ex iusta causa id facit, & tunc non peccat, nam in multis casibus id fecisse legimus in capitu. ex tenore, & in aliis iuribus. de sentent. excommunic. et go si causa ad sit, omnino ipsam tollere potest, valet enim argumētum de toto ad partem, & e contrario. argument. l. qua de tota. ff. de rei vind. Aut sine causa id facit, & tunc secus, & in hoc casu sententia communis locum habet. Quæ diximus autem de hoc privilegio clericorum, de aliis privilegiis hoc quoque sentimus.

Verum quid de Imperatore, an privilegia a se concessa adimens in excommunicationem hanc incidet? Ego sentio, vbi a Romano Pontifice probata non sunt, in excommunicationem ipsum non incidere, secus autem si sint approbata, vt sua, nam et si suis legibus nemo obligatur, tamen, ex quo a Romano Pontifice probata sunt, Ecclesiastica facta esse censentur. arg. l. unic. C. de veter. iur. enucl. Præterea pœna excommunicationis ab Imperatore lata non est, ita igitur sentio saluo, & cætera.

Tertio in excommunicationem hanc non incidunt, vbi statutum illud non promulgassent, nam ante promulgationem nec obligat, nec operatur, vt habetur in capi. in istis. §. leges instituuntur. disti.

4. Præterea in Bulla dicitur fecerint, ordinauerint, & publica uerint, ergo ob copulam illam. Et concurrere omnia illa debent. argum. l. si hæredi plures. ff. de cognat. insti.

Postremò sumus in pœnis, ergo benignior interpretatio faciendā est. argum. capitu. odia, & capitu. in pœnis. de regu. iur. libro 6. & l. interpretatione. ff. de pœ. multo minus ergo in pœnam hanc incidet, qui statuta huiusmodi facere ceperunt, & deinceps desierunt, præsertim quod verbum illud, fecerint, rem perfectam significat, per l. 3. §. hæc verba. ff. de negot. gest. not. Felin. in capitu. nouerint. numero quarto, versicul. Item adde, de sentent. excommunicat.

Quarto in excommunicationem hanc non incidunt, vbi ex ignorantia probabili statutum huiusmodi faciunt, ignorantes ipsum esse contra libertatem Ecclesiasticam. argum. capitu. fin. de constit. lib. 6. & capitu. Apostolica. de cleric. excommu. min. in antiq. atque sic dixit Mar. Socin. Sen. in eodem capitul. nouerit. numero 16. versicu. Circa quartum, iunct. numero. i 5. & Iacob. de Grass. libro 4. dec. cas. consc. in expositione Bullæ Cœnæ Domini. num. 123. Quare si in aliquo Oppido, & Villa, ubi de Consilio sunt tantum rustici, & litterarum imperiti aliquid tale non dolo malo statuatur, statuetes in excommunicationem hanc non

non incident, nam mortiferè non peccant, & ob id in excommunicationem non incidunt. argumēt. capit. nemo Episcoporum, & capit. nullus, r. 1. quæst. 3. atque sic dixit Innocen. in cit. cap. nouerit, prope finem. Si itidem statuentes peritos DD. consuluerunt, an id, quod statuunt, contra libertatem Ecclesiasticam sit, nolentes eam offendere, & ipsis responderint, nihil in statuto contra libertatē Ecclesiasticam esse, statuentes in excommunicationem hanc non incident, esto aliquid sit cōtra libertatem Ecclesiasticam, nam ignorantia maxime probabili laborāt, ex quo quantum ipsos decuit, fecerunt, & neque apud Deum, neque apud Ecclesiam Ecclesiasticam libertatem offendunt, atque sic asseruit Caietan. in Summ. in verb. Excommunicatio. capit. 31. versū. Quarto not. & Nauar. in Manual. cap. 27. num. 119. versū. Quarta. Quare, vbi ignorāt, an quidpiam sit contra libertatem Ecclesiasticam, cautione hac uti poterunt, quo dubitationem omnem tollāt. Et si in statutis per nos editis, aliquid in sit, quod directè, vel indirectè, tacite, vel expresse, in totū, vel in partem contra libertatem Ecclesiasticam sit, ex nunc statuta talia cassamus, tollimus, & pro cassis, irritis, & nullis haberi volumus, nam quod dolo carent, in excommunicationem hanc non incident. Quæ tamen cautio nō proderit ijs, qui scierūt aliquid esse cō-

tra libertatem Ecclesiasticā, nec etiam ad euitandam excommunicationem eius capitul. nouerit. de sentent. excommunicat. vtrah. dunt DD. ibi & Marian. Socin. Sen.

Quinto in excommunicationē hanc non incidunt, qui Ecclesiasticam libertatem offendunt de facto, nulla ordinatione statutove facto, ut exempli gratia, quis de Ecclesia extrahit, qui ad ipsam confugit, planè in excommunicationem hic non incidet, si statutum ibi non sit, vt liceat ad Ecclesiam confugientem inde extrahere, Bulla enim loquitur solum de offendente statutis faciendis, atque sic sensit Glor. 1. in capit. cum pro causa, de sentent. excommuni. & sequuntur DD. nonnulli. ac Mari. Soc. Sen. qui ipsos refert in canon. nouerit. nu. 5. uer. Et ex prædictis infertur.

Sexto in excommunicationem hanc non incidit vniuersitas, quæ statutum huiusmodi fecit; nam Vniuersitas excommunicationis capax non est, ut habetur in capi. Romana. §. in vniuersitatem. de sentent. excommuni. lib. 6. & ut nos in Tractatu nostro abundè id egimus, & in prima parte huius operis, extraordinaria igitur pena punietur.

Septimo in excommunicationē hanc non incidunt, qui statutis offendunt, seu violant privilegia cōcessa alicui speciali ecclesie, nam tunc non violatur libertas Eccle-

Z 4 fiali.

fiastica, sed eius ecclesiae, at in excommunicationem hanc quis incidit, ubi violat privilegia concessa Ecclesiae vniuersali, ita Innocentius inquit in capitu. nouerit, quem sequuntur Felin. ac DD. de sententia excommun. & Tho. Zerola in sua Prax. Episco. in verb. libertas Ecclesiastica. In sequentem tamen incidant.

Postremo in excommunicationem hanc non incidunt, ubi statutum hoc animo, ac proposito factum non est contra Ecclesiasticam libertatem, & sic non est de eo, quod per se, & sua natura Ecclesiasticae libertati derogat, esto per accidens aliquid offendatur Ecclesia, ut asseruit Caietan. in Sum. in verb. Excommunicatio, capitu. 31. versic. Sexto not. & Nauarr. in Man. cap. 27. numer. 120. versicu. Nona, & Abba. in capitul. fin. de reb. Eccle. non alien. in fine, & Iacob. de Graff. l. 4. decis. cas. consc. in expositione Bullae Coenae Domini. numer. 121. † Quare si statuto cautum sit, ne in honorem familiae in funeribus, in nuptiis, in primis missis tot sumptus fiant, sed moderati, & ad formam a statuto traditam, & hoc ob eam rationem, ne grauiissimis sumptibus inanis gloriae causa familiae se exhauriant, statuentes in excommunicationem hanc non incident, quandoquidem ad ostentationem tollendam, & bonorum iacturam vitandam, non autem ad Dei honorem minuendum, Ecclesiasti-

cam, & libertatem offendendam statutum factum est, atque sic sentit Abba. ibidem, & Iacob. de Graff.

Excipitur tamen, ubi de rebus ijs statuerent, quae per se ad Dei laudem, animarumque salutem pertinerent, vt exempli gratia, si statuerent, ne pro mortuo nisi tot missae celebrarentur, nam statutum hoc non valeret, quandoquidem & diuino cultui, & animarum salutis derogat, vt habetur in capitu. fin. de reb. Eccle. non alien. & vt dixit Caietan. ibidem. De his autem statutis, & de hac materia libertatis Ecclesiasticae agunt Felin. ac DD. in cap. Ecclesia Sanctae Mariae, de consi. Sed de prima parte huius partis satis, ad alteram partem veniamus, in qua excommunicatur, qui dictis statutis vsi fuerint, quare & de hoc regulam infra ponemus.

S Y M M A.

I Statutis contra libertatem factis vsentes in excommunicationem incidunt.

V.

De ijs, qui vsuntur statutis contra libertatem Ecclesiasticam agendum nobis proposuimus, iam igitur regulam de ipsis more nostro ponamus.

In excommunicationem hanc ergo incidunt, tqui in dictis statutis

tis contra libertatem Ecclesiasticam vtuntur, vt habetur in versic. Vel factis, & ordinatis vsi fuerint, & cat. Quare iudices, si in loco extet statutum, vt Ecclesiastica persona pro suis rebus vectigalia soluant, in excommunicatione hanc incident, si ob id contra Ecclesiasticas personas, vbi casus contingit, sententiam tulerint, & ad vectigalia soluenda obligatas eas esse declararint, si itidem publicani beneficio statuti vsi fuerint, in eandem poenam incident. Vel igitur in iudicio, vel extra iudicium statutis huiusmodi vtantur, in excommunicationem hanc incidet. Quae excommunicatio, quoniam iisdem modis, quibus superior, declaratur, ob eam rem ad tertiam partem transeamus. Et quoniam in ipsa excommunicantur, qui offendunt iura Apostolicae sedis, & aliarum ecclesiarum, ob eam rem & hic regulam ponamus, id quod in sequenti faciemus.

S V M M A.

- 1 Statutum facientes, unde praedicitur Romano Pontifici, & iuribus Apostolicae Sedis, necnon iuribus quarumcunque Ecclesiarum, in excommunicatione nemincidunt.
- 2 Materia huius Capituli iure antiquo quoque acta est.

VI.
De facientibus statuta, vnde praedicitur sic iuribus Romani Pontificis, & Apostolicae Sedis, necnon aliis Ecclesiis, hic videndum est, quare & hic regulam de his ponamus.

In excommunicationem hanc ergo incidunt, qui statutum fecerint, vnde praedicitur Romani Pontificis iuribus, & dictae sedis, vel iuribus quarumcunque aliarum Ecclesiarum, vt habetur in ver. Seu nostris, & dictae sedis. Quae excommunicatio eisdem modis declaratur, quibus superiores regulae. Differt tamen ab illis, quoniam in praedictis casibus excommunicantur, qui statuta faciunt contra privilegia communia concessa omnibus Ecclesiis, & Ecclesiasticis personis. Hic autem excommunicantur, qui faciunt statuta contra privilegia praecipua, ac propria huius, vel illius Ecclesiae, quamuis in capitulouerit. de sentent. excommunic. per il. ud ius id non caueri DD. communiter senserint, & Caieta. & Nauarr. in citat. locis. Differt etiam in hoc a praedictis, quoniam supra agitur de offendentibus Ecclesiasticam libertatem, hic autem de omnibus iuribus na indefinitè loquitur, ergo indefinitè, & generaliter intelligi debet. Quare si vna Ecclesia ius habet colligendi decimas in aliterius

terius Parochia, uel ex præscriptione, uel ex consuetudine, ut est Arimini, ubi decimæ prædiorum quæ sunt in alterius Parochia, ex parte præstantur parochis, & Ecclesiis, a quibus Domini prædiorum sacramenta recipiunt, Episcopus suo statuto ius hoc tollere non potest, nisi hi consentiant, quorum interest, dummodo consentire in hoc possint. Idem, etsi in aliis iuribus præiudicium facere uoluerit. Differt quoque quoniam supra excommunicatur statuentes contra libertatem Ecclesiasticam tam personarum, quam rerum. Hic autem statuentes contra ius Ecclesiarum, ut per se patet. Differt demum etiam in hoc, quoniam supra excommunicatur, qui statuunt contra privilegia Ecclesiæ concessa tam a Deo, quam a Romano Pontifice, & ab Imperatore. Hic autem, qui statuunt contra iura, a quocunque illa habuerint, modo ea concedendi facultatem haberet. Atqui de

3 Capite hoc satis, si illud addiderimus, & iure antiquo prohibitum fuisse excommunicatione proposita, ne quis libertatem Ecclesiasticam offenderet, scilicet. Primo iure ciuili, in authen. causa. C. de sacrosan. Eccl. ubi statuta hæc nulla redduntur, & statuentes puniuntur, ut ibi habetur, quæ differt ab hac Bulla præter alia, & quo ad poenam. Item iure canonico in capitu. hoderit. de sentent. excom. mun. nam ibi excommunicatur,

qui seruare faciunt statuta edita, & consuetudines introductas contra Ecclesiasticam libertatem. Item, qui statuta huiusmodi faciunt. Tertio, qui ea scripserunt. Quarto, qui secundum ea præsumptu- pserint iudicare.

Postremo, qui iudicata in publicam formam scribere præsumptu- pserint. Qui canon in aliquibus latius prouidet, in aliquib. arctius, quam Bulla, ut ex dictis, & ex eo iure percipi potest. Se habent igitur inter se sicut excedens, & excelsum. De hac quoque re agitur in cap. grauem, eod. de sent. excom. mun. Sed iam ad aliud caput ueniamus.

*De excommunicatione lata contra impedi-
dentes Indices Ecclesiasticos, quo mi-
nus sua iurisdictione Ecclesiastica utan-
tur, & contra eos, qui ab ipsis Iudici-
bus Ecclesiasticis ad seculares iudices
confugiunt, & contra ipsos aliquid de-
cerni curant.*

Cap. X V I.

Necnon, qui Archiepiscopos, Episcopos, aliosque superiores, & inferiores Prælatos, & omnes alios quoscunque iudices Ecclesiasticos ordinarios quomodolibet

im-

impediunt, quo minus sua iurisdictione Ecclesiastica contra quoscunque vtantur, secundum quod canones, & sacrae Constitutiones Ecclesiasticae, & decreta Conciliorum generalium, & praesertim Tridentini statuunt. Ac etiam eos, qui post ipsorum ordinationum, vel etiam ab eis delegatorum quorumcunque sententias, & decreta, aut alias iudicium eludentes ad Cancellarias, & alias Curias seculares recurrunt, & ab illis prohibitiones, & mandata etiam penalia ordinariis, aut delegatis praedictis decerni, & contra illos exequi procurant. Eos quoque, qui haec decernunt, & exequuntur. Seu dant auxilium, consilium, pa-

trocinium, & fauorem in eisdem.

S V M M A.

- 1 Impedire quid sit.
- 2 Impedire aliquid quos modis contingat.
- 3 Iurisdicctio Ecclesiastica quid sit.

IN prima parte huius capituli, quod diuiditur in quatuor partes, quarum secunda incipit ibi. Ac etiam eos. Tertia ibi, eos quoque. Quarta ibi, seu dant auxilium, in prima inquam parte excommunicantur, qui impediunt iudices Ecclesiasticos, quo minus sua iurisdictione Ecclesiastica secundum Canones utantur, quam rem ut dilucidior habeamus, sicut etiam reliquas partes huius Capituli praemittenda nonnulla sunt.

Primum, quid sit impedire, quos modis contingat quem impediri, quibus rationibus contingat impediri. Item praemittendum est, quid sit iurisdicctio Ecclesiastica, in quibus uersetur, & de qua hic agatur.

- 1 Quoad primum igitur † Impedire nil aliud est, quam aduersarium aliquod opponere, quamobrem quis id, quod uolebat, facere non potest, ut colligitur ex dictis a nobis antea in Cap. viii. numero 1.

Hoc

Hoc autem duobus modis contingere potest, scilicet & de iure, & de facto, de iure, ubi quis legitime impedit, in quam sententiam hic non accipitur, nam Bulla prohibet solum, ne impediatur ecclesiastici iudices, quo minus iurisdictione sua utantur secundum canones, at qui iuste ipsos impediunt, tunc non impediunt, si enim iuste ipsi impediunt, illi iniuste iurisdictione utuntur, & sic contra canones. De facto vero, ubi quis iniuste impedit, & in hanc sententiam hic accipitur, nam Bulla iniusta, non iusta puniat.

Modi autem impediendi duplicis generis sunt, nam iudices Ecclesiastici aut volentes impediuntur, aut inuiti. Volentes aut ducti premio, aut precibus, aut amore, & huiusmodi, his enim rationibus iudices sapius subornantur, & ad aliquid contra iustitiam faciendum mouentur. argu. Clement. 1. S. verum. de haret. & capitu. 1. de re iud. lib. 6. in quam sententiam hic non accipitur, nam ratione hac impediendo quis proprie non impedit. argumen. l. fin. C. si quis aliquem testari prohibuerit, & l. fin. ff. eodem. iuncto ipso titu. et enim per vim id factum non dicitur, ut habetur in proximè citat. l. fin. nam prohibens alicui, ne testamentum faciat, ut mutetve per vim, aut metum in pœnam incidit, ut habetur in cita. tit. quam pœnam tamen euadit, qui precib,

soli

impetrauit, ut in cita. iuribus habetur. Inuiti vero aut vi, aut metu. argumen. capitu. vnic. de iis, quæ vi, metuve causa fiunt. Et in hanc sententiam impedire hic accipitur. Quod fit aut damnum vitæ, reiue familiaris suæ, suorumve inferendo, exempli gratia, aut occidendo, aut mutilando, aut in carcerem conijciendo, aut vulnerando, & id generis, aut auferendo eius bona, aut prohibendo, ne quis suos fundos colat, neve quis ab ipsis emat, & id generis, aut metum huiusmodi iniiciendo. argumen. capitu. quicumque. de sentent. excommuni. lib. 6. & capitu. fin. de immunit. Ecclesiar. eodem lib. & cap. grauem. de sentent. excommuni. in antiq. Ea vero, in quibus impediuntur, triplicis generis esse possunt. Aut ne fiant ea, quæ ad iurisdictionem pertinent, aut ne facta executioni mandentur, aut quæ executioni mandata sunt, ut reuocentur, ut de primo, & tertio habetur apud Triden. Synod. sess. 25. capit. 3. uersicul. Nefas autem sit. De reforma. Nefas sit seculari cuilibet magistratui, dicitur enim ibi, prohibere ecclesiastico iudici, ne quem excommunicet, aut mandare, ut latam excommunicationem reuocet. Hæc ibi, ex quibus duo dicta probantur, primum scilicet, & tertium, quod tertium probatur etiam in cit. cap. vnic. de iis, quæ vi, metuue causa fiunt, libro sexto, ubi excommunicatur, qui vi, metuue absol-

solu-

soluionem, reuocationemve cen-
suræ latam obtinet. Secundum au-
tem habetur supra, capitu. 14. vbi
multa, quæ de iudicibus Apostoli-
cæ Sedis dicta sunt, ad caput hoc
nostrum explicandum pertinent,
sed de primo satis, ad aliud venia-
mus.

3 Iurisdicção igitur Ecclesiasti-
ca † generatim sumpta est iuris-
dicção ad iudicandum a Christo
Domino ad fidelium salutem tri-
buta.

Dixi Iurisdicção, pro genere,
nam dicitur de iurisdicçãoe Ec-
clesiastica, & de laica, vt per se pa-
tet.

Dixi Ad iudicandú, nam iuris-
dicção dicta est a ius, & Dico, ius
autem dicere nil aliud est, quã iu-
dicis partes agere, & iudicare, ar-
gum. l. pen. ff. de iustit. & iur.

Dixi A Christo Domino insti-
tuta, nam, vel fori pœnitentiæ, &
ob id interioris iurisdicçãoem,
vel exterioris inspiciamus, vtraq;
a Christo Domino tributa est. Fo-
ri pœnitentiæ, quando insuffla-
uit in discipulos suos dicens, Acci-
pite Spiritum Sanctum, quorum
remiseritis peccata, remittentur
eis, & quorum retinueritis, reten-
ta sunt, vt habetur apud S. Ioann.
cap. 20. Fori autem exterioris per
ea verba, quæ habentur apud S.
Matthæum. capitu. 18. Quæcunq;
alligaueritis super terram, erunt
ligata & in cœlis, & quæcunq;
solueritis super terram, erunt solu-
ta & in cœlis.

Dixi demum Ad salutem fide-
lium, nam quæcunq; operatus
est Christus Dominus, ad salutē
nostram operatus est, etenim ob
hanc rationem, & de cœlis descē-
dit, vt habetur in Symbolo Nice-
no ibi, Qui propter nos, & pro-
pter nostram salutem descendit
de cœlis. Ex his iam patet iurisdi-
cçãoem Ecclesiasticam duplicē
esse, alteram fori pœnitentiæ, alte-
ram fori exterioris. Quoad rem
nostram autem hic nomine iuris-
dicçãois Ecclesiasticæ accipitur
iurisdicção fori exterioris, vt ex
capite ipso habetur, non enim in
foro pœnitentiæ, sententia a sacer-
dote lata, recurrunt pœnitentes
ad Cancellarias, & ad alias curias
seculares ob sententias a sacerdo-
te latas, quod ne fiat, hic prohibe-
tur, de iurisdicçãoe Fori exterioris
igitur hic agi concludendum
est. Quæ iurisdicção versatur in iu-
dicando, in excommunicando,
censurasque alias ferendo, in cor-
rigendo, in recipiendo iusiuran-
dum a vasallis, in confirmando,
in instituendo, in beneficijs con-
ferendis, adimendis, & in simili-
bus, ut inquit Glos. communiter
recepta in ca. transmissam. de ele.
His sic præmissis iam regulam po-
namus, id quod in sequenti præ-
stabitur.

S V M M A.

¶ Impediens Iudices ecclesiasticos, quo
mi-

minus iurisdictione vtantur, in excommunicationem incidit, quæ excommunicatio, quousque pateat declaratur.

I.

§. Præmissis, quæ diximus, iā regulam de more ponamus.

† In excommunicationem hęc igitur incidunt, qui Archiepiscopos, Episcopos, aliosque superiores, & inferiores Prælatos, & omnes alios quoscunque iudices Ecclesiasticos impediunt, quò minus sua iurisdictione utantur, ut habetur in initio huius Capituli.

Quæ excommunicatio multis modis declaratur. Nam primo afficit quoscunque impediens oblatiuum illud Qui, quod refertur ad antecedens illud Caput, quod incipit Excommunicamus omnes, & cat. ex quo enim omnes excommunicantur, ergo nemo excluditur. argument. l. Iulianus. ff. de legat. 3. & facit Glos. 1. in Clement. 1. de sepul. Quare uel publica persona sit, uel priuata, uel Ecclesiastica, uel secularis, & idcirco uel Imperator, uel Rex, uel Dux, uel Marchio, uel Patriarcha, uel Archiepiscopus, uel mulier, uel uir, in excommunicationem hanc incidet, ita Nauar. in capit. 27. numero 70. ubi sentit hos prælatos Ecclesiast. tunc comprehendi, quando auctoritate laica iudi-

ciali id faciunt.

Item afficit excommunicatio hęc impediens, quoscunque iudices impediunt, cum ob dictionem illam Omnes, tum ob illam Quoscunque, quæ neminem excludunt, ut habetur in cap. solite, propè finem. de maiorit. & obediē. Quare, qui aut impedit Cardinales, ne sua iurisdictione in Ecclesia sua titulari utantur, in qua iurisdictionem Episcopalem habent. argu. cap. his quæ. & ibi DD. not. de maiorit. & obediē. Aut Episcopos cuiuscunque speciei sint, in sua diocesi. Aut Patriarchas, Archiepiscopos uel, ne in suis prouinciis, aut alios inferiores iudices ordinarios, ut Abbates, sicut etiam Generales, & Prouinciales Ordinum. Aut legatos è latere, aut Nuncios, in excommunicationem hanc incidit. Item & qui Episcoporum Vicarios, nā & hi Prælati nomine cōtinentur, ut dixit Pau. Fusch. lib. 1. de Visit. & Regimi. Eccl. ca. 15. num. 32. & pertinet huc dicta à Panormit. in c. cum ab Ecclesiarum. de off. ordinar. nam Bulla excommunicat etiam impediens superiores Archiepiscopis, & Episcopis, cuiusmodi sunt Legati è latere, & Nuncii, Patriarchæ, & Cardinales, & inferiores ipsis Episcopis, & Archiepiscopis, cuiusmodi sūt Abbates, Priores, Generales, & Prouinciales Ordinum. Item omnes alios quoscunque iudices ordinarios, cuiusmodi sunt Vicarii, qui

qui ordinarium iurisdictionem & ipsi habent.

Verum quid de ijs, qui Episcopi electi, ac confirmati sunt, sed nondum consecrati, qui tamen iurisdictionem hanc habent, ut tradidit Gloss. communiter recepta in cap. transmissum. de elect. libr. 6. an ipsos impediens in excommunicationem hanc incidet? Plane concludendum est & ipsum in excommunicationem hanc incidere, quando quidem privilegium hoc non solum Episcopis concessum est, verum etiam & alijs prelati, & alijs Iudicib. Ecclesiasticis ordinariis, ut habetur in Bulla, in quorum numero sine dubitatione hi sunt, ex quo post confirmationem iurisdictionem habent, ut ait Gloss. communiter recepta in c. transmissam. de elect.

Tertio afficit excommunicatione hac impediens, quacunque ratione impediatur, ob aduerbiū illud Quomodolibet. Vel igitur vi, vel metu, ut antea premissimus, vel per se, vel per alios impediatur, in penam hanc incidet, ex quo generaliter Bulla loquitur. Item vel impediatur, ne quid agant, vel ne actum executioni mandetur, vel ut executionis mandatum reuocetur, ut antea premissimus; qua ratione autem quis impediatur, ne executioni mandetur, haberi etiam potest ex Cap. xiv. huius Bullae.

Quarto afficit excommunicatione hac impediens, in quoscun-

que iurisdictione Ecclesiastica predicti iudices utantur, ob verba illa Contra quoscunque, quod verbum generale est, ut habetur in cap. solita, in fin. de mai. & obed. Vel igitur ne contra Ecclesiasticas personas, vel ne contra laicos quoscunque, vel ne contra Vniuersitates utantur iurisdictione, quis impediatur, in excommunicationem hanc incidet.

Postremo afficit in quocunque actu impediatur, vel ne citatio fiat, vel sequestum, vel missio in possessionem, vel pignus accipiatur, & ad summam ne iurisdictione exerceatur, ut dicitur in Bulla. Sed iam, qui poenam hanc euadunt, explicemus, quod in sequent. faciemus.

S V M M A.

I Impediens iudicem Ecclesiasticum, quo minus sua iurisdictione utatur, quando in excommunicationem non incidat.

II.

§. Qui in excommunicatione incidunt ob id, quod impediunt iudices Ecclesiasticos, quo minus sua iurisdictione utantur, uidimus, iam quando in excommunicationem non incidunt, uideamus. † Primum igitur in excommunicatione

municationem hanc non incidit, qui delegatum iudicem impedit, nam Bulla loquitur solum de impediendis ordinarios iudices, declarat hoc nomen illud Ordinarios, ergo secus de impediendis delegatos, limitata enim causa limitatum producit effectum. argument. l. in agris. ff. de acquir. rer. domin. & l. cum prætor. ff. de iud. & capit. nonne. de præsumpt. præsertim quod sumus in pœnis, atque idcirco a verbis Bullæ discedendum non est. argume. cap. in pœnis. de regul. iur. libro 6. & l. interpretatione. ff. de pœ. & iurisdictione ordinaria fauorabilis est, ut sensit Glo. communiter recept. in Clem. 2. in verb. Nolumus. de off. ordi. Repugnare tamen videtur versiculus sequens: quare id cogita, ego exceptionem hanc non probo.

Secundo in excommunicationem hanc non incidit impediens prædictos iudices, ne iurisdictione profana utantur, nam Bulla excommunicat solum, qui impediunt ipsos, ne iurisdictione Ecclesiastica utantur, ergo secus, si, ne profana, eosdem impediunt, ob rationes proximè allatas. Quare impediens Imolensem Episcopum, ne iurisdictione profana in homines Bagnariæ utatur, in excommunicationem hanc non incidet, esto ob Episcopatum iurisdictionem illam habeat.

Tertio in excommunicationem hanc non incidit, qui impedit iu-

dices alios Ecclesiæ, qui iurisdictionem Ecclesiasticam non habent, nam Bulla loquitur solum de habentibus iurisdictionem Ecclesiasticam, non igitur in pœnam hanc incident, qui impediunt gubernatores terrarum, Commissarios, Præsides Ecclesiæ, quo minus sua iurisdictione laica utantur, esto ipsæ personæ Ecclesiasticæ sint.

Quarto in excommunicationem hanc non incidit, ubi eos impedit, ne utantur iurisdictione contra canones, nam Bulla punit solum impediens, ubi impediunt iurisdictione utentes secundum canones, ergo secus si contra canones utantur, valet enim argumentum a contrario sensu, ut habetur in leg. 1. & ibi DD. not. ff. de off. eius. Quare si quis ipsos impediat, uel quod sunt notoriè excommunicati, denunciati uè, nec non a iurisdictione suspensi, quo casu iurisdictionis usum non habent, & ab ipsis acta nulla sunt, ut habetur in ca. ad probandum, & ibi communiter not. de re iud. in excommunicationem hanc non incident. Si quoque ob id, quod subditi eius non sunt, quo casu tunc priuatæ personæ existimantur. argumen. cap. fin. de constitu. libro 6. & l. fin. ff. de iurisd. omn. iud. tantundem. Si itidem, quod causæ, quas agunt, ad iurisdictionem suam non pertinent, utpote quia aut causæ spirituales non sunt, vel personæ, in quas iurisdictionem

nem exercent, non ſunt Eccleſiaſtica.

Vel, eſto cauſæ Eccleſiaſticae ſint, tamen ad ſuam iuriſdictione non pertinent, Bulla enim punit impediẽtem, ne ſua iuriſdictione vratur, nõ autem ne aliena, in his omnibus caſibus pœnam hęc euadet, ſicut etiam in cauſis mixtis, vt crimen vſuræ, adulterium, & huiusmodi, ſi iudex laicus eccleſiaſticum præuenerit, non dicitur impedire, nam in his cauſis locus eſt præuentioni, vbi a laico committuntur, vt dixit Abb. in cap. 1. num. 3. de ſortil. atque ſic dixit Iacob. de Graſſ. libr. 4. deciſ. caſ. conſe. in expoſitione Bullæ Cœnæ Domini. numer. 126. cum ſequ. ſicut etiam ſi impediret, vbi non ſeruentur forma traditam per canones, & a Trident. Synod. capitul. 20. de reſorm. ſeſſ. 24. Et ad ſummam, vbi de iure ipſos impedit, vel modis legitimis, id eſt remediis a iure inuentis, vt appellatio, nam in omnibus his caſibus impediunt vtentes iuriſdictione contra canones; Bulla vero excommunicat, qui impediunt vtentes ea ſecundum canones.

Postremo in excommunicationem hanc non incidit, qui aut precibus, aut præmio impedit, quo minus ſua iuriſdictione vtantur, ob ea, quæ in præmiſſis diximus; Quare ſi Episcopuſ aliquid contra laicum facit, & iudex ſecularis eum hortetur, ne id agat, in excommunicationem non inci-

dit, vt dixit Iacob. de Graſſ. libro 4. deciſ. caſ. conſe. in Expoſitione Bullæ Cœnæ Domini. numer. 124. Sed iam ad alteram partem huius Capituli veniamus.

Verſ. Ac etiam eos, qui poſt ipſorum ordinario- rum, vel etiam ab eis delegatorum, quorum- cunque ſententias, & decreta, aut alias iudicium eludentes, ad Cancellarias, & alias Curias ſeculares recurrunt, & ab illis prohibitiones, & mandata etiam pœnalia ordinariis, aut delegatis prædictis decerni, & contra illos exequi pro- curant.

S P M M A.

- 1 Recurrentes a decretis iudicum Eccleſiaſticorum ad iudices ſeculares in excommunicationem inci- dunt, quæ excommunicatione, quouſque pateat, declaratur.
- 2 Recurrentes a iudicibus Eccleſiaſticis ad iudices ſeculares quando in excommunicationem non inci- dant.
- 3 Curantes, ut mandata ſiant iudicibus

A a

Ec-

Ecclesiasticis a secularibus, in excommunicationem incidunt.

In hac secunda parte huius capituli duo genera hominum excommunicantur. Quare duas regulas ponamus.

1 In excommunicationem hanc igitur incidunt primo, qui post sententias, & decreta, & alia huiusmodi iudicum Ecclesiasticorum, ordinariorum, & delegatorum recurrunt ad Cancellarias, & alias Curias seculares, & curant per ipsas, ut prohibitiones decernantur, & exequantur contra predictas sententias, & decreta, & sic procurant, ut impediatur, ne executio ni mandentur, ut habetur in vers. proposito.

Quæ excommunicatio afficit in omnibus casibus, quos in antecedenti regula posuimus, nam de ipsis agitur, & ad ea refertur, ut per se patet.

Item afficit excommunicatio hæc non solum, qui curant, ut acta ab ordinariis predictis prohibeantur per curias seculares, verum etiam qui curant per easdem prohiberi acta a delegatis eorum ordinariorum, ob illa verba, Vel ab eis delegatorum, quorumcunque.

2 Excipiuntur tamen casus positi in antecedenti regula.

Item, ubi solum recurrunt, sed nihil præterea facerent contra acta didorum ordinariorum, tum quod verba cum effectu sunt intelligenda, argum. l. 1. §. hæc ver-

ba. ff. quod quisque iur. tum quod tria requiruntur, quo in excommunicationem hanc incidant, scilicet, ut recurrant ad Curias seculares, & eurent decerni prohibitiones contra ipsos iudices, & contra ipsos exequi, declarat hoc Copula illa Et, quæ simul illa tria coniungit, atque idcirco simul esse debent, argum. l. si hæredi plures. ff. de constit. institut. Est igitur recurrant ad Curias seculares, esto curæt decerni prohibitiones, tamen nisi eurent executioni mandari, & sic ut fiant admonitiones ipsis iudicibus, in excommunicationem hanc non incidet. Sed iam alteram regulam ponamus.

3 In excommunicationem hanc quoque incidunt, qui post ipsorum ordinariorum, delegatorumve ipsorum sententias, & decreta ad Curias seculares recurrentes curant mandata poenalia fieri ipsis ordinariis, aut delegatis, ob verba illa Et mandata etiam poenalia.

Quæ excommunicatio eisdem modis, quibus superiores, declaratur, iam ad tertiam partem veniamus.

Verb.

Verf. Eos quoque, qui hæc decernunt, & exequuntur,

S V M M A.

- 1 *Iudices seculares decernentes aliquid contra iudices Ecclesiasticos in excommunicationem incidunt, quæ excommunicatio etiam, quousque pateat declaratur.*
- 2 *Exequentes mandata facta a iudicibus laicis contra iudices Ecclesiasticos in excommunicationem incidunt.*

IN hac parte duo genera hominum excommunicantur, duas ergo regulas & hic ponamus.

In excommunicationem hanc

- 1 ergo incidunt iudices, qui ipsis iudicibus Ecclesiasticis prohibitiones, mandata ve pœnalia prædicta decernunt, vt habetur in verf. proposito. Quæ excommunicatio declaratur, vt superior.

Item afficit excommunicatio hæc, statim atque huiusmodi hæc decreuerunt, esto adhuc executioni mandata non sint, ob verba illa, Qui hæc decernunt, nam decernere est actus diuersus ab executione. Sed iam alteram regulam ponamus.

- 2 In excommunicationem hanc etiam incidunt, qui mandata pœnalia contra ecclesiasticos iudices prædictos exequuntur, ob verbum illud Exequuntur. Quare

apparitores, plazarii vulgo dicti, seu Sbirri in excommunicationem hanc incident prædicta exequentes.

Quæ excommunicatio etiam declaratur, vt superiores.

Excipitur tamen primo, vbi id se non posse ignorarent, quod sæpius contingere potest, nam tunc excusantur. arg. ca. Apostolica. de cler. excom. min.

Item excipitur, vbi ad id cogentur, nam tunc etiam pœnam hanc euadent, vbi tamen probabilis metus ipsis iniiceretur, non enim verisimile est Ecclesiam cum graui periculo voluisse quem excommunicatione afficere, sed iam ad postremam partem huius Capituli veniamus.

Verf. Seu dant auxilium, consilium, patrocinium, & fauorem in eisdem.

S V M M A.

- 1 *Auxilium, consilium, fauoremue præstantes iudicibus secularibus contra Ecclesiasticos iudices in prædictis, in excommunicationem incidunt.*

IN hac parte excommunicantur, qui fauent in prædictis casibus vno ex quatuor modis. Quare vnam tantum regulam ponamus.

- 1 In excommunicationem hanc igitur incidunt, qui auxilium ad

prædicta dant, quod multis modis fit, vel re, vel verbis, ut alibi declarauimus.

Item, qui ad hæc facienda, consilium dant, exempli gratia, uel ut fiant, uel quo modo fiant.

Item, qui patrocinium ad eadem præstant, utpote apud Cancellarias, & Curias seculares, & sic in iudicio. argum. capitu. 1. de postulation.

Quare & procuratores, & advocati, qui rem hanc agunt, in poenam hanc incident.

Postremo & qui fauorem præbent, quod multis modis fieri potest, ut pote in iudicio curando, ut faciliem ingressum ad Curias seculares hi habeant. Item curando, ut quam primum res expediat, quod faciunt ij, qui uulgo dicuntur Solicitatores. Item scribendo prædictas inhibitiones, & mandata poenalia, quod faciunt publici scribæ. Extra iudicium uero multis modis, ut alibi dixi. Hi omnes ergo in excommunicationem incident, quæ excommunicatio, ut superiores, declaratur.

Excipitur tamen, ubi executio facta non esset, nam si is, cuius de re agitur, in excommunicationem non incidit, nec ij, qui ad id opem tulerunt. Atqui de Capite hoc satis, ad aliud transeamus.

De excommunicatione lata contra Vsurpantes fructus Ecclesiasticos, vel eisdem sine legitima licentia sequestrantes. Cap. XVII.

Quæ iurisdictiones, seu fructus, redditus, & proventus, ad nos, & Sedem Apostolicam, & quascunque Ecclesiasticas personas, ratione Ecclesiarum, monasteriorum, & aliorum beneficiorum Ecclesiasticorum pertinentes, usurpant. Vel etiam quauis occasione, uel causa sine Romani Pontificis, uel aliorum ad id legitimam facultatem habentium expressa licentia, sequestrant.

S V M M A.

- 1 Iurisditio quid sit.
- 2 Fructus quid, & quotuplex sint.
- 3 Reditus, & proventus quid significant.
- 4 Vsurpare quid significet.
- 5 Ecclesiarum nomine quæ comprehendantur.

6 *Monasteriorum nomine quæ comprehendantur.*

CApit hoc in duas partes diuiditur, secunda incipit ibi, Vel etiam, de quibus singulis agendum est, & prius de prima, in qua excommunicantur usurpantes iurisdictionem, fructus, redditus, & proventus Ecclesiarum. Verum, quo dilucidior res fiat, præmittenda hæc sunt. Primum, quid sit iurisdictione. Item, quid fructus, redditus, & proventus Ecclesiastici. Tertio, quid significet uerbum hoc usurpare. Postremo, Ecclesiarum, & monasteriorum nomine quænam comprehendantur.

1 Quoad primum igitur iurisdictione nil aliud est, quam iurisdictione facultas, ut habetur in l. imperium. ff. de iurisd. omn. iud. Et diuiditur in Ecclesiasticam, & secularem, quod ad rem nostram autem pertinet, pro utraque iurisdictione hic accipitur, ut ex ijs, quæ infra dicemus, apparebit, in quibus autem consistat iurisdictione Ecclesiastica, declarauit, & docuit Glo. in capit. transmissam. de elect. & nos in antecedenti Capite, in quibus uero iurisdictione secularis, tradunt DD. in cit. l. imperium.

2 Fructus autem sunt redditus, qui ex re aliqua percipiuntur, & hi partim sunt civiles, ut pensiones domorum, vectura nauium, & id generis, qui non ex re, sed

propter rem hominis industria & cura feruntur, quamobrem industriales eos appellauit Conar. lib. 1. variar. resol. capit. 3. partim naturales, & hi sunt ij, in quibus modica, aut nulla hominis industria requiritur ad eos habendos, ut poma, & id generis, partim naturales, & industriales, in quibus multa opera hominis requiritur, ut segetes, frumentum, & id generis, atque sic tradidit, ac declarauit Barto. in l. ex diuerso. nume. 1. ff. de rei uind. & sequitur Abb. in c. grauis. num. 3. de resti. spol. quo ad rem nostram uero pertinet, uniuersi accipiuntur, ut infra probabimus.

3 Reditus autem sunt & proventus idem significant, quod fructus, & redditus dicti sunt a uerbo Redeo, quia quot annis è fundo, vel prædio ad nos redeunt, seu ueniunt, ut asseruit Nauarr. in tractatu de re. Eccl. q. 1. in monitione in fine. Proventus uero a uerbo Prouenio: idcirco autem nomina hæc tria posita sunt, quo significarentur uniuersa, quæ percipiuntur ratione Ecclesiarum, monasteriorum, & aliorum beneficiorum Ecclesiasticorum.

4 Usurpare autem nil aliud significat, quod ad rem nostram pertinet, quam ius alicuius rei, siue aliquid sibi arrogare, tanquam auctoritatem ad id habeat, & id possit, ut sensit Caietan. in Summ. in uerb. Excommunicatio. capitulum 27. in Secunda parte uersic. Quar-

- ta, ibi Ex qua forte, & habetur in Clem. r. in verb. Vsurpare, & ibi Zabar. de decim. & in o. generali. de elect. lib. 6. c. 1. solent. in v. d. d.
- 5 Ecclesiarum nomine autem intelliguntur Episcopatus, Archiepiscopatus, Patriarchatus, nec non beneficia alia Ecclesiastica curam animarum habentia, vel non habentia, quamobrem comprehenditur etiam Papalis Episcopatus. Item canonicatus, & præbenda.
- 6 Monasteriorum demum nomine accipiuntur monasteria quorumcunque regularium, & tam virorum, quam mulierum. arg. c. Ioannes. iunct. c. cum virum, de regular. His sic præmissis, iam regulam ponamus.

S. V. M. M. A. 10

- 1 Vsurpantes fructus Ecclesiarum quorumcunque, seu Ecclesiasticos fructus in excommunicationem, incidunt, quæ excommunicatio, quousque pateat, declaratur.

I.

¶ Præmissis antecedentibus, iam regulam, ut polliciti sumus, ponamus.

In excommunicationem hanc igitur incidunt, qui usurpant fructus Ecclesiarum quorumcunque, ut habetur in initio Capituli.

Quæ excommunicatio afficit primo, quicumque sit, qui usurpet, cum ob dictionem illam omnes, positam in Capite 14. ad quam refertur principium huius Capituli, tum ob relationem, Qui, hic positum, quæ duo neminem excludunt. argum. l. Iulianus. ff. de leg. 3. iunct. Glo. Clem. r. de sepult. Quare, vel Imperator, vel Rex, vel Dux, vel inferior alia persona laica, tam priuata, quam publica hæc usurpet, in excommunicationem hanc incidet. Item vel Cardinalis, vel Patriarcha, vel Episcopi, aliive inferiores clerici.

Item excommunicatio afficit quoscunque fructus Ecclesiarum quis usurpet, ob verba illa Iurisdictiones, seu fructus, redditus, & puentus. Qui ergo in aliqua Ecclesia, seu Episcopatu, in quo ius non habet, aut censuras fert, aut iudicat, aut beneficia confert, & id generis, quod iurisdictionem Ecclesie, & iurisdictionis fructus usurpat, collatio enim beneficiorum in fructu mensæ Episcopalis est, ut dixit Glof. in capitu. cum olim, de maiorit. & obedien. in excommunicationem hanc incidet. Et quoniam Ecclesie aliquæ iurisdictionem secularem etiã habet, ut Ecclesia Romana, quæ & provincias sub se habet, in quibus iurisdictionem secularem etiã exercet, sicut etiam Episcopatus Imolenfis, Bagnariæ, & Archiepiscopatus Bononiensis in aliis locis; ob eam rem & in his iurisdictionem

nem

nem sibi vsurpans in pœnam hęc incidet. Qui itidem agrorum fructus alicuius Ecclesię, vel ædium vsurpabit, pœnam hanc euadet, quoscũque fructus percipiat, vel industriales, vel naturales, vel ciuiles, nam, ex quo multiplicis generis sunt, vt præmissimus, & Bulla indistincte, & generaliter loquitur, indistincte, & generaliter intelligi debet. argum. l. de pretio. ff. de pub. in rem a. Hinc, qui ab emphyteuta Ecclesię Canonem sibi præstandam curat, qui & reditus dicitur in l. 2. in verb. Ne autem. C. de iur. emphyt. Item & qui oblationes in Ecclesiis factas et vsurpat, nam ratione Ecclesiarum habetur, & ad Ecclesiasticas personas pertinent, vt habetur in hac consuetudinem. 10. qu. 3. hi omnes in excommunicationem hanc incident.

Tertio excommunicatio hęc afficit bona hęc vsurpantes, ad quascunque personas Ecclesiasticas ipsa pertineant, ob verba illa Ad nos, & Sedem Apostolicam, & quascunque Ecclesiasticas personas pertinentes. Siue igitur ad Romanum Pontificem, Siue ad Cardinales, siue ad Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, Abbates, inferioresve clericos, religiosos, religiolasve pertineant, in excommunicationem incident ea bona vsurpantes. Quare, & qui bona Ecclesiarum, quę commendata sunt equitibus S. Ioannis, qui Meliuetani dicuntur, vel Calatra

uę, vel Alcantarę, vsurpauerint quoniam & hęc bona Ecclesiastica sunt, & equites illi Ecclesiasticę personę, vt diximus antea, pœnam hanc non euadent.

Quarto excommunicatio hęc afficit, quarumcunque Ecclesiarum ratione bona hęc ad Ecclesiasticas dictas personas pertineant, vtpote vel sint monasteria, vel sint beneficia animarum curam habentia, vel simplicia, ob verba illa Ratione Ecclesiarum, Monasteriorum, & aliorum beneficiorum Ecclesiasticorum.

Quinto afficit excommunicatio prædicta bona vsurpantes, vel beneficia illa vacet, cum ob rationes, quas reddidit Nauarr. in Manual. cap. 27. num. 70. versicu. Sexta ibi, Neque, qui capiunt, tum ob verbum illud Ad nos, & Sedem Apostolicam, nam illud pronomen Nos, significat, dum Romanus Pontifex viuit, illud vero. Et Sedem Apostolicam, quando & mortuus est, & sic vbi Sedes Apostolica vacat, nam ipsa nunquam moritur, vt habetur in cap. si gratiosè. de rescript. libr. 6. ergo idem & de aliis Ecclesiis uacantibus dicendum est, vna enim pars legis, aliam declarat. Quare opinio Caietan. non est accipienda, qui contrarium sensit in Summa, in verb. Excommunicatio. cap. 27. versicu. Tertia. In omnibus igitur his casibus Ecclesiastica bona vsurpans in excommunicationem hanc incidet, sed iam casus explicemus, in

quibus penam hanc quis euadat:
id quod in sequenti explicabi-
mus.

S V M M A.

- 1 *Vsurpantes Ecclesiastica bona quando in excommunicationem non inci-
dant.*
- 2 *Furantes fructus Ecclesia in excom-
municationem non incidunt.*

II.

S Vidimus, qui in excommuni-
cationem hanc incidunt,
modo videamus, qui non in-
cidunt.

Primum igitur in excommuni-
cationem hanc quis non incidit,
qui Ecclesias ipsas vsurpat, id est
occupat, nam Bulla excommuni-
cat solum vsurpantes fructus,
& proventus Ecclesiarum, ergo
secus si occupet beneficia, non e-
nim fructuum nomine beneficia
continentur, ex quo igitur Bullae
verba hisce non conueniunt, er-
go nec dispositio. ar. l. 4. §. toties.
ff. de dam. in te. quamuis alias gra-
uissime peccet, & puniantur. Hae
tamen exceptio mihi non omni-
no probatur, nam occupata eccle-
sia, & reliqua occupata censentur.
arg. cap. accessorium. de regu. iur.
lib. 6.

Secundo in excommunicatio-
nem hanc non incidit, qui fructus
ad Ecclesiasticas personas aliunde,
quam ab Ecclesiis, monaste-

riisve pertinentes vsurpant, nam
Bulla excommunicat solum vsur-
pantes fructus ad Ecclesiasticas
personas pertinentes, quos habet
ratione Ecclesiarum, & Mouaste-
riorum, ergo secus si aliunde, in-
clusio enim vnus alterius exclu-
sio est. arg. capitul. non ne. de pra-
sumpt. & l. cum prator. ff. de iudi.
atque sic dixit Caiet. in Summ. in
verb. Excommunicatio. capit. 27.
versic. Prima ex parte rei accepte,
& Nauar. in Man. capit. 27. num.
70. versic. Sexta. ibi. Primum. &
Tolet. in Bulla Cœnae Domini, ex-
communicatio. 9. numer. 12. Qua-
re si bona Ecclesiasticarum perso-
narum quis vsurpet, quæ ratione
sui patrimonij habent, vel aliunde
acquisita, in excommunicatio-
nem hanc non incidet, atque sic
dixit Iacob. de Grass. libr. 4. decis.
cas. consc. in expositione Bullae
Cœnae Domini. nume. 130. Sicut
nec is, qui vsurparet fructus fun-
di empti ex fructibus Ecclesiae no-
mine ipsius Ecclesiasticæ perso-
nae. Secus tamen de eo dicendum
est, qui vsurpat fructus patrimo-
nij, quod pro titulo alicui est assi-
gnatum, iuxta decretum Triden-
Synod. nam patrimonium hoc
priuilegia bonorum Ecclesiae ha-
bet, vt dixit Glos. in c. episcopi. de
præbend. & ibi Dec. nume. 11. &
Fel. in cap. Sanctæ Mariæ. numero
14. versic. Adde. D. Card. de const.
& Nauarr. in consil. 1. de immu-
nit. Eccl. libro 3. Hæc igitur & hu-
iusmodi vsurpantes in excom-
muni-

inhibitionem hanc non inci-
dent.

Tertio excommunicationem hanc effugiunt, qui fructus prædi-
torum occupant, non quaſi hoc eis
liceat, & poſſint, & ſic auctorita-
tem habeant, quod verbum uſur-
pare ſignificat, ſed ut res alias ſur-
rumpunt, nam Bulla excommuni-
cat uſurpantes tales fructus, quod
verbum uſurpare ſignificat ex au-
thoritate id facere, & auctoritati
ue, quod aiunt, ut dixit Caietan.
ibid. verſic. Ex qua forte: nam, ut
iple ait, factus eſt Canon iſte con-
tra Dominos, qui hæc uſurpant,
quaſi poteſtatem in hoc habentes,
quamuis omnes comprehendat tam
priuatas perſonas, quam publicas,
modo id ex auctoritate faciant,
& ſequitur Nauarr. ibid. & Tolet.
eod. ubi infra. Quod eſt notandum
contra eos, qui uſurpant fructus
Eccleſiæ quaſi id eis liceat, ut
Barbiana factum audiui, ex quo
igitur non hoc animo occupant,
pœnam hanc euadent. †
Quare qui furantur fructus Eccleſiæ,
& ſic fures, latrones, & milites,
quod non hoc animo occupant,
in excommunicationem hanc non
incident, ut dixit Caietan. ibid.
verſic. Secunda, ibi. Et per hanc,
& Nauarr. eo. verſic. Quare latrones,
& Iac. de Graſſ. ibid. & Tolet.
in Bulla Cœnæ Domini Excommuni-
cacio. 9. num. 12. verſic. Tertio,
ſicut nec etiam, qui neceſſitatis
cauſa, qui ue, ut ſuum hêat, hos
fructus ſurripit, ut conſuluit

Naua. in conſ. 30. de ſent. excom.
lib. 5.

Postremo, ubi uſurpans conſtitutionem hanc probabiliter igno-
rat, nam neque hic in excommuni-
cationem hanc incidet. argum.
cap. ſin. de conſtit. lib. 6. & capit. ſi
quis cum eo, de ſentent. excomm.
in antiq. Quare, quod Bulla hæc
raro publicatur in Villis, & a ru-
ſticis ob id ignoratur, pœnam hæc
euadent fructus hos uſurpantes,
quod eſt notandum, quando qui-
dem ruſtici exiſtimant ſibi hoc li-
cere, & niſi ratione hac exculen-
tur, pœnam hanc non euadunt,
idem de ijs cõcludimus, qui uſur-
pant ea bona, ſed neſciunt, an
ſint Eccleſiaſtica, ſed ut alia quæ-
uis bona capiuntur, neceſſario e-
nim requiritur, ut capiantur, tan-
quam Eccleſiaſtica, ut ſenſit Na-
uarr. ibidem. Non itidem qui
de licentia legitimè id facit, ut
dixit Iacob. de Graſſ. ibidem, &
Nauarr.

Verſ. Vel etiam quauis oc-
caſione, vel cauſa ſine
Romani Pontificis, vel
aliorum ad id legitimam
facultatem habentium
expreſſa licentia, ſeque-
ſtrant.

S V M M A.

I Sequestrantes sine licentia legitima fructus Ecclesiasticos in excommunicationem incidunt, quæ excommunicatione, quousque pateat declaratur.

IN hac postrema parte huius Capituli excommunicantur laici iudices, qui fructus prædictos Ecclesiarum quarumcunque, & beneficiorum ad Ecclesiasticas personas pertinentes sine expressa licentia eorum, qui id possunt, sequestrant. Cuius rei cognitio ut dilucidior sit (quoniam quid sit sequestratio, & quotuplex, declarauimus in capi. x i i .) unum hic dicimus agi in hac parte de sequestratione necessaria, quæ est illa, quæ iussu iudicis fit, ut declaratur Ab. in c. 2. n. 11. uer. Quædã. n. est sequestratio uoluntaria. de sequestr. & in c. 1. num. 19. in fine eodem. Hoc præmissis, iam regulam ponamus.

In excommunicationem hanc igitur incidunt laici iudices, qui sine legitima licentia prædictos fructus sequestrant, ut habetur in proposito uerfi.

Quæ excommunicatio afficit sequestrantes uel iudices ordinarios, uel delegati sint, nam tam ordinarius, quam delegatus sequestrum facere potest, ut dixit Ab. in cit. c. 2. num. 21. uerfi. Secundo not. de sequestra. & Bulla non di-

stinguit, ergo nec nos distinguere debemus. argum. l. de pretio. ff. de publ. in rem act. & ob id tam ordinarios, quam delegatos excommunicatio hæc afficit.

Postremo excommunicatio hæc afficit sequestrantes quacunque occasione, uel cã sequestrant, ob uerba illa, Vel etiam quauis occasione, uel causa. Vel igitur sequestrum faciant, ne seditio fiat, ad armam ueniatur, uel ne fructus auferantur, consumantur, uel ne possessor, eorum fiat nõ soluendo, ad summam ob quamcumque causam, & rationem, id faciant, pœnam hanc non euadent.

Excipitur tamen primo, ubi de expressa licentia Romani Pontificis, uel alterius ad id facultatem habentis sequestrum faciunt, nam tunc pœnam hanc euadent, ob uerba illa Sine Romani Pontificis, uel aliorum ad id facultatem legitimam habentium expressa licentia, ergo secus si cum licentia eorum, ualet enim argumentum a contrario sensu. argum. l. 1. & ibi communiter not. ff. de offic. eius. Quare, qui ab Episcopis, eorumve Vicariis facultatem hanc habent, in pœnam hanc non incidunt.

Excipitur etiam, ubi sequestrum fit ab iis, qui suo iure id possunt, cuiusmodi sunt Episcopi, eorumve Vicarii, & iudices Ecclesiastici, nam, si ipsi facultatem hanc aliis tribuere queunt, mul-

to

to magis eam exercere ipsi valēt, argument. authen. multo magis. C. de sacrosanct. Eccl. Quare uel iniuste sequestrum faciant, pœnā hanc euadent, nam & iniusta sententia tenet. arg. c. sacro. de sentent. excommun. & c. r. de re iud. lib. 6. etenim canon hic cōtra laicos factum est.

Tertio excipitur is, qui id faciē dum per iudices prædictos curauit, ex quo enim Bulla excommunicat sequestrantes, ergo nō eos, qui sequestrandum curant per iudices, tum quod sumus in pœnis, & idcirco sunt coarctandæ. l. interpretatione. ff. de pœ. tum quod positū in uno casu nō extenditur ad alium. capitul. pœnæ. de pœnit. distinct. 1. atque sic consuluūt Nau. in consi. 38. de sentent. excommu. libro 5.

Postremo excipitur, ubi sequestratio uolūtaria fit, & sic ubi patres ipsæ inter se conueniunt, ut sequestrum fiat, nam agitur de sequestratione necessaria, ut præmissimus, id quod probatur ex Bulla, quoniam ut legitime sequestratio fiat ab ijs, qui iure suo id nequeunt, licentiam habere debent, quæ non postulatur ad sequestrū uoluntarium faciendum. Atqui de hoc Capite satis, ad aliud ueniamus.

De excommunicatione lata contra imponentes onera Ecclesiasticis personis eorumque bonis, nec non ea exigentes accipientesque, itemque prædicta procurantes, ratione uel quapiam fauentes.

Cap. XVIII.

Quive collectas, decimas, taleas, præstantias, & alia onera clericis, prælatis, & alijs personis Ecclesiasticis, ac eorum Ecclesiarum, Monasteriorum, & aliorum beneficiorum Ecclesiasticorum bonis illorumque fructibus, redditibus, & prouentibus huiusmodi absque simili Romani Pontificis speciali, & expressa licentia imponunt. Et diuersis etiam exquisitis modis exigunt. Aut sic imposita etiam a sponte dantibus, & concedentibus recipiunt. Nec non qui per se, vel alios directè, vel indirectè

præ

prædicta facere exequi, vel procurare, Aut in eisdem auxilium, consilium, vel fauorem præstare non vereatur, cuiuscunque sint præminentia, dignitatis, ordinis, conditionis, aut status, etiam si Imperiali, aut Regali præfulgeant dignitate, seu Principes, Iudices, Comites, Barones, & alij Potentatus quicunque etiam Regnis, Pro-uincijs, Ciuitatibus, Terris quoquomodo Præsidentes, & Consiliarij, & Senatores, aut quauis etiam Pontificali dignitate, insigniti. Innouantes decreta super his per sacros Canones tam in Lateranensi nouissimè celebrato, quam alijs Concilijs generalibus edi-

ta etiam cum censuris, & pœnis in eis contentis.

S V M M A.

- 1 Collecta, Talea, Præstantia quid sint.
- 2 Onera triplicis generis sunt personarum, rerum, & mixta, & quæ sint.

IN hoc Capite, quod diuiditur in sex partes, quarum secunda incipit ibi. Et diuersis. Tertia ibi, Aut sic imposita. Quarta ibi. Nec non qui per se. Quinta, Aut in eisdem consilium. Sexta ibi, In nouantes decreta, in hoc, inquam, capite excommunicatur, qui onera personis Ecclesiasticis, eorum-ve bonis imponunt. Quam rem ut dilucidius explicemus præmittenda tria sunt.

Primum nomina hæc Collectæ, Decimæ, Taleæ, Præstantia quid sint. Deinde, esto sint onera, quod duplex sit onus generatim sumptum.

Postremò, de quibus oneribus hic agatur.

- 1 Quoad primum igitur Collectæ, Decimæ, Taleæ, & Præstantia sunt onera quædam, de quibus paulo post agemus, id quod declarat Bulla, dum subiungit illa verba. Et alia onera, quibus innuitur antecedentia, quæ sunt proximè dicta

dicta, onera esse, nam dictio Alia, est relatiua similitum, vt dixit Gloss. in l. si fugitiui. C. de ser. fug. & Iaso, in l. si domus. nn. 22. ff. de leg. 1.

Quoad secundum t. onera generatim sumpta triplicis generis sunt, partim personarum, partim rerum, partim mixta. Personarum onera sunt ea, in quibus præstandis corporis labor cum animi sollicitudine, ac vigilantia in primis requiritur, vt tutelæ munus, ac cura cum minoris, tum furiosi, vt dicitur in l. 1. §. illud tenendum est, & in l. fin. ff. de munit. & honor. Rerum verò onera sunt, quæ soluit quis in primis per sumptus, & ad summam, quæ sumptibus patrimonii, & damnis expediuntur, vt habetur in cit. l. 1. §. illud tenendum est, & in ead. l. fin. §. patrimoniorum. Mixta verò onera sunt ea, in quibus, & corporis labor, & rei sumptus requiruntur, vt habetur in ead. l. si §. mixta.

Quoad tertium concludendū est hic agi de oneribus rerum, quæ præstantur, vel ratione personæ, vel rei, vt colligitur ex Bulla ipsa, nam Collectæ, Decimæ, Taxæ, & Præstantiæ solvuntur sumptibus patrimonii, collectæ enim, quæ vulgo nominantur Coltæ, pecunia solvuntur, sicut etiam de cimæ. argu. tot. tit. de decim. Taxæ verò, quæ vulgo nominantur Taglioni, & in hoc numero habentur, quæ ob id sic appellantur

quoniam præscribitur cuique, & taxatur, vt ita dicam, quæ tū quisque soluere habeat. Præstantiæ verò sunt, quæ vulgo dicuntur Præstanze, nam Domini terrarum, a suis subiectis eas sæpius exigunt, vbi pecunia opus habent, & quoniam accipiunt eas, quasi mutuo, ob id sic sunt nominatæ. Ex his ergo apparet de oneribus rerum solum agi. Nec obstat clausula illa generalis. Et alia onera, quasi comprehendat & personalia, nam, etsi illa dictio Alia, rem diuersam significat, eiusdem tamen qualitatis, cuius est antecedens, esse indicat, vt DD. communiter not. & Gl. ff. in l. si fugitiui. C. de ser. fugiti. & in c. sedes. de rescript. & Iaso. in l. si domus. num. 22. ff. de legat. 1. at antecedentia rerum onera sunt, ergo & quæ per ea verba Alia, significantur, rerum onera erunt. Hæc autem esse possunt, vt subsidium, donum, quota, subuentio, vt habetur in c. clericis, de immunit. Eccles. libr. 6. de oneribus rerum ergo hic agitur, idque merito, nam in his potissimum Ecclesiasticæ personæ vexantur, ergo merito fuit in his ipsis consulendum. arg. l. nam ad ea. ff. de leg. & cap. vbi periculum. de elect. libr. 6. etenim & in pontificio iure de ipsis in tit. de immunit. actum est, & in cap. quantum. de cens. eod. lib. His sic præmissis iam rem agamus, & quoniam in prima parte de sex agitur,

tur,

zur, ob eam rem, vt dilucidiorē
materiam hanc habeamus, regu-
las sex ponamus.

I Imponentes collectas, taleas, præstan-
tias, & alia onera rerum personis Ece-
lesiasticis in excommunicationem inci-
dūt, quæ excommunicatio, quousque
pateat, declaratur.

S Regulas sex ponendas nobis
propofuimus, iam igitur
primam ponamus.

I In excommunicationem hanc
igitur primo incidit, ꝛ qui impo-
nit collectas, taleas, præstantias, &
alia onera rerum personis Ecele-
siasticis, etiam beneficiū eccl. non
habentibus, vt habetur in initio
Capitis.

Quæ excommunicatio in mul-
tis casibus afficit.

Nam primo afficit, quicumque
onera hæc imponit, cuiuscunque
sit præminentia, dignitatis, ordi-
nis, conditionis, aut status, etiam
si Imperiali, Regaliue præfulgeat
dignitate, seu sint Principes, Du-
ces, Comites, Barones & alii Po-
tentatus, quicunque etiam regnis,
prouincijs, Ciuitatib. terris quoc-
quomodo Præsidentes, & Consi-
liarij, & Senatores, aut quauis et
Pontificali dignitate insigniti, vt
habetur in versic. Cuiuscunque sint

præminentia, etenim clausula
hæc in fine posita ad antecedē-
tia omnia refertur. argumen. cap.
secundo requiritis, & ibi not. de ap-
pel. Vel igitur Ecclesiasticæ perso-
næ sint, vel seculares quacunque
dignitate, potestateve præditæ in
excommunicationem hanc inci-
dunt, si onera prædicta Ecclesi-
asticis personis imponant.

Item afficit excommunicatio
huiusmodi onera imponentes, e-
tiam si in temporalibus ordinario
iure Ecclesiæ subiecti non sint, nā
Imperatores, & Reges in pœnam
hanc incidunt, vt proxime vidi-
mus, & tamen manifesto constat
in terris suis tantum hæc imposi-
turos.

Postremo privilegium hoc ha-
bebunt, sicut etiam priuilegium
eius ca. si quis suadente diabolo.
17. q. 4.

Tertio afficit excommunicatio
hæc quæcunque onera hmōi impo-
nantur, & quocunque nomine no-
minentur, vel Collectæ, vel Taleæ,
vel præstantiæ, vt habetur in Bul-
la, vel pedagia, vel guidagia, aliud
ve onus, quod pecunia exsoluen-
dum sit.

Quare qui pro transitu aliquid
ab ipsis Ecclesiasticis personis
præstandum imponit, in excom-
municationem hanc incidet.

Quarto excommunicatio hæc
afficit, quæcunque personæ Ecele-
siasticæ sint, quibus hæc onera im-
ponuntur, ob verba illa Clericis,
Prælati, & aliis personis Eccle-
siasti-

fasticis, nam personæ Ecclesiasticæ partim sunt clerici in clericatu constituti, partim in religione aliqua, ut habetur in capit. duo sunt genera. 9. q. 3. & quoniam rursus personæ huiusmodi partim iurisdictionem habent, partim non habent, ob eam rem cuiuscunque generis sint, hoc Capite comprehenduntur, nam nomen illud Prelatis, iurisdictionem significat, ut not. Abb. in capitul. cum ab Ecclesiarum, de off. ordi. Siue igitur sint simplices, clerici siue in dignitate constituti, siue in religionem aliquam ingressi, & ob id siue Monachi, siue religiosi cuiuscunque ordinis, & ob id etiam Equites, qui aliquam religionem sunt professi, cuiusmodi sunt equites Melitani, Calatravæ, & Alcantaræ privilegio hoc fruuntur.

Quinto afficit excommunicatio hæc, vel Ecclesiasticæ personæ, quibus hæc imponuntur, excommunicate, suspensæ, interdixæ, si sint, nam non idcirco sua privilegia amittunt, ut nos probavimus in Tractatu nostro de Censuris, in Tab. 1. c. 13. §. 15. num. 7. Idem & de depositis verbo dicimus, sicut etiam de relegatis alicubi, etenim Bulla nõ distinguit, ergo nec nos distinguere debemus, argument. leg. de pretio. ff. de pub. in re ad.

Sexto afficit excommunicatio hæc, vel directè, vel indirectè prædicta onera imponantur, ob verba illa Directè, vel indirectè, quæ referuntur etiam ad primum di-

ctum huius capituli, declarant hoc verba illa Prædicta facere, nam si in excommunicationem hanc incidunt, qui prædicta facere nõ verentur, in prædictis etiam habetur dictum nostrum, & regulæ a nobis posita. Directè, ubi ipsis imponunt. Indirectè, ubi suis famulis, ut dixit Gemin. in capit. quamquam, in fine, de cens. Item, si imponant iis, qui Ecclesiasticis personis suas operas præstant, & huiusmodi. Item, ubi imponuntur laicis, & a clericis deinceps exiguntur, quod est contra capit. Ecclesie Sanctæ Mariæ. de consti. & ea, quæ tradit Abb. in capi. fin. num. 3. de rebus Eccl. non alienan. & Felin. in cit. capi. Ecclesie Sanctæ Mariæ. num. 78. & Clar. in Præf. crim. §. fin. quæst. 72. statutum. 5. & Viu. in sua Sylva. opin. 741. num. 2. & opin. 745. & Nauarr. in Man. cap. 17. numer. 203. versicu. Rogatus a multis, idque contra Bart. in l. cunctos populos. C. de Sum. Trinit. & fid. Catho. non enim generale statutum a laicis factum ad clericos pertinet, ut allegati DD. asserunt.

Postremo excommunicatio hæc afficit, vel consuetudo adfit, ut onera hæc imponantur, nam non valet, ex quo contra libertatē Ecclesiasticam est. argumen. cap. 1. de consuetud. & auth. cassa. C. de sacrosanct. Eccl. & auth. item nulla. C. de episco. & cleric. atque sic dixit in simili Ab. in c. non minus. num. 17. versic. Tertio facit.

de

de immunit. In omnibus his igitur casibus onera hæc imponentes Ecclesiasticis personis in excommunicationem hanc incidunt, iã explicemus eos qui pœnam hanc euadunt.

S V M M A.

- 1 Imponens onera Ecclesiasticis personis quando in excommunicatio non incidat.
- 2 Licentia imponendi onera Ecclesiasticis personis quando concessa intelligatur.
- 3 Genus quid sit.
- 4 Species quid sit.
- 5 Individuum quid sit.
- 6 Expressum tribus modis dicitur.

II.

S Qui in excommunicatione hanc incidunt, vidimus, iã qui eam euadunt, videamus.

- 1 Primum igitur in excommunicationem hanc nō incidunt, qui licentiam speciatim, & expressam habent a Romano Pontifice onera hæc imponendi, vt dicitur in versi. Absque simili Romani Pontificis speciali, & expressa licetia.
- 2 † Ex quibus verbis patet generalē quamcūque non sufficere, idque merito, nã ex quo speciatim cautū est, ne huiusmodi onera Ecclesiasticis personis sine speciali licetia imponantur, per generalē con-

cessionem, & licentiam, speciali huic derogatum esse nō censetur, non enim genus derogat speciei, sed species generi, vt dicitur in capitul. in toto. de regul. iur. libro sexto.

Quare qui licentiam habet imponendi onera hæc omnibus, & quibuscunque personis, hæc concessione, & licentia clericis ea imponere huic non licebit.

Atqui quando specialis, & expressa licentia concessa intelligitur? Quo id dilucidius habeamus, præmittendum est hos terminos nos habere genus, speciem, & indiuiduum. † Genus est vox, quæ prædicatur de pluribus differentiibus specie, vt animal, & contractus. † Species vero est vox, quæ prædicatur de pluribus differentiibus numero, ut homo, & commodum. Indiuiduū † vero est vox, quæ de nullo dicitur, & sunt singularia ipsa, vt Socrates, Titius, & huiusmodi, sic enim docuit Philosophus in prædicamentis, in capit. de genere, & specie.

- 3
- 4
- 5
- 6 † Secundo præmittendum est expressum tribus modis dici. Primo illud, quod generatim est expressum. Secundo illud, quod speciatim.

Tertio illud, quod proprio nomine, ut tradidit Barto. communiter recept. in leg. 1. numero 7. versic. Ad sciendum. ff. de vulg. & pupill.

His præmissis, quod ad rem nostram pertinet, dico tria.

Pri.

Primum generalem licentiam non fat esse, nam specialis licentia requiritur in Bulla: at ubi requiritur specialiter aliquid fieri, non satsit, si generatim illud fiat, ve dixit Glos. in l. i. in verb. Specialiter. ff. si quis in ius vocat. non ierit, & eam sequuntur Bar. ibi nu. 4. & communiter DD. vt ait Ias. in l. quod in rerum. §. & si nauē. nu. 4. ff. de leg. i. idque meritò, nā, vt pmissimus, spēs a genere differt, ergo ex quo specialis, & expressa licentia requiritur, generalis non fat erit. arg. l. Papinianus exuli. ff. de mino. Quare si concedatur licentia a Romano Pontifice, vt omnibus onera hæc imponantur, non idcirco tamen Ecclesiasticis personis imponi poterunt. Secundo dico non requiri licentiam, ut indiuiduis, id est singularibus clericis onera hæc imponi queant, exempli gratia, huic, vel illi clerico, nā Bulla requirit solum specialem expressam licentiam, at spēs ab indiuiduo differt, vt pmissimus, ergo non necessario id postulatur, vt in indiuiduo concedatur. Tertio dico requiri, vt speciatim licentia hæc tribuatur, scilicet, vt possint onera etiam hæc imponi Ecclesiasticis personis, esto enim deinceps non exprimantur, quænam sint Ecclesiasticæ personæ, vt potè uel religiosi, uel clerici, tamē imponi licitè ipsi poterūt, atque sic dixit in simili Bar. in cit. l. i. in fin. ff. si quis in ius vocat. non ierit. De expressa igitur licentia Ro-

mani Pontificis onera hæc Ecclesiasticis personis imponentes in excommunicationem hanc non incident.

Secundo in excommunicationem hanc non incident, ubi onera hæc Ecclesiasticis personis imponunt, quæ Ecclesiastica priuilegia amisserunt, nam cessante causa priuilegii cessat priuilegium. arg. c. cum cessante. de appell. Quare si clericus degradatus sit, quoniam tunc priuilegijs omnibus nudatur, vt habetur in c. degradatio, in fine. de pœn. li. 6. huic si onera hæc imponantur, in excommunicationem hæc imponentes non incident, sicut nec etiā si iis imponantur, qui in religionē aliquam ingressi profiteri in ea noluerunt, sed ab ea egressi sunt, nam etsi quamdiu nouicii in religionē sunt ante professionem, Ecclesiastica priuilegia habent, arg. c. religioso. §. si. de sent. excom. li. 6. inde tamen egressi ea amittūt.

Postremo in excommunicationem hanc non incident, qui onera hæc clericis conjugatis imponunt, nam huiusmodi clerici horum munerum immunitatem nō habent, sed duo tantum priuilegia fori scilicet, & capi. ff. quis suadente diabolo. l. 7. qu. 3. vt habetur in c. unic. de cler. coniug. libr. 6. Sed de hac regula satis, iam alteram ponamus.

S V M M A.

- 1 Imponentes onera bonis personarum Ecclesiasticarum, quæ aliunde habent, quam ab Ecclesiis, in excommunicationem incidunt.
- 2 Imponentes onera bonis personarum Ecclesiasticarum, quæ aliunde habent, quam ab Ecclesiis, quando in excommunicationem non incidant.
- 3 Ecclesiastica persona pro reb. suis, quas non habent ab Ecclesiis, ordinaria onera, & naturalia soluere tenentur.

III.

§. Secunda regula hæc est. ¶ In excommunicatione hæc quoque incidit, qui prædicta onera bonis personarum Ecclesiasticarum, quæ aliunde habent, quam ab Ecclesiis, ut pote, bonis sui patrimonij, imponit, ob verba illa Bullæ, Ac eorum bonis, Non enim verba illa ad bona, quæ ab Ecclesiis habent, referri possunt, quandoquidem de illis speciatim deinceps mentionem facit, & prospicit ibi, Et Ecclesiarum, ad alia ergo bona, quæ Ecclesiasticæ personæ aliunde habent, referuntur, idque iure merito, tum quod alias verba illa nihil operarentur, contra c. si papa. de privileg. lib. 6. tum ob copulam illam Et, quæ inter diuersa ponitur, ut tradidit Glos. communiter recept. in Rubr. ff. de iu. & fact. ignor. & in c.

quærelam. de simon. tum quod & alia bona clericorum privilegium huiusmodi habent, ut habetur in capit. 1. de immunit. Eccles. & in cap. quanquam. in versicul. Cum igitur. ibid. Ac res ipsarum, iungit. Gloss. de cens. libr. 7. tum quod id inquit Abba. in capit. fine de vit. & honestat. clericor. & in cap. 1. in fine. de cens. in antiquo. & Barto. in l. placet. num. 38. C. de sacrosant. Eccles. & Sylu. in verb. Immunitas, 1. num. 22. versicul. Sexto, ibi Tertium. Quare vel bona patrimonij sint, vel aliunde quæ sita, privilegium hoc habebunt. Et hæc excommunicatio, ut superior, declaratur. Nec igitur pro venditione earum rerum, nec ut tantum in libram soluant, vel taleæ, collectæve imponi poterunt.

2 Excipiuntur tamen casus ¶ in antecedenti regula positi. Quare imponentes onera hæc de licentia Romani Pontificis, in excommunicationem hanc non incidunt, & facit cap. aduersus. de immunit. Eccl.

¶ Item ubi clericorum res esse desinunt, nam privilegium hoc ipsis rebus tributum est, ob personarum qualitatem, quoniam scilicet Ecclesiasticæ personæ ipsas habent, ergo secus, ubi earum esse desinunt. arg. c. cum cessante. de ap. pe. & l. adigere, §. quamuis. ff. de iure patron.

3 Tertiò ¶ in excommunicationem hanc quis non incidit, ubi onera

onera ordinaria imponuntur, que annexa habebant, antequam ad clericos peruenerint, utpote solutione rationis, nam, quod res cum onere suo transit, ob eam rem ad illud præstandum tenebuntur, ut dixit Ab. in c. 1. in fi. de cen. secus ergo de extraordinariis impositionibus, nam hæc imponi ipsis non poterunt, ut pro sumptibus factis in aduentu Regis, vel pro victoria de hostibus reportata.

Quarto in excommunicatione hanc non incidit, ubi onera imponuntur, quæ natura rem ipsam sequuntur, ut pote domum quis habet, ergo plateam, quæ propè domum est, & cloacam, quæ per eam transit, reficere debet, onera enim hæc rem ipsam sequuntur, & uniuersi ad ipsa tenentur, ut habetur in l. 3. ff. de via publ. & ut dixit Abb. in eo. c. non minus. num. 16. versic. Fateor, & Bar. in l. ad institutionis. C. de sacroran. Eccl. & pertinent huc, quæ dixit Bart. Capo. de seruit. Urban. prædior. cap. 20. ver. Tertio, ad quem spectat, sed de hac regula itidem satis, iam tertiam aggrediamur.

S V M M A.

- 1 Imponens onera bonis Ecclesiarum, in excommunicationem incidit, quæ excommunicatione, quousque pateat, declaratur.

Tertia regula hæc est.
 §. In excommunicationem hanc etiam incidit, qui prædicta onera bonis Ecclesiarum imponit, ut dicitur in Bulla ibi. Eccl. Ecclesiarum. Nomine autem Ecclesiarum hic accipiuntur Cathedrales Ecclesiæ, Matrices, & Parochiales, ut habetur in Clem. 1. de sentent. excommun. Cathedralis autem Ecclesia dicitur Ecclesia Episcopalis, ubi episcopus cathedram tenet, in qua baptismus adest, & dicitur Matrix, quia per baptismum quasi altera mater nos generat. Parochialis uero est Ecclesia animarum curam tantum hâs sine baptismo. Ecclesiæ nomine quoq. Ecclesiæ simplices intelliguntur, quæ nullam animarum curam habent, ut Ecclesia Sancti Aelisei, & Sancti Antonii de Barbiano, bonis ergo harum Ecclesiarum onera prædicta imponens in excommunicationem incidit. Bonorum autem nomine accipiuntur, vel sint fundi, uel ædes, & sicut am urbana, quam rustica prædia.

Excipiuntur tamen nonnulli casus, in quibus quis penam hanc euadit: & primo casus in antecedentibus regulis positi.

Item, ubi imponuntur onera a iure Canonico permessa, exempli gratia, ut soluant cathedraticum

charitativum subsidium, & huiusmodi, de quibus agitur in capitul. conquerente. de offic. ordin.

Tertio in poenam hanc quis non incidit, ubi bona hæc in emphyteusim a laicis habentur. At quid si locentur, possunt enim locari usque ad triennium bona Ecclesiæ, an tunc onera huiusmodi imponi poterunt? Planè censeo id non posse, quod & sensit Gemin. in capit. quanquam, in fine. de cens. libro sexto. etenim per obliquum Ecclesia offenditur, quandoquidem difficilius conductorem inueniret, atqui de hac regula etiam satis, ad quartam veniamus.

S V M M A

- 1 Imponens onera bonis Monasteriorum in excommunicationem incidit, quæ excommunicatio, quousque pateat, declaratur.
- 2 Ordines mendicantium quinam sint.
- 3 Imponentes onera bonis beneficiorum Ecclesiasticorum a prædictis in excommunicationem incidunt.
- 4 Imponentes onera fructibus, & redditibus Ecclesiarum in excommunicationem incidunt.

V.

- ¶ Quarta regula hæc est.
- ¶ In excommunicationem hanc etiam incidit, qui onera prædicta bonis monasteriorum

imponit, ut dicitur in Bulla ibi, Monasteriorum.

Quæ excommunicatio afficitur in omnibus casibus, quos in antecedentibus regulis posuimus.

Item afficit quorumcunque monasteriorum bonis onera hæc imponantur, nam Bulla simpliciter loquitur, & non distinguit, ergo nec nos distinguere debemus. argumen. leg. de pretio. ff. de pub. in rem actio. † Siue igitur sint monasteria uirorum, & religiosorum tam mendicantium, scilicet ordinis Sancti Dominici, S. Francisci, Hæremitarum Sancti Augustini, & Carmelitarum, & Seruorum Beatae Mariæ, Minorum Sancti Francisci de Paula, & Congregationis Fratrum Sancti Hieronymi Iesuatorum, ut declarauit Pius V. in Bulla incipien. Roman. Pontificis tam uniuersalis Christianæ, lata Romæ die prima Octobris 1567. Pontific. sui anno secundo, & in Bulla incipien. Apostolicæ Sedis benignitas, lata Romæ die 9. Nouembris 1567. eodem anno, & in Bulla incipien. Rom. Pont. priuilegia. lata die 19. Nouembris, eodem anno. Siue igitur sint Monasteria tam mendicantium, quam non mendicantium cuiuscunque Ordinis, & religionis. Siue mulierum, & ob id monialium, in poenam hanc quis incidet, si onera prædicta ipsis imponat.

Excipiuntur tamē casus in anteced.

tecedentibus regulis positi. Sed de hac itidē regula satis, ad quin tam veniamus.

In excommunicationem hanc etiam incidit, ꝑ qui aliorum beneficiorum Ecclesiasticorum bonis onera prædicta imponit, ob uerba illa. Et aliorū beneficiorum Ecclesiasticorum bonis.

Hæc autem beneficia Ecclesiastica, præter Ecclesias, & monasteria, sunt altaria, & capellæ, quæ sunt in Ecclesiis, necnon præbendæ, quæ assignantur, & canonicis, & mansionariis, nam hæc neque Ecclesiæ, neque monasteria sunt, & ob id Bulla speciatim eorum mentionem facit. Hæc autem excommunicatio, quod eisdem modis declaratur, quibus superior, ob eam rem ad postremam regulam transeamus.

In excommunicationem hanc quoque incidunt, ꝑ qui fructibus redditibus, & prouentibus Ecclesiarum, Monasteriorum, & aliorum beneficiorum Ecclesiasticorum, collectas, decimas, taleas, & onera huiusmodi imponunt, ut habeatur in uersis. Illorumque fructibus, redditibus, & prouentibus. Quare qui imponit, ut tantum pecuniæ detur in corbem frumenti, uel uini. Item qui quotam, in pœnam hanc incidet. Et hæc excommunicatio, ut superiores declaratur, iam ergo ad alia transeamus.

Verf. Et diuersis etiam exquisitis modis exigunt.

S V M M A.

- 1 Exigens prædicta onera a personis Ecclesiasticis in excommunicationem incidit, quæ excommunicatio, quousque pateat, declaratur.
- 2 Personis que onera imponantur.
Item
- 3 Bonis, &
- 4 Fructibus
- 5 Exigentes a personis Ecclesiasticis uectigalia huiusmodi pro rebus, quas negotiandi causa deferunt, in excommunicationem non incidunt.
- 6 Fures, & latrones rapientes bona Ecclesiastica in excommunicationem non incidunt.
- 7 Capietes Ecclesiasticas personas, & pro eorum redemptione pretium uolentes, in pœnam huius Capituli non incidunt.
- 8 Exigentes a personis Ecclesiasticis onera non ipsis imposta, sed laicis, in excommunicationem hanc non incidunt.
- 9 Pedagium, & uectigal exigens, uel spõte accipiens publicanus ab Ecclesiasticis personis in excommunicationem non incidit, ubi Ecclesiasticis personis impositum non est per statutum, decretum uel aliud.

IN prima parte huius Capituli excõicauit Bulla imponentes onera personis ecclesiasticis, eorumque bonis, necnon bonis

fructibusve Ecclesiasticorum beneficiorum, & Ecclesiarum. Hic autem excommunicat ea onera imposita exigentes. Quare & hic regulam ponamus.

In excommunicationem hanc ergo incidit, qui prædicta onera exigit, ut habetur in proposito vers.

Hæc autem excommunicatio afficit, quacunque ratione exigit, ob uerba illa Diuersis exquisitis modis. Et quoniam onera hæc imponuntur aut personis, aut bonis Ecclesiasticis, Ecclesiarum personarumve, aut fructibus eorum bonorum, ut vidimus, & varia onera tam personis, quam rebus imponi solent, ob eam rem quamnam sint explicemus.

Personis igitur hæc imponi solent pedagia, quæ dantur pro personæ transitu per aliqua loca, ite guidagia, quo quis tutus per aliqua loca eat, ut sensit Glo. in capitu. super quibusdam. §. præterea. in verb. Pedagia. de uerbor. signifi. & ut nos declarauimus in Cap. 5. huius Bullæ, numer. 1. solet quoque imponi Capitatio, de qua agitur in capit. de capitat. libro 11.

Bonis vero imponi solent taleæ, Collectæ, & huiusmodi, de quibus in hoc Capite in initio.

Fructibus demum imponuntur decimæ & vectigalia, quæ vectigalia soluntur, uel quo ipsos ex loco aliquo quis exportet, uel per aliquem lo-

cum cum ipsis trāseat, uel quo ipsos uendat, ut habetur in l. inter publica. ff. de verb. sign. Item portoria, quæ dantur in eisdem casibus, ubi per mare deferuntur, ut nos declarauimus in eo. cap. 5. in principio. Quocunque modo igitur, & ob quacunque causam hæc exigantur, uel pro personis pedagia, guidagia ue, uel pro rebus, uel pro bonis taleæ, uel collectæ, uel pro fructibus decimæ, uel vectigalia, portoria ue. Et ad summam, ob quamcunque causam exactio hæc fiat, & quocunque nomine exacta nominentur, exigentes in penam hanc incident, hoc enim est, quod uoluit Bulla per ea uerba, Diuersis etiam exquisitis modis exigunt.

Postremo excommunicatio hæc afficit in omnibus casibus in quibus & superiores excommunicationes.

Excipiuntur tamen primo, qui hæc exigunt id probabiliter ignorantes, cuiusmodi esse possunt famuli a dominis hisce exactioib. propositi. arg. c. apostolicę. de cle. excomm. min. & c. fin. de constit. lib. 6.

Item, ubi exigunt pro rebus quidem Ecclesiasticarum personarum, sed quas negociandi causa deferunt, nam tunc id possunt, ut habetur in Clement. præsentis, & ibi Glof. & DD. de cens. ubi et habetur iuriurando deferentis standum esse, si obiiciatur non negociationis causa deferri, uide ibi,

ibi, & an in suis rebus etiam alienandis locum habeat, & quis dicatur negociari.

- 6 Tertio excipiuntur, † qui hæc non quasi debita exigunt, sed ut
7 fures, & latrones capiunt. † Quare & latrones capientes clericos, & pro eorum redemptione taleas imponentes, quod superioribus annis exules Romandiolæ factitabant, in pœnam huius capituli nõ incidebant, sicut nec etiam imponentes pro bonis, ne comburantur, quod & ijdem exules sæpius fecerunt, non enim quod hoc de iure possent, id sibi vsurpabant, sed quod nõ facile ipsis resisti poterat.
- 8 Quarto excipiuntur, † qui exigunt onera hæc aliis, & non Ecclesiasticis personis imposita, nõ duo requiruntur, quo in excommunicationem hanc exigentes incidant, & vt Ecclesiasticis personis imposita sint, & imposita exigantur; secus ergo si non imposita exigantur, atque sic dixit Martinus Alfons. de Viuald. in Candelabro. par. 2. in Explanatione Bullæ Cœnæ Domini, casu 18. numero 117. † Quare, si custodes Põris, portus, fluminisve pedagium, gabellamve, aut alia onera petant ab Ecclesiasticis transeuntibus, uel sponte accipiant, non incidet in hanc excommunicationem, nisi Ecclesiasticis personis sint imposita, nam Bulla requirit, ut sint imposita, secundo ut petantur, uel a uoluntarie dantibus accipian-

tur, atque sic dixit Alfons. ibidem quod est notandum pro illis custodibus. Incidunt tamen in excommunicationem capitu. quam. de cens. libro sexto. si personę singulares sint, si uniuersitas interdicto subiicitur, ut ibi habetur.

Postremo excipiuntur casus dñi & in aliis regulis. Sed de hoc satis, ad alia transeamus.

Verfi. Aut sic imposita etiam a sponte dantibus, & concedentibus recipiunt.

S V M M A.

- 1 *Accipientes ab Ecclesiasticis personis etiam sponte dantibus pedagia, & retigalia in excommunicationem incidunt, quæ excommunicatio, quousque pateat, declaratur.*

1 **I**N hac parte excommunicantur, † qui prædicta onera imposita etiam a sponte dantibus, & concedentibus percipiunt, ut habetur in uerfi. proposito.

Quæ excommunicatio summo consilio lata est, nam sunt personæ Ecclesiasticæ sæpius, quæ lites, ac iurgia fugiunt, & ob id eligunt potius aliquid prædictis præstare, quam ad iudices cõfugere, id quod & præsertim contingit, dum per loca aliqua cum rebus transeunt,

nam ne publicani iter morentur, aliquid vltro offerunt, quod & mihi non semel contigit. Hæc autem excommunicatio declaratur, vt superiores.

Excipitur tamen, vbi quis exigeret onera hæc, vbi non sunt Ecclesiasticis personis, & eorum bonis imposita, nam in excommunicationem hanc non incidet, quandoquidem Bulla excommunicat, vbi imposita exiguntur, atque sic dixit Viual. ibid. & nota hoc, quoniam raro incident publicani in excommunicationem Bullæ, incident tamen in alias excommunicationes, & pœnas, quæ habentur in iuribus citatis in vltima parte huius Capituli, & præsertim in penultimo capitulo. quanquam de cens. libro sexto, de quibus supra actum est. Sed iam ad alia veniamus.

Verf. Nec non, qui per se, vel alios directè, vel indirectè prædicta facere, exequi, vel procurare.

S V M M A.

- 1 Imponentes, & per alios dicta onera Ecclesiasticis personis in excommunicationem incidunt.
- 2 Colonis clericorum grauiora onera imponentes in excommunicationem incidunt.
- 3 Exequentes prædicta contra Ecclesia-

stias personas in excommunicationem incidunt.

- 4 Procurantes prædicta contra Ecclesiasticas personas in excommunicationem incidunt.

EX hoc versiculo dicta pluralis de more singula exponamus.

- 1 In excommunicationem igitur hæc incidant primo, qui prædicta onera non solum per se, vt vidimus, verum etiam vbi per alios imponunt, ob verbum illud Vel alios. Si ergo aut per suos Vicarios, aut per alios magistratus onera hæc imponant, in excommunicationem hanc etiam incident, sicut etiam ipsimet, qui imponunt.

Postremo afficit excommunicatio hæc, vel directè onera hæc imponant, ob verba illa Directè, vel indirectè. Indirectè autè tunc imponentur, vbi non ipsis personis, ac bonis, sed aliis, quorum dâna ad ipsos redundant, imponuntur. Quare si statutum fiat, vt coloni clericorum grauioribus oneribus, vel eorum consanguinei, & affines afficiantur, quod onera prædictorum ad eos redundant, pœnam hanc non euadent. argu. capitulo. quicumque. de senten. excom. lib. 6. Item, vbi compellunt sua bona alienare, nisi prædicta onera præstent. argu. cap. 1. versic. Nec etiam liceat. de immuni. libro sexto, Sed de hac regula prima factis,

Pontifici reseruatis.

tis, declaratur enim, vt antecede-
tes, iam alteram ponamus.

In excommunicationem hanc
quoque incidunt non solum, qui
per se hæc exequentur, uerum et
& qui per alios, ob eadem uerba,
vel alios, iuncto uerbo Exequi.
Qui ergo aut per famulos aut per
eos, quibus ius ea exigendi loca-
runt, titulo uel alio transulerunt,
hæc agunt, tam ipsimet exigen-
tes, atque exequentes, quam ipsi,
qui ea exequenda, exigenda ve-
mandarunt, in excommunicatione
hanc incident, nec famuli ex-
cusantur, nam in hoc parere do-
minis non debent. argum. c. Iulia-
nus. t. 1. q. 3. Et hæc regula, ut su-
periores, declaratur, iam tertiam
ponamus.

In excommunicationem hanc
demum incidunt, qui vt prædicta
sunt, scilicet vel ut imponantur,
uel ut exigantur, procurant, ob
uermum illud Vel procurare. Qua-
re publici apparitores, qui vulgo
nominantur Sbirri, in excommu-
nicationem hanc incident, qui,
vt onera hæc præstentur, aut per-
sonas Ecclesiasticas retinent, aut
pignora accipiunt, vel citant, ut
ad onera hæc soluenda ueniant,
nisi probabili incertitia huius Bul-
læ laborent. Et hæc quoque ex-
communicatione, ut superiores, de-
claratur. Sed iam ad alia transe-
amus.

Pars Secunda.

Verf. Aut in eisdem auxi-
lium, consilium uel fauo-
rem præstare non ueren-
tur.

S V M M A.

- 1 *Auxilium præstantes iis, qui imponit onera Ecclesiasticis, seu exigunt, in excommunicationem incident, quæ excommunicatio, quousque pateat, declaratur.*
- 2 *Consilium præstantes ad statuta contra Ecclesiasticos facienda, & dicta onera exigenda in excommunicationem incident.*
- 3 *Fauorem præstantes ad prædicta in excommunicationem incident.*

Hic tria hominum genera ex-
communicantur, & ob id
regulas ponamus.

In excommunicationem hanc
igitur incidunt quoque, qui au-
xiliū præstant, aut ad ea onera im-
ponenda, aut ad ea exigenda. Ad
imponenda, utpote uel scribendo
statutum, constitutionem uel hu-
iusmodi. Vel ea dictando. arg. ca-
nouerit. uerfi. Item excommunica-
mus statuarios, & scriptores, de-
sent. excomm. Ad exigenda, præ-
stando milites, qui associantur ip-
sos exigentes, uel arma, uel e-
quos, uel custodiendo uias, & iti-
nera, ne personæ Ecclesiasticæ
exactoribus ignorantibus im-
munes

munes abeant, vel indicando ipsas transire, vel transitaras. Et hæc excommunicatio declaratur vt superiores.

Excipitur tamen, vbi opem ferendo ipsis Ecclesiasticis personis id in vtilitatem exactorum caderet, exēpli gratia, Clericus iter agens in hos exactores incidit, & vult soluere vectigal pro libris quibusdam, ne ibi contendendo moreretur, sed pecuniam non habet. Plane, si quis eius misertus pecuniam ei donauerit, aut mutuam dederit, esto pecunia illa in vtilitatem exactorum redundet, tamen hic in excommunicationem non incidit, quoniam vt clerico faueret, non exactoribus in primis id fecit, atque idcirco illud quomobrem actus in primis factus est, in spiciendum, non quod consequitur, considerandum. arg. cap. cum voluntate. de sentent. excommunicati. & l. si quis nec causam. ff. si cert. pet. & l. sed an vltro. §. i. ff. de negoti. gest. Sed de hac regula satis, ad alteram veniamus.

In excommunicationem hanc quoque incidunt, qui consilium, aut ad ea statuta facienda, aut diuersa onera exigenda præstant, vt habetur in versu. in verb. Consilium. Hoc autem his modis contingere potest, quò ad statutum faciendum, consulendo vt fiat, hortando, suadendo, rationes, quamobrem id expediat, reddendo. Item qua ratione conformandum sit, explicando, ac docendo,

& ad summam de iure, & de facto consulendo. Quò ad exigendum consulendo, vt in hoc, vel in alio loco custodiæ ponantur. Vel vbi super fructus bonorum prædictorum imponuntur scilicet vel decimæ, vel quota, vt si frumentum sit, ipsæ decimæ exigantur, dū adhuc frumentum in areis est, ob vberiore mensuram, quæ ibi fieri solet. Item hortando ipsas personas Ecclesiasticas, vt ea soluant, modò ad fauorem exactorum hortatio fiat. His igitur, & aliis huiusmodi modis consilium præstando in excommunicationem hæc quis incidit. Quæ regula, vt superiores, declaratur. Quid aut sit consilium dare, & de aliis ad materiam hanc pertinentibus, alibi diximus. Sed iam tertiam regulam ponamus.

In excommunicationem hanc demum incidunt, qui ad statuta, onerave exigenda fauorem præstant, vt habetur in versu. Vel fauorem. Quo ad statutum faciendum pollicendo, & offerendo suam auctoritatem, & auxilium si quis repugnet. Quo ad exigendum, si, cum possint, ac debeant prohibere, ne exigantur, non prohibent. arg. c. quantæ. de sentent. excommunicati. nam & fauere percutienti clericum is dicitur, qui non prohibet, cum potest, ne percutiatur, vt dicitur in cit. c. quantæ. Quare si iudices, & domini terrarum hæc exigi in suis locis scientes non prohibent tanquam fautores in excommunicationem

municationem hanc incident. Id quod multo magis asserendū est, vbi iidem domini, ac iudices aditia personis Ecclesiasticis, & que rentib. de huiusmodi exactoribus suum auxilium non præstant, ne onera illa soluant, aut quò soluta ipsis restituantur, quæ duo notatu digna sunt, nam Præsides, & Gubernatores locorum sepius fingunt hæc nescire, & suam auctoritatem interponere nolunt. Item si assistant ipsis exactoribus, quò metum incutiant sua præsentia, vt facilius prædicta onera exigantur. His igitur, & huiusmodi aliis modis fauorem suum in hoc præstando, in excommunicationem hanc incident. Sed de hac parte satis, ad postremam veniamus.

Verf. Innouantes decreta sunt per his per sacros canones tam in Lateranensi nouissimè celebrato, quàm aliis Conciliis generalibus edita, etiam cum censuris, & pœnis in eis contentis.

S V M M A.

Innouantur decreta quinque per hanc Bullam, & quænam sint.

IN hac postrema parte huius Capituli innouantur decreta alias his de rebus facta vna cum pœnis. Præter igitur excommunicationem hanc, & in alias censuras, & pœnas per alios Canones latas incident qui in his Bullam offendunt, hi autem Canones qui nam sint, iam explicemus.

Primus igitur Canon est in canon minus. de immun. Eccl. qui canon in Lateranense Concilio laus est, vt habetur in inscr. eius cap. vbi laici imponentes collectas clericis, vel ecclesiis, seu eorum iurisdictionem vsurpantes, sunt excommunicati cum suis fautoribus, si moniti non destiterint, a qua excommunicatione absolui non possunt, nisi competenter satisfecerint, Bulla tamen nostra in multis excedit, vt ex prædictis patet, nam præter alia Bulla hæc non requirit admonitionem, vt in excommunicationem incidat, quàm requirit Canon ille. Item referuatur per Bullam hanc absolutio excommunicationis ipsi Romano Pontifici, ibi verò non referuatur.

Alter Canon habetur in capit. aduersus. eod. de immun. Eccle. & habetur in Concilio Generali, in quo hæc decernuntur. Primum, vt sententiæ, & constitutiones editæ a laicis collectas Ecclesiis imponentibus ipso iure irritæ sint. Deinde, vt rectores locorum excommunicati ob prædicta onera, remaneant excommunicati etiã,
post.

postquam è magistratu abierint. Tertio successores, nisi satisfecerint intra mensem, in eandem excommunicationem incidât. Hæc Canon ille sancit, sed absolutio excommunicationis nec ibi referuatur, in aliis quomodo a Bulla differat ex dictis constat.

Tertius Canon est in cap. 1. de immun. Eccl. lib. 6. qui est Alexâdri quarti, ubi hæc habentur. Primum, ne ab Ecclesiis, vel ab Ecclesiasticis personis pro rebus, pro possessionibus acquisitis, acquirendisve quicquam exigatur. Deinde, ne compellant, ut ipsæ Ecclesiasticæ personæ eas possessiones alienent, uel extra manum suam ponant, nulla tamen pœna imponitur. Ex quibus omnibus apparet, quomodo differat a Bulla. Omitto constitutionem aliam, quæ habetur in capit. clericis. de immun. Eccl. eodem libro 6. nam correctâ est per Clement. 1. eodem.

Quartus Canon habetur in cap. quanquam. de cens. libr. 6. qui est Bonifacii Octauæ, ubi hæc decernuntur.

Primum, ut vniuersitas interdicta sit, & singularis personæ excōmunicata, si compulerint Ecclesias, Ecclesiasticasve personas pro suis personis pedagia, guida giave soluere, vel exactiones alias pro suis rebus, quas negociationis causa non deferunt, præstare.

Item, ut absolui nequeant, nisi

exacta omnino restituerint, & de delicto satisfecerint.

Hic canon interdictum fert, quod non facit Caput hoc. Non reseruat tamen absolutionem, quod facit Bulla, in aliis, qua ratione inter se differant, ex dictis constat.

Quintus Canon habetur in Clem. præsentis. de censu. qui est Clementis Quinti, quo iure cauetur, ut Episcopi publicent excommunicatos, & inter dictos, per cita. c. quanquam, id est eos, qui exegerunt a personis Ecclesiasticis pedagia, uel guidagia, portoria, vel vectigalia, quousque satisfecerint, quod Bulla hæc non facit. Hi ergo Canones sunt, hæc decreta, quæ Bulla hæc innouat. Sed de hoc Capite latis, iam aliud aggrediamur.

De excommunicatione lata contra laicos interponentes se in causis criminalibus contra personas Ecclesiasticas.

Cap. XIX.

Item excommunicamus, & anathematizamus omnes, & quoscunque magistratus, & Iudices, notarios, & scribas, executores, subexecutores quomodolibet se inter-

terponentes in causis capitalibus, seu criminalibus contra personas Ecclesiasticas, illas processando, banniendo, capiendo, seu sententias contra illas proferendo, vel exequendo, sine speciali, specifica, & expressa huius Sanctæ Sedis Apostolicæ licentiæ. Etiam si talia committentes fuerint consiliarij, Senatores, Præsidentes, Cancellarij, Vicecancellarij, aut quouis alio nomine nuncupentur.

S V M M A.

- 1 Capitales causæ quænam sint.
- 2 Processare quid sit.
- 3 Bannire quid sit.

Hic excommunicantur laici usurpantes Ecclesiasticam iurisdictionem in causis capitalibus, seu criminalibus contra personas Ecclesiasticas, quam rem ut dilucidiorẽ habeamus, præ-

mittenda sex sunt:

Primum Ecclesiasticas personas privilegium fori hoc habere, ut scilicet apud Iudicem Ecclesiasticum, vel ciuilitè, uel criminalitè agatur, non autem apud Iudicem secularem conueniantur, ut habetur in cap. inoblita, & in cap. placuit. r. i. q. i. & in cap. si diligenti, & ibi D. D. not. de foro competenti.

Secundo hic excommunicari solum eos, qui interponunt se in causis capitalibus, seu criminalibus contra personas Ecclesiasticas, aut tanquam iudices, aut tanquam scriptores, aut tanquam executores, & ob id de Accusatoribus hic non agi, ut habetur in Bulla.

1 Tertio causas capitales multis modis dici.

Primo eas, in quibus pro pœna delicti debita, uel mors, uel mutilatio imponitur. Deinde, ubi libertas adimitur, quod contingit damnatis perpetuo ad metallum, & hodie ad triremes. Tertio, ubi adimitur Ciuitas, quod deportatis contingit, & hodie bannitis simpliciter, atque sic dixit Gloss. communitet recept. in leg. transfigere in uerb. Capitali. C. de transfigere idque merito, nam & tribus his modis capitis diminutionem quis patitur, ut habetur in institut. de capit. dimin. & in l. fin. ff. eod. Ad dit. la. in cit. l. transfigere. numero 9. uersicul. Quintum, & ubi infamiae pœna ponitur, capitalem

cau-

causam dici, quæ causæ capitales omnes dicuntur criminales in Bulla, quoniã a crimine descendunt, & propter crimen pœnæ dictæ inuruntur.

2 Quarto ¶ præmittendum est processare aliquem nil aliud esse, quã processum facere super aliquem in iudicio, processus incipit a citatione in ciuilibus, ut dixit Castr. quem refert, ac sequitur las. in l. postquam liti. num. 10. uersic. Veritas est. C. de pact. Et processus nil aliud est, quam actus omnes, qui in iudicio in causa aliqua usque ad sententiam fiunt. Et fit ob id processus, ut facti veritas habeatur, quo deinceps eo diligenter inspecto, quid iuris sit in causa, cognoscatur, & sententia ferri possit. Dicitur autem processus a procedendo, fit enim gradatim procedendo, nam primo fit citatio, deinceps litis contestatio, tertio probationes, & sic deinceps quousque concludatur in causa, tunc enim processus absolutus est. An autem sententia de processu sit, tradidit Viu. in sua Sylu. opin. 36. num. 15. Hic autem agitur de processu criminali, & sic processa re est contra aliquem inquirere, & reliqua ad id pertinentia facere.

3 Quinto ¶ præmittendum est Bannire nil aliud esse, quam euicere aliquem ab aliquo loco, Ciuitate, vel Regno, aut perpetuo, aut ad tempus.

Hoc autem duobus modis fit,

aliquando simpliciter, quod fit duobus modis, aut cum in aliquo loco quis relegatur, qui dicitur deportatus, aut cum simpliciter relegatur. Aliquando adiecta simul pœna, ut quisque possit bannicum huiusmodi impunè offendere, & hi hostes Ciuitatis habentur, & disfidati dicuntur, ita colligitur ex dictis Barto. in l. amissione, ubi declarat, quænam amittant banniti. ff. de capit. dimittunt.

Postremò præmittendum est, ut diximus antea, tria hominum genera hic excommunicari, iudices, scribas, executores, quamobrem & tres regulas confirmemus.

S V M M A.

1 Index laicus interponens se in causis capitalibus contra Ecclesiasticas personas in excommunicationem incidit, qua ex excommunicatio, quousque patet, declaratur.

I.

¶ Tres regulas ponendas de materia antecedenti nobis proposuimus, iam igitur eas ponamus, & prius primam.

In excommunicationem hanc igitur ¶ incidunt primo iudices laici vel magistratus, qui interponunt se in causis capitalibus seu criminalibus contra personas Ec-

Ec-

Ecclesiasticas, vt dicitur in Bulla.

Quæ excommunicatio afficit primo, quicumque iudices, ac magistratus sint, cum ob dictiones illas Omnes, & quoscunque. arg. l. Iulianus. ff. de leg. 3. & capit. solita in fine. de maiori. & obed. tum ob verfi. illum. Etiam si talia committentes fuerint Consiliarii, Senatores, Præsidentes, Cancellarii, Vicecancellarii, aut quouis alio nomine nuncupati.

Item excommunicatio hæc afficit, quæcunque causæ criminales, ac capitales sint, in quibus se interponunt contra personas Ecclesiasticas, ob verba illa Se interponentes in causis capitalibus. seu criminalibus. Vel igitur sit crimē læsæ maiestatis, vel homicidii, & id generis, in pœnam hanc incident iudices laici in illis se interponentes, nam ex quo Bulla simpliciter loquitur, ergo simpliciter intelligi debet. argument. leg. de pretio. ff. de public. in rem a.

Tertio afficit excommunicatio hæc, vel ciuilitè, vel criminaliter agatur, ob verbum illud, Quomodolibet.

Quarto afficit excommunicatio hæc contra quascunque personas Ecclesiasticas procedant, ob verba illa Contra personas Ecclesiasticas. Sine igitur contra clericos seculares, siue contra religiosos, & regulares procedant, in pœnam hanc incident, etiam si noui

tii sint, vt dixit Vivald. ibid. num. 122. vel prima tonsura tatum initiati, nam & hi clerici sunt, capit. cum contingat. de æta. & qualita. modo tamen seruent decreta Trident. Syno. sess. 23. cap. 6. de reformatione. atque sic sensit Vivald. in Candelabro. par. 2. in Explanacione Bullæ Cenz Domini. cas. 19. numero 120. cum seq. & Diaz idem sensit in sua Prax. crim. Canon. capi. 62. nu. 9.

Quinto afficit excommunicatio hæc, quocunque modo contra prædictos procedant, scilicet vel processum faciendo, vel eos banniendo, vel sententias cõtra illas proferendo, ob verba illa, illas processando, banniendo, seu sententias contra illas proferendo, vel detinendo, vel examinando, vt dixit Nauar. in consi. 32. de sentent. excom. lib. 5.

Postremo afficit excommunicatio hæc, vel deinceps executioni non mandentur, tum quod talia facientes excommunicat simpliciter, & non distinguit Bulla, an executio sequatur nec ne; tum ob alternatiuas illas Seu, & Vel, quæ non requirunt, vt omnia efficiantur. arg. l. si hæredi plures. ff. de cond. instit. In omnibus his igitur casibus iudices laici in excommunicationem hanc incident, iam qui pœnam hanc euadant, explicemus.

Iudex laicus interponens se in causis contra personas Ecclesiasticas quando in excommunicationem non incidat.

II.

S Qui in excommunicatione incidant ob id, quod interponant se in causis capitalibus, seu criminalibus contra personas Ecclesiasticas, vidimus, modo qui poenam hanc euadunt, uideamus.

Primum igitur poenam hanc euadunt, qui de speciali specifica, & expressa Apostolica sedis licentia in his causis se interponunt, ob uerba illa Sine speciali specifica, & expressa huius Sanctae sedis Apostolicae licentia, ergo secus si talis licentia adfit, ualet enim argumentum a contrario sensu. argumen. l. 1. & ibi communiter no. ff. de off. eius. Quare inferiores alii iudices, quicumque sint, & ob id nec legati è latere, nec Patriarchae licentiam hanc impartiri possunt, idque merito, nam communi iuri derogatur, ut praemissimus in initio, cui iuri, Romano Potifice excepto, omnes subiecti sunt, ut habetur in cap. 1. & cap. fin. de constit. iun. c. proposuit. de concess. praeb.

Item poenam hanc euadunt,

ubi in causis civilibus procedunt, nam Bulla solum loquitur in causis criminalibus, ergo secus in civilibus, limitata enim causa limitatum producit effectum. argumen. l. in agris. ff. de acquir. rer. domin. & l. cum praetor. ff. de iu. & c. nonne. de praesumpt. nam & si clericum debitorem fugientem iudex retinendum curet, quo suo praetore eum offerat, in excommunicationem non incidit, ut DD. communiter concludunt in capitu. cum non ab homine. de iudi. & ut ait Nauar. in Man. capitu. 27. numer. 82. uersicu. Decimasexta, & sequitur Viuald. ibidem numero 123. idem si capiat in delicto fragranti, quo suo iudici etiam eum sistat, nam neque hic in excommunicationem incidit, ita DD. communiter sentiunt in eodem capitu. cum non ab homine, & Nauarr. ibid. nu. 83.

Tertio poenam hanc euadunt, ubi Ecclesiasticam personam esse ignorarunt. argu. ca. si uero quis, de sentent. excommun. & capitu. Apostolicae. de cler. excommun. min.

Quarto poenam hanc euadunt, ubi Ecclesiasticae personae huiusmodi priuilegium hoc fori amississent, utpote degradatione ipsa re facta, per ipsam enim omnia priuilegia amittuntur, ut habetur in capitu. 2. in fine. de penit. libr. 6. ubi degradationis forma traditur, & in capitu. nouimus. de uerbor. signific. in antiq. quid iudex

Ec-

Ecclesiasticus faciat post degradationem, docetur. Item diffidatione, & sic ubi banniti facti sunt, & impunè occidi possunt, nam nec alias eos quis offendendo in excommunicationem incidit, vt dixit Syluest. in verb. Absa sin. numero 3. versicul. Tertio quæritur, ibi Quarto, iunct. traditis ab eod. in verb. Bannum. in fine, ibi De bñ nitione, quæ est diffidatio. Item primam consuram tantum habet, sed non seruat decreta a Trident. Synod. ut diximus supra, & ad summam, ubi privilegium fori amissit, quod multis modis contingit. Iacob. de Grass. libro 4. decis. cas. consc. in Expositione Bullæ Cœnæ Domini. numero 135. cum seq.

Quinto pœnam hanc euadunt iudices Ecclesiastici, qui hæc agunt, nam de laicis solum Bulla loquitur, id quod probatur, quoniam non est censendum Romanum Pontificem uoluisse communi iuri derogare per simplicem excommunicationis impositionem. argum. l. si aliquando. C. de inoffi. testam.

Postremo declarant id uerba illa Consilarii, Senatores, Præsidentes, Vicecancellarii, Cancellarii, qui sæpius laici sunt. Sed de hæc regula prima satis, iam alteram aggrediamur.

S V M M A.

- 1 Scribentes processum, & sententias in causis criminalibus contra Ecclesiasticas personas in excommunicationem incidunt.
- 2 Executores interponentes se in criminalibus causis contra Ecclesiasticas personas in excommunicationem incidunt.

III.

- 1 §. Secunda regula hæc est. † In excommunicationem hanc quoque incidunt, qui a cetera hæc scribunt, & processum, & sententias, ob uerba illa Notarios Scribas, nam, ex quo ipsos notarios, & scribas Bulla excommunicat, accipiendum est ipsos excommunicare, quatenus interponunt se in causis criminalibus contra personas Ecclesiasticas, ob uerba illa se interponentibus in causis capitalibus, & cetera scribæ, & notarii, quia tales, interponunt se scribendo, ergo prædicta scribentes, in excommunicationem hanc incident.

Quæ excommunicatio afficit uel publici scribæ sint, qui vulgo, & a Bulla Notarii dicuntur, uel privati scribæ, qui scripturarum exempla faciunt, & nostrati lingua dicuntur Scriuani.

Item afficit excommunicatio hæc, uel actus tantum aliquos processusue scribât, nam Bulla excommunicat

municat interponentes se in huiusmodi causis, at qui facit actum aliquem, sine dubitatione se interponit, ergo & in penam incidet, cui enim verba legis conueniunt, & dispositio conuenit. arg. l. 4. §. toties. ff. de damn. infec.

Excipiuntur tamen casus prædicti in antecedenti regula. Atqui tertiam iam aggrediamur.

In excommunicationem hanc demum ꝑ incidunt executores, & subexecutores ob verba illa executores, & subexecutores, quomodolibet se interponentes, ergo milites publici, seu apparitores, qui vulgo nominantur Sbirri, qui interponunt se in huiusmodi causis contra personas Ecclesiasticas aut ipsas capiendo, aut in carcere coniciendo, aut questionibus subiciendo, in penam hanc incidunt, sicut etiam carnifex, qui aut ipsas laqueo suspendit, ratione uel alia necat, aut obruncat, puni-

Excipiuntur tamen casus prædicti in antecedentibus.

Item, ubi essent requisiti a iudice Ecclesiastico, quo ipsi opem ferrent. arg. c. præfidentes. de hæret. lib. 6. & c. at si clerici. de iudi. Sed de hoc capite satis, ad postremum veniamus. Si hoc addiderimus supra Capi. 15. hac de re generatim actum esse.

De excommunicatione lata contra occupantes Ciuitates, ac loca, nec non iura ad Romanam Ecclesiam pertinentia.

Cap. X X.

Item excommunicamus, & anathematizamus omnes illos, qui per se, seu alios directè, vel indirectè sub quocunque titulo, vel colore inuadere, destruere, occupare, detinere præsumperint, in totum, vel in partem Almam Urbem, Regnum Siciliae, Insulas Sardiniae, & Corsicae, Terras citra Pharam, Patrimonium Beati Petri in Tuscia, Ducatum Spoletanum, Comitatum Vennaysinum, Sabinensem, Marchiae Anconitanæ, Massæ Trebariæ, Romandiolæ, Campaniæ, & Maritimas Prouincias, illarumque Terras, & loca, ac Terras specialis Com-

missis.

missionis Arnulforū, Ciuitatesque nostras Bononiam, Cæsenam, Ariminum, Beneuentum, Perusium, Auinionem, Ciuitatem Castelli, Tuderum, & alias Ciuitates, Terras, & loca, vel iura ad ipsam Romanam Ecclesiam pertinentia, diæque Romanæ Ecclesiæ mediatè, vel immediatè subiecta. Necnon supremam iurisdictionem in illis nobis, & eidem Romanæ Ecclesiæ competentem de facto usurpare, perturbare, retinere, & vexare variis modis præsumunt. Necnon adhaerentes, fautores, & defensores eorum, seu illis auxilium, consilium, vel fauorem quomodolibet præstantes.

- S V M M A.
- 1 Loca, quæ habet Romana Ecclesia, quo iure habeat.
  - 2 Constantinus Imperator Syluestro Pontifici Maximo, ac eius successoribus loca multa concessit.
  - 3 Inuadere quid sit.
  - 4 Destruere quid significet. Item &
  - 5 Occupare, &
  - 6 Detinere.
  - 7 Immediate, mediataue loca subiecta quamnam sint.

Caput hoc postremū in tres partes diuiditur, quarum secunda incipit ibi, Nec non supremam iurisdictionem. Tertia ibi, Necnon adhaerentes: de quibus singulis agendum est, & prius de prima, in qua excommunicantur, qui præsumunt inuadere, destruere, occupare, detinere, Regna, Urbem, & Ciuitates, & loca, iuraue ad Romanam Ecclesiam pertinentia, quam rem ut dilucidior habeamus, tria præmittenda sunt.

Primum, quo iure Romana Ecclesia loca in hoc Capite nominata possideat, & eorum domina sit. Item quid sit Inuadere, Destruere, Occupare, & Detinere, & quæ ratione inter se differant. Tertio quæ loca Romana Ecclesiæ subiecta immediate, & quæ mediatae dicantur.

1 Quoad primum igitur sciendum est prædicta loca, in quibus Ecclesia tam temporalem, quam

spiritualem iurisdictionem habet, ut dixit Rebuff. in Prax. benefic. in Expositione Bullæ Cœnæ Domini. art. 1. in verb. Ciuitatesque, † Constantino Imperatore S. Hælenæ filio Romanam Ecclesiam habere cœpisse, nam posteaquam baptismum suscepit, & a lepra liberatus est, Coronam, Regiamque dignitatem omnem in Vrbe Romana, & in Italia, & in partibus occidentalibus Syluestro Pontifici Maximo, & successoribus suis concessit, ut habetur in capitul. Constantinus. 1. & 2. distinct. 96. Vnde dicitur enim ibi, ut Pontificalis apex non vilescat, sed magis quam terreni Imperii dignitas, gloria, & potentia decoretur, ecce tam Palatium nostrum, quam Romanam Urbem, & omnes Italiae, siue occidentalium regionum prouincias, loca, ciuitates Beatissimo Pontifici, & vniuersali Papæ Syluestro concedimus, & relinquimus, & ab eo, & a successoribus eius per pragmaticum constitutum, decernimus disponenda. Hæc ibi, ex quibus manifesto constat Romanæ Ecclesiæ tam Urbem, quam omnes Italiae, siue occidentalium regionum prouincias, ciuitates, & loca commissa, & data esse a Constantino prædicto, cuius munificentie meminit quoque Sixtus Quintus in Bulla incip.

Laudemus viros gloriosos. ibi, Magni tamen Constantini. lata anno 1587. Calend. Decembris, Pon-

tificatus sui anno Tertio. At in Italia, & in occidentalibus partibus prædicta loca sunt, quæ in Bulla recensentur, nam sexdecim regiones continet, & in his Regnum Siciliae, quæ Italiae insola est, quam ad Romanam Ecclesiam spectare probat Clement. 2. in versicul. Ut illud tanquam notissimum. iunct. versicul. Rursus. de re iudic. & capitu. 2. versic. Præter regnum Siciliae, quod est speciale patrimonium Beati Petri. eodem libro sexto, & ibi not. Geminian. De Roma etiam habetur in capitul. fundamenta. de elect. libro 6. De Sardinia, quod eam habuerit a Constantino dixit quoque Abba. in capit. si diligenti. nume. primo, per eum Canonem, de præscript. De patrimonio Beati Petri in Thuscia, & de aliis omnibus locis adiacentibus Romæ, habetur etiam in cap. ego Ludouicus. distin. 63. Ego Ludouicus Imperator Romanus Augustus, dicitur enim ibi, statuo, & concedo per hoc pactum confirmationis nostræ tibi Beato Petro Principi Apostolorum, & per te Vicario tuo Domino Paschali Summo Pontifici, & successoribus eius in perpetuum, sicut a prædecessoribus vestris vsque nunc in vestra potestate, & ditio-
ne tenuistis, & disposuistis, Romanam Ciuitatem cum ducatu suo, & Suburbanis, & vilicatis omnibus, & territoriis eius montanis, & maritimis litoribus & portibus, seu cunctis Ciuitatibus,

bus, Castellis, oppidis, ac Villis in Thusciam partibus. Hæc ibi, ex quibus apparet multa nominari, quæ in hac Bulla habentur. De his quoque egit Fel. in cap. si diligenti, in principio, de præscript. Sed de hoc primo satis, ad alterum, veniamus.

- 3 Quoad secundum autem † Inuadere nil aliud est, quam hostili animo aggredi, iuxta illud Virgii. Aeneid. lib. 2. Inuadunt urbem viuo, somnoque sepultam. Invasio autem fit, vel ut locus inuasus destruat, vel spoliatur, vel detineatur, vel occupetur, quæ Græci in Troianos fecerunt, posteaquam
- 4 Troiam inuaserunt. † Destruere vero significat id, quod structum
- 5 est, diruere, & vastare. † Occupare vero significat captum vi illud tenere. † Detinere autem significat sponte, posteaquam quis aliquid adeptus est, tenere, ubi nec ipse occupauit, nec inuasit, sed successione aliqua habuit. Ex his iam patet, qua ratione verba hæc inter se differant, & quid significet, iam tertium aggrediamur.
- 7 Quoad tertium † immediate subiecta Ecclesie Romanae sunt loca, in quibus Romana Ecclesia ius dicit, & magistratus ponit, cuiusmodi sunt omnes Ciuitates Romanolæ, & Ciuitates Picenæ, ut Ancona, ad quas gubernandas Romanus Pontifex ipsemet Præfides, Gubernatores, Commissarios, & huiusmodi iudices mittit, nullo enim medio intercedente

ipsi Ecclesie loca huiusmodi subiecta sunt. Mediate vero subiecta sunt loca, quæ reguntur, ac gubernantur a locis immediate subiectis, quæ proximè diximus, ex. g. oppida territorii Ariminensis, ut S. Laudium, Mons columbarum, Gemanum, & Misenum, quæ oppida subiecta sunt Ciuitati Arimini, & ad ea gubernanda Ciuitas ipsa iudices mittit. Hæc igitur oppida, & loca mediate Ecclesie Romanæ subiecta sunt, nam quod subiecta sunt primo ipsi Ciuitati Rimini, ob eam rem ei Vrbi immediate subiecta dicuntur, quod verò Ariminum Ecclesie Romanæ subiectum est, ob eam rem & ipsa loca subiecta sunt, sed non immediate, sed mediate, scilicet ob ipsum Ariminum, quod si subiectum Romanæ Ecclesie non esset, nec ipsa subiecta essent. Nec audiendi sunt ij, qui dicunt mediate subiecta esse loca, quæ in feudo concessa sunt, nam loca illa immediate sunt subiecta, retinetur enim dominium directum in ipsis, etsi vtile feudatarii habent, & hæc notanda sunt, quæ non passim inueniuntur.

His sic præmissis reliquum est, ut rem aggrediamur. Sed quoniã ob quatuor causas primarias in hac prima parte excommunicatio fertur, ob eam rem & regulas quatuor ponamus.

S V M M A.

I Inuadentes aliam Urbem, locave alia Romane Ecclesie in excommunicationem incidunt, quæ excommunicatione, quousque pateat, declaratur.

I.

S. Quatuor regulas ponendas de materia antecedenti nobis proposuimus, iam igitur eas ponamus, & prius primam.

I In excommunicationem hanc igitur incidunt primo, qui inuadunt aliam Urbem, locave alia in Bulla nominata, ut habetur in prima parte huius capituli.

Quæ excommunicatio vniuersos afficit, qui hoc facere præsumunt, nam Bulla excommunicat omnes, ut in initio capituli habetur, ergo neminem excludit. arg. Iulianus. ff. de lega. 3. Vel igitur Cardinales, Patriarchæ, Ecclesiasticæve aliæ personæ id præsumant, vel Imperatores, Reges inferioresve laici id conentur, in excommunicationem hanc incident.

Quare qui Arcem Imolæ superioribus annis inuasit, ut principi cuidam viro eam traderet, in excommunicationem hanc incidit.

Secundo excommunicatio hæc

afficit uel per se, uel per alios id conentur, ob uerba illa Per se, seu alios. Per se, ut inuasor ille Arcis Imolæ. Per alios, ut qui milites, exercitumve mittunt, quo casu & mittens, & missi, si inuadant, in excommunicationem incident.

Tertio excommunicatio hæc afficit, vel directè, vel indirectè prædicta loca occupent, ob uerba illa Directè, uel indirectè. Directè cundo ipse, vel mittendo milites, qui ipsa occupent.

Indirectè suadendo, & subornando homines locorum, ut se illi dedant, ab Ecclesia deficientes.

Quarto afficit excommunicatio hæc, quocumque titulo, uel colore inuadere præsumant, ob uerba illa, Sub quocumque titulo, uel colore. Vel igitur asserant a locis illis iniuriam, damnavè ipsis illata, uel ius in his se habere, aut vi donationis, aut præscriptionis, aut iure belli, in excommunicationem hanc incident, nam ex quo in possessione Ecclesia est, non licet ipsis ius sibi dicere. argumè. tot. titu. C. ne quis in prop. caus.

Quinto afficit excommunicatio hæc, quemcunque locum ex dictis, vel in totum, uel in partem occupent, ob uerba illa In totum, uel in partem, etenim ualet argumentum de toto ad partem, & è contrario. argumè. l. quæ de tota. ff. de rei uendi. & §. fulloni in

In.

Institu. de obligat. quæ ex delict. nasc.

Postremo excommunicatio hæc afficit, vel occupent loca subiecta immediatè, vel mediatè Romanæ Ecclesiæ, ob verba illa Mediatè, vel immediatè subiecta, hæc autè loca quænam sint, in præmissis de clarauimus. Hi omnes ergo in excommunicationem hanc incidunt, quam tamen etiam nonnulli euadunt.

Nam primo, qui loca Ecclesiæ in feudum habent, ut hodie Siciliam Philippus Hispaniarum Rex, & Montem Scutulium, patriam meam, Fabricius Bagnus Marchio, si dicta loca, quæ in feudum habent, ab ipsis deficient quibus in feudum data sunt, iure bellum in ea mouent, inuadunt, & capiunt, & detinent. Nec repugnant verba illa, Sub quocunque titulo, vel colore, quandoquidem intelligitur de titulo, & colore iniusto, non autem iusto, nõ. n. Ecclesia in iustitiam fouet, quæ aliis ut iustitia fiat, operatur. arg. c. 2. de re iur. lib. 6. & facit l. meminerint. C. unde vi.

Secundo in pœnam hanc non incidunt, qui occupant aliquid, quod sit alicuius priuati eorum locorum, utpote ædes, fundum, & id generis, nam Bulla eos excommunicat, qui iurisdictionem publicam, & ius publicum usurpant, non autem qui priuatum. Quare fures, & latrones, qui huic, vel illi aliquid subripiunt, in pœnam

hanc non incidunt. Non etiam Marcus Saria, qui oppida ingrediebatur Ecclesiæ, ut inde victum sibi, suisque pararet, nam non id faciebat, ut dominus huiusmodi locorum fieret. Sed de hac regulâ satis, ad alteram ueniamus.

S V M M A.

1. *Destruentes loca Romanæ Ecclesiæ in excommunicationem incidunt.*
Item &
2. *Occupantes, &*
3. *Detinentes.*
4. *Inuadens, occupans, & destruens loca Ecclesiæ Romanæ an in unam plures ue excommunicationes incidat.*

III.

Secunda regula hæc est.

1. *§. † In excommunicationem hanc etiam incidunt, qui prædicta loca Romanæ Ecclesiæ destruunt, ob uerbum illud Destruere.*

Quare si quis Ciuitatem obsiderit, & aut bombardis, aliisque bellicis instrumentis eam vastauerit, uel captam direptioni, incendio dederit, in excommunicationem hanc incidet.

Quæ excommunicatio, ut superior declaratur. Non igitur in pœnam hanc incidet, qui priuato odio ædes alicuius incenderit, aut destruxerit. Sed iam ad tertiã regulam ueniamus.

In excommunicationem hanc

Cc 4 etiam

2 etiam incidunt, qui prædicta loca occupant, ob verbum illud occupare.

Quæ excommunicatio, vt superiores, declaratur, & ob id nihil addentes, ad postremam transeamus.

3 In excommunicationem hanc demum incidunt, qui prædicta loca habentes detinere illa præsumunt, ob verba illa Detinere præsumpserint. Si ergo quis huiusmodi loca occupauit, & filius id non ignorans, post patris obitum ea retinet, in excommunicationem hanc incidet, esto ipse non inuaserit, atque occupauerit: hoc enim proprie significat detinere in hoc casu, vt præmissimus, hæredes igitur Principum virorum in hoc cauti sint. Et hæc excommunicatio, vt superiores quoque declaratur.

4 Verum quid, si quis loca huiusmodi inuadat, occupet, & destruat (quod fecerunt Borbonij exercitus, ac milites ad Urbem, quam inuaserunt, multis in partibus destruxerunt, & per aliquot dies occupatam tenuerunt) an in excommunicationes plures, vnãve incidet? Ego censeo in plures excommunicationes incidere. Primò, quia ex his actionibus vnã sub alia non est, sed æque principales, ergo singulæ per se operantur. arg. eorum, quæ dixit Barto. in l. i. ff. de ijs, quæ not. infam. Præterea, quoniam pro singulis excommunicatio lata est, vt habetur in

Bulla, & si cōtrarium diceremus a verbis eius discederemus, quod non est faciendum. arg. l. non aliter. ff. de leg. 3. Postremo, si nõ pro singulis in excommunicationem quis incidere, pro qua? Concludo igitur in plures excommunicationes hunc incidere, & facit. si seruus seruum. ff. ad leg. Aquil. Sed iam ad alteram partem Capitis descendamus.

Verf. Necnon supremam iurisdictionem in illis nobis, & eidem Romanæ Ecclesiæ competentem de facto vsurpare, perturbare, retinere, & vexare varijs modis præsumunt.

S V M M A.

- 1 Iurisdictio suprema quanam sit.
- 2 Nobis, & Romanæ Ecclesiæ, id est verba hæc quid significant.
- 3 Vsurpare quid significet. Item
- 4 Perturbare.
- 5 Retinere, &
- 6 Vexare.
- 7 Vsurpantes supremam iurisdictionem, quam habet Romanus Pontifex in terris Ecclesiæ, in excommunicationem incidunt, sicut etiam perturbantes, & Retinentes, nec non vexantes.

IN hac secunda parte huius capituli excommunicantur, qui præsumunt usurpare, perturbare, retinere, & vexare supremam iurisdictionem in prædictis locis competentem Romano Pontifici, & Romanæ Ecclesiæ, quam excommunicationem, ut dilucidiores habeamus, præmittenda tria sunt.

Primum, Suprema iurisdictione quanam sit. Deinde, verba illa nobis, & eidem Romanæ Ecclesiæ, quid significant. Postremo, verba illa usurpare, Perturbare, Retinere, & Vexare, quid significant.

1 Quoad primum igitur ¶ Suprema iurisdictione merum imperium significat, ut habetur in leg. imperium. ff. de iurisd. omn. iud. iunct. Glo. in ca. quod translationem. in verb. Reservata de offi. deleg. Hic autem accipio pro dominio directo, & etiam utili, quod habet Ecclesia in huiusmodi locis, & iurisdictione.

2 Quoad secundum ¶ verba illa Nobis, & Romanæ Ecclesiæ sic accipienda censeo, Nobis id est Romano Pontifici mediata iurisdictione competentem, Romanæ Ecclesiæ immediate, nam iura eorum locorum inhaerent primo ipsi Romanæ Ecclesiæ, deinceps Romano Pontifici, tanquam Vicario, & eius sponso. Et pro hac sententia facit c. si diligenti. de præscrip. ibi, Tibi non licuit pro te, vel Ecclesia tua, & in Clem. 2. in versicu.

Rursus non est silentio relinquendum, quod ipse Rex nosse, & Ecclesia Romana ratione regni prædicti notorie subditus, ex quibus patet ea, quæ sunt Ecclesiæ alicuius, dici esse & Ecclesiæ, & eius prælati, ob administrationem, & mediate. Vel dici potest illud nobis, scilicet vivis, illud Romanæ Ecclesiæ, post mortem, quamvis prior interpretatio magis mihi ardeat, præsertim quod & hanc se cum continet. Et quæ diximus de huiusmodi verbis nobis, & Romanæ Ecclesiæ, idem sentimus, ubi dicitur nos, & Sedes Apostolica: & de hoc itidem satis.

3 Quoad tertium ¶ Usurpare, ut alibi diximus, est contra ius, quasi tamen ius habeat, rem aliquam sibi sumere. ¶ Perturbare vero significat eum, qui in possessione est, molestia afficere, ut ipse rem habeat, & possidentem expellat, unde interdictum etiam datur. ¶ Retinere autem significat eum, qui est in possessione, ut diximus antea. ¶ Vexare demum significat molestia afficere, esto possessionem non adimat. His præmissis, iam re aggrediamur, & quoniam ob quatuor causas excommunicatio hic fertur, ob eam rem quatuor regulas ponamus.

4 In excommunicationem hanc igitur incidunt, ¶ qui usurpant supremam iurisdictionem, quæ habet Rom. Pont. & Ecclesia Romana in prædictis locis, ut habetur in versu. proposito.

Quæ

Quæ excommunicatio, ut superiores, declaratur. Qui ergo nullum ius in illis locis habet, si quid iuris sibi vsurpet, in pœnam hanc incidet. Item, si vtile dominium tantum habeat, ut directum etiam vsurpet tantundem, exempli gratia volens agnoscere pro domina Ecclesiam, nec Romanum Pontificem, & ob id Canonem, & id quod debet, non soluit.

Excipitur tamen, vbi de iure id faceret, nam Bulla excommunicat vsurpantes de facto, ut in ipsa habetur, ergo secus si de iure. arg. c. nonne. de præsumpt. & l. cum prætor. ff. de iudi. Quare Principes, qui in prædictis locis supremam iurisdictionem legitime concessam habent, in excommunicationem hanc non incident. Sed de hac regula satis, ad aliam ueniamus.

In hanc excommunicationem quoque incident, qui eandem iurisdictionem perturbant.

Quæ excommunicatio, ut superior, declaratur. Quare qui ius dicere, tributaque exigere Ecclesiæ debita conatur, in pœnam hanc incidet.

In excommunicationem eandem incident, qui quasi in possessione existentes eam retinere præsumunt, ob uerbum illud Retinere.

Quæ excommunicatio, ut superiores, etiam declaratur. Excipitur tamen ubi de iure ipsam

retinerent.

Hæc eadem sentimus de Vexante, ob uerbum illud uexare. Sed iam tertiam partem aggrediamur.

Vers. Necnon adhærentes, fautores, & defensores eorum, seu in illis auxilium, consilium, vel fauorem quomodolibet præstantes.

S V M M A.

- 1 Adhærentes quinam sint.
- 2 Adhærentes ijs, qui Apostolicam Sedem in prædictis offendunt, in excommunicationem incident, quæ excommunicatione, etiam declaratur.

IN hac parte excommunicantur adhærentes, fautores, & defensores prædictorum. Sed quoniam qui sint fautores, & defensores, & qui dicantur auxilium, consilium, vel fauorem præstare, multis in locis diximus, ob eam rem horum explicatione omiſsa, quinam adhærentes dicantur, explicemus.

- 1 Adhærentes igitur sunt ijs, qui nulla pactione intercedente, sed mera voluntate alicuius factionem sequuntur, & differunt a confederatis, & sociis, nam hi pactiones ineunt, & societatem, ut habe-

tur

Pontifici referuatis.

eur libro 1. Machabeorum. capit. 8. Hoc præmissis regulam ponamus.

In excommunicationem hanc
† demum incidunt adherentes, qui prædicta contra Romanam Ecclesiam præsumunt, scilicet præstando eis auxilium, consilium, uel fauorem, ut dicitur in uersicu. Qui ergo suadet, incitat, hortatur ad prædicta quempiam contra

Pars Secunda.

Ecclesiam. Qui pecuniam, arma, milites, equos, comeatus, & alia subministrat, in penam hanc incidit. Quæ excommunicatio, ut superiores, declaratur. Excipitur tamen, ubi nihil prædictorum secutum est ex eorum consilio, auxilio, uel fauore. Hæc sunt, quæ de secunda huius operis parte, Dei benignitate, habuimus, iam postremam aggrediamur.

I Excommunicationem hanc, in prædictis, non incidit, qui pecuniam, arma, milites, equos, comeatus, & alia subministrat, in penam hanc incidit. Quæ excommunicatio, ut superiores, declaratur. Excipitur tamen, ubi nihil prædictorum secutum est ex eorum consilio, auxilio, uel fauore. Hæc sunt, quæ de secunda huius operis parte, Dei benignitate, habuimus, iam postremam aggrediamur.

Blasphemia Dei beati
A
PARS